

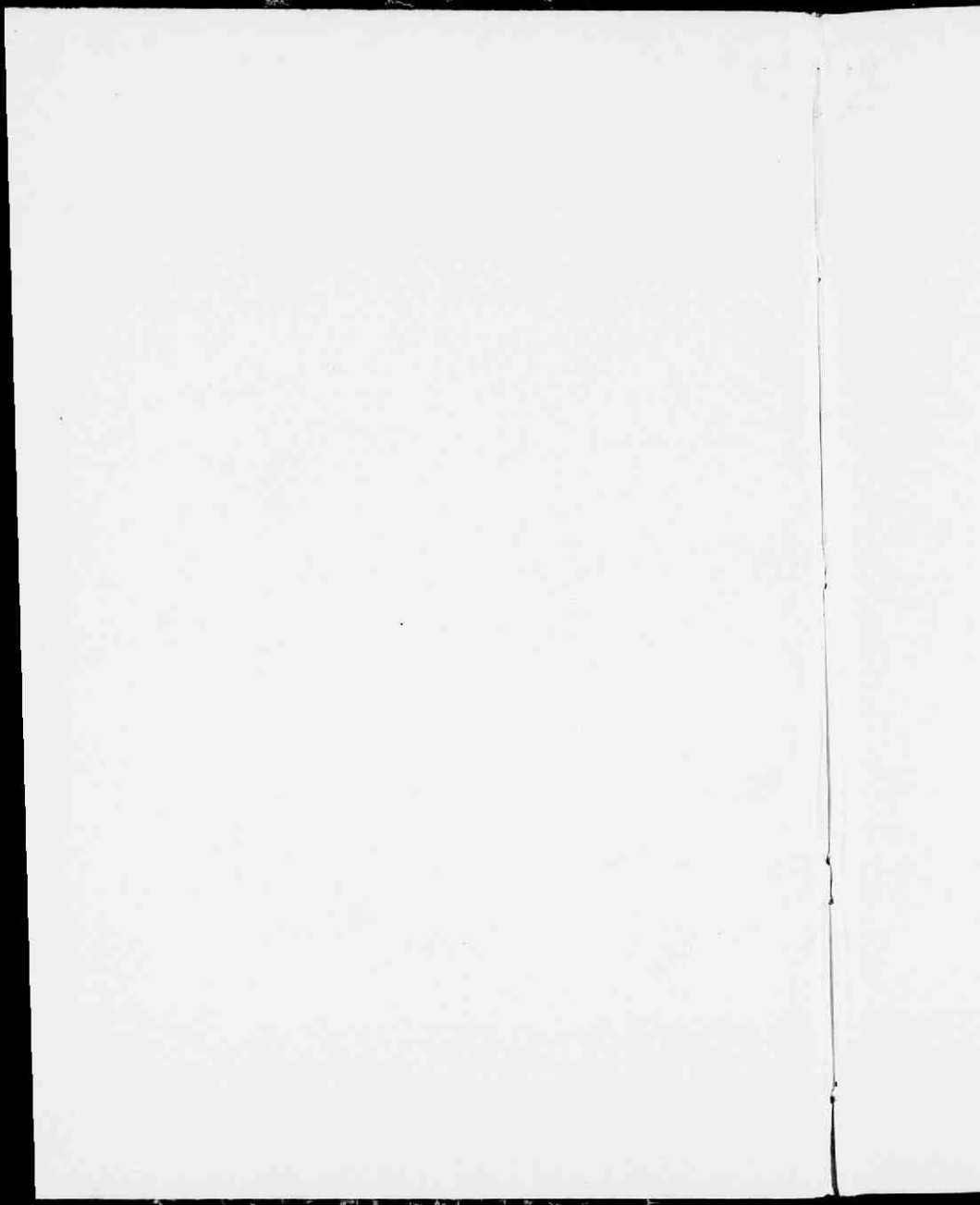

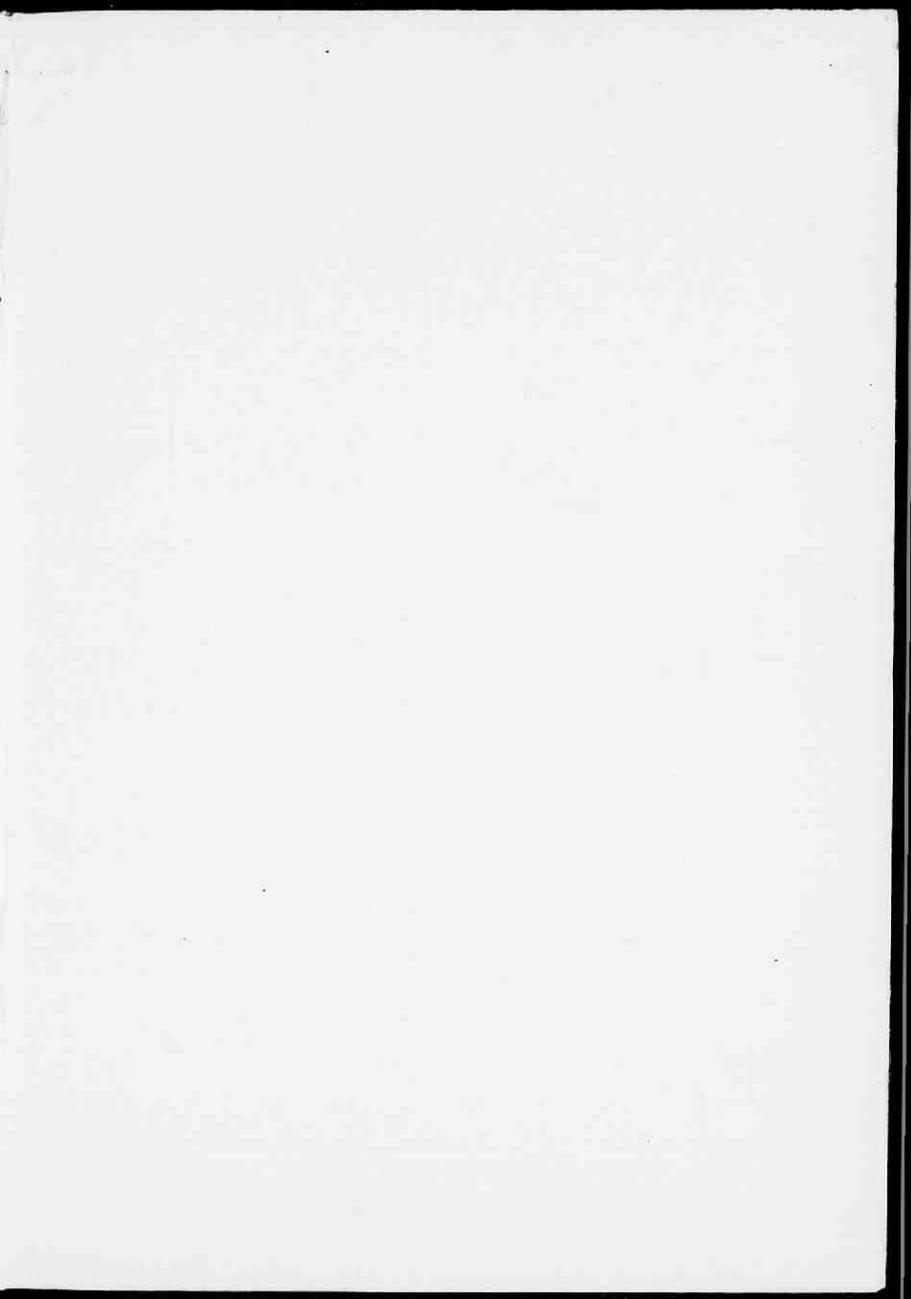
De lijdende Jesus : beschouwingen voor den H. Vastentijd

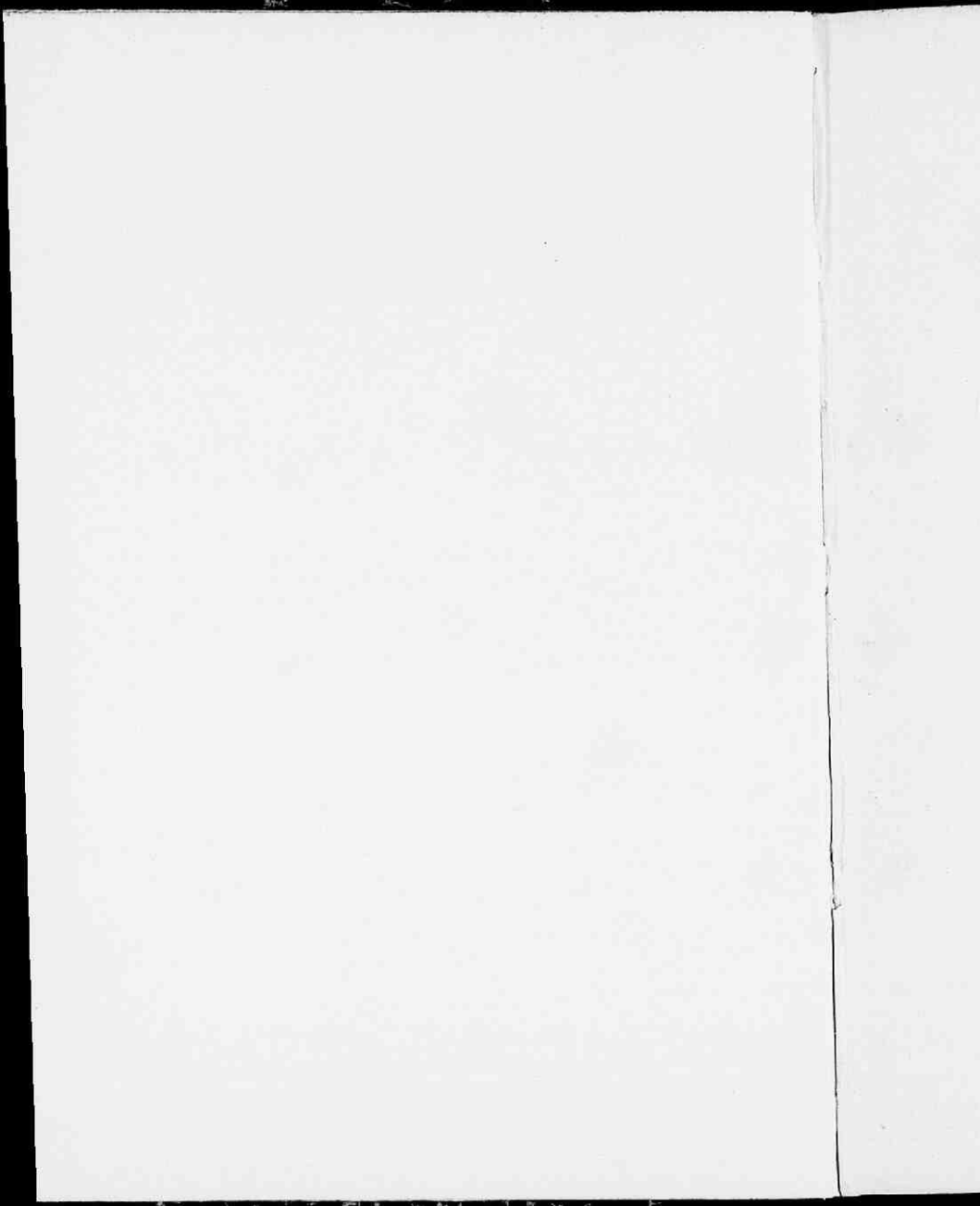
<https://hdl.handle.net/1874/313853>

536

Vak 55

DE LIJDENDE JESUS.

IMPRIMATUR.

Datum in *Haaren* hác 31 Jan. 1872.

J. CUIJTEN. Libr Cens.

Algemene Provincie Kataloog
Minderbroedersklooster
Alverna Gld

Ribl
Cof
Noe

Wrt. 55/536

DE LIJDENDE JESUS.

BESCHOUWINGEN

VOOR DEN H. VASTENTIJD,

DOOR

R. J. PIERIK, SOC. JES.

„Ziet, wij gaan opwaarts naar Jerusalem, en de Zoon des menschen zal den overpriesters en schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen Hem ter dood veroordeelen; en zij zullen Hem aan de Heidenen overleveren, om bespot en gegeeseld, en gekruisigd te worden.

Matth. XX. 18. 19.

~~Bibliotheca
Conventus
Werdensis~~

BETHANË — GETHSEMANE,

Snelpersdruk

van P. STOKVIS EN ZOON, te 's Hertogenbosch.

Over
Lezer,
heeft g
deld is
opmerk

Voor
veeleer
wij hi
Jesus
en wa
zeer m
wij, zo
gen.

dan to
schied
eenen
nog vi
nen va
bijzon
anders

Om
zelven,
de an
Eerw.

de Ev
die ons
Waar
den bij

VOORWOORD.

Over het boek, dat wij u thans aanbieden, katholieke Lezer, hebben wij weinig vooraf te zeggen. De stof zelve heeft geene aanbeveling noodig; over de wijze, waarop zij behandeld is, zult gij zelf moeten oordeelen. Een paar algemeene opmerkingen mogen dus alleen nog ter plaatse zijn.

Vooreerst beloven wij eigenlijk niets nieuws, daar wij ons veeleer hebben voorgesteld alleen het oudste te geven. Wat wij hier en ginds in groote en geleerde boeken aangaande Jesus' lijden verspreid vonden, wilden wij bij één brengen; en wat anders door de meeste lezers onmogelijk, door velen zeer moeilijk dienaangaande kon gevonden worden, wenschten wij, zoo kort mogelijk, als in éenen bundel, hun voor te leggen. Op die wijze, dachten we, kunnen velen, althans beter dan tot nu toe, de eren leerrijke als hartroerende Lijdensgeschiedenis des Heeren naauwkeurig overwegen; daardoor mede eenen leiddraad hebben, waaraan ze bovendien, wat zij zelve nog vinden of de goede Geest hun ingeeft, gemakkelijk kunnen vastknoopen; eindelijk misschien nog vele wetenswaardige bijzonderheden nopens Jesus' lijden leeren kennen, welke zij anders zouden voorbijzien.

Om zekerder dit doel te bereiken, hebben wij voor ons zelve, voor de hoofdzaak, een leidsman gekozen, die met al de anderen naar den palm kan dingen, namelijk den Z. Eerw. P. F. X. Patrizi, in zijn allerdegelijkst werk: Over de Evangeliën. Wij hebben daarbij anderen geraadpleegd, die ons den weg konden veraangenamen en vergemakkelijken. Waarom wij insgelijks die laatsten, en toch den eerstgenoemden bij voorkeur volgden, is ligt te begrijpen. Wij moesten

er één voor onzen gewonen gids wilkiezen, om niet elk oogenblik onder de gidsen zelven over den regten weg te hooren twisten. Wij mogten de anderen niet versmaden, hetzij daár, waar goede opmerkingen tegen onzen leidsman werden ingebracht, hetzij waar hij maar even en als ter loops den weg had aangeduid.

Indien wij verder steeds de bronnen opgeven, waaruit wij geput hebben, dan doen we dit zeer zeker volstrekt niet om te pralen; maar alleen óf om dezelfde bronnen door allen te doen vinden, óf zelven, zoo noodig, op den weg te worden terug gebragt. Hetzelve durven wij zeggen van de soms voorkomende verwijzing naar de oorspronkelijke teksten. Zij geschiedt natuurlijk meer voor de Priesters dan voor de Leeken, doch inzonderheid, waar wij gaarne op drukken, om de jeugdige Levieten des Heiligdoms krachtig op te wekken tot de studie der oorspronkelijke talen.

Mogt eindelijk een of ander van oordeel zijn, dat wij sommige punten niet genoeg hebben ontwikkeld of bewezen, dan zal elke teregtwijzing dienaangaande ons meer dan welkom zijn. Het is niet mogelijk overal het beste, nog minder in betrekkelijk korte hoofdstukken alles over alles te zeggen.

Wat wij hier al verder zouden kunnen of willen herinneren, is, dunkt me, niet moeilijk voor den verstandigen en toegevenden Lezer te raden. Waarom ook zouden wij ons zelven verontschuldigen, of aanklagen, of anderer oordeel voorkomen? De welwillende toegevendheid onzer Katholieke Lezers is ons bekend. Daaraan geven wij ons werk, voor hetgeen het zijn mag, over, — eindigende met den wensch: dat ook dit boek een weinig moge bijdragen tot de ware kennis van de tegelijk zoo blijde en zoo droevige geschiedenis van Jesus' lijden; dat zeer velen daarin het hemelsch genot mogen vinden, wat, ook ondanks het gebrekkige der voorstelling, in de stof zelve ligt; en dat eindelijk niemand het ons ten kwade duide, onze zwakke krachten aan zulk eene verhevene, ja, onvergebelijke stof te hebben beproefd.

NAAMLIJST DER SCHRIJVERS

EN VERKORTINGEN DIE IN DE AANHALINGEN VOORKOMEN.

(*De namen der Niet-katholieke Schrijvers zijn cursief gedrukt*)

- A. Arn. Arnoldi. W. Commentar zum. Evg. Matth. Trier. 1856.
- A L., A Lap. A. Lapide, Comm. in Evangelia.
Angl. Angli Theologi, Gill., Polus, etc. in Evang.
Ang. Anger, Rudolph. Synopsis Evang. Mt. Mr. et Luc. etc.
- B., Beel. Beelen, Th. Vertaling van het N. T. enz.
Bar. Baronius, ad annum Christi, imprimis 34.
Barr. Barradius in Evangelia.
- Ben. XIV. Benedictus XIV, De Festis D. N. J. C.
Bisp. Bisping, Comm. in Mt., Mr., Luc.
- C., Calm. Calmetus, Comment. et Dissertationes.
C. Cpl. Cursus Completus S. Scripturae, Edit. Migne.
Friedl. Friedlieb, Archaeologie des Leidens, en Le-
ben Jesu.
Hug. Hug. Gutachtung, enz. tegen Strauss.
Jahn. Jahn. Archaeologia biblica.
Jam. Jamar, Maria, Moeder van Jesus, enz.
Kist. Kistenmaker, Die Evangelien.
Kirch. Kirchenlexicon.
- Lange.* Bibelwerk, Lange, enz.
Lang. Langen, Die letzten Lebenstage Jesu, Frei-
burg in Breisgau, 1864.
- Lipm. Lipman, Vertaling des N. T.
Lud. Ludolphi de Saxoniam, vita J. C.
- M., Mald. Maldonatus, Comm. in Evangelia.

- Muré. Muré, Bijbelsche Geschiedenis, enz.
Olsh. Olshausen, Eiblicher Comm. über die
 Schrift. des N. T. (Ed. Ebrard.)
Oost. Oosterzee, in Luc., in Lange's Bibelwerk.
 P., Patr. Patrizi, F. X. S. J. De Evang. libri tres;
 en Comm. in Marc. et Joan.
 Rip. Rippel, K. Das Leiden U. H. J. Ch. nach.
 den 4 heil. Evg. zusammengestellt.
 Sand. Sandini, Vita D. N. J. C.
 Sepp. Sepp., Leben Jesu, (1ste of 2te uitgave)
 en Jerusalem und das H. Land, enz.
 Sg., Schegg. Schegg, Comm. in Mt., Mr. en Luc.
 Schust. Schuster, Biblische Geschichte, enz.
 Sylv. Sylveira, in Evangelia.
 Theoph. Theophilus, Presbijter, Concordia Evang.
 Brussel. 1871.
 V. d. B. De Buck, Passieboekse, enz.
 V. d. P. Van der Palm, Aanmerkingen op de H. S.
Wetst. Wetstein.
Wies. Wieseler, Synopsis der 4 Evangelien.
Win. Winer, Realwörterbuch.
 Ser. Seraphim, Promptuarium Ecclesiasticum su-
 per passione Christi.
- De andere aangehaalde Schrijvers, zoo als ook de H. H.
 Vaders zullen wij op tijd en plaats noemen.

Om J
 zonder e
 wij te l
 te dien
 immers
 semane,
 wat in
 ge en h
 Indien
 zen gro
 toch in
 lijk te l
 De b
 het gan
 overzien
 uitnood
 zelf, on
 gekozen
 gint on
 laatste

DE LIJDENDE JESUS.

ERSTE HOOFDSTUK.

JERUSALEM EN DE OLIJFBERG.

Om Jesus' lijden, — gelijk ons plan is, — meer in 't bijzonder en in al zijne omstandigheden te beschouwen, dienen wij te beginnen met een blik te werpen op Jerusalem, en te dien einde den Olijfberg te beklimmen. Aan den voet immers van dien gezegenden heuvel ligt het droevig Gethsemane, daarnaast de Heilige stad, daaromheen al datgene, wat in de laatste dagen van Jesus' leven op aarde de getuige en het tooneel zijner handelingen en smarten mogt zijn. Indien wij nu het geluk niet hebben der pelgrims, die dezen grond met hunne tranen beproeijen; wij kunnen er ons toch in den geest heen begeven, om die plaatsen zooveel doenlijk te leeren kennen, en ze althans in het hart te vereeren.

De bijzondere geschiktheid des Olijfbergs, om als 't ware het gansche strijdperk van den stervenden Godmensch te doen overzien, is overigens de eenige reden niet, die ons derwaarts uitnoodigt. Jesus zelf heeft ons die plaats gewezen; Hij zelf, om zoo te spreken, heeft dat standpunt voor ons uitgekozen. Hoor slechts den H. Evangelist Lucas, als hij begint ons de handelingen van den goddelijken Verlosser in zijne laatste levensweek te verhalen.

„Des daags, — schrijft hij, — leerde Jesus in den Tempel; maar des nachts (’s avonds laat) ging Hij (de stad) uit en vernachtte op den berg, „de Olijfberg genaamd (dat is: te Bethanië); en ’s morgens vroeg kwam „al het volk (weer op nieuw, tot Hem in den Tempel, om Hem te „hooren. 1) ”

Elders lezen wij hetzelfde, en vooral dit nog, dat Jesus den Olijfberg nooit overtrok om in Bethanië te gaan vernachten, zonder eerst een geruimen tijd in Gethsemane te hebben gebeden. De Olijfberg was dus het rust-, en als ’t ware het middelpunt van Jesus’ laatste reizen en handelingen op aarde. Van Jerusalem ging Jesus herwaarts, van hier naar Bethanië, en van daar elken dag weder op nieuw naar Jerusalem. En welke was dan de bevoorregte plek, die Hem dikwijls zag stilstaan? De Olijfberg. Hier stond Hij, „terwijl Hij Jerusalem zag,” en bittere tranen over hare ondankbaarheid weende. Hier wandelde Hij, toen Hij den onvruchtbaren vijgeboom, het sprekend beeld van zijn weerspannig Israëel, vervloekte. Hier zat Hij neder te midden der Twaalve, toen Hij hun den ondergang van den tegen hen over liggenden Tempel en den laatsten der dagen, waarop Hij zelf zal wederkomen, voorspelde. Hier eindelijk, — zonderling genoeg, — hier vond Hij voor zoo verre wij weten, de eenige plek op aarde, welke Hij driemaal met zijne tranen besproeide; in Gethsemane immers bad hij „met groot geroep en tranen” voor zich zelve; op den top des Olijfbergs weende Hij over Jerusalem; en over ons allen, die zijne vrienden zijn, stortte Hij nogmaals tranen aan diens oostelijke helling, voor het graf van Lazarus. Heilige kruin, waarvan wij al deze getuigen als in éénen blik aanschouwen!

Het is echter niet alleen de heiligheid, het is ook de

1) Luc. XXI, 37—38.

natuurlijke geschiktheid der plaats, welke ons den Olijfberg zoo gaarne beklimmen doet. Immers onder de bergen, die van alle zijden Jerusalem omgeven, is de Olijfberg de hoogste. Zijn middelste kruin verheft zich ongeveer derdehalf duizend voet boven den waterspiegel der Middellandsche zee, vier honderd boven het enge dal Cedron, en zeker nog twee honderd boven den hoogsten der tegenoverliggende bergen, den Sion. Zijn noordelijke top draagt, iets lager, den weg naar Samaria en Galilea, de zuidelijke spits, ook iets lager, het gewone pad naar Bethanië en Jericho.

Indien wij nu dien berg beklimmen en van daar uit het oog laten weiden op de gansche omgeving, waarin Jerusalem, als in een prachtig raam, ligt ingesloten, dan hebben wij, volgens ooggetuigen, een der schoonste vergezigten der aarde. Ten Noorden rijzen de groene heuvelen en boschrijke bergen van Ephraim op, waaronder de beruchte Ebal en Garizim hunne spitse en kale kruinen naar de wolken verheffen. Slechts op sommige punten schijnt hun keten verbroken, en daar zien we dan, door die losse schalmen, tot op de blauwe bergen van Galilea, den heerlijken Karmel, den sierlijken Thabor, en de groene heuvelen van Gennesareth's meer en van het bekoorlijk Nazareth.

Ten Westen liggen vlak vóór ons de bergen der Heilige Stad; daarachter Judea's bergen; verder de steeds lager en lager, als vier reusachtige terrassen, nederdalende hoogten, eindelijk de laatste vlakten, naar Joppe, Arimathea en Gaza heen, allengs afhellende naar de kusten der Middellandsche zee. Hier vooral treft ook de plantengroei ons oog; want de grond is er bedekt met rozemarijn en welriekende kruiden, terwijl de natuurlijke boschjes prijken met groene Eiken, spichtige Cypressen en hooge Terebinthen, en de vruchtbare

velden beplant zijn met de edelste wijnstokken, prachtige olijf- en reusachtige vijgeboomen.

Naar het Zuiden zijn de tafereelen nog schooner. Digtbij ligt het schilderachtig *Siloë*, een blank Tröglodyten-dorp, welks woningen, uit de levende rots gehouwen, aan den *Berg der Ergernisse* hangen en op de tegenover liggende kalkrotsen der Heilige Stad uit de hoogte nederzien. Daarachter loopt het zoogenaamd *Siloë-dal*, langzaam wegkronkelend naar de *Doodde zee*; regts het *dal Gihon* de Heilige Stad omarmend; hiernaast ligt de *Berg des Boozen raads*, en daarachter, al is het minder zichtbaar, de vruchtbare streek van Hebron en de liefelijke heuvelenrij van Bethlehem.

Keeren wij eindelijk den rug aan Jerusalem om ons naar het Oosten te wenden, dan genieten wij, volgens ooggetuigen, een der verrukkelijkste vergezigten van Palestina. Regt vóór ons, in het met groen doorweven dal, ligt het liefelijk Bethanië; Bethanië, welks naam alleen de zoetste herinneringen wekt in het Christelijk hart; Bethanië, om zijne ligging niet alleen als het Tibur van 't oude Jerusalem, maar ook voor Jesus zelve een beminnelijk tegenbeeld van het somber Gethsemane geworden. Digt bij nog zien wij de eveneens beroemde *Vijgenplaats*, *Bethphage*; verder, de tusschen hare sierlijke palmboomen schuilende Palmenstad, Jericho; daarachter, de diepe vlakten langs den gouden Jordaan, meer zuidwaarts zich uitstortend in de nog immer met Gods vloek beladen golven der Doodde zee; eindelijk den Peor en den Phasga, ja, tot aan den hoogen Nebo toe, waarop eens de stervende Mozes stond, toen zijn oog het land der Belofte mogt aanschouwen, dat zijn voet nooit betreden zou.

Ziedaar het uitzigt, dat de Olijfberg ons aanbiedt; ziedaar

mede een der gronden, waarop zijn hoogere bestemming schijnt te steunen, en tevens eene der redenen, waarom wij derwaarts moeten opgaan. In het Oude verbond was hij de plaats, waar de blijde seinvuren ontstoken werden, die aan geheel Israël den dag der Nieuwe Maan moesten aankondigen; in het Nieuwe verbond zal hij veel heerlijker dingen zien, en heeft hij die reeds ten deele aanschouwd. Ook bij de Joden leeft de meening voort, dat de Messias op den Olijfberg komen moet; maar bij de Christenen de zoete overtuiging, dat er zijne Hosanna's en Alleluja's reeds lang weêrklonken hebben. Eene heiligere en geschiktere plek konden wij dus niet kiezen; en het is dus meer dan tijd ons nu weêr naar 't Westen te keeren, om het belangrijkste van alles, het strijdperk van den Godmensch, met wat meer aandacht op te nemen.

Zie! daar vlak voor ons, slechts een paar honderd voeten lager, rijst eene schoone en krachtig versterkte stad, als op golvende rotsen gebouwd en enkel door het enge Cedrondal van ons afgescheiden, met hare muren, paleizen en torens naar de wolken. — Dat is Jerusalem! —

Jerusalem, welk een naam, en hoe vele treffende herinneringen zijn daarmede verbonden! Hier woonde David; ginds Salomon; weêr elders sprak Isaias, Jeremias, of één der profeten. Beneden stroomden de wateren van Siloë, „*die zachtjes vloeijen*”, gelijk de genadestroomden der Heeren. Boven prijkt de eenige Tempel, de woning des Eeuwigen onder de kinderen der menschen. Rondom scharen zich de stammen, „*de stammen des Heeren*”, als trouwe dienaars om den troon van hun Koning. Overal ontmoeten wij den Eeuwige, nederdalend tot zijn bevoorregt Israël; alom het kind Gods, gekoesterd in „*de stad Gods en zijner glorie.*”

Wilt gij u overtuigen; leer door dien prachtigen Tempel „dat de Heer met haar is, troonende op Sion en wonende te midden van Israëls lofzangen”. 1) Beschouw de gansche stad; en bemerk uit de fierheid, waarmede zij het hoofd naar den hemel beurt op de laatste rotsenzee van het liefelijk Benjamin, dat zij nog immer prijkt „als de hoorn eens eenhoorns te midden van het gansche land”. 2) Zie eindelijk op den Sionsberg, en op zijn gansche omgeving, om u te herinneren wat geschreven staat:

Die op den Heer vertrouwen zijn als de berg Sion,
Die nimmer wankelt, maar staat in eeuwigheid. 3)

En wederom:

Gelijk Jerusalem omgeven is van bergen,
Zoo is de Heer rondom zijn volk,
Van nu af tot in eeuwigheid. 4)

Waarlijk; dit is wel Jerusalem, de verkorene, de stad Gods en zijner glorie. Maar zal ze dit insgelijks in eeuwigheid blijven? — Ja; maar helaas, zoo als zij hier ligt toch niet. Neen, er zal een nieuw Jerusalem oprijzen, dat de plaats van dit eerste vervangen moet; een Jerusalem, dat Daarboven is; een Jerusalem, waarvan de Heer met veel meer regt de Koning en de Bouwmeester heeten zal; een Jerusalem, waarvan dit eerste slechts eene flauwe schets en afbeelding wezen mogt. Dit hemelsch Jerusalem blijft eeuwig.

En het eerste dan? Ach! het heeft de ure zijner bezoeking niet gekend; het kent ook nu nog den Koning niet, die uit de glorie is nedergedaald om de versteende aan zijn hart te vermurwen; kortom, het heeft den Messias versmaad, het zal hem weldra voor goed, plegtig, in 't openbaar, en

1) Ps. 21. 2) Ps. 77, 69. 3) Ps 125, 1. 4) Ps. 125, 2.

voor altoos verstooten; het zal dus op zijne beurt voor goed, plegtig, en, als de eeuwig uitverkorene Gods, voor altoos verworpen moeten worden. En wat wacht u dan,—

Jerusalem, — o schoongebouwde,
Als stad, waar alles samenhangt, 1)

Wat moet er volgen? Ach! de vreesbarende straf, het noodzakelijk gevolg van den onverbiddelijken toorn des Heeren. Uwe muren zullen worden omvergehaald, uwe paleizen vernield. De Tempel, uw roemrijke kroon zal met verontwaardiging van uw hoofd worden weggerukt. Uwe zonen werden vermoord, uwe dochters gevankelijk weggevoerd, al die nog overblijven, naar de vier hoeken der wereld, als verachtelijke slaven, verstrooid. En uwe bergen en vrolijke dalen zelven? Helaas! waar zijn ze nu — zal men eenmaal vragen, — die prachtige heuvelen, waarop eenmaal de Koningin der volken lag neêrgeleid? Waar zijn ze thans, de levendige dalen, welke vroeger Jerusalem doorkruisten? En te naauwernood zal men, na eeuwen zoekens, op die vragen een antwoord vinden.

En zal ten minste hiermede de beker van Gods gerechte gramschap geledigd zijn? Ach neen! de eenmaal zoo vruchtbare boezem der Heilige zal met onvruchtbaarmakend zout worden bestrooid; hare heiligste plekken zullen voor dorre korenvelden plaats maken; hare koninklijke hoogten, waar eens de vorstelijke banier van David wapperde, zullen de gierst en den haver zien bloeijen. 2) Zóó zeer moet het oude Jerusalem vernederd, zóó letterlijk het woord Gods in vervulling gebracht worden: *Sion wordt als een akker beploegd; Jeru-*

1) Ps. 121, 3 (Hebr. Tekst.)

2) Zie hierover den II. Cyrillus van Jerusalem, Catech. XVI.

salem wordt een steenhoop, de Tempelberg eene woudrijke hoogte. 1)

Is het niet noodig, indien dit zoo wezen zal, nog vóór dat die straf voltrokken wordt, een aandachtigen blik op Jerusalem te werpen? Kom! beschouwen we dan nog, vóór hare verwoesting, de Heilige stad; zien we, hoe zij, nu ten minste nog *gegrond is op heilige bergen*; 2) en trachten we hare beeldtenis, om den wille van Jesus' lijden, zoo diep mogelijk in ons geheugen en in ons dankbaar hart te prenten. Jerusalem mag nooit worden vergeten. Jerusalem dient door elk Christen, zoo veel doenlijk, gekend te zijn.

Om Jerusalem te beschouwen, zoo als we reeds opmerkten, is er geen beter standpunt, dan de Olijfberg. „De bergen en de verschillende heuvelen, die rondom Jerusalem gelegen zijn, plaatsen het als in een schouwburg, welks vlakke of vertoonplaats naar het Oosten ligt. Jerusalem kan nergens van verre gezien worden. En het gezigt der stad, dat het beste en mogelijk het verst afgelegen is, is nothans zóó nabij, dat men bijna naar de letter zeggen kan: dat, toen de Zaligmaker dáár was, Hij *over* (of *boven*) de stad weende.” 3)

De geringheid diens afstands is dan ook het eerste, wat den wandelaar op den Olijfberg treft. Hij bevat nauwelijks in regte lijn een paar duizend schreden, die door de helderheid van Palestina's dampkring en de onbeschrijfelijke reinheid van het oostersch zonnelicht nog merkkelijk verkort schijnen, zoodat men waarlijk meenen zou van de hoogte des Olijvenheuvels de huizen der Heilige Stad te kunnen tellen.

1) Micheas, III, 12. Vgl. Jer 26, 18.

2) Ps 86, 1

3) Schaw. Reizen II bl. 21. Van Samarië opkomend ziet men de stad toch wat meer uit de verte.

De reden van dien geringen afstand ligt in de weinige ruimte, ingenomen door het dal en de beek CEDRON. Wij zeggen *dal* en *beek*, omdat beiden denzelfden naam dragen, (althans in den tijd waarin wij ons in den geest verplaatsen), zoodat we ook beiden te gelijk even gemakkelijk leeren kennen.

Zie! ginds, ten Noorden, een kwartier uurs van de Heilige Stad, vangt het dal aan bij de *Graven der Regters*. Straks wendt het zich, vlak bij de stadsmuren, om Bezetha heen, naar het Oosten, en dan plotseling, aan onze voeten, tusschen Jerusalem en den Olijfberg door, naar het Zuiden. Hier wordt het allengs enger en somberder, tot dat het weldra, nabij Siloë, slechts eene rotsklove voor de wateren der beek overlaat. Een weinig verder ontvangt het de wateren der bron *Siloë*, digt daarbij de beek uit het *Hinnom*- of *Gehennadal*, waarmede het zich vereenigt, om dan, onder den naam van *Dal-Siloë*, langs den zuidelijken voet van den *Berg der Ergernis*, voort te loopen, en zich eindelijk, na eene zes of zeven uren in zuid-oostelijke rigting volgehouden golving en kronkeling, in de kille wateren der Zoutzee uit te storten.

Wat den naam van *Cedron* of *Kedron* betreft, hij beteekent de *donkere* of *zwarte*. Is het wegens de steile diepte, waarin het zonnelicht eerst laat kan doordringen, 1) of om het donker woud van Olijf- en palmboomen, waaronder de rotsachtige bergspleet aan de Noordoostzijde der stad te voorschijn komt, 2) of bloot om het *zwart* en *troebel* water der beek, door aanhoudende regens gevoed en dus met allerlei stof en bergzand gevuld; de naam blijft altoos zeer passend en komt

1) Op den kortsten dag schijnt de zon eerst ten 10 ure 15 minuten in de diepste kloven tegenover Siloë, welke 5½ uur later wederom in de schaduw is. Sepp, Jerusalem u. d. H. Land, I, 568.

2) Zie Maldonatus in Jo. XVIII, 1.

geheel overeen met den aard der plaats en met hare geheimzinnige beteekenis.

De *beteekenis* is overigens geen raadsel voor een ieder, die acht geeft op de gewijde geschiedenis.

Toen David vlugtte voor zijn weerspannigen zoon Absalom, en barrevoets, met bedekten hoofde en weenende, te midden van weinige getrouwen de Heilige Stad verliet en den opgang der Olijven beklom, trok hij deze beek over, deze vallei door; weldra zal de tweede David, door Judas verraden, denzelfden weg met zijne bedroefde leerlingen inslaan. Zoolang de voorafbeeldende offers in Gods Tempel op den Moria werden opgedragen, vloeide het offerbloed door onderaardsche gangen in deze vallei neder; weldra zal het bloed van het groote Zoenoffer der wereld in deze vallei beginnen te vloeijen, en voor het eerst op bijzondere wijze aan deze beek, in Gethsemane, worden vergoten. In de toekomst komt hier nog bij. De beek blijft de *beek Cedron*; maar het dal wordt het *Dal-Josaphat*, en ook onder die namen zullen beiden ons leeren. *Cedron* is de beek der verdrukking en des lijdens; *Josaphat* het dal des oordeels en der vergelding; Cedron, de stroom waaruit Christus drinken moest op den weg des kruises; *Josaphat*, het dal, dat Hem wijst naar den Olijfberg, zijn Thabor; Cedron, de droevige, waarbij de God des oordeels den bitteren kelk aanvaardde, dien Hij tot op den bodem wil ledigen; *Josaphat*, het verblijdende, waarboven het weerklinken zal uit den mond der Engelen: „*Deze Jesus, die van u is opgenomen ten hemel, zal alzoo wederkomen, als gij Hem hebt zien opvaren ten hemel.*” 1) Strijd en overwinning, beproeving en vergelding zijn aldus treffend afgebeeld; en het is zeker mede hierom, dat zoo velen naar deze plek, als naar de plaats van

1) Hand. I, 11.

het algemeene oordeel hebben uitgezien. De naam zelf beteekent: *Gerigts-Dal*. De plaats is een van diegenen, waar de Almagtige meermalen zijn gerigt uitoefende 1) Gethsemane ligt er in, waar de Eeuwige Regter zelf geboeid en van waar Hij weldra voor de aardsche regtbanken gesleurd zal worden. De Olijfberg eindelijk ziet er voortdurend op neder, en schijnt steeds te wijzen naar den open hemel, van waar Hij even zoo zal wederkomen, als Hij derwaarts is opgeklommen. Wat was er meer noodig voor den aandachtigen beschouwer om aan zulk eene plaats de gedachte des oordeels te verbinden? Wat meer, om in al de graven van dit uitgestrekt kerkhof, met de graven der koningen en den regters, der profeten en heilige zangers, ja, van zoovele millioenen en millioenen, als ware het een beeld van eene algemeene begraafplaats te zien? Wat meer, om met het oog op het laatste gerigt, den reiziger te doen uitroepen: „uit het woeste aanzien der kale, struikelooze en krijtachtige heuvelen, uit het verval eener menigte van ingestorte, gebrokene en half openstaande graven, zou men ligt op de gedachte komen, dat de bazuinen des jongsten gerigts reeds geklonken hebben, en het Dal des oordeels op het punt staat zijne dooden weêr te geven?” 2)

Doch laat ons niet te ver gaan in onze bespiegeling, en vooralsnog alleen het aardsch Jerusalem beschouwen.

Twee bruggen voeren derwaarts. De eerste geleidt regtstreeks van den Olijfberg, langs Gethsemane, naar de van ouds beroemde *Schaapspoort*, 3) en bestaat uit een enkelen steenen boog, ongeveer zeventien voet boven de rotsachtige

1) Vgl. Joël III, 2, 12.

2) Bij Sepp. *Leben Jesu*, III, 641.

3) Thans de *Stephanus-poort*, dewijl de H. Stephanus in hare nabijheid gesteenigd is.

bedding van den Cedron verheven. De tweede ligt duizend schreden Zuidwaarts, juist over de engste klove van het dal en voert van de graven der Propheten langs die van Absalon, Josaphat en Zacharias, naar de Oostpoort en den Tempelberg.—

Beschouw nu verder dien langen berg, die van het Noorden naar het Zuiden, en aldaar in eene scherp vooruitstekende tong uitloopt. Op dien bergrug ligt Jerusalem. De *dalen*, die hem begrenzen, heeten, *Hinnom* en *Cedron*, waarin hij naar 't Zuiden en Zuidwesten met de steilte eener muur, naar het Noorden en Noordoosten zachtglooiend nederdaalt.

De vlakke van dien bergschakel, door Jerusalem ingenomen, heeft weder vier bijzondere verhevenheden; met name: *Sion*, *Moria*, *Akra* en *Bezetha*. Akra en Sion dragen het zuid- en zuidoostelijk, Bezetha en Moria (waarbij nog de aanberg *Ophel* behoort) het noordoostelijk gedeelte der stad. Middendoor loopt het *Thijropoeon*, (*Dal der kaasmakers*), dat aan de zuidelijke helft van Moria nog een ander dal, hetwelk Akra van Sion scheidt, in zich opneemt, vervolgens tusschen Sion en Moria doorloopt en, een weinig verder dan de Bron Siloë en de Bronpoort, in de dalen Hinnom en Cedron uitkomt.

Door deze vier dalen en vier bergen worden de drie hoofdpunten der Heilige stad bepaald; de Sion, die op zich zelve staat in het Zuiden; de Akra ten Noorden; en Moria met Bezetha ten Oosten, aan het dal Cedron gelegen.

De MORIA is de eerste, die onze aandacht trekt; en dit niet alleen omdat hij regt tegen ons over en het digst bij ons ligt, maar inzonderheid wegens het prachtig gebouw, dat op zijn donkere kruin, tusschen het zachte olijvengroen, als eene kroon van leliën, schittert. Dit is de *Tempel*.

De Tempel! het uitmuntend Heiligdom van den Heilige

der heiligen, tot nu toe de ééne ware woonplaats des Allerhoogsten onder de menschen, het huis en als 't ware de troon van den God des hemels op aarde, en dus daardoor zelf eene voorafbeelding van het eeuwig paradijs. De Tempel! wie zal ons zeggen welk een voorregt hij aan den Moria geeft, wie echter ook niet begrijpen, dat hij den Moria heiligt? Waarlijk, wij zouden dan ook meenen het den Moria aan te zien, dat hij roem draagt op den verheven last dien zijn schedel torscht, dat hij deswege zoo statig oprijst uit het diepe dal Cedron en van de zachtvlietende wateren Siloë's, die aan zijn voet ontspringen, om de glinsterend witte marmarsteenen des Heiligdoms, waarmeê de Heer hem gekroond heeft, zoo hoog mogelijk te verheffen.

En het is niet te veel gezegd: dat de Heer hem gekroond heeft. Reeds tot Abraham sprak God:

„Ga, en neem uwen zoon, uwen eenigen, dien gij lief hebt en begeef u naar het land Moria, en offer hem aldaar tot een brandoffer op één der bergen dien ik u wijzen zal.” 1.)

Het was als een eerste glans van de opgaande zon der heilige prophetiën, welke den top van den Moria bestraalde en hem van ouds als een Berg Gods deed kennen. Wel-dra zal die zon helderder schijnen in de geschiedenis van David.

Zeventig duizend in Israël zijn gevallen door de hand van den wraekengel des Heeren. David vernedert zich en bidt; de plaag zal ophouden. Eensklaps verschijnt derhalve de Engel Gods aan den rouwmoedigen koning, staande tusschen hemel en aarde boven den Moria en naast den dorschvloer van Ornan, den Jebuscër. De Engel houdt het nog uitgestoken pestzwaard in de hand en heeft het gezigt naar den Sion gewend. Straks spreekt hij tot David door den mond des propheetes; *„Ga en bestijg dien berg, en rigt er*

1) Genesis XXII, 2.

een altaar op voor den Heer, op den dorschvloer van Ornan, den Jebuseër." David gaat, en naauwelijks heeft hij gedaan wat bevolen was, of er daalt een vuur neêr uit den hemel boven het brandoffer-altaar, de Engel steekt het zwaard in de scheede, en de pest houdt op. Maar nu spreekt de Koning, naar den wensch zijns harten en dien van God: *Dit is het huis Gods, en het altaar voor het brandoffer Israëls."*

. Mogt desniettemin de hand, die zooveel bloed had vergoten, voor den Heer des vredes geene woning bouwen; zijn zoon en opvolger Salomon zal die heerlijke taak volbrengen. Toegerust met de wijsheid Gods, vervult hij alles volgens het plan en den wil zijns vaders, sticht het Heiligdom, dat beroemd zal worden in alle landen, en rigt het op in Jerusalem op den berg Moria, door den Heer aangezezen, en reeds door David te dien einde voorbereid. 1)"

Zoo is dus werkelijk deze plek door den Heer verkoren, door Hem zelven met zijn Heiligdom bekroond, door Hem zelven tot eene voorafbeeldende plaats der toekomstige goederen gemaakt, en mede daarom met regt geheeten: door God gezien of *verkoren*, dat is: *Moriah*.

Maar was dan niet de SION door God verkoren? In zekeren zin, ja; want aldaar heeft David den troon van Israëls koningen, de stedehouders van den Oppersten Koning, opgericht; daar heeft hij de Arke geplaatst, eer nog de Moria bebouwd was; daar ligt ook thans nog de koninklijke burg en het koninklijke graf van Israëls grootsten koning. Met regt mag dus ook de Sion een *Berg des Heeren*, een door God uitverkoren berg genoemd worden. Wél moet hij één voorregt, het dragen des heiligen Tempels, aan den Moria, „*de dochter Sions*," afstaan; maar een berg Gods blijft hij toch. Wordt de Moria de priesterlijke, hij blijft

1) 1 Paral. XXI, XXII en II Far. II, en II Kon. XXIV.

de koninklijke berg; is gene de vertegenwoordiger van Gods geestelijke regtsmagt op aarde, de Sion zal het van Gods tijdelijke regtsmagt zijn. De *Sion* is het derhalve, waarvan de gansche Heilige Stad haren naam ontleent; naar Sion zien de biddenden op, naar Sion trekken de bedevaartgangers heen, uit Sion redt de Heer zijn volk. Om de onwrikbare ligging zijner rotsen wordt hij een beeld van allen, die op den Heer vertrouwen; wegens zijne hoogte schijnt hij een getrouwe wachter van het Heiligdom des Heeren; en daar hij de *Hooge* of *Bovenstad* zoo fier op zijne kruin ten hemel verheft, blijft hij werkelijk de Koning onder Jerusalems bergen, gelijk de Heer Koning is over zijn volk. De *Moria* en de *Sion*, beide zijn door God verkoren.

De *AKRA* en *BEZETHA* verdienen echter insgelijks onze aandacht. De eerste ligt ten Noorden van den Sion, ten Westen van den *Moria*, en verheft, hoewel minder hoog dan beiden, in de gedaante eener halve-maan, de *Beneaenstad* naar de wolken. Zijn naam *AKRA* kan hij aan een *burg* of aan zijne *bergspits* verschuldigd zijn, 1) want vroeger was hij hooger dan de Tempelberg en door eene diepe klove daarvan afgescheiden. De bergspits zelve is echter in deze diepte neêrgestort, door Simon den Machabeër, als ware het om den Tempelberg te verheffen, en dus Gods Heiligdom te hooger te doen uitschitteren. Later zal zijn zuidelijk dal, tusschen den *Akra* en *Sion*, hetzelfde lot ondergaan, en dan zal men, gelijk gezegd is, met moeite Jerusalems dalen kunnen wedervinden, en twisten over den grond waarop het eenmaal gelegen heeft. 2)

Naast *AKRA* ligt *BEZETHA*, Noordwaarts van den Tempel-

1; Vgl. 't Syrisch *Hakra*, *burg*.

2) Dit is zoo waar, dat de hier gevolgde beschrijving thans wederom bestreden wordt. Zie b. v. *Riesz. Theol. Quart. Schrift.* 2 H. 1870

berg. Ook deze schijnt nog eenigermate het uiterst gedeelte van Jerusalem, de *Voor- of Nieuwstad* geheeten, 1) in de hoogte te beuren; spoedig toch daalt hij neder en helt zachtjes af naar het dal *Cedron* of *Josaphat*.

Twee namen moeten wij hier nog bijvoegen. Vooreerst de gerigtsplaats *Golgotha*, die zich ginds in het Noordwesten verheft, ofschoon zij toch eigenlijk geen bijzondere heuvel, maar alleen eene Noordwestwaarts uitspringende rots van den *Akra* is; vervolgens den *Ophel*, met den *Moria* als eene vooruitstekende rotswant verbonden. Nu mogen we zeggen, dat wij u een genoegzaam denkbeeld van de heuvelenstad gegeven hebben; daarna u vragen, of er niet met regt wordt gesproken, van *opgaan naar Sion*, van *nederdalen uit Jerusalem*; en of er niet met reden gezongen wordt, dat *hare grondslagen gelegd zijn op heilige bergen*, en de Stad Gods verheven is *als de hoorn eens eenhoorns te midden van het land*?

Doch werp nu nog eens uwe blikken op de gansche Heilige Stad, om te zien, of gij nu tevens niet iets anders, ik bedoel haar hooge roeping en bestemming voor de verre toekomst, op haar voorhoofd lezen kunt. De profeet wijst u den weg. „*In de laatste tijden*, zegt hij, *zal het Huis des Heeren* „bereid worden op de kruin der bergen, en hij zal verheven „worden boven de heuvelen, en tot hem zullen alle volken „zamenstroomen. En vele volken zullen opgaan en zeggen: „komt, en laat ons opklimmen tot den berg des Heeren, „en tot het huis van *Jakobs God*. Hij zal ons zijne wegen „leeren; en wij zullen wandelen op zijne paden. Want uit „Sion zal de Wet uitgaan, en het woord des Heeren uit „Jerusalem.” 2)

1) Zie Flav. Jos. Bell. V. 2. *Nieuwstad* zou overeenkomen met *Beth-e'adasa*, en daarvan *Bezetha*.

2) Isaias I^o, 2. 3.

Een heerlijk licht gaat over deze voorspelling op, door de beschouwing zelve der ligging van de Heilige Stad. Beproof het en aanschouw haar nogmaals, in al de glorie, welke zij ten toon spreidt op de laatste heuvelen van den ouden stam Benjamin? Van de eene zijde wordt zij beschermd door haar sterke burgten op den Sion en Moria; van den anderen kant versierd en geheiligd door den eenigen Tempel van den levenden God. Hier verheffen hare heuvels, als reuzen, hunne met koepels en torens beladen schouders en kruinen naar de wolken; ginds schieten ze, met de steilte van muren, ter diepte van twee honderd voet, in de dalen Gihon en Cedron neder.

Daar vertoont zij haar prachtige gebouwen, zoo als het paleis van Herodes op den Sion, en de trotsche bogenbrug tusschen dezen en den Moria; elders hare hechte en dubbele ringmuren met hun in en uitspringende wanden, hun tandvormige borstweringen en allerlei vestingtorens, als 't ware om de Heilige en Bevoorregte des Heeren van alle zijde te versterken en tegen hare vijanden te beschermen. Wat leert en herinnert u dit alles? Wat anders, dan het woord des gewijden zangers: Loof, Jerusalem, den Heer: Loof uwen God, o Sion!

Want Hij heeft de sloten uwer poorten versterkt,
En uwe kinderen in u gezegend 1) ?

Wat anders, dan de van ouds uitgesproken waarheid: dat de Heer de poorten van Sion lief had boven al de woontenten van Jakob 2); dat „Israëls God zijn eigendom heeft opgebouwd, gelijk de hoogten, en even als de aarde, die Hij grondvestte voor eeuwig” 3) ?

En waarom voor eeuwig? Omdat er een Nieuw Jerusa-

1) Ps 147, 13 2) Ps 86, 2. 3) Ps 77, 69.

lem komen zal, door dit eerste voorafgebeeld; een Nieuw Sion, insgelijks op eene *rots* gebouwd, veel meer door den Heer gezegend, geheel bij uitstek door den oppersten Koning boven alle anderen uitverkoren; maar dat eeuwig blijven zal. Vervaarlijke magten zullen ook daartegen strijden, ja; maar zij zullen niets vermogen. Trotsche hoofden zullen zich ook daartegen verheffen; doch zij zullen tegen de rots verbrijzeld worden.

Die waarheid zal echter nog meer uitkomen, zoo gij nu nog in 't bijzonder op den Moria acht geeft en opmerkt, hoe ook nu reeds, in 't Oude Verbond, geheel Jerusalem daarmede samenhangt, even als geheel Israël derwaarts zamenstroomt.

De *Akra*, zoo als gezegd is, heeft sedert eeuwen zijn fiere kruin voor den Moria gebogen, de *Sion* is er door eene prachtige brug mede verbonden, de voorberg *Ophel* verdedigt hem met zijnen burgt; Bezetha met de Nieuwstad is er bijkans niet van gescheiden; de Cedron en Tijropoeon-dalen schijnen hem zacht te omarmen; de zachtvloeiende Siloë verfrist zijnne voeten; de Olijfberg eindelijk, een tweede Thabor in de plannen des Heeren, ziet dag en nacht, als in stille bewondering, op den Moria neder, en benijdt zijn voorregt van het Heilige der heiligen te dragen. Zoo waar is het, dat de Moria, als de voorafbeelding, zoo waar, dat de Kerk van Jesus, als de werkelijkheid zelve, het middelpunt van alles moest worden; wat de oude Sion bezat, heeft Moria verkregen; wat de Moria werd, zal het Nieuw Sion worden.

En als het dit eens geworden is? O dan zal het zijn, wat de propheet voorspeld heeft, dat alle volken opgaan naar den Berg des Heeren, en tot het huis van Jakobs God. Dan zal men zingen van het Nieuw Jerusalem, en met meer regt dan van het Oude: „Waarlijk, *dit is de Stad Gods en zijner*

glorie! Heerlijke dingen zijn van u gezegd, o Stad Gods." 1)

Christelijke lezers! houden ook wij dan van nu af het beeld van dit Jerusalem zoo klaar mogelijk voor den geest; trachten wij, gelijk Israël, zelfs aan Babels stroomen, dit Sion te herdenken; laten ook wij dikwerf, maar inzonderheid voor de overweging des lijdens van onzen Koning en onzen God, Jerusalems bergen en Jerusalems dalen met onze tranen besproeien; eindelijk, juichen ook wij zoo als Israël en roepen wij van harte met het oog op het aardsch en het hemelsch Jerusalem beide:

„Dat ik mijn regterhand vergete,
 Zoo ik u, Jerusalem! vergeet!
 Dat mijne tong aan mijn verhemelt' kleve,
 Zoo 'k uwer niet gedenk,
 Zoo 'k u niet stel ten toppunt mijner blijdschap,
 O Gods Jerusalem! 2)

1) Ps. 86. 2) Ps. 136.

DE TWEEDE HOOFDSTUK,

GETHSEMANE.

De weinige maar zinrijke trekken, waarmede de H Lucas de handelwijze van Jesus in zijne laatste levensdagen geschetst heeft, hebben wij reeds medegedeeld. „*Des daags*, zeide hij, *onderwees* Jesus het volk *in den Tempel*; maar *des nachts vernachtte Hij op den berg, de Olijfberg genaamd.*” 1)

Wij zien er uit, hoe de goddelijke Leeraar in zijne laatste levensuren alles gedaan heeft wat de liefde doen kon. Zij kon Hem immers, om zoo te spreken, zijn ijver doen verdubbelen voor de weinige oogenblikken, die Hem op aarde nog restten. Zij vermogt Hem aan te sporen zijne predikuren te vermenigvuldigen, zijne goddelijke lessen op nieuw aan te dringen, zijne voorspellingen en bedreigingen nogmaals te herhalen, al wat Hij tot nu toe gedaan en geleerd had nog krachtiger en doordringender, zoowel aan zijn Twaantal als aan het gansche volk, voor te houden en in te scherpen. Zij kon Hem nopen, diezelfde heilige leer, te gelijk met zijne zending en zijne volmagt, door eene nieuwe reeks van betoogen te staven, door een nieuw tal van wonderen te bevestigen. Zij kon Hem eindelijk dringen, ja *pramen*, gelijk Hij zelf het heeft uitgedrukt, de laatste krachten van zijn minnend

1) Luc. XXI, 37.

Hart te beproeven, om toch eindelijk te zegevieren over de radeloze hardnekkigheid van zijn onverstandig volk. Dit alles kon zij doen; en zij heeft het gedaan, Jesus' brandende en onbegrensde liefde. Maar wat kan zij dan ook meer, of wat treffenders, *zij* zelve, die hemelsche, goddelijke liefde, tenzij misschien, voor diezelfde ondankbaren, nog bidden, lijden, en sterven?

Ook dit zal zij doen; en de ure om het uit te voeren is ook nu gekomen. Hij zal sterven; maar eer Hij sterft wil Hij lijden; eer Hij lijdt zal Hij bidden; en te zamen, met dat lijden en met dat gebed, zal Hij zijn werk, zijne tranen en zijn zweet opofferen aan God, en wil Hij van rust niet meer weten noch des daags noch des nachts.

Dit is het wat de H. Schrijver in weinige woorden heeft willen aanduiden; en hierin zelf ligt ook de reden die ons op nieuw noopt den Olijfberg te beklimmen. Verplaatsen wij ons echter nu niet alleen in het jaar, maar ook op den dag zelve, waarop de gebeurtenissen plaats vinden, en derhalve op Zondag, den XII^{den} Maart, den X^{den} der joodsche maand *Nisan* van het jaar der wereld 4012, en het 782ste na Rome's stichting.

De plegtigheden van het dagelijksch avondoffer zijn sinds een geruimen tijd voltrokken; de Priesters en Levieten hebben den Tempel verlaten; terwijl het volk van den Moria is afgestroomd, en allengs, zoowel in als rondom Jerusalem, eene plegtige stilte heerscht. Luisteren wij aandachtig, dan meenen wij nog wel iets te vernemen; maar het is slechts het susen der avondkoelte in de palmboomen van Bethanië en de vijeboomen van Bethphage, die in onze nabijheid op den Olijfberg ruischen. Hoe liefelijk is echter dit geruisch in den stillen avond, terwijl de eerste sterren aan den hemel vonkelen, en hoe spoedig brengt het ons op de ge-

dachte aan de jubeltoonen van dezen ochtend, waarvan dit blijde gesuis werkelijk een liefelijke nagalm schijnt. Maar ach! hoezeer zouden wij ons bedriegen, indien wij het werkelijk daarvoor hielden, en hoe weinig zouden wij bekend zijn met den volslagen ommekeer, welke op éénen dag in Sion heeft plaats gehad!

Dezen morgen, ja, weêrklonken de blijde Hosanna's en Alleluja's op des Olijfbergs kruin; dezen avond mogen wij daaraan niet eens meer denken. Dezen ochtend kwam geheel Israël zijnen Heer en Koning al jubelend te gemoet; thans wordt er niet één man gevonden, die Hem in zijne woning durft opnemen. Dezen morgen zong de gansche schaar het blijde lied des Messias: „*Hosanna! Davids zoon: gezegend die daar komt in den Naam des Heeren*”! 1) nu is er niemand meer, die zijn naam durft noemen, die Hem uitnodigt ter ruste, die er voor uitkomt zijn vriend of leerling te zijn. Beklagenswaardig volk, hoe diep zijt gij gevallen, hoe ondankbaar jegens den grootsten en heiligsten aller weldoeners geworden!

Ach! waarheen zal dan nu onze dierbare Jesus zijne schreden wenden; bij wien zal Hij zijn intrek nemen, nu vooral, nu Hij zich niet verre meer van Jerusalem mag verwijderen, zijn Golgotha niet mag ontvlugten? Vreezen wij niet! Bethanië bestaat nog; Martha en Maria leven er nog met Lazarus, hun broeder, en bij zulke vrienden komt de standvastigste aller getrouwen nooit te vergeefs. Hierbij komt, dat Jesus, door aldaar te vernachten, telken avond als de Tempeldeuren gesloten worden, de drie kwartier uurs, die dat vlek van de stad ligt, gemakkelijk kan afleggen en 'smorgens weêr vroegtijdig in den Tempel aanwezig zijn om het volk te onder-

1) Ps. 117.

rigten ; hierbij, dat de bevoorregte plek van den biddenden Jesus, het eenzaam Gethsemane, aan den weg ligt, die derwaarts leidt ; hierbij eindelijk, dat de getrouwste van Jesus' vrienden ook dezen laatsten zegen van den getrouwsten aller vrienden verwachten mogten. Naar Bethanië zal Jesus dus afdalen ; daar rusten ; Bethanië is de geschikste plaats, Bethanië de gelukkige, die Jesus voor de laatste nachten zijns levens eene rustplaats mag schenken.

Vestigen wij derhalve, van de hoogte des Olijfbergs, onze blikken naar Jerusalem, dan zien we ginds, aan de oostelijke helling van den Moria, den vermoeiden Leeraar, te midden der Twaalve, naar beneden komen. Het diepe dal ingaan en tegenover Bethesda's vijver en de oude Schaapspoort, de kleine brug van den Cedron over te treden, is het werk van weinige oogenblikken. Daarna beginnen zij de westelijke helling des Olijfbergs te beklimmen, om tusschen den middelsten en zuidelijken top henen, naar Bethanië af te dalen. Soms is de gewijde schaar, vooral in de vallei, eenige oogenblikken voor ons onzichtbaar ; het komt door de palm- en vooral olijfboomen, die hier allerwege aan de boorden des Cedrons en den voet des Olijvenheuvels verspreid staan. Aan deze laatsten is zelfs de berg zijnen naam verschuldigd ; hij heet *Olijfberg* wegens de talrijke Olijfboomen, die hem versieren. Doch er is meer ter onzer onderrigting in dezen naam opgesloten, dat wij, althans in het voorbijgaan, wel mogen aanstippen.

De Olijfboom, zegt men, heeft overal iets eigenaardigs ; in dit oord, het somberst en indrukwekkendst dal ter wereld, schijnt hij echter vooral op eene beteekenisvolle plaats te zijn. De berg zelf zoo als we zeiden, dankt hem zijn naam, en de gansche streek, aan deze zijde des Cedrons, waar de lusttuinen der Jerusalemers verspreid liggen, heeft zekerlijk aan deze boomen haar schilderachtig aanzien te danken.

Van zijne gedaante behoeven wij niet te spreken, noch te zeggen, hoe hij een dertig voet hoog zijne graauwe, gladde schors verbeft en bijna op die gansche lengte zijne wijd uitgebreide takken uitschiet, terwijl tusschen de spitse, blinkende en altoos groene bladen de frische, als in witte bundeltjes opgehangen bloemen prijken en hier en daar eene groene, roode of reeds donkere pruimvormige vrucht u toelacht. Dit alles toch heeft te weinig waarde bij den naam, den zin en de beeldspraak vergeleken, welke deze boom in de heilige geschiedenis verkregen heeft.

Herinner u het heerlijk land, door de H. Schrift zelve „een land van olierijke olijven” geheeten, en door den Heer aan zijn volk geschonken als eene voorafbeelding des hemels. Bedenk hoe Jesus zelf de ware *Olijfboom* genoemd is, op welken wij allen, natuurlijke, wilde olijfboomen, zullen wij vrucht dragen, ingeënt moeten worden. Volg eindelijk dien goddelijken Meester, als Hij zijn laatsten strijd bij den Olijfberg begint, om dien weldra op des Olijfbergs top te voleindigen, als Hij daar een bloedig zweet begint te storten, om weldra van daar op te zweven, uit het aardsch naar het hemelsch Jerusalem. Wat Ezechiël zien mogt, wordt dan schooner gezien: „de Heerlijkheid Gods, opklimmende uit het midden der stad, en staande op den berg, die ten Oosten van de stad is, den Olijfberg.” 1) En wat Zacharias aanschouwde zullen ook wij dan zien: „den Heer, die strijden zal tegen de volken, en wiens voeten staan op den Olijfberg, die voor Jerusalem ligt, tegen het Oosten.” 2) Meer is niet noodig, om het zinrijke der beteekenis van de Olijfboschjes te dezer plaatse in te zien; meer niet, om te mogen zeggen, dat zij waarlijk, met hunne bleekgroene bladen, zilveren bloesems en purperen vruchten, als een sierlijken

1) Ez. XI, 23. 2) Zach. 14, 3, 4.

krans vormen, door den Heer van Israël, voor deze aanstaande Hemelpoort nedergelegd.

De Olijffberg eene Poort des hemels! dit is het werkelijk wat hij weldra worden zal. Maar ach! door hoeveel donkere dalen der schaduwe des doods, over hoeveel rotsige wegen van het dal des gerigts, zal de Heer Jesus eerst nog moeten henen gaan, eer Hij die zalige poorte der glorie geopend hebben en geopend zien mag!

Zie, hoe Hij ginds enrstig gestemd te midden zijner Twaalve in het dal weêr te voorschijn komt. Hij heeft den weg van Bethanië verlaten, om voor een oogenblik zijwaarts en langs den linkeroever des Cedrons voort te gaan. Ongetwijfeld rigten zij den voet naar het eenzaam landgoed, dat daar vóór hen ligt, en willen zij eene wijl gaan bidden in den stillen Olijventuin, die dit landgoed omgeeft. Het is GETHSEMANE.

Gethsemane! al wederom welk een naam, en welk eene waarlijk bevoorregte plaats, in het oog van den nadenkenden Christen! Welk een naam! daar hij immers *Olijffpers* beteekent, en aldus de plek aanwijst op aarde, waar de God des hemels begint „de wijnpers alleen te treden,” als de ware olijf gepraamd en geperst te worden in de pers des lijdens en der liefde. Welk eene plaats! als een dal van tranen in het dal des oordeels, als de voorhof des lijdens aan den voet des Thabors, als het paradijs van smarten voor den tweeden Adam, waarheen van nu af alle harten moeten uitgaan, die met Israëls Koning het eeuwig Eden willen veroveren!

Zalig Gethsemane! wie zou uw voorregt kunnen schetsen? Uit een tuin kwam eenmaal de schuld en de dood; uit een tuin zal nu ook de verzoening en het leven komen 1); en gij zijt die bevoorregte op aarde! In Edens luthof is

1) Offic. Eccl. de Orat. Dni.

Adam gevallen; in u zal hij, in Jesus, weder opstaan. In Adams tuin was de mensch afgeweken van God, in u zal hij aanvangen tot God terug te keeren. In het Paradijs van vreugde heeft hij de poort des hemels voor zich gesloten; in dit Paradijs der smarten wordt hem de sleutel van het eeuwig Eden weêrgegeven. In waarheid; die verzoening en dat leven moeten nog gekocht worden voor goddelijke tranen, ja, voor een goddelijk zweet en bloed; maar geschieden zal het en wij gaan het weldra zien, als wij den goddelijken Adam zullen gevolgd zijn op zijn zegetogten, tot aan gindschen derden tuin, welke Hem wacht aan den boezem van Golgotha! —

De naam, dien we daar verklaard hebben, wordt overigens niet te vergeefs zoo begrepen. Gelijk de gansche heuvel naar het hier heerschend plantsoen, zoo moet ook dit landgoed naar een daarmede zamenhangend *gebruik* genoemd zijn. Tot het persen der olijven bezigde men immers niet alleen eigenlijke olijfpersen, en molens, maar ook *bakken* of *kuipen*, 1) waarin de sappige vrucht des olijfbooms even als die des wijnstoks werd geplet of getreden. Ook te dezer plaatse zal dus zulk eene *Olijfbak* of *-perskuij* bestaan hebben. En zoo zal dan daarnaar zoowel dit *landgoed*, (juist tusschen den Cedron en den Olijfberg, op vrij goeden grond en te midden der olijfvelden gelegen), alsmede diens *tuin* en omgeving den naam *Gethsemane* dat is: *olijfpers*, ontvangen hebben. Zoo ja; dan was ook zij de geschikste plaats voor den aanvang des lijdens; dan moest zij de plek wezen, voor den Olijf, onzen beminnelijken *Jesus*, op wien wij allen, wilde struiken, gelijk Paulus leert, door kerving en insnijding geënt moesten worden.

1) Torcular in 't Hebr. *Gath*.

De tweede reden, die wij straks aanstipten, is echter van nog grooter belang. Aan allen, die bidden willen, had Jesus voortdurend de eenzaamheid aanbevolen; bad Hij zelf, dan gaf Hij ook daarvan het voorbeeld. Daarom verwijderde Hij zich vaak van de schare, om in eenzaamheid te bidden; deswege verliet Hij niet zelden zijne getrouwste discipelen, de Apostelen zelve, om zich met den Vader, die in hemelen is, te onderhouden. Nu eens vinden wij Hem, zelfs veertig dagen lang, „met de dieren,” gelijk een Evangelist dit heeft uitgedrukt, 1) in de barre woestijn; dan eens op andere stille plaatsen, 2) meermalen, en dit met voorliefde, op een hoogen afgezonderden berg, om er lang, zelfs tot den morgen toe, te vernachten, en te volharden in het gebed tot God. 3)

In de omstreken van Jerusalem handelde Jesus niet anders; doch aldaar schijnt het eenzaam *Gethsemane* de bevoorregte plek voor dit „offer der lippen” van den Zoon Gods geweest te zijn. Vroeger reeds als Hij uit Nephtali's en Zabulon's grensstreken, welke bij voorkeur het tooneel van de prediking en de wonderen des Messias wezen moesten, 4) naar Jerusalem opging om een feest te vieren, plagt Hij de stille tuinen Gethsemane's tot zijne bedplaats uit te kiezen. 5) In de laatste dagen zijns levens schenkt Hij hun dezelfde gunst. Elken avond keert Hij dus derwaarts weder; elken avond bidt Hij er op nieuw, en maakt alzoo deze plek heiliger en heiliger, als wilde Hij haar tevens op die wijze zegenen en inwijden voor hare werkelijk hooge en heilige bestemming. Hoe heilig en verheven toch deze bestemming heeten moet, wie weet het niet? Zij immers is het, de gelukkige plek, welke alleen, onder al het aardsche getuige

1) Marc. I. 2) Luc. V, 16, IX, 18, 2, 3) Luc. VI, 12 4). Matth. IV. 5) Jo. 8. 1.

mag worden van den doodstrijd des Godmenschen. Zij, die besproeid zal worden met zijn doodzweet en bloed. Zij, die Hem zal zien „alleen staan,” verlaten, verraden, met boeijen gekluisterd, om van daar te worden weggesleurd naar het schandhout des kruises. Zij,— in één woord, dat wij straks reeds gebezigd hebben,— bestemd om het *Paradijs der smarten* te worden voor den tweeden Adam, wiens tegenbeeld wederom het eeuwig Paradijs onzes Gods zal zijn.

Gewis! Gij moogt wel treuren, bevoorrecht tuin! maar gij moet ook juichen! De gebeden, die gij gaat hooren; de tranen, die gij zult opvangen; het zweet, dat u zal besproeijen; het bloed, dat ge zult drinken; dat alles wordt niet te vergeefs gestort. Neen, o neen! Die gebeden worden aanhoord, die tranen gewogen, die zweetdruppelen geteld; en dat bloed, — o, dat heilig en aanbiddelijk bloed van uwen Heer en God, het zal luider en beter spreken dan het bloed van Abel, anders krachtig dan dat van stieren en bokken, anders heilig dan al dat offerbloed dat ginds nedervloeit van den Moria! Gij zelf, gezegende lusttuin, zult er getuige van wezen. Eerst, ja, zult ge nog list zien en snoodheid, dwaasheid en verraad, en aldus opvoeren naar Golgotha; maar ook weldra ziet gij zegen en geluk, zegepraal en glorie, en wijst ons dan opwaarts langs den Olijfberg ten hemel.

Dan, het is dienstig dat wij ons thans voor eenige oogenblikken aan de zijde van onzen goddelijken Leeraar begeven. Ginds, onder het digte lommer van het in 't maanlicht glinsterend olijvengroen, ligt Hij nu, van de Twaalve omringd, op den grond neêrgeknield. Den ganschen dag heeft Hij in den Tempel gepredikt; thans, in plaats van te rusten, waakt Hij en bidt. Welk een voorbeeld!

Wat onze goedertieren Meester ons leeren wil, is dan

ook ligt te begrijpen. De groote strijd nadert; de ure, die Hij steeds met voorliefde de *zijne* noemde, is nabij; de wreedste aller smarten, slechts eindigend met den dood en wel den dood des kruises, wachten Hem; Hij moet dus *waken*. Hierbij komt, dat zelfs één der Twaalve, die daar met Hem zijn, Hem verraden, dat Petrus, de eerste onder allen, Hem verloochenen, dat allen, zonder uitzondering, als de tarwe gezift door Satan, Hem zullen verlaten en verstrooid worden als eene weêrlooze kudde; Hij moet dus *bidden*. En ware dit alles! Maar ach! zijn bevoorregt Israël, dat Hij lief had als den appel van zijn oog, zijn heilig uitverkoren en hoogst bevoorregt volk zal zich gaan pligtig maken aan de laatste zonde, aan Godsmoord, en zich aldus het vreesbare vonnis der verwerping voor altoos op den hals halen. En daarna? o beminnelijke Jesus! dit was wel het bitterste des kelks! hoevelen zullen ook dan nog komen, gelijk er ook reeds geweest zijn, die de oneer en smaad, door de eerste kruisiging den Vader aangedaan, nog immer, nog voortdurend zullen vernieuwen door hunne zonden, en aldus den Olijftak des vredes, door U op aarde gebragt, in eene tuchtroede veranderen.

Mogt Jesus, moest Jesus, die dit alles wist, dan nu niet waken en bidden? Had hij zich niet voor te bereiden voor den strijd, gelijk Hij dit aan ons geleerd had? Moest Hij niet zorgen voor de zijnen, die in de wereld bleven; niet zorgen ook voor ons, die nog komen moesten, niet keeren wat nog gekeerd kon worden?

O! voorzeker, het is juist nu de ure van nachtwake en gebed. Nu moet Jesus zuchten, nu smeeken, al ware het ook bloot voor ons en ons ten voorbeeld, opdat wij niet vóór den strijd zouden slapen en vergaan. Doch ook voor zich zelven mag Hij bidden. Inimmers, op de ure des kamps volgt de ure der

glorie; en die glorie, welke Hij als God „van den Vader heeft reeds vóór den aanvang der wereld,” die glorie vraagt Hij thans insgelijks voor zijne heilige Menschheid, welke die zal koopen voor haar zweet, hare tranen en haar bloed.

Hetgeen wij te leeren hebben, is dan ook duidelijk hier aangeduid en niets anders, dan, met Jesus, te waken en te bidden.

„Jesus, zoo leerden ook van ouds de H. H. Vaderen, „Jesus gaat naar den berg en bidt, om ons te toonen, hoe „wij des nachts, ten tijde der rust, met God moeten spreken, en overdag aan het heil der naasten moeten werken; „hoe wij des nachts als 't ware de schatten te vergaderen, „des daags het verzamelde te verspreiden hebben.” 1) Ja, „onze goddelijke leeraar vernacht op den berg, zoowel om „zich van het gewoel en gejoel der stad te verwijderen, „als om ons eene goede wijze van bidden te leeren.” 2) „Wat „Hij ons derhalve door zijne woorden geleerd heeft, dat „bevestigt Hij thans door zijn voorbeeld. Thans immers, „nu de ure des lijdens op handen is, verdubbelt Hij zijn ijver „om te onderwijzen, te waken en te bidden; terwijl Hij hen, „voor wie Hij gaat lijden, door zijne prediking tot geloof opwekt, of door zijne gebeden aan den Vader aanbeveelt.” 3)

Ziedaar den goeden Herder, die zorgt voor zijne schapen! Dat Hij overigens, ook in deze eerste nachten, zijne Apostelen tot waken en bidden zal hebben aangespoord, dit lijdt geen twijfel. Of zij het gedaan hebben? dit weten wij niet; maar wél, dat zij het moesten doen; maar wél dat ook wij het moeten, om immer den biddenden Jesus na te volgen, en met Hem ons voor te bereiden tot den strijd.

De ijverige Meester heeft intusschen zijn gebed geëindigd.

Hij heeft nogmaals zijn leven, zijn lijden, zijnen dood aan den Vader, die in den hemel is, opgeofferd. Hij heeft

1) Theophilactus 2) Titus Bostrensis 3) Ven. Beda.

de zijnen, vooral zijne leerlingen, met name Petrus, den Vader aanbevolen. Ook voor ons heeft Hij gebeden, zoo als Hij later getuigen zal, voor allen, die eenmaal in Hem gelooven zullen. Vertrouwt en bemoedigd staat Hij dus op; na het werk en het gebed mag Hij zich nu, ook wederom ons ten voorbeeld, eenige rust vergunnen; Hij slaat dus met de Twaalve het verlaten pad weder in, en zoekt, na Jerusalem en Gethsemane verlaten te hebben, al wederom zijn geliefkoosd Bethanië op.

't Is waar, de laatste stralen der zon zijn sedert lang van de hoogste toppen des Olijfbergs verdwenen, en vooral in Cedrons diepten heeft het daglicht lang opgehouden; maar de bijna volle maan staat vrij hoog aan den hemel en werpt haar bleeke stralen, rondom den Olijfberg heen, op het glinsterend olijfgroen en de witte kalkrotsen eigenaardig teruggekaatst. Bij dit licht kunnen wij de gewijde groep nog immer volgen, en zien: hoe zij langzaam de westelijke helling des Olijfbergs beklimmen, langs de zuidelijke glooiing over zijne naakte kruinen heen gaan, en weldra, in minder dan een half uur, achter de palm- en vijgenboschjes van Bethanië en Bethphage, verdwijnen. In welk huis zij hunnen intrek nemen, kunnen wij niet duidelijk onderscheiden. Het is echter, naar allen schijn, de woning van Jesus' vrienden, Martha, Maria en Lazarus, 1) of die van Simon den Melaatsche 2) waar Jesus onlangs ter maaltijd genoodigd en door dezelfde heilige vrouwen gediend is geworden.

1) H. Hieron. in Mt 27, 17.

2) Mt. XXVI, 6. Simon heet zeker niet de *melaatsche*, omdat hij nu nog *melaatsch* was, ook wel niet deswege, dat die naam reeds door zijne voorouders zou gedragen zijn (waarover Z. Schegg in Mt. bl 335). Te dezer plaatse is ook geen spraak van een „*leprosenhause Simons*“ (Sepp. III, H. 27). Simon kon echter dien naam dragen, omdat hij door Jesus van eene melaatschheid genezen was. Zij, die op de vraag: Hoe heette Lazarus? antwoorden: *Simon. de Melaatsche*, alsof *Lazarus* ook de *melaatsche* beteekent, hebben hunne stelling niet bewezen.

Gelukkig Bethanië, dat alzoo de rustplaats worden mogt van den verstooten Godmensch; een Tempel, waardiger dan die gindsche van Jerusalem, waarin God zóó niet woonde; de Arke, waarin de goddelijke vrededuif kwam rusten, om geheel de wereld van een waarachtigen zondevloed te redden. O mogten wij allen uw voorbeeld volgen, en even als gij onzen goddelijken Heiland en Leeraar, met alle innigheid verwachten, ontvangen en herbergen!

De rust van zulk een Leeraar kan echter niet lang van duur zijn. Zoodra de eerste zonnestrallen, over de gouden toppen des Olijfbergs, op de glinsterende marmersteenen des Tempels weêrspiegelen, kondigt de tempelwacht, van de hoogte des heiligdoms, met den kreet: „de eerste morgenstralen schitteren,” den tijd des morgenoffers aan; maar tot dan toe zelfs kan den Heer in zijn brandenden ijver niet wachten. Dan reeds heeft Hij, van de Twaalve gevolgd, den Olijfberg weêr beklommen; dan reeds staat Hij, omringd van de scharen, weêr te midden des Heiligdoms; dan reeds predikt Hij daar op nieuw, en toont werkelijk dat „de ijver voor Gods huis Hem verteert,” en hoe het waarheid is, wat de Evangelist ons mededeelt: „des daags pleegt Jesus te leeren in den „Tempel; des avonds verlaat hij de stad; maar des ochtends, „als Hij zeer vroeg naar den Tempel is wedergekeerd, stroomt „het volk (nu bij duizenden om het Paascheest te vieren „ naar Jerusalem opgekomen) weêr tot Hem,” en hangt aan zijne lippen om zijne wonderen te zien, zijne lessen te hooren, en gevoed te worden door zijne goddelijke leer. Gelukkig volk! gij, die nog luistert naar de lessen van uwen goddelijken Leeraar! Mogten ook wij uwen ijver navolgen, in het luisteren naar Jesus!

DERDE HOOFDSTUK.

BETHANIE.

Reeds des Zondags, den eersten dag, dat Jesus in den Tempel leeraarde en er dan blinden, dan kreupelen de gezondheid wedergaf, werd Hij niet slechts door het volk, maar ook door de kinderen toegejuicht en begroet met den zegenkreet: „*Hosanna, den Zoon van David!*” De afgunstige Overpriesters en Schriftgeleerden konden zooveel niet dulden. Zij begaven zich dus tot Jesus en vroegen Hem al spottende: „*Hoort gij niet wat zij zeggen?*”

„Voorzeker, — antwoordt de goede Leeraar; — maar hebt gij dan nooit gelezen wat er geschreven staat: „*Uit den mond der kinderen en zuigelingen hebt gij u lof bereid.*” En hen verlatende, vaart de H. Mattheus voort, — *ging Hij uit, buiten de stad, naar Bethanië en bleef aldaar.*” 1)

Ziedaar wel de eerste oorzaak en aanleiding, welke Jesus de stad doet verlaten, duidelijk aangegeven. In de zaak zelve ligt echter veel meer, dan wij aanvankelijk vermoeden zouden. „Jesus, zegt de H. Hieronijmus, beeldde door dezen uittocht de roeping der Heidenen af, daar Hij immers in Israël zelf niet blijven kon. Hij vernachtte dus bij Lazarus en zijne zusters, en gaf ons tevens daardoor te verstaan, hoe arm Hij was en hoe weinig Hij ook iemand gevleid had; dewijl Hij zelfs in die groote en rijke stad niet één enkelen gastvriend, niet een enkel nachtverblijf vinden kon.” 2)

1) Mt XXI, 17. volgg. 2) In Mt. 21, 57.

Dat Jesus, waar het de eer zijns Vaders goldt, daar steeds openlijk voor uitkwam, weten wij genoeg; dat Hij zelfs den rijken en geleerden, zoo noodig, de strenge lessen der onwrikbare waarheid voorhield, is eveneens bekend. Maar zoo iemand, dan wisten dit toen ter tijde de Phariseën, Schriftgeleerden en Overpriesters, die evenzeer door nijd verblind als door hoovaardigheid voor de waarheid doof waren geworden.

Aan hen en hunne booze bedrijvigheid ligt dan ook de schuld, dat er thans niemand gevonden wordt, die den grootsten der Propheten in zijne woning durft opnemen. Dezen uit afgunst, genen uit menschenvrees, eenigen uit haat de meesten uit lafheid; maar allen zwijgen, allen laten Hem gaan, die toch voor allen gekomen is, en gekomen is om onder hen te wonen en alzoo allen gelukzalig te maken. O waarlijk! *„Hij kwam onder de zijnen, en de zijnen hebben Hem niet opgenomen!”* —

Te verontschuldigen zijn derhalve de onnadenkende Joden niet. Hunne ondankbaarheid is vloekwaardig; want nooit hebben zij van hunnen God zulke kostbare en onberekenbare weldaden ontvangen, als door Jesus hand. Hunne dwaasheid is onvergefelijk: want door Jesus te verstooten, verstooten zij hunnen Redder, en drukken zij zelve het zegel op het gereed liggend besluit hunner aanstaande verwerping.

Er zijn er, die meenen, dat Jesus zoo gedurig de H. stad verlaat, om niet vóór den tijd door zijne vijanden gevangen te worden 1), dewijl immers sedert lang de last gegeven is, om Jesus op te brengen 2) en de Heer ook vroeger de hinderlagen der Phariseën door de vlugt plagt te ontwijken; er zijn anderen, die oordeelen, dat de goede Meester, althans dezen eersten keer, zoo plotseling den Tempel uitging wegens de onwaardige handelwijze zijner benijders 3); een en

1) De H. Chrysostomus. 2) Jo XI, 56. 3) Theophylactus.

ander moge waar zijn, maar in elk geval blijkt duidelijk, dat bovendien in de plotselinge en dagelijks vernieuwde verwijdering van Jesus uit de H. Stad een levend en vreesbare beeld van hare aanstaande verwerping ligt uitgedrukt. De geschiedenis van den gevloekten vijeboom werpt een nieuw licht op dat eerste beeld, en de letterlijke voorspelling, in dezelfde dagen er bijgevoegd, heeft er de laatste kleuren op gelegd.

Doch er is meer. Jerusalem is de hoofdstad des rijks; het is de stad des Tempels, de woonplaats des Heeren, en daardoor als 't ware de vertegenwoordigster der gansche natie, met betrekking tot haar eenigen Koning.

Dáár woont derhalve de Hoogepriester Gods; dáár zetelt het hoogste gerechtshof; derwaarts gaan al de stammen op, om in het ware geloof bevestigd te blijven; dáár is het dus dat de zaak eens propheete, en vooral de vraag naar de echtheid zijner zending steeds behandeld en beslist moet worden. Om die reden wordt er gezegd, dat Jerusalem de stad is welke *de propheeten doodt*, en dat er *buiten Jerusalem geen propheet kan ter dood gebragt worden*. 1) Om die reden is zij het nu ook, die in aller naam de zaak des Messias te beoordeelen hebben zal; zij, die Hem zal ontvangen of niet; zij, die bij gevolg, wederom als vertegenwoordigster van allen, of door den ontvangen Godmensch opgenomen, of door den verstooten Messias op hare beurt verstooten en verworpen zal worden. Wordt voor haar Hoogen Raad de Propheet der Propheten naar behooren erkend, heil dan over Israël. Wordt echter die God des verbonds, nu zelf als Propheet verschenen, versmaad en verworpen, wec dan dit volk!

Helaas! wij hebben het ergste te verwachten. En het

1) Luc. 13, 33.

was gisteren niet de eerste maal, dat aan deze ondankbare en ongetrouwe stad die rampzaligste uitkomst voorgehouden werd. Van ouds was het voorspeld, dat niet Jerusalem, de Heilige en Stad Gods, maar wél het arm en nederig Galilea was uitverkoren, om het meer eigenlijk tooneel van de wonderen en prediking des Messias te zijn. 1) Naar Jerusalem mogt Hij opgaan, om een of ander feest te vieren; wonen bleef Hij er niet. Te Jerusalem mogt Hij lijden, en sterven; er vertoeven en rust genieten mogt Hij niet. Ja dan zelfs, wanneer Hij soms voor ettelijke dagen uit Galilea overkwam, om aan de hoofdstad zelve de zalige tijding te verkondigen, plagt Hij daar niets anders in te oogsten dan afgunst en versmading. Naauwelijks opent Hij er den mond, of nijldige Phariseën blikken Hem gramstorig aan. Wat hij leert wordt niet aangehoord, zijne daden worden gegispst, zijne voorspellingen bespot, en zijne wonderen? o, aan den duivel zelve, ja aan den vorst der duivelen toegeschreven.

Kon hij dan nog meer doen, dan Hij voor u gedaan heeft, o onverstandig volk? Hij heeft u bezocht; en gij hebt Hem niet onvangen. Hij heeft over u geweend; gij bespot zijne tranen. Hij heeft u dikwijls, o hoe dikwijls, willen vergaderen, gelijk de hen hare kiekens onder de vleugelen verzamelt, en gij hebt niet gewild. Wat kon Hij nog verder doen, tenzij alleen dat zelf wat Hij nu doet, u elken avond verlaten, u elken avond herinneren uwe verregaande dwaasheid, en u aldus waarschuwen tot op de laatste ure zijns levens nopens uwen aanstaanden ondergang. Ach! of ge't nu nog erkendet, en den olijftak aannaamt, dien Hij u elken morgen op nieuw komt brengen.

Maar helaas! „Jerusalem, dat de profeten doodt en stee-

1) Math IV. 14 Volg. Is. IX, 4.

nigt die tot haar gezonden worden," is ook ditmaal doof voor de laatste der stemmen Gods. Wat dus doorgaans plaats heeft, volgens de alwijze raadsbesluiten des Heeren, gaat ook hier in vervulling; hetgeen de trotsche verwerpt zal de nederige ontvangen, wat de rijke versmaadt wordt den arme geschonken. Jesus verlaat Jerusalem en vernacht te Bethanië.

Maar zie! daar rijst, met betrekking tot Bethanië eene dubbele vraag voor ons op; de eerste: of er meer dan één Bethanië bij Jerusalem gelegen heeft? de tweede: op welke dagen der laatste levensweek onze goede Heiland Bethanië heeft bezocht? Op de eerste willen wij elders antwoorden. Hier is het voldoende te hebben opgemerkt dat wij het liefst slechts één Bethanië in de nabijheid der Heilige stad erkennen, dat zulks het Bethanië van Martha en Maria was, en dat Jesus aldaar *zes dagen voor Paschen* van Jericho is aangekomen. 1)

Herinneren we ons nu, in welken tijd wij ons vroeger in den geest verplaatst hebben, of liever, verplaatsen wij ons nogmaals in het jaar der wereld 4012, het 35ste van Jesus en het 29de onzer gewone jaartelling, en beginnen wij met den X^{den} dag der eerste maand der Joden, *Nisan* genaamd, dat is met Zaterdag, den XII^{den} Maart 2) —

1) De H. Hieronijmus noemt Bethanië een vlek gelegen aan den tweeden mijlsteen van Aelia (d. i. Jerusalem) en tegen den rug des Olijfbergs (De loc. Hebr.), waar het nu nog getoond wordt onder den naam van El-Azarieh, (El-Azar, d. i. Lazarus.) De oude naam wordt op verschillende wijzen verklaard; volgens de Talmudisten door (*Bethene*) z. Ligthof. Cent. Chron. Ugolini V. 93°) *Palmen-plaats, Palm-huis*; Hier. als Heb. *domus afflictionis* (Sepp. Armenhaus), Theoph. And. als Syrisch, *domus ovium*, enz.

Een ander Bethanië (*plaats des schips*) lag aan den Jordaän, (welligt hetzelfde als *Bethabara* (*plaats des overtochts*) Jo. X, 40 Vgl. III, 23, 26.

2) Patritii, De Evg. L. III. Diss. 49 en 52. Vgl. *Wieseler* bl. 485 over de verschillende gevoelens omtrent jaar, maand en dag.

ziehier dan de waarschijnlijkste volgorde der feiten, welke in de laatste levensweek van Jesus plaats gehad hebben.

Des *Zaturdags*, „zes dagen voor Paschen” 1) was Jesus te Bethanië. Of Hij er eerst dienzelfden dag tegen den avond (en dus na zonneondergang wegens de Sabbatreize 2), of reeds den vorigen avond vóór den Sabbat, van Jericho is aangekomen, doet minder ter zake. Zeker is het, dat Hij er 's *Zaturdags*, aan den maaltijd zat 3) in Simons huis (waarbij ook Martha en Maria tegenwoordig waren) en dat Hij den volgenden nacht in Bethanië doorbragt.

's *Zondags*, den 13 Maart, verlaat Jesus Bethanië. Op den Olijfberg tegenover *Betphage* gekomen, zendt Hij twee leerlingen om het veulen eener ezelin te halen, trekt vervolgens, omringd van eene menigte volks, in zegepraal Jerusalem binnen, geneest er de kreupelen en blinden en leeraart eindelijk, den ganschen dag, in den Tempel. 4) Laat en „als het reeds avond was 5)” verlaat Hij de stad, zoo als boven gezegd is, en keert weder naar Bethanië, om er te vernachten.

Des *Maandags*, 14 Maart, gaat Jesus, reeds vroeg in den ochtend 6) weêr stadwaarts. Op weg vloekt Hij den onvruchtbaren vijgeboom. In den Tempel gekomen, drijft Hij (gelijk Hij vroeger reeds gedaan had) de koopers en verkoopters daaruit en onderrigt wederom het leergierig volk 7). De Overpriesters en Schriftgeleerden worden intusschen meer en meer verbitterd wegens het geloof der scharen, en be-

1) Jo. XII, 1—21 Vgl. Mt. 26, 6—12. Mr. 14, 3,—9.

2) Volgens Schegg. (in Mt. p. 332) heeft hier Mattheus (en Marcus) het regte, en had deze maaltijd plaats twee dagen voor Paschen. Doch hoe dit te rijmen met Jo. XII, 1—12?

3) Patrit. t. a. p. Vgl. Sep. p. Wieseler II. cc.

4) Mt. XXI; 1 Volg. 5) Mr. XI, 11. 6) Luc. XXI, 38. 7) Luc. T a. p.

ramen op nieuw op welke wijze zij den gehaten mededinger zullen ombrengen. Als het avond geworden is 1) verlaat derhalve de ijverige Leeraar op nieuw de ondankbare stad en vernacht wederom *op den Olijfberg*, dat is: in Bethanië.

Dingsdag, 15 Maart, keert Jesus weder naar Jerusalem 2). Te *Betphage* staan de leerlingen verwonderd stil voor den nu reeds verdorden vijgeboom, en ontvangen bij die gelegenheid eene nieuwe les. In Jerusalem zet Jesus zijne predikingen weder voort, en 'savonds, als Hij de stad verlaat, voorspelt Hij nogmaals haar aanstaanden ondergang. Op den Olijfberg plaatst Hij zich regt tegenover de stad en den Tempel, verklaart zijnen leerlingen, onder anderen en nu meer bepaald, hoe en wanneer deze ongetrouwe gestraft zal worden, en herinnert hen daarna „*dat het na twee dagen Paschen is* 3)”, waarbij Hij aanstonds de duidelijke voorspelling voegt: dat op dien feestdag de Zoon des menschen zal worden geboeid, overgeleverd en gekruist. Den nacht brengt Hij vervolgens, naar allen schijn, weêr in Bethanië door.

De *Woensdag*, 16 Maart, was voor *Jesus* een gevaarvolle dag. Op dezen dag immers kwam, naar het schijnt, *de Hooge Raad* der Joden bijéén, om te beraadslagen over de *wijze* van Jesus te vangen en te doodden. Denzelfden dag sloot Judas een verdrag met de Overpriesters en Hoofdlieden om Jesus te verraden, en Hem over te leveren in hunne handen „*buiten de schare*”, dat is: op een oogenblik dat het volk dit niet zou kunnen verhinderen. Het schijnt evenwel dat Jesus ook dezen dag nog naar Jerusalem is opgegaan 4).

1) Marc. XI, 19.

2) Marc. XI, 20. 3) Mt XXVI, 2.

4) Luc XXI, 37, 38, Vgl. 19, 47. Anderen brengen hier tegen in a) dat men in de Evangelien niet kan aanwijzen wat Jesus op dezen dag te Jerusalem zou verricht hebben, en b.) het woord van Joan XII, 36, wat toch ook van den Donderdag kan verstaan worden.

Op *Donderdag*, den 17 Maart, gaat Jesus niet in den ochtend, zoo als Hij plagt, naar de Heilige Stad. Eerst in den namiddag zendt Hij twee zijner leerlingen derwaarts om het *Paaschmaal* te bereiden, en blijft zelf nog in Bethanië. Hiervoor was eene dubbele reden. Vooreerst toch, (wat de H. Joannes schijnt aan te duiden) „*verborg Hij zich nu*” voor zijne vijanden; vervolgens was de drukte des volks op dezen dag overgroot, daar het de *vooravond* en de dag van *voorbereiding* tot het Paaschfeest was. De gedeesemde brooden moesten nu uit de woningen verwijderd, daarna het *Paaschlam* geslagt, en 's avonds, na zonneondergang (wanneer de XV^{de} Nisan, de *Dag der Ongezuurde brooden* aanving), hetzelfde Paaschlam gegeten worden. De Zaligmaker zendt derhalve ook zelf in den namiddag Petrus en Johannes uit om het Paaschlam te slagten, en komt *tegen den avond* met de andere leerlingen naar de stad, om het *laatste Pascha* met zijne discipelen te eten.

Denzelfden avond, en dus 's *Donderdags* stelt Jesus het onbloedig Offer der Nieuwe Wet in, verlaat daarna voor de laatste maal de ondankbare stad, komt met de Elve, (zonder Judas) in Gethsemane, en wordt hier, tegen middernacht, door Judas en de zijnen gezocht, verraden en in boeijen gekluisterd. Terstond wordt Hij voor Annas, Caïphas en den Hoogen Raad gesleurd, en nog denzelfden nacht te regt gesteld en ter dood veroordeeld.

's *Vrijdags* den 18 Maart, XV. Nisan, op het *grootte feest* der Joden, den eersten der zoo evengenoemde *zeven Azijmdagen*, wordt Jesus naar Pilatus gevoerd en aldus zoo als Hij meermalen voorspeld had, *aan de heidenen overgeleverd*. Nog in den ochtend wordt het vonnis der Joden ook door de Heidensche regtbank bekrachtigd, en weldra, nog vóór den middag, hangt de God der glorie en liefde aan het schandhout des kruises.

Ten *drie ure* is alles volbragt. En eer de zon ondergaat, dus vóór den Sabbat, wordt het heilig ligchaam des Heeren in een nieuw steenen graf gelegd in de nabijheid van *Golgotha*.

Ziedaar, voor zoo verre wij het inzien, de meest waarschijnlijke volgorde der feiten, uit de vier Evangeliën tot een geheel zamen gebragt. Dit alles te ontwikkelen lag niet in ons plan; maar wij wilden het toch aanduiden om de goedgunstige lezers, die ons wenschen te volgen, tot de meer eigenlijke *Lijdensgeschiedenis* onzes Heeren gemakkelijker in te leiden. Moge het hun ook dienen, zoo wel als het voorafgaande, om ons te gretiger naar den Olijfberg en Bethanië te volgen, en van daar uit, *in al zijne bijzonderheden*, den lijdensweg van onzen goddelijken Bruidegom te beschouwen!

VIERDE HOOFDSTUK,

JESUS VOORSPELT ZIJN AANSTAANDEN DOOD.

Dingsdag, 15 Maart, XII Nisan.

Waar de H. Evangelist Mattheus de eigenlijk zoo te noemen Lijdensgeschiedenis des Heeren begint te verhalen, vangt hij op deze wijze aan :

„Het gebeurde, nadat Jesus al deze redenen (in het voorafgaande medegedeeld 1) voleindigd had, dat Hij zeide tot zijne leerlingen: Gij weet, dat het na twee dagen Paschen is; en de Zoon des menschen zal worden overgeleverd om gekruisigd te worden. 2)”

Ziedaar in weinige woorden weêr een nieuw bewijs van het altoos zorgdragende en liefdevolle hart van Jesus. Meermalen had Hij zijnen leerlingen voorspeld, dat Hij hen wel dra verlaten zou. Nog onlangs, naar Jerusalem opgaande”, had Hij herhaald: *„Ziet, wij gaan opwaarts naar Jerusalem, en de Zoon des menschen zal den Overpriesters en Schriftgeleerden overgeleverd worden, en zij zullen Hem ter dood veroordeelen; en zij zullen Hem overleveren aan de Heidenen, om bespot, gegeeseld en gekruisigd te worden; en ten derden dage zal Hij verrijzen 3)”*.

Er was nog slechts ééne zaak, welke de goede Meester niet gezegd had; het was: dat dit alles op het Paaschfeest,

1) Hoofdstuk XXIV, XXV.

2) Mt. XXVI, 1.

3) Mt. 20, 17. Vgl. 16, 21.

het grootste en plechtigste feest der Joden zou plaats vinden. Dit voegt Hij er dus nu bij; maar ook juist hierdoor geeft Hij het grootste bewijs zijner goedheid en liefde. Zijner goedheid; dewijl Hij zorgt dat zijne leerlingen niet onvoorbereid zullen strijden; zijner liefde, omdat Hij op nieuw toont hoe Hij vrijwillig zijn leven aflegt en alles weet, wat Hem weldra zal overkomen.

Aanstaanden Donderdag, den XIV Nisan, tegen den avond begint het Paaschfeest. Op dien dag zal dus het nu voorspelde in vervulling gaan. Één der Twaalve zal den Zoon des menschen verraden en aan de Joden overleveren; de Joden zullen Hem overleveren aan de Heidenen; beide, Jood en Heiden, zullen samenwerken om Hem over te leveren aan den dood en aan den dood des kruises. Na twee dagen zullen zij het zien.

Er volgt uit, dat het Dingsdag is, waarop Jesus deze voorspelling heeft uitgesproken. Er volgt echter niet uit, dat toen eerst die dag en dat uur, toen eerst de keuze der zaken en personen in het raadsbesluit des Eeuwigen zijn vastgesteld. Integendeel; van ouds was het besloten, van ouds ook had, onder anderen, de koninklijke zanger uitgeroepen: „*Waarom woeden de Heidenen, en verzinnen de volken ijdele dingen: (Waarom) zijn de koningen der aarde opgestaan en hebben de vorsten te zamen beraadslaagd, tegen den Heer en tegen zijn Gezalfde?*” 1) Die Gezalfde is Jehova's Zoon, dat volk is het volk Gods, die Heidenen zijn de Romeinsche soldaten, die vorsten zoowel der Joden als der Heidenen oversten. Jesus heeft het straks aangeduid, de zaak zelve zal weldra spreken; later zullen de leerlingen der Apostelen zelve ons de vervulling herinneren in hun

1) Ps. II.

gebed tot God: „in waarheid, Herodes en Pontius Pilatus zijn met de Heidenen en het volk Israël in deze stad te zamen gekomen tegen uw heilig kind JESUS, DAT GIJ GEZALFD HEBT, om te doen hetgeen uwe hand en uw raad had voorbeschikt te geschieden 1).”

Door Davids mond was het dus gezegd; maar God zelf heeft het door hem gesproken. Israëls Koning mogt het besluit verkondigen; maar de Koning der koningen had het gemaakt. En zie, nu komt Gods Zoon, Gods eigen Zoon, dezelfde Gezalvde van wien David sprak, het besluit verklaren: *Het zal zijn, — en het zal zijn na twee dagen.*”

Gods Zoon, — hebben wij gezegd; en gewis met alle reden; want in den Psalm zelven wordt Hij aldus genoemd. Maar moeten wij dan niet te meer doen opmerken met welken anderen en hoogst zinrijken naam die Zoon Gods zich hier genoemd heeft? De *Zoon Gods* is Hij; maar Hij noemt zich? — *den Zoon des menschen*.

De Zoon des menschen, dat is: *de mensch*; welk een naam! en welk eene uitdrukking op de lippen van het eeuwig Woord des Vaders! Het is waar: Hij noemt zich ook: *den Zoon Gods*; en met regt; want Hij is het. Maar dien eervollen naam schijnt Hij toch zeldzamer en als het ware met meer spaarzaamheid te gebruiken. Hier schijnt Hij dien zelfs opzettelijk te vermijden; ja, dan slechts, in het algemeen, dien bij voorkeur te bezigen, als Hij zijne magt of zijn goddelijk gezag met meer nadruk moet betuigen. Maar, *de Zoon des menschen!* ziedaar zijn lievelingsnaam! Dien bezigt Hij, wij mogen het zeggen, met voorliefde, dien roept Hij zoo vaak mogelijk in onzen geest terug, dien wil Hij, het is overduidelijk, bijzonder diep in ons hart ingeprent hebben.

1) Hand. 4 24.

De prophetie zelve, hier aangehaald, kan mede ten bewijis hiervoor dienen. „*Gij zijt mijn Zoon*, spreekt daar de Eeuwige, *Ik heb U heden geteeld*” Gods Zoon heet Hij dus; maar die naam was als niet zoet, niet liefelijk genoeg, waar onze goddelijke Heiland zich wil vertoonen als onzen *Broeder*. Hij bezigt dus den anderen naam; en zoo als Hij elders zeide: *de Zoon des menschen gaat, en de Zoon des menschen komt*, zoo zegt Hij hier: *Na twee dagen zal de Zoon des menschen worden overgeleverd en gekruisigd*.

De *Zoon des menschen!* waarom dan nu bij voorkeur die nederige naam? O, het valt ligt te verklaren; het is, omdat hij te gelijk diep zinrijk en hoogst liefelijk is voor het minnend hart van Jesus. Hij is liefelijk, dewijl Jesus „*door die benaming*, zoo als reeds de H. Augustinus doet opmerken, *ons weet in te scherpen wat Hij in zijne grenzelooze barmhartigheid voor ons heeft willen zijn*.” Hij is zinrijk, zoowel om die reden zelve, als ook deswege, dat hij zóó veel zaligs en geheimzinnigs in zich bevat. „*Daarom* toch, — zoo gaat de H. Kerkleeraar voort, — *om ons het geheim zijner bewonderenswaardige Menschwording gedurig als 't ware voor den geest te brengen en te doen hoogschatten, daarom is het, dat Hij dezen zoeten naam zoo herhaaldelijk in onze ooren laat klinken*. 1)”

Treffende waarheid, die overigens nog duidelijker uitkomt als wij navragen: *wat zeggen er de menschen* van? of wat moeten zij althans zeggen, zij die wél toezien, van den binnelijken en zoo zeer binnennenden *Zoon des menschen?*

De vraag is op zekeren dag door Christus zelve gesteld. En wat zeiden de menschen? Sommigen dit, anderen weêr iets anders, — zij, die nog blind waren voor de geheimen des Vaders. Maar Petrus, de aanstaande steenrots der kerk, Petrus,

1) De Cons. Evg. I. I.

die verlicht werd, niet door vleesch en bloed, maar door den Vader die in de hemelen is, — wat zeide Petrus? Petrus antwoordt en spreekt in aller leerlingen naam, en betuigt plegtig: Heer, *Gij zijt de Christus, de Zoon van den leevenden God.* 1)

Dit is de waarheid! De Zoon Gods, ziedaar den Zoon des menschen. De eeuwige Zoon des Vaders is bij uitnemendheid de in den tijd geboren Zoon des menschen; en de Zoon des menschen bij uitstek, is te gelijk de ware en eeniggeboren Zoon van God. Zeker, dit is een nieuw wonder en een nieuw geheim; maar het is ook, als of op de vraag zelve door Christus gedaan: „*wie ben ik, de Zoon des menschen,*” slechts het eenige juist passend antwoord blijft: *Gij zijt de Godmensch.* De Godmensch! wie zou nog twijfelen aan het zinrijke en liefelijke in dezen naam opgesloten; wie niet vinden, dat hij dubbel zoet en dubbel heilig van Jesus eigen lippen ons tegenklinkt?

En toch, hoe zoet en beteekenisvol die naam ook wezen moege, toch is hij altoos, wat niet worde vergeten, veeleer een naam, die geringheid en vernedering, dan een naam die verheffing en glorie teekent. David heeft reeds gezongen: *Wat is dan toch de mensch, dat Gij, Heer, zijns gedenket? O! wat des menschen Zoon, dat Gij, Heer, hem bezoekt* 2);” en hij mogt wel te regt zoo spreken, de koning onder den hoogsten Koning, waar er spraak was van den naan eens stervelings, vergeleken bij den onvergelykelijken Naam van den éénen, eeuwigen en oneindigen God.

Doch ziedaar juist eene nieuwe reden waarom die naam zoo dierbaar aan Jesus was. Ja, het is zelfs hieruit, dat wij iets zeer eigenaardigs, iets, wat, bij den eersten opslag,

1) Mt. 16, 13. 16.

2) Ps. 8.

ons vrij zonderling mag voorkomen, verklaren kunnen. Zoolang Jesus op aarde leefde, was Hij de eenige, die dezen naam gebruikte. Niemand anders noemde Hem aldus. Er ontstond zelfs dikwerf verbazing door in den geest der menigte, zoodat zij somtijds, als zij Jesus dien naam hoorde bezigen, Hem nasprak en als spottende uitriep: „*wie is dat, die Zoon des menschen*”? 1) Met opzet zeiden wij echter: ten tijde van Jesus leven; en wij hadden er moeten bijvoegen: onder gewone omstandigheden. Want wordt hij door anderen gebezigd of ook door Jesus zelven, bij plegtige gelegenheden, uitgesproken, dan heeft die naam wederom eene gansch andere beteekenis. Zie hem, zoo gij u overtuigen wilt in de verhevenste prophetiën van Daniël 2); hoor hem in de heiligste geestvervoeringen uit den mond van Stephanus of van den Propheet Apostel des Nieuwen verbonds; 3) verneem hem van Jesus' eigen lippen, wanneer, in tegenstelling van zijne vraag aan de menschen gedaan: *wat zeggen de menschen?* de menschen op hunne beurt aan Hem zelven vragen: *wat zegt Gij*, niet van den Zoon des menschen, maar *van den Zoon Gods?* en Hij antwoordt: „*voorwaar! gij zult den Zoon des menschen zien komen op de wolken des hemels*; 4) *voorwaar! de Zoon des menschen zal zitten aan de regterhand des Vaders* 5).” Ook dit is de Zoon des menschen; en zoo is dus die zinnelijke en liefelijke naam, welke in het algemeen Jesus nederigheid beteekent en Hem daarom bijna uitsluitend eigen is, toch ook weêr, van een anderen kant, een heerlijke naam vol eere en glorie. 6)

1) Jo. 12, 34.

2) Dan. 7, 13

3) Hand. 7, 55. (vgl. 5, 55.) Apoc. 1, 13; 14, 14.

4) Mt. 26, 64.

5) Luc. 22, 69.

6) In het Oude Testament vinden wij alleen Ezechiël zoo genoemd. Ezech. II, 1.

Dan, er is nog een ander punt onzer beschouwing overwaardig. Immers, indien die treffende naam zooveel zoetheid en liefde ademt, dan leert hij ons ook verpligtingen en wederliefde; indien hij ootmoed en vernedering predikt, dan verkondigt hij ook verheffing en zaligheid; kortom, indien hij *die* naam is, welke den laagsten graad der onbegrijpelijke vernedering, ja, als *vernietiging* van het eeuwig Woord des Vaders, voor ons menschen, aantoot, dan is het ook *die* naam, welke den hoogsten graad van de verheffing onzer menschelijke natuur teekent. Luister, zoo gij dit kort wilt herinnerd hebben!

De Zoon Gods wordt een Zoon des menschen; de Zoon des menschen wordt dus ook een Zoon van God. In Christus geschiedt dit in de eerste plaats, en in Hem op eene hoogere, op eene eigene en allervolkomenste wijze. Maar ook in ons heeft dit plaats; en is het op eene andere, op eene geringere, het is toch nog altoos op eene verhevene, onbeschrijfelijke manier. En hoe dan, op welke wijze? —

De mensch was door God verheven, hoog verheven, en slechts een weinig minder dan de Engelen gemaakt; maar hiermede was hij nog niet te vreden. Ach neen, hij wilde hooger, steeds hooger zijn, en later, niet alleen aan de Engelen, maar aan God zelve zich gelijk maken; juist daardoor was hij gevallen; juist daardoor zooveel te verder van den Eeuwige verwijderd, als hij zich hooger in diens nabijheid had willen verheffen. God kon hem nu verstooten, hem straffen, hem ganschelijk verpletteren onder 't gewigt zijner glorie; en de mensch had ook niets anders verdiend. Doch neen, zijn werk vernietigen, dit wilde de liefdevolle Schep- per niet. Integendeel, nu meer dan ooit wil zich zijne eindelooze goedheid vertoonen. God zelf wordt mensch, de Zoon Gods wordt werkelijk de Zoon des menschen; en zoo

redt en verheft Hij den mensch op nieuw. Zoo redt Hij hem uit het slijk, waarin hij zich zelve had nedergestort; zoo verheft Hij hem op een troon, waaraan hij nooit had mogen denken; kortom, zoo plaatst Hij hem inderdaad nog hooger dan hij vroeger stond, en maakt hem eenigzins, zoo veel mogelijk, aan God zelve gelijk. — Hoe dit geschied is? — *In* en *door* Christus. Christus wordt een tweede Adam, maar anders heilig dan de eerste geweest is. Christus wordt een nieuw hoofd, een nieuwe stamvorst van een geheel nieuw geslacht; maar anders zalig, dan het eerste ooit worden kon. Christus zelf is de waarachtige Zoon Gods van natuur; wij allen, die de zijnen zijn, zullen het ook wezen, althans door aanneming en genade. Ziedaar onze verheffing! In Christus heerscht nu onze natuur aan de rechterhand des Vaders; in Hem is zij verheven, ook boven de natuur der hemelsche geesten; in Hem, en door Hem insgelijks in ons, wordt diezelfde natuur geheiligd, verheven, en meer en meer deelachtig aan de natuur zelve van God. Welk een voorregt! En dit voorregt nu is, ten minste eenigermate, uitgedrukt, wordt zekerlijk voortdurend in onzen geest teruggeroepen door dien Zoeten Naam van onzen *Jesus*: „*de Zoon Gods is de Zoon des menschen.*”

Letten wij op dit alles, dan kan het ons niet bevreemden, dat die twee overheerlijke namen even innig als trefsend met elkander verbonden zijn. De eene is, het is waar, op zich zelf genomen, slechts een naam van het nietige zoo als de sterveling is, de andere op zich zelf de eigen naam van het Eeuwig Woord des Vaders; de een herinnert ons al wat kan lijden, sterven en vergaan, de andere al wat groot en schoon en eindeloos goed moet heeten; de eene is tijdelijk, de andere eeuwig, de eerste

aardsch, de tweede hemelsch, de eerste menschelijk de tweede goddelijk; maar des niet te min, is het en zal het altoos waarheid blijven, dat zoowel de tweede als de eerste, zoowel de eerste als de tweede de ware naam zijn zal van den éénen onverdeelbaren goddelijken Persoon, die God en mensch is, — JESUS CHRISTUS.

En er is geen twijfel aan of de Zoon des menschen de Zoon van God moet heeten? Wiens Zoon is Hij anders? Van David? Maar David zelf noemt hem *zijn* Heer 1). — Van Abraham? Maar „*eer Abraham was*, zegt Hij, BEN IK 2).” — Van Adam? In zekeren zin, ja, en *zoo als men meende, de zoon van Joseph, die was van Heli,.... die was van Adam, die was van God* 3);” maar neen, toch niet van Joseph, doch van Maria, — zegt de Geest Gods, en „*wat in deze geboren is, is van den H. Geest* 4), *is de Zoon des Allerhoogsten,.. is de Zoon van God.* 5)” —

En toch wederom, die waarachtige Zoon van God is niet minder wezenlijk de waarachtige Zoon des menschen. Het blijkt uit de geslachtboeken van *Jesus „den Zoon van David, den Zoon van Abraham* 6).” Het blijkt uit de oude prophetiën over den *Emmanuël, den God met ons* 7). Het blijkt uit den aard der verlossing; volgens welke Hij de *tweede Adam* is, die des eersten schuld moet delgen; *het Zaad der vrouw* dat den kop des Serpents moet verpletten; de schoonste en beminnelijkste onder de kinderen der menschen, die den mensch, niet slechts als zijn broeder, maar zelfs als zijne bruid, zal komen zoeken op aarde 8).

En zoo moest het ook zijn. Ware de Verlosser enkel mensch, Hij kon ons niet redden, niet verheffen; Hij kon die klove niet aanvullen, welke tusschen den hemel en de aarde

1) Mt. 22. 43. 2) Jo. 8, 58. 3) Luc. III. 4) Mt. 1, 20. 5) Luc. 1, 32. 35. 6) Mt I, 1. 7) Js. VII, 14. 8) Ps. 45. Hooglied.

door de zonde gemaakt was. Was Hij alleen God; Hij kon niet lijden, zich niet vernederen, en zoo, gelijk de Vader het nu eenmaal wilde, onze schuld niet op zich nemen en voor ons aller zonden niet voldoen.

Nog eens dus: de Zoon Gods is ook de Zoon des menschen, en 's menschen Zoon is ook de Zoon Gods. Het is waar, dien eersten naam heeft Hij gedragen van alle eeuwigheid, dien tweeden heeft Hij zich in den tijd verworven; maar sinds Hij hem draagt is ook die tweede zoowel als de eerste zijn lust en zijn roem. Zijn lust, want daarom laat Hij hem zoo gaarne hooren als Hij ons met aandacht en als 't ware achter een doorzigtigen sluijer wil laten staren op de goddelijke glansen, die Hij om onzentwil verbergt, of op den menschenlijken smaad, dien Hij om onzentwil verduurt. Zijn roem, en daarom laat Hij hem zoo dikwijls klinken, met evenveel zoetheid als kracht, zoowel in de rollen des Ouden als in de boeken des Nieuwen Verbonds; daarom wordt van nu af die zinrijke eere-naam: *Zoon des menschen*, even als die van *Jesus*, dat is: *God zaligmaker*, en even als die van *Christus* dat is: *gezalvde*, vooral op de eigen lippen van den God des vredes, als een nieuwe en derde wederga van dat heilig woord der aloude prophetie: *God met ons*, EMMANUËL.

Emmanuël, de *Zoon des menschen*, waarlijk, wij behoeven niet meer, om al de zinrijkheid aan te toonen van dien treffenden Naam in de voorspelling, waarvan wij spreken: *De Zoon des menschen*, zegt Hij, *zal worden overgeleverd en gekruist*. *De Zoon des menschen*, — dat is dus: de in het vleesch geopenbaarde en mensch geworden Zoon van God; Hij, „die het geen roof achtte gelijk aan God te zijn, maar „die zich zelve (als) heeft vernietigd, de gestalte van een „dienstknecht aannemende, en gelijk is geworden aan den

„mensch 1); deze, nu op aarde, onder ons menschen en „voor ons menschen verschenen Godmensch;” deze, die dus God en nu ook mensch is bij uitnemendheid; deze zal thans, binnen weinige uren, „na twee dagen,” en na al de gaven en genaden eener eindelooze liefde tegen de verstoktheid en ondankbaarheid van een halsstarrig volk als 't ware verspild te hebben, door al zijne leerlingen worden verlaten, door één der bevoorregten verraden, door hun aller hoofd verloochend, van zijn eigen en hoogst begenadigd volk verstooten, door Jood en Heiden geboeid, gegeeseld, met doornen gekroond, en eindelijk, als ware hij de koning der boosheid zelf, tusschen twee moordenaars worden opgehangen aan een kruis. Ziedaar den zin van Jesus voorspelling! Ziedaar het lot van den waarachtigen Zoon des menschen, maar tevens van den waarachtigen Zoon Gods. Nog *twee dagen*, en dat alles zal vervuld worden. O, dat de leerlingen het hooren! Maar dat ook allen, die in Christus gelooven, zich verdiepen in dien afgrond!

~~~~~

Doch waarom zal dit alles zoo spoedig, en waarom juist nu *na twee dagen* vervuld worden? — Wij hebben het gehoord en ten deele ook zekerlijk reeds begrepen; het zal geschieden, zegt Hij zelf, omdat het *na twee dagen Paschen is*. Ziedaar de reden.

Om echter die reden beter in te zien en al de kracht er van te gevoelen, dienen wij eens eenige jaren in den geest terug te gaan, en ons te verplaatsen naar de Oostlanden van Afrika, waar *het Pascha* wordt ingesteld. Wat zien wij daar?

Het is Israël, Jehova's lieveling, het uitverkoren volk

---

1) Phil. II, 6. 7.

Gods, dat zich, in Egypte's slavenboeijen, voor onze oogen vertoont. Maar welk eene bedrijvigheid onder die duizenden; welk eene beweging en welke opgewektheid onder alle rangen en stammen! Men zou zeggen, dat zij dit land staan te verlaten en met spoed uit Egypte willen wegvlugten. Dit is zoo. De Heer heeft zich over zijn Israël ontfermd; Hij heeft hunne verzuchtingen verhoord; Hij heeft eindelijk met een blik van medelijden op de verdrukkingen en de vernederingen van zijn volk nedergezien. Het volk Gods zal dus bevrijd worden, en Egypte, de verdrukster, zal naar verdienste gestraft, de andere volken, Gods vijanden, zullen voor zijn aanschijn vernietigd worden; terwijl Israël, op nog meer bijzondere wijze, van nu af Gods *eigendom*, Gods *eerstgeborene* wezen zal, en worden overgevoerd naar een Land van melk en honig vloeiend, en dat bij uitstek het *Heilig land*, het land Gods zal heeten.

Reeds in de *plaats* en in den *naam* der personen kunnen wij overeenkomst ontdekken. Immers, ook de tweede en waarachtige Josuë of JESUS (dat is: God *Zaligmaker*) zal naar Egypte optrekken; ook Hij zal van daar wederkeeren, als de ware *Eerstgeborene des Vaders*, en meer dan Mozes, meer dan Josuë doen kon, zal Hij de zijnen niet slechts in een beloofd land op aarde, maar uit de vreeselijkste slavernij des duivels in een eeuwig Land van rust binnen voeren 1). — Thans hebben wij echter meer bepaald acht te geven op het *feit*, dan op de plaats zelve en de personen; zien we derhalve wat er nu plaats vindt in het Rijk van Pharao, of liever, hooren wij Mozes, den man Gods bij uitnemendheid, die spreken zal. Reeds buigen de Ouderlingen van Israël met eerbied het hoofd en letten met alle aandacht op de heilspellende woorden des Heeren.

1) Oseas XI, Mt. I. 15. Hebr. IV.

„Gaat, — zoo beveelt Hij, — en neemt u lammeren „voor de huisgezinnen, en offert het PASCHA. Doopt dan „een bundeltje hysop in het bloed, en besproei daarmee „den bovendorpel en de beide deurposten. Niemand uwer „zal de deur van zijn huis uitgaan tot aan den morgen. Want „de Heer zal doortrekken om de Egyptenaren te slaan. Doch „wanneer Hij het bloed zien zal aan den bovendorpel en „de twee zijposten, zoo zal de Heer de deur VOORBLIJGAAN 1), „en den verderver niet toelaten uwe huizen binnen te ko- „men en te verderven. Onderhoudt dan deze zaak tot eene „instelling voor u en uwe kinderen tot in eeuwigheid. Ook „als gij in het land zult zijn binnengekomen, dat u de Heer „zal geven, gelijk Hij beloofd heeft, zult gij deze plegtig- „heden onderhouden. En als uwe kinderen u zullen zeg- „gen: wat is dit voor eene dienst? zult gij hun antwoor- „den: dit is den Heer een offer des PASCHA's (dat is: *des „voorbijgangs*); daar Hij voor de huizen der kinderen Israëls „in Egypte VOORBLIJGING, toen Hij de Egyptenaren sloeg en „onze huizen verschoonde.” — Aldus sprak Mozes tot ge- heel Israël, in den naam des Heeren, en geheel „het volk boog zich hierom eerbiedig neder, en aanbad”! 2) —

Die aanbidding en eerbiedige onderwerping van Israël moeten wij navolgen; wij moeten het vooral nu doen, bij de herinnering aan deze heugelijke instelling, welke immers zoowel ons, als Israël aangaat. Egijpte verbeeldt Satan, Israël het gansche menschedom; en wij hebben gehoord uit Mozes woorden, hoe de booze door Gods verderfengel ge- straft, Israël, het kind Gods, uit de slavernij zal bevrijd worden. Hetzelfde en een nog grooter heil staat ons te wachten door de verdiensten van Christus.

---

1) Pasah. 2) Exod. XII, 21—27. —

De *voorwaarden* zijn insgelijks aangewezen en even zinrijk van beteekenis als de belofte zelve.

Elk huisvader zal een lam slagten, elke familie zal het gezamenlijk eten. Beide, een *offer* en een *maaltijd*, een *zoen-offer* en een *feestmaal* moeten er dus wezen; het offer, als een nieuwe band tusschen den mensch en God, het gastmaal, als een vernieuwd middel van vereeniging tusschen de menschen onder elkander.

Daarbij komt, dat niet door de priesters, maar door het volk zelf dit Paaschlam moet geslagt worden. Geheel Israël wordt dus, in zekeren zin, en vooral hierdoor „*een heilig volk, een priesterlijk geslacht* 1).” God is hun aller Vader; Hem dragen zij hun offer op; maar te zamen zijn zij vereend als één huisgezin, en vereenigd aan één gemeenschappelijk familiemaal.

Hoevele treffende en heilige zaken worden dan ook door het éne *Pascha* als door een geheimzinnig ja, maar zinrijk teeken, 2) beteekend of daargesteld. Beteekend: de *Verlossing* uit de hardste slavernij, en de opname van gansch Israël tot een volk Gods 3); daargesteld: het *Zoenoffer* dat God wilde aannemen, en waarbij de losprijs zou wezen het bloed des lams; en het *feest ter herinnering* aan dat alles ten eeuwigen dage 4).

En dit alles was nog het voornaamste niet; neen, er was iets veel hoogers en heiligers, dat, door dit eerste *Pascha* zoowel als door diens gedurige vernieuwing, telken jaren zou worden voorafgeschaduwd en voorspeld. Wat was dit? —

Het was de eigenlijke en volkomen bevrijding van het gansche menschelijk geslacht. Het was *die* groote verlossing, welke, van het begin af, aan den gevallen Adam beloofd, eenmaal te zijner tijde door den tweeden Adam bewerkt zou worden.

1 Exod. 14, 4, Volgg. 2) Ex. 12, 3. 3) Ex. 19, 4. 4) Ex. 12, 14.

Het was die wezenlijke en waarachtige opname tot het Zoon-
schap Gods, waarvan Israëls zoonschap slechts een flauw af-
beeldsel aanbodt. Het was het één en eeuwig Offer van het
waarachtig Lam Gods, dat wel reeds, in zijne voorafbeeldingen
en figuren, geslagt werd van het begin der wereld af, 1) maar
toch eenmaal in eigen vleesch en bloed geslagtofferd
moest worden. Het was almede die ware en bij uitnemend-
heid heilige disch, waaraan zoo velen zouden aanzitten in
het Nieuwe Verbond, en waardoor allen, die er deel aan heb-
ben, als één brood 2), en met God en onder elkander als
broeders, als leden van één ligchaam, vereenigd en vereend
zouden wezen. Het was eindelijk, om alles in eens te zeg-
gen, — „ONS PASCHA, dat voor ons geslagt wordt, CHRISTUS 3)“.

Zoo wordt dus de toekomst door het verledene voorafge-
beeld, het nog verwachte door het tegenwoordige voorspeld,
het beloofde, als in een onderpand, te voren geschonken.
Verlossing staat aldus tegenover verlossing; een *verzoeningslam*
tegenover het groote Verzoeningslam; *feestmaal* tegen feest-
maal; *herinnering* tegen herinnering over. De overeenkomst is
treffend; en blijft het verschil altoos zeer groot; meer ge-
lijkheid behoefde er waarlijk niet te zijn tusschen het beeld
en de zaak zelve, tusschen het Oude en het Nieuwe Pascha,
om ons duidelijk nopens beide te onderrigten en den vinger
Gods in zijne werken te doen zien.

En hoe grootsch en waarlijk goddelijk zijn die werken!
Gewis; door de kracht van een natuurlijk lam konde onze
Verlossing niet bewerkt worden; door het bloed van bokken
en stieren konden onze zonden niet worden uitgedelgd 4).
Maar dat lam en dat bloed konden een ander Lam betee-
kenen, hetwelk door zijn bloed alles volvoeren zou; een
Lam, dat ons verzoenen kon met God, dat ons ontrukken

1) Apoc. 13, 8. 2) 1 Cor. 10, 17 3) 1 Cor. 5, 7. 4) Hebr. 10, 4.

zou aan Satans slavernij, ons verheffen tot een hoog bevoorregt volk, ons vormen en als herscheppen tot waarachtige kinderen Gods, ons „*deelachtig maken* in een hoogen graad aan de goddelijke natuur 1).” Dit Lam was Christus; Christus, die werkelijk en zonneklaar door dat eerste lam op vele wijzen is voorafgebeeld.

Doch ziet nu; dat Lam is verschenen; de tijd der vervulling is ook allezins nabij. Een eerste Joannes heeft Hem reeds aangetoond, roepende aan de oevers des Jordaans: „*Ecce Agnus Dei: Ziedaar het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld* 2)!” Een tweede Joannes zal Hem weldra toonen als Hij daar hangt aan zijn kruis: „*Ziedaar het Lam Gods, van wien geene beenderen zijn gebroken* 3).” En de eeuwen, door de profeten geteld, zijn voorbij; de jaren, door Daniël opgegeven, zijn vervlogen; de wil door den Vader bepaald, is door den Zoon zelven als op handen zijnde aangekondigd: „*Wij gaan op naar Jerusalem*”. *De ure nadert. „Na twee dagen.”*

Maar wat dunkt u dan?

Indien eindelijk de figuren en schaduwbeelden der Oude Wet voor de waarheid en zelfstandigheid des Nieuwen Verbonds moeten plaats maken; zoo het lam der woestijn door het Lam des hemels moet vervangen worden, indien het offer door het offer, de eerste feestdich door den tweeden, zelfs de Azyma door de Azyma en het herinneringsoffer door het nieuw herinneringsoffer, moeten verplaatst worden; wanneer dan, in welke maand, op wat dag en op welk uur zal dit zinrijker plaats hebben, dan in de maand, op den dag, en op het uur zelf van het *Pascha*? Juist op dien dag, waarop Israël uit Egypte trok; bepaald op die ure,

1) 2 Petri. 1, 4. 2) Jo. 1, 29. 3) Jo 19, 36.

waarop de voorafbeelding werd ingesteld; juist op dat oogenblik waarop de zinnebeeldige prophetie plaats vond, en aldus de Heer zelf het tegenwoordige met de toekomst, de schaduw met het wezen der zaken, de voorafschetsing met de vervulling en waarheid verbonden had? Niemand zal hier naar het antwoord zoeken.

Maar ook daarom zegt Jesus: „*Gij weet, dat het na twee dagen Paschen is*”, — alsof daaruit terstond volgde: „*derhalve zal na twee dagen de Zoon des menschen worden overgelenerd en gekruist.*” —

Heilrijk Pascha! wat zult gij van nu af gezegend zijn! Ook tot nu toe waart gij dit, maar voortaan zult gij het dubbel zijn bij God en bij de menschen. Het is waar, in uwe soort, als het *Pascha der Oude Wet*, zult gij het laatste van allen zijn, het laatste voor Jesus, het laatste voor zijne Apostelen, het laatste voor geheel Israël en dus ook voor ons; maar zulks alleen om straks vervangen te worden door *het eerste Pascha van het Nieuwe Verbond*, eindeloos beter, dan al de Pascha's der eerste soort, die tot nu toe gevierd zijn. Dan immers zult gij bij uitstek „*de dag zijn, dien de Heer gemaakt heeft.*” Dan wordt gij als 't ware een grenspunt tusschen den nacht van het Oude en den eeuwigdurende vreugdedag van het Nieuw Verbond; een keerpunt tusschen datgene, wat tot nu toe geweest is, en alles wat van nu af komen moet. Dan wordt gij derhalve het glansrijk middelpunt der gansche geschiedenis van den gevallen en weêr verlost menschen, bevoorregt door den God der liefde, bezongen door de Engelen des vredes, geprezen door alle volken der aarde. Dan eindelijk zult gij onze lust en onze vreugde zijn in het oord onzer ballingschap, en jaarlijks, zoo vaak wij uwe Alleluja's zingen, eene herinnering van Jesus triomf, de afbeelding en het

grondbewijs onzer opstanding uit het stof, het zegel en het onderpand onzer eeuwige gelukzaligheid. Gezegend zijt gij derhalve, bevoorregt *Pascha!* en nog meer zult gij gezegend worden door en om ons nieuw *Pascha*, dat *Christus is!* —

VIJFDE HOOFDSTUK,

Woensdag, de 16 Maart, XIII Nisan.

Vergadering van den Hoogen Raad der Joden, over de wijze van Jesus te vangen en te dooden.

§ I.

HET SANHEDRIN.

Terwijl de goddelijke Zaligmaker, 's dingsdags 's avonds, en naar allen schijn op den top des Olijfbergs, de voorspelling van zijn aanstaanden dood ten aanhoore zijner bedroefde leerlingen herhaalde, waren zijne vijanden op de daar tegenover liggende stadheuvelen niet werkeloos. Sinds langen tijd hebben zij gezocht den gehaten propheet van Nazareth te vangen en om te brengen; maar van nu af willen zij alles beproeven, alles op het spel zetten, om toch eindelijk in hun boos opzet te slagen. Vooral door de laatste wonderen van Jesus is hunne afgunst ten top gestegen, door zijne laatste teregtwijzingen hun wrok allerbitterst geworden. Te wachten valt er dus niet meer; zij moeten eindelijk handelen en de bovenhand behouden.

Dewijl de ure door den Vader vastgesteld nabij is, en Jesus zelf die ure reeds heeft aangekondigd, waarnaar Hij ook met vurigheid verlangt, kunnen wij ligt raden wat er gebeuren zal. De drie eerste geschiedschrijvers van Jesus' lijden hebben het overigens op deze wijze medegedeeld:

MATTH. XXVI.

MARC. XV.

LUC. XXII.

3. Alstoen vergaderden de opperpriesters [en schriftgeleerden] en de ouderlingen des volks in het voorhof van den Hoogepriester, genaamd Caïphas.

4. En zij hielden te zamen raad, om Jesus met list te vangen en te dooden.

5. Zij zeiden echter: niet op den feestdag, opdat er geen oproer onder het volk ontsta.

1. Het feest van Paschen en der ongezuurde brooden, zou nu, na twee dagen, wezen.

En de opperpriesters en schriftgeleerden zochten

hoe zij Hem met list zouden vangen en ter dood brengen.

2. Zij zeiden echter: niet op het feest, opdat er geen oproer onder het volk ontsta.

1. En het feest der ongezuurde brooden, dat *Pascha* genoemd wordt, naderde,

En de opperpriesters en schriftgeleerden zochten

op welke wijze zij Jesus zouden ter dood brengen.

Want zij vreesden het volk.

Ziedaar het verhaal, waarin tijd, plaats, doel en hoofden gezamenlijk zijn aangegeven.

Wat dien *tijd* betreft, denken wij het liefst aan Woensdag, den XIII Nisan, en wel aan den ochtendtijd, wjl de gewone vergadering des Sanhedrins slechts in den ochtend belegd werd. De Woensdag zelf en de Donderdag geven dan de *twee dagen*, waarvan de twee Evangelisten spreken, en het woord van Lucas, dat de dag van het *Pascha* NADERDE is aldus juister verklaard dan in elk ander gevoelen. De gewoonte der Kerk, die van oudsher, wegens de veroordeeling van Jesus, den Woensdag als vastendag plagt te houden,

bevestigt onze meening; 1) en wij weten niet, dat er iets is, dat met reden kan worden opgeworpen.

Meer dan de tijd is echter de zaak zelve onze aandacht waardig; wij bedoelen: de Hooge raad en tevens de laffe en eerlooze wijze, waarop nu „de volken, volgens de voorzegging van David, *ijdelheid verzinnen, en de vorsten, onderling beraadslagen tegen den Heer, en tegen zijn Gezalfde.*” 2)

En wat raad dan te midden dier boozen?

Het is ons bekend. De gewijde schrijvers hebben het, al is het met een paar woorden, ten duidelijkste verhaald; de profeten hadden het voorspeld; de uitkomst bevestigt de waarheid: „*Zij zoeken, zeggen ze, Jesus met list te vangen, en te dooden.*” — *Zij zoeken dus, — met list.*

En wat bleef er ook anders voor die nijdigaards te zoeken over? Zij haatten Jesus wegens zijne leer en zijne daden. Zij haatten Hem, *zonder reden* voorzeker, gelijk wederom de profeet voorzegt en de Heiland zelf allerduidelijkst verklaard had: „*gelijk in hunne wet staat geschreven: zij hebben mij gehaat zonder oorzaak;*” 2) maar hoe onredelijk ook, zij haatten Hem toch wezenlijk met een doodelijken haat, en zij benijdden zijne glorie. Daarom moest Hij sterven; dit was besloten, dit was nog onlangs, in eene voorgaande raadsvergadering, als met algemeene stemmen, vastgesteld. 3)

Jesus moest dus sterven. Maar hoe? Hoe Hem te vangen, die tot nu toe al hunne aanslagen volkomen wist te verijdelen, die des nachts de stad verlaat en over dag omringd is van zijne leerlingen en eene talrijke schare? En voorondersteld nog, dat zij Hem vangen; hoe Hem dan vonnissen, onder welk voorwendsel en met wat schijn van regt Hem ter dood veroordee-

1) Anderen zijn van oordeel, dat de hier aangeduide raadsvergadering op Dingsdag, XII Nisan, gehouden is.

2) Ps 2, 1—3. Act. Ap. 3 Jo. 15. 25. Ps. 34 en Ps. 68. 4) Jo. XI, 47.

len, die nu reeds door het gansche volk als een wonderdoener en profeet wordt aangezien en vereerd? Ziedaar werkelijk twee vragen, waarop het antwoord moeilijk te geven is; twee wezenlijke hinderpalen, waarvoor de sluwsten gevangen staan.

Toch moet er een antwoord gevonden worden. *Met list*, fluistert de eene, *met list* herhaalt een tweede, *met list*, stemmen allen; er moet list en alleen list gebezigd worden, om Hem te vangen, en om Hem te dooden; en zoo is het eenstemmig antwoord gevonden: wat het regt en de magt niet vermogen zal ons ditmaal door list gelukken.

Over de wijze en verdere middelen ter bereiking van hun onzinnig doel moge dan nog later beraadslaagd worden; maar in elk geval, en wat er ook gebeure, de gehate Nazareër, „deze mensch,” — zoo als zij Hem met verachting noemen, — mag hun ditmaal niet ontkomen. Hun doel, zoo willen ze, is lofwaardig; alle middelen zijn dus heilig.

IJdele plannen! zij meenen te beschikken over het *wat* en het *hoe*; en zij hebben noch het een noch het ander in hunne magt. Al wat ze vermogen moet hun toegelaten worden van God; en het is, te dezer gelegenheid, niets anders dan het medewerken aan de groote plannen des Heeren en ter vervulling der aloude prophetiën.

Om echter ook deze waarheid duidelijker in te zien, dienen wij eens met alle aandacht ons oog te vestigen op de vijanden van Jesus. Hunne harten zijn boos, en zóó zeer in de boosheid verstokt, dat er zekerlijk niets goeds uit kan voortkomen ten gunste van Jesus. Doch ook deze beschouwing zal onze liefde jegens den goddelijken Heiland doen aangroeijen. Hij immers is zelf de God des oordeels en de eeuwige Regter; Hij is het, die al de listen en lagen dezer booze regters tot op den grond toe doorschouwt; Hij, die al die plannen der boosheid met een wenk kan vrijdelen;

maar desniettemin wil Hij thans, uit liefde tot ons, zich gewaardigen, ten minste in schijn en voor een tijd, te bezwijken en onder te doen voor aardsche list en aardsche gerechtigheid. Wie zal Hem wedergeven, wat Hij op die wijze aan ons gegeven heeft?

De voornaamste vijanden van Jesus behoorden ongetwijfeld tot het *Sanhedrin* der Joden, zoodat wij hierop in de eerste plaats, onze aandacht te vestigen hebben.

De naam van *Sanhedrin* of *Sijnedrium* beteekent *vergadering* (te *zamen zitten*); en het was ook werkelijk wat wij noemen: een *gerechtshof*. Van de kleinere *Sanhedrins*, die zoowel te Jerusalem als in andere steden gevestigd waren, behoeven we thans niet te spreken; 1) het *grootte* kunnen wij te regt den *Hoogen Raad* of het *Opperste gerechtshof* der Joden noemen. In Judea was het dit zelfs in een dubbel opzigt, daar het te gelijk de wereldsche en de geestelijke regtbank vormde 2); voor de Joden des Buitenlands had het ten minste de geestelijke magt, en was alzoo als eene heilige Areopaag, welks wetten en besluiten alom geëerbiedigd werden.—

Het *grootte Sanhedrin* (leeren de Rabbijnen), 3) telde 71

1) Z Bucheri Diss. de Sijnh. Magn. Ugol T. XXV, p. 1174.

2) Z. Jo. I, 19 enz.

3 Hierbij is op te merken, dat de berigten der Thalmudische schrijvers van een veel lateren tijd dagteekenen, soms onderling in strijd zijn, en niet zelden den ouderdom van eene of andere zaak verre overdrijven. Het *Sanhedrin* der Rabbijnen is dus nog geenszins het *Sanhedrin* van Christus dagen. Zoo vinden wij b. v. slechts spraak van den *Nasi* of *Vorst des Sanhedrins*, onder de *Hasmoneërs*, die te gelijk wereldlijke vorsten waren. Later schijnt die waardigheid vervallen te zijn, of in elk geval was toen de *Nasi* ondergeschikt aan den Hoogepriester. Hierom wordt er noch in de Evangelien, noch in de Handelingen der Apostelen van eenen *Nasi* gerept. Maken de Rabbijnen (en Sepp. p. 355—364) Gamaliël tot *Nasi*, dan is dit veel eer tegen, dan volgens de H. Schrift (z. Schegg in Mt. p. 330). Anderen (zoo als Wieseler sijn. Chron. p. 188) willen den *Nasi* ook in het N. V. vinden en wel in *Annas*. — Vgl. Win. Art. *Annas*.

leden 1) aan wier hoofd een President of Voorzitter, met den naam van *Rosch* of *Nasi* (d. i. *Hoofd* of *Vorst* des Synedriums) stond. Onder dezen stonden twee *Vice-presidenten*, waarvan de eene, *Vader des gerechtshofs* of *Sagan* (d. i. *plaatsbekleeder*) genaamd, naar men wil, aan het hoofd der leeken, de andere, *Chacam* of *Wijze* geheeten, aan de spits der geleerden of Levieten geplaatst was; terwijl de *Nasi* zelf, uit de priesters gekozen, de orde der priesters in het Sanhedrin vertegenwoordigde 2). De overige leden waren raadslieden, welken nog twee schrijvers (*notarii*), en twee of drie gerechtsdienaars (*lictiores*) waren toegevoegd 3).

Oud en reeds bloot om die oudheid eerbiedwaardig was dit gerechtshof ongetwijfeld. Kan men het niet voetstoots met de Rabbiïnen tot Mozes doen opklimmen 4), zoo mocht men toch aannemen, dat het reeds een geruimen tijd vóór Christus dagen bestaan heeft. Is het opgerigt ten tijde der Macchabeën, of door Esdras 5)? Wij weten het niet. Zeker is het, volgens den joodschen geschiedschrijver Josephus 6), dat het in de dagen van *Antipater* en *Herodes* reeds bestond.

Er waren echter andere zaken welke, meer dan de oudheid, deze vergadering eerbiedwaardig maakten. Het was

1) Zie Lighthf. Descr. templi, Ugol. T VI, p. 681; Vorst, Diss. de Sijnh. Ugol. XXV. p. 110¹. Samenigen tellen 72, anderen 70 leden. Z. Henr. l. c. p. 76 — *Sanhedrin*, I, 6. Ugol. XXV, p. 41.

2) Maimonides spreekt slechts van één vicepresident. Ware het zeker, dat de *Nasi* uit Davids familie, en dus uit den stam Juda, zijn moest, en bij gevolg de Hoogepriester, die uit den stam Levi's was, geen *Nasi* zijn kon (Sepp), dan was de hier gegeven opgave niet naauwkeurig. Doch het schijnt uitgemaakt, dat de Hoogepriester zoo niet altijd, toch meestal het voorzitterschap bekleedde. (Jahn. Arch. § 186) vgl. Flav. Jos. Ant. XX, 9. 1.

3) Sanh. IV, 9. Ugol. XXV, p. 100. 4) *Mischna*, Tr. Sanh C. I. § 6.

5) Z. Glaire, Intr. 6) Antiq. XIV, 9. 4.

vooreerst de *plaats*, waar het Synedrium vergaderde; het waren verder de rang, de stand en het aanzien der personen, waaruit het bestond; het was eindelijk de magt, die het bezat, en die er werkelijk op het ruimst aan geschonken was.

De personen, om hiermede aantevangen, vertegenwoordigden de drie voortreffelijkste rangen der Israëlietische maatschappij, die namelijk der *Priesters*, der *Wijzen* 1) en der *leeken*; en zij, die daartoe gekozen werden, waren: de *Overpriesters*, de *Schriftgeleerden* en *Cudsten* (of aanzienlijksten) *des volks* 2). De *Overpriesters* wijzen natuurlijk op de priesterklasse, de *Schriftgeleerden* waren uit de orde der *Wijzen*, de *Oudelingen* uit den aanzienlijksten leekenstand gekozen. Doch wij moeten die drie klassen een weinig meer in het bijzonder doen kennen.

Vooreerst moet het ons vreemd voorkomen, dat al de leden der eerste klasse van het Sanhedrin voortdurend *Archiëreis*, *Aarts-* of *Overpriesters* genoemd worden. Het is toch bekend dat er niet meer dan één *Hoogepriester*, (met denzelfden naam, *Archiëreus*, benoemd), in Israël te zelfder tijd de hoogste waardigheid bekleeden kon. De schijnbare moeilijkheid laat zich echter uit den weg ruimen. Van ouds waren er 24 priesterklassen 3) waarvan elk een *hoofd* had. Nemen wij aan, dat deze *Hoofden* met der tijd den eernaam *Archiereus* verkregen hebben, 4), dan is alles verklaard, en naar het schijnt, op de meest voldoende wijze. Vooreerst kon de naam van *priestervorsten* of *priesterhoofden* 5) gemakkelijk in dien van *Over-* of *Opperpriesters* 6) overgaan. En

1) Anderen zeggen: *Leviëten*. Maar 't is niet bewezen, dat al de Schriftgeleerden van den stam *Levi* waren. Z. *Patrit. Diss.* 29, n 2. Al de Synedristen in 't gemeen droegen ook den naam van *Wijzen*.

2) In het N. T. voortdurend aldus genoemd.

3) In *libr. Paralipom. Esdr.* 4) *Patrit. Diss.* 28. *Jahn, Arch.* § 186.

5) 2. *Esdr.* 12, 7 enz. 6) *Archiereis*.

hoe waarschijnlijk is het ook niet, dat men uit de talrijke priesterschaar juist diegenen voor het hoogste gerechtshof zal verkozen hebben, die aan het hoofd stonden der genoemde 24 priesterlijke beurtten of dagordeningen, dat is: *priesterklassen*. Langzamerhand kan hierdoor de naam van *Overpriesters* (*Archiëreis*) als ware het een eigennaam van al de leden der eerste klasse des Sanhedrins geworden zijn. De eigenlijke *Hoogepriester*, en al diegenen, (toen vrij talrijk), die ooit met de Hoogepriesterlijke waardigheid bekleed waren geweest, 1) bleven natuurlijk denzelfden naam *Archiereus* behouden. Eenige anderen hadden dien titel voor goud en goede woorden gekocht; waardoor ligtelijk een vrij groot getal van *Over- of Opperpriesters* ontstond 2), die, naast den eenigen *Hoogepriester*, in het Sanhedrin zitting hadden 3).

De tweede klas des Synedrums was die der *Schriftgeleerden*. Dezen waren nogthans daarbij niet als regters, maar bloot als raadslieden 3) tegenwoordig, in welke hoedanigheid zij ook bij andere gelegenheden den Overpriesters ter zijde stonden 4). Hun eigenlijke naam was *Sopherim*, dat is: *schrijvers*, en gaf werkelijk een *ambt*, en wel dat van een *notaris* of openbaren schrijver te kennen, hetwelk zij voorheen pleegden uit te oefenen. Na de Babylonische ge-

1) *Valerius Gratus* b. v. volgens Flavius Josephus Arch. (XVIII, 2) zette den Hoogepriester Ananus (den *Annas* van het N T) af, en benoemde Ismaël, Fabus' Zoon, tot die hoogste waardigheid. Spoedig werd deze weër verdrongen door *Eleazar*, een Zoon van *Annas*. Na één jaar volgde Simon, Kaniths Zoon, en na een ander jaar Caiphas, de bekende Schoonzoon van *Annas*. Hoe bitter de Joden zelven over dat spel met het heiligste geklaagd hebben, is bekend. — Dat echter alleen deze eigenlijke Hoogepriesters door het woord *Archiereus* zouden bedoeld zijn (Hug. Einl. ins N. T. Tom II p 12!) is niet waarschijnlijk.

2) Lighfoot l. c. meent, dat ook de leden der tweede klasse (die der *Leviëten*: den naam van *Archiereus* droegen.) *Olshausen* (in Mt. 2, 5.) wil zelfs dat ieder Synedrist dien naam voerde, wat toch door Jo. 12, 10 niet bewezen wordt.

3) Zie Patr. Diss. 29. 4) Mt 2, 15. Luc 20, 19 en elders.

vangenschap en inzonderheid door den moed en de deugd van sommigen dezer *Sopherim*, — door den moed b. v. van een *Eleazar* 1), de kennis van een Esdras 2) *den ervaren en geleerden schrijver der wet Gods*", was zoowel de naam van *Sopherim* als hun stand in de hoogste achting bij Israëls kinderen gekomen. Van toen af was dan ook „de wijsheid hun roem en hun deel," 3) de kennis en studie der wet (dat is der *Schrift*) hun werk en hun lust. En daar nu juist deze *Schrift*, — zoowel de bron als het licht aller vaderlandsche wetten, — de hoofdzak in Israël was, kunnen wij ligt begrijpen, hoe van toen af de naam *Sopherim* gelijkkluidend begon te worden met dien van *regtskundige* of *regtsgeleerde*, en dus ook later, in de Boeken des Nieuwen Verbonds, dezelfde *Schrijvers* nu eens *wetgeleerden* 4) dan *schriftleeraars* 5) worden genoemd.

Men meene hierom niet, dat insgelijks deze twee namen *ambtsnamen* zouden zijn. Neen; de *Sopherim* waren alleen *Schrijvers* van beroep (*notarissen*, zeggen wij thans), en zij werden bloot deswege *Wet-* of *Schriftgeleerden* geheten, wijl zij eene openlijke en als 't ware staatkundige belijdenis pleegden af te leggen van hunne kennis en uitlegkunde der *Schrift*; *Wetgeleerden*, wegens die wezenlijke of voorgewende bekwaamheid in de verklaring der *wet*; *wetleeraars*, wegens hunne bediening of soort van bediening, die hun de *wet* aan het volk deed voorlezen en uitleggen. Het waren nu deze *schrijvers*, die, als raadslieden, de tweede klasse van bijzitters in het *Sanhedrin* uitmaakten.

De derde klasse eindelijk, die der *Ouderlingen*, of *oudsten* en *aanzienlijken des volks*, was niet minder dan

1) 2 Macch. 6, 18. 2) Esdr. 7, 6—12.

3) Eccli. X. 5; 28, 25. 4) Mt. 22, 35. Vgl. Mr. 12, 23 Luc. 10, 25.

5) Luc. 5, 17, Act. 5, 34.

de twee voorgaande achting- en eerbiedwaardig. Zij was niet slechts eene uit gansch Israël uitgelezen schaar, zij was er als de keur en bloem van, een ware bloenruiker vergaderd uit de eerbiedwaardigste stamvorsten of familiehoofden des rijks, en allen uit de vermogendste en aanzienlijksten des volks gekozen. Het is veelligt hierom, dat sommigen beweerd hebben 1) dat aan dezen, die als de *lecken-klasse* des Sanhedrins uitmaakten, de uitspraak in burgerlijke zaken werd overgelaten, terwijl aan de Priesters de behandeling der godsdienstige aangelegenheden werd toevertrouwd.

Dewijl deze drie klassen, zoo als gezegd is, te zamen slechts 71 leden telden, zien wij, dat niet al de ouderlingen des volks, en evenmin al de Schriftgeleerden en priesters tot den Hoogen Raad konden behooren. Wij vinden dan ook opgeteekend, dat alleen door keuze of benoeming 2), of, gelijk anderen zeggen 3), door stemopneming der reeds zitting hebbende leden, soms ook door het lot, weér nieuwe leden werden aangeworven. De verkiezing zou dan nog bekrachtigd zijn door de oplegging der handen en onder het uitspreken der woorden: „Zie, gij zijt geordend, en u wordt de magt gegeven over leven en dood.” Alleen de eigenlijke *Hoogepriester* behoorde regtens en uit kracht zijner waardigheid tot den Hoogen Raad der Joden 4).

Wij zien uit het gezegde, welk een schoon en eerbiedwaardig gerechtshof het Sanhedrin kon zijn.

De aanzienlijksten van het volk des Heeren, de bloem der oostersche wijzen, de keur van Gods priesterschap zijn er te zamen in vereenigd. Wie mag twijfelen of deze raads-

1) Friedlieb, 1 e. p. 19. Volgens Joma. fol. 66. 2) Jahn t. a. p.

3) Zie Sepp. Leben Jes. B. II, H 33 uit Maimonides in Sanh. 3 n. 4

4) Friedl. bl 15 Maimon, in Saul. c. 3. n. 4.

lieden zullen uitmunten door ervaring en wetenschap, deze regters door ernst en trouw, deze eersten der priesters door deugd en godsdienst? En hun voorzitter? O, het is ditmaal ten minste de eerbiedwaardigste persoon ter wereld, de plaatsvervanger Jehova's op aarde, de Hoogepriester Gods.

Waarlijk, indien het Sanhedrin enkel brave Israëlieten en in welken geen bedrog is, onder zijne leden telt, dan vormt het de schoonste vergadering ter wereld. Dan is het niet slechts de roem van Judea, de luister der koninklijke stad, het is een toonbeeld voor alle volken, eene waarachtige oostersche parel, een beeld van het hemelsch Sion. Het aard-sche Sion alleen kan zulk een gerechtshof voortbrengen, de Stad Gods alleen dit bezitten en genieten. En wij? Ja, ook wij zouden ons dan bij voorkeur verheugen moeten over het gelukkig feit, dat nu op handen is. Nu immers, na meer dan na drie jaren zwoegens, zal eindelijk *de Gezalfde des Heeren* voor deze edele vierschaar verschijnen; nu eindelijk zal *de Lang verwachte der volken* door het wet-tig gezag openlijk erkend, als Heer en Koning van Israël begroet, voor geheel het volk, met klare en dubbel verplig-tende woorden, worden aangetoond en uitgeroepen.

§ 2.

Het Sanhedrin in Jesus dagen, Cäïphas, Annas, de Phari-seën, Sadduceërs en Schriftgeleerden.

Indien het Sanhedrin der Joden nog is wat het wezen moet, — hebben wij straks gezegd, — dan heeft de zaak van Jesus nu zekerlijk hare gunstigste beslissing te verwachten. Doch waarom durven wij twijfelen? Zou het den-kelijk, ja, zou het wel mogelijk mogen heeten, dat voor zulk een gerechtshof de baarblijkelijkste onschuld miskend,

de schitterendste wonderen geloochend, de heiligste leer misduid, de klemmendste bewijzen eener goddelijke zending verasmaad en verworpen kunnen worden? Waarlijk, dit schijnt niet mogelijk. De zaak van Jesus schijnt dan ook gewonen. De Propheet der proheten moet nu openlijk erkend, Jesus van Nazareth als de ware *Messias* door het magtig Sanhedrin ontvangen, de Wonderdoener uit Galilea als de waarachtige *Zoon Gods en der menschen* verklaard en uitgeroepen worden. En dan? O, dan zal het getuigenis van Jesus, bereids door eene reeks van wonderen gestaafd, mede door het getuigenis van geheel Israël zijn volle kracht erlangen. Dan zal dus het Rijk Gods als bij tooverslag voortgroeijen, een stroom van vrede en geluk, gelijk de propheten voorspelden, over het aardrijk vloeijen, heil en zaligheid onder al de rangen en standen in Israël heerschen. Zoo moet het althans zijn. —

Maar helaas! hoezeer bedriegen wij ons, als wij zulk eene getrouwheid bij het volk Gods verwachten! Hoe vreese-lijk is daar alles ten kwade gekeerd! „*Hoe is zij geworden, gelijk een ongetrouwe, die getrouwe stad, die vol van regt was! De regtvaardigheid vernachtte in haar; en thans — is zij een moordkuil. Uw zilver is verkeerd in schuim, en uw wijn met water versneden. Uwe vorsten zijn onregtvaardig, makkers der dieven 1)*”. —

Met regt, o groote Isaias, mogt gij voor zeven eeuwen deze klagte doen hooren over de ongetrouwe stad, met regt passen wij die toe op haar Hoogen Raad, nu de *Messias* verschijnt. Of wat regt en billijkheid mogen wij verwachten bij hen, die „*slechts de eer zoeken der menschen, en niet die van God 2)*”, wat trouw bij dezulken, die van tijd

1) Jsaïas 1. 21. 22. 2) Jo. 5, 44,

verteren, den regterstoel, dien zij bekleeden, voor goud hebben gekocht, en boven en neven hun eigen belang geen anderen God erkennen? Ach ja! al kwam de God van Israël zelf, zoo als Hij beloofd heeft, al stond Hij zelf hier te regt voor zijn eigen volk; nijd en trotschheid zouden ook Hem veroordeelen!

En het geschiedt zoo werkelijk. De eeuwige Regter zal straks verschijnen; en de boosheid gaat Hem vonnissen ter dood.

Doch hoe is dit mogelijk? —

Werpen we, om het althans eenigzins te begrijpen, nogmaals onze blikken op de leden van het *grootte Sanhedrin*, zien we, wie er nu het hoofd, wie de regters, wie de raadslieden in zijn, om te beseffen wat er van te verwachten is, ook voor den brave, ook voor de onschuld, ook voor den Heilige der heiligen zelve.

Het hoofd en de *Voorzitter* van het tegenwoordig Synedrium, door de *Schrift* zelve duidelijk genoeg aangetoond, is de Hoogepriester Israëls. „*De Hoogepriester van dit jaar*, zoo als de H. Joannes geboekt heeft, 1) dat wil zeggen, de Hoogepriester van het laatste jaar van Jesus leven op aarde, *was Caïphas.*” Caïphas is dus de man, dien wij het eerst moeten leeren kennen.

De naam Caïphas is niet zoo zeer een eigen- dan een bijnaam. 's Mans eigennaam was *Joseph*, „ofschoon hij ook, gelijk Flavius opmerkt, Caïphas genaamd werd 2)”, en wel zóó dat deze tweede naam de meest gewone en meest gebruikelijke 3) schijnt geweest te zijn. In de *H. Schrift* ten minste lezen wij geen anderen. Doch wie was Caïphas?

Indien wij alleen naar het uiterlijke mogten oordeelen en daaruit besluiten tot den inwendigen aard en het karakter

1) Jo XI, 49. 50. 2) Antiq. 18, 22. 3) Mt 26,.

van dezen aartsvijand van Jesus, dan zoude ongetwijfeld ons oordeel terstond ongunstig zijn. Dan moesten wij immers aanstonds denken aan die ongelukkige tijden, waarin Israëls waardigheid tot het diepste gezonken was; aan die tijden waarin zelfs de Hoogepriesterlijke waardigheid voor goud en list veil was, waarin menige Hoogepriester door de Romeinsche Praetors werd aangesteld, om spoedig weêr, voor grooter schatten, door een anderen huurling vervangen te worden; waarin, kortom, niet gezien werd op waardigheid en deugd, maar alleen op tijdelijke voordeelen en gunstbejag. Het is niet te ontkennen, dat juist Caïphas op dezen regel eene uitzondering schijnt te maken, daar hij immers een betrekkelijk langen tijd den hoogepriesterlijken zetel wist magtig te blijven. Want alreeds omtrent 778 na Rome's stichting door *Valerius Gratus* aangesteld 1) werd hij eerst in 788, omtrent het Paaschfeest en bijna gelijktijdig met Pilatus, door *Vitellius* afgezet. 2). Doch het is de vraag, of deze eigen omstandigheid niet veeleer tegen dan voor Caïphas pleit, of wij niet juist daardoor op de eerzucht en listigheid van dezen Hoogepriester gewezen worden; of wij ten minste niet noodzakelijk moeten denken aan den grooten invloed en de heerschezucht van *Annas*, dien Caïphas wel waardig was tot schoonvader te hebben.

Wat hiervan zij, dat Caïphas zeer listig was, dat hij alles behalve goede gevoelens ten opzichte van Jesus koesterde, dat zijne regterlijke trouw en deugd zeer verre te zoeken zijn, dit heeft ons de leerling, dien Jesus lief had, ten stelligste medegedeeld. Caïphas immers was het, zoo als Johannes verhaalt, die reeds in eene vroegere vergadering des Hoogen Raads den staf over Jesus onschuld gebroken had;

---

1) Flav. Jos. Ant. 18. 2. 2. 2) Ant. 18, 4, 3.

Caïphas, die den goddelijken Leeraar reeds bij voorbaat had gevonnisd.

„*Wel hoe!* — zoo had hij toen uitgeroepen, zoodra hij zag dat allen, naar gewoonte, weêr ten einde raad waren en niet meer wisten wat aan te vangen, — „*Welhoe! Gij lieden weet weêr niets? En gij denkt er niet aan hoe het dienstig is, dat één enkele sterve voor het volk, en niet de gansche natie verloren ga!*” 1)”. En Caïphas meende dit werkelijk. Maar wij zien er uit, welke boosheid en welke list in het hart van Caïphas verborgen waren.

De onschuldige moet sterven, meent hij, het koste wat het koste; want eene misdaad, een zweem van misdrijf weet men Jesus niet ten laste te leggen. Doch waardient dit ook toe? Anderen mogen vragen: „*Wat zullen wij doen? want deze mensch doet vele wonderen;*” 2) Caïphas weet wat zij doen moeten. Anderen mogen opmerken: „*Indien wij Hem zóó laten geworden (Hem, zeggen ze, want den naam van Jesus wilden zij niet eens uitspreken), indien wij Hem zóó laten voortgaan, dan zullen allen in Hem gelooven; en de Romeinen zullen komen en beide wegnemen onze plaats en ons volk!*” 3) Caïphas vindt die opmerking bekrompen, maar toch dienstig om tot zijn doel te geraken.

IJdel was dat voorwendsel voorzeker, leugenachtig die uitvlugt; want het Rijk van Jesus was *niet van deze wereld*, gelijk Hij voortdurend door zijne daden toonde, 4) door zijne leer bewees, door zijne wonderen bekrachtigde. Maar Caïphas was boos genoeg, om dit evenmin als de andere Sijnedristen, te willen zien, listig genoeg om in den eigen schijngrond, door de raadlieden aangegeven, de gevoelens en gezindheid van den Hoogen Raad te herkennen.

1) Jo. XI, 49, 50. 2) Jo. XI, 4, 47. 3) Jo. XIV, 48. 4) Vgl. Jo. VI, 15.

Wat zal hij dus doen? Hij zal, als voorzitter, eens luidop uitspreken, wat de anderen niet durven zeggen. Hij zal zeggen wat de anderen denken; en dit juist in den geest der booze regters, juist naar hun voorgeven, hoe valsch en onregtvaardig het zij, juist onder het voorwendsel van een wezenlijk staatsbelang, van het algeneen nut des volks, van het welzijn der gansche natie, van eene noodzakelijke redding uit een anders gewissen ondergang van geheel Israël.

Het kon niet sluer noch boozer. En toch kan het ons niet verwonderen. De listige Caïphas had in de harten der raadslieden gelezen en kende aan zijn eigen hart het hunne. Hij wist dus hoezeer hun „*deze mensch*,” zoowel als voor hem zelven, een doorn in het oog was. Hij wist, wat zij dachten van zijne leer, zijne bestraffingen, en zijne wonderen. Hij kon dus ook raden wat zij thans van hem verwachtten, en als eene gunst van hem vroegen. Hij raadt het; en van daar dat hij zoo ronduit zeggen durft: „*dat Hij sterve!*” Schuldig of niet, regtvaardig of zondaar, heilige en wonderdoener of bedrieger en verleider des volks, wat hij ook zij, het doet niets ter zake, het worde niet eens besproken; maar *dat Hij sterve, sterve voor het volk!* dit besluit moet vast staan.

Ja, *dat Hij sterve, en sterve voor het volk!* ontaarde Hoogepriester! het is uw besluit en dat van uw verachtelijken raad; maar het is toch ook het onze. En waarom? Omdat Hij zelf het wil, de Vader het aldus heeft besloten, zijn profeten het van ouds hebben voorspeld, onze zaligheid het gebiedend vordert. *Dat Hij dus sterve, en sterve voor het volk!* opdat God worde verzoend, het volk verlost en Hij zelf, als de eeuwige Hoogepriester Gods, en de Middelaar tusschen God en den mensch voor alle eeuwigheid worde verheven en verheerlijkt!

Merkwaardig verschijnsel! Caïphas lastert en God propheetert; Caïphas veroordeelt en de Geest Gods maakt, om zoo te spreken, van deze gelegenheid gebruik, om ons de toekomst te openbaren. Want, zegt de H. Joannes, „*daar Caïphas de Hoogepriester van dat jaar was, spreekt hij de prophetie uit: dat Jesus sterren zou voor het volk! en niet slechts voor het (bevoorregt) volk des Heeren, maar (bovendien) om de kinderen Gods, die verstrooid waren, tot één te vergaderen* 1). Nog eens: merkwaardig verschijnsel! Want die aloude voorzegging met deze woorden te herhalen lag zekerlijk in het raadsbesluit des Heeren, maar ongetwijfeld in het plan van den Hoogepriester niet. De algemeene vijand moet uit den weg geruimd worden, de gehate mededinger gedood; dit waren zijne eenige gedachten.

De overige leden des Hoogen Raads dachten niet anders. Maar nu de voorzitter gesproken, en hun aller hoofd hunne gedachten geuit heeft, nu zijn zij allen veel stouter geworden. Het gewone middel van alle vervolgers der onschuld, het vermoorden des onschuldigen, doet hen dus ook niet meer terugdeinzen. Er wordt bepaald en van nu af vast besloten: „*deze mensch moet sterren.*” „*En alzoo, zegt de H. Joannes, besloten zij van dien dag aan Hem te dooden!*” 2) „*Ook gaven zij een gebod, dat een iegelijk die wist, waar Hij was, het zoude berigten, om Hem gevangen te nemen!*” 3)

Ziedaar het gevolg van Caïphas raad; ziedaar mede den eersten en bittersten van Jesus vijanden in zijne daden, als naar het leven, geteekend.

Wij zeggen: den eersten en bittersten; wat toch misschien niet in elk opzigt zeker mag heeten. Wij zouden ten minste voor de lijdensgeschiedenis des Heeren, soms nog eer aan

1) Io. 1. c. vs. 51, 52   2) Ib. vs. 53.   3) Ib. vs. 56.

Annas dan aan Caïphas die eerste plaats willen toekennen. Zeker is het, dat *Annas* als een der eerste doordrijvers van de tegen Jesus gesmede plannen beschouwd moet worden. Nog zekerder, dat hij in die dagen de meest geachte, of liever de meest gevreesde en de meest invloedrijke staatspersoon in Jerusalem was; zoodat wij van hem mogen denken, dat hij èn van Caïphas èn van de andere Synedristen slechts werktuigen gemaakt heeft, om zijn eigen aanzien en hoog gezag (*zijne plaats*," gelijk zij zich uitdrukken) in stand te doen blijven.

En werkelijk; ook reeds in die dagen, zoo als *Flavius* ons mededeelt, plagt men te zeggen; „dat deze *Ananus* (zoo noemt hij hem) *allergelukkigst was*." En de reden wordt niet gezwegen;” want, zegt hij, *Ananus had vijf zonen, die allen den Heer in het Hoogepriesterambt gediend hebben, nadat hij zelf eerst deze hooge waardigheid had bekleed*; een voorregt, zoo gaat dezelfde Joodsche geschiedschrijver voort, *dat aan geen anderen Hoogepriester onder ons (Joden) te beurt is gevallen*. 1) Hierbij komt nog, dat ook *Caïphas*, *Annas schoonzoon*, den Hoogepriesterlijken zetel beklom, en dien, zoo als gezegd is, zelfs een tiental jaren wist te behouden 2); wat alles, naar allen schijn, in die droevige tijden, niet geschied kan zijn, zonder toedoen en den magtigen invloed van *Annas*.

Inters, vóór en na *Caïphas* volgden de Hoogepriesters elkaar als voorbijgaande schaduwen op 3). *Annas* alleen had zich gedurende elf jaren staande gehouden; en ook na zijn val wist hij als 't ware den Hoogepriesterlijken stoel in zijne

1) Antiq. XX, 9.

2) Volgens sommigen van 26 tot 36 na Christus (Friedlief. Arch. des Leid. p. 71) Zie Patr. Diss. 28, n. 19 — 21.

3) Z. Friedl. b'. 41 en loven p. 75.

familie erfelijk te doen zijn. Vijfmaal moest hij een zijner zonen 1), een tiental jaren zijn snooden schoonzoon dragen.

Zulk een voorregt van Annas' familie kunnen wij aan niets anders dan aan den invloed, de list en de kuiperijen van den sluwen Annas toeschrijven. Wij doen hem ook geen onregt met die veronderstelling, als wij met de oogen zien, hoe later die laaghartige regter een nog niet veroordeelde en kennelijk onschuldige door een snooden gerechtsdienaar in zijne tegenwoordigheid ongestraft een kaakslag laat geven 2).

Uit dien invloed van Annas zoowel op het volk als op de overpriesters kunnen wij verder nog menig ander feit verklaren. Toen later de Romeinsche landvoogd Vitellius den boozen Caïphas van de Hoogepriesterlijke waardigheid afzette, durfde hij toch de familie van *Annas* niet tegen de borst stooten. Hij stelde dus *Jonathan*, één van Annas zonen, in Caïphas plaats. En waarom? „om aan het volk te behagen,” schrijft Josephus 3), dat alzoo maar al te zeer met Annas familie ingenomen blijkt geweest te zijn. Verder, als Christus in *Gethsemane* gevangen is, brengt men hem eerst voor Annas, niet voor Caïphas 4), terwijl de Evangelist Lucas soms Annas vóór Caïphas noemt, en somtijds zelfs den schijn aanneemt van niet Caïphas maar Annas als den Hoogepriester van dien tijd op te voeren 5).

Wegens deze laatste omstandigheid zijn sommigen in de meening gekomen, dat *Caïphas* en *Annas* te gelijktijd de Hoogepriesterlijke waardigheid bekleed hebben 6), terwijl anderen 7) van oordeel zijn, dat *Annas* de *Sagan of plaats-*

1) Sepp. bl. 359.

2) Jo. 18, 22. 3) Ant 18, 1, 3 4) Jo. 18, 13 5) Luc. 3, 1. (Act. 4, 6)

6) Hug. Einl. II. Friedl. bl. 73. — Caïphas en Annas zouden dan beurtelings, b. v. om het jaar (zoo Beelen in Luc. III) of elk op den hem aangewezen feestdag, de Hoogepriesterlijke bediening hebben uitgeoefend.

7) Ligthf Sepp en And.

vervanger des Hoogepriesters (Caïphas) was, daar het immers bekend is, dat de *Sagan* den Hoogepriester bij ontstentenis vervangen moest 1). *Flavius Josephus* weet echter niets van die gelijktijdige of beurtelings dienstdoende Hoogepriesters, en zegt veeleer uitdrukkelijk het tegendeel 2). *Overpriester* (*Archiereus*) was *Annas* ongetwijfeld. Denken we daarbij aan den magtigen invloed door dezen gewezen Hoogepriester nog immer behouden en straks des te sterker geworden toen zijn schoonzoon Caïphas op Aärons stoel gezeten was, dan kunnen wij ons genoegzaam verklaren 3), hoe *Lucas* (en zelfs *Joannes*) dezen eersten drijver van alle ondernemingen tegen *Jesus* zoo bijzonder aanwijst en somtijds 4), als ware hij de eerste en voornaamste van *Jesus'* vijanden, laat voorkomen en handelen 5).

Hoe dit zij, het blijft zeker dat *Annas* een gezworen tegenstander van *Jesus* was. Wij leeren het uit de Lijdensgeschiedenis zelve; en wij hebben niet meer noodig om te vermoeden, dat ook deze ongeregte, in die droevige tijden, waarover *Israël* zoo diep gezucht heeft 6), aan het onheilig

1 Volgens anderen is de waardigheid van *Sagan* niets anders dan eene functie der Rabbijnen. Zie Wieseler Chron Sijn. p. 185. Wieseler zelf maakt *Annas* tot *Nasi*, en verklaart diensvolgens Luc 3, 2 en Act 4, 6. alwaar *Annas* het eerst zou genoemd zijn als *vorst* (*Nasi*) des *Sanhedrins*.

2) Ll. cc. Ant 18, 2. 2 en 4, 3.

3) Patr l. c. dignitas Annae alia esse non potuit quam totius gentis Aaronitarum principatus, etc.

4) Luc. II cc. Jo 18, 13 volg.

5) Uit *Hand.* IV, 6 wil men verder afleiden, dat *Annas* te dien tijde, weër alleen als Hoogepriester moet beschouwd worden. Waaruit volgen zou, dat *Annas* juist op het Paascheest (waarop *Jesus* gekruisigd is) weër in de plaats van *Caïphas* is aangesteld (Friedl. t. a. p.) Schegg. (in Mt. p. 330) verklaart het behouden van zijn titel en den invloed dien *Joannes* hem toeschrijft bij de veroordeeling van *Jesus*, daaruit, dat *Annas* alleen als de wettige Hoogepriester gold, terwijl de anderen slechts als *ingedrongen* werden aangezien.

6) Volgens *Josephus* (Ant. XX, 10) zijn er in 't geheel 83 Hoogepriesters geweest (van welke *Annas* de 68ste was. Vgl. Sepp bl. 356) —

spel met de heiligste der waardigheden niet vreemd is gebleven. Gelijk Caïphas, zoo was dus Annas, gelijk de schoonzoon de vader.

Maar ook de overige leden des Sanhedrins kunnen niet veel beter geweest zijn. Vooreerst toch werden zij gevormd volgens den aard hunner leiders. Wat zij uit zich zelven konden en wilden, hebben wij straks nog vernomen uit hun wraakroepend raadsbesluit tegen Jesus; wat zij geweest zijn leert ons de geschiedenis.

Het is waar, dat de namen en verdere handelingen dier *Sijnedristen* maar spaarzaam in de heilige Boeken zijn opgeteekend; doch er is ten overvloede om ons hun aard en hunne gezindheid volkomen te doen kennen. Ten deele hebben wij het gehoord; ten deele vinden wij het duidelijk in hunne gansche manier van doen, van omgaan en spreken met onzen goddelijken Meester. De H. Schrift kan het getuigen.

Zoo dikwijls Jesus te *Jerusalem* komt, zijn zij bezig met het bevitten zijner daden, het bestrijden en verachten zijner leer. Zijne wonderen loochenen zij stoutweg; of, kunnen zij dit niet, dan schrijven zij die blindelings aan den duivel, aan Beëlzebub, den vorst der duivelen, toe. Nu eens doen zij strikvragen om Hem te vangen en aldus voor het volk bespottelijk te maken; dan weêr stapelen zij leugens op leugens om de scharen te bedriegen, zoo als deze: „*heeft wel iemand uit de oversten of van de Phariseën in Hem geloofd 1)*”? daar toch *Nicodemus* en *Joseph van Arimathea* en vele anderen 2) in hem geloofden. Misschien wisten zij

---

Volgens *Joma* IX, 1, zouden er in den tijd van 420 jaren (des 2den Tempels) meer den 300 Hoogepriesters geweest zijn (?). Rekent men dan den bekenden langeren bedieningstijd van eenigen hunner, dan zou men voor de overigen, door elkander, slechts één dienstjaar overhouden. Vgl. Friedl. bl. 71.

1) Jo. 7, 48. 2) Jo. 12, 42.

alles niet? Het zij zoo; maar moesten zij het niet weten? Konden zij het niet ligt vermoeden? vooral dan, als diezelfde *Nicodemus*, „een Phariseër en een overste der Joden 1)“ en *één uit hen* 2), hun soms toevoegde: *Oordeelt dan onze wet eenen mensch, tenzij men hem vooraf verhoord hebbe en wete wat hij doet*“? Vooral dan, als diezelfde *Joseph van Arimathea*, „een goed en regtvaardig man en een raadsheer (even als zij), niet wilde instemmen in kunnen raad en handel 3)“? Doch zij wilden het niet weten. Al wat zij weten, omdat zij het zoo willen, is: de vooraf bepaalde noodzakelijkheid van al het doen en laten van Jesus te bedillen. Al wat zij zoeken, gedreven door hun wrok, is: de wijze van Jesus te vangen en te doodden. Al wat zij wenschen eindelijk is niets anders, dan de ondergang van den goedhartigen Lector uit Nazareth, dien zij blind van spijt en uit razende afgunst, slechts als een mededinger naar de volksgunst beschouwen.

Wat zien wij diensvolgens in de beraadslagingen zelve? Lafheid en verwarring; een even bitteren als onregtvaardigen wrok; eenen nijd, die zich te vergeefs poogt te verbergen en zelfs den heidene in het oog springt; een haat eindelijk, ja een haat der onschuld, wijl die onschuld hunne boosheid doet uitkomen, en haar noodzakelijk door het volk zal doen vloeken.

In elke raadsvergadering, die zij beleggen, komt het op nieuw te voorschijn. Wij hebben reeds gehoord, wat *Nicodemus* hun zeggen durfde. „Zijt gij ook een Galileër? duwt men hem toe; onderzoek dan de Schrift, en zie, dat uit Galilea geen propheet opstaat 4)“. En zoo meenen zij

1) Jo. 3, 1. 2) Jo. 7, 50. 3) Luc, 23, 50. 4) Jo. 7, 52.

alles gezegd en alles wederlegd te hebben. Doch al ware dit zoo, en lag er ook schijn in die bewering, moet dan toch de Wet niet onderhouden, en het getuigenis tegen Jesus niet eerst onderzocht worden? 1).

Maar neen! „*Deze schare, welke de wet niet kent, is vervloekt!*” Ziedaar hunne magtspreuk! En hun besluit? Het volgt van zelve: „*Indien iemand Hem belijdt de Christus te zijn, die zal uit de Synagoge gebannen zijn 2)*”. Gebannen uit de Synagoge, — het was de vreeslijkste straf, waardoor de Israëliet van allen verstooten en zelfs van de burgerlijke gemeenschap uitgesloten plagt te worden. Maar wat maakt het? „*Deze mensch moet weg; wij moeten blijven; verder raakt ons de gerechtigheid zijner zake niet.*” Zoo doet Satan! en zoo verstonden ook toen reeds de aangelingen der hel de ware vrijheid des menschen om te luisteren naar Gods dienaren en profeten.

Doch ook hierbij bleef het niet. Met het groeijen van Jesus roem, groeiden insgelijks hunne afgunst en hun haat. En eindelijk, toen zij vernamen, dat al wederom, wegens de met eigen oogen geziene opwekking van Lazarus, eene menigte Joden in den Heiland geloofde, toen steeg hun wrevel en te gelijk hunne verwarring ten top. Toen besloten zij eenparig op Caïphas' voorstel, gelijk wij verhaald hebben: „*Deze mensch, schuldig of niet, moet sterren. Wie Hem weet te vinden moet Hem opbrengen.*” „*Wie het niet doet is gevloekt in Israël.*” Zoo verre zijn zij gekomen in hunne laatste vergadering.

O Israël! Israël! hoe diep zijt gij gezonken! en hoe nabij moet gij zijn bij uwen eindelijken ondergang!

Is er niet meer noedig om te zien van wat verderfelijke

1. Jo. 7, 49. 2) Jo. 7, 22

gezindheid de aartsvijanden van Jesus zonder uitzondering geweest zijn; er is toch nog eene andere omstandigheid, die er ons meer van overtuigen zal. Zij ligt in den aard zelve van hunne godsdienst en godsdienstige beginselen.

Maar zijn dan, zal iemand denken, deze Raadslieden in Israël geene Israëlieten meer? Zijn zij geen kinderen meer van Abraham, geen zonen Jehova's?

Ach ja! maar welke Israëlieten, welke kinderen en welke zonen!

Om niet eens meer te spreken van die eigenlijk zoo genoemde, hetzij nog dienstdoende of reeds afgetreden Hoogepriesters, die zich door list en geld op Aärons stoel hadden ingedrongen; noch van die *Opperpriesters*, welke meer aan hun invloed en aan 't koninklijke goud dan aan ware verdiensten hunnen titel verschuldigd waren; noch van al de kuiperijen der reeds zitting hebbende Raadsleden, door wier keuze natuurlijk slechts gelijksoortige leden in de raadsvergadering konden binnen komen; om van dit alles nu te zwijgen en bloot op de verdere narigten der H. Schrift ons oog te vestigen, — wat zullen wij vinden? —

Herinner u de zoo bekende secten der Phariseën en Sadduceën. Hoe dikwijls hebt gij ze niet hooren noemen; en hoe overbekend is u niet de onwaardige wijze waarop zij met Jesus handelden, en de verfoeijelijke en afschuwelijke gezindheid, welke zij jegens Jesus koesterden! Wel nu, tot deze twee soorten van woel- en dwaalgeesten behoorden voor een goed gedeelte de hier besproken leden van het groote Sanhedrin der Joden. Zij waren Sadduceën, of Phariseën.

Sadduceën, „die niet eens geloofden aan de verrijzenis des ligchaams, noch aan het bestaan der Engelen, noch aan dat der geesten 1);” ongodsdienstigen dus, en wij mogen er bij

1) Act. 23, 6.

voegen *materialisten*, die streng genomen en zoo zij gevolgelijk wilden voortgaan, noch aan den hemel, noch aan de hel, noch aan God en zijne wetten, noch aan Jehova en zijnen Messias gelooven konden. *Phariseën*, die slechts een hoop schijnheiligen en verachtelijke huichelaars uitmaakten, wier naam tot een spreekwoord geworden is over de geheele wereld. Phariseën of Sadduceën, beiden reeds van ouds door den edelen Boetgezant en Voorlooper des Heeren, als 't ware gedoopt met den verpletterenden naam van: *adderengebroedsel*. Beiden, nu eens te zamen, dan elk afzonderlijk, door de eeuwige Waarheid zelve als een *zuurdeesem van ongerechtigheid* beschouwd en aan de kaak gesteld 1); beiden als een kwaad en overspelig geslacht behandeld 2); als onwaardigen uit zijn Godsrijk uitgesloten 3); als huichelaars en zielenmoorders afgeschilderd 4), als dwazen en blinden, als gewitte en uitwendig versierde maar van binnen met bederf en verrotting vervulde praalgraven, als slangen en serpenteu, en wederom als een doemwaardig gebroed van vergiftige adderen beschreven; en zulks, omdat zij de profheten dooden, de waarheid bespotten, de deugd haten, de onschuld vervolgen; omdat zij, — wat wel het toppunt der boosheid en het werk zelf van Satan is, — zelven niet ingaande in het Rijk der hemelen, ook nog anderen beletten daarin binnen te gaan! 5) Ziedaar hunne afbeelding, waarvan gij niet zeggen moogt

1) Mt. 16, 1. 2) Mt. 16, 4. 3) Mt. 5, 20.

4) Mt. 23, 13, en volg.

5) 2°, 1—9 Het moet ons niet verwonderen dat de verwijtingen en waarschuwingen des Heilands (vooral tegen de Phariseën) met meer nadruk en bijna uitsluitend door den H. Mattheus zijn medegedeeld. Deze Apostel rigtte zijn Evangelie tot de kerk van Jerusalem en de geloovigen van Palestina. Meer dan de anderen moest hij dus de lezers wapenen tegen eene secte, die nog altoos bestond, en de ontlukende kerk door hare boosheid schaden kon. Ook had hij zich ten doel gesteld meer regtstreeks te bewijzen, dat *Jesus van Nazareth* de lang verwachte *Messias* was, eene waarheid, die juist door deze secte op het hevigst werd bestreden —

dat de kleuren te sterk zijn; want zij is geteekend door de eeuwige Waarheid zelve en voorgesteld door den zachtmoedigsten onder de kinderen der menschen. De Sadduceën, het is waar, moeten wel degelijk van de Phariseën onderscheiden worden; maar zij waren er dan toch meê vereenigd als er moest gestreden worden tegen de waarheid en de deugd; zij trokken dan gezamentlijk te velde, als het tegen Jesus gemunt was; eene ware voorafbeelding van hetgeen wij nu nog zien plaats vinden, als het tot eene verbroedering komt tusschen de armzalige huichelaars en de lichtschuwe secten onzer dagen; als er met vereende krachten gestreden wordt tegen de Kerk van Jesus, door al wat eene schande is van het menschelijk geslacht.

Wat nu hun getal aangaat, wie zal ons zeggen hoevelen van die ontaarde Israëlieten in die dagen, inzonderheid op de met geld gekochte zetels des Hoogen Raads gezeten waren? Zoovelen zeker, althans van die Phariseën, dat al de Sijnedristen door den H. Joannes met dien naam worden aangeduid 1). Zoovelen ten minste, dat zij bij magte waren al de anderen mede te slepen, en er dus voor Jesus niets gunstigs te verwachten is.

Maar zullen de *Schriftgeleerden* niet beter zijn? Integendeel. In de meeste der straks aangeduide schriftuurplaatsen worden ook dezen, doorgaans juist dezen, of ten minsten zij in de eerste plaats door onzen Goddelijken Meester bedoeld. Zij toch waren, als zoogenaamde *Schriftgeleerden*, juist diegenen, die het volk moesten onderwijzen; zij derhalve, tegen wie de goede Herder de argelooze kudde het krachtigst moest waarschuwen. Velen hunner behoorden ook werkelijk tot die hatelijk secte der Phariseën. Zoo was b. v. *Gamaliël*, Paulus' leermeester 2), *een Phariseër, en een*

---

1) Jo. 19, 13 Volgg. 2) Hand 26, 5; 22, 3.

leeraar der wet, bij het gansche volk in aanzien" 1); zoo zegt Christus: „op den stoel van Mozes zitten de Schriftgeleerden en Phariseën 2), dat wil zeggen": vele Schriftgeleerden die tot de secte der Phariseën behooren; want de Phariseën, als zoodanig, ware geene leeraars der wet; dit waren alleen de Schriftgeleerden 3).—

Uit het gezegde begrijpen wij de reden, waarom de *Schriftgeleerden* zoo dikwijls met de Phariseën op ééne lijn gesteld worden, ja, waarom zij gewoonlijk met hen zamenspannen, als het te doen is om de daden of woorden van Jesus en zijne leerlingen te bedillen en af te keuren; een feit, dat ons overigens volstrekt niet bevreemden kan. Het waren trouwens juist de *Schriftgeleerden*, welke zich uitgaven voor de bekwaamste kenners en uitleggers der wet en overlevering. Hoe kon het anders, dan dat zij ijsselijk vertoornd werden wegens den goeden uitslag van Jesus' prediking? Hoe anders, dan dat hun wrok steeds aangroeide, zoowel wegens de meer en meer veldwinnende liefde des volks jegens Jesus, als wegens de magt om te prediken en wonderen te doen, welke Hij mede, als ten hunnen nadeele, aan arme visschers, onwetende Galileërs, geschonken had? 4) Hoe dikwijls had bovendien de liefdevolle Leeraar hen ernstig teregt gewezen, nu eens wegens hunne valsche verklaringen der H. Schrift, dan weer om de ware dwaasheid hunner eigenmagtig ingevoerde Tradities 5,) inzonderheid wegens hunne huichelarij en geveinsde godsvrucht, die zij, vooral als Phariseën, voor het volk ten toon spreidden. En zij zouden dit goedsmoeds hebben aangezien en geduld? Zij, die met hand en tand

1) Hand. 5, 24. Volgens Sepp zou deze de president des Sanhedrins geweest zijn. Uit Hand. V 34 volgt veel eer het tegendeel.

2) Mt. 23, 2 (per Hendijadin) 3) Zie b. v. Luc. XI, 45.

4) Vgl. Mt 9, 3 Mr. 2, 6, Luc. 8, 1 enz.

5) Mt. 5, 43 volg. Mr. 7, 13.

vasthielden aan die wezenlijke nevenzaken, nog op hunne manier verward en verdorven, terwijl zij de hoofdzak verwaarloosden? Zij, die steeds bezig waren, zoo als de goddelijke Leeraar zelf het heeft uitgedrukt „met eene mug te ziften, en een kameel door te zwelgen? 1) Onmogelijk; neen, de teregtwijzingen des grooten Propheetes moesten als grievende doornen zijn in de vleeschelijke harten dier trotschaards, en „die blinde leidstieden van blinden” konden wel niets anders meer inzien, dan de behoefte, de noodzakelijkheid des ondergans van zulk een berisper. Zoo ging het ook inderdaad. De waarschuwingen van Jesus waren gedurig als een nieuw voedsel voor den wrok dier *Schrijvers*. Zoo kwam haat uit nijd, gelijk die nijd uit trotschheid voortkwam. En die trotschheid der Schriftgeleerden was overdadig groot.

Wilt gij een voorbeeld? een feit, dat ons overigens voor de Lijdensgeschiedenis des Heeren nog zeer te stade komt? Hoor dan eens Rabbi Akiba, een alouden leeraar van Israël.

„Zwaarder, — zegt hij, en dit woord werd eene wet voor „de zijnen, — zwaarder zondigt men tegen de woorden der „Schriftgeleerden dan tegen de woorden der wet.” En de verklaring der godslastering volgt: „Zoo iemand zegt: de *Phylacteria* 2) „zijn van geener waarde, waardoor hij de woorden „der wet overtreedt, zoo is hij vrij; doch zoo hij zegt: „er „zijn vijf celletjes in de *Phylacteria*,” waardoor hij iets toe- „voegt aan de woorden der Schriftgeleerden, dan is hij schul-

1) Mt. 23.

2) De *Phylacteria* waren stukjes perkament, waarop in vier celletjes eenige woorden der wet (zoo als Deut. 11, 13—22; 6, 4—10; 13, 1—6) geschreven werden. Deze stukjes werden in lederen busjes getoken en dan met riemen op het voorhoofd en den linker arm vastgebonden. Van deze *Phylacteria*, door de Joden onder het bidden gebezigd, spreekt Jesus, als Hij de Phariseën ook hierover berispt, dat zij, bloot om van de menschen gezien te worden, hunne *Phylacteria* baitengewoon breed maakten. Mt. 23, 5. Zie Ugolini T. XXI, p. 695.

„dig.” „Want deze (zoo gaat hij voort, er ook de straf bijvoegende — hij, die dit zeggen durft) wordt niet ter dood gebracht „door de regters zijner stad, noch door het Sanhedrin dat te „Jobna is, maar hij wordt gevoerd naar den Hoogen Raad „te Jerusalem, en aldaar in de gevangenis bewaard tot op den „feestdag. En op den feestdag zelve wordt hij gedood, „omdat er gezegd is: en al het volk dit hoorende zal vreezen „en voortaan niet meer weerbarstig handelen!” 1)

Wie zich zooveel laat voorstaan op eigen ervaring en eigen verklaring der H. Schrift, zal natuurlijk voor geen leeraar uit Nazareth zijn schedel buigen.

Doch nu meenen we genoeg gezegd te hebben, om te verklaren, hoe de leden des Sanhedrins in Jesus dagen zoo vreeselijk verblind konden zijn. Kunnen wij niet allen met name noemen, 2) moeten wij zelfs sommigen, zoo als Nicodemus. 3) en Joseph van Arimathea en welligt Gamaliël en eenige anderen van de boozen uitzonderen; velen hunner, ligt de meesten moeten ongodsdienstige, door eigenbelang, nijd en trotschheid verblinde regters geweest zijn. De uitkomst, zal het helaas! nog duidelijker bewijzen. Doch wij hebben eerst nog te zien op welke plaats dit gerechtshof zitting houdt, en welke plannen er ditmaal tegen Jesus gesmeed worden.

---

1) Sanh. X, § 4.

2) Dr. Sepp meent nog het $\frac{5}{7}$ gedeelte of althans de helft der 70 Synedristen met naam te kunnen noemen. Onder anderen noemt hij *Seeva* den overpriester (Act. 19, 13) Joannes en Alexander (Act. 4, 6) de twee *Catholikin* des Sanhedrins, enz. De overigen vindt hij in den Talmud, waar hij veel kan vinden.

3) Dat deze dezelfde is als de vermaarde *Nakdimon* der Rabijnen (Sepp. Vgl. Lipm. in Jo. 3, 1) is niet bewezen.

De plaats waar het Sanhedrin vergaderde.

De gewone vergaderplaats des Sanhedrins was ongetwijfeld oudtijds de beroemde zaal *Gazith*. Zij lag aan de zuidzijde (volgens Flavius 1) aan de zuidwestzijde des Tempels en aan de oostzijde der Bovenstad) en werd *Gazith* genoemd om de kostbare en met kunst gehouwen steenen waarmee ze gebouwd was.

Mogen wij de Rabbijnen gelooven, dan was toch deze zaal, in Christus dagen, sedert eenige jaren door het Sanhedrin verlaten. Trotsch op zijn oude regten, hun thans door de Romeinen ontnomen, meende het ook de plaats te moeten vlugten, waar het die regten had uitgeoefend. „*Veertig jaren voor de verwoesting des Tempels* (zoo leeren zij, en dit komt omtrent overeen met het begin van Jesus openbaar leven), *is het recht over leven en dood van Jerusalem weggenomen.* 2) *Veertig jaren voor dezelfde verwoesting veranderde het Sanhedrin van vergaderplaats en begon het zijne zittingen te houden in het voorhof der Heidenen* 3). Later trok het nog verder weg tot in de *Benedenstad*, 4) en weldra werd het gedwongen de Heilige Stad voor altijd te verlaten.

1) *Lischehat haggazit: aula ex casis lapidibus extracta, in qua habitabant iudices Sanhedrin.* (Z. Friedl. p. 8). Zij was in 't midden der Zuidzijde van 't binnenste voorhof. Dat de uitspraken der Rabbijnen, zoowel over deze zaal als over vele andere zaken, met elkander *in strijd* zijn moet nogmaals herinnerd worden (vgl Schegg. in Mt. p. 329)

2) Sanh. f. 24. 2 en Babijl. Avoda Zara f. 8. 2. Friedl. l. c.

3) In de Tabernae of cellen des uitersten voorhofs.

4) *Migravit Sanhedrin a conclavi Gazith ad Tabernas; a Tabernis in Hierosolymam.* Bab. Rosch haschana f. 31, 1 (Z. Ligthf. f. 371.) Sepp. Schegg in Mt. p. 329. De Talmudisten geven nog andere, doch zeker valsche redenen op, waarom het Synedrium de zaal *Gazith* zou verlaten hebben (Z. Friedl. bl. 22). Volgens Sepp zou het *Sanhedrin* nog enkele malen tot die zaal zijn terug gekeerd.

Wilden dus de Synedristen naar eisch te werk gaan, dan hadden zij in het lijdensjaar van Jesus in de cellen des uitersten voorhofs hunne zittingen moeten houden. De plaats lag echter dicht bij den Tempel, en op de drukst bezochte hoogte van den Moria, terwijl er de zittingen in 't openbaar werden gehouden. Dit was al te nadeelig voor hunne geheime kuiperijen. *Zij vreesden* immers *het volk*, gelijk de H. Lucas uitdrukkelijk leert, en zij zelven openlijk bekennen door hun besluit: dat Christus niet op den feestdag gevangen moest worden. Het was hun overigens volstrekt niet om eigenlijke regtstermen en doorslaande bewijzen tegen Jesus te doen, maar alleen om te beramen „hoe zij Hem *met list* zouden vangen en dooden.”

Welke plaats zullen zij dan uitkiezen? Gewis geen geschiktere, dan het paleis zelf van den Hoogepriester Caïphas. Hij is de listigste van Jesus vijanden; als Hoogepriester staat hij aan hun hoofd, en naar zijn eigen oordeel heeft hij het meest van den nieuwen wonderdoener te vreezen. Hij is dus ligt gereed den bloedraad in zijne woning te ontvangen en is waarschijnlijk ook zelf de vinder en aanwijzer dezer geschikste plek voor eene even *geheime* als *buitengewone*, eene even onregtvaardige als onwettige vergadering tegen Jesus 1).

Het kon ook niet treffender. De eeuwige Hoogepriester zal aldus te regt staan als ware het in zijn eigen woning. Hij

1) Dat 's Hoogepriesters paleis de *gewone* plaats voor de Raadsvergaderingen was, of ten minste gedurende den feesttijd (die overigens nog niet begonnen was) als zoodanig zou gebezigd zijn (Wieseler p. 402 enz.) is niet te bewijzen. Dat de vergaderingen *overal* konden gehouden worden (*Schegg.* bl. 329) is evenmin bewezen. Dat het bij dringende omstandigheden in 's Hoogepriesters paleis *kon* geschieden (Winer, Realw. Art. *Synedr.*) doet niets ter zake. *Twee dagen vóór* Paschen, en nu zij Jesus toch niet op den feestdag wilden dooden, waren die omstandigheden *niet* aanwezig (vgl. Wieseler bl. 402, Mt. 26, 3). Dat de Synedristen eindelijk de omstandigheden als dringend beschouwd zullen hebben, verschoont hen niet.

zal veroordeeld worden in het paleis van zijn plaatsvervanger op aarde; en hij, die Hem veroordeelt, maakt daarbij zijn woord tot waarheid: „die kwaad doet, haat het licht; en hij komt niet bij het licht opdat zijne werken niet bestraft worden 1). Te dien einde wordt ook eene even geheime als buitengewone vergadering belegd, opdat het dubbel en ook van dezen kant blijke, dat de eeuwige Regter alle onregt verduurd heeft, hetwelk Hij op aarde lijden kon 2).

Doch het is, dunkt ons, hoogst nuttig, ons voor een oogenblik naar Caïphas woning te begeven, dewijl wij toch alles, wat ons Jesus lijdensgeschiedenis kan ophelderen, zoo klaar mogelijk dienen te maken.

De H. Mattheus noemt de plaats, waar het *Sanhedrin*, ditmaal bijeenkwam, de *Aula*, dat is zeker de woning en naar allen schijn, *het voorhof* of *de binnenplaats* van 's Hoogepriesters huis 3). Laten we dit eenigzins ophelderen door

1) Jo. 3, 20.

2) Door eene *geheime* en *buitengewone* Raadsvergadering versta men niet met sommige Nieuwe Schriftverklaarders eene *private*, welke dus geene eigelijke Hooge-Raadsvergadering zou geweest zijn. De Evangelisten wijzen ons ten klaarste op den eigenlijken Grooten Raad (het *Sanhedrin*) der Joden Vgl. Schegg in Mt. p. 328. —

3) Met den naam *Aula* schijnen de Evangelisten altoos hetzelfde *voorhof* te bedoelen. Mr. 15, 16 wordt geworpen; alwaar namelijk *Aula* eenvoudig *paleis* zou beteekenen (Grotius, en die hem gewoonlijk uitschrijft Rosenmuller; Schegg en And.) Toch, die *soldaten* en *de heele beude*, waarvan daar spraak is, zullen niet zoo zeer in het huis als op de *binnenplaats* geweest zijn om Jesus te bespotten. *Binnen de Aula* staat dus tegenover vs. 15, waar Jesus buiten het *Pretorium* was, en Marcus zal door *Aula* vooral het *binnenhof*, ofschoon mede het paleis bedoeld hebben. Daarom heeft Mattheus eenvoudig: *in het regthuis* (27, 27) — Sommigen verstaan toch door *Aula* het huis zelf (Vgl. Schegg. in Mt.) of de *zaal* des Hoogepriesters. Anderen vertalen het door *voorzaal* (Lipman z. Pasor). Dat men in goed Hebreeuwsch zou moeten zeggen: *de Aula van het huis* des Hoogepriesters (voor de *Aula des Hoogepriesters*, gelijk Schegg wil) is niet bewezen. Men zegt wel: *atria domus Domini*, maar toch ook: *atria Domini*. Marcus zegt ook elders: *atrium summi Sacerdotis*, waar hij toch zeker het *binnenhof* bedoelt.

een blik te werpen op een Oostersch paleis, zoo als het in Christus dagen plagt te zijn. De woning van Caïphas, of misschien beter: *het paleis des Hoogepriesters* zal op die wijze gebouwd zijn geweest.

De Oostersche paleizen waren over 't algemeen zeer prachtvol en volgens de regelen der Grieksche bouwkunde vervaardigd 1). Gewoonlijk bestonden ze uit vier gebouwen, die eene vrij ruime binnenplaats insloten. Uiterlijk geleden ze op „*torens of vestingwerken*”, 2) dewijl zij het licht slechts langs het binnenhof door de vensters, of soms alleen door de deuropeningen ontvingen 3).

In het midden van het eerste en schoonste gebouw bevindt zich de deur, bij de Oosterlingen als een der voornaamste deelen des huizes beschouwd, dikwijls met opschriften (bij de Joden aan de Wet ontleend) voorzien, en altijd gesloten 4). Van daar, dat er zoo dikwijls spraak is van een poortier, of meer nog van eene poortierster, die de deur moest bewaken 5).

Binnengaande komt men terstond in eene *vóórzaal* 6), eene ruime, vierkante kamer, waar doorgaans de deurbewaarder vertoefd 7) en de trap zal gestaan hebben, die naar het platte dak des huizes geleidde 8). Ook diende deze *vóórzaal*, in 't rond met *divans* bezet, om zulke lieden te ontvangen welke men niet in 't binnenste des huizes wilde toelaten.

1) Ackerm. Arch. (Curs. Compl. S. S. II, § 33. p. 1085.)

2) Hieronym. ad Principiam. Ook de Romeinen noemden de paleizen *torens*. Vgl. Ps. 121, 4. *Abundantia in turribus tuis* (Hieron. *in domibus*.)

3) D' Arvieux. Mem. Glaire T. II. p. 61.

4) Jahn. Arch. B. I. § 64.

5) Ackerm. l. c. Act. 12, 13 Jo. 18, 16, 17 enz.

6) Deze wordt door de Evangelisten genoemd *Puloon* (Mt. 26, 71 *vóórpoort*, cl. Beelen), of *Proaulion* Mr. 14, 68.

7) Mt. Mr., ll. cc. 2) Mt. 24, 16, 17.

Uit deze voorkamer geleidt eene tweede deur naar een open plein. Dit is de *binnenplaats*, het voor- of *binnenhof*, 1) van alle zijden door het gebouw ingesloten, en, van ouds tot heden toe, *het midden* of *middenste des huizes* genaamd. 2) De bodem is doorgaans met bontkleurig marmer geplaveid, soms met sierlijke boomen beplant, en niet zelden, waar 't mogelijk is, in 't midden van eene fontein of ten minste van eene groote waterkom voorzien. 3)

Rondom deze *binnenplaats*, of ten minste langs één der zijden, loopt gewoonlijk eene prachtige galerij op stevige kolommen steunende en boven met leuninggen afgezet. Hierop komen de deuren en vensters uit en soms ook eene open zaal, *Oecus* genaamd.

Dewijl de *binnenplaats* de grootste ruimte aanbod, kan het ons niet verwonderen, dat zij van ouds voor bruiloften en andere familiefeesten door de Oosterlingen gebruikt werd. 4) Voor plegtige vergaderingen van alle soort was zij niet minder geschikt. Hare open lucht is zeer aangenaam in 't Oosten, daar zij overigens tegen de brandende stralen der middagzon, door dekzeilen aan de daken vastgemaakt kan beschut worden.

1) Jahn. l. c. Allioli Alterth. I. Sect. III, p. 8.

2) Luc. 22, 55. Mr. 14, 66. Jo. 18, 15, 18 enz. Ook Mt 26, 69, 71 (waar het volgens Glaire zou beteekenen *het voorhof* of de *voorzaal*. en nog Mt. 26, 3 (waar Beelen het neemt voor *voórhof* of *voorzaal* (Vgl. Lipm))

3) Vgl. Luc. 5, 19, 2 Sam. 4, 16 en Luc 22, 55. — Mt. 26, 69 zal dus zijn: *buiten* (het huis) *op de binnenplaats*, en 26, 71 *toen hij* (Petrus) *was uitgegaan tot in de voorzaal*. Vgl. Mr 14, 68 en Act. 12, 13.

4) Jahn. l. c. Vgl. Gaume, Driev. Rome. D. II. stuk 3 bl. 66. Schayes, Hist. de l'Archit. en Belgiq. T. I. p. 136, over de huizen van Pompeji en Rome.

5) Jahn. l. c. — Glaire (II p. 61 wil, dat in Esth. I, 5 spraak is van de *voorzaal*, wat toch niet volgt uit het Hebr. woord. (Vgl. Esth. 5, 1. en 6, 4.

Keeren wij nu tot Caiphas' woning terug, en hooren we, dat aldaar in de *Aula* (het *atrium*) eene raadsvergadering tegen Jesus belegd wordt, 1) dan zullen wij het eerst aan deze laatstgenoemde *Binnenplaats* denken. Wilde iemand opwerpen, dat deze plaats, althans in het voorjaar, voor het houden eener vergadering weinig geschikt voorkomt en dat later werkelijk de teregtzittingen tegen Jesus in de woning van den Hoogepriester hebben plaats gevonden, dan zou men veelligt te dezer gelegenheid de woorden des H. Mattheus naar de letter kunnen nemen, en beweren dat de Synedristen ten minste VERGADERDEN *op de binnenplaats*, om weldra, hetzij dan in het huis of in de *voorzaal* den raad te beleggen 2). Noodig is evenwel deze gedwongen opvatting niet, en de vermelding van het *Binnenhof* des Hoogepriesters is veeleer zeer eigenaardig. Op die wijze immers zal de zaak des eeuwigen Regters ten aanschouwen des Hemels worden behandeld. Wat ter sluiks voor de menschen geschiedt, zal bloot liggen voor de oogen der Engelen. Wat Israël en zijn Tempel niet zien mogen, zal Gods Israël uit de hoogte aanschouwen. Maar zoo zal dan ook de open hemel getuigen zijn van de laatste dwaasheid in Sion; zoo zal de zon van haar hoogen troon die dwaasheid zien, en daarom zelf, na weinige dagen, met meer regt weigeren een gruwelstuk te verlichten, dat nog wreeder wordt uitgevoerd, dan het godvergeten voor haar oog was ontworpen.

De *binnenplaats* van Caiphas' woning zal in elk geval de getuigen van Jesus' lijden zijn.

1) Mat. 26, 33. Zie boven. *And.* vertalen: *in de zaal v. d. Palm.* *And.* in de *voorzaal* des Hoogepriesters (*Lipm.*), *And.* in het *voorhof* (cl. Beelen), *vóór* de binnenplaats. *And.* in het *paleis*.

2) Mt. 26, 3. *Tunc congregati sunt* — in atrium principis Sacerdotum (v. 4) et consilium fecerunt etc.

Des Sanhedrins raadsbesluit tegen Jesus.

Nadat de dag en plaats der vergadering, naar allen schijn reeds lang te voren, bepaald waren, brak eindelijk de morgen van den Woensdag den 16 Maart, helaas! te spoedig, ofschoon in de oogen van Jesus vijanden nog al te langzaam aan. Reeds vroeg in den ochtend komt de Zaligma-ker naar gewoonte in de stad, vergezeld van zijne leerlingen, onder welke zich ook Judas bevindt. Waarheen zij zich begeven, behoeven wij niet te vragen. Het is altijd naar den Tempel, waar de goddelijke Leeraar zijne laatste gunsten wil schenken, zijne laatste lessen wil geven. Doch hoe is het mogelijk (mogen wij het wel vragen), dat juist dezen laatsten dag zoovele ledige plaatsen in het heiligdom te zien zijn? Waar zijn, dezen ochtend, zoovele belagers, die anders altijd op hunnen post waren?

Mij dunkt, wij mogen antwoorden: *op de binnenplaats van Caïphas*. Nog zijn er eenigen, die zich ter sluiks uit Jesus gehoor verwijderen, en somber mijmerend, over de prachtige bogenbrug, van den Tempelberg naar den Sion wandelen; nog zijn er anderen, die uit de *Nieuwe- of Benedenstad* derwaarts opklimmen; weinigen slechts blijven letten op Jesus woorden, of zij misschien ook nu nog eenige reden ter beschuldiging vinden kunnen.

Het *binnenhof des Hoogenpriesters* is dan ook weldra met alle slag van menschen vervuld. Er zijn priesters, levieten, leeken; er zijn heeren, geregtsdienaars en slaven. De Overpriesters vereenigen zich met de Aanzienlijksten des volks, de Schriftgeleerden met de openbare Schrijvers van het hooge gerechtshof. De *Hoofdlieden der Tempelwacht* 1) vertegen-

1) Vgl. Luc. 22, 4.

woordigen de magt en het geweld; *Caïphas*, de Hoogepriester, is hun aller hoofd, en voorbeeld in list. De grijze *Annas* ontbreekt zeker nooit, evenmin als *Eleazar*, zijn oudste zoon, die reeds Hoogepriester geweest is, terwijl zijne andere zonen, *Jonathan*, *Theophilus*, *Matthias* en *Ananus* met de thans te behandelen zaken niet onbekend zullen zijn gebleven. Zijn ook *Sceva* 1), *Joannes* en *Alexander* 2) en *Gamaliël* 3) tegenwoordig; mannen als *Nicodemus* en *Joseph van Arimathea* behoeven wij in zulk eenen bloedraad niet te zoeken. — Ziedaar dus de vertegenwoordigers van Israël, bijeengeschooold ter behandeling van de belangrijkste zaak ter wereld! Ziedaar de hoogste vierschaar, als 't ware vergaderd „tot redding van den staat”, maar in waarheid tot het plegen der schreeuwendste ongerechtigheid.

Wij gaan het hooren. De ure is daar; de slavinnen sluiten zorgvuldig de poort 4), de raadsvergadering is geopend.

Doch wat nu voorgesteld? Natuurlijk, alleen *de wijze* van *Jesus* te dooden; want dat Hij sterven moet is bepaald, en kan niet meer in behandeling komen. Deze nieuwe vraag echter bevat twee hoofdpunten. Immers, om *Jesus* te dooden moeten zij Hem eerst in hunne magt hebben, Hem *vangen*; hebben zij dit, dan moet er nog ten minste een titel, een *schijn* van regt zijn, om Hem te vonnissen. Verder denken die waanwijzen niet; want op den wil of de magt van *Jesus* wordt niet gelet; van zijn regt of zijne onschuld mag geen spraak zijn. Elke wijze zal dus goed zijn, vermits zij gelukke, vermits zij de regters zelven ten aanzien van het volk in geen gevaar hoegenaamd brenge. Wat hiertoe noodig is springt in 't oog. Vooreerst: dat de wijze van *Jesus* te *vangen* een *geheim* blijve, en dus met

1) Act. 19. 13, 2) Act. 4. 6. 3) Act. 5. 34.

4, Zie beneden, hoe later Petrus eerst wordt buiten gesloten.

list worde gezocht; ten tweede: dat de grond ter veroordeeling voor de menigte regtvaardige *schijne*, en dus wederom met alle sluwheid worde uitgedacht. *Want*, wij hebben het gehoord, *zij vreesden het volk*, God niet; zij hebben dus ook niet meer dan schijnredenen noodig om het volk te bedriegen.

Aan openlijk geweld of sluikmoord kan derhalve volstrekt niet gedacht worden. Zij zelven bekennen het: de geheele wereld hangt Hem aan, van den morgen tot den avond hangt het volk van zijne lippen, en bijna allen houden Hem voor een propheet. „Wat kunnen zij doen, zij die zoozeer vreezen voor hunne eer en *hunne plaats*”, en dus nog meer voor het verlies van hunne goederen en hun leven?

Er zijn echter nog andere redenen. Morgen begint het Paaschfeest; duizenden en duizenden zijn van alle zijden te Jerusalem zamengekomen om dien feestdag te vieren; velen hunner hebben nooit onder den magtigen invloed van het Sanhedrin gestaan, anderen zijn ten minste van zeer verre gekomen; niet weinigen zijn Galileërs, krachtige en stoutmoedige lieden, zoo als meermalen door de ondervinding gebleken is 1), en die, daar Jesus wel het meest in Galilea predikte, in 't algemeen voor leerlingen en verdedigers van Nazareths propheet gehouden worden 2). Er komt bij, dat ook Jerusalem reeds is aangestoken, en de Joden, eens verbitterd, vooral op de feestdagen tot oproer overslaan 3). Wie zal het wagen het volk te verbitteren en diens woede te trotseren?

Doch voorondersteld ook, dat zij Jesus gevangen hebben? wat dan? Gewis, dan mag het nog evenmin op een openlijk bedrog in zijne veroordeeling worden aangelegd. Dan

1) Luc. 13, 1.   2) Luc. 22, 59.

3) Zie Wetstein in Mt. 26, 4. Flav. Jos. 17, 9, 3. enz.

is er nog eene nieuwe list noodig, om aan de voorgewende misdaad ten minste een schijn van waarheid te geven. Hetzelfde volk immers, dat ze zoo angstig vreezen, is reeds twintigmaal tegen den zuurdeesem, de valscheheid en logen zijner trotsche leeraars gewaarschuwd. Hetzelfde volk was meer dan eens getuige van een doorslaand en verpletterend antwoord op deze of gene beschuldiging door Jesus gegeven; het kende even goed den nijd en de schijnheiligheid der Schriftgeleerden en Phariseërs als het de onschuld en heiligheid van Jesus kende. Zal het dus de valscheheid van eene nieuwe beschuldiging niet ligt vermoeden; zal het niet zeer gemakkelijk de veroordeeling van een onschuldige op de schuldige regters wreken; zal althans, zoo het bedrog der regters aan den dag komt, de laatste sprank hunner glorie niet met eigen hand zijn uitgedoofd? Dan was toch de laatste ramp nog veel erger dan de eerste. Dan was, voor hen allen en voor altoos, alles verloren. — Wat zal dus besloten worden? Natuurlijk, dat er met *list* moet worden te werk gegaan, dat er louter *list* moet zijn, zoowel voor de eerste als voor de tweede der voorgestelde vragen: *list*, om Jesus in 't *geheim* en als buiten weten des volks *te vangen*; *list*, om Hem spoedig onder een slim voorwendsel, en althans met schijn van regt te veroordeelen. Of zij Hem ook geeselen zullen, met doornen kroonen, en doen sterven aan een kruis, dit was, door God voorzeker, doch, naar allen schijn, als van een ondergeschikt belang, door deze bloeddorstige raadslieden nog niet aanstonds vastgesteld. Wij zeggen: niet aanstonds; want dat er weldra door iemand hunner op gewezen is, hoe de kruisdood alleen het krachtigst middel zijn zou om den nieuwen leeraar bij het volk alle achting te doen verliezen, dit zouden wij niet onwaarschijnlijk durven noemen.

Willen wij ons eens duidelijker voorstellen, op welke wijze die godvergeten regters onder elkander beraadslagen, welke de redenen van hun gedrag en hun raadsbesluit zijn *kunnen*; slaan we dan het goddelijk Boek der Wijsheid open, en zien wij daar hun sprekend beeld, door God zelven en als naar het leven geteekend.

„*Komt*, — zeggen zij, onder elkander ten kwade denkende en sprekende, — *komt, laat ons den regtvaardige in onze strikken doen vallen*”. En zulks; „*Omdat hij ons niet voordeelig is, en tegenstrijdig aan onzen handel*”, „*Immers. Hij verwijt ons (Schriftgeleerden) de overtredingen der wet, en verbreidt tegen ons (Phariseërs) de zonden van ons gedrag*”. Ja, *Hij geeft uit de wetenschap Gods te bezitten, en noemt zich den ZOON VAN GOD. 1) Hij is dus eene bestrafing onzer gedachten 2).* *Het is ons lastig Hem te zien; want zijn leven is anders als dat van andere menschen, en zijne wegen verschillen er van. Wij worden van Hem geacht als leugenaars, en Hij onthoudt zich van onze wegen als van onreinheden. Het einde der regtvaardigen acht Hij het meeste; en Hij beroemt zich God tot Vader te hebben.*

„Laat ons dan zien, of zijne woorden waarachtig zijn; en laat ons beproeven wat Hem zal overkomen, en naspeuren welk zijn uiteinde wezen zal. Is Hij toch waarlijk de ZONE GODS 3), zoo zal Hij Hem beschermen, en Hem verlossen uit de handen zijner tegenstanders”. —

Dwaze redenering! maar nog dwazer het besluit, dat zij daaruit te trekken wagen.

„*Laten wij Hem onderzoeken, — zoo gaan zij immers voort, — door smaad en foltering om zijne zachtmoedigheid te kennen, en eene proef te nemen van zijn geduld. — Laten wij Hem veroordeelen tot een allerschandelijksten dood;*

1) Zie Ps. 21, 9 en Mt. 27, 42. 2) Jo. 7, 7. 3) Ps. 21, 9.

want volgens zijn zeggen, zal er zorg voor Hem gedragen worden”.

Ziedaar hunne plannen! „Ziedaar wat zij denken, — voegt de Geest der prophetie er aan toe, — maar zij dwalen! en waarom? Ach! „hunne boosheid heeft hen verblind. Zij hebben Gods geheimenissen niet gekend. 1)

Neen, inderdaad! zij hebben Gods geheimenissen niet gekend. Want hadden zij die ingezien, „nooit zouden zij den Heer der glorie gekruisigd hebben, 2) nooit hadden zij zich zoo schromelijk vergrepen! Zij zijn echter verblind uit boosheid, verblind door onwil en eigenwaan, verblind, terwijl ze zeggen: *wij zien*. En juist daarom, zoo als Jesus hun geleerd had, omdat zij uit onwil verblind zijn en dan nog zeggen: „*wij zien*,” juist daarom *blijft hunne zonde*.” 3)

Wilt gij het zien? wacht dan slechts een tweetal dagen. Dan zult gij hen den trotschen blik zien opheffen naar Hem, dien zij hebben opgehangen tusschen hemel en aarde! 4) Dan zult gij hen hooren herhalen, wat zij heden in hunne vergadering reeds uitstieten tegen Gods Zoon: „*Kom nu, red thans u zelve!* — *Zijt gij de Zoon Gods niet? Zal God dan niet afdalen u ter hulpe?* Maar dan zult gij ook tevens de vreesbarende verblindheid aanschouwen, welke trotschheid en aardschgezindheid den mensch kunnen berokkenen; dan zult gij hooren uit hun eigen mond, hoe zij ziende niet zien en zich zelve veroordeelen.

De eerste der voorgestelde vragen is intusschen met algemeene stemmen beantwoord: De Nazareër moet met list worden ter dood gebracht. Doch *wanneer?* en *hoe?* Ziedaar eene tweede vraag, welke zich nu verheft, en waaromtrent men niet veel weet te zeggen. Over de *wijze* spreekt niemand; wijl niemand iets weet. Wat den *tijd* betreft, hoe eerder hoe

1) Sap. II, 1—22. 2) 1 Cor. 2, 8. 3) Jo. 7, 4. 4) Vgl. Ps. XXI.

beter, indien er slechts mogelijkheid bestaat; maar die mogelijkheid zelve wordt door de meesten betwijfeld. Van nu af ontstaat dus een strijd, en zijn de hevigsten van Jesus vijanden wel het meest in den war.

Er was ook reden voor. Meer dan ooit „loopt de geheele wereld den Nazareër na.” De Heidenen zelve beginnen in den Messias te gelooven. 1) De duizenden, die te zamenstroomden om overmorgen en geheel de volgende week het Paaschfeest te vieren, vinden er hun lust in den nieuwen leeraar te hooren. Kunnen zij die gansche menigte misleiden? Zullen zij haar diets maken, dat die wonderdoener een booswicht, deze uitmuntende leeraar een weetniet, die heilige propheet een bedrieger is? Of zullen ze, tegen hun eerste plan in, met geweld te werk gaan, en den mededinger wegrukken uit het midden des volks, als Hij in den Tempel predikt? Of ten minste Hem des avonds met een magtig leger nazetten, als Hij de stad ontwijkt, om in Bethanië te gaan vernachten?

„*Wat zullen wij doen!*” luidde het vroeger; *wat zullen wij doen?* luidt het nu weer bij al de voorstellen der listige boosheid; en het eenige wat overblijft is, dat de list weer zich zelve bedriegt, dewijl zij niet rekest op de plannen van God, en er in de vergadering van Satan, zoo als immer, niets anders heerscht dan wijfeling en verwarring.

Eindelijk schijnt het gevonden. Wel is het besluit bloot ontkenkend, maar het schijnt toch iets te zijn, en althans toe te laten voort te gaan, daar het luidt: „*Niet op den feestdag.*” En wèl „*opdat er geen oproer onder het volk ontsta.*”

Schijnheilige, laaghartige en onregtvaardige Regters! Wat gij aldus vaststelt heeft bijna geene waarde noch beteekenis, indien wij slechts letten op den uiterlijken schijn; en toch

1) Jo. 12, 20.

zien wij daarin zonneklaar het hart en den vinger Gods.

Niet op den feestdag, zegt gij, en 't is het eenige wat gij uiten durft, — en toch zal het juist op den feestdag zijn. Doch waarom spreekt gij aldus ook u zelve tegen? Is niet juist de feestdag de geschikste tijd, om Jesus te vangen en te dooden? Buiten de feestdagen is Hij niet eens te Jerusalem, en hebt gij Hem meermalen te vergeefs gezocht, te vergeefs door uwe geregtsdienaren laten opbrengen; na het feest zal Hij weêr ver van u, en te midden zijner Galileërs zijn; wat zult gij dan vermogen? Is overigens uw plan niet den gevreesden mededinger voor het geheele volk te vernederen, zijn aandenken van de aarde uit te roeijen, zijnen naam, zijne leer vooral zoo gehaat te maken, dat gij nooit meer van die zijde te duchten hebt? Welnu; dan is er niets dienstiger dan „*de allerschandelijkste dood*” (gelijk ter dege is begrepen), en vooral die dood Hem toegebracht *op den feestdag zelve*, ten aanschouwen van duizenden en millioenen. En toch zegt gij: „neen! niet op den Feestdag.”

Er is nog meer. Moesten sommige misdadigers en vooral diegenen (zoo wij Rabbi Akiba gelooven 1)), die zich aan de woorden der *Schriftgeleerden* vergrepen hadden, bij voor-

1) Boven bl. 95, waar zijne woorden zijn aangehaald (gelijk bij Patritius, Diss. 50. n. 56.) uit *Sanhedrin* XI, n. 5 en n. 6. (In Ugol. T. XXV. p. 286.) Anderen (Friedl. p. 26. Schegg. in Mt, p. 331) scheiden n. 5 van n. 6. en vertalen n. 6. Geen (misdadiger) wordt gedood door de regters zijner stad, ook niet door het gerechtshof te Jabne, doch men brengt hem voor het hoogste gerechtshof, en a'daar bewaart men hem tot op den feestdag enz. — Doch n. 6. begint anders. Ook zegt Sanh. I. 4. *Judicia Capitalia a tribus et viginti fiunt*; waaruit blijkt dat ook buiten Jerusalem het doodvonnis kon uitgesproken worden. Alleen „*tribus et pseudo-propheta et Sacerdos magnus non judicatur nisi a Synedrio LXX*”, volgens Sanh. I, § 6. — Het is toch waar, dat Sanh. XI, 6 nog een ander gevoelen (van R. Juda) namelijk wordt aangevoerd: „*Non reddunt acerbum ejus judicium sed statim ipsum occidunt*.” Schegg leidt hieruit af dat het gevoelen van R. Akiba niets meer is dan eene persoonlijke meening, in tegenspraak met de oude gewoonten, volgens welke de veroordeelden *terstond* werden ter dood gebracht.

keur op den feestdag ter dood gebracht worden; waarom dan Jesus niet? Had Hij niet gezegd: „Wee u, wetgeleerden”, want gij belast de menschen met lasten, „welke zij niet „dragen kunnen, en zelve raakt gij die lasten niet aan met „één van uwe vingeren 1);” „Wee u, wetgeleerden: want „gij hebt den sleutel der wetenschap genomen, gij zelve „zijt niet ingegaan, en hen die ingingen, hebt gij geweerd 2)”? Had Hij niet *toegevoegd* aan de woorden der Schriftgeleerden, als Hij sprak „met gezag” tot de schare: „Dit is u gezegd, en zóó is het verklaard; doch IK zeg u, ego autem dico vobis: „Zóó moet het verstaan worden, en zóó zal het van nu af zijn 3)”. ”

Nog eens dus: indien iemand, indien hij vooral, die zich tegen de verklaringen der wetleeraars durfde aankanten, juist op den feestdag moest gedood worden, waarom dan Jesus niet? Doch wij hebben het gehoord; „zij vreesden het volk”. Wat zij dus anders gaarne hadden willen doen, durven zij nu niet; wat zij voor goud zouden gekocht hebben, moeten zij nu opgeven, dewijl zij zelve te zeer overtuigd zijn van hunne schreeuwende ongerechtigheid.

Wil men hier verder de vraag stellen: wie dan toch eigenlijk de Synedristen op de gedachte aan den feestdag gebracht heeft; dan kan er moeijelijk een bepaald antwoord gegeven worden. De feestdag was zoo nabij, dat er ligt de aandacht op vallen kon. Heeft echter de gewoonte, door Akiba bedoeld, reeds te dien tijde bestaan, dan is het zeer goed mogelijk, dat een of ander Synedrist werkelijk er op gewezen heeft. Meer dan iemand, moest Jesus, naar hunnen zin, op den feestdag gedood worden. Zij hebben er zeker aan gedacht en daardoor zelf wordt het voor ons des te begrijpelijker, dat de gansche Hooge raad het zoo nuttig,

1) Luc. XI, 45. 2) Luc. XI, 5. 3) Matth. V.

ja noodzakelijk kon vinden, eenpariglijk, tegen een gevaarlijk voorstel in, vast te stellen: *Niet op den feestdag* 1) (of: in den *feesttijd*), doch later, als er van het volk niet meer te vreezen is.

Hoe dit zij, hun plan is ijdel. „*Het zal niet zijn, en het zal niet staan* 2)”, heeft ook hier wederom de Heer gesproken, en wat zij wenschen zal niet gebeuren. „Wanneer zij willen, zegt een leeraar, — dan wil *Christus* niet; (gelijk Hij waarlijk dikwerf getoond had), en wanneer zij niet willen, dan wil het *Christus* 3)”. De zaak is in hunne magt gegeven; doch alleen „*van Boven*”; het *hoe* en *wanneer* blijft altoos in de hand Gods. Niet anders hebben het de profeten verkondigd 4), niet anders heeft het God besloten, noch de Messias herhaaldelijk betuigd 5). *Hij wordt geofferd, omdat Hij wil*, en dus ook *daar, gelijk, en wanneer* Hij wil. —

Dag en uur zijn derhalve, zelfs bij uitstek, in zijne magt; Hij is de banier, die voor het aanschijn aller volken opgericht moet worden; het zal op den feestdag zijn. Hij is het Nieuwe Lam, dat geslagt moet worden bij den aanvang des Nieuwen Verbonds; het moet op het Paaschfeest geschieden. Hij is de *Waarheid* of het *Wezen der zaak*, door alle figuren en beeldprophetiën tot nu toe voorafgebeeld; Hij dient op den herinneringsdag zelve der eerste Uittogt zijn eigen bloed te doen vloeijen en spreken. Welnu, na twee

1) *Festum* is hier waarschijnlijk *het feest*, de XV Nisan Vgl. Num. 28, 17. hetzelfde als; *Fest. Azijmorum* (Luc 22, 1. *quod dicitur Pascha* Vgl. Mt vs. 1. Mr. vs. 1). De zin: *laat ons het feest voorkomen*. (Statenbijbel en And.) ligt zeker in deze woorden niet. — Sommigen (Beelen. Vert. Mt. 26, 6. Lange, Bibelw. verstaan: *den feesttijd*; dewijl Jerusalem gedurende al de 7 Azijmadagen vol vreemdelingen bleef. Vele Joden verlieten nogthans de H. Stad reeds na den eersten eigenlijken *feestdag* (XV Nisan.) En deze dag heet ook elders *het feest* of *de feestdag*, niet slechts Luc. 23, 17, maar ook Mt. 27, 15, Mr. 15, 6 Vgl. Jo. 18, 39.

2) Isaias 7, 7. 3) Euthymius in h. l. 4) Is. 53, 7. 1. 2. 5) Jo 7, 23; 8, 28; 10, 8.

dagen zal het *Pascha* zijn; dan wil Hij sterven. Juist dan, als het *Pascha* der Oude Wet door dat der Nieuwe zal kunnen vervangen worden; als de figuur der tijdelijke Verlossing door de daardoor afgebeelde eeuwige Bevrijding kan worden verplaatst; als alle volken, uit de Joden en uit de Heidenen, naar den Berg des Heeren zijn te zamen gestroomd; kortom, als de geheele wereld de vervulling aller prophetiën, van Gethsemane tot op Golgotha, met eigen oogen kan aanschouwen, dan juist, en niet anders, wil de Messias „zijn leven geven”, dan wil Hij sterven, waar, wanneer, en omdat *Hij het wil*. „*Oblatus est — quia ipse voluit*”. —

Te vergeefs zullen dus zijne vijanden zeggen: „*Nee, niet op het feest*”; Hij zal volhouden: „*ja, juist op het feest*”. Ja, juist op het eerste en hoogste aller feesten, op het feest der Verlossing en der Vrijheid, op het hooge, plegtige en tevens laatste Paaschfeest dat wettig zal gevierd worden, dan wil Ik mijn leven afleggen, en zult gij medewerken, tegen uwen wil in, ter uitvoering van mijne plannen, die ook de plannen zijn mijns hemelschen Vaders. —

ZESDE HOOFDSTUK,

Onderhandeling van Judas met den Hoogen Raad en wederzijdsch verdrag nopens het verraden en overleveren van Jesus.

Mt. XXVI, 14 — 16. Marc. XIV, 10, 11.
Luc. XXII, 3 — 6.

Op wat vreemde en onverhoopte wijze het najverig Synedrium, omtrent de *middelen* ter uitvoering zijner plannen, in het naauw geraakte, hebben wij vernomen. „Sterven moet Hij, — doch *wanneer?* en *hoe?* Dit weet niemand. Er blijft dan ook niets anders over, dan wederom, zoo als vroeger, geduld te hebben met eigen onmagt en eene of andere gunstige omstandigheid af te wachten.

Doch wat zeg ik: dat niemand eenigerwijze het middel kent? Dit herroep ik; want wat de menschelijke zwakheid en kortzichtigheid nog niet weten kan, dit weet toch iemand, — Satan. Satan zelf die wel geen minderen haat dan Jesus vijanden tegen de onschuld koesterde, Satan, die nog meer dan zij meende te winnen met het uitroeijen des rechtvaardigen, Satan zelf zal hun ditmaal de wijze eens leeren, het middel aan de hand doen, om den gehaten mededinger, zonder falen, te kunnen vangen. Het zal ongetwijfeld niet geschieden zonder de toelating des Vaders, niet gebeuren zonder den wil en de voorkennis van Jesus, die immers „*de magt der boosheid kent en de uur der duisternissen weet*”; maar het zal toch werkelijk plaats vinden door tusschenkomst der sluwste boosheid en der wel helsch gesponnen plannen van dien *moordenaar* bij uitstek, die, al-

toos strijdende tegen het goede, nu ook zelf moet medewerken om zijn eigen kop te verpletteren.

En wie zal het middel in Satans handen zijn? Helaas, Judas! Judas, één der Twaalve; Judas, een vriend, leerling en Apostel van den beminlijksten der Meesters; Judas, een vertrouweling van Jesus, doch wiens lang bestreden hart nu eindelijk door den Vader der leugen en der boosheid volkomen overmeesterd en bedorven is geworden. Ach! wie kan zonder de innigste ontroering het navolgend geschiedverhaal van die gruweldaad lezen!

MATTH. XXVI.

MARC. XIV.

LUC. XXII.

14. Toen ging één der Twaalve, Judas Jsch-Karioth genaamd

tot de Overpriesters.

15. En hij zeide tot hen: wat wilt gij mij geven, en ik zal u Hem overleveren?

En zij legden hem dertig zilverlingen toe.

16 En van dan af zocht hij eene gunstige gelegenheid om Hem over te leveren.

10. En Judas, Jsch-Karioth, één der Twaalve ging heen.

tot de Overpriesters om Hem over te leveren.

11. Die dit hoorende verblijd waren en beloofden hem geld te zullen geven.

En hij zocht, hoe hij Hem te gunstiger tijd zou overleveren.

4. Satan echter voer in Judas, bijgenaamd Jsch-Karioth, één der Twaalve, en hij sprak met de Overpriesters en de hoofdmannen, hoe hij Hem aan hen zoude overleveren.

5. En deze waren verblijd en kwamen met hem overeen, dat zij hem geld zouden geven.

6. En hij verbond zich, en zocht eene gunstige gelegenheid om Hem over te leveren buiten de Scharen.

Gij hebt het gehoord: één trek was genoeg: „*Satan*, zegt de H. Lucas, *voer in Judas, één der Twaalve, bijgenaamd Isch-Karioth*”. Satan wordt dus wel degelijk als een eerste drijver van het verraad nopens Jesus aangeduid; Satan wordt ons te voren als met den vinger aangewezen, gelijk hij later op nieuw (door Joannes 1) zal worden aangetoond als diegene, „*die aan Judas Isch-Karioth, den zoon Simons, in het hart had gegeven dat hij JESUS verraden zou*”. Satan is dus de aanvoerder, Satan de eerste van Jesus vijanden.

Hieruit volgt zeker niet, dat Judas onschuldig was; evenmin dat hij zelf zijn hart voor dit helsche plan niet geopend had; integendeel; maar het is daarom gezegd, dat hij zelf aan die invaring Satans den toegang verleend had, en dat ons de gewijde geschiedschrijver in al zijn kleuren al het booze, al het afschuwelijke, al het duivelsche van dit helsche plan wil voor oogen stellen: „*Satan voer in hem*”.

De H. Joannes, op de straks aangehaalde plaats, zegt bijna hetzelfde; Mattheus en Marcus drukken zich korter uit; maar geen van allen wordt er gevonden, die niet duidelijk en zelfs herhaalde malen op de verfoeijelijkheid van dit gruwelstuk wijst. Lang wilden zij er niet bij stilstaan; maar die ééne opmerking: *de verrader — was één der Twaalve*, die ééne opmerking nu en dan herhaald en dàar vooral waar al het pijnigende, al het grievende dat daarin voor Jesus gelegen was, het krachtigst moet uitkomen, mag wel een meestertrek heeten van hun verontwaardigd penseel.

Judas immers, *een der Twaalve!* welk eene gedachte! Één diergenen, die boven duizenden en nogmaals duizenden door God in het vleesch verschenen tot zijne bevoorregte en innigst geliefde leerlingen zijn uitgekozen; *één der Twaalve*, die tot den hoogsten en heiligsten rang in zijn aanstaand

1) Jo. 13, 2.

Godsrijk geroepen zijn; *één der Twaalve*, die Hem onop-
 houdelijk vergezelden, in al zijne geheimen werden ingewijd,
 en, zoo als Hij zelf het heeft uitgedrukt, als de innigste
 vertrouwelingen, met Hem aten en dronken; *één der Twaalve*
 dus, die zijne goddelijke gunsten uit de eerste hand genie-
 ten, die door Hem zelven onderrigt worden op de nuttigste
 en liefelijkste wijze, die ook zelven prediken en wonderen
 verrigten mogten in den naam huns Meesters, en aan wie
 de natuur, de menschen, ja de duivelen onderworpen waren;
 zulk een is het, die een *verrader* worden durft. En dan
 nog Judas! Judas, met een bijzonderen post van vertrou-
 wen door den Vader der armen begiftigd; Judas, reeds zoo
 langen tijd door den Heilige der Heiligen met een goddelijk
 geduld verdragen; Judas, door den hemelschen Leeraar als
 met teederer zorg onderwezen, als met voorliefde zoo me-
 nigwerf wegens zijne ellendige en steeds aangroeijende hoofd-
 drift bestraft en gewaarschuwd; Judas, die derhalve, zelfs
 meer dan de anderen, door getrouwheid en dankbaarheid had
 moeten uitmunten; deze *Judas, één der Twaalve*, durft een
 verrader worden, en zijnen Meester, zijnen Vriend en zijnen
 God, op de verachtelijkste wijze verkoopen. En aan wie?
 en waarom? Ach! aan zijne bitterste, zijne gezworen vij-
 anden, die niets anders zoeken dan Hem te boeijen en te
 dooden; aan de handlangers van Satan, die Hem willen ophan-
 gen aan een kruis.

Waarlijk, meer te zeggen was niet noodig, en het bon-
 diger en toch krachtig uit te drukken bijna niet mogelijk:
het was Judas, één der Twaalve. Is hij een Apostel, hij moet
 ook duivel zijn; is hij *één der Twaalve*, Satan moet in zijn
 hart wonen. Wat dus Lucas omstandiger heeft afgeschil-
 derd, hebben de anderen althans aangeduid.

Doch het is zeker dienstig ons nader bekend te maken

met Judas' *persoon*, met het *doel* dat hij zich voorstelde, en met de snoode *wijze* waarop hij het zoo verraderlijk heeft uitgevoerd.

Judas was, naar allen schijn, afkomstig uit *Karioth*, een vlek in den Stam Juda, 1), en alzoo uit denzelfden stam, waaruit ook de Heer is! 2) Om die reden, en tevens ter onderscheiding van *Judas Thaddaeus*, zal hij doorgaans *Isch-Karioth*, dat is: *Man van Karioth* genoemd zijn. 3)

Reeds in het eerste jaar van Jesus openbaar leeraarsambt werd Judas, met de andere Elve, tot den rang en de waardigheid van Apostel verheven. 4) Wèl verdient het onze opmerking, dat Judas altoos en bij elke opgave der Apostelschaar de laatste plaats inneemt, even als Petrus (ook zelfs *de eerste* geheeten) bij al de Evangelisten telkens het eerst genoemd wordt. Maar Judas werd toch Apostel in den waren zin des woords, al verdiende hij ook de twaalfde en laatste plaats niet.

Even als de anderen was Judas door Jesus verkoren; gelijk zij, was hij tot de heiligste bediening geroepen; even als zij tot een der hoogste plaatsen in het aanstaande Godsrijk bestemd. Zoowel als Petrus, zoowel als Joannes, zoowel als al de overigen, moest dus ook Judas een der hechtste kolommen van het heilig Gods-gebouw op aarde, een der schoonste sieraden van het eeuwig Godsrijk in den hemel worden.

Maar helaas! de ontrouwe leerling beantwoordde aan die verheven bestemming niet. Integendeel; de vruchtbare kiem der genade, die ook in *zijn* hart gelegd was, liet die ondankbare onder het onkruid versmoren; en hij liet daar dat onkruid tieren, dat de alwetende en liefderijkste Leeraar hem toch zoo vaak en zoo krachtig had leeren aantasten en uitroeijen.

1) Josue 15, 25 Flav. Jos. Ant. VII, 6. 2) Hebr. 7, 14. 3) And. Anders Z. Win. Art. Judas. 4) Mt. X.

Dat onkruid was — zijn hoofdgebrek. Even als Petrus, even als Thomas, ja, gelijk al de leerlingen van Jesus (want wie kon hiervan ook uitgezonderd zijn?) zoo had ook Judas eene zwakkere zijde. Dit was geen wonder; want Judas was mensch; en welk arm en zondig menschenkind heeft zijne eigene schoon soms zeer verborgene neigingen en driften niet? De ramp echter voor Judas werd, dat hij die hoofddrift niet bestreed; zijn groote zonde, dat hij niet luisterde naar de vermaningen zijns vriends. Immers onder de oogen des goddelijken Meesters bleef hij heulen met zijne hartstogt. Ondanks het veelvuldig *wee!* door dien anders zoo goedertieren Leeraar tegen de doornenteelende rijkdommen dezer wereld uitgesproken, ondanks het nut der vrijwillige armoede door dienzelfden Meester zoo krachtig door woord en voorbeeld gepredikt, gaf hij voedsel aan zijn onbedwongen drift. Hij hunkerde naar de goederen der aarde, die de God des hemels hier niet kwam zoeken, hij haakte naar vergankelijke schatten, het hart des menschen onwaardig.— Rampzalige leerling! door deze eerste neiging wordt hij allengs hebzuchtig; door hebzucht gierig, gierig in den vollen zin des woords; uit gierigheid „*een dief 1)*”. En hebzucht en gierigheid, ja alle driften, door God verfoeid, door den mensch niet beteugeld en door Satan aangezweept, waar voeren zij niet heen?

Men zal hierom wel niet in de meening komen, dat Judas eensklaps en als met éénen sprong tot den diepsten trap der boosheid afdaalde. Het tegendeel is waarheid; en reeds lang voor Judas laatsten val, heeft de goddelijke Leeraar zelf dit genoegzaam aangetoond. Al de Apostelen hadden door Petrus tusschenkomst, als uit éénen mond, het getuigenis afgelegd, dat *zij* ten minste hunnen Meester wilden getrouw blijven,

1) Jo. 12, 6.

dat zij vastelijk in Hem zouden gelooven, indien ook al de Joden Hem verstieten. Doch Jesus antwoordde, op dat wezenlijk plegtig oogenblik: „*Heb ik dan niet u Twaalve gekozen? En is niet één uwer een duivel 1)*”?

Een hunner een duivel: en die duivel is Judas, gelijk de H. Joannes terstond doet opmerken, *één der Twaalve, die Jesus verraden zou*. Voorwaar, dat was eene verpletterende vraag! Of liever, het was een geheimzinnige uitroep, het was nog eene waarschuwing voor den hebzuchtigen Apostel, nog een liefdezucht van het minnend hart van Jesus, die veelligt nog niet regtstreeks uitdrukt wat Judas toen was, maar ten minste zonneklaar laat zien wat hij later worden zou. Zoo iemand, dan moet Judas die uitdrukking begrepen hebben; en ware zijn hart niet van steen geweest, het ware zeker vermurwd. Nu zien wij eenigzins het tegendeel plaats vinden. Hoe meer Judas bezit, hoe meer hij wil bezitten. Bezig met het aardsche, acht hij het hemelsche niet. De zoetste en doordringendste woorden zijns Meesters vinden hem doof. Zijn hart wordt verdorven, verlaagd, en zoo doende van lieverlede tot alles in staat.

Wij hebben hier een bewijs voorin het voorgevallene op het gastmaal te Bethanië, *zes dagen vóór Paschen 2)*. De ijverige Maria stort eene kostbare zalfolie uit over haren beminden Meester. Dat was een heilig werk, ter eere des Meesters gedaan en door Hem zelve hoog geprezen; en toch was het een doorn in het hart van den hebzuchtigen leerling. Het was een offer aan God met een zuiver hart gebragt; en desniettemin in Judas oog eene dwaze verkwisting.

't Is waar, dat dezelfde liefdedaad ook door eenige andere leerlingen 3) wat euvel werd opgenomen en de goede Maria door meerderen bedild werd; maar het moet Judas

1) Jo. VI 2) Jo. 12. 1. 3) Mr 11, 4.

geweest zijn, die het gemor der overigen heeft uitgelokt, Judas, die zulks het verste gedreven, Judas, die de bittere woorden heeft *uitgesproken* 1), Judas, ongetwijfeld, die, niet gelijk de anderen uit ligtzinnigheid en zonder nadenken, maar uit hebzucht en met de laagste bedoelingen zich aldus heeft durven uitdrukken. Judas immers dacht en sprak aldus, — het zijn de woorden der H. Schrift zelve, — *niet omdat hem de armen ter harte gingen; maar omdat hij een dief was, en de beurs had, en droeg hetgeen er* (door goede menschen voor Jesus en zijne leerlingen) *gegeven werd* 2.)

Een gierigaard en een dief, en zulks tot morrens toe tegen God en zijn Gezalfde, — ziedaar, wat Judas reeds geworden is. In waarheid, er is nog een groote stap noodig, om ook verrader zijns Meesters te worden; maar zulk een gierigaard, die natuurlijk te gelijkertijd de rol eens huichelaars moet spelen, kan er spoedig toe komen. *Eens huichelaars*, zeiden wij: en dit is waarlijk eene omstandigheid, waarop wèl mag gelet worden.

Immers, indien wij dat voor oogen houden en dan tevens denken aan Judas wreveligen aard, dan zal het ons niet zoo onbegrijpelijk schijnen, als sommigen, vooral in lateren tijd, het willen doen voorkomen, dat ook een Apostel zóó diep kon vallen 3). Ja, wat aan sommigen onaannemelijk schijnt, zal ons daardoor alleen reeds waarschijnlijk worden, dat namelijk de straks bedoelde teregtwijzing door Jesus gegeven, het gemoed van dien huichelaar wel eenigzins moet verbiterd hebben.

1) Jo. 12, 4. 2) Jo 12, 6.

3) De gissingen (over de reden, die Judas aanspoorde, tot het verraden zijns Meesters) loopen in het oneindige, zegt Schegg in Matt. p. 340 waar hij er zelf nog eenige nieuwe bijvoegt. Vgl. Arnoldi. in Mtt. en And.

De teregtwijzing wel is waar klonk even zacht van 's Meesters lippen als ze gepast en van den kant des leerlings dubbel verdiend was. Ook had Jesus, volgens gewoonte, tot al de discipelen, en derhalve als geheel in het algemeen gesproken: „*De armen hebt gij altijd met u; maar mij hebt gij niet altijd; 1)*” en zoo liet Hij het voorkomen, als of allen even schuldig waren, ja, als ware niemand schuldig; daar Hij zelf redenen voor Maria's handelwijze geeft en dus niemand, vooral Judas niet, openlijk aan de kaak stelt. Maar desnietteenstaande moeten die woorden een bijzonderen indruk op Judas hart gemaakt hebben. Hij kende immers zijne hebzuchtige plannen en lage bedoelingen. Hij wist dat zijn Meester ook in de harten kon lezen. Wie weet dus, of die indruk, ten goede niet opgenomen, zoo als het meestal gaat, ten kwade niet gewerkt heeft?

Hoe het zij, dit blijft zeker, dat Mattheus en Marcus beiden niet op zijn eigen plaats, maar onmiddellijk na het verhaal van de beraadslagingen des Hoogen Raads en even onmiddellijk vóór den laatsten stap des gierigen Judas, het verhaal van de bedoelde zalving geboekt hebben 2). Wilden zij hierdoor als de laatste drijfveer van Judas verraad te kennen geven? Het is niet onwaarschijnlijk; maar in elk geval wijzen zij duidelijk (zoowel als Joannes) op eene gierigheid en hebzucht, die tot het hoogste geklommen was. Andere redenen behoeven wij ook niet. „*Niets, — zegt God zelf, — is boozer dan de gierigaard; niets onregtvardiger dan de geldzucht*”. Ja, het is juist de geldgierigheid, die den mensch in Satans strikken doet vallen, juist die hoofddrift, welke „*een wortel is van alle kwaad*”. Gelijk dus die vele lieden, van welke Paulus spreekt, door geld-

1. Jo. 12, 8. 2) Mt 26, 6 — 13, Mr. 14, 3 — 9.

gierigheid van het geloof zijn afgedwaald en vastgeraakt in allerhande smarten en wee, zoo dwaalde ook Judas. Naar het aardse gierende vergat hij het eeuwige, hakende naar slijk verloor hij het hemelsche goud; en aldus, zonder opregtheid, zonder ware liefde, zonder duidelijk begrip van het eenig noodzakelijke, misschien ook zonder geloof, of ten minste met een half geloof en misbruik makende van schatten van genade, holde hij altoos voort van afgrond tot afgrond, dieper en dieper, en was alzoo weldra tot alles in staat, zelfs tot het verraden en verkoopen van zijn goddelijken Meester. De wijze waarop hij dit uitvoerde zal ons thans blijken uit den loop der geschiedenis.

's Woensdags 'smorgens was Jesus, naar allen schijn, weêr opgegaan naar Jerusalem en naar gewoonte van de leerlingen, waaronder Judas, vergezeld. De huichelende verrader had tot nu toe zijn boos opzet voor zich gehouden; doch heden vindt hij de gelegenheid al te schoon, om er niet aanstonds gebruik van te maken. Immers, de Hooge Raad is op nieuw vergaderd tegen Jesus; vroeger heeft zij besluiten tegen Hem uitgevaardigd, misschien zelfs een prijs op zijn hoofd gesteld, heden heeft zij dat alles bekrachtigd en lang, hoewel te vergeefs, naar nieuwe middelen gezocht om Hem te vangen.

Dit alles kan Judas *in* of *bij* den Tempel, waar hij met Jesus vertoeft, vernomen hebben; dit alles kan hem met nieuw geweld op den weg des verderfs hebben voortgestuwd. In elk geval, het hart nog vol wrok over de gewaande verkwisting van laatstleden zaterdag, verbitterd door de teregtwijzing des Leeraars, droomende van het zoet genot der rijkdommen, bedwelmd door eene helsche onrust van het knagend geweten, dat hem het liefelijk oog des Meesters en het tevreden gelaat der medeleerlingen al langer hoe onverdragelijker maakt, kortom, door de hel, door zijne hoofddrift

en door zijne eerste zonden voortgezweept, holt Judas voort op den ingeslagen weg en zet eindelijk den laatsten stap, die hem ten afgrond voeren zal.

Wat hem thans de booze Mammon al verder heeft ingeblazen, zal wel niemand ons zeggen kunnen. Dat Judas, naar gewoonte, zich de voorgestelde zonde wat ligter heeft voorgespiegeld, is niet onwaarschijnlijk; evenmin, dat hij over hare gevolgen niet ernstig heeft nagedacht. Maar dat hij derhalve geen allersnoodst verraad heeft bedreven, dit gelooven wij niet. Wél meenen sommigen 1), dat de geldgierige leerling nog op een wonder van Jesus zijde gerekend heeft, en gedacht dat Jesus zich door de vlugt zoude redden; en zulks uit dien hoofde, dat Judas later, als hij de veroordeeling van Jesus verneemt, eene soort van spijt gevoelt over zijn roekeloos bestaan 2). Maar hiermede is niet veel verontschuldigd. Judas wist zeer goed wat *Jesus* voorspeld had; hij wist ook, en zou straks nog beter weten, wat de Hooge Raad had besloten. De wijze waarop hij weldra zijn plan ten uitvoer brengt, de woorden waarmede Jesus zoowel als de Evangelieschrijvers ons het plan van Judas afschilderen, de type zelve des Ouden Verbonds, de trouweloze vriend van David, Achitophel (of Doëg) 3), alles dringt ons te gelooven aan een allersnoodst verraad en aan een volslagen bederf des huichelenden verraders. Leverde Judas zijn goddelijken Meester al niet regtstreeks over met het doel om Hem te doen dooden (waarvoor wij inderdaad geen reden kunnen uitdenken), hij wist toch dat het Jesus' vijanden om den dood van hun tegenstander te doen was; hij wist dat Jesus zelf zich daarop verwachtte. Rampzalige verrader! Konden wij u ook maar eenigzins verontschuldigen, wij zou-

1) Z. Mald. in Mt. 27, 3-cl. Beelen in h. l. 2) Mt. 27, 3 3) Zie Psalm XL.

den er niets tegen hebben; maar helaas! wij kunnen het niet; en zij die het niet zelden, ook in onze dagen, durven ondernemen, zij doen het doorgaans ten koste der waarheid, der H. Schrift en zelfs uws Goddelijken Meesters. Dit ten minste zullen wij nooit gedoogen.

Waar en *wanneer* de ondankbare discipel zijn Meester verlaten heeft, is ons door de gewijde geschiedschrijvers niet medegedeeld. Dewijl echter Judas de beurs droeg, de armen verzorgen en de noodige dingen aankoopten moest 1), kon hij natuurlijk ligter dan de andere leerlingen en zonder in 't oog te loopen, een weinig ter zijde gaan. Waarschijnlijk gebeurde het reeds vroeg in den morgen, gedurende de Raadsvergaderingen tegen Jesus gehouden, terwijl de goede Leeraar in den Tempel predikte, en omringd was van de schare en de getrouwe Apostelen.

De *personen* integendeel, met welke Judas onderhandelde zijn ons ten klaarste in de Schrift zelve opgenoemd 2). Het zijn de ons reeds bekende *Overpriesters* en de *Hoofdmannen* 3). Deze *Overpriesters*, als de eerste en voornaamste klasse des Sannhedrins, vertegenwoordigen hier ongetwijfeld, zoo als elders 4), de gansche vergadering. Het blijkt onder anderen uit de omstandigheid, dat later, als Judas wederkomt om den prijs van het onschuldig bloed terug te brengen, behalve de *Overpriesters* ook de *Ouderlingen* genoemd worden 5). Door de *Hoofdmannen* zijn zekerlijk de *hoofdlieden der Tempelwacht* bedoeld. Want ook dezen zijn in de gansche zaak niet op den achtergrond gebleven. Niet slechts in *Gethsemane* tusschen de *Overpriesters* en *Ouderlingen* 6); maar ook later, in den strijd tegen de Apostelen. naast den Hoogepriester en de overpriesters, vinden wij een *Hoofdman des Tempels* 7).

1) Jo. 13, 2, 9. 2) Mt. Mr. Luc. 11 cc. 3) Luc. 22, 4. 4) Jo. 1, 47.
5) Mt. 24, 3. 6) Luc. 22, 52. 7) Hand. ook van Lucas V, 24—26.

Wij leeren daar tevens, hoe die *Hoofdman des Tempels* over verscheidene geregtsdienaars gesteld en zelf met de leden des Sanhedrins ten naauwste verbonden was. Het moeten deze geregtsdienaars geweest zijn, die vroeger door de Phariseën gezonden werden om Jesus te vangen 1), en weldra bij de gevangenneming van Jesus weder te voorschijn komen 2). Hun *Hoofdman* kan dus de zoo bekende en door de Rabbijnen zoo vaak genoemde *Heer des Tempelbergs* geweest zijn 3), die, aan het hoofd der Tempelwacht 4) geplaatst, over de verschillende wachtposten het oog hield. „Er waren trouwens drie plaatsen, waar de Priesters en een en twintig waar de Levieten de wacht hielden 5)”. Aan hun hoofd stond deze *Hoofdman*, of, volgens den H. Lucas 6) zelfs meerdere Hoofdlieden.

Nu wij de personen kennen, kunnen wij welligt ook de *woning* vinden, waarin Judas Jesus' vijanden heeft opgezocht. Het eerst zouden wij denken aan het paleis van Caïphas. Dáár immers is de Hooge Raad vergaderd en bevinden zich dus zekerlijk eenige *Overpriesters* en *Hoofdlieden*; dáár ook was de meeste kans om een hooger prijs voor zijn gruwelstuk te bedingen. In dit geval zou de verrader te midden van het Sanhedrin gestaan hebben.

Het is echter een waarschijnlijk, dat Judas op den Tempelberg zelf met Jesus' hateren onderhandeld heeft. Eenige *Overpriesters* en *Hoofden der Tempelwacht* kunnen zich hier altoos bevonden hebben. De *Schatbewaarder des Tempels*, die het geld moest uitbetalen, waarom het Judas te doen was, zal hier insgelijks vertoefd hebben. Zeker is het dat

1) Jo. 7, 32. 45 40. 2) Jo. 18, 3. 3) Isch har habeth.

4) Flav. Jos. Bell. c. 5. 3 (Vgl. Ant. 20. 6. 2 waar hij een *Ananus Strategos* noemt. Sepp, p. 375 maakt van dezen den *Hoofdman* der H. Schrift. Act. IV en V, en Luc. 22, 52.

5) Mischna. Tr. Middoth C. I. n. 1. 6) Luc. 22, 51.

Judas naar deze plaats het bloedgeld zal terug brengen 1), en dat hij hier, terwijl Jesus er predikte en wonderen deed, het ligst de gelegenheid kan gevonden hebben, om ongemerkt met de *Overpriesters* en *Hoofden der Tempelwacht* zijn ellendig verdrag aan te gaan.

Is dit waar? Geregte hemel! welk een schouwspel vertoont zich dan heden op den heiligen berg! De leerling verraadt zijn Meester, de vriend zijn boezenvriend, het schepsel zijn God! En hij verraadt en verkoopt Hem aan zijne bitterste vijanden, in de nabijheid van de heiligste aller plaatsen ter wereld, voor het oog der Engelen die dit Heiligdom bewaken, voor het aanschijn van den Heilige der heiligen, die in dit aardsche Heilig der heiligen woont!

Mij dunkt, wij kunnen ons dan ook ligtelijk voorstellen, wat de goddelooze verrader in deze laatste oogenblikken gevoeld moet hebben. Bij de schare der geloovigen, in den kring der getrouwe Elve, onder het oog van zijn goddelijken Meester, kan hij het onmogelijk meer uithouden. Het verraad, meent hij, staat op zijn voorhoofd te lezen. De gelegenheid is zoo schoon. Waarom nog gedraald? En wie weet ook wat men hem geven zal? Dit laatste vooral is eene gedachte, die altoos bij den hebzuchtige boven komt, eene begoocheling die immer wederkeert, de prikkel des Satans die hem ten verderve voortzweept. Aan zijn gewaand genot denkt hij het meeste verder denkt hij bijna niet, hierin gelijk aan elken zondaar op de gladde helling die naar den afgrond leidt.

Op die wijze denkend, en misschien ook bij zich zelve sprekend, snelt Judas naar de vergadering zijner broeders in Satan. Welke verbazing! Doch ook welke vreugde, als zij daar

---

1) Mt. 27, 3.

eensklaps den leerling hooren, die „*met hen spreekt over de wijze waarop hij hun Jesus zal overleveren.*”

Over de wijze, zegt hij; wat wij niet moeten voorbij zien; want het was juist over de wijze, waarover zoo lang was beraadslaagd, zonder eenige uitkomst; het was juist die wijze, welke allen zochten, en niemand vinden kon. En zie! daar staat nu eensklaps één van Jesus eerste leerlingen vóór hen; daar staat hij, één zijner vertrouwdste discipelen, een boezemvriend, een Apostel, één uit de Twaalve, om hen te redden in den uitersten nood. Gewis, op zulk eene kans hadden zij niet gerekend. — Dan, kunnen zij hunne oogen gelooven? Is het mogelijk, dat er zulk een booswicht onder Jesus leerlingen schuilt? Mij dunkt, zij hebben met wantrouwen den verrader naar de oogen gezien; maar dan hebben zij ook ontdekt wat in zijn hart was; dan hebben zij ook besloten tot hetgeen er volgt uit zijne woorden: „*Wat wilt ge mij geven, en ik zal Hem u overleveren.*” De verrader is een gierigaard, het geld is zijn God; zij hebben niet meer noodig om althans de mogelijkheid van zijn gruwelstuk niet in twijfel te trekken. Het luidt anders wraakroepend. „*Wat wilt gij mij geven?*” zegt hij. Bepaalt gij den prijs; hoeveel is het u waard? zoo het mij bevalt, zal ik mij verbinden. *Ik*, zegt hij, met allen nadruk; *ik* een zijner naaste leerlingen, die al zijne gewoonten, zijne levenswijze, zijne dag- en nachtverblijven volkomen ken; *ik*, die dus even gemakkelijk als zeker Hem overleveren kan, *ik* zal het doen. Gijlieden wordt alzoo dubbel geholpen, en te gelijk ontslagen van den grooten last om Hem op te zoeken en met list te vangen. *Wat wilt ge mij geven?*

Welk eene taal! Judas verkoopt zijn boezemvriend, en laat den prijs nog over aan diens bitterste vijanden; hij verraadt zijn goddelijken Meester, en toont duidelijk met

woorden, dat het geschiedt voor een handvol slijk. Ontaarde mensch, hoe kunt gij zóó diep vallen!

Werkelijk, indien deze kinderen van Satan zich verheugd hebben over de gunstige gelegenheid door Judas aangeboden, het lage van zulk een verraad moeten zij in hun hart hebben verafschuwd. Maar de kans is te schoon en het middel te noodzakelijk om er nu van af te zien. Ontrouw en verraad mogen hen dus niet tegenhouden.

Doch welken prijs zullen zij aanbieden? De gierige verrader komt slechts om hun goud; de Nazareër te vangen is hun alles waard; de laatste kans wordt hun misschien aangeboden; wat zullen zij niet geven? Doch laten wij ons niet bedriegen. De listige Synedristen hebben reeds iets meer dan hebzucht in Judas oog gelezen. Een moeilijk verborgen wrok straalde ook in zijne woorden reeds door. Een zóó ontaarde, zóó verbijsterde, zóó diep gevallen leerling zal ook zoo ligt niet terug treden. En een vertoornde dief, een wrevelige gierigaard en een ongeloovige huichelaar, — o, zij wisten het immers door eigen ervaring, — moet tot alles in staat zijn.

Stoutweg bieden zij dus een prijs aan. En welken prijs? o, misschien nog de helft niet van dien uitgegoten balsem, waarover Judas zoo gemord had; en toch zal het gelukken. „Dertig zilverlingen, — moeten zij gezegd hebben, — *dertig zilverlingen zullen wij u geven.*” Slechts ééne voorwaarde bedingen wij: gij moet Hem ons leveren in het geheim, *buiten de scharen*. Anders kunnen wij niets doen, of het volk zou tot oproer overslaan. Hoort gij dit? — En Judas hoort het.

Dertig zilverlingen! ziedaar dus den prijs voor het snoodste verraad dat ooit gepleegd werd; dertig zilverlingen, ziedaar den prijs van Israëls God!

Wanneer een der gemeenste slaven gekocht of gedood werd, was er een prijs van dertig zilverlingen voor hem vastgesteld. 1) Die som wordt nu de koop prijs van den God des hemels. En zoo wordt Hij, „die in de gestalte van God zijnde het geen roof acht gelijk aan God te zijn,” 2) nu verraden en verkocht door zijn bevoorregt volk voor den prijs van een slaaf.

Maar hoe? Wisten dan die listigen niet dat juist de Messias voor dertig zilverlingen verkocht zou worden? Gewis; maar de vinger Gods zou ook hier weêr zichtbaar worden. Hij zou bewerken dat zij zelve medewerkten ter vervulling der oude prophetiën, die zij roekeloos versmaadden. Sinds langen tijd bejegenden zij den Gezalfde des Heeren met de grootste minachting; thans hebben zij gelegenheid om die verachting te toonen; wie zal ons zeggen of zij niet juist derhalve den prijs niet slechts van een slaaf, maar van den gemeesten slaaf, op Jesus hoofd gesteld hebben? Hoe grievend was in elk geval de nietigheid van dien prijs voor het minnelijk Hart van Jesus! Niet om de som zelve; want welke schat kan worden opgewogen tegen God? maar ten minste om de reden, waarom zij gekozen werd, om de hatelijke beteekenis, die er duidelijk in opgesloten lag. De Heer zelf heeft dit niet onopgemerkt gelaten. „Ziet! zegt Hij zelf bij den propheet, —” „nadat ik hen geweid en verzorgd heb als een liefderijke Meester, heb ik hen gevraagd om mijn loon; en wat hebben zij gegeven? zij hebben mij dertig zilverlingen toegewogen... gewis! een schoonen prijs, waarop ze mij geschat hebben!” 3).

En inderdaad; God en de zorgen des goddelijken Herders te schatten, het bleef een gruwel, hoe hoog de prijs ook

1) Exod 21, 32 It. in Talm. Wetstein, Sepp. bl. 373.

2) Phil. II 3) Zach. XI, 12. 13.

wezen mogt; maar Hem te waarden op den prijs van een slaaf, dit is dubbel laag en wraakroepend. En toch, diensmaad heeft Israël zijnen God durven aandoen; dien hoon moest Jesus verduren!

Was veelligt door het Sanhedrin reeds vroeger zulk een prijs op Jesus hoofd gesteld 1)? Hoopte Judas iets meer dan dien spotprijs voor zijn gewigtig aanbod te verwerven? Dit weten we niet. Het eerste (of, in elk geval, het reeds vroeger genomen besluit des Sanhedrins) laat ons beseffen, hoe de verrader, onder den schijn van liefde tot het vaderland met de Sijnedristen onderhandelen kon; het laatste is volstrekt niet noodig om uit te leggen, hoe Judas tot zulk een gruwelstuk kon overgaan. Satan was *in* hem; de duivel der geldzucht verslond hem; andere verklaringen heeft de H. Schrift niet gegeven; andere behoeven wij niet.

Wat dus gedaan, — daar geen uitstel gegeven wordt? Dertig zilverlingen! het klinkt reeds al te verleidend in de ooren van een aan Satan verkochte. Judas slaat toe, of, gelijk de H. Lucas het uitdrukt, *hij verbindt zich*, dat wil zeggen: neemt alles aan wat hem is voorgesteld, de *zaak* zelve, den *prijs* en de *wijze*, waarop het verraad moet uitgevoerd worden. Het verdrag wordt dus gesloten; en wee den ellendige, zoo hij nog terug zou treden!

Of hij reeds aanstonds zich in het genot der blinkende zilverlingen heeft mogen verheugen? Dit schijnt zoo niet. Wel zou men uit de woorden des H. Mattheus kunnen opmaken, dat het geld aan Judas terstond werd *toegewogen* 2), dat is uitbetaald, vooral dewijl hij later niet

1) Jo. XI, 56.

2) Mt. 26, 15 — De Evangelist kan zijn woord (Vlg. *Constituerunt*) gekozen hebben wegens de straks aan te halen prophetie van Zacharias (*appenderunt* Vgl. LXX, voor 't Hebr. *j's elu*). Neemt men het woord ook in strengen zin voor, „zij betaalden” dan is 't nog mogelijk, dat Mattheus slechts aanduidt, dat zij Judas betaald hebben, zonder juist den bepaalden tijd op te geven, waarop dit geschiedde.

meer spreekt van de uitbetaling, en toch duidelijk verhaalt dat Judas het bloedgeld heeft teruggebracht; doch de andere Evangelisten 1) drukken klaar genoeg uit, dat men Judas slechts geld *beloofde*; eene wijze van doen, die wij van de listige Synedristen het eerst verwachten, en die ook werkelijk tegenover zulk een trouwelooze als Judas niet ongepast was.

Hoe dit zij, de gierige Judas schijnt gewenscht te hebben het verlies, dat hij door het uitstorten der kostbare reukzalf te Bethanië geleden heeft, door den prijs des verbaars weder goed te maken 2). Moet hij ook thans nog met ledige handen heengaan, hij wordt toch weldra gelukkig. De belofte is gegeven; het liefelijk zilver blinkt hem in de verte tegen. Tevreden verwijdert hij zich dus van Jesus vijanden en heeft weldra, als ware er niets gebeurd, zijne plaats onder Jesus leerlingen weër ingenomen.

Er is intusschen veel gebeurd: Satan heeft overwonnen, Judas heeft zich overgegeven, de Godmensch is verraden. En zoo ooit, ditmaal ten minste heeft de huichelaar niet gehuicheld. Integendeel, al wat hij beloofde was gemeend. De uitkomst bewijst het. Want nauwelijks heeft hij de Synedristen verlaten of hij is er op uit aan zijne beloften te voldoen. Hij *zocht eene gunstige gelegenheid om Jesus over te leveren*. Hij zocht naar de kans om dit op de voorgeschreven wijze te doen, „buiten de scharen”. Hij denkt dus na over de uren en oogenblikken, waarop de Meester alleen pleegt te zijn, over het tijdstip waarop hij het best zich van Jesus kan verwijderen, over het oogenblik dat hij het ligtst en zekerst Jesus vijanden kan verwittigen. Rampzalige verrader! hier komt uwe boosheid te voorschijn. Gij zoekt; gij zult ook vinden, omdat Jesus het wil. Maar

---

1) Mr. Luc. 2) De H. Hieron. in Mt. h. 1.

dat zoeken zelf is een bewijs van de bedorvenheid uws harten en van uwe halsstarrigheid in de boosheid.

Uit die halsstarrigheid zelve begrijpen wij dan ook te beter den onbeschrijflijken indruk, welchen Judas gruweldaad op den zachtaardigsten onder de kinderen der menschen maken moest. Hij zelf heeft overigens niet vergeten ons daarop door zijne propheten te wijzen. Wilt gij u overtuigen, lees den 40sten der psalmen; of vergun ons, zoo gij 't beter vindt, u dien hier eens voor te leggen.

„Zalig is hij, die zich aan mij niet ergert,“ — zeide Jesus; zoo begint ook de groote David:

Wel zalig hij, die acht neemt op den lijder!

Ten kwaden dage zal hem de Heer verlossen.

Ik sprak: ontferm U mijner, Heer!

Genees mijn' ziel. 'k Heb tegen U gezondigd.

Het beeld en tegenbeeld zijn aldus reeds duidelijk uitgedrukt. David zondigt; de Messias draagt de zonden der wereld. Doch hoor nu eens het Sijnedrium: „*wat zullen zij doen! De geheele wereld hangt hen aan;*“ en zie eens de Schriftgeleerden en Phariseën tegen Jesus handelen en spreken; dat alles is uitgedrukt.

Mijn tegenstanders spreken kwade dingen omtrent mij.

„Wanneer toch zal Hij sterven, en zijn naam vergaan!“

Als er een binnen kwam, om toe te zien,

Dan sprak hij met bedrog;

Zijn hart vergaarde boosheid voor zich zelf.

Hij ging naar buiten en sprak (het voort alom).

Al mijne vijanden fluisterden te zamen,

Uitdenkende wat kwaad is tegen mij.

Zij stellen tegen mij een haatlijk woord:

„Hij, die daar ligt, hij staat niet weder op.“

Grievend was dat woord, dat raadsbesluit van Israël, voor-

zeker, zoowel voor den eersten als voor den tweeden David; maar de heffe des kelks lag nog daarin niet.

Maar „ook de man mijns vredes, op wien ik vertrouwde,

Hij, die mijn brood at, heeft de verzenen tegen mij opgeheven.

Ziedaar het bitterste! Zóó bitter, dat het den God-mensch zelven als onverdragelijk voorkomt, zóó bitter dat Hij er nog eens op terug komt in een volgenden psalm 1) en met nog treffender woorden:

Ach! als mijn vijand mij gelasterd had,

Dat zou ik gewis nog dragen kunnen!

En had een hater tegen mij zoo trotsch gesproken,

Voor hem zou 'k mij verborgen hebben!

Maar gij, o mensch! met wien ik eens van zinnen was!

Mijn leidsman! mijn vertrouwde!

Die met mij zoete spijzen naamt,

Terwijl we eendragtig wandelden in 't huis van God!

Dat is, in Davids mond: Ook gij, Achitophel! en uit het hart van Jesus; ook gij, Judas! Gij een andere Achitophel, wiens verraad het uwe reeds van ouds heeft voorafgebeeld; gij, met wien ik zoo dikwijls, ja, heden nog plagt op te gaan naar den Tempel Gods; gij, dien ik tot één mijner twaalf dierbaarste en vertrouwdste leerlingen heb uitgekozen; gij, die met mij dagelijks verkeerde, terwijl ik bovendien u voedde met de heiligste en zaligste lessen; ook gij staat nu op tegen uwen leeraar en vriend! Gij verraadt en verkoopt mij aan mijne gezworen vijanden. Gij werpt een blaam op al mijne weldaden, verstoot mijne grenzelooze barmhartigheid, stort u zelven in het eeuwig verderf! En

---

1) Ps. 54.

dit doet gij op het oogenblik zelf dat de vijand tegen mij zamenspannt, nu geheel Sion vol verraad en boosheid is, nu list en ongerechtigheid over hare muren zijn binnen geklommen 1), nu het Hoogste Gerechtshof zelf mij zoekt te vangen door verraad en mij te dooden op het vreeselijk kruis. O Judas, Judas! wie zou dit kunnen verdragen!

Ziedaar de gedachten en gevoelens, die thans het hart van den tweeden David kwellen, gelijk zij eertijds het hart van zijn vóórvader en vóórbeeld griefden. En hoeveel wreeder kwelt nog de vervulling dan de voorafbeelding zelve! Saül vervolgde David, doch vond hem niet, Absalom zijnen vader, doch doodde hem niet; de Schriftgeleerden en Pharisëen met het gansche Synedrium slagen meer dan zij, in de vervolging van den Lang-Verwachte der volken. Achitopel stond met zijne booze raadgevingen Absalom ten dienste, maar redde hem niet; Judas helpt ten minste eenigerwijze, door zijn verraad, het verlegen Hoogste Gerechtshof der Joden. De eerste David leed veel, onnoemelijk veel, om door het lijden tot de glorie te komen; de tweede zal hem verre overtreffen zoowel in het lijden als in zijne glorie.

Het kan niet bevreemden dat de overeenkomst ook in de vergelding zal volgen. Gelijk Saül met zijn koningschap is verworpen, zoo zal het Synedrium met zijne magt verworpen worden; zoo als Absalom met de zijnen is verdeldg, zoo zullen de Schriftgeleerden en Pharisëen uitgeroeid worden. Gelijk David wordt verheerlijkt, zoo eveneens Christus. En Judas? Ach! Achitophels misdaad was de zijne; Achitophels uiteinde zal ook het zijne worden. Even als hij zal de verrader den schijn aannemen van zijne zaken in orde te brengen, 2) door de teruggave van het bloedgeld; even

---

1) Ps. 54, 10—12. 2) 2 Kon. 17, 23.

als hij zal hij Jerusalem verlaten; even als hij zich verhanden met den strop. Rampzalige verrader! Ach! hadt ook gij met geloof en liefde het woord volbragt van uw goddelijken Meester: „*Onderzoekt de Schriften*; want van mij is daarin overal gesproken;” 1) nooit welligt waart gij zóó diep gevallen, zóó reddeloos verloren!

---

1) Jo. 5, 39.

ZEVENDE HOOFDSTUK.

Bereiding van het laatste Paaschmaal.

(Donderdag, XIV Nisan, 17 Maart.)

Mt. XXVI. 17 — 18. Mr. XIV. 12 — 16. Luc. XXII. 7 — 13.

Ondanks de snoode plannen van het rusteloos Sanhedrin en in weêrwil des helschen ijvers van den trouwelozen verrader, ging de eerste dag, Woensdag, de XIII^{de} Nisan, zonder eenig blijkbaar gevaar voor Jesus voorbij. Tegen den avond had Judas eene poging kunnen wagen; doch waarschijnlijk voorzag hij reeds dat de volgende avond gunstiger zou zijn. „Dàn immers, — zoo dacht hij, — zal Jesus in de H. Stad het Paaschlam eten, en er dus een geruimen tijd van den voornacht doorbrengen. Later dan gewoonlijk zal Hij dus in Gethsemane aankomen, en niemand zal zich verwachten op verraad, te midden der gulle vrolijkheid, welke het Paaschfeest medebrengt.”

Zoodra dus de avond gekomen is, kan Jesus naar gewoonte de H. Stad verlaten. Hij doet het zelfs vrijer dan ooit, daar de verrader, die Hem moet overleveren, steeds met Hem is, gaat, zoo als altoos, met de zijnen over den Cedron, rust een weinig in Gethsemane om er te bidden,

en slaat vervolgens, langs den opgang der Olijven, den gewonen weg naar Bethanië weder in.

De zon was sedert een geruimen tijd achter Golgotha verdwenen, maar was nog nooit voor haren Schepper, zoolang Hij op aarde geleefd had, zoo droevig en onheilspellend als op dezen dag ondergegaan. Wel was reeds vroeger Jesus doodvonnis gevelde; doch heden is het ten sterkste bekrachtigd, heden zijn bovendien de laatste middelen ter uitvoering beraamd, terwijl tevens van nu af een monster van trouweloosheid en ondankbaarheid onder de Twaalve begint geteld te worden. De Alwetende is hiermede niet onbekend; Hij weet wat Hem straks te wachten staat; Hij weet niet alleen wat Hem zelve, maar ook wat aan Judas, wat aan Jerusalem beschoren is; Hij weet wat Israël, wat zijne Elve, wat inzonderheid Petrus verrigten zullen. Ja, wat weet en voorziet Hij niet? en wat anders op dit oogenblik in de eerste plaats dan alleen lijden en de diepste vernedering? Wij kunnen dan ook ligt nagaan, in welke droevige, althans ernstige gemoedstemming Hij dezen avond den Olijfberg beklint.

De leerlingen zijn gewis in nog droeviger stemming. Wel zijn ze nog niet beducht voor een buitengewoon gevaar en denken ze volstrekt niet aan het laagste verraad; maar de laatste voorspellingen van Jesus, de zoo dikwijls herhaalde en nu zoo duidelijk uitgesproken voorzegging van zijn aanstaanden dood hebben toch een pijnlijken indruk op hunne harten gemaakt, en houden ook hen, meer dan ooit, in eene droevige gemoedstemming. Langzamer en stiller dan gewoonlijk trekken zij dan ook dezen avond, achter hunnen Meester, over den top des Olijfbergs heen en vinden zich dubbel verheugd en te vreden als zij de gewone rust mogen wedervinden in de altijd openstaande woning van Martha,

Maria, en Lazarus. — Gelukkige familie, die op nieuw uwen God en Verlosser onder uw dak moogt herbergen! En nog weet gij niet, dat het nu voor de laatste maal zijn zal, en uw Heer en vriend binnen twee dagen zal zijn opgehangen aan een kruis! —

De morgenstond van den grooten dag nadert intusschen met spoed. Het is *Donderdag*, de XIV^{de} Nisan, waarvan de Evangelisten nu verder gaan spreken.

MATTH. XXVI.

MARC. XIV.

LUC. XXII.

17. En op den eersten dag der ongezuurde brooden

kwamen de leerlingen tot *Jesus* en zeiden: waar wilt gij dat wij bereiden het Pascha te eten?

18. En *Jesus* zeide:

Gaat in de stad tot zeker iemand

en zegt hem:

12. En op den eersten dag der ongezuurde brooden, als men het Pascha slagte,

zeiden de leerlingen tot Hem: waar wilt gij dat wij heengaan en bereiden dat gij het Pascha etet?

13. En Hij zond twee van zijne leerlingen en zeide tot hen:

gaat heen in de stad en u zal een mensch ontmoeten, die eene kruik waters draagt; volgt hem;

14. En waar hij ingaat, zegt tot den heer des huizes:

7. En de dag der ongezuurde brooden, waarop men het Pascha moest slagten, brak aan.

8. En Hij zond Petrus en Joannes, zeggende: gaat, bereidt ons het Pascha, opdat wij het eten.

9. En zij zeiden: waar wilt gij dat wij het bereiden?

10. En Hij zeide tot hen:

ziet, als gij in de stad zult binnenkomen, zal u een mensch ontmoeten, die eene kruik waters draagt; volgt hem in het huis daar hij ingaat;

11. En zegt aan den huisvader van dat huis:

De Meester zegt: Mijn tijd is nabij, ik zal bij u het Pascha houden met mijne leerlingen.	De Meester zegt: waar is de eetzaal, waar ik het Pascha met mijne leerlingen zal eten?	De Meester zegt u: waar is de eetzaal, waar ik het Pascha met mijne leerlingen moge eten?

15. En hij zal u eene groote opperzaal wijzen, die toegerust (en gereed) is, en aldaar zult gij het ons bereiden.	12. En hij zal u eene groote toegearuste opperzaal aanwijzen; en aldaar bereidt het.

En de leerlingen deden gelijk Jesus hun bevolen had, en zij bereidden het Pascha.	16. En zijne leerlingen gingen heen, kwamen in de stad, en vonden het gelijk Hij hun gezegd had: en zij bereidden het Pascha.	13. Zij nu heengaan, vonden gelijk Hij hun gezegd had, en zij bereidden het Pascha.

Het eerste, wat uit dit verhaal wordt opgemaakt, is de omstandigheid, dat de Zaligmaker 's Donderdags 's morgens niet volgens gewoonte naar Jerusalem is opgegaan. 's Middags is Hij nog *buiten* de stad, en naar allen schijn te Bethanië, van waar Hij zijne leerlingen uitzendt om het Paaschmaal te bereiden.

Er volgt verder uit hetzelfde verhaal, dat het *feest*, of de eigenlijke *feestdag* (de XV^{de} Nisan) in dit jaar van Jesus lijden, niet, zoo als velen willen, op een Zaterdag, maar op een *vrijdag* gevallen is. Hieruit volgt, dat onze goddelijke Meester niet 's Woensdags en vroeger dan de Joden, maar eerst 's Donderdags, en te gelijk met geheel Israël, het *Pascha* gegeten heeft.

De H. Evangelist Lucas leert het duidelijk. Na gezegd te hebben (van den XIII^{ten} Nisan), dat de dagen der Azyma

naderden, zegt hij nu: dat de *eerste dag der Azyma* daar is 1). Streng genomen zou hiermede de XV^{de} Nisan zijn aangeduid 2); doch ook de XIV^{de} kon aldus genoemd worden 3). Op dien dag immers werden de gezuurde brooden uit de huizen verwijderd; waardoor allengs het gebruik ontstaan was, dat in Judea ten minste de halve, 4) in Galilea zelfs de gansche XIV^{de} dag, als de *vooravond* van den feestdag en in ongezuurde brooden gevierd werd. De XIV^{de} Nisan (als de eerste van de *acht*) kon dus te regt de *eerste dag der Azyma* genoemd worden 5).

De XIII^{de} Nisan worde deswege hier niet bijgetrokken 6). Zelfs volgens de joodsche *tradities* moest eerst „op den XIV^{den} de zuurdeesem worden uitgeworpen 7)”. Wel begon men daarmede somtijds reeds in den nacht, ten einde met lamplicht alle hoeken des te naauwkeuriger te kunnen doorzoeken; maar tot op den XIII^{den} strekte zich dit gebruik geenszins uit. Ja, tot elf ure (de *viijfde* naar Joodsche telling) was het nog niet verboden gedeesemd brood te nuttigen 8). Eerst tegen den middag (de *zesde* ure) werd al

1) Luc vs. 7. 't Grieksch wil zeggen: *was gekomen*, en niet: *kwam* of *was komende*, gelijk *Arnoldi*, *Maldonatus* en anderen dit opvatten, om aldus de woorden der Evangelisten (Mt. vs. 17 Mr. vs. 12. Luc. vs 7,) van den XIII Nisan te kunnen verstaan.

2) Exod. 12, 18. De *zeven* Azymadagen beginnen met den XV^{den} Nisan (*ad primas vespas*).

3) De eerste van *acht* dagen. Daarom heet bij Flav. Jos. Ant. III, 10, 5. de XVI^{de} Nisan: de *tweede* der *Azyna*. Bij Philo is de XV^{de} de *De Azyma*.

4) In Judea arbeide men tot den middag, en dan begon de vooravond van Paschen, *Vespera Pascha* Misch. Pesach. 4. 5. Elders (in den Talmud, Gemar Hier. Chagig. 37) luidt het: dat de gansche dag zoo heilig was als het feest zelf.

5) And. verklaren kortweg: De XIV^{de} Nisan heet de *eerste der Azyma* omdat men begon met de *Azyna* tegen den avond van dien XIV^{den} dag. Z. Langen, bl. 82.

6) Zoo als sommigen doen; zie *Arnoldi* in Mt. p. 500. *Sepp*. Lcb. Jes. 1862. VI, 24. *Aberle* Theol. Quart. 1863. IV, 537. Tegen hen Langen p. 78.

7) Maimonides. Zie *Patrit. adnot.* 156.

8) Pesach. I, 1 en Hagada Biur cham. 9) Tract. Pesach. c. 1.

het gedeeseemd brood verbrand 1). Waagde het iemand daarvan nog na den middag te eten, dan zondigde hij wel tegen het gebod (altijd volgens dezelfde tradities), maar was hij toch niet ten zeerste schuldig, en beliep hij de straf *der uitroeijing* uit Israël niet 2). Dit laatste kan niet bevreemden; want had al de dwaze bezorgdheid der Phariseën allengs een halven of zelfs een heelen dag bij de dagen, door de wet bepaald 3), bijgevoegd, de wet zelve was daardoor niet veranderd; en zij had niet meer dan *zeven dagen*, (van den avond des XIV^{den} tot aan dien des XXI^{sten} Nisans of Abibs) voorgeschreven.

Door het gezegde kunnen wij verklaren, hoe de HH. Schrijvers te dezer plaatse, volgens de gewoonte des tijds 4), van een *achtsten* Azymadag gesproken, en door den *eersten* dier dagen niet den XV^{den} (veel minder den XIII) maar den XIV Nisan, den dag des Paaschlams, bedoeld hebben 5).

Doch te veel reeds over den dag, waarop Jesus zijn laatste Pascha vierde; zien we of er ook iets waarschijnlijk over het *uur* der voorbereiding te vinden is.

Er zijn die meenen, dat de H. Marcus het aanduidt als hij zegt: dat het de eerste dag der Azyma was, *als* (dat is: terwijl) *men het Pascha slagtte* 6). Door dit laatste zou dan *het uur* zijn aangegeven; weshalve ook Lucas niet gezegd zou hebben, dat het de dag was, waarop men het Pascha moest *bereiden* of *eten*, maar die, waarop men het moest *slagten*.

1) Ibid. I, § 4. 2) Friedlieb, Sepp. — 3) Exod. 12, 15 etc.

4) Zoo spreekt Flav. Jos. nu eens van 7 (Ant. 3. 10, 5 Vgl. 11. 4, 8) dan eens van 8 Azymadagen (ib. 2. 15. 1).

5) Wil men zeggen dat zij den naam van *eersten* der Azyma op den XIV Nisan toepassen, omdat tegen den avond van dien dag de Azyma waren voorgeschreven, dan komt dit, zakelijk, op hetzelfde neer.

6) Marc. XIV, 12.

Wat hiervan zij, het zou in elk geval volmaakt strooken met de joodsche gebruiken als wij bevonden, dat Jesus leerlingen niet slechts gezonden zijn om het *Pascha* of *Paaschmaal* te bereiden, maar tevens, om het lam, dat daarbij dienen moest, ook zelve te offeren en in den tempel te slagten 1). Willen wij ons hiervan wat nader overtuigen en alzoo beide, *den tijd* en de *wijze* van het slagten des Paaschlams, leeren kennen, dan hebben wij slechts een blik te werpen op de toenmalige gebruiken der Joden, voor zover wij die ten minste in hun eigen overleveringen nog kunnen wedervinden.

Volgens de Wet moest het Pascha geslagt worden „tegen den avond” 2), dat is, zoo als later verklaard wordt, 3) „omtrent den ondergang der zon”. In den tijd der Lentenachtevening moet dit beteekenen: van vijf ure tot zeven, wat wij noemen: tusschen licht en donker, of, gelijk ook de Hebreuwen zieden: *tegen den avond* 4). De *Karaieten* en *Samaritanen* hebben de uitdrukking: „tusschen de avonden” ook altoos zoo opgenomen. Slechts de *Phariseën* en *Rabbinieten* verklaarden die liever anders, en verstonden er den tijd van drie tot vijf ure door. Deze laatste verklaring is echter waarschijnlijk bloot daaraan toe te schrijven, dat het slagten der lammeren, veelligt om het groot getal, allengs was vervroegd, en de *Phariseën*, om deze gewoonte ook uit de H. Schrift te kunnen bewijzen, eene eigenaardige verklaring hebben uitgevonden. In elk geval bestond in Christus tijd die gewoonte 5). Zelfs

1) *Parare to Pascha* beteekent dus de gansche voorbereiding van het Paaschlam.

2) Fig. *tusschen de twee avonden*, Vgl. 't Hebr. Ex. 12, 6 enz. De LXX geven: *tegen den avond*, of *tusschen de avonden*.

3) Deut 16, 6.

4) *Des avonds*, niet zelden = *tusschen de avonden*.

5) Flav. Joseph.

werd het dagelijksch avondoffer te dien einde vervroegd. Gewoonlijk geslagt ten half drie en geofferd tegen half vier ure 1), werd het voor een feest of Sabbat reeds ten half twee, en, viel Paschen op een Sabbatdag, reeds ten half één geslagt 2). Dewijl dit jaar Paschen op een Vrijdag viel, kon men derhalve 's Donderdags met het avondoffer ten half twee, en met het slagten der lammeren tegen twee ure of half drie beginnen.

De *ure*, waarop de leerlingen zijn uitgezonden, mag dus gevonden heeten. Want Jesus zegt tot hen: „*Gaat en bereidt ons het Pascha*”; doet al wat noodig is nog dezen middag, *opdat wij* dezen avond *het Pascha eten*”.

Meer dan aan den tijd ligt ons echter aan de *wijze* gelegen, waarop het Pascha werd toebereid. En vooreerst verdient het onze opmerking, dat de goede Meester zich niet laat voorkomen. Hij zelf verlangt meer dan iemand naar dit laatste Pascha op aarde; Hij zelf wil er ook het eerste van spreken 3). *Waar* Hij het eten wil, mogen de leerlingen vragen; dat Hij het wil, kondigt Hij plegtig aan.

En wie zullen gezonden worden? — Gelukkige keuze, zoo als wij die overigens van Jesus verwachten moeten: *Petrus en Joannes*. Petrus, de aanstaande vorst der Apostelen; Petrus, op wien Jesus als op eene rots zijne Kerk zal bouwen; Petrus, die altoos en op bijzondere wijze de getuige zijner wonderen, zoo als bij Jairus dochter, en zijner glorie, zoo als op den Thabor, moest zijn; Petrus, aan wien reeds vroeger, als aan den voornaamste, gezegd is: „*ga en betaal de schatting voor Mij* EN VOOR U; Petrus zal ook nu wederom, als ware hij de huisvader in Jesus plaats, het laatste Paaschlam gaan *slagten, offeren* en voor

1) Pesach. 5, 1. 2) Zie Friedlieb. Arch. des Leidens. Ugolini enz.

3) Luc. vs. 8. Vgl. Mt. vs. 17. Mr. vs. 12.

den maaltijd *bereiden*. En wie zal met Petrus zijn? Joannes, de lieveling des Heeren, de gewone medegezel van Petrus, moet ook thans hem vergezellen. Even als Petrus, is hij een der gewone, bijzondere getuigen bij verhevener dingen; even als Petrus zal hij in de toekomst van verhevener dingen getuigenis afleggen. Nog op dit eigen avondmaal zal hij rusten aan den boezem van Jesus, om er de geheimen der Godheid uit zijn aanbiddeijk hart te putten; wat Petrus wenscht te weten zal *hij* vragen; waar Petrus wenscht te wezen zal *hij* hem binnen leiden; tot dat hij, gelukkiger dan Petrus, mag staan naast Jesus kruis, om weêr op nieuw met Petrus vereenigd te worden bij het verheerlijkt graf huns Meesters. Wie anders dan Joannes, de bevoorregte *zoon des huizes*, mogt den door Jesus in zijne plaats gekozen *huisvader* vergezellen?—

Petrus en Joannes! het is dus inderdaad eene schoone en geheimzinnige keuze! Denk aan de aanstaande instelling des onbloedigen offers, waarbij wederom Petrus de diepste akt van ootmoed, Joannes de levendigste akt van liefde zal doen; herinner u Jesus lijden, waarbij de eerste evenzeer door berouw, als de tweede door getrouwheid zal uitmunten; doorloop reeds vooraf in den geest al de eeuwen, waarin zoowel het heilig *Offer* als het aanbiddeijk *Sacrament* de roem en vreugde van Jesus Kerk zal blijven; en gij zult spoedig inzien, hoe gelukkig, hoe passend en hoe geheimzinnig tevens de keuze moet genoemd worden, bij deze gelegenheid, ter onzer onderrigting, door den goeden Meester gedaan. „Zulke twee moesten gezonden worden en werden gezonden”, — zeggen reeds de oude Leeraars, — en, voegen zij er bij, zulk eene schoone zaal heeft Jesus voor dit Paaschmaal uitgekozen, dewijl Hij het aanbiddeijk Sacrament des Altaars aan dezen Paaschdisch wilde instellen. 1).

1) Z. Bossuet. Méd. La Cène. p. 509.

Met welke blijdschap en bereidvaardigheid de twee bevoorregte leerlingen het gebod des Meesters ontvangen hebben, is ligt te denken. Aan Jesus laatst en dus in dat opzigt droevig Paaschmaal dachten zij nog niet. Doch *waar* nu dit Pascha te bereiden? Uit Jesus bevel konden zij dit niet opmaken en, volgens de Tradities, bestond hieromtrent te Jerusalem eene bijzondere gewoonte. Elk vreemdeling kon namelijk het huis uitkiezen, waarin hij wenschte aan de wet te voldoen. Dit gold dus ook voor Jesus, die uit Galilea kwam. Hij had bovendien meer dan éenen vriend in de H. Stad, en kon overigens menige reden hebben, om eene bijzondere woning voor *dit Pascha* te kiezen. Zij vragen dus te regt: „Meester! *waar wilt gij, dat wij u het Pascha bereiden?*” Wat natuurlijk alleen op de woning of zaal slaat, waar het avondmaal zou gehouden worden; want het slagten des Paaschlams moest altoos in den Tempel geschieden.

De Meester antwoordt; maar *zóó*, dat Hij een nieuw bewijs zijner godheid er bijvoegt, daar Hij hun tevens eene toevallige ontmoeting voorspelt. „*Gaat, zegt Hij, naar de stad tot zeker iemand 1)*”, — zonder wel met name den persoon te noemen, maar alleen hem aanduidend op eene gansch bijzondere wijze. *Ziet, gaat Hij voort, — als gij de stad binnen zult komen, zal u een man ontmoeten, die eene kruik waters draagt;*” hierdoor een bediende of iemand van een lagere stand aanduidende, zoo als er gewoonlijk in die streken gevonden worden, om het water op

---

1) Wat Mattheus zegt, 26, 18, beteekent een bekende dien men niet noemen wil. Mattheus bezigt het eigenaardig Grieksch of Hebreuwsch woord, wel niet omdat Jesus zelf het gesproken heeft, of omdat hij zelf den persoon, die welligt nog leefde, uit vrees voor de Joden niet noemen durfde. (Olshaus. p. 442) maar omdat hij *de wijze* waarop Jesus dien persoon heeft aangeduid, niet verhaalt. Zie boven den *tekst* der *Synoptici*.

bepaalde uren des dags naar de woningen te brengen 1).

„Volgt dezen mensch, — voegt Hij er bij, — en gaat na hem in het huis, waarin hij binnen gaat. En zegt daar, aan den heer des huizes, aan den vader des huisgezins: „De Meester zegt u: mijn tijd, (dat is: de zoo lang verlangde en zoo vaak voorspelde ure van mijn lijden en van mijn terugkeer tot den Vader), mijn tijd is nabij. Bij u zal ik het Pascha met mijne leerlingen houden. Waar is de zaal, waarin ik het, met mijne discipelen, zal eten?“

De aanwijzing der omstandigheden is even duidelijk als het bevel; maar er moet nog iets bij uit het Hart van den goeden Meester; het is de verzekering dat alles gelukken zal. „En die huisvader, vaart Hij dus voort, zal u eene groote, wèl toegeruste opperzaal aanwijzen. Dààr zult gij ons het Pascha bereiden.“

Voor de leerlingen was alles klaar; en ook wij kunnen ten minste dit uit Jesus woorden opmaken, dat de huisvader, tot wien de discipelen gezonden worden, een der vrienden van Jesus was.

Het is waar, dat de *stad des Heeren* sinds langen tijd de eenige plaats was, waar het Pascha mogt gevierd worden. Al de Israëlieten moesten dus te Jerusalem zamen komen, slechts kinderen, grijsaards, en andere onbekwamen 2) uitgezonderd. Hierdoor kwam, zeggen de Tradities, dat elke woning als een *huis des Heeren* en zijner kinderen beschouwd werd; dat men dus vrij eene woning om zijn Pascha te vieren, mogt uitkiezen; en wel in diervoege, dat er volstrekt geene schadevergoeding gegeven 3), maar alleen de *vacht* van het lam, met de

1) Zie Deut. 29, 11. Jos. 9, 11. Vgl. Jo. 4, 37.

2) Onreinen mogten niet worden toegelaten; vrouwen waren er niet toe verplicht. Jos. Bel. V. 9. 3. — Vgl. Deut. 16, 2.

3) Joma 12, 1. Megill, 26, 1. *Traditio est non mercede conduci domos Hierosolymae, quia propriae non erant.* — Z. Friedl. 1. c. § 9. Winer. Realw. art. *Pascha*.

rest der *chagiga* of *feestoffers*, en het aarden vat, dat ter toebereiding gediend had, aan den heer des huizes werd achtergelaten.

Heeft ook onze goddelijke Heiland naar zulk eene gewoonte gehandeld?— in elk geval laat hij spreken tot zijn aanstaanden gastheer als tot een vriend. Hij laat hem weten wat zijn plan is; niets meer. Hij vooronderstelt hem zelfs bekend met het getal zijner naaste leerlingen; want, dat zij mede komen, dit zegt Hij; niet, hoe velen er zijn, ofschoon dit nuttig en zelfs noodig voor den huisvader zijn kon. Er was immers in de Wet bepaald, dat bij elke familie, die niet talrijk genoeg was om het Paaschlam gansch te nuttigen, eenige vrienden of bureu moesten genoodigd worden 1). Want er mogt niets van het Lam overblijven, niets er van na den Paaschnacht gegeten worden. Één Pascha, één gastmaal, ééne feestnacht, dit was van onds de vastgestelde wet. De gewoonte, zoo als het gaat, deed er het hare bij; en in later tijden althans schijnt bepaald te zijn, dat er ten minste tien en niet meer dan *twintig* personen bij het nuttigen des Paaschlams zouden aanzitten 2).

De hier bedoelde huisvader diende derhalve met het getal van Jesus leerlingen bekend te zijn; Jesus geeft het niet op; wij mogen besluiten, dat het een vriend is, tot wien Hij Petrus en Joannes zendt. Hetzelfde blijkt ook uit de andere woorden van Jesus.

Mijn tijd, zegt Hij, is nabij, 3) eene uitdrukking bezi-

1) Exod. 12, 3. Vgl. Megil. c. 4, 3. *Tien* voor elke heilige handeling.

2) Jos. De Bello. VI, 9, 3.

3) *Tempus meum — hora mea* (Jo. 2, 4; 7, 6 enz. *Nunc est hora vestra*. Luc. 22, 53. Dat die woorden van Jesus geen anderen zin kunnen hebben dan dezen: Ik heb slechts weinig tijd meer over, en daarom kom ik een dag vroeger (den XIII Nisan) om het Pascha te eten. (Arnoldi, in h. 1), is toch wat al te fijn ter verdediging van het eens opgevat gevoelen uitgedacht

gende, die gewis in Jesus' mond een bijzonderen zin had, en alleen door een vriend en volgeling goed kon verstaan worden. *Bij u wil ik (dus) mijn Pascha eten*, — vervolgt Hij, zekerlijk aanduidende, dat Hij hierdoor eene bijzondere gunst aan den gastheer verleent. Eindelijk: „*de Meester zegt*”, laat Hij zeggen, om ons duidelijk te doen zien, dat Hij niet tot een vreemde spreekt, van wien Hij ook werkelijk geene zoo schoone, gansch toebereide zaal zou verwacht en aan wien Hij zeker niet zoo vertrouwelijk zijn uiteinde aangekondigd zou hebben.

Is nu *Nicodemus* 1), *Joseph van Arimathea*, *Joannes Marcus* 2), of een ander vriend van Jesus deze gastheer geweest? daarover is niets met zekerheid te zeggen. De melding van eene ruime, wèl toebereide zaal kan aan de twee eersten doen denken 3); doch meer ook niet. Dat zij niet zijn uitgenoodigd om het Pascha mede te vieren, bevreemdt geenszins; daar zij immers, als vaders der huisgezinnen, aan hun eigen Paaschisch moesten voorzitten.

Dan, laat ons nu, terwijl Jesus nog te Bethanië blijft, de twee uitgekozen leerlingen naar Jerusalem volgen.

Den Olijfberg beklimmend en na een half uur weder afdalend, komen zij spoedig, naar het schijnt door de *Oost- of Waterpoort*, de Heilige Stad binnen. Hier immers ligt de bron *Siloë*, die zachtjes vloeit, aan den voet van den Sion en Moria. Hier komen de waterdragers zamen, vooral na

1) Zie Sepp bl 390, waar hij zich verheugt langs den wetenschappelijken weg tot hetzelfde resultaat gekomen te zijn als Catharina Emmerich. De Talmud namelijk (Taanith, fol. 19 2) verhaalt onder anderen van Nicodemus, Ben-Gorion, dat hij eens 12 kruiken leende voor zijne feestgasten, enz.

2) Zie Calmet, t. pl Joannes de Apostel (Niceph. L. I. c. 18, enz.) zal toch wel niet op de boven aangeduide wijze naar *zijn eigen* huis gezonden zijn.

3) Maldonatus in h. l.

den middag, inzonderheid heden, den dag vóór het feest, en zeker wel om ook dat water te scheppen, dat nog dezen avond bij het plechtig Paaschmaal dienen moet. Hier kunnen dus de leerlingen het ligtst den man ontmoet hebben van wien Jesus gesproken had; want „zij vinden alles gelijk Jesus hun gezegd had”. —

Terstond volgen zij den hun aangewezen gids, beklimmen achter hem den hoogsten stadheuvel en staan weldra voor een aanzienlijk gebouw, volgens de overlevering, op de hooge vlakte des Sions gelegen, en juist dààr, waar voor duizend jaren, onder David en Salomon, de bondsark rustte. In dit huis treedt de waterdrager binnen; de leerlingen volgen hem, ontmoeten straks den Heer des huizes, en brengen getrouw Jesus boodschap over. Ongetwijfeld voerde Petrus het woord, gelijk hij elders pleegt te doen, zoo vaak hij met Joannes is, en wij ook van den oudsten verwachten mogen, die doorgaans in Jesus naam moest handelen.

De huisheer verstaat alles; en nauwelijks heeft hij gehoord wat „de Meester zegt” en hoe Hij eene *gast- of eetzaal* 1) laat vragen, of hij wijst hun, volgens Jesus’ voorspelling, eene ruime *lovenzaal* aan, waar zij alles kunnen toebe-reiden. Eene geschiktere plaats was niet te vinden. Want zulke zalen, (nu eens torensgewijze op het platte dak uitstekend, dan eens eenvoudig in de hoogere verdieping aangebragt), werden juist voor stille vereenigingen en huis-elijke zamenspraken, en zelfs bijzonder voor het gebed en de overweging gezocht en gebezigd. Hoe kon het schooner voor de plechtigheid van dezen avond, die, behalve de gewone en aardsche, zooveel hemelsche en goddelijke dingen zou bevatten!

1. Vgl. Luc. 2, 7, LXX in 1 Reg. 9, 22, = *eetzaal*.

Wij kunnen ons ligt denken, hoe de vurige Petrus en de beminnende Joannes deze feestzaal hebben opgenomen; maar nog ligter, hoe zij verbaasd stonden, ook hier wederom alles te vinden zoo als het Jesus voorspeld had. De zaal is ruim, groot en geheel en al toegerust, dat is, met rustbedden of *divans*, waarop zich de Oosterlingen aan tafel leggen, voorzien. Zij is bovendien, zoo als Marcus er bijvoegt, volkomen *gereed* 1), en dus geheel en al voor de groote plegtigheid ingerigt. Er blijft niets over, dan een lam te zoeken, te slagten, te offeren, en te bereiden. De Israëlieten moesten dit zelve uitzoeken, op de schouders naar den Tempel dragen en aldaar, met behulp der priesters, in het voorhof slagten en offeren. Aan te nemen dat ook Petrus en Joannes zulks gedaan hebben, kost ons niets.

Veelligt is het zelfs daarom, dat de Evangelisten gezegd hebben: „dat het de dag en de tijd was, waarop men het Pascha moest *slagten* 2).” Jesus zelf spreekt gelijkerwijs: gaat en *bereidt* ons het *Pascha*, opdat wij *het* eten, en wederom: „waar is *de plaats* waar wij het Pascha mogen *eten*”; waarin het woord *Pascha* het Paaschlam aanduidt en alleen van *eten*, niet van *slagten* spraak is. Dit *slagten*, zoo als ieder wist, moest in den Tempel 3) plaats vinden; de *plaats* voor het *eten* bleef aan elks keuze, zoo het maar binnen de muren der H. Stad en in den Paaschnacht geschiedde.

Dewijl dus ook de leerlingen deze plegtigheid schijnen verrigt te hebben, moet het aangenaam zijn eens toe te zien op welke wijze de Paaschlammeren geslagt werden.

1) Marc. 1. c.

2) Mr. v. 12, Luc. vs. 7. 't Grieksch luidt: *slagten, offeren*, niet: *eten*.

3) Sommigen meenen, dat althans ditmaal de slagting in de woning des huisvaders zal geschied zijn (Sepp bl. 391 en bl. 386. en And.) Doch kunne rieden, dat het eerst de XIII Nisan was, of dat alleen op die wijze de beenderen ongedeerd konden blijven, zijn van geener beteekenis.

Op den X^{den} Nisan moest het lam, dat voor den feestdich dienen zou, worden uitgezocht 1). Er moest één lam zijn voor elk huis of elke familie, en het moest vlekkeloos en volkomen zijn, van het mannelijk geslacht en slechts één jaar oud. Op den XIV^{den} Nisan nam de huisvader (of een zijner dienaren) het tot dan toe verzorgde lam op de schouders en droeg het naar het voorhof des Tempels. Hier moest hij het vertoonen als *Pascha* of Paaschlam, en vervolgens slagten.

Wegens het verbazend groot aantal van lammeren en offeraars werd de menigte in drie afdeelingen verdeeld en achtervolgens de eene na de andere in het voorhof binnengelaten. Terwijl de eerste schaar binnentrok bliezen de priesters op de trompetten en hieven de Levieten in twee kooren een aantal psalmen aan (de lofzang des *Hallels* geheeten 2) en zongen nog ten slotte den juichpsalm: *Dankt den Heere; want Hij is goed; want zijne goedertierenheid duurt eeuwig* 3). Hierna werden de deuren gesloten en begon de slagting. Ieder Israëliet slagte zijn lam 4) en was aldus eenigermate priester, dewijl bij andere offers ook het slagten den Priesters en Levieten was voorbehouden.

De Priesters ontbraken toch insgelijks bij deze plegtigheid niet; integendeel, zij stonden aan lange rijen door het gansche voorhof geschaard tot aan het offeraltaar toe, eenigen met zilveren, anderen met gouden schalen in de hand. De digst bijstaande ontving het bloed des lams in de offerschaal, de volgende nam het van hem over, en zoo was het spoedig in de hand des laatsten, die aan den voet des altaars stond en het aldaar als offerbloed plengde 5).

1) Exod. 12, 3. 2) Psalm 113 — 118. 3) Ps. 135. 4) Ex. 12, 6.

5) Philo *De vita Moïjs*: p. 686) zegt, „dat op het Paaschfeest geheel het volk priester was”. Hoe zouden ook anders binnen 2 of 3 uren zooveel lammeren geslagt zijn! — Flavius (Bell. 6, 9, 3.) spreekt van 256, 500 lammeren

Te gelijker tijd werden de lammeren van vel en ingewanden gereinigd, terwijl slechts weinig deelen dezer laatsten als offerstukken op het altaar werden verbrand 1).

En zoo was de slagting voltrokken, voor zooverre zulks het eigenlijke *Paaschlam* betrof.

Wij zeggen het *Paaschlam*; want onder den naam van *Paaschoffers* 2) werd ook denzelfden avond nog ander vee geslagt. Het diende voor de zoogenaamde *Chagiga* of *Feestoffers* 3), welke eerst op den morgen des XV^{den} Nisans verplichtend werden. Zij werden echter ook wel te zamen met het eigenlijke *Paaschoffer* genuttigd, doch alleen uit gewoonte en om de plegtigheid van het Paaschmaal te verhoogen.

Intusschen begon de avond te vallen 4), en keerden allen met hun Paaschlam huiswaarts, de inwoners van Jerusalem naar hun eigen, de vreemdelingen naar huns gastheers woning.

Dat Petrus en Jcannes deze gebruiken onderhouden hebben, mogen wij gerust vooronderstellen. Wèl meenen sommigen, dat zij vroegtijdig naar Bethanië zijn weêrgekeerd 5); doch de woorden der H. Schrift vorderen die opvatting niet, welke overigens dit tegen zich heeft, dat die Apostelen dan zonder reden tot vier keeren toe en op denzelfden namid-

en vindt dan (10 tot 20 personen rekenend voor elk lam) 2,700,000 personen Vgl. *Havercamp*, in Bell. l. c. waar hij zegt, dat het voorhof 100,000 lammeren te gelijk kon bevatten. Vgl. Wieseler p 347 Sepp. en and. willen dat de slagting een dag vroeger begon (?) Z. Langen, Lets, lebentage Jesu. — 2 Chron. XXX en XXXV, waaruit men toch tot zooveel duizenden van lammeren niet behoeft te besluiten. Olshausen zegt bl. 421) dat Josep hus van 2,000,000 lammeren spreekt; dat heb ik nergens gevonden.

1) Ex. 23, 18.

2) Deut. 16, 2 enz Z. Patrit. Diss. 50.

3) Van *Chag feest*, *Chagag* feest vieren. 4) Mischna, Pesach. 5, 10.

5) Zoo b. v. Lange, Bibelwerk in Mr. vs. 17. — Hij staat namelijk daarop aan: "dat Jesus tegen den avond met de *Twaalve* aankwam", dus met al de 12. en zoo ook met Petrus en Joannes.

dag den weg tusschen Bethanië en Jerusalem hebben afgelegd. De Evangelisten hebben waarschijnlijk slechts dit willen zeggen: dat Jesus tegen den avond met al de Twaalve, — ook Judas, — zich aan tafel zette.

In elk geval kunnen wij niet ver afdwalen met de meening dat Petrus en Joannes in de stad gebleven zijn; en dat zij insgelijks, gelijk al de anderen, tegen den avond met hun geslagtofferd lam uit den Tempel over de bogenbrug naar Sion zijn teruggekeerd en aldaar wat nog te bereiden was voor het avondmaal hebben gereed gemaakt. Het eerste en voornaamste daarvan was zeker het genoemde Paaschlam.

Volgens de wet moest het Paaschlam geheel in het vuur gebraden worden 1). Raauw blijven of gekookt worden, mogt daarvan niet het minste. Meer leert ons de H. Schrift niet.

Gelooven wij nu echter, ook hier wederom, de joodsche tradities 2), die overigens in zaken van zulk belang niet gansch kunnen vervalscht zijn, dan wordt het mogelijk nog eenige bijzonderheden op te geven. De voornaamste is, dat men het lam met twee stukken hout uit een granaatappelboom gesneden, doorboorde, en wel zoo, dat het eerste in de lengte, het tweede in de breedte aan de voorpooten, het gansche lam doorging 3). Hierdoor ontstond dus eenigermate een kruisvorm; eene gedaante, welker geheimzinnigheid in het oog springt. Zoo werd immers het kruislam des Nieuwen Verbonds, in alles door het Paaschlam beteekend, ook in de wijze waarop het gebraden en door het vuur geroosterd werd, overheerlijk afgebeeld.

Met het lam werden vervolgens de edeler ingewanden,

1) Exod. XII. 2) Mischna. Pesach. 5. 10.

3) Hierop schijnt de H. Justinus te zinspelen als hij zegt: *„dat het gebraden lam onder het braden, de gedaante van een kruis had”*. Dial. Cum Triplic. c. 40.

zoo als het hart en de lever, vereenigd en te gelijk in eene soort van oven gebraden 1). En daarmede was het voornaamste voor den Paaschdisch gereed. Het was echter niet alles. De Wet zelve 2) maakt nog van twee hoofdzaken gewag, die ook beiden eene wezenlijke beteekenis hadden: *de bittere kruiden* en het *ongezuurde brood*. Het Paaschlam zelve (of *Lam des voorbijgangs*) moest dienen ter voortdurende herinnering aan den voorbijgang des Wurgengels en tevens het toekomstige Kruislam voorafbeelden; evenzoo waren, volgens de overlevering der Joden, de in haast bereide Azyma, of ongehevelde brooden een symbool hunner verlossing uit Egypte 3), en de *bittere kruiden* eene herinnering aan het bitter leed, waardoor de Egyptenaren het leven hunner voorouders *verbitterd* hadden 4). Het ongedeesemd brood was dus het brood der verdrukking; de bittere kruiden waren de kruiden des lijdens. Ons zouden zij dienen ter herinnering aan het Brood der Engelen, dat Jesus konit geven, en aan de bittere smarten, die Hij moest doorstaan om onze verlossing te bewerken 5).

De *Azyma* mogten bereid worden uit verschillende graansoorten, te weten: tarwe, gerst, spelt, haver en rogge; andere vruchten waren uitgesloten 6). De deeg moest enkel

1) Ligthf. Minist. Templi. Ugol. IX p. 938. Jahn. Arh. I, 2 § 164. I § 45 p. 213.

2) Ex. 12, 1 — 20. Lev. 23, 4 — 8 Num. 28, 16 — 25 Deut. 16, 1 — 8. Tract. Pesach. 10. 5.

3) Vgl. Ex. 12, 39. Wegens den haast des nittogts was er geen tijd om het brood te laten zuren. Deut. 16, 3.

4) Exod. I, 13. 14 Ligthf. 1, c.

5) 1. Cor. V, 6 — 8. Patr. Insta S. S. I, n. 327.

6) Tr. Mechiltha, Sect. 14 (Ugol. XIV, p. 112 it. ib. p. 48). Uitgesloten waren b v. rijst, erwten, boonen, enz. — De Joden bezigen ro; het beste tarwemeel; anders een der bovengenoemde graanen. Zie verder König, in Karchenlex. Art. Osterkuchen.

uit meel en water bestaan. Hij werd tot ronde, dunne, vlakke koeken gekneet, tegen de binnenwanden des ovens vastgehecht, en aldus gebakken 1).

De *bittere kruiden* zijn dezelfde, welke de Joden nog bezigen, dat is: latuwe (salade), andijvie, suikerij, peterselie, kervel en dergelijke, waarvan sommige werkelijk bitter, andere ten minste geschikt zijn om in bittere sappen te worden ingedoopt. Groen of droog om het even, maar gezoden of met zout aangemaakt mogen zij niet zijn. 2)

Zoo zijn er dus drie hoofdschotels, *vleesch*, en *brood* en *bittersap*, allen in de Wet vermeld, waarbij echter de Tradities nog andere voegen. De voornaamste was de zoogenaamde *Charoset*, een dikke brei, uit dadelen, vijgen, amandelen, nooten en andere vruchten gemaakt, met azijn besproeid en met kaneel en specerijen gekruid 3). Vooral door deze vermenging met specerijen moest de Charoset de kleur van tichelsteenen en de gedaante van tras of cement met stroo gemengd aannemen, om aldus de bouwstoffen te verbeelden, waarmede eenmaal het verdrukte Israël de Egyptische steden Phitom en Ramesses had opgebouwd 4).

Het spreekt van zelf dat bij het Paaschmaal ook gedronken werd; *wijn* en *water* was echter de eenige drank dien men bezigde. Men koos natuurlijk den besten wijn voor het hoogste der feesten, doorgaans rooden, doch zoo dit niet

1) Friedl. l. c. p. 52.

2) Lighth. Min. Temp. c. 13. Ugol. IX p. 936. Reland, Ant. S. Ugol. II p. 1159.

3) Wat de verschillende vleeschsoorten en de rijst, volgens anderen de visch en eijeren aangaat, hieromtrent wordt in twijfel getrokken of zij reeds in gebruik waren toen de Tempel nog stond en men de feestoffers nog opdroeg (Z. Langen p. 150. Schegg etc). Dr. Sepp spreekt ook nog van het bont versierde Paaschei.

4) Zie Werner, Diss. de poculo benedictionis, (Ugol. T. XXX. p. 1154 § 18).

mogelijk, of deze niet de beste was, ook wel witten. De vier bekers, die gewoonlijk gedronken werden, noemde men *de bekers Paschawijn*; men wil, dat zij verplichtend waren; zelfs zóó zeer, dat zij geheel moesten geledigd worden. Ter herinnering aan de vrijheid welke Israël genoot na den uittocht uit Egypte, mogt evenwel de wijn met water gemengd worden. Drie vierde water of één vierde wijn werd toegestaan, zoodat dan de vier bekers zamen slechts ééne maat zuiveren wijn bevatten 1).

Wijn en water, het *Paaschbrood* en de *bittere Kruiden*, waarbij veelligt nog de *Charoset* of *Amandelbrei*, ziedaar dan de voornaamste voorwerpen, welke Petrus en Joannes hadden bij één te brengen en op te zetten, opdat toch niets aanden zoo dierbaren Paaschdisch ontbreken mogt. Zij deden immers, gelijk de H. Schrift zelve leert, wat Jesus hun bevolen had, zij gingen „en maakten het Pascha gereed.”

1) Id. ib. vgl Friedl p. 63 en 65. Eene maat of een *Quartarius* was een vierendeel van eene Hin. De Hin (Ex 29, 40 enz.) had 12 Log. (Lev. 14, 10) en een *Quartarius* had 3 Log (Pesichta. Ugol. XV, 1126) Een Log bevatte de grootte van 6 eijerschalen (volgens de Rabbijnsche rekenwijze) Over Flav. Josephus, die hieromtrent anders spreekt, zie *Winer* en *Kirchenlex.* Art. *Maasse*. Volgens Bertheau was 1 Log — 27, 58 Parijssche kubiek duim.

ACHTSTE HOOFDSTUK.

Het Pascha. Jesus' laatste maaltijd.

Mt. XXVI, 20, 21, 29, Mr. XIV, 17, Luc. XXII. 14—18.

Terwijl Petrus en Joannes in Jerusalem het Paaschmaal gereed maken, neemt de goddelijke Leeraar te Bethanië afscheid van Martha, Maria en Lazarus. De trouwe vrienden begrijpen Hem nog niet; maar voor Jesus ligt de toekomst bloot, en veroorzaakt reeds, zonder het te doen vermoeden, onnoemelijke smarten. Bethanië immers, zijn geliefkoosd Bethanië zal Hij in zijn sterfelijk leven niet wederzien; de meest geliefde zijner vrienden zullen in de diepste droefheid gedompeld worden, en elke schrede, die Hem Jerusalem nader brengt, verwijdert Hem van al wat Hem 't dierbaarst was op aarde. Doch *zijn tijd* is gekomen; Hij staat dus op, en begeeft zich moedig, met zijne leerlingen, op weg naar de H. Stad.

Het moet omstreeks vier of vijf ure in den namiddag geweest zijn, toen Jesus zijne vrienden verliet. Bethanië toch ligt 15 stadiën van Jerusalem, 10 stadiën (of $\frac{1}{2}$ uur) van den top des Olijfbergs; en tot hertoe, mogen we veronderstellen, zal de Heiland nog vóór zes ure, dat is vóór zonneondergang, gekomen zijn. Immers, met zonneondergang begon de *Feestdag*, en op een feest zoowel als op een Sabbatdag, mogt men, buiten de stad, niet meer dan een paar duizen schreden of 5 stadiën (daarom een Sabbatweg 1)

1) Vgl. Luc. Act. 1, 12.

genoemd) afleggen; een afstand, welke overeenkomt met dien van den top des Olijffbergs tot aan de poort der H. Stad 1). Hetzelfde leert ons de H. Marcus, als hij duidelijk opgeeft dat *Jesus* eerst als het *avond geworden was* in de zaal *aankwam*. Wat hier nu plaats vond is op de volgende wijze geboekt in de gewijde geschiedenis.

MATH. XXVI.

MARC. XIV.^f

Luc. XXII.

20. En als het avond geworden was, lag Hij aan met zijne twaalf leerlingen.

21. En terwijl zij aten, zeide Hij:

29. En ik zeg u: dat ik voortaan niet meer drinken zal van dit gewas des wijnstoks, tot op dien dag waarop ik het met u nieuw zal drinken in het rijk mijns Vaders.

17. En als het avond geworden was kwam Hij met de twaalve.

En terwijl zij aten sprak Hij:

14. En toen de ure gekomen was, zat Hij aan en de twaalf Apostelen met Hem.

15. En Hij zeide tot hen: Met verlangen heb ik verlangd dit Paaschmaal met u te eten, eer ik lijde.

16. Want ik zeg u: Ik zal het voortaan niet (meer) eten, tot dat het vervuld worde in het Rijk Gods.

17. En den kelk nemende dankte Hij en zeide: Neemt en deelt dien onder u.

18. Want ik zeg u: dat ik van het gewas des wijnstoks niet zal drinken, tot dat het Rijk Gods zal gekomen zijn.

1) Flav. Jos. Arch 20, 8, 6. Elders (Bell 5, 2, 3) geeft hij 6 stadiën.

Zoodra dus de ure van het Paaschmaal, door de wet bepaald en door het gebruik geheiligd, gekomen 1), de zon dus ondergegaan en de avond aan 't vallen is 2), bevindt zich Jesus op de uitverkozen plaats, naar gewoonte van zijne bevoorregte leerlingen omgeven 3). Ook Judas, wordt niet uitgezonderd. Met al de *Twaalve*, schrijven eenstemmig de Evangelisten, komt Jesus in de schoon versierde zaal, met al de *Twaalve legt Hij zich aan tafel neder*, te midden van al de *Twaalve opent Hij den Paaschdisch*. Anderen waren dan ook niet aanwezig, zelfs niet de heer des huizes, zelfs niet de anders zoo bevoorregte Moeder van Jesus. Alleen de *Twaalve* moet Hij nog op bijzondere wijze onder- rigten, hen alleen tot Priesters des Nieuwen Verbonds wijden, door hen alleen naar Gethsemane gevolgd worden 4).

Dit getal twaalf was altoos een geheimzinnig en beteeken- nisvol getal; maar dezen avond wordt het zulks in een dubbel opzigt, ofschoon niet zoo zeer als eene reden tot vreug- de, dan wel als eene oorzaak tot droefheid en, om zoo te zeggen, als één der zwaarden, die diep grievend door het hart van Jesus gaan. „*Heb ik er geen twaalf verkoren, en is niet één uwer een duivel?*“ had Jesus vroeger geklaagd; „*heb ik er geen twaalf verkoren, en is niet één uwer nu vooral een duivel?*“ moet Hij ook thans denken; en diep, zeer diep moet Hij het antwoord op die smartelijke vraag in zijn hart gevoeld hebben op zulk een oogenblik. „*Ach!*“ zoo denkt Hij dan zeker verder —

Doch neen, de beminnelijke Leeraar weert, om zoo te spreken, die gedachte nog uit zijnen geest; Hij heeft, om

1) Luc. vs. 14 2) Mt. vs. 20. Zie Exod. 11. cc. 3) Mr. vs. 17.

4) Zie de boven aangehaalde plaatsen, en Luc. 22, 39. Jo. 18, 1. enz. Indien Euthymius (Ad. Mt. c. 26) zegt, dat er nog anderen aanwezig waren, bewijst hij dit evenmin als zij, die hier nog vreemden of ten minste dienaren bijvoegen. Vgl. Medit. S. Bonav.

het zoo eens uit te drukken, nog hoop; Hij zal althans de laatste middelen beproeven, Judas nog gelegenheid geven ter bekeering, voor Petrus nog bidden, de overigen nog onderrigten, hun allen nog eens en krachtiger dan ooit gaan bewijzen, hoe regt goddelijk Hij hen lief heeft ten einde toe. —

De leerlingen bemerken dan ook de innige droefheid van Jesus nog niet. Integendeel, ondanks een vaag en weemoedig voor gevoel, veroorzaakt door de laatste voorspellingen des Meesters, zijn ze veeleer blij en opgeruimd, bij het zien van een zoo heerlijken feestdich. Nooit veelligt hadden deze arme visschers eene zoo ruime en wél toebeide zaal betreden; nimmer een zoo prachtig en wél toebereid feestmaal bijgewoond. Waar dit toe dienen moest, was vooralsnog aan Jesus alleen bekend; de Apostelen zullen het eerst later weten, en dan, even als wij nu, er van harte om juichen. Zij is immers wél met reden zoo schoon toebereid, deze bevoorregte plaats. Straks zal zij getuige zijn van de heiligste geheimen onzer waarachtig goddelijke godsdienst; nu reeds wordt zij ingewijd door Jesus' tegenwoordigheid en als 't ware gekozen tot den eersten Tempel des Nieuwen Verbonds, die weldra op dat ginds op Moria gelegen Heiligdom overwinnend zal nederzien. Hier inmers zal de Zone Gods en des menschen zijnen laatsten maaltijd in zijn sterfelijk leven nemen. Hier begint Hij het laatste Pascha te vieren, om het te gelijktijd door een geheel nieuw en eindeloos heiliger te vervangen. Hier zal Hij het aanbiddelijk offer der Nieuwe Wet instellen; het priesterdom naar Aärons ordening veranderen in een priesterschap naar Melchidechs wijze; zijne Apostelen wijden met eene hoogere zalving dan die der koningen en propheten; kortom, door het schenken van zijn Goddelijk vleesch en bloed, den grond en grondsteen leggen

voor zijne kerk op Sion gesticht, maar om *van Sion uit te gaan* naar de vier hoeken der wereld en het begin en de voorbereiding te zijn voor het eeuwig Sion des hemels. Waarlijk, de plaats voor zooveel geheimen uitverkoren zoo wèl ingerigt en toebereid te zien, kan ons velstrekt niet verwonderen.

Het moet echter ook toen reeds voor de leerlingen zelve niet zoo geheel bevreemdend geweest zijn. Het Paascheest was het hoogste der feesten; het Paaschmaal de plegtigste der maaltijden in gansch Israël. Op zulk eenen dag en in de hoofdstad des Rijks mogten zij iets bijzonders bij een bijzonderen vriend huns goddelijken Meesters verwachten. Doch laat ons trachten ook dit punt nog duidelijker te maken door een blik te werpen op de overlevering der Joden, en zien op welke wijze zij het Paaschmaal gehouden hebben 1). Wij zullen er tevens uit leeren, hoe de oneindige Liefde niet alleen de plaats, maar ook haren *tijd* weet te kiezen, als zij het menschelijk hart voor goed wil treffen en met alle kracht tot zich trekken.

Het *Paaschmaal* begon, zoo als alle maaltijden in Israël, met handenwassing en gebed. De voorzitter was de Vader des huisgezins, die, als Priester, aan het hoofd van den feestdich zat. Na het gebed volgde een *Zegen*, uitgesproken door den huisvader en gewagende van den dag dien men vierde, „*ter herinnering*, gelijk hij zeide, *aan de bevrijding en den wittogt uit Egypte*”. Nu werd er door den voorzitter voor elken dischgenoot *een beker* wijn gemengd. Hij goot namelijk op vier deelen wijn ten minste een

1) Zie b. v. in Ugolini, art. *Pascha. Azyma*, enz. Wij hebben echter vroeger reeds doen opmerken, dat de overleveringen der Joden somtijds met elkander in tegenspraak zijn, volstrekt geen onbepaald vertrouwen verdienen, en dikwijls slechts spreken van zaken, die in Christus' dagen nog niet bestonden.

deel water, sprak daarover den zegen uit met de woorden: „Geloofd zij de Heer, onze God, die de vrucht des wijnstoks geschapen heeft”, en reikte dan den beker aan de gasten over, die hem niet mochten laten voorbijgaan. Was er maar één beker, dan ging hij rond; waren er meer, dan volgde elke gast het voorbeeld des huisvaders en deed gelijk hij 1), elk met zijn beker.

Hierna deden allen een feestdrank ter inwijding van het Paaschfeest, waarop wederom eene handenwassching, ten minste des huisvaders, volgde.

Daarna werd de tafel bijgeschoven, beladen als ze was met de boven opgenoemde spijzen. In 't midden, op een afzonderlijke schotel, prijkte het gebraden Paaschlam; rondom stonden de *Azijma*, de bittere kruiden, de Amandelbrei, en bovendien nog een schotel met azijn of zout water gevuld. Ook over deze spijzen wordt eerst de zegen uitgesproken; dan neemt de huisvader een bundeltje *bittere kruiden*, doopt die in den zoeten brei, en eet daarvan, op zijn minst de hoeveelheid eener olijf. Daarna neemt hij telkens voor elk der gasten een nieuw bundeltje, doopt het in den Charoset of brei en verdeelt het onder de aanwezigen.

Hierna wordt de tafel ter zijde geschoven en een TWEEDE BEKER wijn ingeschonken. Dan volgt de HAGADA of *verkondiging*, welke aldus plaats heeft. De zoon des huisgezins stelt verschillende vragen voor, betrekking hebbende op den aard en de beteekenis van dezen buitengewonen maaltijd. De huisvader antwoordt: dat hij plaats vindt ter herinnering aan den uittocht uit Egypte, en leest het XXVI hoofdstuk uit het Boek *Deuteronomium* 2), de *Hagada* genoemd, met luider stemme voor.

1) Zie Friedlieb. l. c. Langen, enz. Sommigen meenen, dat het gebruik van meer bekere eerst na Jerusalems verwoesting is ingevoerd. Vgl. Langen, bl. 150. 2) Deut. 26, 5, Volgg.

Als dit is afgeloopen, wordt de tafel, (te dien einde soms met een ring voorzien) weder bijgetrokken, en eene uitlegging gegeven nopens het *Pascha*, de *bittere kruiden* en de *Azjma*. Dit alles wordt besloten met een *lofpsalm* (den 113^{den}) en een *dankpsalm* wegens den Uittogt (den 114^{den}), luidop gezongen 1), en eindelijk met het nuttigen van den *tweeden beker* (van *rooden wijn*, ter herinnering aan het bloed der eerstgeborenen van Egypte).

Intusschen zet men zich, of liever, legt men zich, naar Oostersch gebruik, op de rustbedden aan tafel. Het eerste *Pascha* (in Egypte) moest *staande* gegeten worden; maar deze gewoonte, zoowel als eenige andere gebruiken, schijnen niet verplichtend geweest te zijn voor lateren tijd. De Joden zagen zelfs een teeken hunner vrijheid daarin, dat zij niet meer gelijk de slaven aan tafel *zaten*, maar daaraan rustten of lagen. Alleen de vrouwen bleven doorgaans zitten.

Na zich nogmaals de handen gewasschen te hebben zette de huisvader den maaltijd voort. Hij nam nu één, twee (of soms drie) broodkoeken der *Azjma*, brak die, reeds vóór den zegen (dewijl dit het brood der verdrukking was 2), in stukken, zegende ze, omwond een stuk daarvan met bittere kruiden in de *Charoset* ingedoopt 3), en nuttigde het. Op dezelfde wijze bereidde hij eenige andere beten en reikte die aan de dischgenooten over.

Nu eerst kwam de beurt aan het hoofdgeregte, aan het heilig en hooggeëerde *Paaschlam*; waarvoor echter nog twee gebeden gestort werden, één voor de *Chagiga* (of feestoffers) en één voor het *Pascha* zelf.

Het eten des *Paaschlams* duurde een geruimen tijd. Het

1) In de Vulg. Ps. 112 en 113, 1—8.

2) Deut. 16, 3. Anders werd het brood eerst *na* den zegen gebroken.

3) Op die wijze gebruiken de Oosterlingen de vloeibare spijzen.

moest trouwens met zoo veel oplettendheid geschieden, dat er geen enkel been van gebroken werd; en wie er een brak, zegt men, beliep de straf van 40 stokslagen.

De huisvader, die den maaltijd begonnen had, moest dien ook eindigen. Hij nuttigde te dien einde zelf het laatste stukje van het Paaschlam, waschte zich nogmaals de handen, sprak een dankgebed, en mengde vervolgens den DERDEN BEKER, de *beker der zegening* genoemd 1). Ook deze bevatte een zuiveren *rooden* wijn, voor een vierde met water gemengd. Tot de plegtigheden, die hierop betrekking hadden, behoorden dezen, dat de huisvader den beker van de tafel ophief, zijne oogen er op vestigde, en vervolgens onder de aanwezigen ronddeelde 2).

Met het nuttigen des Paaschlams was het eigenlijk Paaschmaal afgelopen. Sommigen willen, dat daarna niets meer mogt gegeten worden; doch de overlevering der Joden schijnt dit zóó te verklaren, dat men daarna een gewonen maaltijd begon, en dus voortging van de andere spijsen te eten, tot dat de VIERDE BEKER werd ingeschonken. De huisvader moest slechts zorgen een klein stukje des Paaschlams voor het laatst te bewaren, om daarmede, volgens het voorschrift, den maaltijd te sluiten. Daarna mogt men dan niets meer eten, in dezen nacht 3).

Bij of na den *vierden* beker ging men voort met het *Hallel* (het kleine *Hallel* of *Alleluja* genoemd); dat wil zeggen: men zong nog, als dankgebed na den maaltijd, een viertal psalmen (van den 115^{den} — 118^{den}). De *vier bekers* waren voorgeschreven en maakten een wezentlijk deel

1) Vgl. 1 Cor. X, 16. *Calix benedictionis*.

2) Z. Perrone, Prael. Theol. VI, p. 330.

3) Z. Langen, bl 151, Maimon. Hilcoth Camez § 9. Bartemora in Pesach. c. 10. § 8.

van het Paaschmaal uit, zoodat allen er van drinken moesten. Zij beteekenden, zegt men, het *uitvoeren, reddén, verlossen* en *aannemen* der kinderen Gods 1). Met het kleine Hallel werd dus het Paaschmaal gesloten.

Wilden de gasten nog een *vijfden beker* laten schenken, dan was dit geoorloofd, doch niet verplichtend. In dit geval moest dan nog *het groote Hallel*, dat is: 17 psalmen (van den 120—137sten) gezongen worden 2).

Ziedaar de wijze waarop de oude Israëlieten (volgens de tradities der Joden) 3), vóór de verwoesting van Stad en Tempel, hun *Pascha* vierden. Mogen wij de Rabbijnen en hunne overleveringen in dit punt gelooven? Heeft ook de goddelijke Zaligmaker al de gebruiken, die toen in zwang waren, onderhouden? Deze vragen kunnen wij niet met zekerheid beantwoorden. Waarschijnlijk is het toch, dat er veel van bestond en ook de Zaligmaker zich aan de toenmaals gebruikelijke plegtigheden gehouden heeft. Hij, die, onder ons menschen, de taal der menschen sprak, het brood der menschen at, zal ook de menschelijke ceremoniën, voor zoo ver zij niet in strijd waren met zijne eigen wetten, niet versmaad hebben. De plegtigheden van den Paaschdich stonden bovendien in het naauwste verband met het goddelijke offer, dat Hij zelf op den volgenden dag, als het eeuwig nabeeld der oude offerhanden, op Golgotha zou opdragen. Het *Paaschlam* beteekende *Hem* zelve; elke ceremonie was een nieuwe trek ter voorafbeelding van datgene

1) Exod. 6, 6, volg. Z. Kirchenlex. Art. Feste.

2) Volgens sommigen slechts de 136ste Psalm. R. Juda zegt Ps. 118—137 R. Acha Bar Jakob: Ps. 135—137. Vgl. Langen bl. 152, Buxt. Lex. Talm. S. V. *Chalal*.

3) Vooral te vinden in *Mischna, Pesachim X* en in *Sepher Hagadah al pesach*.

wat Hij zelf voor ons worden zou; ja, de waarheid en zelfstandigheid des Nieuwen Verbonds, het Pascha van het Rijk Gods, de feestdich van het nieuwe Israël, alles wat door het oude Pascha met zijne ceremoniën voorafgebeeld moest worden, zal nu zelf, door de instelling van het Allerheiligste Offer en Sacrament, aan dezen Paaschdich geschonken worden. Er zijn dus redenen genoeg voor onzen minnelijken Heiland om de oude ceremoniën naauwkeurig na te komen; redenen genoeg, om zelfs een deel daarvan voor zijn nieuw Pascha te bewaren, en alzoo beide, Oud en Nieuw, als tot één geheel in het liefelijkste zijner geheimen te doen zamenvloeijen.

Is alzoo, meent ge, de gansche wijze waarop Jesus zijn Pascha vierde bekend geworden? Dit niet; daar het integendeel allermoeijelijkst, zoo nog mogelijk mag heeten, met eenige juistheid die plegtigheden van het Oude Pascha te bepalen, waarmede deze of gene omstandigheid van Jesus laatste avondmaal overeenkomt.

De aanduidingen der Evangelisten zijn veel te beknopt en niet duidelijk genoeg om er veel uit te leeren; te meer, daar wij te voren mogen vooronderstellen, dat er tusschen het Pascha der Joden en dat van Jesus een aanmerkelijk verschil plaats zal vinden. Jesus is de Heer en Meester van het *Pascha*. Gelijk Hij de Wet voor het oude Pascha gemaakt en de ceremoniën te dien aanzien bepaald heeft, zal Hij nu ook vrijmagtig de Wet voor het Nieuwe maken en de ceremoniën vaststellen. Het Oude moet nu door het Nieuwe vervangen worden; het moet op denzelfden maaltijd met het Nieuwe worden verbonden, ja, als te zamengeklonken als de laatste schalm van den zilveren keten des Ouden met den eersten van den gouden keten des Nieuwen en eeuwigen Verbonds. De afbeelding en voorafschaduwing zal dus overgaan in de

zelfstandig tegenwoordige *zaak*, de voorspelling in vervulling, het beeld in de wezenlijkheid; en dit alles zal plaats hebben aan één en hetzelfde Paaschmaal, het laatste en het eerste der Pascha's van Christus.

Wat mogen we verwachten, zoo niet, dat Jesus zal weglaten wat weggelaten, veranderen wat veranderd, bijvoegen wat bijgevoegd, en volmaken wat volmaakt moet worden? Maar wat moeten we dan ook anders doen, dan naauwkeurig letten op de woorden der HH. Schrijvers zelve en daaruit alleen de handelwijze van Jesus bij dit Pascha leeren? Dit willen we beproeven.

Naauwelijks heeft de goddelijke Meester zich met zijne leerlingen op de rustbedden nederlegd, of zijn hart wordt op bijzondere wijze aangedaan door een gemengd gevoel van vreugde en droefheid. Hij denkt, ja, aan zijn lijden en aan zijnen dood, maar toch in de eerste plaats aan eene bijzondere plegtigheid, die Hem diep in het hart grijpt. Het is het *Pascha* zelf, dat Hij nu gaat vieren, het is vooral datgene wat er ten naauwsten meê zamenhangt. Sedert jaren heeft Hij gehaakt naar een *doopsel* des bloeds, en werd Hij hevig door zijne liefde gepraamd om de vervulling te zien; die vervulling is nu nabij, om zijn hart te voldoen.

Dat hart wordt dan ook thans om eene dubbele reden verteederd. Het is vooreerst om dit *Oude Pascha* zelf, dat het laatste wezen moet wat Hij zal eten met zijne discipelen, het laatste, waarop onmiddellijk het bitter lijden en de smartelijke dood van het eenig Paaschlam zal volgen; maar het is ook om dit *Nieuwe Pascha*, het eindeloos betere en heiliger dan het eerste, dat Hij nu gaat instellen en dat voor eeuwig blijven moet, „*ons Pascha; dat Christus is*”. Ja, om dit laatste nog meer dan om het eerste wordt Jesus gemoed vol; zóó vol, dat Hij gedrongen wordt aan zijne gevoelens

lucht te geven. Ook de leerlingen, ook wij allen moesten weten wat er omgaat in Jesus hart. Zegt Hij steeds weinig, het zal toch zooveel zijn, dat wij een zoeten blik in zijn beminnelijk hart kunnen werpen, zooveel, dat wij ons kunnen verlustigen met de beschouwing eener even eindeloze goedheid als oneindige liefde 1).

Daar zit Hij dus neder in het midden der zijnen, als de beste der vaders te midden van zijn uitverkoren gezin. Hoe liefvallig ziet Hij rond naar al de spijsen van dezen heiligen disch; hoe teeder klopt zijn hart bij het aanschouwen van zijn eigen voorafbeelding, het heilig Paaschlam; hoe minzaam laat Hij zijne blikken weiden over de Twaalve, zijne vrienden! Hij denkt, Hij zegt welligt (volgens de gebruiken): „*dit is nu een feest ter herinnering aan de bevrijding en den wittogt uit Egypte;*” en denkt terstond verder aan de ware verlossing, waarvan die eerste slechts eene afbeelding was. Hij denkt, Hij zegt misschien: „Dit is nu het Pascha door Mozes ingesteld;” maar denkt terstond verder aan de zee van smarten, anders hevig dan de golven der Roode Zee in de woestijn, waardoor Hij zelf zal moeten doorgaan om het menschedom te verlossen. Doch wat zoeken wij Jesus gedachten? „*Met verlangen,* — zoo spreekt Hij, — *heb ik verlangd;* dat wil zeggen: allervurigst heb ik verlangd *dit Pascha met u te eten,* — en wèl, gelijk Hij er aanstonds bijvoegt, — *vooraleer ik lijde.*” Ziedaar zijne gevoelens met woorden uitgedrukt!

Aleer ik lijde, zegt Hij; niet: aleer ik sterve; want dat *lijden* stond Hem nu vooral en in de eerste plaats voor de

1) Multum hoc Pascha vobiscum manducare desideravi ut vetera complerem, et ad nova transirem, (*Emissenus* seu potius *Bruno Signiensis* in Luc. p. 2. c. 22. n. 48. *Desiderio desideravi. Vulnerati cordis et flagrantissimae charitatis haec vox est.* S. Laur. Just. de tr. Ch. ag. c. 2.

oogen, en alleen *na* en *door* het lijden ook de dood, gelijk Hij zelf voorspeld had. „Lijden moet ik, te lijden wensch ik; maar *vóór* ik mij verdiepe in die zee van smarten, wensch ik mij eerst te verlustigen met u in eene zee van liefde. Het lijden is noodzakelijk, als een bewijs mijner liefde; maar dat ik uit liefde lijd, wil ik u eerst nog bewijzen door dit eigen *Pascha* dat we thans gaan eten.”

Judas! wat dacht gij, toen gij uw beminnelijken Meester aldus hoordet spreken? — Hij weet dat zijn lijden op handen is; kent Hij uw verraad niet? — En gij, o leerling, dien Jesus lief heeft, en die in zijn schoot, dat is: aan zijne regterzijde gelegen zijt, wat toonen uwe blikken, die gij vragend op 's Meesters oogen rigt? En gij, o Petrus, „de eerste” en dus zeker aan Jesus' linkerzijde, op de eereplaats, rustende, zegt gij niet weér, zoo als vroeger toen er van lijden spraak was: „Heer! dat zal niet zijn, en dit zij verre van u?” Gewis, wij kunnen ons niet ligt bedriegen, als we ons thans al de leerlingen voorstellen, het hoofd opheffend op den linkerarm (waarmede zij op de *divans* of rustbedden leunen), het oog vestigend op hun dierbaren Meester, en allen even verbaasd als ongeloovig bij deze eerste woorden van Jesus. Zijn lijden immers en zijn dood? het is hun nog altoos een raadsel.

Het is zulks echter geenszins voor Jesus, die bovendien alles weet „wat in de harten der menschen is,” en die mede daarom straks voortgaat, als Hij van zijn *lijden* gesproken heeft: *Want ik zeg u, dat ik het (Pascha) voortaan niet meer eten zal, tot dat het vervuld worde,*” dat is: tot dat het volmaakt zal zijn in het Rijk Gods. En hiermede zegt Hij: „het is nu de laatste maal, dat ik het Pascha met u eet. Want het Pascha der Oude Wet houdt op, dat der Nieuwe gaat beginnen; en dit laatste, — *mijn* Pascha in

het Rijk mijns Vaders en *mijn* Rijk, — dit zal op veel verhevener en veel heiliger wijze gevierd worden, dan het oude gevierd is, dat wij nog dezen avond gaan eindigen.” —

Hoe klaar zijn de drie hoofdpunten hierin aangewezen: Gods Rijk is nabij; het Pascha der Oude Wet zal in dat der Nieuwe vervuld worden; Jesus gaat lijden, want dit Pascha is het laatste en bijgevolg het *afscheidsmaal* van hun beminden Leeraar en Vriend.

Het *laatste* en het *afscheidsmaal* van Jesus, — ziedaar nog eene andere omstandigheid, die onze aandacht niet ontgaan mag, nu vooral, nu Jesus zelf er blijkbaar op gewezen heeft. Het laatste en het afscheidsmaal was datgene, waarop Jesus ons de treffendste blijken zijner liefde schenken wilde; een wezenlijk afscheidsmaal was de maaltijd zelve, waarop Hij al de schatten zijner genaden als op eens voor ons wilde uitstorten. De *Verlosser* gaat heen; maar bij zijn laatsten maaltijd geeft Hij zich zelve ten voortdurend offer; de *Vader* gaat heen, maar op het feestmaal, dat tot afscheid dienen moet, geeft Hij zich zelve tot eeuwigen medgezel; de *Leeraar* verlaat zijne discipelen, maar tot afscheid geeft Hij zich eerst tot voedsel hunner zielen. Dit heeft Paulus niet vergeten, toen hij uitriep: *in qua nocte tradebatur: in den nacht des verraads*, bij den aanvang zijns lijdens, op zijn laatst en dus ten afscheid gegeven avondmaal, heeft Jesus het Nieuw Pascha ingesteld, het Geheim der geheimen laten beginnen, ons het hoogst en treffendst blijk zijner liefde gegeven 1). Dit heeft Joannes niet voorbij gezien, waar hij opmerkt: *in finem dilexit eos: „Hij heeft hen ten einde toe bemind”* 2). Dit moeten de leerlingen, ten minste eenigerwijze, hebben begrepen, als zij zoo duidelijk hoorden: *„Voortaan eet ik dit Pascha met u niet meer”*.

1) 1 Cor. XI, 23. 2) Jo. XIII, 1.

Jesus is nogthans niet te vreden, zoo lang Hij niet door allen volkomen begrepen is. In overeenstemming dus met de toenmalige gewoonten, neemt Hij EEN KELK, naar allen schijn met rooden doch met water gemengden wijn gevuld, spreekt hierover het gebruikelijk of een ander op de omstandigheden passend dankgebed uit, en geeft hem aan de leerlingen over met de ook toenmaals reeds gebruikelijke woorden: „*Neemt en deelt dien onder u*”. „*Want*, — voegt Hij er bij, als om hen te noodzaken nog eens voor de laatste maal met Hem te drinken van den kelk, dien overigens niemand aan den Paaschdisch mogt weigeren, — „*want ik zeg u, dat ik van het gewas des wijnstoks niet (meer) drinken zal, totdat het Rijk Gods zal gekomen zijn 1)*”, „*niet meer, tot op dien dag, waarop ik het met u nieuw zal drinken in het Rijk mijns Vaders 2)*”.

Heeft *Jesus* hierbij nog de gebruikelijke woorden gesproken: „*Gezegend de Heer, die de vrucht des wijnstoks geschapen heeft*”, of heeft Hij ten minste daarop gezinspeeld? Het is mogelijk, doch zeker blijkt, dat zijn Rijk nabij is, dat Hij zijn afscheidmaal aankondigt, dat Hij voortaan niet meer op de gewone wijze met de zijnen zal omgaan. De leerlingen hebben dit ongetwijfeld genoegzaam begrepen. En het is wel om die reden, dat *Jesus* er de laatste woorden bijvoegt, alsof Hij zeide: „*Dit is het laatste Pascha vóór mijn lijden, de laatste beker, dien ik met u drink, voor dat ik sterve; doch vreest niet, wij gaan niet voor eeuwig scheiden. Integendeel; de dag is nabij waarop ik op nieuw met u zijn zal. Dan zal ik weer aanzitten met u in het Rijk mijns Vaders, hetzelfde (zoo als Hij straks zal verklaren), dat ik u ten erfdeel schenk en geef, gelijk de Vader het mij gaf, opdat ge daar moogt eten en drinken aan*

1) Luc. XXII, 18. 2) Mt. XXVI, 2).

mijne tafel en in mijn Rijk 1). In dat Rijk mijns Vaders, ook *mijn* Rijk en het uwe, daar zal Ik dus wederom met u drinken; wèl niet meer zoo als hier, doch aan de bron des levens en der glorie, en op eene wijze, waarvan deze wereld geen denkbeeld heeft. „*Nieuw*” zal dus de wijn daar wezen; nieuw in *soort*, nieuw van *smaak*, nieuw in de *gevolgen*. Want uit den stroom mijner wellusten zal ik u daar laven, bij Mij; uit de eeuwige bronnen zult gij daar drinken, met Mij”. —

Deze zin, op die wijze uitgedrukt, was volstrekt niet bevreemdend voor de Apostelen. Het aanstaande Godsrijk werd gewoonlijk onder het beeld van een heerlijk gastmaal voorgesteld; de maaltijd, die nu gehouden werd, was er een nieuwe afbeelding van; en de wijn, dien Jesus aanbood, gaf Hem de gelegenheid, om juist daarvan, naar gewoonte, zijn beeld te ontleenen. „Aardsche wijn, zegt Hij dus, zal ik niet meer drinken; de hemelsche wijnstok bloeit reeds voor Mij. Gijlieden zult hier nog vertoeven; maar ik zal u voorgaan naar dat land, waar alles *nieuw* moet wezen, om u daar mijne tafel te bereiden. Daar is het „*een nieuwe hemel en eene nieuwe aarde*”; dáár is het „*een nieuw Jerusalem van God*”; dààr zingt men *nieuwe* gezangen; dààr maak ik alles *nieuw*,” 2) daar zal dus ook een *nieuwe* en hemelsche wijn wezen, dien wij te zamen voor eeuwig zullen drinken.” Zoo stort dus ook hier wederom de goedertieren Leer-aar aanstonds zijn hemelbalsem over de wond die Hij geopend heeft, door zijne leerlingen te wijzen op de zalige toekomst, en hun in de verte de glanzen te toonen eener hemelsche hoop.

1) Luc. 22, 1).

2) Apoc. 21, 1 — 5; 3, 12; 5, 9 enz. Na zijne verrijzenis heeft Jesus wel wederom met zijne Apostelen gegeten en gedronken; maar dit geschiedde als bij uitzondering en ook niet meer op de gewone wijze, maar enkel om de waarachtigheid zijner opstanding te bevestigen.

Komt veelligt deze rede van Jesus 1) overeen met de zoogenaamde *Hagada* of *Verkondiging*, die een deel der Paaschceremoniën uitmaakte? Niet onwaarschijnlijk. Het Pascha, door Jesus in te stellen, verdiende zijne eigenaardige verklaring; het hangt met het Oude zamen, doch overtreft het verre; en overheerlijk wordt het in verband gebragt met de volkomen voleindiging in het Rijk Gods, en met het grootste Feest- en eeuwig Bruiloftsmaal van het geslagtofferd Lam Gods, Jesus zelve.

Dat de aangehaalde woorden vóór de instelling van het H. Sacrament zijn uitgesproken, leert ons de H. Lucas 2). Het volgt ook daaruit, dat zij geheel en al overeenkomen met de gewone plegtigheden van het Paaschmaal. De H. Mattheus plaatst ze later 3); doch op den kelk der Eucharistie zijn ze slecht toepasselijk 4), dewijl daarin, eigenlijk gesproken, geene vrucht des wijnstoks, maar het eigen bloed van Jesus was. De overdrachtelijke zin: dat Jesus eenmaal een voortreffelijker wijn met de zijnen drinken zal, wijst evenzeer niet op eene tegenstelling met den Eucharistischen beker, maar op dien met een beker gewonen wijn.

Eene tweede vraag is moeilijker te beantwoorden, die namelijk, na welken der vier Pascha-bekers de bedoelde woorden gezegd zijn? Sommigen denken aan den *eersten*,

1) Luc. 22, 15—18. Zie Langen bl. 151. l. c.

2) Lucas volgt naauwkeuriger de orde der feiten (zoo als hij belooft. Luc. 1. 1—4)

3) In vs. 29. Waarom sommigen willen, dat Christus tweemaal dezelfde woorden zal gesproken hebben; doch Mattheus verplaatst meermaals de woorden en feiten op andere tijden, dan ze gezegd of gesproken zijn.

4) Zoo nogthans sommige Kerkvaders; — en eveneens latere Protestanten met een boos inzicht. Zie Maldonatus. — *Langen* meent ten onregte, dat de *Evangelisten* deze woorden laten zeggen van den Eucharistischen kelk. Lucas zegt immers uitdrukkelijk het tegendeel. Vgl. Beelen. Mt. 26, 29.

die genuttigd werd bij den aanvang van het Paaschmaal; 1) zoodat er van de verdere bekers geen spraak meer wezen zou, en Jesus van het begin af de, volgens de Joden, gebruikelijk ceremoniën zou bekort hebben. Anderen spreken van den *derden*, weêr anderen van den *vierden* beker, 2) waarna men inderdaad (volgens dezelfde Joodsche Tradities) in dezen ganschen Paaschnacht geen wijn meer drinken mogt.

Misschien konden wij hierover iets meer zeggen, indien het bekend was welken beker onze goddelijke Meester gebezigd heeft voor de instelling van zijn allerheiligst Sacrament. Doch ook hierover wordt getwist. Eenigen meenen, dat Jesus, bij het mengen van den *derden* beker het Pascha der Oude met dat der Nieuwe wet verwisseld heeft; 3) inzonderheid wegens het woord van Paulus, die den Kelk des Nieuwen Verbonds bij uitstek *den Kelk der zegening* noemt, 4) welke naam door de Rabbijnen juist aan den *derden Pascha-beker* gegeven wordt. Anderen vinden dit niet beslissend, dewijl de Eucharistische kelk in elk geval een *kelk van zegening* mogt heeten, en door den Apostel zoo genoemd worden met eene zinspeling op den *beker van zegening* van het oude Pascha. Zij houden dan, dat Christus al de ceremoniën van het Oude Pascha volbragt heeft; dat Hij dus de vier Pascha-bekers met zijne Apostelen heeft genuttigd, en eerst daarna een *vijfden kelk*, 5) zoo als geoorloofd was, zal genomen

1) Z. Beelen in Luc. 22, 17.

2) Perrone VI, p. 329.

3) Sepp. Z. Perr. p. 330.

4) 1 Cor. X. 16. *Calix benedictionis. Benedicere* = *egenen, prijzen*. Bij de Evangelisten en ook bij Paulus (1 Cor. XI. 24) staat eigenlijk: *danken, dank zeggen*; doch het woord wordt ook gebezigd voor *zegenen. Zegenen* (b. v. Mt. 26, 26) en *danken* (ib. vs. 27) beteekenen hier hetzelfde. Vgl. Beelen in Mt. 26, 26 en Langen bl. 153 en 174.

5) Zie hierover, des verkiezende, Langen bl. 153 volgg. en 189 volgg. Friedlieb, bl. 64. Perrone ontkent het T. VI. p. 330.

hebben, om daarmede het hoogheilig geheim te voltrekken.

Is dit waar, dan zal Jesus met reden, na het gebruik van den *vierden* en laatsten Paaschbeker gezegd hebben: dat Hij van nu af niet meer van de vrucht des wijnstoks zou drinken; en voor den *vijfden* (den Eucharistischen), juist omdat die anders niet verplichtend was, geboden hebben: „*drinkt hieruit allen*”, opdat de leerlingen dien niet zouden laten voorbij gaan, zonder er van te drinken.

Vele dingen weet echter God alleen, en heeft Hij niet goed gevonden aan ons menschen bekend te maken. —

NEGENDE HOOFDSTUK,

Judas verraad voor de eerste maal voorspeld.

Math. XXVI, 21 — 25. Marc. XIV, 18 — 20

Terwijl Jesus met zijne Twaalve aan tafel zit en vertrouwelijk met hen, als een vader met zijn dierbaar huisgezin, het voorgeschreven Paaschmaal nuttigt 1), begint zijn minnend hart allengs meer en meer bedroefd te worden. Judas is het, die er ditmaal de oorzaak toe geeft; Judas, die daar tegen Hem over als een der trouwe vrienden blijft zitten; Judas, die voor het uiterlijke nog als leerling doorgaat, maar in het hart zijnen Meester heeft verraden; Judas, een ware *Satan*, zoo als Jesus zelf hem eens genoemd heeft, die nu als een doorn in de lijdende ziel van Jesus, als een tweesnijdend zwaard voor zijn minnend hart begint te worden. De Godsmoord is immers met het hart reeds bedreven, de Meester is door zijn leerling verkocht, het verdrag des verraads is gesloten; alleen de beste gelegenheid wordt door den huichelaar nog afgewacht om het zwaarste en zwartste misdrijf te voltooijen, dat ooit een menschelijk hart heeft bezoedeld.

De goddelijke Verlosser is natuurlijk van niets onbewust. Zoo dikwijls echter Hij zijn liefelijk oog, te midden van dezen vriendenkring, op den verrader laat vallen; zoo vaak Hij hem iets van de kruiden, in den amandelmelk ingedoopt, of

1) Zie boven, en Mt. 26, 20 volg.

vooral van het vleesch des zinnebeeldigen Paaschlams overreikt; zoo dikwerf Hij eenige woorden over het Pascha en diens beteekenis tot zijne geliefde en nu tot priesters te wijden Apostelen moet rigten; even zoo dikwijls dringt ook zijn goddelijke blik, als met vernieuwde kracht, tot in het hart van dien Satan door, en siddert zijne heilige ziel bij de gedachte aan zulk eene boosheid en zulk eene ondankbaarheid. Maar even zoo dikwijls komen toch ook weêr voor zijnen geest de wil zijns Vaders, de voorzegging der propheeten, het heil der zijnen; en de bij uitstek beminnde, de getrouwe zonder falen, de gehoorzame tot den dood en tot den dood des kruises, — wat kan Hij dus anders, dan dit aanzien, en dulden?

Er komt echter te gelijk nog eene andere gedachte in het vaderlijke hart des Meesters. Zijn tijd is nabij; van den eenen kant moet Hij dus meer dan ooit doen blijken, dat Hem niets onbekend is; van den anderen kant moet Hij zijne leerlingen waarschuwen tegen elke verkeerde opvatting der zaken en tegen elk feit, dat hen tot ergenis zou kunnen strekken. Ach! ware ook de rampzalige nog te redden! Doch zoo niet, dan zal het althans den Meester niet verweten worden, dat Hij den ongelukkige niet hartelijk, niet dringend genoeg voor den afgrond gewaarschuwd heeft, waarin hij zich vrijwillig gaat nederstorten. Ter onzer onderrigting zal de goede Herder dus te voorschijn komen. Zachtheid en gestrengheid, bedreigingen en goede woorden, alles zal Hij aanwenden, om zijn Apostel nog te redden. Helaas! ja; 't is alles te vergeefs, als de Satan eens in het heiligdom des menschen binnendringt, en de mensch zelf de sleutels daarvan overgeeft; maar Jesus' schuld is het ten minste niet. —

Een eerste middel, om Judas tot inkeer te brengen, was

voorzeker een hartelijk woord van Jesus over Judas' misdaad zelve, en eene althans schijnbare openbaarmaking zijner booze en, zoo als hij meende, nog altoos geheime plannen. Maar geef nu eens acht, op welke zachte en liefderijke wijze dit eerste middel door den goedertieren Heiland wordt aangewend.

Terwijl ze nog aan tafel zitten, en het Paaschlam nuttigen, spreekt Jesus aldus:

MATTHEUS XXVI.

21.... Voorwaar ik zeg u: één uit u zal mij verraden.

22. En zeer bedroefd geworden begon een ieder te zeggen: ben ik het Heer?

23. En hij antwoordde en sprak: Die met mij de hand in den schotel doopt, die zal mij verraden.

24. De Zoon des menschen gaat wel heen, gelijk er van Hem geschreven staat; maar wee dien mensch, door wien de Zoon des menschen zal verraden worden; het ware dien mensch beter dat hij niet geboren ware.

25. En Judas, die Hem verraden heeft, antwoordde en zeide: Ben ik het Rabbi? Hij zeide tot hem: gij hebt het gezegd.

MARCUS XIV.

18.... Voorwaar ik zeg u: één uwer zal mij overleveren, (één) die met mij eet.

19. Zij nu begonnen bedroefd te worden en één voor één tot Hem te zeggen: Ben ik het?

20. En Hij sprak tot hen: Een uit de Twaalve, die met mij de handen in den schotel doopt.

En de Zoon des menschen gaat wel heen, gelijk er van Hem geschreven staat; maar wee dien mensch, door wien de Zoon des menschen zal verraden worden: het ware voor hem beter, indien die mensch niet geboren was.

Hier hebben wij dus de eerste maal, en zien we tevens de beminnelijke wijze, waarop de goddelijke Meester het aan-

staande verraad aan zijne leerlingen bekend maakt. Wij zeggen: *de eerste*; want naar allen schijn, (wat ook wegens de droevige gemoedstemming des Verlossers zeer waarschijnlijk, en door andere opmerkingen der gewijde Schrijvers 1) sterk bevestigd wordt), naar allen schijn heeft onze goddelijke Meester, gedurende denzelfden maaltijd, meer dan eens, en misschien driemaal van het verraad en over den verrader gesproken. De eerste maal was het, terwijl zij aan tafel *zaten* en *aten* 2); de tweede, onmiddellijk na de instelling van het Pascha der nieuwe wet 3); en de derde (voorzeker een andermaal), na de voetwassching 4) en het einde der tafel. Wil men toch het verhaal van Lucas, zoo als sommigen doen, met dat van Mattheus en Marcus als één en hetzelfde beschouwen 5), dat van Joannes moet er altoos van gescheiden worden. De woorden van Lucas zijn inderdaad vrij gelijkloidend met die van Mattheus en Marcus 6); zij behelzen toch enig verschil, en mogen dus ook afzonderlijk door ons worden beschouwd en verklaard.

Bepalen wij ons voorloopig tot het eerste verhaal en beschouwen we inzonderheid, op wat zachte en zoete wijze de vindingrijke liefde van Jesus het aanlegt met de openbaarmaking des verraads. Voor zijn plan is het thans voldoende, dat Judas alleen Hem volkomen begrijpe. De overige leerlingen behoeven slechts te weten dat er verraad op handen is. Later zullen zij van zelf den verrader leeren kennen; en hunne eigen onschuld kunnen ze thans lezen, zoowel in

1) Jo. 18, 13 vgl. 21. 2) Zoo zeggen de Evangelisten Mat. 26, 21. Mar. 14, 18,

3) Dit heeft Luc. 22, 21. 4) Jo 13, 21. Aldus Patrizi, en ook Cl. Beelen in Mat. 1. c.

5) Zie b. v. Langen p. 168, die echter aan eene andere rangschikking de voorkeur geeft, en ook de voetwassching *vóór* de instelling van het Allerheiligst Sacrament plaatst. 6) Zie beneden Hoofdst. XI.

het liefelijk oog van Jesus, als in de getuigenis van hun eigen hart.

„Voorwaar! voorwaar!” — zoo vangt dus Jesus met eene plechtige betuiging aan, — „ik zeg u: één uit u, die met mij eet, zal mij verraden.”

Één dus uit de Twaalve; dit is reeds een vreesbarend woord, hoewel er nog niemand genoemd, nog niemand bepaaldelijk aangeduid wordt. Deze aanduiding zal ook thans nog geen plaats vinden, en is ook niet noodig. Judas immers moet dit woord van Jesus aanstonds gevoeld hebben. Het moet zijn doorgedrongen als een pijl in zijn verachtelijk hart, gelijk het van den anderen kant als een schicht van smarte voor het beminnend Hart van Jesus was.

Nogthans niet alleen voor Judas, neen, ook voor de Elve klinkt ditzelfde woord als een vreeselijk verpletterende donderslag. En zulks niet alleen uit vreeze, maar ook en wel vooral uit liefde; zulks niet, wijl zij zich bewust zijn van zulk een gruwelwil, noch zelfs, dat ze zich onbewust zijn van hunne onschuld; o neen, maar omdat zij beducht zijn voor zulk eene waarheid, gesproken door den mond van hunnen altoos waarheidsprekenden Meester 1). Wie is er bovendien, die roemen durft? Wie, die nog durft rekenen op eene reeds zoo dikwijls bewezen zwakheid? — Allen dus, zonder uitzondering, *beginnen bedroefd te worden*. Petrus zelf, de moedige Petrus; Joannes, de leerling der liefde; Thomas, *die met Hem wilde gaan, om met Hem te sterven*; allen, zonder uitzondering, sidderen; allen, worden als verpletterd door Jesus woord, uitgenomen alleen juist de ééne, de verharde en onvermurwbare Judas. Maar dan ook, —

1) Discipuli turbabantur. et licet purum cor haberent ac sanam conscientiam, attamen magis credebant Christo quam sibi ipsis, eo quod melius ille sua corda cognosceret quam ipsi. Theoph. in Mt. c. 26.

hoe zalig voor hen, en hoe leerrijk voor ons, is deze diep gevoelde droefheid der getrouwe discipelen van Jesus! Gewis! zij is wel een degelijk bewijs, niet slechts van hunne onschuld en nederigheid, maar ook van hunne warme liefde tot Jesus, en van het onwrikbaar geloof, dat ze hechten aan zijne goddelijke woorden. De zaak immers schijnt ongelooftelijk, en toch gelooven ze. Hun hart voelt zich onschuldig, en toch beven ze.

Doch wat dan aangevangen in die bittere vrees en wreeden twijfel? — Het beste is den Meester zelven te ondervragen, en dit *allen, één voor één* 1). De liefde toch, de ware en waarachtige liefde zoowel als de warme en teedere genegenheid die zij voor Jesus koesteren, zij kan zelfs de mogelijkheid eener zoo vreeselijke verdenking niet dulden. „Heer”! zoo beginnen ze dus *allen, één voor één*, — „ben ik het”? Ben ik het, aan wien gij denkt in deze uwe bittere droefheid? Zou ik het zijn, die u verraden zou?” — Als of ze tevens wilden zeggen door die eigen vraag: „neen Heer! dit is niet denkelijk, dit is onmogelijk!”

De goddelijke Heiland is dan ook met deze betuiging van hunnen kant te vreden. Er is een antwoord noodig; Hij moet het geven. Maar Hij meent ook dat het getuigenis van hun eigen hart wèl voldoende is, om hen gerust te stellen, en dat de ure nog niet gekomen is, om den verrader zoo gansch openlijk bekend te maken. Hij geeft dus een antwoord. Maar oock hierin noemt Hij Judas niet. Hij blijft nóg bij de algemeene uitdrukking, waarmeê Hij vroeger gesproken heeft, en laat slechts op nieuw de droefheid zijns Harten en het bitter leed, dat Hij om dit verraad gevoelt, ten sterkste uitkomen.

1) Tunc luctus ingens sacrum illum chorum invasit. Pavore quasi mortui erant, ideoque urgebant interrogantes, S. Chrys. de Juda Proditor.

„Het is één der Twaalve zegt Hij, één van diegenen, die met mij de hand in den schotel doopen”, — dat wil zeggen, — volgens de aloude prophetie 1), welke wij reeds vroeger hebben aangewezen, en die hier door den Heiland als bij voorbaat schijnt aangeduid te zijn, — „mijn vriend en mijn dischgenoot, een leerling en een vertrouwing bij uitstek, — zoo iemand is het, die mij verraden zal”. —

Er zijn, wel is waar, die meenen, dat dit antwoord te algemeen zou wezen, en dus onmogelijk in dien zin kan verstaan worden; te meer, daar het van al de Twaalve geldt: dat zij met Jesus eten 2) Doch wij hebben reeds opgemerkt, dat Jesus hier juist bij het algemeene heeft willen blijven. En zoo dit niet ware, hoe zou dan Judas nog hebben durven navragen, of *hij* ook de verrader wezen zou? En hoe zou het dan te verklaren zijn, dat de overige Apostelen eerst veel later, of in 't geheel niet 3) begrepen hebben, wie dan toch eigenlijk de verrader was? —

Jesus heeft dus niet willen zeggen: „hij, die te gelijk met mij de hand in den schotel doopt 4”;) — dan had toch iedereen gezien dat Judas die persoon was; — maar slechts dit: dat één zijner dischgenooten Hem verraden zou. In dezen zin kunnen wij overigens de gebezigde spreekwijze het best verklaren. De Oosterlingen bedienden zich niet

1) Ps. 40, 10 (Hebr. 41) Jo. 13. 18. 2) b. v. Olshausen. 3) Jo. 13, 28. Zie beneden.

4) Zoo nemen het toch de meesten. Zie Calmet, ALapide, enz. cl. Beelen: dat de verrader in *hetzelfde* brijshoteltje doopte als Jesus; waardoor Jesus zou te kennen hebben gegeven, dat de verrader niet verre van hem af zat. Doch ook op die wijze was de verrader aangewezen. Jesus zegt ook eigenlijk niet: hij, die ingedoopt zal hebben, of indoopt zal, maar: *die ingedoopt heeft.* (Aorist.) Ook is er niet van een en denzelfden onder vele schotels, maar slechts van één bepaalden schotel spraak. En Marcus: één uit de 12, die indoopt met mij, en Luc. 22, 21: de hand van mijn verrader is met mij aan tafel, en Ps 41, 10 (Hebr.) allen geven denzelfden algemeenen zin, dien wij in den tekst hebben aangenomen.

van messen, en vorken. De Joden plagten bovendien voor het Paaschmaal, zoo als we reeds hebben opgemerkt, bij de overige spijzen een of anderen schotel met zure vochten te voegen, waarin ze de spijzen indoopten, eer ze die òf voor zich zelveu genoten, òf aan hunne gastvrienden overreikten. *De hand met elkander in den schotel doopen*, is dus niet anders dan eene figuurlijke uitdrukking, om te zeggen: *te zamen aan ééuen maaltijd zitten*. — De zachtheid en liefderijkheid van Jesus, in de aanduiding des verraads, blijven dus boven allen lof verheven. Hij kondigt het verraad aan, maar ontziet nog den verrader; Hij treft de zonde, maar spaart nog den zondaar. —

Twée dingen moeten er echter door onzen goddelijken Leeraar noodzakelijk worden bijgevoegd. Voor zijne leerlingen moet Hij zorg dragen, dat ze niet worden verergerd; aan Judas moet het afschuwelijke der misdaad worden afgeschilderd. *Hem* immers wil de Meester in het geloof en de goede trouw bewaren; dezen, nog doen terugkeeren. En werkelijk; wat zouden de discipelen niet ligt gedacht hebben nopens de magt en de alwetendheid van Jesus, zoo Hij hun geen enkelen blik op het op handen zijnde nachtverraad gegeven had? Wat kon Judas denken van de goedheid en liefde zijns Meesters, zoo Hij hem geen enkel woord over zijn helsehe plannen had toegesproken? Ja, wij zelveu, wat zouden ook wij gevoelen, indien ons de liefdevolle Verlosser op geenerlei wijze, èn het leed, dat Hem zoo diep griefde, èn de vervaarlijke boosheid des verraads, dat Hij kende, had voorgelouden? Ten einde dus èn Judas, èn de Apostelen, èn ook wij zelveu voor goed zouden begrippen, hoe onze goddelijke Heiland niet lijdt noch sterft als door het noodlot gedwongen, maar omdat Hij zelf het wil en zelf het wenscht, daarom gaat Hij nu verder voort en spreekt aldus:

„Het is waar: de Zoon des menschen gaat wel heen, (dat wil zeggen: Hij zal sterven), Hij gaat henen, gelijk er van Hem geschreven staat; maar wee dien mensch, door wien de Zoon des menschen zal verraden worden. O! het ware hem beter nooit geboren te zijn, — dien mensch!“ —

Wat geschreven stond, moest vervuld worden. Geen punt, geen stipje van de wet, nog minder van de prophetiën mogt onvervuld voorbijgaan. Dit is de wil des Vaders; dit is ook Jesus wil. Nogthans; ook daarom is Judas niet onschuldig. Het is waar, Jesus zelf heeft hem tot Apostel verkoren; dezelfde Jesus heeft van het begin af Judas ondankbaarheid en ongetrouwheid voorzien. Maar Jesus heeft die niet veroorzaakt, niet gewild. Neen, voorzeker! daar we veeleer te dien aanzien dit moeten zeggen, dat de Heiland ook een Judas onder zijne Twaalve heeft opgenomen, om hem juist daardoor nog te redden, juist daardoor, wegens zoo vele bijzondere en uitstekende genaden, nog tot inkeer en wijsheid te brengen. Maar helaas! ook dit was te vergeefs. De laatste waarschuwing van Jesus zal dan ook wederom, ongetwijfeld, gansch vruchteloos zijn. En toch! wat was meer in staat, ook een steenen, ook een stalen hart te vermurwen, dan dit plegtig en verpletterend *wee*, dat nu den verrader zoo krachtig in de ooren klinkt?

Wee dien mensch! zoo zegt hem Jesus. Wee hem, die mij verraden zal! Wien toch verraadt hij? Mij, die God ben, en mensch ben geworden om den mensch; — Mij, *den Zoon des menschen*, — (zoo als wij dit boven verklaard, en dat ook Judas althans eenigzins moet begrepen hebben), — *Mij, den Godmensch*. Wee dus hem! die mij veraden zal! Ja, — en hier volgt nu eene wijze van spreken, die èn het uiterst verderf èn de onbegrijpelijkste aller rampen, volgens sommigen zelfs 1), op

1) Olshausen b. v.

de krachtigst mogelijke wijze, de eeuwige verdoemenis te kennen geeft, — ja! het ware hem beter, dien verrader, indien hij nooit geboren ware! — Nooit geboren, en dus niet zijn, noch mensch, noch engel, noch redelijk, noch onredelijk wezen; welk eene uitdrukking! welke gedachte! welk eene straf! En toch, dit ware hem veel beter, dan te zijn wat hij nu is, en te blijven wat hij worden zal, de verrader van zijnen Heer en zijnen God.

O mijn beminnende en allerbeminnelijkste Meester! wat moet gij gevoeld, wat moet uw liefderijk hart niet geleden hebben, bij het uitspreken van zulk een woord! — En evenwel is dat magtig en alles verpletterend donderwoord nog niet bij magte een koud en wederspanning hart te vermurwen 1). Zóó weerbarstig kan de vrije wil des menschen zijn! en ook zulk eene smart moest de Godmensch, om onzentwil, verduren!

Doch de beurt is nu eindelijk aan Judas zelven. Allen hebben reeds gesproken; allen hebben den Meester ondervraagd: *Ben ik het, Heer!* of liever, met eene ontkenkende wijze van vragen, daar zij zeker een ontkenkend antwoord verwachtten: *Ik immers niet, o Heere! Ik ben het toch niet?* En de Heer heeft reeds aan allen geantwoord, hoewel nog bloot op eene algemeene wijze, dat zij het *niet* zijn. Gaarne misschien had Judas gezwegen; maar nu durft hij niet meer; ook hij moet Jesus ondervragen. Even koud en ongevoelig als immer, werpt hij dus zijne blikken op den goddelijken Meester, en het minnelijk oog van Jesus ontmoet zekerlijk terstond het oog des verraders. Trouwelooze leerling! wat

1) *Vae homini illi.* Dicebat haec Dominus noster J. C. volens eum revocare ad sensum, ut in se reversus... rediret ad poenitentiam ac salutem nancisceretur; at ipse inobedientiam obedientiae praefereus, se ipsum domicilium serpentis malorum auctoris effecit. S. Proclus, C. P. Episc. Orat. X. n. 3.

moet gij gevoeld hebben? Waarom wendt gij uwe oogen zijdelings af; wat heeft gij voor de liefelijke blikken uws hemelschen Leeraars?

„Meester!” zoo zegt hij, *hij, die Hem verraadde*, voegt de Evangelist er aan toe, (en wij zouden hier ook gaarne weêr denken, dat Judas met opzet een ander woord bezigde, als de overige leerlingen gedaan hadden, die Jesus „Heer” noemden), — „Rabbi,” zegt hij, — zich tot Jesus wendende en Hem aansprekende, — „Rabbi, ben ik het?” „Ik ben het immers niet?” 1).

Ah! die verachtelijke en onbeschaamde huichelaar! Meende hij, dat Jesus zijn verraad nog niet kende? Wie kan het gelooven? — Dacht hij misschien dat de liefderijke Meester op zijne vraag niet zou antwoorden? Niet onwaarschijnlijk. Tot nu toe had Jesus nog in het algemeen gesproken; misschien dacht de ondankbare, dat Hij het zou blijven doen. Hoe het zij, de trouweloze verrader, die het eerst van allen de vraag had moeten voorstellen, of liever, die in het geheel niet naar de hem bekende waarheid had moeten vragen, Judas stelt zijne onbeschaamde vraag het laatste; en hij wacht er nu even onbeschaamd als hardnekkig het beslissend antwoord op af. Wij mogten dit verwachten van een zoo diep gezonkene.

Wat overigens de liefderijke gevoelens van Jesus belangt, te dien aanzien heeft de ontaarde zich slechts ten deele bedrogen. Ten deele, zeggen we; want Jesus geeft hem terstond antwoord; en het is wèl mogelijk dat de verblinde leerling dit niet verwacht heeft; maar Jesus, zoo als het vóórkomt, heeft hem niet overluid maar slechts in stilte toege-

1) Superbia apparet in voce ipsius et incredulitas, cum alii majores illo dixerint *Domine*, et iste, quasi non esset Deus, dicit *Rabbi*, seu *Magister*. Druhmar, Abb. in Mt. Blandientis jungit affectum, sive incredulitatis signum. Caeteri enim, qui non erunt proditori, dicunt *Domine*. Iste qui proditorus erat non Dominum sed magistrum vocat, quasi excusationem habeat, etc. Hier. in Mt. L. IV. 26.

sproken, of althans zóó, dat Judas alleen voor het oogenblik dit antwoord verstaan kon. Later immers, als er op nieuw van den verrader zal spraak zijn, weten de leerlingen nog niet dat het Judas is.

Op de vraag des verraders, of *hij* het is, gelijk Mattheus ons doet opmerken, antwoordt nu Jesus, als over de tafel in *stilte* en op de wijze der Oosterlingen: „*gij hebt het gezegd*” 1), dat wil zeggen: het is, zoo als gij het gezegd hebt; *ja, gij zijt het.* —

Verpletterend getuigenis! De verrader weet er door, en hij weet het uit den eigen mond des Meesters, hoe deze bekend is met al de plooiën van zijn trouweloos hart. Ook weet hij wat hem te wachten staat, hem, den verrader van den *Zoon Gods en des menschen*. Hij zwijgt, maar hij bekeert zich niet; integendeel, als nog meer versterkt in zijn helsch opzet holt hij voort, van diepte tot diepte, van afgrond tot afgrond, om eindelijk neer te storten in het eeuwig, onherroepelijk en allerakeligst *wee!*

---

1) Anderen plaatsen dit na Jo. 13, 23. And. anders.

VIENDE HOOFDSTUK.

Jesus stelt het aanbiddeijk Sacrament des Altaars, het Pascha en Offer des Nieuwen verbonds in.

Jo. XII, 1. Mt. XXVI, 22. 27. 28. Mr. XIV, 21—24 Luc. XII, 19. 20.

Jo. XIII.

1. „Vóór den feestdag van Paschen, terwijl Jesus wist dat zijne ure gekomen was, om uit deze wereld over te gaan tot den Vader, — daar Hij de zijnen, die in deze wereld waren, bemind had, heeft Hij hen tot het uiterste lief gehad”.

Ziedaar de woorden, waarmee de leerling, dien Jesus lief had, het verhaal van de eigenlijk gezegde lijdensgeschiedenis des Heeren begint. Ziedaar tevens eene schets, of liever, een enkelen meesterlijken trek, ter aanduiding van het hoog en heilig geheim, dat op het punt is op dezen feestavond voltrokken te worden. —

De goddelijke Heiland weet, dat zijn lijden en zijne dood op handen zijn. Altijd heeft Hij de zijnen, die ook nu nog in de wereld moeten achterblijven, bemind. Ook thans bemint Hij hen, tot het einde, tot het hoogste, tot het uiterste toe, en wil Hij hun een bewijs van die allerteederste en goddelijke liefde geven. Wij herkennen hier, zonder twijfel, den lieveling des Meesters. Maar wij herkennen hier tevens de beschrijving, immers de aanduiding van een liefdevol geheim, dat al de andere geheimen, — zoo als wij wel zeggen mogen — of overtreft, of althans in zich zelve, als in een kort begrip

bevat. Wij bedoelen: het heilig en aanbiddeijk geheim des Offers, het Pascha des Nieuwen Verbonds, het Sacrament van Jesus' vleesch en bloed.

Maar heeft Joannes dan inderdaad hier het oog op?

Er zijn, die het ontkennen; doch hunne gronden en bewijsredenen schijnen ons zonder kracht. Neen! wij kunnen het niet gelooven; de leerling dien Jesus lief had, en die ook van zijnen kant den goddelijken meester zoo vurig beminde, de gevoelige en teederhartige Joannes, kan hier, bij deze gelegenheid, van zulk een geheim, als de instelling der Eucharistie was, niet volkomen gezwegen hebben. Hoe ware dit mogelijk? Hij zou ons spreken van den laatsten maaltijd van Jesus, zoo als hij dit werkelijk doet 1), en hij zou geen woord reppen van het meer dan voornaamste, dat er de hoofdzaak van uitmaakt? Hij zou ons vroeger, en hij alleen onder de vier Evangelisten, een even schoon als duidelijk verhaal van de *belofte* dier instelling hebben medege-deeld 2), en hij zou het thans wagen, met geen enkel woord de vervulling dier belofte te doen opmerken? Nog eens: dit kunnen wij niet gelooven; dit kan ons ten minste, die Joannes kennen, noch aannemelijk, noch waarschijnlijk voorkomen. Integendeel; de lieveling van Jesus gevoelde die weldaad des Meesters al te diep, dan dat zij, ook onwillekeurige, niet in zijn hart opkomen, niet uit zijne pen zou vloeijen.

Maar had Joannes zich niet duidelijker kunnen uitdrukken? — Wij loochenen het niet. Maar was het ook noodig? Was het althans noodig voor den verstandige, voor den in-

1 In Mt. I, 2 en volgg. Er zijn wel, die dit van den maaltijd, te Bethanië gehouden, verklaren, waarvan bij Mt. 26, 6 en Mr. 14, 3 sprake is; doch deze opvatting verdient, onzes erachtens, geene wederlegging. Zie, des verkiezende, Langen bl. 100. —

2) In het VI^{de} Hoofdstuk. —

gewijde, voor den beminnende? „Geef een beminnende”, kunnen wij hier met een H. Augustinus uitroepen, „en hij zal vatten, wat ik spreek”. —

De tegenstelling, door den Leerling der liefde gebezigd, doet ook werkelijk den aangeduiden zin uitkomen. „Jesus heeft altijd de zijnen bemind; maar thans, nu zijn ure daar is, nu heeft Hij hen op eene bijzondere wijze lief gehad. Dat wil zeggen: Jesus heeft altijd de doorslaandste bewijzen zijner goddelijke liefde gegeven; doch nu, nu Hij zijne leerlingen moet verlaten, om tot den Vader weér te keeren, nu heeft Hij hun een groot, een bijzonder, een gansch buitengewoon bewijs 1) zijner goddelijke liefde en teederheid geschonken.” Dit, of iets gelijkloovends ligt er ongetwijfeld in de woorden des leerlings. Elk woord blijft aldus op zijn ware plaats, en behoudt ook klaarblijkelijk zijne eerste en ware beteekenis. De uitdrukking: *vóór het feest van Paschen* 2), wijst ons den tijd des gastmaals aan. En hetzij nu, dat Joannes hier niet de Joodsche, maar de Romeinsch-Grieksche dagverdeeling gevolgd 3), en dus den vooravond van den XV^{den} Nisan als nog *vóór het feest* invallende beschouwd heeft, hetzij, dat hij werkelijk ook naar der Joden wijze aldus spreken kon, en de XV^{de} Nisan eerst des morgens ten 6 ure een aanvang nam 4), zeker is het, dat

1) Dat het grieksche woord hier *een bewijs van liefde geven* aanduidt, nemen ook zulke schriftverklaarders aan (zoo als Rosenmüller), die anders dit woord van de weldra volgende voetwassching verstaan en verklaren. —

2) Dat dit eerste vers van Jo. XIII, op zich zelf genomen, en dus niet met het 3de vers, enz. moet verbonden worden, nemen velen aan (tegen anderen). Velen geven dan echter den slaauwen zin: *Ofschoon Jesus wist enz. — vergat Hij toch zijne leerlingen niet.* Joannes wil zeker meer zeggen, en de eenvoudige zin moge zijn: *Vóór het feest van Paschen heeft Jesus de zijnen bemind* (Patr); wat dan emphatisch moet genomen worden. And. verklaren 't anders. Zie Langen bl. 98. waar hij zelf het *vóór den feestdag* verbindt met een uitgelaten: Hij hield een maaltijd. Doch Vgl. Beelen, vert. in Jo. III, 3.

3) Patrizi in Jo. h. I. En De Evang. III, diss. 50 n. 33. —

4) Zie Langen bl. 107, volg. Deut. 16, 6, waar het heet: (den XV. Nisan) *bij den opgang der zon* is het feest van uwen uittocht uit Egypte.

vij hier aan Donderdag (den 17 Maart), den vooravond van den eigenlijk gezegden *Eersten Azijmadag* te denken hebben.

En wat beteekent nu *die liefde van Jesus*? Het kan te dezer plaatse niets anders zijn, dan *een bewijs* zijner liefde; maar een bewijs, dat geheel uitstekend, en door den Heiland juist daarom op dezen avond geschonken werd, *in qua nocte tradebatur*, „in den nacht ~~zelven~~ des verraafts,” omdat Hij wist, dat dit zijn *laatste nacht* wezen zou. Jesus derhalve *Vóór het feest van Paschen*, zijn einde *kennende*, en de zijnen *altijd* beminneude, — heeft nu aan zijne discipelen een bijzonder, een geheel uitmuntend blijk *zijner liefde geschonken*. Ziedaar de volle en ware kracht der aangehaalde woorden van den leerling der liefde! —

En welk was dan dat uitstekend geschenk, dat goddelijk liefdebewijs? — De voctwassching? Voorzeker, ook deze was een bewijs van Jesus' liefde. Maar wist dan de leerling niet meer, of kon hij vergeten hebben, dat Jesus, denzelfden avond, een oneindig veel grooter en liefelijker en goddelijker bewijs zijner liefde en goedheid gegeven had? En indien hij ons van *liefde* wilde spreken, indien hij ons hare *grootheid* en *voortdurendheid*, en ook gene nog meer dan deze, als in éénen trek, den trek eens meesters, wilde voor oogen hangen, moet hij dan niet noodzakelijk èn aan het grootste, èn aan het voortdurendste, èn aan het alles overtreffende geschenk van zijn goddelijken Minnaar gedacht hebben? —

Ons is het duidelijk: zoowel het *doel* als de *woorden* zelve van 's Heeren lieveling laten hieromtrent geen twijfel over. Ja, ook de gansche samenhang en het onderwerp van het eerstvolgend vers laten alleen tot hetzelfde besluiten. Terstond immers gaat de H. Joannes voort, met gewag te maken van een maaltijd die, zoo als hij vooronderstelt, aan een ieder bekend is. „*En het avondmaal gedaan zijnde*”, zegt hij, *begon*

Jesus de voeten te wasschen? 1) Of welk is dit avondmaal, dat hier slechts even wordt aangeduid? Wanneer had het plaats; en wat was het voornaamste, dat het geschieden zag? Van waar ook komen wij hier eensklaps aan diens einde, zonder nog een enkel woord van zijn aanvang vernomen te hebben? Zie hier de verklaring en het antwoord op al deze vragen. In het eerste vers heeft de H. Schrijver het begin en het hoofdfeit van dit avondmaal, duidelijk genoeg, maar met één trek, zoo als hij meermalen doet, aangeduid. In het tweede vers mag hij dus voortgaan met het verhaal van hetgeen eigenlijk *na* dien maaltijd heeft plaats gevonden. Het eerste was klaar en uitvoerig genoeg door de drie eerste evangelieschrijvers geboekt; het tweede hadden zij allen gezamenlijk overgeslagen. Joannes nu, de vierde Evangelist, die twintig en nog meer jaren na de drie eersten geschreven heeft, had zich vooral ééne hoofdzaak ten doel gesteld, namelijk: het aanvullen van het geschiedverhaal zijner voorgangers. En hoe doet hij dit, in 't algemeen genomen? Hoofdzakelijk zoo, dat hij inzonderheid en bijna uitsluitend (alleen de lijdensgeschiedenis des Heeren uitgenomen), juist datgene pleegt te verhalen wat door zijne voorgangers verzwegen, en juist datgene overslaat, wat door de vorigen verhaald is. Hetzelfde heeft hij ook hier gedaan.—

Het is waar, (wat door velen reeds is opgemerkt), dat ten tijde toen Joannes schreef, het geheim der Eucharistie reeds genoeg bekend was 2), dat het zelfs in die dagen alom gevierd werd 3), en dat deze omstandigheid misschien aanleiding heeft kunnen geven om het meer omslagtig verhaal van hare instelling te dezzer plaatse over te slaan; maar

1) Vgl. Beelen t. d. pl. Sprak Joannes van de voetwassching in vers 1,) dan moest hij voortgaan: *want* enz.

2) Rosenmüller. — 3) Kuinöl. —

dit kon toch zeker geene voldoende reden voor Joannes zijn, om niet een enkel woord voor eene instelling over te hebben, welke hij zelf, in zijn VI^{de} Hoofdstuk, doet verwachten en als het ware voorspelt. —

Wij blijven dus bij ons gevoelen, en we doen dit met meer reden, nu ook wij, even als Joannes en zoo als hij van ons vooronderstelt, de drie eerste Evangelien gelezen hebben. Tijd, dag, uur en hoofdfeit, — alles komt dan overeen. De dag is de dag vóór Paschen (de XV^{de}), of de XIV^{de} 's avonds; de ure, die des avondmaals; de tijd, die van het spoedig heengaan van Jesus tot den Vader; en het hoofdfeit, dat groot bewijs van Jesus liefde, hetwelk door de andere Evangelisten verhaald, door Joannes slechts wordt aangeduid met eenvoudig te verwijzen op diezelfde liefde, die altijd groeit en klimt, tot op het einde, of liever *tot het hoogste, tot het uiterste toe* 1), dat maar ooit kan worden uitgedacht. Uitgedacht, zeg ik? — Ja, maar alleen door Hem, die de eeuwige Wijsheid is, en die dezen avond, geheel die wijsheid om zijne liefde ten beste gaf. Dank dus aan u, o goddelijke liefde! eere dus aan u, o eeuwige wijsheid! „En dat ook ik mijn regterhand vergete, dat mijne tong aan mijn gehemelt kleve, zoo ik u ooit vergeet”, of uwer niet gedenk in dit Sacrament uwer eindeloze liefde!

Doch het is pligt, dat wij verder gaan, en nu ook gansch in 't bijzonder dat uitstekend blijk van liefde, door Jesus *aan de zijnen* geschonken, beschouwen. De *zijnen*, zeggen we, want ook dit heeft Joannes uitgedrukt. Het zijn dus diegenen, die *in* deze wereld, ofschoon niet *van* deze we-

1) Sommigen geven: *tot het einde* des levens toe, of = altijd, voortdurend, wat op hetzelfde neerkomt. And. vertalen: ten hoogste, ten uiterste. Zie Beelen, Patr. in Jo. h. l. *adeo ut nihil sit supra, quod longe verius est, quam usque ad exitum vitae.* Lege Mazochü spic. bibl. in h. l. Agelli Proem. in Fs. p. 9.

reld zijn; diegenen, die ook *in* deze wereld moeten achterblijven, nu Jesus zelf, door zijn lijden en dood, door zijne verrijzenis en hemelvaart, in zijne glorie zal binnengaan; zij, die Jesus genoemd heeft, of noemen zal „*zijne vrienden,*” „*zijne broeders,*” „*zijne kinderen;*” diegenen dus, die volkomen *de zijnen* zijn, die hij dan ook onmogelijk als weezen kan achterlaten, maar met wie hij blijven moet, het koste wat het koste, tot aan de voleinding der eeuwen toe.

Zien we nu verder hoe de overige Evangelisten het door Joannes maar aangeduide, met klare en meer uitvoerige woorden, beschreven hebben:

MATTH. XXVI.	MARC. XIV.	LUC. XXII.
22. Terwijl zij nu aten nam Jesus het brood, en zegende en brak het, en gaf het aan zijne leerlingen, en sprak: Neemt en eet dit is mijn ligchaam.	22. Terwijl zij nu aten nam Jesus (het) brood: en het geze-gend hebbende brak Hij het, en gaf het hun, en zeide: Neemt: dit is mijn ligchaam.	19. En brood genomen en gedankt hebbende, brak hij het en gaf het hun zeg-gende: Dit is mijn ligchaam, dat voor u gegeven wordt: doet dit tot mijne gedachtenis.
27. En den kelk nemende	23. En den kelk genomen	20. Desgelijks ook den kelk nadat de maaltijd ge-nomen was,
dankte Hij; en gaf hun dien, zeggende: Drinkt allen daaruit.	engedankt hebbende gaf hij hun (dien), en zij dronken allen daaruit.	zeggende:

28. Want dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen zal vergoten worden tot vergeving der zonden.	24. En Hij zeide tot hen: Dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, dat voor velen zal vergoten worden.	Deze is de kelk, het Nieuwe Testament in mijn bloed, die voor u zal vergoten worden.

Ziedaar dus het hoogst en onbegrijpelijkst bewijs van Jesus liefde voor *de zijnen!* En hoeveel is in dit ééne blijk niet opgesloten. Het is te gelijk èn offer èn Sacrament. Het hangt te zamen met al het verledene, en met de gansche toekomst. Het is de voltoojing van het aloude Pascha; en het is het Nieuwe Pascha zelf, dat reeds heden, in verband met het bloedig offer van morgen, aan den Vader wordt opgeofferd. Het wordt ingesteld in den nacht zelven des verraads en des lijdens. Het vereischt nog en brengt met zich mede eene bijzondere verheffing en wijding der leerlingen van Jesus tot priesters en offeraars des Allerhoogsten naar de orde van Melchisedech. Het bevat eindelijk, niet slechts eene gunst of een voorregt aan de Apostelen en aan ons geschonken, maar ook de Bron der genade zelve, het goddelijk Vleesch en aanbiddelijk Zoenbloed van „het Lam Gods dat wegneemt de zonden der wereld.” Dierbare Meester! wat zullen wij U wedergeven voor dit waarlijk goddelijk bewijs uwer eeuwige en eindelooze liefde?

Wij willen althans dit heerlijk tafereel wat meer van nabij beschouwen; dewijl ook daardoor ongetwijfeld onze wederliefde en dankbaarheid krachtig moeten worden opgewekt. Verplaatsen we ons derhalve nogmaals, in den geest, naar het heilig Sion, betreden wij op nieuw die ruime en wèl bereide opperzaal, waarin Jesus met de zijnen het Paaschlam genuttig heeft, en zien we aldaar, als met onze oogen, wat er nu verder zal plaats vinden.

Het moet wel ongeveer één of twee uren na den ondergang der zon, en dus omstreeks 7 of 8 ure in den avond (naar onze tijdrekening), geworden zijn. De gansche heilige stad is reeds in duisternis gehuld en het licht der plegtige feestlamp schijnt des te klaarder, als of zij zich verheugde de gelukkige getuige van de grootste geheimen te mogen zijn. Maar ach! Zoo herinnert zij tevens, dat de laatste levensdag van Jesus voorbij is, en het licht der aardse zon, voor de *Zon* der gerechtigheid en des levens, voor de laatste maal in zijn sterfelijk leven, is ondergegaan.

Het *Pascha* der oude Wet is intusschen geheel afgeloopen. Het is tevens, dezen avond, voor de laatste maal, naar behooren en op wettige wijze, gevierd. De type immers moet verdwijnen, nu de persoon zelf aanwezig is; de schaduw ophouden nu de Voorafgebeelde verschijnt. Er blijft dan ook van het oude Paaschlam niets meer over, dan de ongedeerde beenderen; en ook dezen wachten slechts het oogenblik, dat zij zullen weggenomen en verbrand worden.

Geheel anders is het gesteld met de *Azyna* of ongedeesemde brooden, en met den laatsten *beker* Paaschwijn. Beiden versieren nog den feestelijken disch, beiden zullen plaats vinden in het *Pascha* des Nieuwen Verbonds, en aldaar getuigen zijn van een grooter wonder, dan zij tot nu toe aanschouwd hebben. Overigens is aan den feestdisch niets nieuws noch bijzonders meer op te merken; tenzij misschien het gelaat en de houding der leerlingen, die zich steeds nader en aandachtiger rondom hunnen goddelijken Leeraar zamensluiten. Nog rusten zij immer op hunne plaats, leunende op den linkerarm, de voeten naar achteren op den grond, en het bovenlijf op de rustbedden uitgestrekt; maar mij dunkt, wij kunnen ons gemakkelijk voorstellen, hoe zij allengs meer acht geven op al de woorden van hun goddelijken Meester;

hoe onbewegelijk zij staren op het liefelijk oog van dien beminnelijken Vader des huisgezins; hoe ernstig, hoe droevig zelfs zij gestemd worden door sommige uitdrukkingen des Leeraars; hoe zij eindelijk door alles wat Jesus gezegd heeft over zijn lijden, over zijn heengeen tot den Vader, over den nog onbekenden verrader, beginnen bedroefd te worden, en eene sombere bekommernis op hunne harten voelen nedervallen, gelijk de nachtelijke duisternis over den Sion en Moria.

Is het waar, wat de Joodsche overlevering ons mededeelt, en ook door sommigen als waarschijnlijk wordt aangenomen, 1) dat reeds in Christus tijden bij het vieren van het Oude Pascha, van het Paaschlam gesproken werd 2): „Dit is het ligchaam des Paaschlams;” en bij het uitdeelen der Azijma: „Dit is het brood des lijdens of der verdrukking;” dan moet ook Jesus deze woorden met bijzonderen nadruk hebben uitgesproken, en dan moeten ook de Apostelen, mede hierdoor, tot ernstiger en droeviger gedachten zijn opgewekt. Maar hoeveel zal ditzelfde dan ook hebben bijgedragen, tot een nog juister en gemakkelijker begrip van hetgeen nu volgen zal, tot het verstaan van de verhevene waarheid, die hun, volgens het verhaal der Evangelisten, met zoo weinige woorden door Jesus is blootgelegd.

Doch komen we ter zaak zelve, en trachten wij de hoofdfeiten op te sporen.

Eindelijk, „terwijl zij nog eten 3), doch op het einde

1) Zie Langen bl. 175. Sepp. enz.

2) Dit wordt door anderen ontkend, zie Perrone, de Euch. T. VI, p. 171. en vooral *Der Katholik*, Sept. 1871

3) Mt. v 26 Mr. v. 22. Er zijn, die ETENDE willen verklaren: a's ze gegeten hadden, zoo als het bij Mt. 14, 21 zou voorkomen. Beter zou men met anderen zeggen: ETENDE beteekent slechts: bij het eten, zoo veel als: bij gelegenheid van dit avondmaal, onder den maaltijd of daarna, zonder eigenlijke tijdsbepaling.

van den maaltijd 1), dat wil zeggen, als de zoogenaamde eerste of Paaschmaaltijd, ten minste voor de hoofdzaak, 2) is afgevoelen, — rijst Jesus, en zeker met nog meer dan gewonen ernst en Majesteit, te midden der Twaalve op, om de instelling van het Nieuwe Pascha aan te vangen.

De dunne, ronde koeken der Azyma of ongehevelde brooden staan nog vóór Hem. Als Heer des Pascha's laat Hij er dus zijn oog op vallen, en neemt ze tot zich. Dit brood, zoo moet Hij zekerlijk daarbij gedacht hebben, „is het brood des lijdens;” maar het staat nu veranderd te worden in het brood des levens; dit brood is het brood der verdrukking en der verdrukten; maar het zal nu het manna der uitverkorenen, de spijs der Engelen, het levend brood des hemels worden. Zalig zij, die het gelooven! Nog zaliger, die het wèl zullen ontvangen!

En thans begint onze goddelijke Heiland den zegen (dat is het dank- of lofgebed) over het brood, dat Hij genomen heeft, uit te spreken. „*Hij nam, zeggen de Evangelisten, brood of het brood, en zegende, of dankte 3).*”

Dit *opnemen* en *zegenen* des broods was geheel en al volgens de gewoonte der Joden. Het was zulks voornamelijk bij het Paaschmaal. Hij, die den zegen uitsprak, moest beginnen met het brood met de handen *op te nemen*. Hij moest het op die wijze, als 't ware, aan de aanwezigen toonen, opdat de zegen een dieperen indruk maken zou, als ze

1) Dit volgt uit den II. Luc. vs. 20, waar van den *kelk* gezegd wordt dat hij *na den maaltijd* is uitgereikt. En daar nu de uitreiking des kelks met die des lichaams onzes Heeren wel onmiddellijk zal verbonden zijn, zoo moeten wij ook de Consecratie des broods als op het einde des maaltijds voorgevallen beschouwen. Zie beneden.

2) Men behoeft om Luc. vs. 20 toch niet aan te nemen, dat men na daarna volstrekt niets meer eten mogt. Dit zou immers uitdrukkelijk in strijd zijn met Jo. 13, 26. —

3) Vergel. Mt. Mr en Luc. t. a. pp. —

zagen, hoe dit brood gezegend werd 1). Daarna geschiedde dan gewoonlijk het eerst de zegening, en vervolgens de breking des broods. Aldus zien wij Jesus ook elders te werk gaan. Het brood der verdrukking, zegt men, maakte hierop eene uitzondering, en juist wijl het een brood des lijdens en der kwelling was, moest het *eerst* gebroken, en slechts na de breking gezegend worden. Doch Jesus begint heden, ook voor *dit* brood, met den zegen, en toont reeds daardoor een gezegenden ommekeer.

Hij heft dan de oogen ten hemel, en het brood toonende ook aan „U, o God, en Almagtige Vader” 2)! aan U, die in de hemelen woont, spreekt Hij het lof- en dankgebed over deze spijs uit, — eene spijs, die nu voor het geheim der geheimen, tevens een wonder der wonderen, moet worden gewijd en geheiligd. O hoe aangenaam, Eeuwige God! moet U dan ook deze dankzegging uws Eenigen te dezer gelegenheid geweest zijn! Zijn zegen immers is dankzegging, en zijne dankzegging zegen; een zegen, waardoor dit aardsche brood als 't ware bereid wordt, om in het allerheiligst en hoogheerlijk ligchaam van uwen welbeminden Zoon, Jesus Christus, veranderd te worden. Hoe heilig zijn ook de plechtige handelingen, die tot dit heiligste der heiligen geleiden! En hoe duidelijk moeten de Apostelen hebben ingezien, dat nu een Nieuw Pascha in de plaats van het Oude kwam, en dat het *Lam*, en de *Feestdîsch*, en het *Offer der bevrijding*, door een Nieuw Lam, een nieuw gastmaal, en een nieuw verzoeningsoffer, voor eeuwig vervangen werden!

Daarom volgt aanstonds op de lof- en dankbede *het breken des broods*. Even als bij het nuttigen des Paaschlams,

1) Iangen bl. 17². — 2) Uit den Canon der H. Missee. —

zoo verrigt ook thans de goddelijke Huisvader deze gewijde handeling zelf; en het brood, dat Hij gezegend heeft, wederom nederlegend op de tafel breekt Hij het met de vingeren aan stukken. Misschien zijn er twaalf, zoo veel, als er gasten aan tafel zijn; in elk geval zooveel, dat Hij ze aanstonds onder zijne leerlingen kan verdeelen.

Doch neen! De heiliging en wijding is geschied; maar een drievoudig magtwoord moet nog voorafgaan. Het eerste is het woord der *Wijsheid*, een uitdrukkelijk gebod, opdat toch niemand deze offerspijze des Nieuwen Verbonds ongenoten zou laten voorbijgaan; hetgeen te meer mogt noodig wezen na het nuttigen des Pascha's, waarna anders, in dezen nacht, niet meer gegeten plagt te worden. Het tweede is het woord der *Almagt*, een woord des Scheppers, dat tevens uitwerkt, wat het uitdrukt, en alzoo voor altoos het krachtig woord des Nieuwen offers zijn zal. Het derde is het woord der *liefde*, waardoor eenerzijds de leerlingen van Jesus tot Priesters van dit heilig Offer worden gewijd, van den anderen kant allen, die na hen komen zullen, aan dezen heiligen feestdich deel kunnen nemen. Zoo werkt de God der *Almagt* en der *Liefde* zonder zijne eeuwige *Wijsheid* nooit.

„*Neemt! eet!*” — zoo spreekt dus de goddelijke offeraar naar Melchisedechs wijze: „*Neemt! eet!* want— *dit is mijn ligchaam, dat voor u gegeven wordt. Doet dit tot mijne gedachtenis*” 1) — Zoo sprak God eenmaal, bij de eerste schepping, als door zijn eigen en eeuwig *Woord*: „*Daar zij licht!*” en daar was licht!” en het toenmalige offer was: „*Gij zult den Heer uwen God lief hebben, uit geheel uw hart, uit geheel uwe ziel, uit*

1 Luc. vs. 19, hetgeen door Mt. en Mr. hier niet wordt bijgevoegd. Ook bijna al de oude Liturgiën hebben de langere *formula*. Zie Binterim, Denkwürd. B. IV Th 2 p. 182, enz. Langen bl. 171.

al uwe krachten!" Zoo spreekt Hij thans: *"Dit is mijn ligchaam,"* en dat ligchaam is daar, en het is tevens het Offer, en het middelpunt en het licht in deze Nieuwe Scheping, gelijk de Zon met haar licht nog immer het middelpunt en het licht van zijne eerste Schepping blijft.

Niets is dan ook duidelijker dan deze woorden van Jesus. Gelijk Hij, naar het schijnt, reeds gezegd had: *"dit is het ligchaam des Paaschlams,"* om het wezenlijk en natuurlijk daar vóór Hem liggend Paaschlam aan te duiden, zoo zegt Hij nu: *dit is MIJN ligchaam,* om het wezenlijk en nu werkelijk onder de broodsgedaante aanwezig Pascha der Nieuwe wet te beteekenen. *Dit,* (zoo zegt Hij immers), wat ik nu op mijne handen draag, en u thans ter nuttiging overgeef, *dit is,* — geen beeld, geene type, geene gelijkenis, of wat dan ook anders, dat mij zelve slechts voorstelt, — *het is mijn eigen, wezentlijk, waarachtig, zelfstandig ligchaam, dat voor u wordt gegeven.*

Ja, dat voor u wordt gegeven! — Ziedaar tevens beide *en de reden,* waarom zij van dit ligchaam *kunnen eten,* *en de wijze,* waarop zij het van Jesus ontvangen.

Dat ligchaam toch is niet bloot een gewoon ligchaam; het is mede een ligchaam dat ten offer gegeven wordt. Het is zelfs, op zich zelf genomen en uit kracht der woorden, niet slechts van Jesus ziel, het is ook van zijn bloed gescheiden. En dat bloed, dat is offer-bloed; dat is *"UITGEGOTEN"*, geplengd, — en dus outerbloed, waardoor ook het ligchaam zelf een offer-ligchaam wordt. Niet *aan u,* zegt Hij dan ook, maar *voor u* wordt het gegeven, dat is: als offer; en tevens tot een nieuw bewijs, dat hier van geen teken, van geen beeld van Jesus ligchaam spraak kan zijn, daar immers geen beeld, geen symbool, maar alleen het waarachtig ligchaam des Verlossers zelf ten offer kan geschonken worden. En wanneer dan? — Morgen? Op het kruis? — Voorzeker;

dàar eerst zal Hij op eene bloedige wijze ditzelfde ligchaam ten offer geven; dàar zal zijn heilig en goddelijk bloed, ons zoen- en rantsoenbloed, vloeijen; maar desondanks zal Hij tot morgen niet wachten met de instelling des Offers van het Nieuwe Verbond, tot morgen niet wachten met de vervulling der aloude prophetiën.

Melchisedech, „*de koning der gerechtigheid*” „*de koning des vredes*” 1), was de type van Jesus. Brood en wijn had hij ten offer gebragt 2), geheel anders dan de Aäronietische priesters deden. En „*God had gezworen, zegt David 3), en nooit zal het Hem berouwen: Gij, mijn Heer en Koning!* (wat alleen Jesus is) 4) „*Gij zijt priester in eeuwigheid, naar Melchisedechs wijze.*” Dit offer moest dus heden niet meer worden uitgesteld. Offermaal en offering moeten zamen gaan. En op het kruis kan Jesus wel vleesch en bloed offeren, maar niet meer offeren onder de gedaanten van brood en wijn. Thans wordt dan ook dit ligchaam *gegeven* 5); thans wordt het zelfs, immers onder de gewijde gedaanten, gebroken 6); gelijk ook thans, en niet op het kruis, de *kelk* zelf, dat is *het bloed*, dat in dezen kelk bevat is, *wordt vergoten*, en als offerbloed geplengd.

Het waar en waarachtig offer der Nieuwe Wet begint dus te worden ingesteld. Het is onbloedig, ja; maar het is juist daarom te ligter eeuwigdurend. Het is eeuwigdurend, en vordert daarom, dat ook de dienaren, die den Offeraar vervangen moeten, hunne roeping en wijding erlangen. Ook dit wordt niet vergeten. *Doet dit tot mijne gedachtenis*, zegt Jesus, en geeft dus zijn gebod. Maar dit gebod geeft dan ook tevens de wijding en de magt; en de priesters des Nieuwen Verbonds,

---

1) Van Salem, Hebr. VII, 1. volg. 2) Gen. 14, 18, 3) Ps. 109.
4) Mt. 22, 44. 5) Vgl. 't Grieksch. 6) 1 Cor. XI. Grieksche tekst.

de offeraars in de plaats van Jesus, zijn hiermede geroepen, gewijd, en aangesteld.

Wat nu overigens de Apostelen, bij het ontvangen van Jesus ligchaam, *gedacht* hebben, wie zal het verklaren? — Zij wisten dat Jesus gezegd had: „Mijn vleesch is waarlijk spijs, en mijn bloed is waarlijk drank.” En wederom: „Die mijn vleesch eet, en mijn bloed drinkt, die blijft in mij en ik in hem.” En nogmaals: „Tenzij gij het vleesch van den Zoon des menschen eet, en zijn bloed drinkt, zult gij het leven in u hebben. (Maar) die mijn vleesch eet en mijn bloed drinkt, heeft het eeuwige leven, en ik zal hem opwekken ten jongsten dage.” Dit alles hadden zij gehoord, meermaalen gehoord en zeker te meer overwogen, naarmate het minder natuurlijk scheen.

Zouden zij het thans geheel hebben vergeten? Het is waar; niet weinigen hadden Jesus, toen Hij die woorden uitsprak, verlaten; velen hadden het luidop uitgeroepen, en helaas! hoe velen roepen het nog heden: „*dat woord is hard; wie kan het aanhooren?*” Maar hadden ook toenmaals de leerlingen door Petrus mond hun geloof niet verkondigd? „*Heer, zeide hij, tot wien zouden wij gaan, indien wij U verlaten? Gij hebt de woorden des eeuwigen levens. Gij zijt de Christus, de Zoon van den levenden God!*”

En zoo was het. Het levend Brood, dat uit den hemel is nedergedaald, heeft de magt, om zich zelve tot spijs hunner zielen te geven. Het *Woord*, dat voor ons is vleesch geworden, heeft de liefde, om het te willen. En de Zone Gods en des menschen, die de woorden des eeuwigen levens bezit, had nooit kunnen beloven, wat hij niet getrouw en waarachtiglijk zou volbrengen. Dit wisten de Apostelen. Zij mogen dan de wijze niet begrepen hebben; zij geloofden de zaak. Zij mogen ook het gansche plan van Jesus, den

ganschen zamenhang tusschen het Pascha van gisteren, het Pascha van heden, en het Pascha van morgen, nog niet hebben ingezien; morgen reeds zullen zij er meer van begrijpen, na drie drie dagen nòg meer, en nòg meer, „als zij (tot grooter ergernis der niet geloovigen) den Zoon des menschen zullen hebben zien opvaren (naar die plaats) waar Hij te voren was.” 1) —

Bevindt zich ook Judas onder het getal dezer laatsten? Het is mogelijk. Maar dit is zeker; indien hij het ligchaam en bloed onzes Heeren gegeten en gedronken heeft, dan heeft hij ook nu reeds zijn goddelijken Meester aan den Satan overgeleverd; dan heeft hij tevens voor zich zelven, „zijn eigen oordeel gegeten en gedronken”. Er is overigens te dien aanzien eene omstandigheid, die ons wèl opmerkelijk mag voorkomen. Het is: eene bijzondere en anders bijna bevreemdende aanmerking, door den lieveling van Jesus gemaakt.

Immers; bij dezelfde gelegenheid, waarbij onze goddelijke Zaligmaker de instelling van het allerheiligst Sacrament beloofde, toen er velen van Jesus leerlingen geërgerd werden over het onbegrijpelijke, dat er in die belofte lag opgesloten, toen ook de Heiland zelf te kennen gaf, dat er waren die in Hem niet geloofden; bij dezelfde gelegenheid, zegt de H. Joannes, en met nadruk: hoe „Jesus wist van den beginne, wie ongelovigen waren, en wie het was, die Hem verraden zou”! 2) Schijnt hij aldus twee zaken, Judas' ongeloof en Judas' verraad niet in verband te brengen? — De betuiging van Petrus, in aller naam gesproken, en Jesus' antwoord doen zekerlijk dien schijn toenemen. „Wij hebben geloofd en erkend, zegt hij, dat gij de Christus, de Zone Gods zijt”.

1) Jo. VI, 63. 2) Jo. 6, 65. —

Maar *Jesus* antwoordt *hun* allen: „*Heb ik niet u twaalve uitgekozen? En toch; is één uit u een duivel! — En hij sprak, zegt wederom Joannes, van Judas Iscarioth; want deze was het, die Hem zou overleveren; ofschoon hij één uit de twaalve was*”. — Hoe dit zij, voor een waar geloof van den verrader pleit zeker deze opmerking niet. —

Doch wenden wij thans liever onze oogen van zulk een ondankbaren leerling af, en vestigen wij ze wederom op den goddelijken Meester zelve. Het groote geheim toch is nog niet voltrokken, en het eeuwigdurend offer der Nieuwe Wet moet nog tot zijne gansche volkomenheid worden voortgezet. Thans zijn wij echter ongetwijfeld aan het einde, zelfs na het einde van het eerste Pascha gekomen. De H. Lucas 1) zegt het uitdrukkelijk. En het was ook billijk, dat het Pascha des Nieuwen Verbonds niet volkomen werd ingesteld, vóór dat het schaduwbeeld der Oude Wet geheel was verdwenen. —

„*Na den maaltijd*” neemt dus *Jesus* ook den kelk, en handelt *gelijker wijze* als Hij zulks bij het nemen des broods gedaan heeft. Er is slechts op te merken, dat deze kelk, naar allen schijn, gevuld was met rooden wijn, die bovendien met water gemengd was.

Een en ander moest plaats hebben volgens de gewoonte der Joden. 2) En hetzij nu, dat deze kelk *de derde*, de

1) Luc. XXII, 20.

2) Zie Maimonides. De Pasch. c. 7. en bij Ligthf. De minist. templ. c. 13. n. 3 — Van den *vijsden* beker wordt niet uitdrukkelijk vermeld dat ook deze met water moest gemengd zijn. Wij mogen er toch toe besluiten, uit hetgeen toen gewoonlijk (althans bij den Paaschmaaltijd, want men deed zulks niet immer) geschiedde. Was de *vijsde* beker uitgezonderd, dan zou daarin zelf een bewijs liggen, dat de Heiland niet dezen beker voor den Eucharistischen kelk heeft gebezigd. Wij kennen de gewoonte der Kerk, om bij het H. Misoffer den wijn met een weinig water te mengen. De oude Liturgien hebben dan ook soms uitdrukkelijk, zooals die van den h. Basilius: *Similiter et calicem. sumens, miscens, etc.* En Eutychius De Pasch. et S. Euchar. zegt, dat het geschiedde: *volgens de overlevering des Heeren*. Zie Langen p. 193. —

kelk der zegening, of *de vierde* en dus de laatste des eigenlijken Paaschmaals, of zelfs de vijfde, (als buitengewoon althans vergunde) Paaschkelk geweest zij, dit blijft zeker, dat de goddelijke Heiland eerst wederom *zegende of dankte* 1) eer Hij dien kelk aan zijne leerlingen uitreikte. —

En hoe zou Hij ook die dankzegging hebben nagelaten? Hoe vele gunsten en zegeningen had de Vader, die in de hemelen is, over zijne menschelijke natuur niet uitgestort! Hoevele weldaden werden nog onophoudelijk aan het geheele menschedom verleend! Hoe onbegrijpelijk is de gunst der gunsten, die thans op het punt staat aan den mensch geschonken te worden! — De woorden van dit *hooge-priestelijk dankgebed* zijn ons wel niet medegedeeld; maar er is eene vroegere dankzegging des Heeren, waaraan wij ten minste mogen denken. „*Vader, en Heer van hemel en aarde*”, zoo had Hij toen uitgeroepen, — „*ik loof en ik prijs u, dat gij deze dingen verborgen hebt voor de wijzen en voorzigtigen dezer aarde, en dat gij ze geopenbaard hebt aan de kleinen*” 2) aan de vromen en ootmoedigen van harte! — Zoo ergens, dan paste dit ook hier. Van hier ook moet verre zijn alle trotschheid en zelfzucht! En hier ook is het geldend, dat de aan zich zelve overgelaten bloot natuurlijke mensch niets begrijpt, van hetgeen des geestes is! „*Ik dank u, Vader!*” —

Na aldus de oogen nog eenmaal ten hemel opgeheven, 3) „den *kelk* in zijne heilige en eerbiedwaardige handen genomen”, en den Vader, die in de hemelen is, bedankt te hebben, reikt Jesus denzelfden kelk onder al zijne leerlingen rond. Doch ook hierbij heeft Hij nog één

1) Mt. Mr. II. cc. 2) Mt 1, 25. —

3) Van den derden Paschabeker, *den beker der zegening*, leert de Joodsche traditie: dat de huisvader dien, voor den zegen, ophief er zijne oogen op vestigde, en dan den zegen daarover uitsprak. Zie boven; en Bab. Perach fol. 54, 1. —

woord te spreken. „*Drinkt*, zegt Hij, *drinkt hieruit allen*”. *Allen*, — opdat veelligt niemand den kelk, (dien Jesus toch niet gelijk het brood aan een ieder uitdeelen, maar slechts aan den naast Hem zittende uitreiken kon), zonder daarvan gedronken te hebben, zou laten voorbijgaan. *Allen*, opdat allen zonder uitzondering aan het Pascha der Nieuwe wet zouden deel hebben. — Heeft Jesus dit gebod hier bij gevoegd, omdat Hij den vijfden Paschakelk ter inwijding en instelling des Nieuwen Verbonds heiligde? omdat het drinken uit dien vijfden kelk, volgens de gewoonte der Joden, niet verplichtend was? omdat Jesus zelf, als van die vrijheid gebruik makende, uit den Eucharistischen kelk niet heeft gedronken 1) daar Hij ook reeds gezegd had: *Van nu af zal ik met u van de vrucht des wijnstoks niet meer drinken*? 2) Het is mogelijk. Zeker blijft het, dat die uitnoodiging niet zonder reden heeft plaats gehad. De H. Evangelist Marcus bewijst hetzelfde, als hij er met nadruk bijvoegt: „*En ze dronken daaruit ALLEN*”. En de H. Evangelist Lucas heeft geboekt, dat Jesus ook reeds vroeger, als 't ware nog duidelijker had gesproken van een anderen beker: *neemt en verdeelt dien onder u*, 3) — hetgeen zeker niet hetzelfde en zelfs

1) Zoo *Langen, Schegg*. Evang. p. 358, die er bijvoegt: De meening dat Christus zelf de Eucharistie zou genuttigd hebben „stünde in unverkenbarem widerspruch mit der Idee der communion”. Zie nogthans *Suarez*: Qu. 83 Art. I, Sect. 2 (p. 656) *probabilior et communior sententia est, Christum seipsum communicasse*. Vergelijk over den h. Hieron. Ad *Hedibiam*. qu. II, *Suarez*. qu. 81. Art. I, p. 568.

2) Zie hierover *Langen* bl. 196 en volg. —

3) *Luc. v. 17*. Volgens *Langen* zou Lucas ook hier spreken van den Eucharistischen kelk; hetgeen ons echter niet waarschijnlijk voorkomt. — De verklaring veler onkatholieken dat hier de noodzakelijkheid der h. Communie onder de twee gedaanten zou zijn aangeduid, heeft niet den minsten grond. Zie b. v. *Beelen*, en over *A. Lapide's* opvatting, *Langen* bl. 186. — Sommigen (*Mald. Perr*) meenen dat dit: *drinkt allen*, hetzelfde zou zijn als: *verdeelt dien onder u*, opdat het niet noodig zij over een tweeden kelk een zegen uit te spreken. —

niet zoo krachtig is als dit nieuw bevel: *drinkt hieruit ALLEN*; maar toch bewijst, dat de leerlingen gezamenlijk aan een en denzelfden kelk deel hebben, en ook uit den eersten, maar *vooral* uit dezen tweeden beker drinken moesten. —

De reden wordt er dan ook aanstonds door Jesus bijgevoegd. „*Want*, zegt Hij, *dit is de kelk mijns bloeds, des bloeds des Nieuwen Testaments, dat voor (u en voor) velen vergoten wordt tot vergeving der zonden;*” 1) — „*doet dit, zoo dikwijls gij (dien) drinken zult, ter mijner gedachtenis* 2).”

Ziedaar dus de reden waarom de leerlingen, en zij *allen* zonder uitzondering, van dien kelk drinken moeten. Maar ziedaar dan ook een bewijs te meer, dat hier het Sacrament en Offer, het feestmaal en diens offerspijze, het Nieuw Verbond en diens bedienaren, alles, in één woord, wat op het hemelsch Pascha betrekking heeft, in, en bij, en door het waar en waarachtig bloed van Jesus wordt gewijd, ingesteld, en voltrokken. Of zouden de Apostelen hier een beeld, een symbool (of hoe men het noeme) van Jesus vleesch hebben moeten eten, en van Jesus bloed hebben moeten drinken, nu Jesus zelf nog in hun midden aanwezig is? Dat zou een denken, een herinneren zijn aan figuren, in het bijzijn der zaak zelve. Waar doet men dit? —

Er is overigens wel moeilijkelijk iets duidelijker in de gansche heilige Schrift te vinden, dan juist deze woorden van

---

1) Volgens Mt. Mr. Luc. en 1 Cor. 11, 25 zou deze wel de formul kunnen zijn. Men lette er echter op, hoe de Evangelisten den zin nog verduidelijken: „Dit is mijn bloed”: „Deze is de kelk, het Nieuwe Testament in mijn bloed, die (d. i. de kelk, die) voor u vergoten wordt, (Luc.) vgl. Langen. Maldonatus meent, dat Christus zal gezegd hebben: *qui pro vobis effunditur*, en dat Mt. en Mr. slechts den zin, niet de woorden wedergeven: *qui pro multis*, daar ook Jesus den Verrader ongetwijfeld heeft uitgesloten, *quoad fructum et effectum*.

2) Vgl. 1 Cor. XI. 25.

Jesus 1.) En het mogt ook niet anders. Hij, die hier optreedt, spreekt niet slechts als Leeraar, als Hoogepriester, als de Zone Gods en des menschen; Hij spreekt bovendien, en juist te dezer plaatse, als wetgever, als gebieder, als insteller van het Nieuw en eeuwig Verbond. En wist Hij dan niet meer, die Alwijze en Algoede, hoe „hard” het voor sommigen reeds geweest was, hoe „hard” het voor zoo velen nog wezen zou, juist dit woord, dat Hij nu stond uit te spreken, *aan te hooren*? Of zou Hij zelf nu de aanleiding willen geven, mogen geven, dat er op nieuw duizenden en millioenen van Hem zouden heengaan? Neen! voorzeker! dit kon, dit mogt Jesus niet! En had Hij dus met dit bloed, niet zijn eigen, waarachtig, natuurlijk bloed willen bedoelen, nooit in der eeuwigheid had Hij aldus mogen spreken!

„*Dit is mijn bloed*, zegt Hij, Hij die eens zijn bloed als drank beloofde; *dit is*, — niet een beeld, niet een symbool, — maar mijn eigen bloed, het bloed dat in dezen kelk is bevat, het offerbloed, dat voor u wordt vergoten, *het bloed des Nieuwen Testaments*, dat wil zeggen: het zegel en de bekrachtiging daarvan; dat eigen bloed, waardoor het Nieuwe Testament, dat van nu af de plaats des Ouden reeds inneemt, tot stand komt, en bevestigd wordt. Gelijk dus Mozes gesproken had van een waarachtig bloed der kalveren en bokken: „*dit is het bloed des verbonds*, — van het Oude namelijk, — *dat Jehova met u heeft gesloten* 2);” zoo spreekt ook Jesus thans van het zijne: „*Dit is mijn bloed des Nieuwen Testaments, dat voor u wordt vergoten*.” Immers, ook niet door een symbool of teeken, slechts door een waar en wezentlijk bloed wordt een verbond bekrachtigd 3). Zoo waar en waarachtig derhalve als het Oude

1) Vgl. Maldon. in Mt. p. 589. 2) Ex. 24, 8. 3) Vgl. Hebr. 9, 20, Perrone VI. p. 160.

bloed bloed was, (ofschoon dan dit bloed uit zich zelf zonder kracht, en slechts van kracht was door Christus), zoo waar en waarachtig is ook dit Nieuwe bloed bloed; maar een bloed, — niet als dat van Abrahams ram, die geslagt werd op den hier tegen Sion over liggenden Moria; niet als dat der kalveren en bokken, dat van daar nedervloeyde in den Cedron; maar een bloed „als van het vlekkelooze Lam,” dat de zonden der wereld wegneemt; een bloed, dat in zich zelf de kracht heeft, de hel te sluiten, den hemel te openen, en den mensch, door de verzoening, nog hooger op te voeren tot den God der glorie, dan hij vroeger, voor den val, door de genade geweest was. Het is, in één woord, het bloed van Christus Jesus; het bloed van den Zone Gods en des menschen; het bloed van den Schenker, den Heer, en den Engel des Verbonds zelve. En is dat bloed tot nu toe door duizenden van offers afgebeeld; thans is het zelf aanwezig. En werkte het, in het verleden, als door terug- of liever vooruitwerkende kracht, in alle die schaduwen en figuren; van nu af werkt het als meer onmiddellijk en volkomen, in en door zich zelf. En dulde dit bloed, om aldus te spreken, tot op dezen dag, het zegel des eersten Verbonds naast zich, van nu aan bewerkt het zelf, en met uitsluiting des Ouden, een „Nieuw,” een „beter,” en een „eeuwig Verbond,” — welks beeld slechts en welks voorafschaduwing het eerste was. „Deze is dus de kelk, HET NIEUWE TESTAMENT, — in mijn bloed.”

En ziedaar, waarom er ook aanstonds wordt bijgevoegd: „wat voor u 1), en voor velen 2) wordt vergoten.” Voor u, zegt Hij, — voor de Apostelen, tot wie onmiddellijk de belofte gerigt wordt. Maar niet alleen voor de leerlingen, ook voor velen wordt dit bloed uitgegoten, geplengd. En

1) Luc. v. 20. 2) Mt. Mr.

die velen — zijn *allen*. Allen immers, volgens de spreekwijze *der Schrift*, zijn ongetwijfeld *velen*. En voor allen is Christus gestorven; allen wil God ter zaligheid gebragt; tot allen strekt de kracht des offers zich uit. En dat offer zelf, het zal voortbestaan, en herhaald worden tot aan het einde der eeuwen toe, en voor allen geschieden tot vergeving der zonden. Of ziet gij misschien nog iets anders? Denkt gij veelligt, bij het woord *velen*, aan de ondankbaarheid van diegenen, die vrijwillig, en dus roekeloos, al de vruchten diens offers zullen versmaden 1)? O, dan moet ook dit woord, bij de instelling des offers zelve, weêr een nieuwe schicht van droefheid in het beminnelijk Hart van *Jesus* geweest zijn: *Voor u en — slechts — voor velen*, zou Hij dan gezegd hebben, niet voor allen, — zal dit offer vruchtbaar zijn. Voor u en slechts voor velen, niet voor allen, zal dit bloed ter redding vloeijen. Voor velen toch, om hun eigen schuld, wordt het vruchteloos gestort. Voor u in elk geval, behalve voor Judas, wordt het vergoten.

En wanneer? — Zoo als wij gehoord hebben: op dit eigen oogenblik. Morgen eerst, het is waar, zal het bloedig offer worden opgedragen; maar toch ook heden wordt hetzelfde offer, op eene onbloedige wijze, geofferd. Eens slechts zal *Jesus* sterven; eens maar zal Hij zijn bloed vergieten; éénmaal dit offer brengen op de kruinen van Golgotha; en dit ééne offer is voldoende, meer dan voldoende, „om in eeuwigheid te volmaken, diegenen, die geheiligd worden.” 2) Maar wat genoeg was voor Gods regtvaardigheid en magt, is niet genoeg voor Gods goedheid en liefde; en wat God had kunnen laten te beloven, zoo Hij zulks eerst gewild had, kon Hij niet weigeren te vervullen, na het eerst beloofd te hebben. Het éen en eenig offer moet dus beide, vooraf reeds gebragt en voort-

1) Zie Cl. Beelen. 2) Hebr. 10, 14.

gezet worden. Het offer blijft één, maar de offering wordt vermenigvuldigd. Het geofferde en de offeraar zijn dezelfde, Christus Jesus; maar de wijze van offeren verschilt. — En zoo moest het zijn. —

In het eerste aller boeken 1) stond geschreven: Melchisedech was priester des Allerhoogsten, en offerde den Heere brood en wijn. Diensvolgens had God gezworen en beloofd aan den Messias, Davids Heer en Davids Zoon: „*Gij zijt priester in eeuwigheid, naar Melchisedechs wijze.*” 2) Door den laatsten der profeten 3) was er aan toe gevoegd: „*Van den opgang der zon tot aan den ondergang is mijn Naam onder de volken groot; en op alle plaatsen wordt geofferd, en aan mijn Naam een zuiver offer opgedragen.*” Hierom voegt de Messias er bij: *Doet dit tot mijne gedachtenis.*” Zoo werd dan ook te gelijk en het feestmaal en het offer des Nieuwen Verbonds aangeduid. Een offer, dat in der waarheid een zoenoffer, maar dan ook een gedenk- of herinneringsoffer wezen zal, even als het oude Pascha dit was. Een offer, dat zal worden opgedragen in alle landen, onder alle volken, van het Oosten tot het Westen, en tot aan het einde der eeuwen toe. Een offer, dat ons deelachtig zal maken aan de oneindige verdiensten van dat bloedige offer, hetwelk morgen op Golgotha zal voltrokken worden. Een offer eindelijk, dat, ook op zich zelve, een wezentlijk en waarachtig offer is, maar dat ander bloedig offer des kruises op eene wél onbloedige, maar toch ware en nadrukkelijke wijze, op alle plaatsen en in alle eeuwen zal voortzetten en vertegenwoordigen. —

Ziedaar tevens het *Geheim des geloofs, mysterium fidei!* 4) (waarop mede de Kerk van Jesus ons dagelijks opmerkzaam maakt, in het heilig offer der Mis) in al zijne volheid uit-

1) Gen. 14. 2) Ps. 109. Vgl. Hebr. VII en V. 3) Malachias I, 11.

4) In den Canon der H. Mis.

gedrukt. Geheim des geloofs, *ons Pascha dat Christus is!*" Geheim des geloofs, dat juist *deze kelk*, niet morgen, maar heden reeds, wordt *vergoten tot vergeving der zonden*. Geheim des geloofs, dat het Nieuw en eeuwig verbond *nu* wordt geopend, door den feestdich des Heeren, gelijk het oude door het oude Paschamaal geopend was. Geheim des geloofs, dat het bloed des goddelijken Lams hier een waar en waarachtig offerbloed, tot vergeving en verzoening wezen zal, gelijk het bloed des lams in Egypte, en diens voortdurend vloeijen in Jerusalem, een waar en waarachtig bloed, tot sparing en verzoening geweest is. Geheim des geloofs eindelijk, dat ook dit Pascha der Nieuwe Wet, beide, een *gedenkoffer* en een *herinneringsmaal* blijven zal, *verkondigende den dood des Heeren, tot dat Hij wederkomt,*" even als het Pascha der oude wet, terugziende op de verlossing uit Egypte, heenwijzend naar de eerste komst des Heeren, een gedenken herinnerings- offer en-maaltijd geweest was. Wie is er die dit geheim kan doorgronden? Wie, die het naar eisch zal verklaren? Laat ons liever zwijgen, en met eerbied gelooven, en met de innigste dankbaarheid en wederliefde aanbidden!

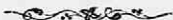
Ditzelfde hebben ongetwijfeld ook de leerlingen gedaan. *Allen* nemen den geheimzinnigen beker aan; *ALLEN drinken*; *allen* (de trouwelooze verrader veelligt alleen niet) hebben ook geloofd, en aanbeden. —

Zoo heeft hen waarlijk de beminlijkste aller Meesters, *tot het uiterste bemind*. Zijn afscheidsmaal is tevens de instelling van het Nieuw Testament geworden. Het Nieuw Testament wordt bezegeld met zijn eigen goddelijk bloed. Dat bloed wordt tegelijk een offer en offerspijs voor ons. En zoo is werkelijk de schaduw verdwenen, de waarheid aanwezig, en van nu af het middel gegeven tot de naauwst-mogelijke vereeniging tusschen God en den mensch. —

VIJFDE HOOFDSTUK,

Het verraad van Judas voor de tweede maal voorspeld.

LUC. XXII, 21—23.

Het offer der Nieuwe Wet en het geheim der geheimen is ingesteld. De Apostelen nemen allen den gezegenden beker uit Jesus handen aan; en zij drinken daaruit allen, zoo als Jesus hun ook uitdrukkelijk geboden had. Jesus, zou men zeggen, moet dus juichen, en van nu af alle droefheid uit zijn hart verbannen. Maar ach! hoezeer zouden wij ons bedriegen in die meening, nu integendeel een nieuwe schicht van droefheid weêr op eens zijn goddelijk hart doorboort. De H. Lucas laat het gevoelen ¹⁾ en, naar ons inzien, duidelijk lezen in de eigen woorden van onzen goddelijken Meester:

21. Doch zie! (zoo vervolgt Jesus zijne rede, zoodra al de Apostelen zijn H. bloed genuttigd hebben): doch zie! de hand mijns verraders, is met mij aan de tafel.

22. En de Zoon des menschen gaat wel heen, volgens hetgeen is vastgesteld; maar wee dien mensch, door wien Hij zal geleverd worden!

23. En zij nu (vervolgt Lucas, van de Twaalve spre-

¹⁾ De uitdrukking van Lucas XXII, vs. 21 is zoo beteekenisvol, en sluit zich door verumtamen zoo bepaald aan het voorgaande aan, dat er geen twijfel kan zijn, of Lucas brengt deze voorspelling des verraads in verband met de *voorafgaande* instelling van het H. Sacrament. Zoo Arnoldi in Mt. XXVI. 25.

kend), zij begonnen onder elkander te vragen: wie van hen het toch zijn mogt, die dit zou doen 1)?”

Dat de H. Lucas het verhaal dezer woorden en dezer handeling van Jesus te regter tijd en plaats heeft ingelascht, is *ons* althans waarschijnlijk. Hij moge al slechts in 't kort, en als met brokstukken 2), deze geschiedenis mededeelen; hij schijnt het toch immer, meer dan Mattheus en Marcus, en volgens zijne belofte, met orde te doen. Komt het misschien aan iemand al te bevreemdend voor, dat juist bij de openbaarmaking des verraads, Marcus en Mattheus van de *eerste*, Lucas van de *tweede*, Joannes van de *derde rede* des Heilands zouden gesproken hebben 3); dan zou ten minste veeleer het verhaal der twee eerste Evangelisten bij dat van Lucas *na* de instelling, dan dat van Lucas bij het verhaal der anderen en dus *vóór* de instelling des H. Avondmaals geplaatst moeten worden. Aan zulk eene verplaatsing staat dan ook minder in den weg, en de Lezer, die haar de voorkeur geeft, behoeft slechts het vroeger verhaalde (in het IX Hoofdstuk) hier in te lasseten 4).

Doch is het dan zoo gansch waarschijnlijk, dat de Verlosser slechts éénmaal van het verraad gesproken heeft? wij gelooven het niet. Wat Jcannes mededeelt moet zekerder *na*, dan *vóór* den maaltijd, geschied zijn. En indien Jesus tweemaal over het verraad het woord voeren kon, indien het Hem zoo bitter moet gegriefd hebben, zijn verrader ook nu nog aan zijn afscheidsdich te zien aanzitten; indien het ons zelve nog zoo goed doet, die herhaalde pogingen,

1) Luc. 22, 21—23. 2) Aldus Langen bl. 168 volg., die hieruit het tegendeel opmaakt.

3) Aldus Patrizi, dien wij hier volgen. Cf. Beelen in Luc. 22, 21.

4) And. plaatsen het gansche voorval *vóór* de Instelling des Allerh. Sacraments. Sommigen vereenigen al de 4 Evangelisten. Doch, over Joannes XIII zie beneden, Hoofdst. XIV.

tot Judas' bekeering te zien aanwenden; — waarom zou het ons dan zoo onaannemelijk, laat staan onmogelijk moeten voorkomen, dat Jesus zelfs driemaal op het verraad zou zijn teruggekomen?

Ons komt integendeel juist dit het waarschijnlijkst voor. De woorden bij Lucas, zoowel als de zaken, die hij mededeelt, komen ook niet zóó zeer met die der twee eerste Evangelisten overeen, dat er niet tevens een wezenlijk verschil in te vinden is. Vroeger had Jesus zich beroepen op het woord der *H. Schrift*. Hier zegt Hij slechts in 't algemeen, dat het verraad van Judas reeds voor eeuwen door den hemelschen Vader voorzien, en alzoo door de raadsbesluiten Gods bepaald, vastgesteld en toegelaten was. Vroeger hebben de leerlingen zich ommiddellijk tot Jesus gewend, Hem vragende: *ben ik het?* Thans schijnen zij slechts onder elkander te spreken, en malkaar af te vragen: *Wie zou het toch zijn?* 1) —

Hoe het zij, in elk geval vinden wij in deze woorden een nieuw bewijs voor de smart van Jesus zoowel als voor de verwondering der Apostelen. Immers, welk eene tegenstelling! en op welk oogenblik! *Drinkt allen, zegt Jesus, dit is mijn bloed, — het Nieuwe Testament, — voor u vergoten!* Maar helaas! *één uwer zal mij verraden!* Ik geef mij *zelven* geheel aan u, geheel voor u; en toch, één uit u is een duivel. De Apostelen hebben dit dan ook volkomen begrepen. *Wie zou het zijn?* denken ze, vragen ze, zoeken ze; wie zou het kunnen zijn, die onder ons, en in het aanschijn des Meesters, zulk een ondankbare, schijnheilige, verrader zou wezen? Het schijnt hun niet mogelijk. En dit kan ons niet verwonderen. Drift, zwakheid en kleinmoedigheid kunnen nog eenigzins verschoond worden; maar ondankbaar-

1) Zie Patr. adnot. 157. Seraphim, Prompt. Eccl. Parerg. V.

heid, verraad en huichelarij, zij zijn onvergefelijk in ieder opzigt; zij zijn dus ook voor eeuwig gebrandmerkt in het karakter van Judas. Zijn er ook thans nog, die Jesus verraden; zij alleen kunnen een Judas verontschuldigen. —

Te regt heeft men hier nog opgemerkt 1), hoe de Zoon Gods en des menschen zijn eigen lot tegen dat van Judas overstelt. Voor het oog des vleesches schijnt Judas' lot het beste; maar niet voor het oog der ziel. Christus wordt verkocht; Judas verkoopt. Christus gaat ter dood; Judas ontvangt zijn loon. Christus wordt weldra door allen, zelfs door zijne leerlingen verlaten; Judas verwerft in schijn de gunst der grooten dezer wereld. Maar bij God is het anders gesteld. Christus *gaat heen*, gelijk de Vader wil en Hij zelf heeft verkozen; Judas wordt voortgezweept door Satan en zijne driften. Christus zal sterven, ter verlossing en zaligmaking der menschen; Judas holt voort naar zijn eeuwig verderf. Christus wacht dan ook, in één woord, „de Naam boven alle namen” en het Rijk en de glorie; Judas de wanhoop, de strop en de hel. Ach! mogten allen, die tot nu toe op Judas geleken, zich nog bij tijds herinneren dat verschrikkelijk, maar toch goddelijk *Wee!*

1) Vgl. Maldor. in Mt. 26. p. 531.

DE TWAAALFDE HOOFDSTUK,

De Voetwassching.

(Jo. XIII, 2—11.)

De laatste maaltijd van Jesus met zijne leerlingen gehouden, is nu afgelopen. De verrader is aangeduid, ten minste met algemeene trekken; het oude Pascha is door het Nieuwe vervangen; de Apostelen zijn tot priesters en bedienaren des Nieuwen verbonds gewijd. Er schijnt dus niets meer te doen over voor Jesus.

En toch is er nog ééne plegtigheid, die Hij niet mag achterwege laten. De leerlingen zijn allen tot eene hooge en heilige waardigheid verheven. Allen zullen zij vorsten zijn in Jesus' rijk! Allen zullen zij moeten offeren, geleiden, gebiedten, terwijl wederom één hunner nog hooger dan de anderen zal staan en allen moet weiden. Misschien hebben zij dus nog ééne wezenlijke behoefte aan eene groote, gewichtige les. Zeker is het, dat hunne opvolgers die hebben, en dat ook zij zelve op verre na nog niet alles bezitten, wat tot het waardig uitoefenen hunner heilige bediening gevorderd wordt.

Het eerste is, ongetwijfeld, eene ware *ootmoedigheid*, ook in hen zoo als altijd, op de *waarheid* gegrond. Het tweede is, even zeker, de *reinheid* der ziel, niet minder noodig, dan die grondslag des ootmoeds. Die reinheid kan echter niet,

dan door Christus, komen; die ootmoed slechts met en om God beoefend worden. Beide, reinheid en ootmoed, maken hen Gods vrienden. Zijn ze dit, dan ontvlammen zij van ijver; en die ijver is de naastenliefde zelve, het *tweede*, en naast het eerste, het eenige gebod, — de reden van Jesus komst op aarde, zijn eenige wensch, en zijn hoogste doel. Liefde heeft Hij altijd gepredikt; liefde heeft Hij immer bevolen; liefde, niets dan liefde, heeft Hij altijd en overal in al zijne woorden en daden en wonderen getoond. En Hij is nog niet ten einde. Weldra zal ook dezelfde les worden opgenomen in de laatste beschikkingen van zijn uitersten wil. Zij zal als de hoofdzaak wezen in zijn Vaderlijk testament. Zij zal Hem volgen, neen voorgaan, naar het Proetorium en Golgotha; daàr worden geschreven, met goddelijke letteren, op de vier hoeken des kruises, en eindelijk worden bezegeld met de laatste druppelen van zijn goddelijk bloed. Tot de liefde wordt dus alles terug gebragt; om haar en door haar worden alle deugden beoefend. Wij mogen verwachten dat de goddelijke Leeraar ten einde toe zal voortgaan, gelijk Hij begonnen is, met *te doen en te leeren.*” Dit volgt ook inderdaad.

Zien wij, hoe de leerling der liefde dit toonbeeld heeft voorgesteld.

JOAN. XIII.

2. En als het avondmaal gedaan was, (toen de duivel reeds aan Judas Iskarioth, Simons zoon, in het hart had ingegeven, dat hij Hem verraden zou:)

3. Wetende, dat Hem de Vader alles heeft in handen gegeven, en dat Hij van God is uitgegaan, en tot God (weder) gaat:

4. Staat Hij op van het avondmaal, en legt zijne kleede-

ren af; en een linnen doek nemende, omgordt Hij zich (daarmede.)

5. Daarna giet Hij water in het bekken, en begint Hij de voeten der leerlingen te wasschen, en af te droogen met den linnen doek, waarmede Hij omgord was.

6. Hij komt dan tot Simon Petrus. En Petrus zegt tot Hem: Heer, wascht gij mij de voeten!

7. Jesus antwoordde en zeide tot hem: Wat ik doe, weet gij thans nog niet; gij zult het echter daarna weten.

8. Petrus zegt tot Hem: Gij zult mij in eeuwigheid de voeten niet wasschen. Jesus antwoordde hem: Zoo ik u niet wasch, zult gij geen deel hebben met mij. —

9. Simon Petrus spreekt tot Hem: Heer, niet alleen mijne voeten maar ook de handen en het hoofd.

10. Jesus zegt tot hem: Die gewasschen is heeft niet van noode, dan dat hij de voeten wassche; maar is geheel rein. Ook gijlieden zijt rein, maar niet allen. —

11. Want Hij wist wie Hem verraden zou: daarom zeide Hij: Gij zijt niet allen rein....

Ziedaar het verheven voorbeeld van liefde en zelfvernedering onzes gezegenden Verlossers, door den leerling, dien Jesus lief had, als naar het leven geteekend. Het voorbeeld is zekerlijk op zich zelf onze aandacht waardig; maar hoeveel wint het, als wij zoo spreken mogen, door den persoon, die het ons voorhoudt, en om de wijze, waarop het wordt voorgesteld.

Joannes is altijd en overal de leerling der liefde. Al wat zijne teêrgeliefde Meester gedaan en gesproken heeft, staat hem onophoudelijk, als tegenwoordig, voor de oogen. Hebben de drie vorige Evangelisten de zaak aangestipt, dan weet hij er juist datgene bij te voegen, wat er nog scheen te ontbreken; hebben zij gezwegen, hebben zij vooral zulk

een feit, als het hier verhaalde, niet medegedeeld; dan zonderheid ontgloeit zijn hart, dan weet hij ons de geheele toedragt der zaak met de eenvoudigste maar treffendste kleuren te schetsen. Zoo doet hij hier; en men heeft slechts toe te zien, om aanstonds den vurigen minnaar te herkennen, en tevens den goddelijken Heiland, door hem aange-toond, als 't ware te zien en te hooren.

Vooraf moeten wij echter nog een woord zeggen *over den tijd* zelve, waarop de voetwassching heeft plaats gehad. Velen toch 1), en misschien de meesten, wijzen haar eene plaats aan, *vóór* de instelling van het Pascha der Nieuwe Wet. Een of ander plaatst haar, als 't ware te gelijk, dat wil zeggen, tusschen de Consecratie van het Brood in het ligchaam, en die des Wijns in het bloed van Christus 2). Anderen eindelijk plaatsen haar aan het einde en dus zoo wel na den maaltijd, als na de instelling van het H. Sacrament 3). Deze laatsten willen wij volgen, om gewigtige en, naar ons inzien, doorslaande redenen.

Er is, vooreerst, geen wezenlijke reden, om aan te nemen, dat de voetwassching tevens een symbool van zedelijke reinheid, en dus door Jesus verrigt zou zijn, om de leerlingen, als 't ware, voor te bereiden tot het nuttigen van zijn goddelijk vleesch en bloed. Jesus zelf geeft eene duidelijke en gansch andere verklaring zijner handeling 4). Is dit waar, dan valt reeds daardoor alleen de eerste en voornaamste bewijsgrond van diegenen, die een ander gevoelen verdedigen 5).

Het is vervolgens zeer zeker, dat de goddelijke Verlosser wèl op het einde des maaltijds 6), maar toch, *„terwijl zij*

1) Z. Lipman; Vgl. Maldonat, in Jo. 13, num. 15. 2) B. v. Sepp. Vgl. Rippel 3) B. v. Patritius. Beelen, cf. Calmet. 4) Jo. 13, 12 volg. 5) Zie b. v. A. Lap. in Jo. 13, 2. Zoo nog Langen bl. 159. 6) Luc. 22, 20. Zie boven Hoofds. X.

nog *aten*" 1), en dus, nog aan tafel zittende en den maaltijd sluitende, het Pascha der Nieuwe Wet heeft ingesteld. Maar wat leert nu Joannes, die ook zelf reeds, naar allen schijn, van dit liefdegeheim gesproken heeft 2)? Dat Jesus, „na den maaltijd" 3), de voeten zijner leerlingen heeft gewaschen. Dat Hij „opstond van het avondmaal" 4), om dit liefdeblijk te geven. Er zijn er, wij weten het, die hier twee 5) maaltijden onderscheiden; maar het zijn niet de Evangelisten. Er zijn anderen, die wel niet vóór, maar dan toch *onder* den maaltijd de voetwassing laten plaats vinden. Dit is mogelijk, in zoover wij denken mogen, dat de maaltijd steeds voortduurde tot aan den lofzang of het dankgebed; maar het is niet waarschijnlijk, in dien zin, dat het eigenlijke „avondmaal" en hetgeen door Jesus daaraan werd toegevoegd, nog niet zou „gedaan zijn" (*coena facta*).

Het is waar, dat de voetwassing, waar zij plaats vond, wel meestal vóór den maaltijd, of liever, bij de aankomst of intrede in het huis des gastheers 6), moet geschied zijn. Het is echter volstrekt niet bewezen, dat deze gewoonte algemeen was. Bij het Paaschmaal der Joden is dan ook nergens van eene voetwassing spraak; en het is zeker buiten twijfel, dat de plegtigheid, door Jesus verrigt, geheel *buitengewoon* was. Wij voor ons zouden dus ook

1) Mt. 20, 26. Mr. 14, 22 ib. Hoofdst. X. 2) Jo. 13, 1. Zie boven Hoofdst. X. 3) Jo. 13, 2. *Genomenou* niet *Ginomenou* (waaraan toch Tischendorf de voorkeur geeft), d. i. *coena facta*, (vergelijk v. 4. *surgit a coena*) d. i. het avondmaal gedaan zijnde (cl. Beelen, Patr.) And. vertalen: beim mable, während des Mahles (Langen). Rippel verwijst naar plaatsen als Mt. 26, 20, *vespere facto*, Mr 15, 33 *facta hora sexta* Luc. 4, 42. Mr. 6, 2, Mt. 27, 1, om te bewijzen, dat *coena facta* niet zeggen wil: na, doch *gedurende* den maaltijd. *Ginomai* beteekent echter *plaats vinden*, en dus in het Part. Aor. als de maaltijd *plaats gevonden had*. And. *coena paratá* (Rosenm., v. d. Palm), wat het zeker niet beteekent. Vgl. Kuinöl.

4) Jo. 13, 4. 5) *Of drie*: Vgl. A. Lapide in Jo. 13, 4. Sera'him, 12 c. 6) Vgl. Gen. 18, 4. Luc.

liever de zaak omkeeren, en zeggen: dat het juist uit den aard der zaken meer waarschijnlijk is, dat de voetwassing *na*, dan dat zij *voor* de instelling des H. Sacraments heeft plaats gehad. Toen eerst waren de Apostelen tot den hoogst mogelijken rang in Jesus' Godsrijk verheven. Toen ook begonnen zij op bijzondere wijze over hunnen rang en hunne voorregten te strijden 1). Eene reden te meer voor den goddelijken Leeraar, om, na het hoogste blijk zijner goedheid en liefde, ook nog het sterkste bewijs zijner *zelfvernedering* te geven.

Nog meer. Volgens het vrij algemeen gevoelen der Kerkvaders en Leeraars is ook Judas bij de instelling des *H. Avondmaals* tegenwoordig geweest 2); en er zijn ook goede redenen om dit aan te nemen 3). Maar is dan de verrader eerst later uitgegaan, (zoo als Joannes ons mededeelt in het

1) Luc. 22, 24 Zie beneden Hoofdst. XIII..

2) Zie b. v. Suarez. P. III, q. 73. a. 5. disp. 41. Sect. 3. A Lap. in Mt. 26, 20. Estius ad Jo. 13, 26. Sommigen beweren nogthans het tegendeel; doch zonder eenige reden aan te geven. Volgens den H. Hilarius, zou dar Judas niet eens bij het eten des Paaschlams tegenwoordig zijn geweest. Langen, die het tegendeel beweert (bl. 166) citeert daarvoor Tatian. Diatess. c. 15, Ammonius, Harm. Evang. c. 155, Jacob. v. Nisibis, Sermo de Pasch. XIV. § 4. Constitut. Apost. V 16, Hilar. in Mt. can. 30. Theophilact. in Mt. c. 26, waar hij toch niet zegt: velen (*manchen* maar eenigen. Onder de latere Schrijvers worden aangehaald: Zacharias Chrysopolitanus, Rupertus, Petrus Comestor, Innocentius IV (ut videtur, ait Maldon), Turrianus, Salmeron, Barradius, Lamy. Zie b. v. Langen. Schegg. Muré, bl. 416 (tegen Schuster, bl. 343). Maldonatus citeert voor ons gevoelen: Cypr., Chrysost., Hieron., Auctor ad Marc. (Hieronymo tributur). Theodoretus, Leo A Lapide voegt er bij: Ambros. Rabanus, Beda, Thomas, volgens Suarez, Euthymius, Bernard. Maldonatus voegt er nog bij, dat Judas, door den maaltijd vóór den tijd te verlaten zich zelven zou verraden hebben. Wat Schegg zegt van Luc. 22 21: *Verumtamen ecce.* etc. „Die Verbindung ist treffend, aber nicht ursprünglich, sondern von Lucas frei gewählt,“ komt ons volstrekt niet aannemelijk voor.

3) Vgl. b. v. Mt 26, 20 en 26, en Mr. 14, 18 en 23. Door *niet* te zeggen: dat Judas de zaal verlaten heeft, geven zij veel eer te kennen: dat hij vooreerst nog gebleven is, en nog behoort, tot *die allen*, die drinken. (Zie A Lap. waartegen Langen bl. 167)

33ste vers van het XIII^{de} Hoofdstuk), dan is het niet mogelijk vóór dit tijdstip, de instelling der Eucharistie gevoelig te plaatsen. Men plaatst ze dan ook later, na het 30ste 31ste of 33ste vers van dit Hoofdstuk 1). Maar vooreerst is deze tusschenschuiving gansch willekeurig. Vervolgens zou het in dat geval altoos onverklaarbaar blijven, hoe Joannes geen enkelen trek, geen woord zou hebben overgehad, om ons, hier of elders, de instelling van het grootst en verhevenst geheim onzer H. godsdienst te doen vermoeden. Wij blijven dus bij ons gevoelen, en houden het voor 't meest waarschijnlijk, dat in de eerste plaats de maaltijd des Pascha's, daarna en aan diens einde de instelling der Eucharistie, vervolgens de voetwassing der leerlingen, eindelijk, de verwijdering van den trouwelloozen Judas heeft plaats gehad.—

Dit laatste, wij weten het, wordt door velen verworpen. Sommigen hebben zelfs beweerd, dat het tegengesteld gevoelen door de meeste, en bijna door al de nieuwere Schriftverklaarders omhelsd wordt. Doch „de uitdrukking van Lucas 2) is van zóóveel beteekenis en sluit zich 3) zóó bepaald aan het onmiddellijk voorafgaande aan, dat er over zijne opvatting geen twijfel zijn kan”. Mattheus en Marcus laten hetzelfde vermoeden. Joannes schijnt het volkomen te bevestigen 4).—

1) Zie Mayer in Freib. Kirchenlex, Art. Judas. Vgl. over deze vraag Seraphim l. c. Parerg. V. De Communione Judae. Schuster bl. 343. Patr.

2) Aldus Arnoldi, in Mt. 26, 25. — Zie ook Calmet, Jansen, in Harm. Evang. c. 132 en Patrit. Comm. in Jo. X^{III}. —

3) Door 't woord verumtamen. Dat juist dit woord zou aanduiden, dat er geen zamenhang met het voorgaande voor handen is (*Langen* bl. 169), zien wij volstrekt niet in; dat Lucas zoo *fragmentarisch* zou verhalen (Schegg etc.) evenmin.

4) *Langen* bl. 168 brengt nog bij: „dat de akt van instelling des hoogsten geheimis niet mogt ontwijd worden door de deelname des verraders”.

Hoe het zij, in elk geval, maar in het onze veelligt meer dan in elk ander, bevroeden wij aanstonds en het hoog verhevene, en het dieptreffende, dat in deze heilige daad van Jesus, op zulk een oogenblik, aan zulke personen, en in zulke omstandigheden, gelegen is. De H. Joannes heeft het ook duidelijk doen uitkomen. —

Jesus weet, dat zijne ure gekomen is: het is de ure zijns lijdens, maar ook die zijner glorie. Hij weet, dat Hij zal henegaan tot den Vader. Hij weet, dat Hij nu het grootst en teederst bewijs zijner liefde heeft gegeven, in het vieren van het plegtigst en indrukwekkendst en allerheiligst avondmaal, dat ooit gehouden is. Hij weet, dat Judas, de zoon van Simon, ofschoon hij zich nog immer in het midden der getrouwe leerlingen bevindt, 1) reeds geheel en al in de magt des duivels is. „Hij weet eindelijk, dat de Vader Hem alles in handen heeft gegeven”, dat Hem, volgens de aloude prophetiën, de hemel, de aarde, en al wat daarin is, onderworpen zijn; dat Hij de eenige, eeuwige, oneindige Zoon des Oneindigen Vaders is, en dus, God van God, „uit God is uitgegaan”, om ook als mensch onder ons menschen te verkeerren, maar nu weldra, door zijn lijden en glorievolle hemelvaart, weêr terug te keeren tot God 2)”. Dit alles is Hem bekend. „Hij weet het”. En toch; gelijk Hij zich reeds eenmaal vernederde, „vernietigde”, door het aannemen der gestalte van eenen slaaf, en gelijk Hij zich morgen op nieuw zal vernederen, „vernietigen”, door de gehoorzaamheid tot den dood, en tot den dood des kruises 3), zoo zal Hij zich ook thans nog vernederen, en beneden de

Deze bewijsgrond schijnt ons niet sterker dan die van den H. Thomas voor het tegendeel, door Langen verworpen. Zie nogthans Schegg in Luc. 22, 24, waar hij hetzelfde beweert. en Vgl. Muré. l. c. Vgl. ook Mald. in Mt. 26, 18, p. 678. — 1) Jo. 13, 1—3. —

2) Jo. 13, 3. — 3) Phil. II, 5—11. —

zijnen stellen, eer Hij henegaat, door het wasschen en afdroogen van de voeten zijner leerlingen. — Ziedaar, op welke wijze de H. leerling der liefde de hooge waarde dezer handeling heeft gevoeld; ziedaar hoe hij die heerlijk, en krachtig heeft doen uitkomen en als 't ware voor ons heeft geschilderd. En met regt heeft hij dit gedaan.

Het wasschen der voeten was een werk der slaven of geringste dienstknechten 1); Jesus zelf zal het weldra doen uitkomen 2). Aan zulke dienaren maakt Hij zich derhalve volkomen gelijk. Het bovenkleed legt Hij af. Want dat kleed, een lang en breedplooiend oppergewaad, werd door de slaven niet gedragen, en kon ook, natuurlijk, bij het werken slechts hinderlijk zijn. Hij omgordt zich bovendien met een linnen doek, zoo als ook de slaven zich omgordden 3), en giet water in het waschbekken, om terstond met de voetwassching te kunnen aanvangen. Met den doek waarmede Hij omgord is, zal Hij vervolgens de voeten der leerlingen afdroogen 4).

Gewis; wij mogen het herhalen: het is volstrekt niet bevreemdend, dat de leerling der liefde, door het zien van zulk een schouwspel zoo diep getroffen werd. —

Doch Joannes was de eenige niet, die dezen indruk ontwaarde. Ook Petrus gevoelde dien tot in het diepste der ziel; en ook hij niet minder dan Joannes heeft het ons doen gevoelen.

Naar allen schijn komt Jesus het eerst tot Petrus. Wel zijn er, die dit niet aannemen 5), maar den meesten is het toch hoogst waarschijnlijk. Dit geldt zelfs voor zulken, die er anders regt mee verlegen zijn, dat in dit geval aan

1) Vgl. Kon. 25, 41. — 2) Jo. 13, 12 volg. — 3) Luc. 17, 8. Vgl. 12, 35. 37. —

4) Jo. 13, 4. 5. — 5) Zie Beelen in Jo. 13, 6, Origenes, Chrijs. Theoph. . meenen, dat Christus met Judas zou begonnen zijn. Augustinus, Beda en de Latijnsche VV. denken aan Petrus (Vgl. Mald. t. pl.)

Petrus, zoo als immer, ook hier weer, de eerste en voornaamste plaats, naast Jesus, gegeven is. Die gewoonte zelve van Jesus pleit dan ook waarlijk voor dit gevoelen. De natuurlijke samenhang van het Evangelisch geschiedverhaal laat hetzelfde vermoeden. *Hij was omgord - zegt Joannes en Hij komt dan tot Petrus.* Zouden overigens ook de andere Apostelen, zoo zij de eerste geweest waren, op geenlei wijze getoond hebben, dat hun de handeling van Jesus bevreemde? In elk geval wordt ons de hardnekkige tegenstand van Petrus des te minder begrijpelijk, hoe meer men aanneemt dat sommigen reeds vóór hem zich de voeten door Jesus hadden laten wasschen. Het is eindelijk bekend, hoe Petrus, „de eerste” 1), steeds de eerste en voornaamste plaats onder Jesus leerlingen innam. Hij dus, van wien wij elders lezen, „dat hij voor Jesus en voor zich” de schatting betaalde, zal ook dezen avond, bij het schoonste der oude en het heiligste der nieuwe feestmalen, wel het digst naast den Vader des Huisgezins gezeten hebben. En hij, die aller *aanvoerder* 2) wezen moest, zal waarschijnlijk de groote les 3), die hij het meest behoefde, vóór alle anderen, van Jesus ontvangen hebben. Dit wordt nog meer waarschijnlijk, zoo wij aannemen, dat de eerste en voornaamste plaats, aan Jesus linkerzijde, door Petrus werd ingenomen, eene omstandigheid, die wij voor zeker mogen aannemen. Joannes immers lag *in Jesus schoot* 4), dat wil zeggen, aan zijne voeten, of rechterzijde; welke plaats overigens *de derde* was, onder vele. Vóór dien leerling, dien Jesus lief had, zal wel niemand behalve Petrus hebben aangezeten 5).—Zat dus Petrus de tweede, en onmiddellijk naast Jesus;

---

1) Mt. X, 2. 2) Luc 22, 26. Zie beneden H. XIII 3) Beneden Jo. 13, 12 volg. 4) Jo. 13, 23. 5) Vgl. nog dat gedurig wederkerende: *Petrus, Joannes en Jacobus.*

waarom zou dan ook de Leeraar niet met den digst bij Hem aanliggenden leerling, waarom, (Hij die alles wist) niet met den tegensprekenden Petrus, begonnen zijn? — Nadat derhalve Joannes in het algemeen gezegd heeft, dat Jesus begon zich gereed te maken om de voeten te wasschen, verhaalt hij in het bijzonder, *op welke wijze* Hij dit verigtte 1); — *en Hij kwam dan tot Petrus.*

Wat hiervan zij, al de leerlingen moeten zich reeds verwonderd hebben, om de eerste voorbereidselen door Jesus gemaakt. Maar nu komt de Heer tot Petrus. En mij dunkt, wij zien Hem nederknielen en zich gereed maken om Petrus de voeten te wasschen, gelijk de slaaf zijnen Heer. Dit is te veel. Simon, de vurige Galileër, die niet slechts zich zelve kent, zoo als hij reeds eenmaal getoond heeft: „Ga van mij Heer! ik ben een zondig mensch”, maar die ook Jesus kent, tot wien hij heeft uitgeroepen: „Gij zijt de Christus, de Zone Gods”! Simon staat over die diepe vernedering zijns Meesters verstomd. Hij kan, hij mag ze niet toelaten, meent hij, althans niet voor zich. En dit eerst en krachtigst gevoelen, dat hem dan ook brandt in het hart, het moet er uit. Want wie ooit zijn gevoelen mogt inhouden, Petrus niet. Doch waar zal hij woorden vinden om zijne gevoelens uit te drukken? Om het even. Hij stamelt liever maar een halven zin, die toch altoos door de liefde verstaan wordt: „Gij Heer! wascht Gij mij de voeten!” — En inderdaad: God aan de voeten zijns schepsels, de Heer als slaaf zich voordoende, de Oneindige nedergekniel vóór een zondaar, en zulks om hem de nederigste dienst te bewijzen, — het was wel te veel voor een hart als dat van Petrus, te veel, om niet vervoerd

1) Zoo Maldon. met den H. August. die aldus dit *ergo* ook in vs. 6. verklaren. Vgl. Jansen. Comm., Langen, etc.

te worden door een heiligen ijver, niet te beven van ontzag, niet te weigeren, mogen wij er bijvoegen, zijne voeten uit te strekken, zoo lang er althans geen meer uitdrukkelijk gebod gegeven werd. Tot nu toe heeft dan ook de edele Visscherszoon nog niet misdaan. Minzaam en liefelijk luidt derhalve het antwoord van Jesus. Meer nog; Hij belooft zelfs reden te zullen geven voor zijne handelwijze, indien Petrus slechts een weinig geduld heeft. „*Thans, zegt Hij, thans weet, en begrijpt GIJ nog niet, wat ik doe*”, en met welk doelen hooger oogmerk ik handel. Wacht slechts; en laat mij eerst handelen. „*Daarna zal ik u alles verklaren, en gij zult het weten*”. Waarmede Hij tevens zeggen wilde: Gehoorzaam dus nu, Petrus! —

Voor dit woord had dan ook Petrus moeten bukken. Een voortdurend verzet en een nieuw wederwoord zijn niet meer gansch prijzenswaardig. Hoe gaarne anders en hoe veel schelden wij den ootmoedige niet kwijt. De ijver van Petrus is blind, het is waar; maar staart hij ook niet in den gloed der oneindige Zon? „*Heer, roept hij, neen, nooit, nooit, — in der eeuwigheid zult GIJ MIJ de voeten niet waschen!*” *Gij, mijn God! — en ik?* —

Petrus! wij herkennen u, en wij zouden u ook nu nog bijna prijzen. Maar de Liefde moet hier zegepralen over de liefde, en ook de grootste ootmoed moet hier voor de vernietiging des verootmoedigden onderdoen. Luister dus: — „*Indien ik u niet wasch, zegt Jesus, zult gij geen deel met mij hebben.*” Vreesselijke bedreiging! Door verzet en ongehoorzaamheid in doodzonde te vallen, niet meer in vereniging, niet meer in gemeenschap, niet meer in vriendschap 1) met Jesus te zijn, wie kan het verdragen? Petrus

1) Vgl 2 Kon. 20, 1; 3 Kon. 12, 16. —

voorzeker niet. Wèl had hij gezegd: „*Ga van mij, Heere!*” maar hij wilde, ongetwijfeld, noch uit het rijk van Jesus, noch uit den naasten kring zijner vrienden, noch uit zijne liefde, met al wat daaruit voortvloeide, verstooten zijn. Verschrikt springt hij dus op. En nu, altijd dezelfde, en eensklaps, als 't ware van het eene uiterste tot het andere overgaande, biedt hij niet slechts de voeten, maar ook de handen, ook het hoofd, het geheele ligchaam, zoo noodig, ter wassching aan, en Hij roept uit: „*Heere! zoo dit waar is; als het moet zijn, en Gij het volstrekt wilt, o! wasch dan niet alleen mijne voeten; maar wasch dan ook mijne handen en mijn hoofd*”. Ja, „niet slechts een deel en wel het lagere gedeelte, maar ook de edelste en hoogere deelen onderwerp ik U 1.”) Doe wat gij wilt. Mijne betrekking tot U te verliezen, U ongehoorzaam te zijn, dat wilde ik nooit.”

Uit dezelfde woorden zien wij nog duidelijker, hoe de vurige Petrus niet uit ongehoorzaamheid, maar veeleer uit onberaden ijver en om zijn grooten eerbied voor zijn Heer en Meester, wederstand geboden heeft. Jesus toont zich dan ook volkómen te vreden; en Hij antwoordt liefelijk, slechts den altijd overdrijvenden Petrus tot het juiste midden terugbrengend: „*Die gewasschen is heeft niet van noode dan zich de voeten te wasschen, maar is geheel rein. En ook gijlieden zijt rein, maar niet allen.*

Want Hij wist (gaat Joannes voort) wie het was, die Hem zou overleveren; daarom zeide Hij, niet allen zijt gij rein.”

Uit deze laatste woorden moeten wij opmaken, dat de goddelijke Verlosser, volgens gewoonte, tot eene andere meer verhevene beteekenis der woorden overgaat. De vraag is slechts, waar, en bij welk woord, hier die overgang plaats vindt.

En inderdaad; wij hebben straks reeds de vraag kunnen stel-

1) H. Aug Tr. 56. —

len, hoe het toch mogelijk is, dat Petrus geen deel met Jesus hebben zou, indien hij zich de voeten door Jesus niet wasschen liet? 1) Eenige Kerkvaders 2) en Schriftuitleggers 3) antwoorden eenvoudiglijk: dat dit geschied zou zijn, wegens de ongehoorzaamheid van Petrus. Dit is mogelijk; en ook het eerstvolgend antwoord van Jesus zou dan nog in den eigenlijken zin moeten genomen worden. Anderen evenwel, en misschien de meesten 4), denken aanstonds aan de toespeling op eene verhevener beteekenis. Jesus was immers gewoon van het natuurlijke op het bovennatuurlijke, van den gewonen zin tot een buitengewonen, van het eigenlijke tot het overdragtelijke over te gaan. En het *wasschen* is voorzeker een beeld van zedelijke reiniging. Hetzij dan nu dit wasschen hier den doop, 5) hetzij het de boetvaardigheid, 6) hetzij het slechts in het algemeen, of het bloed van Christus, 7) of het reinigen van dagelijksche fouten 8) zou hebben afgebeeld, in allen gevalle zou het figuurlijk genomen, en van eene hoogere reiniging verklaard moeten worden.

Het is wel niet zeker, dat die opvatting daardoor bevestigd wordt, dat Jesus nu niet meer bloot van de voeten, maar in 't algemeen spreekt: „*Zoo ik U niet wassche, zult gij geen deel met mij hebben* 9,”) maar het wordt toch verduidelijkt, door hetgeen er op volgt; „*Die reeds gewasschen is, heeft niet meer noodig, dan dat hij de voeten wassche, maar is geheel rein;*” daar toch van een voorafgaand natuurlijk wasschen of baden der Apostelen niets bekend is, en deze woorden een algemeene en liefst overdragtelijke beteekenis schijnen te vorderen.

Dat ten minste dit laatste woord van onzen goddelijken

1) Vers. 8. — 2) H. Basilius, Cyrill. Alex. zie Mald. 3) B. v. cl. Beelen.

4) Zie b. v. Mald. Ook Olshausen p. 325. Vgl. Tholück in h. l.

5) Aug., Scholz., Lipm. — 6) 7) Zie Mald. — 8) H. Chrys. Cyr. enz.

9) Zie Mald. —

Verlosser tot een verhevener beteekenis doet overgaan, en er dus van nu af eene geheel andere dan bloot lichamelijke reinheid beteekend wordt, zoodat dit *wasschen der voeten* ook nog eene tweede, symbolische beteekenis erlangt, dit blijft buiten twijfel; en het bewijs volgt: „*Ook gijlieden zijt rein, — maar niet allen.*”

Doch waarom dan nog de voeten gewasschen, indien allen gereinigd zijn? Omdat, (indien wij nu bij dien zin blijven), niemand toch zóó rein is, dat er niets meer aan hem te reinigen zou over zijn. Omdat, in één woord, behalve de groote en de zieldoodende zonde, waarvan men gereinigd moge worden, ons toch allen nog kleinere, en dagelijks voorkomende misslagen kunnen aankleven, gelijk het stof bijna noodzakelijk aan de voeten des wandelaars kleeft. Voor de Apostelen was zulks onder anderen, de zucht naar eer. Ook daarvan wil hen Jesus nog dezen avond reinigen. En ook deswege geeft Hij hun het huidige voorbeeld van zelfvernedering en liefde, gewis het krachtigste en welsprekendste, dat Hij uit kon denken, en dat Hij bovendien, door zijne lessen, nog zal verklaren en inscherpen.

In dezen zin kunnen wij ook de toespeling, die in Jesus woorden ligt opgesloten, geredelijk uitleggen. Gelijk iemand, zoo wil Hij zeggen, die, vóór een gastmaal, zich reeds geheel zou gewasschen hebben, later slechts de voeten, (bij de Oosterlingen bloot, en dus ligt bestoven) te wasschen over heeft; of, zoo als iemand, die in de badplaats geheel gereinigt, later slechts de voeten, die weér den grond raakten, heeft af te wasschen, — zoo bevindt gij u ook in de orde der deugd en der genade. Wie daar eens voor goed gereinigt is, door het geloof, door de boetvaardigheid, door mijne liefde, die is *geheel rein*; slechts het stof der min-

dere fouten moet van hem worden weggewasschen. *En gijlieden zijt rein*: rein in dien eersten zin, zoodat ik u niet geheel en al meer wasschen moet, maar slechts een beeld heb te geven, — (behalve mijn voorbeeld), — van eene mindere zedelijke reiniging, die ik thans met u voor heb.

Waarlijk goddelijke les! Maar ach! waarom moest hier al wederom een nieuwe pijn van smarten in het beminnend hart van Jesus dringen? *Gij zijt rein*, zegt Hij, en Hij kon dit tot Petrus zeggen. Maar Hij spreekt ook tot de anderen; en onder dezen bevindt zich — nog altijd — Judas. Hoe bitter was ook hier wederom die herinnering voor Jesus! *Gij zijt rein*, zegt Hij dus; maar Hij moet er bijvoegen: helaas! *niet allen*. Meer zegt echter ook ditmaal onze goddelijke Heiland niet. En zoo voegt Hij al wederom liefde bij liefde. Judas toch moet terstond deze waarschuwing begrepen hebben; en het was voorzeker weer een nieuw, ofschoon zijdelingsch geweld, zijn hart aangedaan. Bij de anderen bleef echter zijne eer wederom nog gespaard. Want Jesus alleen wist door zijn goddelijke alwetendheid, (zoo als de H. Joannes gedurig doet opmerken), *wie het was, die Hem verraden zou, en daarom zeide Hij: niet allen zijt gij rein*.

Hierna begon Jesus werkelijk de voeten zijner leerlingen te wasschen. De onbescheiden ijver van Petrus was overwonnen en wederlegd; de overige leerlingen moeten dus zwijgen en toestemmen. Wat zij desniettemin in hunne harten gedacht, en gevoeld hebben, wie zal het verklaren? Joannes geeft wèl den sleutel, als hij laat denken aan den Almagtigen, den Oneindigen, den nu in zijne glorie ingaanden Christus 1); maar hij laat het overige aan onze gissing over. Wij nu den-

1) XIII, 3. S. Fulg. S. 25 O grande spectaculum! Imperator coeli ad pedes militum recubat inclinatus, etc. Zie Seraphim l. c. p. 29 en volg. vele teksten der HH. Vaders.

ken het eerst aan Judas. Jesus aan de voeten der Apostelen, op den vooravond van zijn lijden en zijn dood, dit zekerlijk is reeds een tafereel, dat ook de Engelen doet verstommen. Maar dezelfde Godmensch aan de voeten des verraders, in den nacht zelve des verraads, dit is een schouwspel dat alles overtreft, wat wij ons kunnen voorstellen. „Zie”, zegt hier een heilig Leeraar, deze handeling beschouwend, „zie hoe zij allen „gezet en zijn, terwijl Jesus nederknielt. Zie, hoe Hij hun de „voeten wascht met eigen handen, hoe Hij ze afdroogt, ze „omhelst. Maar hetgeen nog het meest zijne ootmoedigheid „doet uitkomen, is dit, dat Hij dezelfde eer- en liefdediensten „ook aan den verrader bewijst. O gij dan, snood en verdorven hart, harder dan de hardheid zelve! indien gij nu nog „niet bewogen wordt door zulk eene nederigheid, indien gij „ook thans nog den Heer van alle Majesteit niet eerbiedigt, „indien gij ook nu voortgaat het verderf te zoeken van dien „Meester zoo vol goedheid voor u, en zoo volmaakt onschuldig, — ach! wee dan u! — Want niet Hij, maar gij zelf „zult vergaan!” 1).

Judas blijft intusschen altijd dezelfde. Hij was de eenige, die werd uitgezonderd door dat goddelijk woord: niet allen zijt gij rein. En toch laat hij zich de voeten wasschen door dien Alwetenden God, dien het alleen om het reinigen des harten te doen was. Zoo doet alleen de verstokte schijnheiligheid!

1) S. Bonav. Méd. de la vie du Christ. p. 262.

DEERTIENDE HOOFDSTUK.

Strijd der Apostelen over hunnen rang in het rijk van Christus.

Lucas XXII. 24 — 30.

Onbegrijpelijk mag het ons toeschijnen, dat de Apostelen, op het eigen oogenblik, waarop de Zaligmaker in hun midden neergeknield, en bezig was met hun de nederigste dienst te bewijzen, over hunnen rang en hunne betrekkelijke grootheid, in het aanstaande Godsrijk, gestreden hebben. En toch mogen wij, wegens het verhaal van Lucas en al diens omstandigheden, dit feit nergens anders plaatsen dan hier. Oordeel zelf uit hetgeen die H. Schijver ons daaromtrent mededeelt.

Lucas XXII.

24. „En er ontstond ook een strijd onder hen, wie hunner de grootste scheen te zijn.

25. Doch Hij zeide tot hen: de koningen der Heidenen heerschen over hen, en die magt over hen hebben, worden weldoeners geheeten.

26. Gij echter niet alzoo! maar wie de grootste is onder u, die worde als de geringste, en wie de overste is, als de dienaar.

27. Want wie is grooter, die aanzit, of die dient? Is het niet, die aanzit? Ik echter ben in uw midden, als een dienende.

28. Doch gij zijt het, die mij zijt bijgebleven in mijne beproevingen:

29. En ik beschik u het rijk, gelijk mijn Vader het mij beschikt heeft:

30. Opdat gij etet en drinket aan mijne tafel, in mijn rijk; en zittet op troonen, oordeelende de twaalf stammen Israëls."

Wij zien het: als Jesus deze woorden uitspreekt, bevindt Hij zich *in het midden* der Apostelen, *hen dienende*. De discipelen integendeel rusten op hunne divans en zitten aan tafel. Wie zal nog denken aan een anderen tijd, dan die der voetwassing? —

Er zijn, wel is waar, die oordeelen, dat men vertalen mag, (in het hier eerstvermelde, 24^{s^e} vers van Lucas): er was ook een strijd ontstaan 1); waardoor van een veel vroeger voorgevallen, ofschoon nu eerst door Jesus beantwoorde strijd zou spraak zijn 2). Er zijn zelfs, die dit gansche gedeelte 3), en dus ook Jesus' woorden, voor een feit houden, dat veel vroeger heeft plaats gevonden, en eerst hier ter plaatse, tegen alle orde van tijd en zaken, door den H. Lucas is medegedeeld 4). Doch beide die gevoelens zijn geheel zonder grond. —

Men zegt wel, dat er toch zeker niet over den voorrang in het nog altijd door de discipelen als een aardsch koningrijk begrepen Christus-rijk kan gestreden zijn. Dan immers, (wil men), zou de Meester zelf, door van *eten en drinken in zijn rijk* te gewagen 5), de zwakke leerlingen in die valsche opvatting versterkt hebben." 6) Doch wat bewijst dit? Spreekt Jesus in zijn latere woorden 7) niet duidelijk van zijn *hemelsch* rijk? En plagt Hij dit niet veelmalen onder het beeld van een heerlijken maaltijd voor te stellen?

1) Zie bij Lipman. 2) Bij Olshausen bl. 426. 3) Luc. 22, 21—30.
4) Maldon. in l. c. Sepp. Leb. Jesu T. III c. 29. Langen bl. 157. V. d. Palm.
5) Luc, 22, 30. 6) Olshaus. en and. ald. p. 420. 7) Vers 30.

Hij kon dus ook nu op dezelfde wijze handelen. Overigens zou deze moeilijkheid in elk geval dezelfde blijven. Al stredden immers de leerlingen over een gansch ander punt, indien zij Jesus, in zijne overdragtelijke taal, verkeerd verstonden, moesten zij, in elk geval, in hunne nog al te aard-sche opvattingen en vooruitzigten bevestigd worden. Wat verder het ander gevoelen aangaat, dat namelijk hier spraak zou wezen van een strijd *over de plaatsen*, die men *aan tafel* meer of minder dicht bij Jesus mogt innemen, dit kunnen wij onmogelijk tot het onze maken. Lucas zou dan waarlijk op eene zeer ongeschikte plaats en wijze dit verhaal hebben ingelascht. De maaltijd was reeds gansch ten einde 1). En met algemeene opmerkingen als deze, dat Lucas slechts stuksgewijze zijne verhalen mededeelt, of dat *misschien* Judas zich naast Petrus en Joannes wilde plaatsen, en meer dergelijken, laten wij ons niet te vreden stellen.

Is het bovendien, zelfs uit de natuur der zaken, niet zeer onwaarschijnlijk, dat de zoo eenvoudige Apostelen over zulk eene meerderheid zullen getwist hebben? Te meer, daar zij Jesus zoo menigwerf, tegen de Phariseën en Schriftgeleerden, over het uitkiezen der cereplaatsen hadden verbit-terd gezien. De Apostelen zullen dus veeleer de hun reeds bekende plaatsen, ook bij dezen maaltijd, hebben ingenomen; en zich aan de mogelijkheid eener openlijke beschaming, waarop Jesus zelf hen opmerkzaam had gemaakt, 2) niet zoo ligt hebben blootgesteld. Er is hier overigens, wat alles zegt, volstrekt geen spraak van *hooger* of *lager* aanzitten, maar van *grooter* of *kleiner* zijn. En in dezen, niet in dien eersten zin, sluit zich derhalve de vergelijking aan,

1) Luc. 22. 20. Nog minder waarschijnlijk komt het ons voor, dat Lucas met zoo flauwe woorden op een strijd zou hebben gewezen, waarop Jesus *nu* antwoordt, doch die reeds *vóór langen tijd* had plaats gehad.

2) Luc. 14. 1.

waarin van de *grooten* der wereld en van een wereldsch rijk, in tegenstelling met de *kleinen* des Heeren en met *het Rijk van Christus* gesproken wordt. —

Met de handelwijze der twee Zonen van Zebedeüs, waarvan Mattheus spreekt, 1) mag voorzeker deze onderhavige schriftplaats vergeleken worden. Zij bevat echter, naar geen schijn, één en hetzelfde feit. Hier immers, behalve nog andere verscheidenheden, wordt van al de leerlingen; ginds slechts van twee hunner gewaagd. En dat ook de leerlingen, in 't algemeen, en onder malkander zulk een strijd voeren, is zoo bij uitstek bevreemdend niet. Zij hadden dit meer gedaan 2). Zij hadden zelfs een andermaal de vraag voorgesteld, „wie huner de grootste ware”? Ook hadden de tien reeds, bij eene andere gelegenheid, zich zeer ontevreden getoond over Joannes en Jacobus, als dezen voor zich (zoo als zij het begrepen,) de twee eerste plaatsen in Jesus rijk, meenden te bespreken 3). 't Is waar, dat ze zulke twisten in het geheim plagten te voeren 4). Maar is het niet mogelijk, niet waarschijnlijk zelfs, dat zij ook dezen keer, terwijl Jesus rondging, aan hunne voeten nederboog en druk met de voetwassching bezig was, in stilte en als aan een hoek der tafel, hunnen strijd ondernomen hebben? Hoe dit zij, wij kunnen uit het gezegde zoowel de aanleiding tot de hier door Lucas vermelde woorden van Jesus, als die woorden zelve, gemakkelijk begrijpen. —

De Apostelen hadden tot nu toe, zoo als bekend is, nog een zeer verkeerd, ofschoon toenmaals vrij algemeen begrip van het toekomstige Christus-rijk op aarde. Jesus vond het nog niet raadzaam hun den waren aard van zijn heilig koningrijk, in volle klaarheid, bloot te leggen; de tijd

1) 20, 20. — 2) Marc. 9, 33 (Vgl. Mt. 18, 1). — 3) Matth. 20, 24.
4) Marc. t. a. p. —

daartoe was nog niet gekomen. Wij zien dan ook, soms niet zonder verwondering, ja zelfs tot op den dag van Jesus' hemelvaart, hoe er nog vragen durven naar de tijdelijke herstelling van het rijk Israëls 1). Doch er is meer. De leerlingen hebben zeker reeds menigmaal opgemerkt, dat aan sommigen, het meest aan Petrus, iets heel bijzonders te wachten stond 2). Bijna altijd en overal was hij *de eerste*, terwijl de Meester juist aan hem reeds grootere dingen voorspeld had. Ook Joannes en Jacobus, die meermalen, te gelijk met Petrus, den Meester alleen vergezellen mogten, kunnen ligt, in de oogen der overige Apostelen, bevoorrecht gescheenen hebben. Anderen, zoo als Jacobus, „de broeder des Heeren”, waren met Jesus verwant. Weer anderen kunnen bijzonder in ijver of vaardigheid hebben uitgemunt. Kortom, er zijn redenen genoeg, (zonder nog te denken aan der leerlingen eigenliefde of aan hunnen lust om voor Jesus te werken), redenen te over om te verklaren, hoe de Apostelen, nog onvolleerd en nog niet volmaakt door de volheid des Geestes, over hunnen voorrang en hunne plaats in het aanstaande Christus-rijk, twisten konden. —

Wij behoeven ons dit toch zóó niet voor te stellen, als of de leerlingen zich onder elkander, en een voor een, de verschillende waardigheden hadden voorgespiegeld; daar er veel eer slechts spraak is van de eerste en voornaamste plaats en misschien wel, zoo als sommigen willen, 3) van de plaats zelve huns goddelijken Meesters, die immers reeds zoo dikwijls en met duidelijke woorden van zijn heengaan en aanstaanden dood gesproken heeft. Zij *vragen* trouwens, zoo als de H. Lucas het uitdrukt: *wie hunner wel de grootste te houden ware*?? Op dat vragen volgde waarschijnlijk een antwoord, en zoo onstond er allengs, gelijk het gaat,

1) Act. Ap. I. 2) Mt. 17, 26; 16, 19, etc. — 3) Zie Mald. in M. 18, 1.

een wezenlijke *strijd*, hetzij dan ook niet, zoo als gezegd is, voor de eerste maal. Is het nu niet mogelijk, niet waarschijnlijk zelfs, dat de gedachte aan Jesus aanstaanden dood hen op nieuw tot een strijd gebragt heeft, dien zij meermalen ondernomen hadden? —

Wat er van zij, de goddelijke Zaligmaker, ofschoon in hun midden neergeknield en geheel bezig met hen te dienen, blijft hun geen antwoord schuldig. Hij heeft hen reeds meermalen onderrigt; maar de zaak is te gewichtig, om er niet nogmaals op terug te komen. De eerzucht waaraan zij lijden, zou eene pest in zijn Gods-rijk wezen; zij moet met alle kracht uit hun hart worden verbannen. Daarom vervolgt Jesus, met plegtigen ernst, tot zijne Twaalve sprekend.

„*De koningen der volken*, — trotscher en wreeder dan die der Joden, — (want dit wil Jesus, naar allen schijn, te kennen geven, gelijk Hij ook elders de ondeugd der Heidenen tegen de ware deugd overstelt 1),” „de Heidensche vorsten *heerschen* over hunne onderdanen, dat wil zeggen: zij behandelen ze met trotschheid en zelfzucht; — en *bij hen* is het de gewoonte zich *weldoeners* te noemen en te laten noemen. Maar onder u moet dit niet *zoo* zijn; daar moet veeleer juist het tegendeel plaats vinden. — Het is waar, (want ook dit ligt in Jesus woorden), — ook onder u zal de een meer en grooter dan de andere, de een *voorganger* of overste, de andere dienaar of onderdaan wezen; maar juist hij, die de grootste, juist hij, die de verhevenste in rang en bediening wordt, zal als de geringste, ten opzigte zijner broeders, en juist hij, die de overste of *aanvoerder* is, zal als de dienaar van allen moeten worden.” Verhevene, goddelijke les! maar hoe juist is zij uitgedrukt, en

1) Mt. 5, 47. 6, 32 enz. —

hoe naauwkeurig van nu af door al de ware leerlingen van Jesus opgevolgd!

Al wat Jesus voorstelt, is voortdurend geschied, en vindt nog dagelijks plaats. De grooten dezer wereld laten zich nog even gaarne „weldoeners” 1) noemen, als dit vroeger Titus en andere koningen der oude wereld gedaan hebben; en het trotschelijk *heerschen* over de kudde des Heeren is nog evenzeer verboden in de Kerk van Jesus, als het in de dagen van Petrus 2) en der Apostelen was. Één slechts is er, die met ter daad verdiend heeft den naam te dragen van alles te hebben wel gedaan 3); en deze is Christus. Doch juist deze stelt geen prijs op dien *naam*, maar op de *daad*. En opdat niemand roemen zou, — volstrekt niemand, onder allen, die zelfs na de grootste der diensten zich slechts beroemen mogen onnutte dienstknechte zijn; 4) daarom brengt ook te dezer plaatse de goede Jesus zijn eigen voorbeeld in 't midden. Men lette er overigens wèl op, hoe Hij dit al redenerende doet. De bewijsvoering is klemmend, overtuigend, verpletterend, zoo als die voor eenvoudige, zwakke, maar toch goedwillige leerlingen wezen moest. „Wie” toch, zoo zegt Hij, „wie is grooter, iemand die aan tafel nederzit, zoo als gij thans doet; — of een ander, die langs de tafel, ja daaronder, rondgaat, en dient? Is het niet diegene, die aanzit? Welnu; dan zijt gij, naar allen schijn, de grootste, vcor dit oogenblik; en ik, ik ben de geringste. Want gij zit aan de tafel; en ik ben onder u, als iemand, die dient, ja als een slaaf, die u de voeten wascht, en ze afdroogt met den doek, waarmede Ik, naar slavenwijs, omgord ben. Wat volgt hier uit? —

Het is duidelijk; en de leerlingen moeten het aanstonds

1) Evergetae. Zoo heetten twee Ptolemeën — 2) 1 Petr. 5, 3. — 3) Mr. 7, 37. — 4) Luc. 17, 10.

begrepen hebben. Hoe dikwijls had hun de Meester gezegd, en hoe klaar lag het in de natuur der zake, dat „de leerling niet boven den meester, de knecht niet boven zijn heer is.” Hoe innig waren de Apostelen overtuigd, dat het voorbeeld huns Meesters door hen moest worden nagevolgd! Indien dus de oneindig hooge de laagste wordt; indien, (zoo als Jesus ook vroeger bij eene dergelijke gelegenheid gesproken had 1), „de Zoon des menschen zelf *niet* gekomen was, om *gediend te worden, maar om te dienen*”; indien Jesus, die de Heer is, zich gewaardigt hun aller dienaar te worden: gewis, dan moet ook onder de Apostelen diegene als de geringste, de ootmoedigste van allen zijn, die het hoogste in rang en plaats voor het Christus-rijk verheven wordt. Terstond zullen wij het nog duidelijker hooren uit den mond van Jesus zelve.

Doch ook voorloopig wil de goede Meester het hierbij niet laten. Hij wil, Hij mag, om zoo te spreken, zijne leerlingen niet in den waan brengen, dat zij misschien slechts dienaren, geen vrienden waren. Daartoe waren zij Hem te dierbaar, en daarvoor had Hij hen ook niet geroepen. Straks noemt Hij hen „*kinderkens*”, later, uit het heerlijk graf opgestaan, „*zijne broeders*”; maar ook nu reeds moet Hij hen herinneren, dat zij zijne *vrienden*, meer dan zijne vrienden, zijne medgezellen in het gevaar, zijne deelgenooten in den strijd, zijne aanhangers en getrouwe volgelingen in de moeilijkste en meest verdienstelijke oogenblikken geweest zijn. —

Doch gij zijt het, (gaat Hij dus voort), die volhard hebt met mij, in mijne beproevingen.” De Joden, wil Hij aanduiden, vooral de Schriftgeleerden en Phariseën, de Herodianen en Sadduceën, allen die ongeloovig zijn, hebben Hem steeds gehaat, gelasterd en vervolgd. In Judea zochten zij voort-

1) Matth. 18, 28. —

durend Hem te vangen, hier, in de heilige stad zelve, Hem te dooden, in Nazareth, Hem van de rots neêr te storten; en de Apostelen zelve weten nog te goed, hoe zij nog onlangs gebeeft hebben om naar Judea op te gaan, tot dat hun Thomas had toegeroepen: „*komt*”, indien er gevaar is, en zij Jesus willen dooden, „*laat ook ons gaan, en met Hem sterven.*” — Dit zijn de *beproevingen*, waarop Jesus nu het oog heeft. Het zijn de *zijnen*, omdat Hij zelf ze verdragen, omdat Hij zelf ze van den hemelschen Vader aangenomen en ontvangen heeft. En het zijn *beproevingen*, niet zoo zeer ten opzichte diens hemelschen Vaders, die Jesus' moed wel kende, maar met betrekking tot ons, die een voorbeeld noodig hebben. *Beproevingen* dus, om zoo te spreken, voor ons, opdat Jesus „*in alles beproeft*”, 1) en in alles aan ons menschen gelijk geworden, behalve de zonde, ook aan ons zijne deugd en zijnen moed, zijne gehoorzaamheid en zijne liefde, op de krachtigste en schitterendste wijze, zoude vertoon en ten voorbeeld stellen. —

In deze beproevingen zijn de Apostelen tot op den dag van heden, als de getrouwste medgezellen en deelgenooten, hunnen Meester bijgebleven. Zij mogen dit weten, en het strekt hun tot opwekking en troost. Maar is dit alles? O neen; wien Jesus prijzen kan, dien zal Hij ook beloonen; en deelgenooten aan zijn lijden moeten ook deel hebben aan zijne glorie. Ach! hoe bedroevend is hier al weêr de gedachte, dat de goddelijke Heiland geen woord meer uiten kan, zonder tevens aan Judas te denken, en hem steeds uit te sluiten van al het goede, dat Hij looft en belooft. Hij wil echter ook thans den verrader nog niet bij name genoemd hebben; Hij wil hem veeleer door een nieuw middel, door de voorstelling eener eeuwige gelukzaligheid, die

1) Hebr. 4, 15. (Zie Mald. t. a. p.) —

de getrouwen wacht, tot betere gedachten en bekeering terug brengen. 't Is helaas! vruchteloos. Maar de goede Meester mag toch op die wijze spreken. Wat in zijn hart is mag Hij uiten, al wil Judas zich vrijwillig in 't verderf storten. Twaalf heeft *Jesus* er gekozen; Twaalf zullen ook altijd de grond- en steunpilaren zijner kerk, Twaalf de troonen des hemels zijn. Tot de Twaalve rigt Hij dus dit woord. En het is wèl opmerkenswaardig, hoe Hij, hier ten minste, niet slechts het verraad van Judas, maar ook de verregaandste ongetrouwheid der zijnen, die weldra in Gethsemane zal plaats hebben, met stilzwijgendheid voorbij gaat. Zóó goed en zóó minzaam is het Hart van *Jesus*; en altijd onuitputtelijk in bewijzen van liefde, vloeit het daarvan over in den nacht des verraads en des lijdens.

Met gulle blijdschap herinnert Hij hen dus de blijde toekomst; met de teederste bezorgdheid wijst Hij hen op de aanstaande belooning. Gij zijt Mij getrouw geweest, zeide Hij: „welnu! ook ik ben getrouw. In de dagen mijns lijdens stond gij mij ter zijde; ten dage der glorie zult gij ook bij mij zijn. Hier, waar mijn rijk moest gevestigd worden, hebt gij u de vermoeijenissen en vervolgingen laten welgevallen, om mijnentwil. Dààr, waar mijn Rijk zal tot stand zijn, zult gij deelen in mijne vreugde. En die vreugde, — zal eenigzins gelijk wezen (voor zoover hier op aarde iets gelijkends naar het hemelsche te vinden is) zij zal gelijk zijn aan de vreugde die heerscht op een gastmaal. Vreest dus niet! Ik ga u thans verlaten; maar de dag van de „bruiloft des Lams” zal eenmaal aanbreken; dàn „zult gij eten en drinken aan mijne tafel.” Mijn Rijk zal eens in bloei zijn; dàn zult gij heerschen in dat Rijk. En opdat gij niet zoudt twifelen, ziet! zoo *beschik ik het u thans, als bij Testament. En ik beschik het u zóó, zoo als ook de*

Vader het mij beschikt heeft; Hij beschikte mij een heerlijk, hemelsch, eeuwig rijk; gij zult het met mij deelen, door er met mij te heerschen. Hij zeide het mij toe onder de voorwaarden van lijden en strijden; onder dezelfde voorwaarden beloof ik het u. Hij gaf het uit de volheid der magt, en, als ware het, bij Testament; juist zoo beschik ik het u, gelijk de Vader het mij beschikt heeft.”

Welken indruk moeten zulke woorden op het hart der Apostelen gemaakt hebben? Hoe duidelijk moeten zij begonnen zijn in te zien, hetgeen later door den Apostel der volken zoo treffend in Jesus naam is verkondigd: naar mate wij met Jesus lijden, zullen wij ook met Jesus verheerlijkt worden 1). Gelijke strijd, gelijkend loon; gelijke overwinning, gelijke kroon 2).

En hoe groot zal dit loon, hoe schitterend die kroon zijn? Onder een tweevoudig beeld wordt het den discipelen afgeschilderd. Gelijk de vreugde eens gastmaals, waarbij men alle leed en druk vergeet, zoo is ook de eeuwige vreugde der gelukzaligen; en gelijk de glans en Oostersche luister der volle regterlijke magt, zoo zal ook de pracht en onafhankelijke glorie der getrouwe leerlingen in den hemel wezen. En die hemel, het is de plaats zelve, waar Jesus heerschen zal. En het is niet slechts in dat rijk, het is bovendien ook aan de tafel van Jesus dat zij dat heil genieten zullen. *In zijn Rijk* zullen voorzeker al de goeden komen; *aan de tafel des Konings* zitten, kan nog een bijzonder voorregt der Apostelen zijn 3). Het is ten minste een bewijs der grootste vriendschap en hartelijkste liefde.

Doch ook hiermede is alles niet aangekondigd. „*Gij zult zitten, zegt Jesus verder op troonen, en oordeelen de twaalf stammen Israëls.*” Zou ook Judas dit met aandacht aanhoord

1) 2 Tim. 2, 12. — 2) 2 Cor. 1, 7. — 3) Zie Mald. —

hebben? Zou ook hij over dat *twaaftal*, meer bepaald, hebben nagedacht? Rampzalige! zoo gij u nog door iets liet vermurwen!

Hoe het zij, de naam van het twaaftal wordt door Jesus niet zonder opzet behouden. Er zijn twaalf stammen Israëls, die de gansche menigte van het Gods-rijk moeten voorstellen. Er zijn 12000 geteekenden uit elken stam, die eenmaal het hemelsch Jerusalem zullen binnen gaan 1). Er zijn twaalf poorten, die in dat hemelsch Sion binnen leiden 2). Zoo kan dan ook een twaaftal gezegd worden te oordeelen met Jesus.

Het is zeker niet aan ons de geheimen des Heeren te doorgronden; maar zooveel zien wij toch duidelijk in deze geheimzinnige woorden van Jesus, dat de hoogste eer en heerlijkste onderscheiding aan de Apostelen te beurt zal vallen. En wonder is dit ook niet.—

Abraham is „de vader aller geloovigen”. Uit het Oosten en uit het Westen zullen er komen, die met hem aanzitten in het rijk van Christus. Maar niet allen, die van Abraham afstammen, zijn kinderen van Abraham. Niet allen toonen zich Jesus waardig.—

Mozes is de eerste en grootste wetgever in Israël; en allen die naar hem luisteren, zullen ook luisteren naar Christus. Doch niet allen geven gehoor aan zijne stem. En dezulken behoeven niet eens meer door Jesus geoordeeld te worden. Reeds zijn ze door Mozes zelve aangeklaagd en veroordeeld. 3) Echter, is „alle oordeel aan den Zoon gegeven”, en hun vloekvonnis moet nog uitgesproken worden.

De tenten van Jakob eindelijk zullen worden uitgebreid 4); de volken zullen zamenstroomen naar den berg des Heeren 5),

1) Ap. 7, 5. — 2) Ap. 21, 21. — 3) Jc. 5, 45. — 4) Is. 54, 2 — 5) Is: 2.

ook zij die verstrooid waren, worden vergaderd tot een 1); en als de scheidsmuur verdwenen, en dus het onderscheid is weggenomen tusschen Jood en Heiden, dan zal het ook op aarde reeds beginnen vervuld te worden wat geschreven stond: dat er één Herder en een schaapstal zijn zal. Maar de dorre twijgen, de ongeloovige Joden, moeten dan ook worden uitgesneden; de twijgen des wilden olijfbooms, de heidenen, moeten worden ingeënt op den waren olijfboom, die Christus is; en ook van dezen kunnen er op nieuw verwilderden, en afgehouden en in het vuur geworpen worden.—

Wat zijn nu de Apostelen met betrekking tot die allen? „Die u hoort, zegt Jesus, hoort mij; en die u versmaadt, versmaadt mij”. Zij zijn dus leeraars van allen. En omdat, en gelijk zij hier op aarde leeraars van allen zijn, zoo zullen zij eenmaal, indien zij zelve getrouw blijven, en aanklagers én getuigen en regters met Jesus zijn. Zóó getuigt dan Abraham tegen zijn ondankbaar zaad. Zóó erkent Jakob niet gansch Israël, als „een Israël Gods”.—

Ziedaar, door welke beschouwing wij gemakkelijker bevatten kunnen, in welken zin aan de Apostelen dat overheerlijk voorregt geschonken wordt. Zij zullen, om zoo te spreken, niet *staan*, gelijk iemand, die te regt staat en geoordeeld moet worden; zij zullen *zitten*. En zitten, niet slechts om te heerschen, maar ook om te oordeelen. Zij zullen dus zitten *op troonen* even als Jesus zit; en gelijk Jesus oordeelt „op den troon zijner Majesteit” 2), zoo zullen ook zij oordeelen met Hem, en tegen al diegenen, die hun woord hebben versmaad, het vonnis mede uitspreken en bekrachtigen.—

Verheven voorregt voor de dienaren en discipelen van

1) Jo. 11, 52. — 2) Mt. 19, 28.

Jesus? Hen wacht volkomen zaligheid en heerschappij en magt. *Zaligheid*, „ter regter en ter linkerzijde,” *aan de tafel* des konings; *heerschappij*, op de *troonen* des hemels; *magt* bij het *eindoordeel* Gods. En hoe liefdevol en te gepaster tijd heeft Jesus dit uitgedrukt in den nacht des verraads: „*Opdat gij etet en drinket aan mijne tafel, in mijn rijk, en zittet op troonen, oordeelende de twaalf stammen Israëls*”....

VEERTIENDE HOOFDSTUK.

Verklaring van de zinnebeeldige handeling der voetwassing.

Derde voorspelling des verraads. Verwijdering van Judas.

Jesus' verheerlijking. Het nieuw gebod....

Jo. XIII, 12 — 35.

12. Nadat Hij dan hunne voeten gewasschen en zijne kleederen (weder) aangedaan had, als Hij wederom aan (tafel) was aangezeten, sprak Hij tot hen: Weet gij, wat ik u gedaan heb?

13. Gij noemt mij Meester en Heer, en gij zegt wel; want ik ben het.

14. Indien dan ik uwe voeten gewasschen heb, (ik), de Heer en de Meester; zoo moet ook gij elkanders voeten wasschen.

15. Want een voorbeeld heb ik u gegeven, opdat, gelijk ik u gedaan heb, alzoo ook gij doet.

16. Voorwaar, voorwaar, zeg ik u: de dienstknecht is niet meerder dan zijn Heer, noch een gezant meer, dan die hem gezonden heeft.

17. Indien gij deze dingen weet, zalig zult gij zijn, zoo gij ze doet.

Ziedaar het woord van Jesus tot Petrus vervuld: „daarna zult gij weten, wat ik nu doe 1)”. Weet gij, zoo vangt Hij nogthans vragende aan, nadat Hij allen, en dus ook Judas, de voeten

---

1) Jo. XIII, 7.

gewasschen heeft, „weet gij, welke zaak, dat wil zeggen, met welk doel ik zulk eene zaak aan U lieden gedaan heb”? De leerlingen wisten het voorzeker nog niet; maar Jesus wil hen door die vraag zelve opwekken om met aandacht te luisteren. Hij gaat dus voort met hun zijn doel te verklaren, en *de ware beteekenis* zijner zinnebeeldige handeling te leeren; en Hij doet het zóó treffend en zóó duidelijk, dat het niet noodig is er veel bij te voegen. Slechts eene enkele geschiedkundige opmerking kan nog nuttig zijn.--

Er bestonden in Jesus dagen en vooral sinds den tijd van Simon, Hillels zoon, eenige benamingen en eeretitels, waarop velen, en inzonderheid de trotsche Phariseën, bij uitstek gesteld waren. *Meester*, en *Heer* te mogen heeten, vooral onder hunne leerlingen, was hun een ware lust. Maar wij weten reeds, wat onze ootmoedige Heiland ook hieromtrent aan zijne leerlingen had voorgehouden 1). „In vergelijking met God, had Hij hun toegesproken, en in den trotschen en valschen zin der Phariseën, weest wel voorzigtig, en laat u nooit *Meester*, noch *Vader* noemen. Gijlieden zijt allen *broeders*. En er is slechts *één Vader*, God; en gij hebt slechts *éenen Meester*, Christus.

Hierop steunend gaat Jesus, ook dezen avond, voort. „*Mij* noemt gij *Meester* en *Heer*; en te regt; want ik ben het. Ik ben de *Heer*, en ik ben de *Meester*; als wilde Hij tevens zeggen: *bij uitstek* ben ik zulks. Maar indien *ik* dan, de *Heer* en de *Meester* mij niet geschaamd heb u een slavendienst te bewijzen, indien *ik* het niet beneden mij achtte, ulieden door deze voetwassching een blijk en een voorbeeld van zelfvernederig en liefde te geven; dan moet ook gij allen, die oneindig minder zijt, mijn voorbeeld navolgen. Wat strijdt ge dus nog om voorrang en eer? Liefde tot den naaste, en oot-

1) Mt 23, 8.

moed ten opzichte van God, ziedaar wat ik vraag. En ik vraag het niet alleen; ik schrijf het u voor; en mijn voorbeeld versterkt mijne lessen. Ook onder u *kan* een meerdere en een mindere wezen; en er zullen er zijn. (Wij denken aan Petrus). Maar onthoudt het wel, – en hier bezigt de goddelijke Leeraar eene krachtige spreekwijs, – „*De knecht is niet grooter* (wat in ons geval wil zeggen, is oneindig kleiner) *dan de Heer, en de Apostel of gezant is niet grooter*, dat is: oneindig minder *dan Hij, die hem gezonden heeft*. Trekt dus ook daaruit het natuurlijk gevolg.”

Dit gevolg lag voor de hand. De wijze van bij verkleining te spreken, welke figuur hier gebezigd is, heeft zelfs een bijzonderen nadruk; en de zaak waarop Jesus ze toepast, was meermalen ter behartiging voorgesteld 1). Hoe krachtig de goddelijke Leeraar daarop had aangestaan kunnen wij, onder anderen, leeren uit de geschiedenis der heiligen, waarin wij tot op de laatste tijden dat woord terug vinden: „Gedenk aan mijn woord, dat ik tot mijne Apostelen gesproken heb: De knecht is niet boven zijnen Heer” 2).

Hoe duidelijk zullen dus de leerlingen, mede uit die eigen spreekwijs van Jesus, het doel van hun goddelijken Meester begrepen hebben. Voorzeker, het was geen symbool der reinheid, dat Jesus geven wilde; het was geene zinnebeeldige handeling, die de heiligheid en noodige zuiverheid voor den Eucharistischen maaltijd beduiden moest; dan had Hij toch met een enkel woord dien zin aangeduid. Maar de *oetmoedigheid*, de grond niet slechts der kerk, maar ook van de rots der kerk; en de *liefde*, het weldra volgend Testament van Jesus, en het kenmerk der zijnen, – ziedaar, wat Hij aanschouwelijk en tastbaar wilde hebben voorgesteld in de geheimenis der voetwassing.

1) Mt 10, 24; Luc. 6, 40, Jo. 15, 20. 2) Opera S. Teresiae, Vita, additiones.

Een Sacrament is het deswege niet, hoe heilig en verheven deze plegtigheid zij. Meermalen immers plagt Jesus op zulk eene wijze, en in het algemeen te spreken 1), zonder juist een voorschrift of gebod, zonder zelfs eene bepaalde en voortdurende instelling op het oog te hebben. Ook spreekt Hij slechts van ootmoed en liefde, niet van terstond volgende en daaruit voortvloeiende genade; en nooit heeft de Kerk, de alleen ware en onfeilbare uitlegster van Jesus woorden, de plegtigheid der voetwassing als een wezenlijk Sacrament beschouwd 2). Een voorbeeld wilde slechts Jesus geven, en door dit voorbeeld krachtig opwekken.

Het *voorbeeld* is gegeven, de verklaring er bij gevoegd; slechts de toepassing blijft over. Maar zij volgt aanstonds uit den eigen mond van onzen beminnelijken Leeraar: „*Indien gij dit weet* (zegt Hij), *zalig zijt gij, indien gij het ook doet;*” bedoelende *diezelfde dingen*, waarvan Hij gesproken heeft: den *ootmoed* en de *liefde*, zijn voorbeeld en diens waarde, het zinnebeeld en diens beteekenis. Zalig zij, die de ootmoedigheid, als den grondslag aller deugden erkennen, en op dien grondslag bouwen! Zalig zij, die de liefde, als het merkteeken zijner leerlingen, vereeren, en haar altoos uit ter harte zoeken! Zalig zij, die begrijpen, maar ook gelooven; die gelooven, maar ook handelen! Zonder werken toch is het begrip ijdel, en het geloof dood. „En ook is het niets groots de deugd te kennen, maar ze met ijver te beoefenen!” 3)

Maar ach! welke droevige gedachte, doet dat zoete woord: zaligheid, al wederom in het beminnend hart van Jesus opkomen. Hoe treurig valt weér zijn blik naar die ééne zijde, van waar reeds zoo dikwijls dezen avond zijne ziel gefolterd is. Daar zit hij immers nog altoos die ééne, — één uit de

1) B. v. Mt. 5, 39 enz. 2) Zoo zelfs Tholuck, t. d. p. 3) H. Cyrillus.

Twaalve, — die de woorden van Jesus zeer wel *weet*, maar nimmer naar die woorden zal *willen doen*. Niet *doende*, zal hij ook niet *zalig* kunnen worden. En toch, hoe gaarne zou de oneindige Goedheid en goddelijke liefde ook zulk eenen huichelaar en verrader nog zalig willen maken. Te vergeefs! De maat is vol. De ure van Gods wraak nadert. Judas beve, zoo ook dit laatste woord zijn hart niet vermurwt!

„Zalig zult gij zijn,” — was Jesus begonnen; — maar Hij moet wel intrekken. Helaas! zoo moet Hij voortgaan.

Jo. XIII.

18. *Ik zeg dit niet van u allen.....* En waarom dan niet, o Heer? *Ik weet, wie ik heb uitgekozen.*

Het is mij volkomen bekend, wat gij allen waart, wat gij nu zijt, en wat gij weldra wezen zult. Één uwer, vroeger godsdienstig, zal zich aan den duivel overgeven. Het verwondere u dus niet, dat ik zoo spreke, en het bevreemde u evenmin dat ik ook zulk éenen gekozen heb. Het is niet tot zijn verderf, dat ik het deed; ook niet, als of mij die uitslag onbekend ware, — neen;

„Maar opdat de Schrift vervuld worde: „Die met mij het brood eet, zal zijnen hiel tegen mij opheffen.”

En heb ik u dit tot nu toe zoo openlijk niet gezegd; er is reden, om het u thans te zeggen, en daarom:

19. Van nu aan zeg *ik* het u, alvorens het geschiedt, opdat, als het geschied is, gij gelooft dat IK BEN.

Het schijnt u misschien onmogelijk, mijne getrouwen! (dit wil Hij te kennen geven), dat ik verraden worde. Maar weet wèl, dat de Geest des Vaders, ook mijn Geest, het in de Schrift voorspeld heeft. Gelijk David door één zijner eerste vrienden, zoo zal de Zoon des menschen door één zijner eerste leerlingen verraden worden. Er bevindt zich in uw

midden een Achitophel, die door dien verrader van David is voorafgebeeld. 't Is waar, hij plagt met mij te eten en te drinken; hij was als in mijn geheimen raad; hij is reeds drie jaren in mijne leerschool onderwezen, gekoesterd, opgevoed. Het schijnt onmogelijk, dat zoo iemand mij verraden zal. En toch zal het zijn. Ja, gelijk een woest en kwaadaardig lastdier de verzenen opheft tegen zijnen meester, (of — misschien, — gelijk de worstelaars plegen, die hunne tegenstanders met den van achteren opgeheven hiel trachten te doen vallen 1), zoo zal ook deze huichelaar mij als zijn vijand behandelen, en de allergrootste weldaden vergelden met ondankbaarheid, trouweloosheid en verraad. Op die wijze, zal hij mij ook dooden. Het moet u verwonderen en ongeloofelijk voorkomen. Ik weet het. Maar juist daarom voorspel ik het u. Ik voorspel het u, opdat gij het wèl wetet, hoe de volkomene en waarijk goddelijke voorwetenschap mij niet ontbreekt. Ik voorzeg het u nog, opdat gij later moogt gevoelen, hoe ik vrijwillig en uit eigen keuze den dood ben te gemoet gegaan. Ik zeg het u eindelijk, alvorens het geschiedt, opdat gij zoudt leeren, met wat kalmte en ziele-rust ik mijn leven ten beste geef. De toekomst zal toonen, dat ik het u daarom gezegd heb; gij zult het zien als de zaken vervuld zijn. Niet bloot zult gij dan niet geërgerd worden aan mij en aan mijnen dood; gij zult zelfs, om vele redenen, ja, maar ook hierom, gelooven dat IK BEN.

DAT IK BEN. Verheven woord! en gewis, nog verhevener bedoeling van onzen goddelijken Meester! Ten minste wil Hij dit zeggen: Gij zult gelooven, dat ik, uw Heer en Meester, die nu zal verraden worden, de lang verwachte der volken, de Christus, de Messias ben 2). Maar er schijnt veel

1) Zie Mald., Tholuck. 2) Aldus Cl. Beelen, die dan ook, met anderen vertaalt: dat ik het ben. Zoo ook Maldonatus.

meer in dat krachtig woord te zijn opgesloten. „IK BEN, DIE BEN,” 1) is de onvertolkbare Naam des Heeren, en zoo luidt Jesus naam, vooral in Joannes mond: „Ik, de Eerste, en Ik, de laatste 2), die van eeuwigheid was 3) die van den beginne is 4), Die was, die is, en komen zal 5), de A en Z 6), het begin en het einde, in één woord, de eeuwige en oneindige, onze Heer en onze God.

Zoo had Jesus ook elders gesproken. En Hij, die zoo plegtig besloot: „Eer Abraham was, BEN IK” 7), Hij had vooraf tot de ongelovige en verharde kinderen Israëls gezegd: „Gij zijt van beneden, ik ben van boven! Gij zijt van deze wereld; ik ben van deze wereld niet. Daarom heb ik u gezegd: in uwe zonden zult gij sterven: want indien gij niet gelooft DAT IK BEN, zul gij in uwe zonden sterven” 8), En Hij had er bijgevoegd, ook toen reeds, even als thans, op zijn kruis wijzende: „Wanneer Gij den Zoon des menschen zult verhoogd hebben, dan zult gij erkennen, dat IK BEN” 9). En hetgeen zij niet erkenden, zoo als Joannes ter zelfder plaatse doet opmerken, het was juist die waarheid, door Jesus uitgesproken: „dat Hij van God zijnen Vader sprak” 10), dat God de Vader in de hemelen, ZIJN Vader was.

En zie nu! het is juist deze waarheid, die ook Judas mist. „Het verraad tegen Jesus, is een verraad tegen God” 11). De Zoon en de Vader zijn één. Wie Jesus bespot, bespot ook den Vader. Wie Hem eert, eert God. Moge Judas het eindelijk inzien en gelooven!

Jo. XIII.

20. „Voorwaar! voorwaar! ik zeg u, — zoo gaat dus Jesus

1) Ex. 3, 13, 14. 2) Is. 48, 12. 3) Jo. 1, 1. 4) 1. Jo. II, 12, 13.
5) Ap. 1, 8, 17. 6) Ap. 1, 8. 21. 6, 22, 13. Zie Patrit., Lipm. c.
7) Jo. 9, 58. 8) Ib. vs. 24. 9) Ib vs 28. Ook hier vertalen anderen:
dat ik het ben; in denzelfden zin als boven. 10) Ib. vs. 27. 11) Vg.
Lipman, met Patritius volgens Cyrillus.

voort, — zoo ik iemand zend, wie hem ontvangt, ontvangt mij, en wie mij ontvangt, ontvangt Hem, die mij gezonden heeft.”

„Zie dus toe, o Judas! en weet wèl, wat gij doet! Die den Zoon eert, eert den Vader, die den Zoon versmaadt, versmaadt den Vader. Door mij te verraden, verraadt gij uwen God.” Het was duidelijk. Die eens vorsten gezant ontvangt, eert, hoogacht en vertrouwt; eert en ontvangt daardoor den koning zelven. Wie hem versmaadt, veracht den koning. Zoo als Judas dus Jesus behandelt 1), zoo behandelt hij den Vader. Ook had het reeds geklonken: „*ik Ben, die Ben,*” met andere woorden; Jesus en de Vader zijn één; één onder anderen, gelijk Hij die zendt, en Hij die gezonden is.

Wie Jesus zelf is, en hoe afschuwelijk Judas handelt, wordt derhalve op nieuw door den goddelijken Leeraar voorgesteld en verklaard.

Vruchteloos is echter ook deze laatste poging van den be-
binnelijksten der meesters. Judas blijft verstokt; hij is de doode boom aan de verfrisschende stroomen der goddelijke genade. Hij had gehoord, nogmaals gehoord: dat hij *zijn God* gaat verraden; maar hij deinst niet terug. Hij weet, dat hij een Godsmoord staat te plegen; maar hij beeft niet. Het is hem bekend, hoe hij, tegen God in, een ondankbare, een trouweloze, „een duivel” zal zijn; hij gaat toch

1) Het Grieksche woord kan hier = Jo. 1, 12, en V, 43 beteekenen: niet her opnemen in de woning, maar iemand voor datgene aanzien en houden, wat hij is, en waarvoor hij zegt te moeten gehouden worden (Patr. in Jo. 13, h. 1.) Anderen vergelijken Mt. X, 40. Volgens Patrizi hebben wij hier eene soort van spreekwijs, als of Jesus zeide: zoo iemand gezonden wordt enz. — In allen gevalle heeft de vergelijking plaats tusschen den afgezant en hem, die zendt. — Sommigen voegen dit vers, als na eene parenthesis, bij vers 16. 17. (Tholuck, Beelen.) And verklaren: dat Jesus dit zeide, om zijne Apostelen te troosten, (Kistenm., Roseam.) doch het schijnt ten minste (om vers 19 en 21) op het feit van Judas te zien.

voort. Rampzalige! Baart het wonder, dat een hart, ook een hart als dat uws minnelijken Meesters, het niet langer kan uithouden, onder zulke gedachten?

Het gemoed van Jesus wordt dus met droefheid vervuld; zijn geest wordt ontroerd; zijn hart beklemd. En Hij die zich niet bedroeft, dat Hij moet sterven en ter dood wordt geleverd, Hij gevoelt over zulk een gruwelstuk eene onverdragelijke smart. Het laatste woord moet dan ook gesproken, de verrader verwijderd, de Zoon des menschen, door die verwijdering zelve, beginnen verheerlijkt te worden. Hoe treffend is ook deze omstandigheid door den leerling, dien Jesus lief had, geteekend.

Jo. XIII.

21. Als Jesus dit gezegd had, werd Hij ontroerd in den Geest, en Hij betuigde, en sprak: voorwaar! voorwaar! ik zeg u: één uwer zal mij verraden.

22. De leerlingen zagen dan elkander aan, niet wetende van wien Hij sprak.

23. Er was intusschen één zijner leerlingen, dien Jesus lief had, aanliggende in den schoot van Jesus.

24. Dezen nu wenkte Simon Petrus toe, en hij zeide tot hem: Wie is het, van wien Hij spreekt?

25. Deze dan aan de borst van Jesus aanleunende, zegt tot Hem: Heere! wie is het?

26. Jesus antwoordt: hij is het, wien ik het brood, na het ingedoopt te hebben, zal toereiken. En als Hij het brood had ingedoopt, gaf Hij het aan Judas Iskarioth, Simonszoon.

27. En na de bete voer Satan in hem. — En Jesus zeide tot hem: wat gij doet, doe haastiglijk!

28. Niemand echter der aanliggenden wist, waartoe Hij hem dit zeide.

29. Sommigen toch meenden, dewijl Judas de beurze

had, dat Jesus hem gezegd had: Koop hetgeen wij noodig hebben voor het feest; of: dat hij den armen iets geven zoude.

30. Hij nu, de bete genomen hebbende, ging terstond uit. En het was nacht.

De goddelijke Meester heeft dus naauwelijks het verfoeijelijke, vooral het heiligschendende, godtergende, en wraakroepende, dat in Judas gruweldaad lag opgesloten 1), *in het bijzonder* aangetoond, of Hij wordt in zijnen geest ontroerd. Hoe kon het ook anders? Hij kent alles, weet alles, ziet alles. Hij peilt en de diepte van het verledene, en de zeeën van het tegenwoordige, en de afgronden van het toekomende. En ach! waar vindt Hij troost bij de gedachte aan zulk een gruwel? In het verledene ziet Hij de keuze des leerlings, en daarmee, als eene zee van weldaden, over den trouwe loossten der menschen uitgestort. In het tegenwoordige ziet Hij de snoodheid des huichelaars, en alzoo den ondankbaarsten der schepselen, nog in zijn heilig en uitgelezen gezelschap aanwezig. In de toekomst ziet Hij „den Zoon des verderfs,” en om hem een heir van rampen, niet slechts voor Judas, maar ook voor allen, die op hem zullen gelijken, en door eene ijzingswekkende snoodheid de barmhartigheid des Heeren, ten einde toe, verstooten. Wie zou niet sidderen bij zulk een tooneel! En wat moet het hart van Jesus, in alles gelijk aan het onze, behalve de zonde, maar in liefde, barmhartigheid en vooral in een heiligen afschuw van die eigen zonde oneindiglijk boven ons verheven, — wat moet dit heilig en goddelijk hart niet gevoeld hebben bij zulke gedachte! „Gewis! die vaste rots, gelijk de H. Augustinus doet opmerken 2), wordt niet bewogen om *hare*, maar om

1) Als Jesus dit gezegd had, van vers 12—20. Sommigen plaatsen hierna de instelling van het Allerh. Sacrament. And. na. vers 30. (Langen.) Doch zie boven. 2) Tract. in Jo. 60.

onze zwakheid. En die groote, die sterke, die standvastige, die onoverwinnelijke, Hij vergaat zelf niet, maar zoekt ons. Ja ons, ons, zeg ik, zoekt Hij op die wijze; en wij zelven moeten ons in zijne ontroering zien, om dan, als ook wij ontroerd worden, niet te wanhopen en te vergaan." Die schijnbare zwakheid van Jesus is dus onze sterkte, en zijn afschuw en ontroering over dien „bespieder des Herders, dien belager des Zaligmakers, dien verkooper des Verlossers," 1) zij moeten ook de onzen zijn.

Jesus is overigens niet ontroerd uit zwakheid, maar uit kracht. Zijne menschelijke natuur kon lijden en zoo ook bedroefd zijn, even als de onze. Zij was zelfs, als zoodanig, aan lijden en droefheid onderworpen. Maar toch lijdt zij niet, en is zij niet bedroefd, tenzij daar en in zoo verre als de goddelijke wil dit toelaat. „Jesus, — 't is dezelfde kerkleeraar die het er bijvoegt, — de Godmensch wordt niet ontroerd door anderen, maar door zich zelven." Doch hoe ligt kunnen wij dan ook hieruit opmaken, op wat ijzingswekkende wijze het plan des verraders aan Jesus voor den geest kwam, en hoe klaar de verbaasde discipelen deze diepe ontroering ook in het oog en op het gelaat van hun gezegenden Meester zullen gelezen hebben.

Niettemin! welke liefde, en welke barmhartigheid stralen hier al wederom door! Zich inhouden mag Jesus niet meer. Hij moet spreken, en openlijk en plegtig 2) moet Hij spreken, zoo als Hij ook doet; maar nog altijd spaart Hij den verrader; nog noemt Hij hem niet. En toch! wat moet die betuiging," die nu plegtig en voor de derde maal gedane aankondiging, aan het minnelijkste aller harten gekost hebben! Het blijkt uit de woorden: „Voorwaar, voorwaar, ik zeg u: *Één uit u zal mij verraden:*" — ÉÉN UIT U! 3)

1) H. Aug. in Jo. Tract. 55. 4. — 2) Vgl. het Grieksch.

3) Zie S. Cyr. Al. in Jo. L. IX, c. 13. v. 21. Magna itaque cum em-

De verbazing der leerlingen is een nieuw bewijs. Ontsteld staren zij elkander aan. Niemand weet, en een ieder wil weten van wien er spraak is. Gerust voor zich zelve, zijn zij toch ongerust. Het was hun gezegd: *gij zijt het niet*. En toch doet de droefheid huns Meesters en de plegtige betuiging zijner innerlijke ontroering aller harten op nieuw kloppen, aller vermoedens op nieuw ontwaken 1).

Doch wie is het, die Jesus durft ondervragen, bij de hoogst ernstige en droevige stemming van dit oogenblik? Alleen Petrus; de vurige Petrus kan ook thans wederom zijne weetgierigheid niet bedwingen. Het zelf te vragen, waagt hij toch niet; en achter, dat is, zoo als gezegd is, aan de linkerzijde van Jesus aanliggende, durft hij ook waarschijnlijk den goddelijken Meester in diens volle droefheid niet storen, en als dwingen zich om te wenden. Hij vindt dus een ander middel. De leering, dien Jesus lief had, bij uitstek lief had, heeft thans, om die eigen reden, de eerste plaats, na Petrus. Hij ligt, gelijk hij zelf geboekt heeft, in den schoot van Jesus, dat wil zeggen aan zijne rechterzijde, en dus op die plaats 2), welke gewoonlijk aan zulke gasten geschonken werd, met wie de Heer, of Vader des huisgezins voornamelijk wilde spreken. Het was aan dezen zich om te wenden tot hem, die aan tafel voorzat; en meer dan iemand viel het hem ligt elk teeken of elken wenk te zien, door een der dischgenooten te geven. „Zagen de leerlingen elkander aan,” zij staarden zeker ook allen naar Jesus. Petrus en Joannes kruisten dus hunne blikken onder het oog huns Meesters. Petrus tegenover Joannes; de waarheid en de liefde, de rots en het vuur, de grondslag en de

phasi Christus: *unus ex vobis* etc. vel enim proditoris ingratum animum his verbis accusat, vel diabolicæ nequitiae magnitudinem ostendit, etc.

1) Z. Rup. Abb. in Jo. L. XI. 2) Zie b. v. Langen bl. 163. Sepp. Friedlieb.

volmaking van het gebouw, hier als 't ware vereenigd en verbonden door een goddelijken band. Joannes, die zoo diep putten zal uit de geheimen van het goddelijk Hart; Petrus, die het eerst zeeken moet (ook in zijne opvolgers), naar de verraders van Christus.

Een enkele wenk, misschien een oogslag, is voor Joannes genoeg. Allen toch hebben dezelfde vraag in het hart; Joannes, meer dan iemand, kan ze lezen in aller oogen. De ongeduldige Simon geeft dus eenen *wenk*; hij *wenkt*, dat Joannes vragen zal 1), *wie het toch* is, van wien Jesus spreekt, en nu reeds ten derde male klaagt? De liefde verstaat alles; en Joannes denkt niet anders dan Petrus. Hij leunt dus aanstonds achterover, het hoofd nederbuigend naar zijn goddelijken Meester, *vallt*, gelijk hij het zelf uitdrukt, *aan de borst van Jesus*, en vraagt Hem, zeker in stilte: „*Heer! wie is het?* — Wie is het, dien Gij bedoelt, en die U verraden zal?”

Voorzeker, een liefelijk beeld voor ons: Gods lieveling rustend aan Gods Hart! Maar ook eene vertroostende vraag voor Jesus: „*Heere! wie is het?*” Hoe zoet toch meewarige vrienden te hebben in de ure des lijdens en des verraads!

Voor Petrus, die het zoo opregt met Jesus meende, en aan den leerling, dien Jesus lief had, kan dan ook de goede Meester geen antwoord weigeren. Hij geeft het. Maar o! hoe peilloos diep is altoos en overal de zee der goddelijke liefde! Ook thans nog wil Jesus den verrader sparen, ook nu dat afgedwaalde schaap nog niet openlijk bestraffen. „*Hij is het*, zegt Hij, — maar fluisterend, naar het schijnt,

1) Vulg: en hij zeide (Z. Linm., Beelen, „hij zeide (fluisterend) tot hem”.) Doch somm. Handschr. = de Grieksche gewone Tekst hebben: *hij wenkte, dat hij vragen zou*, enz. Het is waarschijnlijker dat Petrus vóór of óver Jesus heen Joannes wenkte, dan dat hij achter Jesus rug iets fluisterde, wat hij zelf niet durfde vragen. —

en in stilte antwoordend, gelijk Joannes in stilte gevraagd had, — „*Die is het, wien ik de bete, ingedoopt, zal toereiken 1.*”) Aan dit teeken zult gij hem kennen.”

Was nu veelligt de beurt juist aan Judas 2)? Of hebben we dit overreiken als buitengewoon en na den maaltijd plaats hebbend aan te zien? Wij gelooven dit laatste, daar het Paaschmaal gecindigd was. Maar zooveel is zeker, dat dit eigen teeken, op zich zelf beschouwd, en van Jesus zijde, weer een nieuw blijk van liefde voor Judas moest zijn. De Oosterlingen, zoo als gezegd is, namen de spijzen met de vingers op. Die spijzen echter, en vooral het brood, werden eerst ingedoopt in eene toespis, (die bij het Paaschmaal de Charoset, of amandelbrei kon zijn); daarna werden ze genuttigd, of aan de dischgenooten, als een teeken van achting en vriendschap, overgereikt. De goddelijke Huisvader volgt deze gewoonte. Hij neemt *eene bete* 3) (veelligt van het brood 4), en dan ongetwijfeld van de Azyma, die nog altijd op de tafel staan), doopt ze in, en geeft ze aanstonds, „*na dat Hij ze heeft ingedoopt, aan Judas Iskarioth, Simons zoon.*”

Zoo is dan de verrader, ten minste aan Joannes, veelligt ook aan Petrus, misschien nog aan anderen bekend. Judas

1) Jo. 13, 26. — 2) Zoo b. v. Olshausen, enz. —

3) Voor: de bete, Vgl. v. 26 panem. v. 27 buccellam. Sommigen hielden dit weleer voor het Eucharistiesch brood (Cyr. in Jo. 6), waartegen reeds de H. Aug. in Jo. 62.

4) Cl. Beelen verklaart: de bete broods, welke Hij toen in zijne hand had; doch het avondmaal was reeds afgeloopen. And. verstaan door deze bete een stukje van het Paaschlam, en dan inzonderheid dat stukje, dat, volgens Maimonides, Hilcoth Chamez § 9, aan het einde van den Paaschmaaltijd werd rondgedeeld, zie boven Hfdst. VII. Dat Jesus aan al de Apostelen zulk eene bete zou gegeven, en die slechts voor Judas ingedoopt zou hebben, kan niet worden bewezen; dat overigens, ook thans nog, iets mogt genuttigd worden, blijkt uit dit verhaal zelf; hoe waar het dan ook wezen moge (volgens de Joodsche Tradities) dat er, na den geheel afgeloopen maaltijd, gedurende dezen nacht, niets meer mogt genuttigd worden. —

zelf had het bewijs niet noodig. Hij had reeds vroeger het verpletterend antwoord ontvangen: *gij zijt het*. Hij gevoelde ook den Satan in zijn hart. Hij las in Jesus blikken zijn vonnis. Thans echter, zich ontdekt ziende, en zelfs, zoo als het gaat, zich nog meer bekend wanende, dan hij is; thans, nu hij ook den wenk van Petrus en de liefkozingen van Joannes en het antwoord van Jesus en de hem aanstonds daarop toegereikte bete, als eene verraderij ten zijnen opzichte, bespied en beschouwd heeft, thans wordt hij nog sterker in zijn voornemen bevestigd, gloeit hij, ongetwijfeld, van de verontwaardiging der hel eigen, wordt ontsteld, verward, staat op, neemt de bete aan — en „na, en met *de bete* (zoo als Joannes dit te zamen in éénen trek heeft uitgedrukt) *vaart de Satan* volkomen *in hem*” 1).

Liefderijke God! wat moet er in uw hart zijn omgegaan, bij het toereiken van die laatste bete aan uwen huichelenden verrader! Maar wat moet ook de verrader gevoeld hebben, bij het opstaan en aannemen van dit nieuw bewijs uwer onuitputtelijke goedheid en liefde! Hoe hij verward en verwilderd is opgerezen, ontroerd en verlegen werd door dit nieuwe gunstbewijs des Meesters, de nabijheid diens Leerzaars en zijner getrouwen niet langer kon verdragen, misschien is opgestaan, om zijn boos opzet maar aanstonds te voltrekken, dit alles heeft de leerling der liefde welligt willen aanduiden in dat ééne woord: „*de Satan voer in hem.*” Jesus, in allen gevalle, spreekt hem in dien zin toe. Zonder bitterheid voorzeker, eenvoudig en koel, maar op een treffenden en doordringenden toon, voert Hij hem immers aanstonds te gemoet: „*Wat gij doen wilt, doe spoedig!* 2). Als wilde Hij zeggen: „Hebt en houdt gij uwe plannen, waarom draalt gij dan? Ga, en breng ze ten uitvoer.” Vreeselijke ver-

1) Jo. 13, 27. 2) *Spoediger* (eig.) d. i. spoediger dan ge voor hebt.—

gunning! het begin en eerste blijk van Judas straf: van Jesus verwijderd, aan zich zelve overgelaten, door Satan weggesleurd!

Het is er echter verre af, dat de goede Meester, door dit woord, den trouwelozen leerling zou hebben opgewekt of aangemoedigd om zijn gruwelstuk te volbrengen. Integendeel; het moest veel eer ook voor Judas een nieuw bewijs zijn van de goddelijke alwetendheid en voorwetenschap van Jesus; het zou toonen, hoe Jesus eigenlijk niet zou sterven, of uitgeleverd worden om Judas verraad, als of Hij dit niet verijdelen konde, maar enkel omdat Hij het wilde; het moest bewijzen, hoe Hij bereid was den kelk te drinken, dien de Vader Hem aanbood; het moest eindelijk, naar alle gedachten, ook dit uitwerken, dat Judas zich nu verwijderde; want dit werd noodig. Het was derhalve alsof Jesus gesproken had: „Ga verrader! want mijne ure is gekomen. Ik voor mij wordt gepraamd om te lijden. Gij van uwen kant wilt volstrekt uw voornemen niet laten varen. Al mijne goedheid was vruchteloos. Gij zijt ons dus tot last. Mijne verdere waarschuwingen, onderrigtingen en vertroosting en verzoeningen zijn derhalve niet meer voor u. Wat gij dus van plan zijt te doen, ja, wat gij reeds *doen gaat* 1), en toch volstrekt doen wilt, doe het haastiger! Ga!”

Voor Judas zelve was er niets duidelijker ter wereld. Hij had geen anderen last meer van Jesus ontvangen; en het woord: *Gij zijt het*, mocht nog donderend in zijne ooren hebben geklonken. Met de overige leerlingen is het echter anders gesteld. „Niemand, zegt Joannes, *geen der aanliggenden begreep nog, met welk doel de Meester dit zeide.*” 't Was

1) Zoo Cl. Beelen.

natuurlijk; de meesten, naar het schijnt, wisten nog niet eens dat Judas de verrader zijn zou. Joannes had ongetwijfeld het door Jesus gegeven teeken begrepen; Petrus moet het als antwoord op zijn vraagwenk hebben aangezien; maar van de kennis der overigen is nog nergens gesproken. En Joannes en Petrus zelven, of wie dan ook verder onder de leerlingen den verrader nu gekend hebben, konden zij vermoeden, dat de Godmensch op zulk eene wijze, zoo zacht en zoo goedig, misschien ook met gelijke woorden als Hij wel elders gebezigd had, tot den verrader zou spreken? Kon het in hunne gedachten opkomen, dat nog dezen nacht, in den nacht van het hoogste der feesten, na het vieren van een gemeenschappelijk vriendenmaal, na het vernemen en genieten van de heiligste aller geheimen, dat nog dezen eigen nacht, de ondankbare *Judas* zijnen Leeraar, Heer en God aan zijne vijanden zou overleveren? Wie kon het denken? Niemand dus, ook Petrus, ook Joannes 1) niet uitgezonderd, niemand kon nog den waren zin van Jesus laatste woorden begrijpen. Één slechts verstond ze; en hij verstond ze maar al te goed, tot zijn eeuwig verderf, — Judas.

Maar wat dachten dan de leerlingen? — Zij dachten wat zij konden denken. Judas droeg de beurs; en het beheer over de geldzaken was hem toevertrouwd. De Zoon des menschen, God in het vleesch verschenen, had geen steen waarop Hij zijn hoofd kon nederleggen; maar Hij vond toch harten en handen, die Hem dienden; Hij vond bij uitstek godvruchtige vrouwen (zoo als „Maria, Magdalena genaamd, en

---

1) Zoo de meesten. Er zijn toch (b. v. Langen bl. 164) die meenen dat Joannes (of ook Petrus, b. v. Tiele, Het Evg. v. Jo.) dit verstond, waaruit dan volgen zou, dat hij (die zich zelven dus uitzondert, diegene is, die het teeken van Jesus heeft ontvangen; — of omgekeerd, (aangenomen dat de leerling, dien Jesus lief had, Joannes is, dat Joannes de schrijver van dit Evangelie is. —

Joanna, de vrouw van Chusa, den rentmeester van Herodes, en Susanna, en vele anderen), welke Hem dienden van hare goederen" 1). Die aalmoezen nu waren aan Judas toevertrouwd 2). En Jesus gebruikte ze, „ook ons ten voorbeeld, deels voor zijne eigene en zijner leerlingen behoeften, deels om ze weer onder de armen te verdeelen. 3) Uit Judas eigen woorden, reeds vroeger aangehaald, 4) moge blijken, hoe dit laatste wel een wezenlijk en als 't voornaamste doel van die aalmoezen geweest is.

Wat moest er dus bij de Apostelen opkomen? „Sommingen denken aan het feest, dat, wel is waar, voor eenige uren, met zonneondergang reeds is aangevangen 5), maar toch ook morgen nog, na het aanbreken des dags, met bijzondere plegtigheden moet gevierd worden." Misschien moet er te dien einde nog iets worden aangekocht. 't Is dan hoog tijd, dat het geschiede, en het zal dus daarom zijn, dat Judas nog zoo laat in den nacht en met spoed door Jesus wordt uitgezonden. Anderen (misschien dezelfden) denken ook aan de armen. Judas zal hun iets moeten uitdeelen, volgens de gewoonte des Meesters, eer Hij straks naar Bethanië terugkeert. Een nieuw bewijs, hoe lief Jesus de armen had, hoe vaak Hij den ondankbaarsten leerling tot de heilige bediening van aalmoezen uit te reiken gebruikte, en hoe Hij, inzonderheid op feesten en bij vriendenmalen, die lieve-

---

1) Luc. 8, 2. 3. — 2) Jo. 13, 29. 3) Aug. Tract. in Jo. 62. — 4) Mt. 26, 9 zie boven Hoofdst. VI.

5) Volg. aad. begon het feest, volgens de Wet zelve, slechts des morgens van den XV Nisan, dus des Vrijdags s'morgens (Zie boven, Hoofdst. VII en Langen bl. 110.) In dat geval behoorde de nacht noz niet tot het feest; en mogt men er dus ongetwijfeld nog koopen en verkoopen. Doch ook in het ander geval is op te merken, dat het koopen en verkoopen, op de feestdagen der Joden, niet ten eenemale verboden was, en dat er ook onderscheid tusschen den Sabbath- en Verzoendag, en de andere feesten bestond. (Cl. Beelen. Zie hierover Patr. Diss. L.) —

lingen nooit vergat. Zoo dachten dus de leerlingen met reden; en zoo zullen zij later, zoowel onderling, als tot Joannes, die ons dit mededeelt, daarover gesproken hebben, wijl hun die laatste daad huns goddelijken Meesters zoo verwonderlijk was voorgekomen. Doch ziet nu! op deze wijze wordt het laatste woord van Jesus, tot den verrader gerigt, al weer een nieuw bewijs zijner voorzienigheid en liefde. Wie en wat Judas wezen zal, weten de minsten; wat hij nu doen gaat, weet niemand. En het woord van Jesus: *wat gij doen wilt, doe het spoediger*, klinkt aldus ten voordeele van Judas; het wordt, als ware het, voor den booswicht een vrijgeleide, waardoor hij de handen van een moedigen Thomas, een vurigen Petrus, van de ijverende Donder-zonen 1), zonder erg, kan ontgaan.

Judas trekt dan ook aanstonds partij van ditzelfde woord. Hij ziet Jesus aan, — ach! met wat duistere en verwarde blikken, ontvangt de laatste bete broods uit Jesus' handen, de rampzalige! en *„als hij de bete genomen, dat is genuttigd heeft, gaat hij terstond uit 2).”* Met éénen trek heeft Joannes er bijgevoegd, wat hij zelf gevoelde: *„En het was nacht.!”*

En waarom verwijdert zich dan de verrader zoo plotseling?—Wie kan het zeggen? Doch het is zeker niet ongeoorloofd te vermoeden, dat de laatste woorden van Jesus de voornaamste oorzaak geweest zijn. Een droevig en weemoedig afscheid bevatten zij allezins; en houden zij ook geen eigenlijk bevel in, om te doen, wat Judas doen wilde, den wenk om zich te verwijderen, en voor goed met Jesus gezelschap te breken, heeft er de verrader ongetwijfeld in gelezen. Had hij ook niet opgemerkt, wat er tusschen Jesus en Joannes was omgegaan? Had de hevige ontroering des Meesters, zoowel als

1) Jacobus en Joannes, Vgl. Luc. 9, 54. — 2) Jo. 13, 30 Vgl. 19, 30, Cl. Beelen.—

zijn nadrukkelijke verklaring over het aanstaande verraad, hem niet doen beven? Moest hij niet overtuigd zijn, dat de overige leerlingen, zoodra zij wat nader met elkander in gesprek kwamen, hunne onschuld betuigen en alzoo den verrader volkomen kennen zouden? Kon ook Jesus niet voortgaan, met noch meer te zeggen, dan Hij tot nu toe gezegd had? Redenen genoeg, om niet te dralen, voor een ontaarden huichelaar!

De booze en de boosheid kunnen veel verduren; maar ontdekt te worden, en als uitgetart tot het volvoeren hunner plannen, dit dulden zij niet. Hierbij komt nog de Satan met al zijne listen. De zilverlingen blinken op nieuw in Judas' oog; de trouw zijner medeleerlingen wordt hem een doorn in het hart; de blik van Jesus is niet meer te verdragen. En de gelegenheid, „het gunstig oogenblik,” waarnaar hij reeds twee dagen heeft uitgezien, is nu gekomen; 't is tevens de laatste. — Hij moet dus kiezen; en wil hij niet terugtreden, wat hij in der daad niet wil, dan moet hij voort. Hij kiest het laatste, — werpt nog eens een hatelijken blik op de heilige vergadering, — ziet Jesus aan (misschien nog met een huichelenden afscheidsgroet) en gaat heen. — „*En het was nacht.*” —

Het was nacht! Voorwaar! een goddelijke trek, waarmee ons de Geest des Heeren een der aandoenlijkste tafereelen uit Jesus leven heeft afgeschilderd. *Het was nacht* — (zoo wil hier veelligt de leerling der liefde zeggen) — de tijd, bijzonder geschikt voor gruwelen en verraad. *Het was nacht*, dat is: laat in den avond, misschien reeds van negen tot tien ure, volgens onze wijze van tellen, nadat dus al de indrukwekkende plegtigheden, van het Pascha des Ouden en Nieuwen Verbonds beide, waren voorafgegaan en geeindigd. *Het was nacht*, de nacht bij uitstek, waarop voor Jesus niets

anders meer volgen zou, dan de dag van zijn lijden, zijn kruis en zijn dood. Het was dan ook, om ons zoo uit te drukken, een algemeene nacht. 't Was nacht voor Jesus, de nacht zijns lijdens, de nacht des verraads, gelijk later de H. Paulus dit heeft uitgedrukt 1). Het was nacht voor de leerlingen, die allengs meer en meer bedroefd om hetgeen zij hooren en aanschouwen, bijna niet meer weten, wat zij zullen spreken of denken. Het was nacht voor Judas, nacht in zijne ziel, maar ook zijn laatste nacht op aarde, en een schrikwekkend beeld van zijn eeuwigen nacht, waarop geen dag meer volgen zal. Het was nacht voor de Joden, voor de Schriftgeleerden en Phariseën, die het licht des dags zoo roekeloos hebben versmaad, en nu de Zon der gerechtigheid vrijwillig verstootend, in een tijd zullen aanlanden waarin zij niet meer kunnen werken. Het was nacht eindelijk voor de hel zelve, — „de ure des Satans en van de magt der duisternis 2), die „het Licht en de Liefde” nu zal dooden, en, in schijn ten minste, zal zegepralen over dat Licht. Droevige en akelige nacht! hoe veel geheimen van liefde en vernedering, maar ook hoe veel geheimen van snoodheid en gruwelstukken zult gij aanschouwen!

Doch geen vreeze! Heerscht nu ook voor een oogenblik de nacht der hel en des duivels op aarde, is er zelfs een voorbijgaande nacht voor Jesus, om wille zijns lijdens en doods, het Licht Gods uit te dooven vermag zij niet. Integendeel; voor Hem, „die de duisternis zoowel als het licht heeft geschapen; voor Hem, „die het licht uit de duisternis doet schitteren, is de nacht gelijk de dag, en de ure des lijdens, de ure zelve der glorie. Ja, het morgenlicht van dien zoeten en liefelijken dag der glorie breekt, om zoo te zeggen, in die duisternis reeds door; en de ure is zóó nabij,

1) I Cor. XI. 2) Luc. 22, 23.

dat de Godmensch, met volle dankbaarheid en vreugde, reeds zijne eerste stralen als tegenwoordig beschouwt. Hoor slechts Joannes.

Jo. XIII.

31. Toen hij (Judas) nu uitgegaan was, zeide Jesus: Nu is de Zoon des menschen verheerlijkt, en God is verheerlijkt in Hem.

32. Indien God in Hem is verheerlijkt, dan 'zal ook God Hem verheerlijken in zich zelve; en terstond zal Hij Hem verheerlijken.

33. Kindekens! nog een luttel tijds ben ik met u. Gij zult mij zoeken, en gelijk ik tot de Joden zeide: waar ik heenga, kunt gij niet komen, zoo zeg ik nu ook tot u.

34. Een nieuw gebod geef ik u: dat gij elkander lief hebt, gelijk ik u heb lief gehad, dat ook gij elkander lief hebt.

35. Hieraan zullen allen kennen, dat gij mijne leerlingen zijt, zoo gij liefde hebt tot elkander.

Goddelijke taal! en hoe duidelijk bevat zij de kiem van die langere troost- en liefderedenen des Heeren, welke Hij weldra tot zijne leerlingen zal rigten!

Maar hoe klaar is ook die *laatste wil* van onzen heengaanzen *Vader!* Hoe schoon dit heilig Testament, zoo wel vóór, als van Jesus! — Voor *Hem* luidt het — glorie; voor *ons* — liefde. Voor ons: nog strijd; voor Hem: overwinning. Maar voor beide, eerst voor Hem en dan voor ons: liefde en strijd, die, ook op aarde reeds, worden opgelost, door het vast vertrouwen, in edele genieting en hemelheerlijkheid. Luisteren wij met aandacht.

Het is nacht; en de verrader is uitgegaan. „En hij zelf, zegt de H. Augustinus 1), die daar uitging was nacht. Toen

1) Tract. 62 in Jo. in h. l.

de nacht dus was uitgegaan, zeide Jesus: „Thans is de Zoon des menschen verheerlijkt!” „De dag heeft dus aan den dag het woord verkondigd, dat is: Christus aan zijne getrouwe leerlingen, opdat zij Hem zouden hooren en Hem volgende beminnen; en de nacht heeft aan den nacht de kennis gegeven 2), dat is: Judas aan de ongeloovige Joden, opdat zij tot Jesus zouden komen, Hem vervolgen en vasthouden.”

Het is nacht; en de verrader holt voort. Maar wie zal zeggen, wat hij op dit oogenblik in zijn binnenste gevoelt? Daar staat hij, zoo dunkt me, midden op de trotsche bogenbrug, die den Tempelberg van den Sion scheidt. Hoe angstig klopt Hem het hart, bij het nadenken over zijn duivelsch bestaan! Hoe vervaard maken hem die diepten, een treffend beeld van den eeuwigen afgrond, dien hij bereids rondom zich aanschouwt. Hoe helsch kwelt hem de vreugde in de laatste toonen van het gejubel aan den Paaschdich, die tot hem opstijgen uit elke woning der heilige stad! Hoe akelig vooral is hem de eenzaamheid der straten! Hoe verpletterend het gezigt des Tempels! Hoe ijzingwekkend het weifelend licht der volle maan, — hier van het blinkend marmere van Gods heiligdom, dat hij in zijn eeuwig en goddelijk Tegenbeeld gaat schenden, — dàar van de zaal des avondmaals, waar hij Jesus en de zijnen heeft verlaten, — ginds van het Paleis van Annas, of Caïphas, of hunner handlangers, die hij opzoekt, — als waren het de eerste stralen der openstaande hel, — op hem afschijnend, en weergekaatst! Rampzalige Verrader! Sta! wat voert u voort? De nachtelijke eenzaamheid doet u sidderen; maar o! hoe ver zal de waarheid des eeuwigen Nachts dit nietig schaduwbeeld nog overtreffen! Mogt althans ook nu nog

1) Toespeling op Ps. 18.

in het akelige van dit nachtuur zelve, een licht opgaan voor uwe ziel! Mogt nog uw hart vermurwd worden, en gij eens ten minste, eer het te laat is, al het helse van uw duivelsch opzet inzien!" — Maar helaas! wat baat dat wenschen?

„Heeft Hij dan nu niet in der waarheid gezegd, (denkt hij) zijn vleesch en zijn bloed te geven, ter gelegenheid van welks belofte, Hij mij vroeger „een duivel" noemde? — Is Hij, die zich Gods Zoon noemt, niet gedurig zijne vijanden ontweken, óf Herodes, óf de Schriftgeleerden, óf de Phariseën, als zij Hem zochten, om Hem te vangen? — Heeft Hij niet nog onlangs, uit vrees voor den Hoogen Raad, naar Peraea, en naar de woestijn van Ephrem, de vlugt genomen? — En waarom moest Hij immer op mij wijzen als op een ontevredene, een Satan en Verrader? En waarom die dertig zilverlingen, waarvoor ik reeds mijn woord gegeven heb?.. Neen; ik kan niet terug"... En zoo denkend gaat Judas voort en klopt weldra aan de woning van Satans handlangers aan, misschien, op het eigen oogenblik, dat zij aan den Paaschdisch aanzitten en het Paaschlam nuttigen? — Ach! die verblinden!

Maar wat zal Judas hun aankondigen? „Zeker, dat het gunstige oogenblik gekomen is; dat ze dus spoedig de beloofde dienaren en krijgsknechten moeten geven; en hij Hem aanstonds zal uitleveren, volgens het verdrag, *buiten de scharen*. Nooit bleef de Galileër zoo laat in de stad als heden. En Judas weet de plaats, waar hij straks zal heengaan om te bidden. Hij wordt dan zeker gevangen. Maar de tijd praamt; want zij zijn zelve verraden; alles is ontdekt, en aan Judas heeft Hij reeds zijn voornemen verweten. Ook is het Paaschmaal bijna geeindigd; en als hij eens de stad zal verlaten hebben, is het gedaan. Morgen is het voor altijd te laat."

Hoe het zij, en wat Judas gedacht of gesproken, waar en wanneer hij Jesus' vijanden ontmoet hebbe, geene daad is er, noch woord, noch gedachte, die door Jesus niet wordt gezien en doorschouwd. Van daar zijn woord dat Hij spreekt zoodra Judas is uitgegaan; „*De Zoon des menschen is van nu aan verheerlijkt!*”!

Zonderling verband; maar vol waarheid en zin! Ja! Hij is verheerlijkt de verraden Zoon Gods! En Hij is het *nu*, op den eigen stond waarop de verrader uitgaat, om Hem aan zijne vijanden te leveren, *nu*, op het oogenblik zelf, dat Judas de rij der getrouwen verlaten heeft, om aan Annas, Caiphaz, en de andere booze leden des Hoogen Raads de gelegenheid aan te bieden, om hunnen tegenstander te vangen. *Nu ben ik verheerlijkt*, zegt Jesus; *ik, de Zoon des menschen!* van wien gij weet, wie Hij is, en van Wien ik u gezegd heb 1), wat Hem weldra overkomen zal. Want die Zoon des menschen is de Zoon Gods; en Hij wordt verheerlijkt door zijn lijden en door zijnen dood 2); en dat lijden neemt nu een aanvang; mijne ure is daar. Alles wat te voren geschieden moest, is dan ook *nu* reeds volbragt. De plannen zijn gesmeed; het verraad begint te worden voltrokken, alle toebereidselen tegen mij zijn gemaakt. En wat zij thans voor hebben, zal hun gelukken, dewijl de Vader het wil en aldus besloten heeft. Ook *nu* dus is de strijd, als ware het, volstreden. *Van nu aan is de Zoon des menschen verheerlijkt!* —

En in waarheid! De Zoon des menschen is wèl bij uitstek verheerlijkt, *door zijn lijden en door zijnen dood*. Reeds was Hij verheerlijkt van het begin af, in voorafbeeldingen, pro-

1) Zie boven Hoofdst. IV. — 2) Somm. verstaan: de verheerlijking door het instellen der eucharistie (b. v. Langen bl. 195). Doch zie Mald., Beelen, Lipman. — Zou Joannes dan geen woord van de reden en oorzaak dier verheerlijking gezegd hebben? —

phetiën en figuren; reeds was Hij verheerlijkt duizend malen, en op duizenderlei wijzen, op de velden van Bethlehem, in zijn ballingsoord Egipte, op de bergen en in de dalen van Palaestina; nog onlangs is Hij verheerlijkt, door de overheerlijkste instelling en inwijding van het offer des Nieuwen Verbonds; maar het toppunt zijner verheerlijking zal Hij nu eerst bereiken, het hoogste zijner glorie zal zijn op het heilig kruis, zijne eigenlijke Godmenschheerlijkheid zal voor het eerst schitteren van Golgotha's hoogte. Dáár toch zal Hij eerst zich vernederen, vernietigen, tot den dood. Dáár zal Hij het krachtigst gehoorzaamheid aan den Vader betoonen. Dáár zal Hij èn Satan, èn de zonde, èn den dood overwinnen. Dáár de bliksems van Gods regtvaardigheid afleiden op zijn kruis. Dáár de eischen eener algeheele voldoening en eener eindelooze liefde bevredigen. Dáár, de hel sluiten, den hemel openen, de aarde, als ware het, weder rein wasschen in zijn bloed. Dáár eindelijk, om alles te zeggen, ook de wijze der verrijzenis, 1), èn geestelijk èn lichamelijk, in zich zelven weten te vernieuwen; ook zelf, terzelfder ure, als de Messias, Israëls Koning, de Zoon Gods, worden erkend, — en, — zoo als Hij zelf reeds voorspeld heeft, — van dien stond aan, „*waarop men Hem van het aardrijk zal verhoogd hebben,*” worden geloofd en geëerd, als diegene

DIE IS. —

Waarlijk, Hij is dus ten hoogste verheerlijkt in zijn dood en in zijn lijden! — Maar is het dan wonder, dat nu „*ook God is verheerlijkt in Hem?*” 2) —

Neen! De Vader en de Zoon zijn één. De heerlijkheid des Zoons is ook die des Vaders, en omgekeerd. In Christus dus, niet slechts door Hem, maar ook *in* den persoon van den lijdenden, stervenden, en door zijn lijden zegepra-

1) Vgl. Cyrill. — 2) vers. 31 b. —

lenden Jesus, *in Hem* 1) dus, is ook God verheerlijkt. En werkelijk! waarin schitterde meer Gods goedheid uit, dan in zijn lijden? Waarin meer Gods wijsheid, dan in dezen dood? Waarin meer zoowel Gods liefde en eindelooze barmhartigheid jegens ons, als zijne heiligheid en eeuwige gerechtigheid voor Hem zelven, dan juist hierin, dat „Hij zijnen eenigen Zoon niet heeft gespaard, maar Hem voor ons heeft overgegeven” en gegeven tot den dood des kruises? — Gij mogt en moest dan wel te regt zoo spreken, beminnelijke Verlosser! Gij moest wel veer uwe zwakke leerlingen 2), niet slechts gewagen van uwen dood, hetgeen hun hinderlijk en verderfelijk kon zijn; Gij moest ook wijzen op uwe glorie. En gij mogt het. Want zulk een dood, als de uwe is, waardoor gij over Satan triomfeert, den dood zelven overwint, de zonde vernietigt, zulk een dood is eene glorie, eene victorie, 't is het begin en de grond uwer heerlijkheid bij God! Zoo zijt Gij dus zelf, en zoo is *in u* God verheerlijkt!

Doch wederom: indien Jesus verheerlijkt is door zijn lijden, „en God is verheerlijkt in Hem, dan zal ook God Hem verheerlijken in zich zelven,” en *terstond zal Hij* 3) *dit doen. In zich zelven*, dat is: in God; want, gelijk God is in den Zoon, zoo is de Zoon in God; en gelijk de verheerlijking des Vaders in den Zoon *nu* geschiedt, zoo is ook de verheerlijking des Zoons in God nabij 4). *Terstond* zal God Hem dus verheerlijken; dat wil zeggen: zoo spoedig mogelijk, en reeds *door* en *bij* en *om* den kruisdood

1) Zie Patr., Beelen. — And. — door Hem (Cyr. Chrys.) —

2) Zie den II. Chrysostomus. — 3) Vers. 33. —

4) Wij nemen in eigenlijken zin — Pater in me est, et ego in Patre. Vgl. Patr., en vooral Olsh. t. d. pi. Anderen verklaren: door zich zelven (Chrijs., Cyrill. etc.); doch ofschoon de andere zin zijn moeijelijkheid heeft, zoo spreekt het toch ook van zelf, dat God niet door een ander maar door zich zelven Christus zal verheerlijken.

zelve 1). Door dien dood, dewijl de Vader en de Zoon van ééne natuur zijnde, de verheerlijking Gods in den Zoon, ook de verheerlijking des Zoons in God is. Bij en om dien dood, omdat alsdan reeds de wonderen beginnen 2), de Zon wordt verduisterd, de aarde beeft, de rotsen splijten, de graven zich openen, de gansche natuur treurt, — tot dat er weldra volgt een „heerlijk graf 3),” eene glorierijke verrijzenis, eene wondervolle hemelvaart „eene volkomene onsterfelijkheid 4),” een eeuwig, onbeperkt en nimmer eindigend rijk.

„Hij immers heeft zich vernederd, gehoorzaam geworden tot den dood, en wel den dood des kruises. Maar ook juist daarom heeft Hem God verheven en Hem een naam geschonken, die boven alle namen is: dat in den naam van Jesus alle knieën buigen van hen die in den hemel, die op aarde, en die onder de aarde zijn, en alle tong belijde, dat de Heere Jesus Christus in de glorie van God den Vader is 5).”

Wij ook, beminnelijke Jesus! wij belijden en betuigen het met vreugde; en wij bedanken u tevens om uwe groote en zoo wèl verdiende glorie! Maar welk een treffend en schitterend bewijs uwer waarlijk goddelijke liefde, geeft Gij ons dan wederom op dit eigen oogenblik. Het kruis wacht u; en gij denkt meer aan de droefheid uwer leerlingen, dan aan uw eigen smarten. Gij zingt triomf over uwe glorie; maar de gedachte aan uw scheiden, en aan de droefheid, die het bij uwe lievelingen verwekken zal, gebiedt u tevens de Apostelen te vertroosten. En op wat hartelijke en liefelijke wijze doet Gij dit?

„Kindekens!” — Zoo gaat immers Jesus voort, hen

1) Zie 't Grieksch. Vgl. Mald. — 2) H. Chrysostomus

3) Volgens Isaias 53. — 4) H. Augustinus: ut natura humana ..... etiam immortalitate donetur. In h. l. — 5) Phil. II, 7—11. —

toesprekende met eenen naam, waarmede zij tot nu toe nog niet genoemd zijn 1), een' naam, die vooral in dit oogeblik van droefheid en weemoed voor de leerlingen zoo passend, in den mond van den stervenden Vader zoo treffend, uit het Hart van den nu zegepralenden en verheerlijkten Verlosser zoo betekenisvol klinken moest: „*Kindekens! nog een korten tijd ben ik bij u 2).*” Als wilde Hij zeggen: Om die heerlijkheid, waarvan ik sprak, te erlangen, moet ik heengaan tot den Vader. Mijn dood zelf en mijn lijden is de prijs van die heerlijkheid. Voor u, ik weet het, is dit, ten minste oogenblikkelijk, eene droevige tijding. Mijn scheiden zal u in eenzaamheid achterlaten. Ik weet ook, dat gij allen (allen, zonder uitzondering, want Judas is nu verwijderd), dat gij allen, in die verlatenheid, *MIJ zoeken zult*, dat wil zeggen: dat gij mijne afwezigheid zult gevoelen, dat u die eenzaamheid zal lastig vallen, dat gij op nieuw naar mijne tegenwoordigheid zult verlangen, dat gij, in één woord, om mijne verwijdering in diepe droefheid zult gedompeld zijn. Hiertegen echter is niets te doen. Ik ga heen, volgens den wil mijns Vaders. „*Gelijk ik dus vroeger eens 3)* schoon in een anderen zin, *tot de Joden zeide, zoo zeg ik thans ook tot u: waar ik nu heenga, kunt gij niet komen 4).*” Tot de Joden, dat is tot velen onder hen, is dit gezegd, en zelfs andermaal gezegd 5), deels omdat zij mij zullen terug wenschen op aarde, als de tijd der straffe komt 6), deels, omdat zij, niet geloovende in mij, „in hunne zonden zullen sterven,” en dus ook niet komen kunnen ter plaatse, waar ik wezen zal. Tot u echter wordt dit gesproken, met

1) Vgl. Marc. X, 14. Vgl. Gal. 4. 19; en in de brieven van den leerling der liefde: dergelijke uitdrukkingen.

2) Jo. 13, 33. — Vgl. Luc. 24, 44. toen ik bij u was, zegt Jesus, na zijne verrijzenis. — 3) Jo. 8, 21. — 4) Jo. 3, 33, — 5) Jo. 7, 34. —

6) Jo. 8, 21. —

een ander doel, slechts voorloopig 1), als eene betuiging mijner teedere liefde, en in dien zin, dat gij nog niet zult sterven, en tot den Vader gaan, waar ik nu henen ga.

Het woord *sterven* of *dood*, dat veelligt al te droevig voor de leerlingen zou geklonken hebben, gebruikt Jesus ook thans niet. Hij gaat slechts voor, als de eerste der broederen; Hij gaat tot den Vader, zij zullen later volgen.

Maar wat moet dan nu door de „kindekens” verrigt worden, zoo zij den broederlijken Vader niet volgen kunnen? Is er geen middel om het smartvolle hunner eenzaamheid althans eenigzins te lenigen? Heeft de Algoede en Almagtige geen balsem voor deze wonde? Wie zou het betwijfelen? en dit is het, naar alle gedachten, wat Jesus zeggen wil, als Hij voortgaat:

„Ik geef u een nieuw gebod; een gebod: dat gij elkander lief hebt; een nieuw gebod: dat gij elkander bemint, gelijk ik u heb lief gehad.”

Ziedaar dus, als ware het, het testament van den stervenden Verlosser. Maar ziedaar ook een middel, dat de afwezigheid des Vaders, immers eenigerwijze, vergoeden, en ook den Meester zelve, in zijn harden strijd, sterken en vertroosten zal. En wat behelst het? De liefde. En men lette er wel op: 't is niet de eerste, de voornaamste, de edelste en meest noodzakelijke liefde, de liefde tot God; neen: het is de liefde tot den evenmensch, de liefde der leerlingen tot en onder elkander, — de naastenliefde. Beminnelijke Meester! al wederom moeten wij uitroepen: welk eene goedheid en welke teederheid! En hoe warm klopt uw Vaderhart voor ons! Gij zelf hebt ons bemind, en „tot het einde, tot het uiterste bemind;” en thans, bij uw verscheiden uit deze wereld, thans geeft Gij een gebod, een plegtig, en door u zelve genoemd

1) Zie vers 36. —

nieuw gebod, dat uw eigene liefde tot ons, in onze medebroeders, zal doen voortleven en werkzaam zijn. Wie kan het vergelden?

Maar hoe is het *nieuw*, zal men denken, een gebod dat reeds zoo oud als de wereld is? „*Gij zult uwen naaste lief hebben als u zelve,*” staat er geschreven 1). — Hoe is het *nieuw*, een gebod, dat reeds zoo dikwijls 2) is gegeven, dat berust op de natuur zelve van den mensch, dat voortvloeit uit de eigen betrekking, die er tusschen het redelijk schepsel en diens Schepper bestaat?

't Gebod van Jesus uitersten wil is duidelijk genoeg uitgesproken; en het antwoord op die vraag is er bijgevoegd door den Heer: het is *nieuw om de wijze* 3).

„Dit gebod, zegt de H. Chrysostomus, heeft Hij zelf nieuw „gemaakt door de wijze, waarop Hij gebiedt; Hij heeft er „immers bijgevoegd: „Gelijk ik u heb lief gehad.” „De wet,— „gaat de H. Cyrillus voort, gebiedt ons den naaste te be- „minnen gelijk ons zelve. Jesus gebiedt ons hem te bemin- „nen, gelijk Hij zelf ons bemind heeft. En Hij, Hij heeft „ons bemind, meer dan zich zelve.” Daarom zegt Hij, niet: bemint elkander; maar: bemint elkander, gelijk ik u bemind heb; er nog bijvoegende de reden, waarom Hij ons zoo hartelijk heeft lief gehad: „opdat ook gij elkander (aldus) zoudt lief hebben. 4) „Daartoe toch heeft Hij ons bemind, „opdat wij elkander zouden lief hebben; ons schenkende, „door die liefde, dat wij door onderlinge min met elkander „verbonden, en door een zoeten band als ledematen vereenigd,

1) Lev. 19, 18. — 2) Lev. 19, 18; Mt. 22, 39, 40. Mr. 12, 31—33 Luc. 10, 12. Vgl. Mt. V, enz.

3) Alzoo al de Grieksche Vaders; Rupertus, enz. Ook de H Augustinus doet dit genoeg uitkomen, Tr. in Jo. 65. Patr., Beel. — Vgl. Maldonatus. — And. verklaren het anders, zie b. v. Olshausen; Vgl. Lipm.—

4) Zoo Patr.

„het ligchaam van zulk een heerlijk Hoofd mogen zijn” 1). Daarom noemt Jesus ook later ditzelfde gebod, als bij uitnemendheid: *zijn* gebod 2). Daarom durft het Joannes heeten: „*het gebod des Meesters*”. Hoe kon het ook beter? Of waarom dan is de God der glorie in het vleesch verschenen? Waarom heeft de Zone Gods en des menschen „gewerkt” en geleden? Waarom gaat Hij thans sterven op het kruis? Is het niet uit liefde, voor liefde, en om liefde? En het schepsel, zóó zeer door Hem bemind, zou het ook door ons niet bemind moeten worden? Ja, zegt hier wederom de H. Augustinus; en ook daarom geeft Hij hier niet het eerste, maar het *tweede* gebod, als het *zijne*, omdat in dit eigen tweede gebod ook het eerste ligt opgesloten: *gelijk ik u bemind heb*. Jesus toch beminde den mensch *om God*; zoo moeten ook wij dus, bloot om God, onzen evenmensch lief hebben: *gelijk ik u bemind heb*.

Het gebod, op zich zelf genomen, is dus oud, gelijk de H. Joannes zelf dit elders verklaard heeft, en het is reeds gegeven „van den beginne;” maar het is ook nieuw, en in Christus en in ons, gelijk dezelfde Apostel er heeft bijgevoegd, „*omdat de duisternissen nu voorbij zijn, en het waarachtig licht schijnt.*” Het is nieuw, vooreerst en hoofdzakelijk, om de wijze, dewijl eene grootere en volmaaktere liefde van ons gevorderd wordt; maar het is toch ook nieuw, omdat ons hoogere en treffender middelen geschonken worden, omdat eene hoogere en heiliger uitdeeling van genaden er mede gepaard gaat, omdat een zaliger en volmaaktere wet in de plaats der

1) H. Aug. 1. c. n. 2. — And. vertalen: dat gij elkander lief hebt; dat, gelijk ik u heb lief gehad, ook gij elkander lief hebt. Beelen— voor den vorm der rede verwijzende naar Jo. 17, 21. — Lipm. gelijk wij boven p. 280. Volgens de door ons gegeven verklaring, zou het lautste gedeelte vertaald moeten worden: *OPDAT* gij elkander lief hebt, of zoudt lief hebben. 2) Jo 15, 12.

Oude getreden is, en tot die *Nieuwe* Wet van barmhartigheid en liefde, ook dit *nieuwe* Testament van onzen Jesus behoort.

Het is dan ook geen wonder, dat Jesus, in de navolgende redenen, die wij allen als de verdere verklaring van zijn laatste wilsbeschikking kunnen aanzien, zoo gedurig en zoo dringend op dit heerlijk gebod terugkomt; geen wonder, dat Hij er aanstonds een woord aan toevoegt, dat ons niet slechts de hooge noodzakelijkheid en de bijzondere voortreffelijkheid van dit gebod zijns harten, (als wij het zoo noemen mogen) doet uitschitteren, maar het ook afteekent in zijne bijzondere en waarlijk nieuwe gevolgen?

„*Hieraan*,” — zoo vervolgt immers de liefderijke Meester, — „*hieraan zullen allen erkennen, dat gij mijne leerlingen zijt, indien gij elkander lief hebt!*” 1),

Waarlijk! „het is het gebod des Meesters,” *zijn* gebod, het *nieuw* gebod, dat een kenschetsend merkteeken zijner leerlingen zijn zal. En hierin zelf zien wij tevens den aard der ons afgevraagde liefde. Het is een innerlijk gevoel, ja; maar het is ook eene naar buiten werkende kracht. Het is een eerbied en achting gepaard met eene teederheid des harten, ja; maar het is tevens een alles opofferende moed. Gewis! *opofferende liefde*, ziedaar inzonderheid Jesus' liefde! Ziedaar ook de liefde, die van ons gevraagd wordt!

Zoodanig is dan ook de liefde der eerste Christenen gewest. Getuige de geschiedenis! „*Ziet*,” — riepen de heidenen, als zij die liefde zagen, — „*ziet, hoe zij elkander liefhebben, en zelfs bereid zijn voor malkander te sterven!*” 2) —

En het moest zoo wezen! De leerlingen van Jesus hadden den laatsten wil huns Leeraars begrepen; zij wilden dien ook behartigen. „*Één hart, en ééne ziel*,” 3) waren dus allen. Het moet ook zoo blijven. Want waarlijk! wie

1) Jo. XIU, 35. 2) Tertullianus Apol. c. 39. — 3) Act. 4, 32.

onzer zou met aandacht aan deze laatste wilsbeschikking onzes Meesters kunnen denken, zonder tot alles bereid te zijn? Wie onzer zou niet dienen willen, gelijk Jesus? Wie onzer niet de voeten willen wasschen van den minste der broederen, gelijk Jesus gedaan heeft? Wie onzer, zoo noodig, zou niet zijn bloed willen vergieten, zelfs voor zijne vijanden, zelfs op Golgotha, zelfs op het kruis, — even als Jesus? Gij althans! Allerbeminnelijkste onder allen, die liefde waardig zijn, doe Gij ons begrijpen uw Heilig Testament, en hoe ook wij moeten beminnen, zoo als Gij bemind hebt, *gelijk Gij ons hebt lief gehad!* —

VLIJFTIENDE HOOFDSTUK.

*Jesus voorspelt, voor de eerste maal, de ergernis der
Apostelen en den val van Petrus.*

Jo. XIII, 36—38, Luc. XXII. 31—33.

Door de laatste woorden van hun goddelijken Meester, misschien inzonderheid door de herinnering aan Jesus' verheerlijking, en door den zoeten naam van *kindkens* hun nu gegeven, vatten de Apostelen wederom moed, en schijnen zij zelfs een weinig stoutmoediger te zijn geworden. Petrus ten minste kan zich niet langer inhouden. In dat heengaan van Jesus is ongetwijfeld van een afscheid spraak, en dit weegt hem als lood op het hart. De Joden hadden vroeger iets dergelijks gehoord, en zij hadden eveneens (onder anderen) aan een verren togt of zendingsreis van Jesus gedacht. „Waar wil Hij toch heengaan, zeiden ze, dat wij Hem niet vinden zullen? Wil Hij naar de verstrooiing der Heidenen gaan, en de Heidenen leeren? 1) Wil Hij misschien zich zelve dooden?” — Dit laatste kon voorzeker bij Petrus niet opkomen; maar het eerste zoo veel te meer; want „lijden en sterven,” Heere! (zoo had hij immers reeds vroeger uitgeroepen) dit zij verre van u! dit kan niet zijn! Aan dat lijden kon hij dus ook nu niet denken. Zijn onberaden ijver voert hem

1) Jo. 7, 35; 8, 22. — Zie Lipm. t. d. pl. „Dit stelden zij, met hunnen nationalen eigenwaan, *onmogelijk*,” — dat Jesus de Heidenen zou gaan leeren.

derhalve wederom te ver; doch zijne liefde is te prijzen, en zijn loon ligt naast de straf. Ziehier, op welke wijze de HH. Evangelisten (Lucas en Joannes) het ons mededeelen. — Naauwelijks schijnt Jesus een weinig met spreken op te houden, of Petrus, nog denkende aan het zoo even gezegde: „waar ik heenga, kunt gij niet komen,” —

Jo. XIII.

36. Simon Petrus zegt tot Hem: Heer! waarheen gaat gij? Jesus antwoordt: waar ik heenga kunt ge mij nu niet volgen: gij zult mij echter later volgen.

Dit *volgen* wees Petrus op het lijden, op het martelaarschap, op het kruis 1), — en zoo was het een hemelsch, een goddelijk loon; maar Jesus *nu heengaan*, en Petrus eerst *later volgen*, dit kon, dit mogt de liefde niet dulden. Let toch op, Petrus! „Hij zegt niet, dat gij niet kunt, maar dat gij *nu* niet kunt.” De hoop is daar: *gij zult later volgen*. Wat haast gij u dan, Rotssteen? Nog heeft u de Steenrots door zijnen geest niet versterkt. Verhef u dus niet door vermetelheid: *gij kunt nu niet*. Maar verlies evenmin den moed, door wanhoop: *gij zult later volgen* 2). Te vergeefs.

37. Petrus zegt Hem: Waarom kan ik u nu niet volgen?

Al te nieuwsgierig, en te veel op eigen krachten betrouwend spreekt Petrus zeker: waarom kan ik niet? maar het is toch altijd Petrus, vol ijver, vol vuur, vol liefde voor zijnen goddelijken Meester. Vernedering en verheffing volgen dus beide.

Luc. XXII.

31. De Heer echter zeide: Simon! Simon! zie, Satan heeft ulieden gevraagd, als tarwe, te ziften.

32. Maar ik heb voor u gebeden, opdat uw geloof niet bezwijkte; en gij, eens bekeerd zijnde, versterk uwe broederen.

1) Vgl. Jo. 21, 13. 19. — 2) H. Aug. tr. 66 in Jo.

33. En deze zeide tot hem: Heer! met u ben ik bereid ook in den kerker en in den dood te gaan.

Luc. XXII.

34. Hij echter sprak: Ik zeg u Petrus! De haan zal heden niet kraaijen, eer gij drie-maal zult geloochend hebben, dat gij mij kent.

Ziedaar het gevolg! Maar ziedaar ook, hoe de strijd des Heeren en der zijnen nog niet is volstreden. Den Apostelen was alreeds het rijk beschikt. Zij waren getrouw bevonden in de beproevingen van Jesus; en de kroon was bereid. Maar desondanks zijn er nog andere beproevingen, zijn er vooral nog drie dagen van een laatsten en hittigsten kamp, waartegen insgelijks de Heer hen versterken moet. —

Het gevaar dreigt allen. Als bijzondere en uitstekende vrienden van Jesus, worden zij allen door Satan gehaat; als grondzuilen van Jesus Kerk, moeten zij allen nog eens worden gehard. Als waren zij elk een andere Job, zoo zijn zij ook allen, naar Gods Wijsheidsplannen, door den Satan „te ziften gevraagd.”

Dit ziften, is voorzeker een krachtig beeld. De overeenkomst met den ouden Man-Gods maakt dit beeld nog sterker. Het toont de allerzwaarste beproeving, die hen wacht. Het geeft het op en neer werpen der tarwe te kennen, en wèl in eene zift als die van Satan kan zijn. Het voorspelt een rondslingeren dat radeloze twijfeling wekt, om ook uit de Elve nog een zoon des verderfs te kunnen schudden. Wat zeg ik? Neen, om hen allen, om vooral Petrus te doen be-

Jo. XIII.

37..... mijn leven wil ik voor u stellen.

38. Jesus antwoordt hem: Uw leven wilt gij voor mij stellen? Voorwaar, voorwaar, ik zeg u: de haan zal niet kraaijen, tot dat gij mij drie-maal zult verloochenen.

zwijken in het geloof, en zoo het werk van Jesus, in zijne grondslagen, te verwoesten.

Vermetele! — Hij vraagt. Meer kan hij niet. En wordt ook dit toegestaan; zij zijn, en blijven allen *tarwe*; want Jesus heeft gebeden.

Het zij dan, dat hier ook aan meer dan vragen, misschien zelfs aan uitdaging 1) en uittarten te denken zij; het zij zelfs dat dit ziften 2) te gelijk eene reiniging moet medebrengen 3); dit blijft zeker, dat der Apostelen geloof niet zal bezwijken, en de Satan beschaamd zal worden. — Doch geldt het hier al de leerlingen te zamen en moeten zij allen bekoord en beproefd worden, waarom spreekt dan de Heiland hoofdzakelijk tot Petrus?

De zamenhang van het Evangelisch geschiedverhaal (zoo als Joannes en Lucas het geboekt hebben) toont ons de reden; de Heer was met Petrus in gesprek, en zet dus voort, wat Hij begonnen was.

Doch er was ook wèl reden om voort te gaan met tot Petrus te spreken. Petrus is aller hoofd 4). Hij is de sterkste der Apostelen 5), die ook de steun en de kracht zijner broederen moet worden. Op hem dus, meer dan op de anderen, zal het Satan gemunt hebben. Hoeveel groots en voortreffelijks bovendien heeft de goede Meester aan zijn aanstaanden Plaatsbekleeder te verkondigen! Hoe bijzonder heeft Hij voor hem gebeden! Hoe lief en vertroostend was Hem zelfs dat toch altijd welgemeende in de overdreven betuigingen van Petrus liefde! Tot Simon blijft dus de goddelijke Heiland het woord rigten.

1) Vgl. 't Grieksch: en: *postulare* (Mald. Sepp. etc.) Zie toch Schegg. Vulgata ook goed: *expetivit*, daar Satan van God toch niets kan afvorderen.

2) 't Grieksch heeft: *ziften* (niet: *wannen*, Olsh. De Wette), z. Schegg. —

3) Zoo Mald. en and.

4) De H. Leo. — 5) Euthymius, en and. zie Mald.

Maar hoe lief en met welke teederheid doet Hij dit! „Simon! Simon!” — zegt Hij, zoo als het weleer luidde: „Abraham! Abraham!” „Mozes! Mozes!” als God iets bijzonders zeggen en bij uitstek teeder tot zijne lievelingen spreken wilde! 1) — „Simon! Simon!” Zie! — en geef wèl acht! ik weet het verledene, het tegenwoordige, en het toekomende, en gij gelooft het; weet dus wèl: dat Satan, de eeuwige vijand, u allen met de uiterste woede zal aanranden. Hij heeft ulieden 2), van den Vader, voor zich afgevraagd 3); gevraagd, om u als tarwe te ziften. Voor allen, ongetwijfeld (want waarom zou Jesus voor al de leerlingen niet gebeden hebben? maar des te meer komt de tegenoverstelling uit), „voor u, Petrus, heb ik, bij uitstek, gebeden, opdat uw geloof niet bezwijkte!”

Heerlijk licht! Het hoofd van allen wordt in de hoofdzaak aangevallen. Voor dit hoofd en voor die hoofdzaak in hem, heeft het eeuwig voortlevend onzichtbaar Hoofd, de Voltrekker en Volmaker des Geloofs, heeft Jesus, gebeden. Dat Hij verhoord is, „zoo als Hij altijd verhoord wordt,” betwijfelt niemand; maar wat volgt daaruit? — „Versterk uwe broeders!” Satan heeft gevraagd, geeischt omtrent allen; 't is hem toegestaan. Ik heb gebeden; 't was bij uitstek voor u. Gij dus: wees de rots des geloofs.

En Petrus is het. Het woord van Jesus is een werkend woord; zijn wil is wet, en wat Hij gebiedt, helpt Hij ook volbrengen. Maar het was ook wèl noodig zulk eenen grondslag te leggen. Zoolang Jesus met zijne leerlingen verkeerde, was Hij zelf ook de zichtbare rots, zoo als een zichtbaar ligchaam behoeft; nu Hij heengaat, moet zulks een ander zijn.

„Eenmaal” dus, zoodra en zoolang dit zal noodig zijn, —

1) Vgl. Sepp.—

2) Vos, al de Apostelen. — 3) Het Grieksch, *zich iets afbidden*. Beelen: „zeer begeerd”. Cypr. *postulavit*. Vgl. Job I, 11 en II, 5.

en dit is het, van nu aan, zoolang de poorten der helle tegen Jesus' Kerk zullen strijden, zoolang de Satan zal vragen om Petrus en zijne broederen, als tarwe, te ziften, — zoolang moet ook Petrus de zichtbare en tastbare steenrots zijn. 1) De grondrots is Christus, „en er is geen ander fundament 2);” want door en op Hem staat Petrus. Maar Petrus is de zichtbare steen, waarop Christus zijne kerk zal bouwen 3); en door en op hem staan de broeders. Daarom zegt Hij: *confirma*, bevestig! Steun en geef vastheid, gelijk de grondvest des gebouws 4), en doe dit voortdurend. Doe het vooreerst nu, in de eerstkomende gevaren; doe het, ook later, bij de heerlijke verrijzenis, die als het zegel des geloofs zal zijn; doe het verder, bij de oprigting en vestiging der Kerk; doe het eindelijk, voortdurend, zoo lang die Kerk zal staan, tot aan de voleinding der dingen, *bevestig!*

Welk eene taal, (op die wijze begrepen), in den mond van een stervende! Vóór Hem staat het kruis; maar daar boven: glorie. Daarnaast ligt het graf; maar daarin: het leven. „Ik ga heen, zegt Hij, maar ik blijf in u. De strijd duurt voort; maar *ik* heb gebeden. Ik en mijne kerk mogen ook schijnen te verzinken in het Niet; in dat Niet zelf ligt mijn leven, en ook stervende geef ik het u”. Voorzeker! wie zóó kan spreken, Hij moet de Gebieder des doods en de Heer der Eeuwen zijn!

En Hij is het. Achttien eeuwen hebben reeds getuigenis gegeven; en nog andere zullen hetzelfde getuigen: „Waar Petrus is, is de kerk”. En de eenheid des geloofs, de reinheid der zedeleer, de gelijkvormigheid in de tucht, alles rust nog altijd, overal, op dezelfde steenrots, Petrus, en in hem Christus. De Heer heeft gebeden!

En wat bad Hij? Heeft Hij (als mensch tot den Vader

1) Pro te, enz. — 2) 1 Cor. 3, 11 c. — 3) Mt. 16, 17, enz. 4) Vgl. het Grieksch.

biddende) ook dit gevraagd, dat Petrus in den aanstaanden wortelstrijd niet zou vallen? Neen; niet dat Petrus nooit als tarwe gezift worden, maar dat zijn geloof niet bezwijken zou, heeft Jesus gevraagd. Petrus kan dus vallen, diep vallen, en hij zal het; de Heer schijnt er zelfs reeds op te zinspelen, in dat droevig woord om- of teruggekeerd 1); maar zijn geloof verliezen, zal Petrus niet. Hij zal „worden spreken, die vol kaf zijn; en dat kaf moet in de wan worden uitgeschud; het moet zelfs worden afgewasschen door zijne tranen 2); maar dan zal ook Petrus meer gewonnen dan verloren hebben; dan verwerft hij eene betere kennis van zich zelve, en een' almachtigen Meester, die voor hem bidt. Want Petrus wordt aan het hoofd der kerk gesteld, nadat hij beproefd is door den duivel 3).”

Niet weinigen beweren, dat er tot nog toe van Petrus val geen spraak kan zijn, en dat de Heer slechts zeggen wilde: hoe Petrus eenmaal omgekeerd, dat is: van zijnen kant 4) zijne broeders versterken moest. Doch er is niets wat ons, ook te dezer plaatse, die voorspelling zou doen vreezen. Weldra volgt zij toch; en hoe zwakker nu Petrus van nature zou blijken, des te meer schittert de kracht der genade en de wijsheid van 's Heeren gebed. Zoo had ook vroeger de Satan het eerst over de zwakkere vrouw gezegepraald; maar werd hij ook des te dieper vernederd „door eene eeuwige vijandschap tusschen Maria en hem.” 5)

1 Zie Maldonatus. — 2) H. Ambrosius in Ps. 43. — 3) Id. Ib. —

4) Zie Ven. Beda. Maldonatus, Grotius, vooral Pascaglia, de Summ. Font. ook Langen. Conversus zou zijn = *vicissim*. of eigenlijk = *rursus*, *iterum*. Ik heb voor u gebeden... gij dan *wederom*, of: *van wege zijde*, enz. Zie Schegg in Luc. 22, 32 waar hij dit gevoelen wederlegt, omdat 1°. dit woord (*conversus*) in 't N. T. in dien zin niet voorkomt 2°. nooit beteekent *vicissim* 3°. slechts in geheel andere verbindingen beteekenen kan: *rursus*.

5) Gen, III.

Hoe het zij, Petrus is tot versterker, onmiddellijk voor de Apostelen, middellijk voor alle geloovigen aangesteld; te dien einde heeft de Heer gebeden. Of Petrus dit ook nu reeds bevroedde? — Wie zal het zeggen? Dit is zeker: aan de beproevingen gelooft hij, aan zijnen zondenva! niet. En de verdenking, die hij in Jesus woorden meent te vinden, de zinspeling op ontrouw en afval, kan hij onmogelijk verduren. „Heer! roept hij dus, met het oog op dat gezift worden, uit! Heer! *Ik ben bereid tot alles, tot het lijden, tot den kerker, tot den dood.* Mijn leven heb ik voor u ten beste. — Wat zou dan Satan vermogen?” —

Petrus! uw woord is gemeend; doch waartoe dat zelfvertrouwen? „Jesus zegt: *gij kunt niet*; en gij zegt: *ik kan?* O, gij zult bij ondervinding leeren, dat uwe liefde, zonder de genade van Boven, niets is.” 1) Neen, gij zijt niet bereid; gij meent slechts bereid te zijn; en gelijk de Heer voor u gebeden heeft, zoo moest gij ook zelf bidden. Hoe duur zult gij uw zelfvertrouwen boeten! — Luister slechts naar uwen goddelijken Meester! „*Gij wilt uw leven voor mij offeren, Petrus? — Voorwaar! voorwaar, ik zeg u: de haan zal heden (nog dezen nacht) niet kraaijen, of gij zult mij driemaal verloochend hebben.*” — Beschamend antwoord! Doch wat kon aan Petrus, naar het zich uiterlijk liet aanzien, onwaarschijnlijkers gezegd worden? De nacht is reeds begonnen; op het eigen oogenblik betuigt deze Steenrots zijne onwankelbare trouw; en de voorspelling luidt: nog dezen eigen nacht, nog vóór het einde van de vierde nachtwak, 2) zult gij gevallen zijn. En niet slechts gevallen, maar diep gevallen, driemaal gevallen, — zóó gevallen, dat

1) H. Chryst. Hom 73 in Jo.

2) Het *Hanengekraai* of de tijd, waarop de hanen kraaijen, genoemd. Zie Tobias, 8, 11 Mr. 13, 35 en beneden.

gij ontkennen, dat gij loochenen zult, Mij te kennen, met wien gij nu beweert in den kerker en in den dood te willen gaan! — Vurige Petrus! waar kan het toe komen? Gij hebt gevraagd naar den verrader, — misschien om met alle kracht het verraad te beletten (want wij denken reeds aan het oor van Malchus): en thans geldt het u zelven? —

Maar o! hoe volkomen geldt het dan ook hier: „Ik ben de goede Herder! en ik ken mijne schapen!” Hij kent de zwakste zoowel als de sterkste. Hij weet wat Petrus nu is, wat hij van nature geweest is, en wat Hij eens door de genade en door Zijn gebed zijn zal. Hij waarschuwt hem dus, zoowel als de anderen bij tijds. Hij doet alles, wat Hij, als goede Herder, doen kan. Mogten de leerlingen het beseffen! Mogt vooral Petrus het niet vergeten!

Wij ten minste, nu het feit heeft plaats gehad, vinden er een nieuw bewijs in, voor de vaderlijke bezorgdheid van Jesus, en voor zijne goddelijke Alwetendheid. „De val zelf van Petrus wordt toegelaten tot zijn nut. Christus wilde hem nog onderrigten; en omdat Petrus steeds voortging en zijne hevigheid niet leerde bedwingen,... verlaat hem de Heer, opdat hij zijne zwakheid zou leeren kennen;.. opdat hij zou weten, dat de menschelijke natuur uit zich zelve niets vermag; opdat hij later, indachtig wat hem overkomen was, zich zelven zou kennen; opdat hij zou leeren, hoe hij niet zoo zeer *bemind had*, als hij bemind was” 1).

1. Chrys. Hom. 73 in Jo.

ZESTIENDE HOOFDSTUK.

De aanstaande strijd.

Lucas XXII. 34 — 32.

Wat Jesus van de op handen zijnde beproevingen gezegd had, schijnt, in zijn oog, de onwetende en slecht begripende leerlingen nog niet genoegzaam getroffen te hebben. Wel was het reeds duidelijk voorspeld, hoe Satan hen allen zou zoeken te ziften, hoe gevaarvol de strijd zou zijn, en hoe noodig, hoognoodig dus Jesus' gebed zou wezen. Maar Petrus had den Leeraar onderbroken, en moest dus eerst zijn antwoord ontvangen. —

Thans heeft hij het gehoord; en daarom neemt nu de goede Meester de zaak als van nieuws op, en stelt ze nog duidelijker voor. Maar welk een schoon en treffend beeld, welke juiste en heldere tegenstelling, door den Leeraar thans gebezigd! Het was vrede; en het wordt krijg; er was overvloed aan alles; en er komt behoefte, leed en lijden. En het geldt allen; niet slechts Jesus, niet slechts Petrus; maar allen, die den Meester volgen willen waar Hij gaat. Hij gaat dus voort tot zijne leerlingen te spreken:

Luc. XXII.

34. En Hij zeide tot hen:

35. Als ik u uitzond, zonder buidel en reiskorf, en voetzolen, heeft u wel iets ontbroken?

36. En zij zeiden: Niets. — Hij dan sprak tot hen:

Maar nu, wie eenen buidel heeft neme (hem), desgelijks een reiskorf; en die niet heeft, verkoope zijn kleed, en koope een zwaard.

37. Want ik zeg u: ook nog dit, wat geschreven staat, moet aan mij vervuld worden: „En hij is onder de boosdoeners gerekend 1).” Want die dingen, die mij betreffen, hebben een einde.

38. En zij zeiden: Heer! ziehier twee zwaarden! Maar hij zeide tot hen: Het is genoeg.

De eerste vraag, die de tegenstelling moet doen uitkomen, is ligt te begrijpen. Vroeger, zegt Jesus, heb ik u uitgezonden om het Evangelie te verkondigen 2). Zonder geld of goed, zonder staf en schoenen, zonder bezorgdheid voor wat ook ter wereld, liet ik u gaan. Gij weet het; en gij weet ook hoe het is afgelopen. Mijn Vader en ik hebben zorg voor u gedragen. Vijanden of vervolgers hebt gij dus niet ontmoet. Gij vindt slechts goede en geloovige vrienden, die u in hunne huizen opnamen, naar uwe woorden hoorden, en u van het noodige voorzagen. Zegt het zelve, of u iets heeft ontbroken?

De leerlingen herinneren zich met genoegen de toenmaals volbragte zending 3). Zij hadden de magt en liefderijke zorgen huns Leeraars zóó blijkbaar ondervonden, dat zij niet dan met vreugde aan die eerste proefreis kunnen denken. Het is dan ook werkelijk weêr een nieuw bewijs van Jesus goedheid, dat hij juist nu tegen den tijd der zwaarste beproevingen, waarvan Hij gesproken heeft en nóg wil spreken, een der aangenaamste, ofschoon in schijn moeilijkste togten, in hun geheugen terugroept. „Nee, antwoorden dus allen, als uit éénen mond, — „niets heeft ons

1) Is. 53, 12. — 2) Luc. 9, 3; 10, 4, Mr. X, 5. — 3) Zie Luc. 9, 10. —

ontbroken, — volstrekt niets!" „Wij hadden aan alles overvloed; het was alom vrede, gelijk het Evangelie dat wij verkondigden; wij hebben zelfs wonderen verricht in uwen Naam, en ook met de duivelen gestreden, en de duivelen overwonnen." — Zoo hadden zij te voren gesproken, toen zij van hunnen togt wederkeerden, en daarvan verslag aan Jesus gaven.

Doch die tijden zijn voorbij; het zal nu anders zijn. „Nu dus, zegt Jesus, *wie nu eenen buidel heeft, neme dien mede, en eveneens eene malle; en die niet heeft, 1) verkoope zijnen mantel, 2) en koope een zwaard!*" Krachtig maar droevig beeld van den aanstaanden strijd. Nu zal geld en goed noodig zijn; want zij zullen niet meer ontvangen worden door vrienden. Nu komt zelfs een zwaard te stade, tegen vervolgers en haters. Ja, het zwaard is zelfs noodiger dan de mantel. Wie er dus voor geld geen koopen kan, verkoope zijn kleed en schaffe zich daarvoor een strijdzwaard aan.

Maar een zwaard voor den Vorst des vredes, en vele toerustingen voor den armste der armen; hoe is dit te rijmen; en wie begrijpt deze verandering in Jesus' wijze van spreken? — Geen vrees! „Het veranderen der bevelen of raadgevingen in verschillende omstandigheden verraadt geene onstandvastigheid in den Wetgever, maar wijsheid." 3) Ook wil hun Jesus, naar den zin der woorden, niet zeggen, wat zij eigenlijk te doen of te laten hebben; dit wisten zij; Hij wil hun slechts aantoonen welke strijd nu op handen is. Die strijd nu, zoo vreeselijk als hij zijn zal,

1) And. *Die niet heeft* (volgens sommigen: geen zwaard heeft. Cl. Beelen; De Wette c.). Volg. and. geenen buidel heeft, enz. Zie Schegg t. d. pl. *die niets bezit*.

2) Vulg. *Tunica*. Naar 't Grieksch de mantel (volgens Schegg) omdat de arme slechts kleed en mantel heeft, en geen eigenlijk *overkleed*, zoo als de rijken, bezit. Zie Act. 9, 39 en Mt 5, 40. vulg. *pallium* Vgl. Luc. 6, 29. Exod. 22, 26. 3) De H. Augustinus.

kon niet treffender dan onder het beeld van een oorlog of van een noodzakelijk af te weren vijand voorgesteld worden. Desondanks is het niet het zwaard, dat beslissen moet, maar het gebed; niet een aardsch rijk, dat moet verdedigd worden, maar een hemelsch. En dit laatste vordert slechts ootmoed en lijden. Hoe dikwijls hebben het de leerlingen gehoord!

Opdat het hun echter ook thans niet ontgaan zou, wordt er eene duidelijke verklaring door Jesus bijgevoegd. Denkt, zegt Hij, aan de prophetiën, en redeneert aldus:

Alles, wat in de oude voorzeggingen op mij betrekking heeft, alle dingen, die mij betreffen, hebben een einde, gaan hunne vervulling te gemoet, moeten volbragt 1) worden. Maar nu is onder anderen ook dit woord van mij geschreven: „Hij is met de booswichten gerekend;” ook dit moet derhalve volbragt worden; en de tijd ter vervulling is gekomen. — Gij begrijpt dus wat ons te wachten staat, mij eerst en dan ook u. „De knecht is niet beter dan zijn meester.” —

Ziedaar de reden, waarom een zwaard wordt gevorderd. En in waarheid, welk een helder licht moest juist deze voor-spelling over Jesus woorden verspreiden. Isaias, de Evangelist der toekomst, 2) had zonneklaar het lijden van den Messias geschetst als of hij het met zijne oogen aanschouwde. Hij had gezegd, hoe de heiligste en onschuldigste der menschen, tevens als de verachtste en verworpenste verschijnen zou. Hij had voorspeld, hoe de Man der smarten zou versmaad,

1) Vers 37 c. Heeft een einde, beantwoordend aan: volbragt worden; and. vertalen: en het mij betreffende heeft zijn einde bereikt (zie Schegg) of=loopt ten einde. Cl. Beele.) *Een einde hebben* (naar 't Grieksch) heeft gew. onlijk dezen zin. Laat men dan *want* in den tekst of de verklaring weg, dan is de zin, dat moet nog geschieden en dan is (weltra) alles vervuld. 2) Isa. 53.

verguisd, gehoond en gepijnigd worden om onzentwil, maar altijd als een zachtmoedig lam, dat ter slagbank wordt voortgeleid. Hij had Hem afgeteekend in zijn lijden, op zijn kruis, in zijn graf; maar met het bijschrift: „om onze zonden”, met het opschrift: „zijne glorie”. *Et erit sepulchrum ejus gloriosum.* En waarom? tenzij juist daarom, dat hij zijn leven geven zou voor het heil der zijnen, en *onder de booswichten werd gerekend* 1). — Was het duidelijk? —

Maar ook David, Jeremias, Zacharias, hadden het beeld des toekomstigen Verlossers niet anders geteekend. Niet anders Simeon, toen hij nog onlangs „den steen des aanstoots” zijn Israël herinnerde, en zelfs het zwaard der droefheid aan Maria voorspelde. Niet anders Jesus zelf en even herhaaldelijk, als met de levendigste kleuren, in zijne woorden: *„gegeeseld, met doornen gekroond, gekruist.”*

Was dit niet bij de misdadigers en wetverkrachters 2) *geteld worden!* En konden de Apostelen hieruit niet opmaken, welke strijd, welke wapenen, welke zwaarden nu gevorderd werden? Desondanks begrijpen zij ook thans weêr ten halve. Dat er verraad is en een strijd volgt, hebben zij begrepen; maar nu besluiten zij: dat er dus zwaarden, wezenlijk wapentuig noodig is, en er getoond moet worden, wat zij zijn, wat zij kunnen, en wat zij voor Jesus durven. —

„Zie Heer! hier zijn twee zwaarden!” zoo luidt dus het antwoord: en wij hebben alle reden, om bijzonder aan Petrus te denken. 3) Petrus toch staat aan het hoofd der Elve. Hij is altijd de eerste; heeft het krachtigst zijnen moed

1) Ib. v. 12. 2) Naar 't Grieksch letterlijk: den wetverkrachters bijgeteld. — 3) H. Ambr., Mald. —

betuigd; verraadt zich bijna in den vorm van het antwoord; en zal ook later, in den tuin Gethsemane, met zijn zwaard te voorschijn komen. Zooveel schijnt zeker, dat hij één der zwaarden aangordt, en het ook weldra voor Jesus trekken zal.

Hoe het zij, en wat ook de Heiland nog verder met zijne laatste figuurlijke redenen bedoeld hebbe, Hij schijnt niet regtstreeks op dien strijdkreet zijner leerlingen te antwoorden. Veeleer blijkt Hij bedroefd, om het nog voortdurend misverstand aangaande den waren aard van zijn koninkrijk op aarde. „Het is genoeg!” zegt Hij; genoeg daarvan; als wilde Hij te kennen geven, dat zij Hem niet verstonden, en Hij ook thans niet nader zou verklaren wat Hij bedoelde.

De Apostelen kunnen het woord in een anderen zin hebben opgenomen. Misschien verstonden ze, dat twee zwaarden toereikend waren en namen ze hieron de twee zwaarden mede. Doch Jesus, die zeker niet wilde, dat men het zwaard zou gebruiken, kan dit niet bedoeld hebben. Hij toont veeleer eenig misnoegen over de verkeerde opvatting zijner woorden, en breekt het gesprek af om tot iets anders over te gaan 1). —

Doch waarom heeft Jesus zijne bedoeling niet verder uitgelegd, en hoe kon Hij toelaten, dat de leerlingen de zwaarden medenamen? Wie zal het zeggen? — Slagtmessen, gebezigd om het Paaschlam te slagten 2), of zwaardmessen,

1) Aldus de meesten. Zie Beelen; Allioli; A Lap. c. Olsh., Rosenm. enz. vergelijkten Deut. 3, 26, Vgl. Sepp. en Friedl. p. 70. — Schegg echter neemt het als regtstreeks antwoord op het woord der Apostelen: *het is genoeg*; twee zwaarden zijn genoeg; Syr. en Arab. *sufficiunt*; zoo ook Cyrillus, dewijl overigens de door de anderen ingeroepen Oostersche spreekwijze niet zou bewezen zijn. — In allen gevalle wil ook dan nog Jesus zeggen: twee is genoeg, want wij behoeven er niet één. Vgl. Mald. — Somm. beschouwen het woord als dubbelzinnig: 't is genoeg van die zaak: en 2 zwaarden zijn genoeg. Ironie (Theophyl.) kan 't niet zijn. —

2) Vgl. Mald. — Sepp spreekt nog van de Esseners, die, uit vrees voor de roovers, met zwaarden gewapend waren (volg. Joseph. Bell. II, 8, 4 V. 54); hetgeen nog Cyrillus van de reizigers in Palestina getuigt en ook thans nog plaats vindt. —

zoo als de leerlingen er immer droegen, om de benoodigde spijzen te verdeelen, zullen deze zwaarden toch niet geweest zijn. Veeleer mogen we denken aan een bijzonder oogmerk, door Jesus beoogd. Twee zwaarden voor Twaalven! het was zeker weinig. Het was toch genoeg en niet genoeg. Genoeg om den Apostelen te toonen dat er een strijd op handen was; niet genoeg om zich naar eisch te verdedigen. Misschien kon het ook den vijand leeren, hoe Jesus had kunnen strijden, zoo Hij gewild had. Mannen, als Petrus, zijn niet magteloos; en de moed en stoutheid der Galileërs waren overbekend. Het feit zelf zal spreken. Doch had het ook geen ander gevolg, dan het heerlijk wonder door Jesus te doen, op het eigen oogenblik zijner gevangenneming, wat willen wij meer? Het genezen oor van Malchus geeft getuigenis aan het zwaard van Petrus. Die zóó lijdt, lijdt niet gedwongen. —

ZEVENTIENDE HOOFDSTUK.

Afscheidsrede van Jesus (eerste gedeelte).

(Jo. XIV, 1—31).

Veel had Jesus tot nu toe gezegd, wat de Apostelen natuurlijkerwijze tot droefheid stemmen moest. De goede Leeraar zelf is niet ongevoelig bij het afscheid, dat Hij van zijne discipelen moet nemen; en vele dingen, die nu geschieden zullen, zijn waarlijk wel in staat het hart der leerlingen te schokken en te ontroeren. De goede Herder moet dus zijne lievelingen vertroosten. Hij moet hen waarschuwen, onderrigten, versterken. Zij zijn immers zoo zwak, en kunnen niets zonder Hem. Maar hoe schoon is nu de wijze, waarop ook dit werk door Jesus volbragt wordt. Hij volvoert het als leeraar, als vriend en als broeder; maar Hij doet het nog veel meer als vader. Ja als een stervende vader, gelijk eertijds de Aartsvader Jacob, zoo roept Hij thans zijne kinderen rondom zich, om hun zijne laatste lessen, vermaningen en afscheidsredenen toe te spreken, bij wijze van Testament. —

En hoe troostrijk is die uiterste wilsbeschikking van Jesus! Hij gaat heen 1), maar Hij wordt niet voor altijd van hen gescheiden. Zij zullen beproefd en gezift worden 2), als tarwe; maar het geloof, de hoop en de liefde zullen hen behouden. Het hoofd en de nanvoerder van allen zal Jesus verlooehenen 3), (en wie weet, of hier bij dezen of genen

1) Jo. 14, 33. — 2) Boven Hoofdst. XVI. — 3) Ibidem, zie Chrys. en Aug.

de gedachte aan het voorspelde verraad niet is opgekomen?); allen zullen den strijd ondervinden; maar toch eenmaal zal Jesus voor hen, en zullen zij met Jesus zegevieren; want „Hij leeft, en ook zij zullen leven”; waar de Vader is zullen ook de kinderen wezen; en in vrede levend, door den inwonenden Trooster, zullen zij dan eerst begrijpen wat Jesus gezegd heeft, en door het geloof en de liefde tot de aanschouwing komen van hetgeen zij nu slechts in raadsels vernemen. — Doch lezen en beschouwen we wat meer in 't bijzonder dit heilig en goddelijk Testament. 't Is immers niet bloot voor de Apostelen, 'tis ook tot ons en voor ons gesproken en beschreven. Kunnen wij het niet gansch doorgronden; doen wij ten minste, wat wij kunnen 1). Jesus' goedheid, teederheid en onuitputtelijke liefde zullen wij er ongetwijfeld in zien, gevoelen en bewonderen.

Jo. XIV.

1. Uw hart worde niet ontroerd (zoo begint Hij) Gij gelooft in God? gelooft ook in mij.

De Alwetende las dus in de harten der zijnen 2) — Zij zijn entroerd. En er was waarlijk wel reden, om ontsteld te zijn. Zal zelfs een diamanten hart (het hart van Petrus) verbrijzeld worden; wat is er niet voor de anderen te vreezen? De tijden, die aanstaande zijn, wil dus Jesus zeggen, zijn moeilijk. De strijd wordt hevig; de verzoeking sterk; maar vreest toch niet! Gelijk gij in God gelooft, gelooft zoo eveneens in mij. Gij weet, wat ik u zoo dikwijls gezegd heb; Geloof daaraan; dat geloof zal u redden.

Liefelijke troost! maar ook tevens krachtige opwekking om wèl toe te luisteren naar hetgeen nu volgen zal 3). 't Is reeds een duidelijk voorspel tot dat goddelijk woord: „Die

1) De H. Aug. Tr. 67 in Jo. Lees ook den H. Jo. Chrysost. en Cyrillus. —
2) 't Grieksch kan vertaald worden: Geloof in God. — 3) Vgl. d. H. Chrys.

mij ziet, ziet den Vader. — Ik en de Vader zijn één." Maar met hoeveel regt, en hoe wel te stude stelt ook de goddelijke Leenaar zich juist hier op dezelfde lijn met den Vader, en ook zich zelve, even als den Vader, tot voorwerp des geloofs 1). Hoe klaar geeft Hij aldus te kennen dat Hij God is 2)! En hoe wèl van pas „toont Hij nu aan zijne leerlingen, door zelfs tot in hunne harten door te dringen, de kracht zijner Godheid." 3)

„Vreest gij misschien den dood voor de gestalte des dienst-knechts? zegt Hij; wordt niet ontroerd! De gestalte Gods zal Hem opwekken ten leven."

Maar het geloof alleen is niet genoeg; ook de hoop doet leven, en derhalve wordt mede hare zoetheid den leerlingen medegedeeld. „Ik moet nu heengaan, zegt dus Jesus verder, en gij zult te strijden hebben"; maar denkt er wèl aan:

2. In het huis mijns Vaders zijn vele woningen; zoo niet, ik zoude (het) u gezegd hebben, want ik ga u eene plaats bereiden. 4)

„In den hemel, bedoelt Hij; — want dààr is het huis Gods, gelijk aan een prachtigen Tempel 5), met voorhoven, woningen en kapellen, of vergeleken met een heerlijk koninklijk paleis 6), — in de gewesten der eeuwige zaligheid, dààr is veel, zeer veel plaats, en dus ook plaats voor u allen; daar zijn zelfs onderscheidene, veelsoortige 7), ofschoon allen eeuwigdurende verblijven, waarin gij met al mijne vrienden, eenmaal wonen zult. Dit moet u sterken. Op den strijd volgt het loon; op het werk, de rust; op

1. Patrit. etc. — 2) Aug. Tr. 67. in Jo. — 3) Chrys. 73 in Jo. —

4) Cl. Beelen vertaalt (volgens de punctuati): Zoo niet, ik zoude u gezegd hebben: ik ga heen, om u eene plaats te bereiden. —

5) Vgl. Jer. 35, 2. Luc. 16, 9 Sepp. — 6) Vgl. Ps. 32, 13. 14. Is. 63, 15; 2 Cor. 5, 1. — 7) Zie Mald., A Lap., H. Augustinus. —

de overwinning de kroon; wat wilt gij beters?" En dat dit waar is, daar kunnen zij toch volstrekt niet aan twifelen. „Zoo het anders ware, zegt Hij, zou ik het u immers gezegd hebben! 1)“ „Of zou ik u bedriegen met ijdele hoop; zou ik zulks nu vooral nu ik zelf naar dien hemel ga opklimmen, om er uwe plaatsen te bereiden? 2) — Dit kunt gij toch niet denken.“ Doch de Heer wil nog liefelijker en duidelijker spreken, en gaat derhalve voort:

3. En als ik zal heengegaan zijn en u plaats zal bereid hebben, dan kom ik weder en zal u tot mij nemen, opdat, waar ik ben, ook gij zijt. —

Troostrijke waarheid! en met wat liefelijk en treffend beeld wordt zij hier aan de leerlingen voorgesteld! De hemel was gesloten en ontoegankelijk voor allen; thans zal hij door Jesus geopend en toegankelijk gemaakt worden. Met Jesus zijn is het hoogste geluk 3); en moet de dienaar zijn, waar de Meester is 4), hoe veel te meer moeten dit de vrienden, de broeders, de kinderen Gods? „Zijn we toch kinderen, dan zijn wij ook erfgenamen; te weten: erfgenamen Gods, en medeërfgenen van Christus; immers, indien we met Hem lijden, opdat wij ook met Hem verheerlijkt worden.“ — 5)

Maar hoe weinig is dan ook „het lijden van dezen tijd, vergeleken met de toekomstige glorie, die in ons geopenbaard zal worden.“ 6) — Hoop dus, en moed! Jesus verlaat ons niet; Hij gaat slechts voor; en gelijk een goede huisvader zijne vrienden voorgaat, en zich op reis begeeft om eene nieuw aangekochte woning voor de zijnen in gereedheid te brengen, en alles tot hunne ontvangst voor te bereiden, zoo

---

1) Of: zou ik het u zeggen (naar 't Grieksch). — 2) Zie Patr. in Jo. (*quia*, Vulg. in vele H. SS.); — 2) Jo. 17, 24 — 3) Jo. 12, 26. — 4) Rom. 8, 17. — 5) Rom. 8, 18. — 6) Vgl. H. Aug.

doet ook Jesus. Ons Vaderland wordt door Hem geopend; het huis onzes Vaders bereid, de troonen en kroonen voor ons in gereedheid gebragt. —

Maar is er dan nog te bereiden, indien de woningen reeds aanwezig zijn? 1) Of hoe dan en wanneer zal dit door Jesus verrigt worden? — Spoedig, ja aanstonds, door zijn zoendood en lijden. Morgen zal Hij die woningen voor ons koopen, niet voor goud of zilver, maar voor den kostbaren, onschatbaren prijs van zijn eigen goddelijk bloed. Met spoed zal Hij dan zijn werk voortzetten, en na veertig dagen, als de eerste en aanvoerder van allen, ten hemel opklimmen, om dien voor ons te openen voor eeuwig. Dan zal Hij zijn werk voltooijen, door het afzenden van den Geest der Waarheid en Liefde; van den Geest, die in ons zal wonen, en al zijne gunsten en genaden over ons zal uitstorten, opdat wij Jesus kunnen volgen 2). Voeg hierbij den altoosdurenden bijstand door den eeuwigen Bruidegom aan de Kerk, zijne Bruid, verleend; zijne zoete tegemoetkoming in de nijpende ure van een ieders doodstrijd en dood; het jongste eindgerigt, waarbij Hij aan allen zal geven naar hunne werken; en gij zult gevoelen hoe zoet de Heer, en hoe waar zijn woord is: „dat Hij nu henegaat, om ons eene plaats te bereiden; maar dat Hij zal wederkomen, en ons tot zich nemen, en dat waar Hij is, ook wij zullen zijn.” —

Maar is het dan hiertoe niet noodig, niet nuttig ten minste, dat wij weten, waar Hij henegaat, en langs welken weg wij Hem volgen kunnen? Zonder twijfel! maar ook deze troostgrond wordt niet onthouden. Hoor Jesus verder!

4. En waar ik heen ga, weet gij, en den weg weet gij. —

Maar hoe wisten zij dit? — Omdat Jesus het hun duidelijk 3) en herhaalde malen gezegd had. „Nog een weinig

1) Vgl. H. Aug. — 2) Vgl. A Lapide t. pl. — 3) Jo. 7, 8. —

tijds, zeide Hij, en ik ga tot den Vader." En de weg?— is Christus. Tot den Vader moeten allen komen; en de weg is Christus met zijne genaden en geboden. Geboden, die men moet onderhouden, 1) om te komen waar Jesus is; genaden, het geloof in Christus vooral, waaraan men heeft te beantwoorden, om tot de schapen van Christus te behooren 2), door Christus te worden opgenomen en bewaard, 3) en zoo eindelijk door Christus tot den Vader te komen 4). Zoo is dus de weg tot den Vader: de navolging van Christus 5).

Den Apostelen was ongetwijfeld deze waarheid niet onbekend; maar voor het oogenblik, gelijk de H. Augustinus doet opmerken, „wisten zij niet dat zij het wisten" 6), en wisten zij het slechts verward en in 't algemeen 7). Dachten zij er misschien niet aan? of leden zij ook thans weer aan misverstand 8)? — De volgende woordenwisseling kan ook dit laatste laten gissen. Immers.

5. Thomas zegt tot Hem: Heer! wij weten niet, waarheen gij gaat; en hoe kunnen wij den weg weten?

Het doel uwer reize is ons niet bekend, wil hij opmerken, hoe kunnen wij den weg kennen, die tot dat doel geleiden moet? En toch wist gij het Thomas! maar gij wist niet dat gij het wist. Luister dus naar Jesus, die u door omwending en omkeering uwer eigen redenering overtuigen zal: „Gij kent den weg, zal Hij zeggen; dus kent gij ook het doel." De weg is Christus, gij weet het; het doel en de eindpaal des wegs is dus de Vader. Want in dien zin is het, dat

6. Jesus sprak tot hem; Ik ben de weg, de waarheid, en het leven. Niemand komt tot den Vader dan door mij.—

Is het duidelijk? — Gelijk Christus de deur is, langs

1) Jo. 12, 26. — 2) Jo. X. 3) Jo. 6, 37. — 4) Jo. 14, 6. —

5) Maldonatus. — 6) Zie A Lapide. 7) Maldonatus. — 8) Patr.—

welke allen moeten binnegaan, 1) zoo is Hij ook de weg, buiten welken niemand (zelfs de Engel niet 2) tot den Vader kan komen. Tot den Vader dus gaat Jesus heen: hoe kon Hij het duidelijker uitdrukken? En wie Jesus derwaarts volgen wil, moet er met en door Jesus komen; „niemand komt tot den Vader dan door mij.” Er is geen andere weg.

Dit eerste was reeds ten antwoord voldoende. Doch de goede Leeraar pleegt het zelden bij het streng noodige te laten; Hij pleegt krachtiger en overvloediger te antwoorden. Hij noemt zich dus ook thans niet slechts: *de weg*; Hij is ook: *de waarheid* en *het leven*. Hij is zulk een weg, die met de plaats waarheen één en dezelfde is; zulk een weg waarlangs gaande, men zeker en onfeilbaar tot zijn doel geraakt; zulk een weg, waarop men wandelend reeds het *leven* bezit: *de waarheid* en *het leven*. En waarom? Omdat Hij „één is met den Vader;” en dus niet slechts als de weg, maar ook als het Doel zelf kan beschouwd worden. Die Hem kent, kent den Vader. Die Hem ziet, ziet den Vader. Die Hem bezit, bezit den Vader. Gelijk de Vader, zoo is ook Christus bij uitstek en in den volsten zin des woords: *de waarheid* en *het leven*. En gelijk niemand tot Hem kan komen, tenzij de Vader hem trekke, 3) — zoo kan ook niemand, volstrekt niemand tot den Vader komen, tenzij de Zoon het hem geve, — ook hierdoor, zoo als de Vaders hebben opgemerkt, „zich gelijk toonende aan den Vader 4).” —

Wie is er overigens, die niet weten zou, op welke wijze Christus de weg, de waarheid en het leven is? — Hij is *de weg* door zijne leer, waardoor hij den weg toont, dien wij moeten gaan; Hij is het door zijn voorbeeld, waardoor Hij zelf ons voorgaat; Hij is het om het geloof en om de

1) Jo. 10, 7. — 2) Zie Suarez, A Lapide. — 3) Jo. 6, 44. —

4) Zie Chrys. l. c. Theoph. Mald. —

genade, die zijne goedheid ons verleent; Hij is het eindelijk om zijne oncindige verdiensten, zijn leven en zijnen dood, waardoor Hij ons den weg opent. Goddelijke weg! die ons den weg aanbiedt, en opent en toont, en er ons op voorgaat en voortleidt ten troon! 1)

Maar Christus is niet slechts de weg, Hij is ook *de waarheid*. Hij is de waarheid, gelijk de Vader zelf, gelijk God, Gods wetten en alle wegen Gods de waarheid zijn 2.) Hij is de waarheid, omdat „in Hem de volheid der genade en waarheid is,” waaruit ook wij hebben ontvangen 3). Hij is nog de waarheid, omdat alles, wat Hij niet is, zoo als Hij dit soms aan zijne lievelingen heeft uitgedrukt, logen is 4). Gelijk dus de duivel, en de geest der duisternis (en zoo ook de zonde, de dwaasheid en de ijdelheid der wereld) de leugen en de vader der leugen is 5), zoo is integendeel de Zone Gods, de eeuwige Wijsheid des Vaders, het zelfstandig goed, en de onveranderlijke *waarheid*, die ons vrij maakt 6) van alle leugen en bedrog, van Satan, zonde en dood.

En daardoor zelf is ook Jesus *het Leven*, de bron des Levens. „In Hem toch is het Leven 7);” en tot ons kwam Hij „opdat ook wij het leven hebben en overvloediger zouden hebben.” 8) En wij hebben het door het geloof 9), door het onderhouden zijner geboden 10), door het nuttigen van zijn aanbiddelijk Vleesch en Bloed 11), door zijne verdiensten, door zijne genaden, door Hem zelven, *ons Leven*. — Want ook „in Hem leven wij, bewegen wij ons, en zijn wij 12)!” En ook Hij is het leven in zich zelven, uit zich zelven, en door zich zelven. Hij heeft het eeuwig,

---

1) Vgl. Maldon. 2) Ps. 118 enz. — 3) Jo. 1, 14. — 4) S. Teresia in vita c. 40 — 5) Jo. 3, 44. — 6) Jo. 3, 42. — 7) Jo. 1, 4. 8) Jo. 10, 10. — 9) Jo. 5, 24. — 10) Jo. 3, 51. — 11) 6, 55, etc. 12) Hand. 17, 28.

oneindig, goddelijk leven; het leven, bij uitnemendheid, even als hij ook, bij uitstek, de waarheid is. Hij leeft, gelijk alleen God leeft. En even als dus de Vader de dooden opwekt en levend maakt 1), zoo maakt ook de Zoon levend, wie Hij wil, hetzij van een natuurlijken, hetzij van een geestelijken dood. Ziedaar: *de Weg! de waarheid! en het Leven!*

Bleef er ook nog iets duisters in Jesus woorden voor de kortzigtige Apostelen over, veel althans hadden zij dikwijls en ten duidlijkste vernomen. En vergeten was het zeker niet. Joannes zelf, door zijn hemelsch geschiedverhaal, kan het getuigen. Hoe blijde moeten dus de leerlingen om deze nieuwe verklaring geweest zijn! Hoe blijde vooral Petrus, die het zelf niet durfde vragen, maar toch zoo gaarne van Thomas hoorde zeggen: „Heere! wij weten niet waarheen gij gaat!” — Nu weten zij het. En nu, na hen vertroost te hebben 2), kan Jesus ook zeggen, wat Hij vroeger nog verzweg, als Hij tot Petrus sprak: — „ik ga tot den Vader.” Want, dit zegt Hij, — weder voortgaande, — tot al de Apostelen overduidelijk.

7. Indien gijlieden mij gekend hadt, gij zoudt voorzeker ook mijnen Vader gekend hebben 3): van nu aan zult gij Hem kennen, en hebt gij Hem gezien.

Hadt gij mij volkomen, ook als „den weg, de waarheid en het leven,” gekend, gij zoudt ook begrepen hebben, waarheen ik ga, gij zoudt ook den Vader gekend hebben 4). Gij zoudt geweten hebben, waar ik, God van God, en Zoon des Eeuwigen Vaders, naar mijne menschelijke natuur van u scheidende, henen ging 5). Doch gij dacht daar niet aan, en kendet mij ook niet volkomen. Maar nu ik het u her-

1) Jo. 5, 21. — 2) De H. Chrys. — 3) Doch (Beelen) — 4) Patr.

5) Beelen.

innerd heb, „van nu aan zult gij den Vader kennen (ja, kent gij Hem 1), en zelfs wat meer is: hebt gij Hem gezien.”

't Was duidelijk; maar toch niet in elk opzigt, en zeker niet voor allen.

8. Philippus zegt (dus) tot Hem: Heer! toon ons den Vader, en het is genoeg.

Waardoor Philippus, even als Thomas door zijne vraag gedaan had, zijnen eerbied 2) voor Jesus toont; maar toch stilzwijgend ontkent, hetgeen Jesus gezegd had. Het was echter al wederom in scheeven en verkeerden zin, en niet van eene hoogere en geestelijke, maar van eene gewone en meer ligchamelijke aanschouwing, opgevat. Hierover blijkt Jesus bedroefd; Hij ziet Philippus aan, en, als met nadruk en verwondering,

9. Jesus spreekt tot hem: zoo langen tijd ben ik met ulieden; en gij hebt mij (nog) niet gekend? Philippus! die mij ziet, ziet ook den Vader. Hoe zegt gij (dan): Toon ons den Vader?

Nu is het zonneklaar. De Vader en de Zoon zijn één. Één van natuur, ofschoon twee personen 3.) Die Christus kent, kent ook den Vader. Wie Christus ziet, ziet God. „U dus (wil Hij zeggen) op nieuw herinnerd hebbende, dat ik goddelijke eigenschappen heb, dat ik de weg, de waarheid en het leven ben, konde ik zeggen: „van nu aan kent gij ook den Vader, en hebt gij, mij ziende, ook den Vader gezien 4.”) Er zijn hier noch beelden, noch vreemde spreekwijzen gebezigd. De zaak is duidelijk. En de Heer kan dus voortgaan zonder verderen uitleg te geven. Het geloof moet slechts worden opgewekt. Jesus doet het.

---

1) Naar 't Grieksch. 2) Z. Chrysa.; Patr. 3) Z. August. 4) vers. 7.

10a. Geloofst gijlieden 1) niet, dat ik in den Vader ben, en dat de Vader in mij is?

Die opwekking was noodig. Ons verstand bevat zoo weinig; hoe zoude het God begrijpen? De Zoon is in den Vader, en de Vader in den Zoon; 't is het één zijn der goddelijke personen, een geheim, meer dan eenig ander, *het geheim der geheimen*. — Geloofst gij dus niet? — Zij geloofden, voor zoo ver zij het kenden; wat zij nog niet kenden, zal hun Jesus, zoo veel mogelijk, verklaren: Wij zijn — in elkander, wil Hij zeggen, want:

10b. De woorden die ik tot u spreek, spreek ik niet uit mij zelve; maar de Vader, die in mij blijft, Hij doet de werken.

Gij hoort mij spreken, en ziet mij handelen; gij hoort en ziet den Vader zelve. De woorden, die ik spreek, spreekt de Vader, die in mij blijft; en de werken, die ik doe, doet Hij. Ik spreek noch doe iets uit mij zelve; maar ik heb mijne goddelijke natuur met al hare wijsheid en almacht, door eeuwige geboorte, van den Vader. De Vader is dus onafscheidbaar blijvende, sprekende, werkende in mij, en ik ben even onafscheidbaar blijvende in den Vader 2.) Maar hoe grooter dit geheim is, des te meer is het geloof hier noodig. Nog eens dus:

11. Geloofst gijlieden niet, dat ik in den Vader ben, en de Vader in mij is?

„Geloofst mij 3),” wil Jesus zeggen; de zaak is zoo, al begrijpt gij ze niet. 't Was u genoeg, Philippus! den Vader te zien. Gij dacht misschien aan het geluk der profeten, die God hebben aanschouwd 4.) Maar ik sprak van die

1) Naar 't Grieksch gij Philippus, in het enkelvoud. — 2) Zie t. d. pl. Cl. Beelen. Vgl. Patr. 3) Zoo staat hier werkelijk ook in het Oorspronkelijke. 4) Z. H. Chrysostomus. —

éénheid der goddelijke natuur, die in mij en in den Vader dezelfde is. Geloof dit, als ik het u op nieuw en plegtig verklaar; en gij hebt den Vader, mij ziende, gezien.

12. Zoo niet, geloof (dan) om de werken zelve.

Mijn woord moest genoeg zijn; maar is het dit niet; kunt gij deswege die gelijkheid en medezelfstandigheid nog niet gelooven, geloof mij dan, om de wonderdaden 1), die getuigenis van mij afleggen. Ik spreek tot u geheimen; maar ik heb het regt om zoo te spreken door wonderen gestaafd. Alleen als God kan ik die wonderen doen; en als God kan ik u niet bedriegen. — *Geloof dus om de werken zelve!*

Hoe krachtig, maar hoe liefelijk tevens moest dit laatste woord in der Apostelen ooren klinken? Zij hadden Jesus zoovele wonderen zien verrigten; zij zelve hadden wonderen gedaan. En die werken zijn werken van Jesus, en des Vaders.

De Goedertieren Leeraar zet dan ook van dit punt zijne troost- en afscheidsrede voort. Hij toont nog duidelijker aan, hoe gemakkelijk het gevraagde geloof hun vallen moet, en hoe heerlijk diens weldadige vruchten zullen zijn.

12b. Voorwaar! voorwaar! zeg ik u: die in mij geloof, ook hij zal de werken doen, die ik doe, en hij zal grootere doen, dan deze; want ik ga tot den Vader.

13. En al wat gij den Vader 2) zult vragen, in mijnen naam, dat zal ik doen, opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde.

14. (Ja!) zoo gij mij 3) iets zult vragen, in mijnen naam, ik zal het doen.

Troostrijke woorden! Wie zou niet in Christus geloof-

---

1) H. Chrysost. 2) *den Vader* ontbreekt in 't Grieksch. 3) *Mij*, ontbreekt in vele Gr'eksche II. SS.; toch niet in Cod. vatic. en de vertalingen.

ven? Jesus leert, en staaft zijne leer door zijne wonderen. Die in Hem gelooven, zullen ook leeren, en dezelfde leer door dezelfde wonderen bevestigen 1). Ja, meer. Zij zullen grootere wonderen doen, dan Jesus gedaan heeft; want Jesus gaat tot den Vader.

Tot nu toe verkeerde Hij onder ons in de gestalte eens dienstknechts, en deed Hij niet al de wonderen, die Hij konde doen, maar alleen die, welke Hij noodig of nuttig oordeelde voor ons. Thans echter begint het rijk zijner glorie, en zal derhalve die glorie in vollen luister schitteren 2). Hierom zullen de Apostelen zeer groote, zelfs grootere wonderen verrigten, dan Jesus deed; grooter misschien om de wijze, (zoo als b. v. de schaduw van Petrus de zieken geneest), grooter in aantal en verscheidenheid, wijl zij die doen over de geheele wereld 3), maar vooral grooter in uitwerking, rijker in vruchten, bewonderenswaardiger in onmiddellijke gevolgen. Jesus, bemerkt de H. Augustinus, bevestigt nu de Elve 4); maar die Elve zullen de geheele wereld bekeeren, en door hunne prediking, door wonderen gestaafd, zullen zij beide, Jood en Heiden, in den gekruisten God-mensch doen gelooven 5). Goddelijk wonder!

Meenen wij echter niet, dat dan hierdoor de eer of de magt van Christus lijden zouden. Integendeel; Hij is het eigenlijk, die *doen zal*; „*ik zal doen*;" en ligt de grond van der Apostelen magt in Jesus heengaan tot den Vader, de noodzakelijke vereischten ter uitvoering hunner werkracht zijn altijd: het geloof en het gebed. Die in *mij* gelooft, hij *vrage*, — en *ik zal doen*. En dan nog: hij *vrage in mijnen naam*, dat is: onder aanroeping 6), en om

---

1) Zie Patr. 2) Zie den H. Cyrillus ook Leontius, c. bij Mald. 3) Zie Maldon. 4) Tract. cit. 5) Vgl. Cl. Beelen, Allioi. 6) Cl. Beelen.

de verdiensten 1) van Christus. Zoo niet; „niemand komt tot den Vader, dan door mij.” 2)

Voorwaar, dit reeds is een grooter wonder dan al de andere wonderen, dat Jesus niet enkel wonderen verrigtte, maar ook aan anderen de magt geven *kan*, en geven *zal*, om nog grootere te doen 3) dan Hij zelf gedaan heeft. En hoe goddelijk is het doel, waartoe ook dit geschieden zal: opdat de Vader in den Zoon, (dus eerst de Zoon, door die werken, en in den Zoon de Vader), opdat de Vader in den Zoon verheerlijkt worde. —

„Treurende leerlingen! wat hebt gij nog te vreezen? „Open uwen mond, en ik zal hem vullen 4). Ik ga heen; maar in mijne glorie. Gij zult blijven; maar als mijne plaatsbekleeders op aarde. Ik heb den Vader verheerlijkt; ook gij zult het doen. Ik was daartoe almachtig; geloof in mij, bidt, eischt in mijnen naam al wat gij wilt, en gij zult het niet minder zijn.” —

Waarlijk! de discipelen konden niets beters wenschen noch uitdenken; en mij dunkt, bij deze woorden van Jesus was het hun aan te zien, hoe zij nu hoopten, en geloofden, en van liefde brandden voor hunnen beminnelijken en beminnenden Meester. Misschien geven ze wel door tranen te kennen, wat zij in hun hart gevoelen. —

Na hun dus de *hoop* en het *geloof* in hunne grootheid en uitwerkselen te hebben doen kennen, gaat nu Jesus over tot de noodzakelijkheid en de vruchten der *liefde*. De Apostelen hebben Jesus lief; dat zij dus opletten op de verpligtende en natuurlijke gevolgen.

15. Indien gij mij lief hebt, onderhoudt mijne geboden;
16. en ik zal den Vader bidden, en Hij zal u een ande-

1) Zie Mald. 2) vers 6. — 3) Chrys. l. c. — 4) Ps. 80, 11. — 20.

ren Helper geven, opdat Hij met u blijve in eeuwigheid,

17. den Geest der waarheid dien de wereld niet kan ontvangen, omdat zij Hem niet ziet, en Hem niet kent. Gij echter zult Hem kennen, dewijl Hij bij u zal blijven, en in u zal zijn. —

God beminnen, zonder Gods geboden te onderhouden, is niet mogelijk, „de liefde is de vervulling der wet;” maar men lette hier wèl op, hoe Gods geboden Jesus’ geboden zijn; en hoe Jesus, zoo als Hij wilde, dat men ook op *Hem* zou vertrouwen, ook in *Hem* zou gelooven, zoo ook nu eischt, dat men ook *Hem* beminne. Hij is dus God. Is Hij echter God, die, zoo als gezegd is, *doen zal*, Hij is ook mensch, die tot den Vader *zal bidden*. Als God dus en als mensch, en dus geheel, en gelijk Hij is, *Middelbaar* Gods en der menschen, gansch en volkomen zal Hij zich den zijnen wijden, — indien zij slechts beminnen. Maar zoo dit waar is, wat kon Hij dan beter vragen, dan juist dit, dat Hij zelf met de zijnen blijven moge? Dit kan niet. Het is de wil des Vaders dat Hij hencenga. Maar wat Hij kan, dat doet Hij. Hij zal den Vader bidden om een *anderen Paracleet*, en de Vader zal dien zenden. Wie is het, en wat zal Hij voor en in de Apostelen uitwerken? —

Jesus zegt het. Hij is een *Helper* 1), *Bijstand*, *Vertrouster* 2), even als Christus dit voor zijne leerlingen geweest was. Christus kan nu lichamelijk niet meer met hen blijven; maar een *andere* zal zijne plaats, in zeker opzigt, ver-

1) Helper. Z. Beelen. — *Para-cletus* eigenlijk: ad-voatus, een bijgeroepene, om bij te staan, om te helpen, en zoo ook (met geestelijke hulp) te troosten. In 1 Jo. 2, 1 staat het = voorspreker, zaakverzorger, van Christus zelven —

2) Vertrouster (Lipm); wat het volgens And. niet kan beteekenen (Vgl. Beelen.) Vgl. nogthans LXX Paracletor, (’t zelfde als: Paracletos, Aquila, Theodot.) in Job 16, 2. Zie Olsh And. voegen en bij: leeraar, vermaner; wat toch niet in het woord zelf ligt. —

vangen. Christus was slechts met hen voor korten tijd; deze zal *met hen blijven voor eeuwig* 1); Christus hielp hen in alles, zoolang Hij met hen was, deze zal in zijne plaats hen helpen tot aan de voleinding der dingen. Welk een troost! — En er is nog meer.

Christus is de waarheid, 2) deze is de Geest der waarheid, 3) misschien wel „van de waarheid,” dat is: van Christus; 4) de Geest, die dus noodzakelijk niet anders dan de waarheid leeren kan, en de leerlingen door de waarheid tot de gelukzaligheid brengen zal.

Hierom zelf is Hij voor de booze wereld 5) niet. Deze heeft een juist tegenovergestelden geest, den geest van ongelooft en leugen. Zij ziet en bemerkt dus, als ware het, niet eens dien Geest Gods, die de zelfstandige waarheid is, en werkt; zij kent en erkent Hem in geen een deele; en daarom kan zij Hem niet ontvangen, heeft zij noch de begeerte, noch de noodige verischten om Hem op te nemen. Maar de Apostelen kennen Hem, omdat zij gelooven, omdat ook nu reeds die Geest bij hen is, omdat zij zijn in de liefde en heiligmakende genade; en daarom kunnen en zullen zij Hem ontvangen: en zal Hij op eene gansch bijzondere wijze *in hen zijn* 6). Ziedaar dus de vrucht en het gevolg der liefde!

Maar is dit alles? Zal die andere Helper den eersten Trooster verdringen? Neen, niet vóór, maar naast Christus, zal de tweede Helper staan.

18. Ik zal u niet als weezen laten; ik zal tot u komen.

1) Vgl. Luc. 4, 49. — Niet slechts = voor uw gansche leven (z. Mald.)
2) vers 6. — 3) Volgens Somm. uit wien de waarheid, — en als tegensteld aan den geest der leugen (Rom. 8, 6, 2.) enz. Zie Mald. —

4) Aldus Patr. om het lidwoord, de Geest uit de waarheid. 5) Is. 2, 16. &

6) Zie Patr. Naar 't Grieksch; dat kan vertaald worden: „Doch gij, gij kent hem, want Hij blijft (is) in u; — en Hij zal in u zijn.” De H. Geest bleef reeds bij de Apostelen, door de genade (Jo. 13, 10), maar was hun nog niet gegeven op bijzondere wijze, zoo als later geschiedde, Jo. 8, 39 en 14, 11. —

Ook „ik zal met u blijven tot aan het einde der eeuwen” 1). Gij zijt mijne kinderen; 2) ik kan u beproeven, niet verlaten. Ik ga dus heen, en zal u, op ligchamelijke wijze, niet meer ter zijde staan. Maar toch zal ik weer tot u komen. Wacht slechts:

19. Nog een weinig tijds, en de wereld ziet mij niet meer. Maar gij ziet mij: omdat ik leef, en ook gij zult leven.

Nog één dag, en ik zal voor het stoffelijk oog niet meer zichtbaar wezen. De wereld zal mij dus niet meer aanschouwen en kennen; zij, die zich geen duimbreed weet te verheffen boven het stof, en ook niet ziet, dan met stoffelijke oogen. Maar gij, gij zult mij zien 3), en kennen, en mijn bijzijn genieten; *want ik leef*; ik heb een eeuwig en goddelijk leven, dat ook door den dood niet kan vernietigd worden; *en ook gij zult leven*, door dat eigen leven, en dus mij zien door die geestelijke en goddelijke glansen, die wij beiden, ik zelf, „èn de H. Geest in uwe harten zullen sterren.” 4) — En wat zal er volgen? De kennis zelve en het waar begrip der dingen, die ik u voorhoud. Want,

20. Gij, te dien dage, zult gij erkennen dat ik in mijnen Vader ben, en gij in mij, en ik in u.

Dat ik en de Vader één van natuur zijn; dat uwe menschelijke natuur in mij, en met mijne goddelijke natuur tot één persoon is vereenigd, en dat ik in u, u deelachtig maak, zooveel mogelijk, aan mijne goddelijke natuur. 5) — Juicht dus, en onderhoudt de voorwaarde, die ik u reeds gesteld heb: de liefde; en te dien einde: onderhoudt mijne geboden. Want

21. Die mijne geboden heeft, en ze bewaart, die is het, die mij lief heeft. En die mij lief heeft, (die) zal van

1) Mt 28, 20. — 2) H. Aug. *quia orphani*. —

3) De tegenwoordige tijd staat hier voor den toekomenden (z. Patr.) —

4) Vgl. Cyrillus. — 5) Zie Cyrillus, Patr. —

mijnen Vader bemind worden; en ook ik zal hem lief hebben, en mij zelve aan hem openbaren. —

Ziedaar! hoe men zal leven, en Christus zal zien 1). Geloof, onderhoud de geboden, bemin; en God zal u lief hebben en u dat heilig en bovennatuurlijk leven schenken. — Maar ook dit wederom wordt niet begrepen.

22. Judas 2), niet de Ischkariother, zegt tot Hem: Heer, wat is er geschied, dat gij u aan ons zult openbaren, en niet aan de wereld?

Tweeledige vraag, en misschien in den zin geuit, waarin reeds vroeger „de broeders van Jesus” gesproken hadden 3). Doch op die vraag was reeds geantwoord, en de goedertieren Leeraar heeft dus slechts te herhalen, wat Hij gezegd heeft.

23. Jesus antwoordde en zeide tot hem: Zoo iemand mij lief heeft, hij zal mijn woord bewaren; en mijn Vader zal hem lief hebben, en wij zullen tot hem komen, en (ons) verblijf bij hem nemen.

24. Die mij niet lief heeft bewaart mijne woorden niet.

Zoo is de wereld, wil Hij zeggen, zij bewaart mijne woorden niet; de Vader zal haar ook niet lief hebben; wij zullen bij gevolg tot haar niet komen, en ons verblijf bij haar niet nemen. Hiermede moest ook Judas te vreden zijn, te meer, daar Jesus nu nog duidelijker had uitgedrukt, waarin dat zien of openbaar worden bestond, in het ontvangen namelijk des Zoons zoowel als des Vaders, in en met en door den te schenken Geest. De goddelijke Meester sluit dus dit tweede gedeelte zijner rede met het tegenovergestelde zijner aanvangswoorden: „Indien gij mij lief hebt, onderhoudt mijne geboden; 4) die mij niet lief heeft bewaart mijne geboden niet;” 5)

1) Vers 18. — 2) Judas Thaddeüs, (of Lebbeüs. in de Grieksche H. SS.) de broeder van Jacobus, (Luc. 6, 16, Act. 1, 13.) 3) Zie Jo. 7, 3. — 4) vers. 15. — 5) vers. 24. —

en Hij voegt er slechts, naar gewoonte, de verheven bekrachtiging bij: „die mij hoort, hoort den Vader.”

246 En het woord, dat gij gehoord hebt, 1) is niet het mijne, maar des Vaders, die mij gezonden heeft.

Hierna gaat Jesus voort de herhaaldelijk onderbrokene afscheidsrede te voltooijen. Hij komt nogmaals terug op de voorregten, zoowel voor de leerlingen, als voor Hem zelve, aan zijn afscheid verbonden, belooft hun vrede en vreugde, voerspelt op nieuw zijn nabijzijnden dood, en noodigt eindelijk allen uit, om op te staan, en ten teeken van bereidwilligheid en liefde voor den wil en het gebod des Vaders, den Verrader te ontmoet te gaan. Zie hier met welke woorden:

25. Deze dingen heb ik tot u gesproken, terwijl ik bij u verbleef.

26. Maar de Helper, de Heilige Geest, dien de Vader zal zenden in mijnen naam, die zal u alles leeren, en alles indachtig maken, wat ik u gezegd heb. 2)

27. Vrede laat ik u, mijnen vrede geef ik u; niet gelijk de wereld geeft, geef ik u (dien). Uw hart worde niet ontroerd, noch vreeze!

28. Gij hebt gehoord dat ik u gezegd heb: Ik ga, en ik kom tot u. Indien gij mij lief hadt, zoudt gij u gewis verblijden, omdat ik tot den Vader ga: dewijl de Vader grooter is dan ik.

29. En nu heb ik het u gezegd, eer het geschiedt: opdat, als het geschied zal zijn, gij geloovet.

30. Ik zal nu niet veel meer met u spreken; want de vorst dezer wereld komt; doch aan mij heeft hij niet het minste;

31. Maar opdat de wereld erkenne, dat ik den Vader lief

1) 't Grieksch: hoort. — 2) Naar 't Grieksch. dixi.

heb, en zóó doe, gelijk de Vader mij geboden heeft, — staat op, gaan we van hier!

Waardig slot van zulk eene verhevene rede! Vooreerst herinnert hen de Meester, hoe Hij altijd hun getrouwe Leer-aar geweest is, zoolang zij met Hem, of liever zoolang Hij met hen verkerd heeft 1). Thans moet Hij hen verlaten; doch geen vreeze!

In de *eerste* plaats zal de andere reeds genoemde Helper en Vertrouster, de Geest der waarheid, hen *bijstaan*. Die Geest is ook de Heilige 2); bedrogen worden of bedriegen kan Hij dus niet, en Hij zal ook *hen* heilig maken. Dat Hij komen zal is zeker; de Vader, die God is, zal Hem zenden, in den naam des Zoons, die dus ook God is, (want indien zelfs geen profeet kan gezonden worden tenzij in den naam Gods, hoe veel minder zal de Geest Gods dit kunnen?); en ook die Geest is God; want Hij zal hun alles leeren, wat zij behoeven, leeren verstaan wat ze nog niet begrepen, en indachtig maken, hetgeen hun Christus gezegd en geleerd had. Wat konden zij meer wenschen of verwachten? —

En toch is er nog eene *tweede* gunst, die meer bepaald voor hen zelve zal zijn. Het is de *vrede*; en niet slechts de vrede in 't algemeen, maar de vrede van Christus, „de vrede Gods,” die alle begrip overtreft. Het is dus een inwendige, geestelijke, bovenaardsche, en bovennatuurlijke vrede, een vrede, die van den vrede der wereld geheel en al verschilt, vooreerst in aard, in doel, in oorsprong, maar dan ook zelfs in de wijze, waarop hij geschonken wordt. Ik geef hem u, zegt Jesus, ik laat hem u, als ware het, bij testament; en alzoo thans als afscheidsgroet, gelijk het ook weldra mijn welkomsgroet wezen zal: *Vrede zij u!* Maar

1) Vs. 25. — 2) Vs. 26.

wat ik geef, dat houdt ge. „Uw hart beve dus niet, en sid-
dere niet. 1)”

Het vreeze te minder, — nu uwe liefde zelve u een *derden*
grond van troost moet aan de hand geven. Ik heb wèl
gezegd, dat ik heenga; maar ik heb er immers ook bij ge-
voegd: dat ik *wederkom*. En moet ik nu heengaan tot *mijn*
geluk, het moet ook tot *uw* geluk zijn. Waarlijk! dat ge
mij lief hebt weet ik; maar hadt ge mij lief met die liefde
die eerst gansch zuiver en geestelijk en volkomen is, gij zoudt
u verblijden over mijne verwijdering; „want ik ga tot den
Vader,” als mensch tot God; „want de Vader is grooter
dan ik.” —

Jesus wil zeggen: Gij weet immers dat ik de Zoon Gods
maar ook de Zoon des menschen ben. Hoe dikwijls is het
u verklaard! Welnu! mijne menschheid is op het punt,
hare hoogste verheerlijking te ontvangen. Zij gaat verheven
worden aan de rechterhand des Vaders. Mijn lijden en strij-
den neemt dus een einde. De godheid zal ook de mensch-
heid een eeuwigen vrede en onverstoorbare zaligheid doen
genieten. Gelijk men dus verheugd is, wanneer een vriend,
die zijn werk volbragt heeft, naar een meerdere gaat, om
zijn loon te ontvangen, zoo moet ook gij thans uwe liefde
toon en u verblijden, dewijl ik, uw vriend, die voor u
in eens menschen gestalte gekomen ben, nu terug ga tot
den Vader, om „gekroond te worden met heerlijkheid en
eere, en over alle werken Gods tot koning te worden aan-
gesteld.” 2) —

Zoo zijn dus *drie gronden*, waarop het vertrouwen der
leerlingen rusten, en waaruit hun troost voortkomen moet,
door Jesus aangetoond. 't Was wederom: *geloof*, en *hoop*, en
liefde. 't Geloof echter is de grond van alles. Met het

1) Vs. 27. 2) Ps. 8. —

geloof was dus Jesus begonnen; Hij moet er nu ook mee sluiten. „Dat ik ga, en tot den Vader ga zegt Hij, (Hij had het zoo even nog tweemaal herhaald 1), dit heb ik u gezegd, vooraleer het geschiedt. Denkt hier dus wèl aan. En als het geschied zal zijn, — *gelooft*. Daartoe heb ik het u gezegd. 2)” —

Hoe krachtig moet dit woord eenmaal werken op de harten der getrouwe discipelen? Het is één der zoetste en ook één der laatste woorden huns stervenden Vaders. Reeds voegt Hij er bij: „Ik zal niet veel meer met u spreken. Mijne ure is daar.” Doch hoe teekennachtig is ook dit hier uitgedrukt! Luister! De strijd begint tusschen den Koning des lichts en den vorst der duisternis. Jesus is gereed; en ook de vorst der booze wereld komt. Satan is alreede ingevaren in het hart van Judas; de paleizen van Annas en Caïphas weergalmen van den vreugdekreet der hel; de krijgsknechten en dienaren, de lantaarnen, touwen, zwaarden en stokken zijn gereed; nog een paar uren, en de strijd neemt een aanvang. —

Weet echter, — want ook dit moest Jesus herinneren, — weet wèl dat de Satan niets, niet het minste, aan mij heeft. De Satan is de vorst der wereld, maar der booze. Hij heerscht: maar alleen door de zonde. Hij is dwingeland, „doch enkel over hen, die zich zelve aan hem overgeven.” 3) In mij nu is de zonde niet. Ja, indien „al wie uit God geboren is geen zonden doet en de booze hem niet eens kan aanraken;” 4) hoeveel meer de één- en eerstgeborene Gods, die de Heilige der Heiligen is! In mij vindt dus de Satan niets, op mij heeft hij niet het minste regt.

En toch wil ik sterven. Toch zal de Satan, in schijn, zegevieren. Om zijnen wil? O neen. „Maar omdat ik wil,

en de Vader wil. „Opdat dus die booze wereld, die Satan volgt, en die hij als handlangers tegen mij zal gebruiken, „opdat zij wete en erkenne, dat ik den Vader lief heb, die mij uit liefde heeft gezondend, dat ik den wil des Vaders doe, die mij oplegde voor den mensch te sterven, — dat ik dus het leven afleg waar en wanneer en waarom de Vader en ik het willen, — staat op, gaan we van hier” 1). Welk eene taal! Welk eene kalmte, majesteit en moed! Maar ook welk eene goedheid, barmhartigheid en liefde! Ach! mogten wij al de lessen, ook in deze woorden van Jesus opgesloten, inzien en begrijpen! — Doch hoe ware dit mogelijk!

Jesus gaat nu lijden en sterven; maar het is enkel en alleen voor zijnen Vader en voor ons. Het is, omdat Hij zijnen Vader lief heeft, die zoo vreeselijk wordt beleedigd door onze zonden. Het is, omdat zijn Vader het goedvindt, „die onze zonden op Hem heeft geladen.” Het is dan voor ons, en door ons, want wij zijn de schuldigen, Jesus niet, en het is toch uit liefde tot den Vader. „Zoo zeer heeft dus God de wereld lief gehad, dat Hij zijnen eenigen Zoon niet heeft gespaard;” maar zoo zeer heeft ook Jesus den Vader lief gehad, dat Hij zich zelven heeft opgeofferd, en niet slechts heeft gehoorzaamd, maar gehoorzaamd uit liefde.

Dit moest de wereld weten! Dit moet haar verkondigd, voorgehouden, verweten worden, tot aan de voleinding der eeuwen toe! „Komt dus! *staat op! laat ons gaan!*”

1) Volgens eene lezing, die slechts een komma of dubbel punt heeft na: *Sic facio* (zie Patr., Mald, Beel.) Zoo wordt eene vrij harde ellipse vermeden, en het volgende: staat op! met het voorgaande in verband gebracht. — And. And. (Zie Lipm.)

ACHTTIENDE HOOFDSTUK.

De Lofzang. — Jesus verlaat de zaal, en begeeft zich met zijne leerlingen naar den Olijfberg.

„Staat op! laat ons van hier gaan!” waren de laatste woorden van het eerste gedeelte der afscheidsrede van Jesus. Wij kunnen het ons moeilijk anders voorstellen, dan dat de leerlingen aan dien laatsten wensch terstond hebben gehoorzaamd. Zij staan dus op, en bidden gezamenlijk, met Jesus, den lofzang. Van dit laatste spreekt wel de H. Joannes niet, maar hebben de andere Evangelisten des te klaarder gewag gemaakt. Treffend zelfs sluit zich hun synoptisch verhaal aan deze laatste woorden van Jesus bij Joannes: komt! laat ons van hier gaan.

Matth. XXVI.

Marc. XIV.

Luc. XXII.

30. En na den lofzang gezegd te hebben, gingen zij uit naar den Olijfberg.

26. En na den lofzang gezegd te hebben, gingen zij uit naar den Olijfberg.

39. En uitgegaan zijnde, begaf hij zich volgens gewoonte naar den Olijfberg; en zijne leerlingen volgden hem.

De lofzang waarvan hier gesproken wordt, kan (volgens velen) het tweede gedeelte van het kleine Hallel 1) geweest zijn. Het eerste gedeelte (de 113 en 114de psalm) werden

1) Zie boven Hfdst. VII, p 165.

bij het begin van den paaschmaaltijd, en vóór den tweeden beker gezongen. Het slot echter (van den 115–118 psalm), diende te gelijk, als dankgebed, na het eten 1). Gelooven we Rabbi Josuë Ben Levi, dan werden deze psalmen, om de vijf heerlijke dingen, die zij behelsden, gezongen. Het waren: de uittogt uit Egypte 2); de doortogt door de Roode Zee 3); de verkondiging der wet 4); de verrijzenis der dooden 5), en de smarten van den Messias 6). Wat er ook van die reden wezen moge, het blijft waarschijnlijk, dat de Israëlieten bij deze gelegenheid eenige psalmen gezongen hebben, om God te loven en te danken. Het psalmzingen was hunne gewoonte; en het dankgebed na den maaltijd was hun van oudsher voorgescreven 7). Zulke gewoonten zal Jesus gevolgd zijn.

Geheel onhondbaar is het gevoelen 8), dat de lofzang, waarvan hier spraak is, het hoogepriesterlijk gebed van Jesus (Jo. XVII) zou zijn. Een gebed is geen lofzang, en het woord 9) door de Evangelisten gebezigd geeft duidelijk te kennen, dat Jesus niet alleen, maar te zamen 10) met de Apostelen den lofzang gezongen heeft.

Om ditzelfde woord zoowel als om de beknoptheid der uitdrukking hebben wij ook het eerst aan een gansch gewoon lof- of dankgebed te denken. — Dit laatste geldt insgelijks tegen den zcogenaamden *Lofzang van Christus*, dien de Heiland zelf bij deze gelegenheid zou gemaakt hebben. In elk geval is het bestaande en daarvoor uitgegeven Loffied zeer zeker een ondergeschoven stuk 11.)

Over de wijze van dien lofzang uit te voeren, zegt men

1) And. And. Zie Sepp. bl: 450 en Boven l. c. — 2) Ps. 113, 1. — 3) vs. 3. — 4) vs. 4. — 5) Ps. 114, 7. — 6) 115, 1. — 7) Deut. 8, 10. — 8) Grotius. 9) Naar 't Grieksch: Deo laudes canere. — 10) Jok de KVV. uitgen. v. Beda (z. M.) — 11) Zie Calm. in Mt. 26, 30 uit Aug. Ep. z37 ad Ceretium Episc.

't volgende. De oudste en waardigste zong voor; de anderen herhaalden slechts na elk vers: Alleluja; hetgeen toch niet even goed voor elk dezer psalmen past. In elk geval hebben wij hier een voorbeeld van ons kerkelijk gezang 1), in het eerste zelfs een toonbeeld der kerkelijke Litaniën 2), en zien wij beide door het voorbeeld van onzen goddelijken Meester veredeld en geheiligd.

Bestond de feesthymnus uit de straks opgenoemde jubel-psalmen, hoe treffend volgde dan op het door Jesus gesprokene, zoodra de leerlingen waren opgestaan, die grootsche aanhef des psalms.

Niet ons, o Heer! niet ons!

Maar uwen Naam geef eere!

Om uw' ontferming, om uw' waarheid;

Dat nooit de volken zeggen: waar is hun God?

Want onze God is immers in den hemel, —

Hij heeft gedaan, al wat Hij heeft gewild 3).

Maar hoe zinrijk was dan ook de overgang tot het lijden van den Messias!

De smarten van den dood hebben mij omgeven,

Bedrukkingen der helle mij gevonden.

(Ja) angst en smarte vond ik;

En 'k riep den Naam des Heeren aan:

„O Heer, red mijne ziel!”

En hoe troostrijk weêr daartusschen het vertrouwvol opzien tot God en de herinnering aan diens heilrijk gevolg.

De kinderkens bewaart de Heer;

Ik was vernederd; maar Hij redde mij.

1) Mald. Grot. in Mt. 26. 30.

2) Zie Sepp. bl. 452 (2e Aufl. p. 126) Babyl. Succa fol. 32. 1. Vgl. Schegg. op den 136 ps. 3) Ps. 115 (in de Vulg. 113 tweede gedeelte. vs. 1—3). —

Keer weêr, mijn ziel, tot uwe rust;
 De Heer toch heeft u wel gedaan.
 Hij heeft mijn ziel weer uit den dood gerukt,
 Mijn oog van tranen, mijne voeten van den val.
 Ik zal den Heer behagen 1),
 In 't land der levenden 2).

En dan wederom 's Messias belofte met betrekking tot
 het bloedig en onbloedig offer:

Den kelk des heils zal ik aanvaarden,
 En 's Heeren naam aanroepen....
 Hoe kostbaar is, in 's Heeren oogen,
 De dood van zijne heiligen!
 Ja Heer! o ja, ik ben uw dienstknecht;
 Uw dienstknecht, ik, en uwer dienstmaagd zoon.
 U offer ik 't lof-offer op,
 En roep den Naam des Heeren aan.
 Den Heer betaal ik mijn geloften,
 Voor de oogen van geheel zijn volk,
 In 't voorportaal van 's Heeren woning,
 In uw midden, o Jerusalem!

Alleluja! 3)

Daarna de korte maar zinrijke lofpsalm:

Looft alle volkeren den Heer!
 En prijst Hem, alle natiën!
 Want over ons versterkt is zijn barmhartigheid,
 En zijne trouw duurt eeuwig.

Alleluja 4!)

En eindelijk de verhevene, heerlijke Messiaansche Psalm 118.

1) 'k Zal wandlen voor het aangezigt des Heeren (Hebr.) —

2) Ps. 116 (Vulg. 114). 3) Uit Ps. 116 (Vulg. 115).

4) Ps. 117 (Vulg. 116).

Looft, looft den Heer, want Hij is goed,

Want eeuwig zijn' ontferming!

Zing op dus Isrel: Hij is goed;

Want eeuwig zijne ontferming.

Zing op dus Aärons huis:

Want eeuwig zijn' ontferming!

Zing op dus wie den Heere vrees:

Want eeuwig zijn' ontferming!

Ik riep den Heer aan uit verdrukking,

De Heer verhoorde mij, in ruimte.

De Heer is mijn, mijn helper: 'k vreeze niet;

Wat zou de mensch mij doen!

De Heer is mijn, mijn Helper:

Ik dus veracht mijn haaten.

't Is beter op den Heere te vertrouwen,

Dan zich op menschen te verlaten.

't Is beter op den Heer te hopen,

Dan op de vorsten te vertrouwen.

(Dat) alle volken mij omgeven,

In 's Heeren Naam verdelg ik hen;

Ze omgeven en omsingelen mij;

In 's Heeren Naam verdelg ik hen;

Ze omringen mij als zwermen bijen,

En flikkeren als vuur in doornen;

In 's Heeren Naam verdelg ik hen.

Gestooten, week ik uit tot vallen,

De Heer zelf ving mij op.

Mijn kracht, mijn lofzang is de Heer,

Want Hij werd mij tot redding.

Een stemme van gejuich en heil,

(Klinkt) in de tenten der geregten :

„Des Heeren regterhand doet krachtige daden;

„Des Heeren regterhand heeft mij verheven;

„Des Heeren regterhand doet krachtige daden.”

Ik zal niet sterven (neen), maar leven;

En 's Heeren heldendâen verhalen.

Geweldig tuchtigt mij de Heer,

Maar geeft mij aan den dood niet over.

Doe voor mij open dan de poorten der regtvaardigheid,

Daar ingetreden zal 'k den Heere loven.

Dit is de poort des Heeren,

Waar de regtvaardigen in binnentreden.

Ik zal u loven, wijl Ge mij verhoordet,

En mij tot redding zijt geworden.

De steen, versmaad door hen, die bouwden,

Hij is tot hoeksteen (nu) geworden.

(Slechts) door den Heer is dit geschied;

En wonderbaar is 't in onze oogen.

Dit is de dag, dien (ons) de Heer gemaakt heeft,

Verheugen en verblijden we ons daarop.

Red Heer! o red mij!

Geef Heer! geef voorspoed!

Gezegend Hij, die komt in den Naam des Heeren!

Wij hebben U uit 's Heeren huis gezegend.

De Heer is God, en deed zijn licht ons stralen.

Gij zijt mijn God, 'k wil U dus loven,

Gij zijt mijn God, 'k wil u verheffen.

Ik loof U, wijl Ge mij verhoordet,

En mij tot redding zijt geworden.

Prijst dan den Heer! want Hij is Goed!

Want eeuwig zijne ontferming!

Hoe vertroost en opgebeurd moeten de leerlingen door deze of dergelijke woorden van den feesthymnus geweest zijn! Het gebed verligt altijd het hart; een psalmzang is immer een balsem voor het gemoed; maar hoe zoet en hoe krachtig werken beide op eene lijdende en ter neer gedrukte ziel! God is ook met haar; wat kan de mensch doen?

Doch er is meer, dat de leerlingen moest opwekken, dan dit heilig feestgezag. Of zouden zij zich insgelijks niet verheugd hebben wegens het laatste woord van Jesus? —

„Gaan we van hier,” had Hij gesproken, en de Meester wist wel, waar Hij henen ging, al begrepen het de leerlingen nog niet. „Gaan we van hier,” zullen ook zij gedacht hebben, en gaan we spoedig; want is er gevaar te duchten, en verraad op handen, dan zijn we veiliger te Bethanië, dan in Jerusalem. — Ach! de eenvoudige duiven! Zij kenden hun Gethsemane nog niet.

Doch wie zal voorgaan? — Jesus. En de leerlingen, zegt Lucas, volgden Hem. Zoo ging Hij ook vroeger de discipelen vóór, toen Hij opging, om te lijden, naar de heilige stad; zoo zal Hij altijd vóórgaan op den weg des kruises.—

Is het dan om Judas en de zijnen te ontvlugten 1)? Integendeel. Het is: opdat de wereld wete, dat Jesus den Vader lief heeft; opdat Judas, ter bekende plaatse, Hem vinde; opdat de Godmensch, eerst nog, naar gewoonte, den Vader bidde, in het dal des Gerigts en de Pers des lijdens, en dan moedig en overschrokken den vijand afwachte.

Volgen wij Jesus en de getrouwe Elven op hunnen weg naar Gethsemane. Het is trouwens mogelijk, zoo niet meer waarschijnlijk, dat de navolgende redenen, niet meer in de Paaschzaal, maar daar buiten en onder weg door Jesus zijn

1) Zoo toch sommige KVV. Zie Mald. in Jo. 13, 31.

uitgesproken. Joannes, die zich altijd zoo naauwkeurig uitdrukt, schijnt dit hier 1), zoowel als in het achttiende hoofdstuk 2), aan te duiden. Thans zegt Hij, dat Jesus gesproken heeft: „laat ons van hier gaan;” later meldt hij: hoe Jesus uitging (naar allen schijn: uit de stad 3), want er volgt aanstonds) over de beek Cedron. De Cedron toch lag vlak aan de gouden Poort, en zoo dicht bij, ja vlak aan de stad, dat het *uit* (de stad) *gaan*, en het *over den Cedron* gaan, zeer gepast, als bij één behorende verbonden 4) worden.

Andere geleerden zijn evenwel van oordeel, dat ook de laatste redenen van Jesus nog in de zaal zijn uitgesproken. Joannes immers zegt eigenlijk niet, dat de Heer na die eerste uitnoodiging aanstonds de zaal verlaten heeft; en door het woord *witgaan* 5) moet hij bedoeld hebben, wat er gewoonlijk door beteekend wordt. Hij moet zulks te meer, daar hij aanstonds Jesus laat voortgaan, (Ik ben de wijnstok enz.), zonder ook maar eenigzins aan te toonen, dat het gesprek onderbroken is. De redenen eindelijk, hoewel wij onderstellen kunnen, dat ze soms onderbroken zijn, beslaan toch zulk eene ruimte, dat zij moeielijk, onder het voortwandelen, kunnen gesproken zijn. Hoe zouden ook de Elven deze laatste woorden van Jesus genoegzaam verstaan hebben? En is niet bovendien het hoogepriesterlijk gebed van zulk eenen aard, dat wij het veelmeer in de Paaschzaal, dan in de open lucht uitgesproken, denken moeten. De leerlingen, zeggen ze, zullen

1) 13, 31. — 2) 18, 1. — 3) Zoo zelfs sommigen, die anders bij Jo. 14, 31 beweren, dat de woorden bij Jo. XV—XVII nog in de zaal gesproken zijn. De Wetste &.

4) Zie ook Langen bl. 206, waar hij Flav. Jos. citeert. Ant. VIII, 1, 5, alwaar ook het blijven in de stad van gelijke beteekenis is, als het niet over den Cedron gaan. — Zie ook Calm in Jo. 14, 31 Patrit. in Jo. XV. Vgl. van der Palm. — Murè bl. 449.

5) 18, 1 zonder het bijgevoegde: uit de stad. Zoo zeggen ook Mt. Mr. (l. cc. cxi)erunt. —

dus zij opgestaan op Jesus woord: staat op. Zij stonden vervolgens rondom den goddelijken Meester. En toen ging het, zoo als het gewoonlijk gaat, vooral als men eene dierbare plaats moet verlaten, van het eene woord kwam het andere en Jesus zal de geheele toe- en zamenspraak met een plegtig gebed besloten hebben 1).

Zonder ook maar eenigzins dit vraagpunt te willen beslissen, volgen wij voor het oogenblik het eerste gevoelen. 2).

---

1) Vgl. Maldon. in Jo. 14, 31 (Zoo ook Tholuck, Olshausen, c.) Cl. Beelen. 2) Schuster bl. 353.

NEGENTIENDE HOOFDSTUK.

Laatste lessen van Jesus aan zijne leerlingen.

(Jo. XV—XVI)

Waarheen de goddelijke Heiland zich nu begeven zal, behoeven de leerlingen niet te vragen. Het ondankbaar Jerusalem heeft voor Jesus geene rustplaats over, en om hare trotscheit verdient zij ook de eer van den Godmensch te herbergen niet. Hoe gevaarlijk zou het vooral ditmaal wezen, in Jerusalem te vernachten! Judas is uitgegaan, en de vijanden van Jesus zijn allen aan den paaschdichs vereenigd. De leerlingen hebben overigens reeds vier dagen achtereen den zachtmoedigen Leeraar tegen den avond de H. Stad zien verlaten, en met Hem, in het nederig en vriendelijk Bethanië, een nachtverblijf gevonden. Wèl is het feest; maar dit feest noopt Hem niet in de H. stad te blijven. Het verpligtte om er het Paaschlam te eten; meer niet. Jesus kan dus uitgaan; en Hij heeft reeds zijn plan daaromtrent doen kennen, misschien wel met gelijke woorden als Hij zulks sinds Zondag plagt te doen: komt! laat ons van hier gaan. De leerlingen moeten dus ongetwijfeld gedacht hebben, dat zij weer uitgingen naar Bethanië, en daar vernachten zouden bij hunne vrienden, in de woning van Maria, Martha en Lazarus. Ach! wat zullen zij zich ditmaal bedrogen vinden.

Maar de goede en liefderijke Meester had hun op verre na niet alles gezegd. Vele lessen en vermaningen had Hij hun nog voor te houden; ten minste, moest het gezegde nog sterker worden aangedrongen, duidelijker voorgesteld, dieper in hunne harten worden ingeprent. Hiermede begint dus Jesus ongetwijfeld. Heeft Hij te dien einde de aanleiding genomen uit een of ander voorwerp dat (in de zaal of) aan den weg zich voordeed? Was het die vrucht des wijnstoks 1), waarvan Hij onlangs sprak? of een wijngaardrank 2), die misschien langs de vensters der Paaschzaal oprees? of de wijnbergen 3), die Hij aan zijnen weg, en bijzonder in het Cedrondal en aan den voet des Olijfbergs, kon aantreffen? 't Is mogelijk; daar Jesus menigmaal aan eene uiterlijke omstandigheid zijne gelijkenissen of paroemiën ontleende; 't is zelfs niet onwaarschijnlijk, nu Jesus van den waren wijnstok wilde spreken; noodzakelijk, om daartoe te komen, was het zeker niet 4). Zou misschien verder de langmoedige Leeraar nu en dan, veelligt inzonderheid vóór het nederdalen in het dal, en dus bij den muur der stad 5), op eene eenzame en stille plek 6), nog eenige oogenblikken hebben stilgestaan? Zou Hij van daar uit het vóór Hem liggend strijdperk hebben beschouwd, en in het gezigd dier kampplaats zelve, de laatste woorden van troost en verlichting tot zijne Apostelen gerigt hebben? Ook dit is mogelijk; maar in elk geval, en wat er ook van de plaats en gelegenheid zij, de vergelijking, door Jesus gebezigd, is bij

---

1) Noesselt, enz. — 2) Tholuck, c. Vgl. Olsh. „dat misschien de zaal met wingerdbladeren versierd was.” — Er zijn er zelfs die gedacht hebben aan de kolommen der tempelpoort, welke met wijngaardranken versierd waren (vo'g. Jos. Ant. XV, 11, Bell. 5, 5). — 3) Patriit Langen V. d. Palm. Schuster.

4) Langen merkt op, dat het toch waarschijnlijk is, vooral daar Jesus zegt: „ik ben de ware wijnstok.” — 5) Langen — 6) V. d. Palm —

uitstek schoon; en zij is tevens de klaarste, treffendste, en troostrijkste onder allen, die Hij voor zijne leerlingen kon uitkiezen.

Er was van *scheiding* gesproken. Thans zal op nieuw bliken, hoe de leerlingen voor altijd met Jesus blijven zullen. Het *geloof*, de *hoop* en de *liefde* waren bevolen; nu zal er worden bijgevoegd, op welke wijze die goddelijke deugden in Jesus' leerlingen moeten bloeijen. De verhouding tusschen Jesus en zijne discipelen; de aard en het wezen van het bovennatuurlijk leven; de kracht en de noodzakelijkheid der heiligmakende genade; het geluk van allen, die met en in Jesus, en door Hem met den Vader zijn vereenigd; de ramp en de straffen van hen, die deze vereeniging verliezen, of daarin niet naar behooren zijn opgenomen; dit alles wordt diensvolgens krachtig en als naar het leven geteekend. Het is, met kortere woorden: *de kerk van Jesus*, zijne Bruid, zoo als ze van nu af aan worden, *in* en *door* Jesus zijn, en tot aan het einde toe blijven zal. Hooren wij den goddelijken Meester.

Jo. XV.

1. Ik ben de ware wijnstok, en mijn Vader is de landman.
2. Elke rank aan mij, die geene vrucht draagt, die zal Hij wegnemen; en elke, die vrucht draagt, die zal Hij reinigen, opdat zij meer vrucht voortbrengt.
3. Gijlieden zijt alreeds rein om het woord, dat ik tot u gesproken heb.
4. Blijft in mij, en ik in u. Gelijk de rank geene vrucht kan voortbrengen uit zich zelve, tenzij ze aan den wijnstok blijve, zoo ook gij niet, indien gij in mij niet blijft. —
5. Ik ben de wijnstok; gij zijt de ranken. Die in mij blijft, en in wien ik blijve, deze brengt veel vrucht voort: dewijl gij zonder mij niets kunt doen.
6. Zoo iemand in mij niet blijft, zal hij uitgeworpen wor-

den, gelijk de rank, en verdorren, en men zal haar vergaderen en in het vuur werpen, — en zij brandt.

7. Indien gij in mij blijft, en mijne woorden in u blijven zult gij vragen al wat wij wilt, en het zal u geworden.

8. Hierin is mijn Vader verheerlijkt, dat gij zeer veel vrucht draagt, en mijne leerlingen wordt.

De innigste vereeniging tusschen Christus en de zijnen kon niet treffender en zinrijker uitgedrukt worden. De vrucht des wijnstoks was in Palaestina even geliefd als bekend; en deze edele boom, die tot niets deugt, als hij geene vruchten voortbrengt, „verheugt God en de menschen” 1) met zijn edel bloed. Welke plant is ook saprijker dan hij? of aan welke zou men beter kunnen zien, hoe de twijgen uit den stam gevoed, en de vruchten door diens sap voorgebragt worden?

Vier dingen zijn echter te dien einde noodig. De stam en de ranken moeten dezelfde natuur hebben. In den stam moet de kracht zijn, die de sappen kan aanvoeren. De ranken en de stam moeten altijd vereenigd blijven. Uit den stam moeten de ranken haar voedsel ontvangen. Dit alles is hier.

Jesus is God, en Hij is ook mensch; kracht en éénheid van natuur ontbreken dus niet. „Die heiligt, en die geheiligt worden, zijn allen uit één; waarom Hij zich niet schaamt hen broeders te noemen.” 2) Hij is dus de ware wijnstok, de best tot dat doel geschikte, meer waar op het bovennatuurlijk gebied, dan de gewone wijnstok in de natuurlijke orde dit is. Even als Hij het ware licht is, 3) dat alle menschen, die in de wereld komen, verlicht, en het ware brood 4), dat een wezenlijk en beter dan 't natuurlijk voedsel aan de ziel geeft; zoo is Hij ook de ware stam des wijnstoks, — zulk een, die ons degelijk (als van het hoofd tot het gansche

1) Judic. 9, 13. — 2) Hebr. II, 11. — 3) Jo. 1, 9. — 4) Jo. 6, 51, 52.

ligchaam 1), of als de goede olijfbroom aan zijn ingeënte takken 2), ons heilig en bovennatuurlijk voedsel geeft.

Bovennatuurlijk, ja; want daarvan spreekt Jesus. Het blijkt uit den aard der zake zoowel als uit den samenhang. Het blijkt uit het woord des Heilands: gij zijt rein. Het blijkt uit de gevolgen; eenerzijds, de verheerlijking des Vaders; voor de anderen: het eeuwig vuur, 'tgewone beeld des oordeels en der straf. En wat ook anders kon Jesus bedoelen? Wij hebben slechts op de gelijkenis acht te geven.

Vooreerst zien wij de handeling des *Vaders*. Hij toch is wel „de landman,” de Heer des wijngaards; voor wien dus de vruchten zijn, aan wien de glorie 3) toekomt; maar Hij is niet minder „de wijngaardenier,” 4) de verzorger des wijnstoks, die òf door zich zelve, òf door zijne dienaren den wijnstok verzorgt. Van daar, dat Hij alles doet, wat een goed verzorger eens wijngaards doen zou. De ranken, die geen vrucht dragen, — de leerlingen die niet gelooven, of slechts een dood geloof bezitten, — snijdt Hij af; diegenen, die reeds vruchten voortbrengen, zuivert Hij; en dit doet Hij door snoeiing, leiding en verzorging, te dien einde, dat ze nog meer vruchten voortbrengen. Want „die regtvaardig is worde nog regtvaardiger, die heilig is, nog heiliger; en dit is Gods wil, — tot onzen eeuwigen troost, — onze heiligwording.” —

In de Apostelen nu is dit werk des Vaders reeds ten deele vervuld. Sinds Judas verwijderd is zijn allen rein 5). Ze zijn dus goede ranken, ze zijn in Christus, ze zijn zelfs gezuiverde en voor vele vruchten vatbare ranken. En waarvoor? Dit is verwonderlijk, gelijk reeds de Kerkvaders heb-

1) Bij den H. Paulus. — 2) Rom. 11, 24.

3) vs. 8. — 4) Vgl. Luc. 13, 7. — 5) vs. 3. Vgl. Jo. 13, 10, waarop hier ten minste schijnt gezinspeeld te worden. Zie Maldon.

ben opgemerkt; niet door den Vader wordt hier gezegd, maar, door mijn woord, 1) door mijne leer, door mijne onderrigtingen, bestraffingen, vermanigen, en dus tevens door het geloof aan Jesus en aan zijn heilig Evangelie. 2) Zoo maakt dus de ware wijnstok ook zich zelve tot Landman, en is Hij God, gelijk de Vader. — Volgde het ook niet uit dit woord, 3) het ligt ongetwijfeld in het volgende: zonder mij kunt gij niets. —

Zijn echter de leerlingen gereinigd, gezuiverd, zoo rest hun niets anders, dan in hunne getrouwheid en liefde te volharden; blijft in mij, en ik blijf in u. En hier wordt dan tevens geschilderd, hoe Jesus, die als God de kracht heeft om de sappen van het bovennatuurlijk leven te scheppen, als mensch den stam vermt, waaraan de ranken kunnen groeijen, ook als Godmensch den wil bezit, om dit hemelsch voedsel met volle stroomen te doen toevloeijen; — alleen moeten wij blijven in Christus, gelijk Christus blijft in ons. 4) Doen wij dit niet, dan wacht ons het oordeel. En niet slechts kunnen wij dan niets, noch het groote, noch het kleine, zegt Hippo's Leeraar, en dus volstrekt niets, maar zullen wij het lot der booze ranken on-

1) Aldus de meeste Schriftverklaarders (Patr., Mald., Beelen, A Lap. — Vgl. Olshausen, en V. d. Palm, (die de belofte van den H. Geest te zenden verstaat), volgens de Vaders: leer des Evangelies (Cyril.) de leer des Heeren (Bas. de Spir. s. c. 22 p. 46. T. III) *Verbum baptismi* (Aug.) vgl. Chrys. minder uitdrukkelijk. —

2) Aldus Mald. — en dit behoort er vooral bij, zoo er spraak is van de reiniging van zonden. Zie nogthans de 3de noot.

3) Anderen toch verstaan door dit woord Jo. 15, 3, het woord van Jesus bij Jo. 13, 10 geboekt: gij zijt rein, maar niet allen; waartegen thans: „nu zijt gij rein.” z. Lipin. en Bossuet, Med. 5, jour p. 607 (selon la parole Jo. 13, 10). Zoo ook Tholuck. c. Vgl. Murè, bl 450 Noot. Hier-teen zou men kunnen inbrengen, dat de leerlingen toch niet rein zijn daarom, of daardoor, dat Christus zulks gezegd heeft, terwijl 't Grieksch niet juist beteekent; volgens het woord (vgl. Jo. 4, 39. 41. 42.); dat ook dit rein zijn te dezer plaatse iets anders schijnt aan te duiden, dan in Jo 13, 10. (vgl. de woordspeling in het Grieksch) — Z. Mald. 4) vs. 4, 5.

dergaan; en dit met regt. Want de Landman eischt vruchten, zijne glorie; wie ze niet voortbrengt, heeft dus de straf verdiend. En er is geen midden. Het hout des wijnstoks is nietswaardig, zoo het geen druif doet zwellen; de mensch buiten God, is tegen God. Voor beiden vlamt dus een vuur. En gij, o mensch! wie gij zijn moogt, gedenk het wèl, dat het voor u eeuwig zijn moet! De rank, van den alleen waren wijnstok afgescheurd, verdort voor altijd, — wordt verworpen, en brandt. 't Is onherstelbaar!

Dit oordeel is echter niet te vreezen voor de goede leerlingen. Blijven zij in Jesus door het geloof en de liefde, blijven de woorden van Jesus in hen, in hun verstand en in hun hart; dan hebben zij een noodzakelijk, ja, maar ook een onfeilbaar *middel*, om vele en van de beste vruchten voort te brengen; het is: het gebed: „*vraag, en gij zult verkrijgen*;" wederom een nieuw bewijs, dat er van een heilig en bovennatuurlijk voedsel spraak was, hetgeen de ranken moet doen leven. Van daar dan ook het gevolg, en tevens het eindbesluit der gelijkenis: *de meerdere eere Gods*. Door het voortbrengen van vele vruchten van deugd en heiligheid worden de leerlingen de glorie des Meesters. Het is juist dit, wat Jesus verlangt. En de verheerlijking des Zoons is de glorie des Vaders. — Ziedaar dus den wijnstok, dien de Heer geplant heeft. Hij groeit en bloeit door het vrucht-dragend geloof. Hij ontleent zijne sappen aan de Bron des levens. Hij wordt besproeid door het genadedauwend gebed. En Hij brengt zijne druiven voort ter eere des Planters.

Dan, zonder de liefde, en zonder de volhardende liefde, is de noodzakelijke vereeniging tusschen stam en takken niet eens denkbaar, laat staan mogelijk. Het was reeds gezegd, doch kon nooit genoeg worden ingescherpt. Jesus gaat dus voort met over de *liefde* te spreken; en voorcerst

over het *eerste gebod*. Maar hoe schoon en krachtig wordt ook dit weder voorgesteld! Jesus heeft ons het eerst bemind. 1) Welke reden om ook Hem lief te hebben! De liefde bestaat in het onderhouden der geboden; Jesus zelf is er ons het voor- en toonbeeld van. En zijne liefde is Gods liefde.

9. Gelijk de Vader mij bemind heeft, zoo heb ik u bemind. Blijft in mijne liefde.

10. Indien ge mijne geboden onderhoudt, dan blijft gij in mijne liefde, gelijk ook ik de geboden mijns Vaders onderhouden heb, en 2) in zijne liefde blijf.

„Met goddelijke liefde heb ik u bemind, bemint mij dus ook 3). Derhalve onderhoudt mijne geboden; daardoor zult gij toonen mij waarlijk lief te hebben, even als ik, als mensch aan u gelijk, door het onderhouden van Gods geboden, mijne liefde 4) tot den Vader toon en bewijs!”

En waartoe dit alles zoo vaak herhaald, zoo liefelijk uitgedrukt? Om zijnent- zoo wel als om hunnentwil. Hangt hier van af de glorie des Vaders, er volgt ook uit de vreugde des Zoons; en wordt Jesus blijdschap aan zijne leerlingen volkomen, de blijdschap der Apostelen zal het niet minder zijn. Die lief heeft onderhoudt de wet, die de wet vervult, blijft in de vreeze des Heeren, en des Heeren vreeze baart blijdschap en vreugde 5). Dit alles dus, (zegt Hij),

11. Dit heb ik tot u gesproken, opdat MIJNE 6) blijdschap in u zij, en UWE blijdschap volkomen worde.

Mijne blijdschap, die ik geniet, en u mededeel; uwe vreugde, die tot het hoogste klimmen, en ook de mijne zijn zal.

1) I Jo. 4, 10. 2) Daardoor, op die wijze. 3) Vs. 9. Mijne liefde, passive, M. P. And. active, And. beide. 4) Vs. 10. Zijne liefde; passive. And. active. 5) Eccli, 1, 12. 6) Active, de blijdschap, die Jesus hebben zal om de vruchten, die de Apostelen zullen dragen. M. P. c. And. passive. And. beide. Vgl. Olsh., Thol., Beelen.

Welke goedheid! welke liefde! welke hemelsche, goddelijke blijdschap!

Maar zal die vreugde volkomen zijn, dan moet naast het eerste ook het *tweede gebod* naauwkeurig onderhouden worden. In die twee geboden liggen dan al de overigen, *de geheele wet en de propheten*. Uit de gansche reeks der geboden van Jesus wordt dus dit hoofdgebod opgenoemd. Nog onlangs heette het een nieuw gebod, om de volmaakte wijze, waarop Jesus het wil volbragt hebben; thans noemt Hij dit *het zijne*, om dezelfde reden, en omdat het Hem bij uitstek dierbaar is, bij uitnemendheid ter harte gaat.

12. Dit is MIJN gebod, dat gij elkander lief hebt, gelijk ik u heb lief gehad.

Gelijk ik u. Welk eene goedheid! De goddelijke Leer-
aar schijnt zich zelve te vergeten, om maar te zorgen, dat men ons beminne, en beminne, gelijk Hij ons beminde. En hoe groot was de liefde van Jesus? — Wie zal het zeggen, tenzij Hij zelf?

13. Niemand heeft grooter liefde dan deze, dat iemand zijn leven geeft voor zijne vrienden.

En dit is Jesus liefde. Hij geeft niet slechts zijne goederen, werken, eer; Hij geeft zich zelve. Het kruis wacht Hem; en Hij aarzelt niet. Na weinige uren zullen de hamerslagen klinken, en zijn vloeiend bloed zal getuigenis geven voor de waarheid zijner woorden.

Maar wie zijn dan Jesus vrienden? Vooreerst: de menschen; zij, die door Hem bemind worden, vriend of vijand; want „daardoor vooral toont God zijne liefde voor ons, dat Christus voor ons sterven zal, terwijl we nog zondaren zijn;” 1) maar, bijzonder zijn het toch de Apostelen; inzonderheid zij allen, die Jesus geboden onderhouden, zij vooral, die

1) 1 Petr. 3, 18; Rom. 5, 6, 7.

uitmunten in het volbrengen van dat *éene*, *zijn* gebod, het *nieuw* gebod, om hetwelk aan ons menschen te leeren, de Zone Gods uit den hemel nederdaalde, en als Gods en des menschen Zoon het kruis zal beklimmen. Luistert!

14. Gij zijt mijne vrienden, — indien gij doet hetgeen ik u gebied.

En tot nu toe doen zij het. Want daarom vervolgt Hij:

15. Ik zal u niet meer dienstknechten noemen 1), want de dienstknecht weet niet, wat zijn heer doet; maar ik heb u vrienden genoemd, omdat ik u alles heb bekend gemaakt, wat ik van mijnen Vader gehoord heb.

Alles, voor zoover het thans noodig en nuttig is; alles, voor zoover zij het thans dragen kunnen 2); misschien ook *dat* reeds medegerekend, wat de H. Geest hun leeren zal 3). *Ze* zijn dus de lievelingen, de vertrouwelingen des Heeren; en zij, die nog onlangs dienaars en dienstknechten heetten 4), mogen van nu aan den zoeten naam van *vriend* hooren: „Ik noem u vrienden.” Liefelijk woord in den mond van den God des hemels! Zalige naam, op de lippen van Hem, die zich door daden den vriend der menschen toont. Mijne genade hebt gij, mijne onderrigtingen ontvingt gij, mijne geheimen kent gij, en wat ik in den schoot des Vaders hoorde, heb ik u verkondigd. En het is niet om uwe verdiensten, noch door uwe keus, noch door uw werk, dat dit geschied is. Neen!

16. Niet gij hebt mij uitverkoren, maar ik heb u uitverkoren, en u gesteld 5), opdat gij heengaat 6) en vrucht

---

1) Vs. 15 't Grieksch. Ik noem u niet meer. etc. 2) Beelen, c. 3) Mald., Allioli (Aug. Beda) 4) Zie Jo. 12, 26; 13, 16. 5) Volg. Somm. als Apostelen aangesteld (Theod. Her., Mald, Lipm.) volgens Chrys. c. als een wijnstok geplant. 6) Volg. Somm. gelijk *euntes* in Mt. 29, 19, heengaat als Evangelie-boden; Beel., volg. And. slechts de voortdurende werking aantoonend, (vgl. Mt. 13, 28; 10, 6 enz.) Vgl. Chrys. Euth. enz. op-

draagt en uwe vrucht blijve, opdat al wat gij den Vader in mijnen naam vragen zult, Hij u (dat) geve. —

Ziedaar tevens èn de reden èn het doel èn het gevolg mijner keuze. De reden is, Jesus' wil; het doel, dat zij, aangesteld tot Apostelen, blijvende en onvergankelijke vruchten van deugd en heiligheid voortbrengen 1); het gevolg, een onwrikbaar vertrouwen gepaard aan een levendig geloof, dat ook bergen kan verzetten. O! wie hoort niet met vreugde die zoo dikwerf en met kracht herhaalde belofte: „vraag, en het zal u geworden”? Maar wie bewondert niet evenzeer die eerste, even gewone, even vaak herhaalde, onveranderlijke voorwaarde door Jesus gevorderd: *bemin*:

17. Dit beveel ik u, 2) dat gij elkander lief hebt. —

Wilt ge mijne vrienden zijn? bewaart mijne geboden. Vraagt ge naar mijn gebod? Bemint elkander 3). Daarin ligt alles opgesloten; dat is het voornaamste, voor mij het liefste, voor u het noodigste. En waarlijk, dit laatste was het om vele redenen. Maar het was het nog bij uitstek om eene nieuwe en tot nu toe niet aangeroeerde reden: om den haat der wereld. Daarom vaart Jesus voort, als van zelve tot dit onderwerp overgaande:

Jo. XV.

18. Indien de wereld u haat; weet, dat ze mij eer dan u heeft gehaat.

19. Waart gij van de wereld, de wereld zou het hare lief hebben; maar omdat gij van de wereld niet zijt, doch ik

dat gij uitgebreid wordt, als de takken van den wijnstok, en vruchten draagt. — Er is toeh op te merken, dat dit woord *euntes* bij de Syriërs dikwijls gebezigd wordt.

1) Vruchten des eeuwigen levens (z. M.) And. And. z. Cyr. 2) Cl. Beelen: Dit (deze dingen vs. 12—17) zeg ik u, opdat enz. volg. Chrys., Leontius, c. (bij Mald.), — *tauta* voor *touto* of: ziehier mijne geboden, — er is er slechts één: bemint elkander (Rupertus, z. M. P.) — 3) Zie I Jo. 3, 11; 4, 7.

u heb uitverkoren uit de wereld, daarom haat u de wereld.—

20. Weest mijn woord indachtig, hetwelk ik u gezegd heb: DE DIENAAR IS NIET MEERDER DAN ZIJN HEER. Hebben ze mij vervolgd, ook u zullen zij vervolgen: hebben zij mijn woord bewaard, ook het uwe zullen zij bewaren.

21. Maar dit alles zullen zij u aandoen om mijnen naam; omdat zij hem niet kennen, die mij gezonden heeft.

22. Indien ik niet gekomen was, en tot hen gesproken had, zij zouden geene zonde hebben; maar nu hebben zij geene verschooning voor hunne zonde. —

23. Wie mij haat, haat ook mijnen Vader.

24. Had ik onder hen geene werken gedaan, die niemand anders gedaan heeft, zij zouden geen zonde hebben; nu echter hebben zij (die) gezien, en (toch)èn mij èn mijnen Vader gehaat.

25. Doch, — opdat het woord vervuld worde, dat in hunne wet geschreven staat: „zij hebben mij zonder reden gehaat.”

Met deze woorden is de gansche aard van den strijd tusschen de Apostelen en Jesus' vijanden ten duidelijkste aangetoond, en bepaald omschreven. De haat der booze wereld wacht hen; en dit is zóó zeker, dat het niet eens regtstreeks gezegd, maar als natuurlijk voorondersteld wordt: „INDIEN de wereld u haat.” — En zoo moest het zijn. Gods rijk en het rijk van Satan; Christus en Belial; het goede en het kwade zijn niet te vereenigen; *en wie niet voor mij is, zegt Hij, is tegen mij; wie niet met mij vergadert, verstroot.*— Zal er dus voortaan iets tot het Godsrijk behooren, dan moet het aan dit zegel gedrukt zijn. En gelijk elk werk Gods moet gestempeld zijn met het kruis; zoo zal ook het leven van elken strijder voor dat werk, van nu af kunnen begrepen worden in datzelfde onderschrift des kruises; „zij hebben mij zonder reden gehaat.” Ontbreekt

u die haat der wereld, dan hebt gij ook Jesus' liefde niet. Verhevene, vreesbarende leer, indien er de troost niet op volgde! Te lijden met vreugde en geduld vereischt heldenmoed; de laauwheid en traagheid der wereld te moeten aanzien, ware reeds pijnlijk; maar gehaat te moeten worden van hen, die men van harte lief heeft, dat lijden en die laauwheid zelve uit de verachtelijkste der driften te zien voortkomen en gevoed, het goed zelve, dat men doen wil, met Satans kwaad te zien vergolden, dit is zeker het smartvolste lijden, het folterendste kruis. En toch moet het zoo zijn. De rots haat den verterenden regen, de nachtvogel het schitterende licht, de woelige zee het haar insluitend strand. —

Maar welk is dan de troost der Apostelen? De eerste, dat Jesus hun voorbeeld is; en dat bij gevolg, zoo de wereld de discipelen haat, zij allereerst hunnen Meester gehaat heeft 1). De tweede: dat de booze wereld juist daarom den leerlingen dien haat toedraagt, omdat Christus hen lief heeft, omdat zij leerlingen van Jesus zijn 2). —

Het eerste heeft geen nieuw bewijs noodig 3). Zij hebben zich slechts het spreekwoord te herinneren, dat Jesus reeds vroeger heeft uitgesproken: De knecht is niet meer dan de Meester 4). Zoo als het dus met Jesus ging, zoo zal ook aan hen geschieden. Er zijn, die Hem ontvangen, en die Hem verstooten. Maar behandeld te worden als die goddelijke verstooteling kan zijne leerlingen noch bevreemden noch onteeren. —

Het tweede is even ligt te begrijpen 5). De booze wereld, wier eerstelingen de ongelooovige Joden zijn, kent Jesus niet, wil Hem niet kennen; evenmin erkent zij dus den Vader, die Jesus

1) vs. 18. — 2) vs. 19. — 3) vs. 20. — 4) Jo. 13, 16. — 5) vs. 21. —

gezonden heeft. Integendeel; zij haten Jesus 1) en wie den Zoon haat, haat ook den Vader, en om zijnen naam 2) haten zij dus ook zijne leerlingen. Gelukkige haat, in zijn voorwerp beschouwd!

Maar is hij daarom vergefelijk in hen, die hem dragen? Geenszins. Was de Zoon Gods niet gekomen 3), had Hij hen niet onderrigt, zij zouden de zonde van ongelooft, en wat daaruit volgt 4), niet hebben. Maar nu Hij gekomen is, en Gods woord tot hen gesproken heeft, nu hebben zij niets wat hun ter verontschuldiging of verschooning strekken kan. Zij hebben de zonde. En dat ongelooft en die haat,— het is eene groote en afschuwelijke boosheid. De Vader en de Zoon zijn één. Wie den Zoon haat, haat den Vader 5). En de Joden wisten het. Zij hadden het althans kunnen en moeten weten. Had Jesus geen wonderen gedaan 6), zóó groot, zóó talrijk 7), en van zulk eenen aard als nog door niemand verrigt waren, zij hadden het niet geweten; maar nu weten zij het. Zij hebben mijne leer gehoord, mijne werken gezien; zij zelven hebben die mirakelen niet kunnen loochenen, en toch, ofschoon zij vroeger, om mindere wonderen, aan hunne propheten geloofden 8), die mij voorspeld hebben, toch „hebben zij èn mij èn mijnen Vader gehaat”. En dit niet, omdat zij mij of den Vader niet kenden, maar omdat zij ons niet wilden kennen. „Opdat aldus het woord vervuld worde,” (en de Heer getrouw bevonden in zijn woord,) dat in hunne Heilige Schriften 9) van ouds opgeteekend en voorspeld is: „zij hebben mij zonder reden gehaat.” —

1) vs. 23. — 2) vs. 21. — 3) vs 22. — 4) Die haat, en het verstooten van den Messias. — 5) vs. 23. — 6) vs 24 7) Z. Mald. —

8) Cyrillus. — 9) Ps. 34, 19 en 68, 5 (hier gelijk elders *de Wet* genoemd.) Jo. 10, 34; 12, 39. 1 Cor. 14, 21. —

Heerlijke prophetie! maar bittere herinnering voor den lijdenden Godmensch, bij den aanvang der smarten! „Red mij,” zoo roept immers zijn vóór-en toonbeeld, David, reeds uit:

Red mij, o God!

Wijl de wateren zijn gedrongen tot aan mijne ziel.

Ik ben in het slijk der diepte vastgeraakt;

En (waar) geen vaste grond (is).

Ik ben gekomen in de diepte van de zee;

En 't onweer deed mij zinken.

'k Ben afgemat van roepen; mijne keel is heesch geworden:

Mijne oogen zijn bezweken, daar 'k op mijn God vertrouw.

Meer dan mijn hoofdhaar zijn ze vermenigvuldigd,

Zij, die mij zonder oorzaak haten.

Versterkt zijn mijne tegenstanders,

Die onregtvaardig mij vervolgd en;

En wat ik niet roofde, moest ik toen betalen. (Ps. 68).

Ja, zegt de H. Augustinus: „Hij roofde het niet; maar wat Hij niet roofde, had Adam geroofd. Adam stak de hand uit naar de verboden vrucht; op Jesus hoofd komen nu de gevolgen neder.”

Nogthans is Hij *zonder reden*, tegen alle reden, gehaat; en dit smart Hem, zoowel als het lijden, dat ook de dienaren om dien haat zal overkomen. Maar zal de haat der wereld onredelijk en onverschoonbaar blijven, onoverwinnelijk is hij niet. Integendeel. „Ik zal u prijzen, roept Hij, in eene groote vergadering, en onder een talrijk volk u loven. Dat ze zich niet over mij verblijden, die zich onregtvaardig tegen mij verzetten: die mij haten zonder oorzaak, en met de oogen toeknikken.”

Gij zaagt het Heere! zwijg niet meer!

O Heer! wijk niet van mij!

Sta op! en neem acht op mijn regt,
 Mijn God, mijn Heer! op mijne zaak.
 Oordeel, naar uwe regtvaardigheid, o Heer, mijn God!
 En dat ze zich niet over mij verblijden!
 Dat zij niet zeggen in hunne harten:
 „Welaan! welaan! voor onze ziele”!
 Niet zeggen: „wij hebben hem verslonden.”

Beschaamd en ook te schande mogen zij worden,
 Die zich om mijn kwaad geluk wenschen,
 Met schaamte en schande overdekt zij worden,
 Die trotschelijk spreken tegen mij;
 (Maar) dat dezen zich verheugen en verblijden,
 die mijne gerechtigheid begeeren,
 En onophoudelijk zeggen: „de Heer zij verhoogd!”
 Zij, die den vrede van zijn dienaar willen!
 En mijne tong zal uwe gerechtigheid verkondigen,
 Den ganschen dag, uwen lof 1)!

Waartoe die psalm; of wat leert ons die smeekzang Davids? Het lot en de handelwijze des Messias, in Davids lof- en zegeliederen voorafgebeeld. Hoe opmerkelijk en bewonderenswaardig is de overeenkomst! Voorspelt Jesus aan zijne leerlingen het lijden; Hij belooft hun te gelijker tijd de vreugde. Daalt Hij met hen af tot de beschouwing der listen en geweldenarijen van Satan; Hij klimt aanstonds weder op tot de heerlijkheden Gods. Voorzegt Hij strijd; het dient ter overwinning. O! hoe zoet en hoe troostrijk is die afwisseling in deze laatste redenen van Jesus! Naauwelijks dreigt de regtvaardige te vallen, of de Heer ontvangt hem in zijne armen. Naauwelijks beginnen de Apos-

---

1) Ps. 34, 18, 19. 22—28.

telen te beven, of de Mecster wijst hen op de kracht zijner Godheid. Zoo doet Hij ook thans.

Gehaat zult gij worden, had Hij gezegd, gehaat zonder oorzaak, even als ik; maar noch *mijne* noch *uwe* zaak is verloren. De booze wereld zal niet gelooven, zal nooit gelooven;

26. Maar wanneer de Helper zal gekomen zijn, dien ik u van den Vader zenden zal, den Geest der Waarheid, die van den Vader uitgaat, die zal van mij getuigenis geven.

27. Ook gij zult getuigenis geven, omdat gij van den beginne met mij zijt.

Het getuigenis zal dus niet ontbreken, noch het goddelijk, noch het menschelijk. Zoo gij liever wilt, het zal, zoo als het ook in Christus was, voortdurend God-menschelijk zijn, bestaande uit een goddelijk en uit een menschelijk beginsel.

De Apostelen zullen getuigen, hetgeen zij met de oogen gezien, met de ooren gehoord hebben. Zij waren van het begin af met Christus 1). Maar *in* en *door* hen zal de Geest getuigen, die de Geest der waarheid, de Geest des Vaders, de Geest des Zoons is; de Geest, die „hemel en aarde zal bewegen,” de orde der natuur en der genade zal doen spreken, om de booze wereld te doen verstommen, en hen, die niet willen gelooven, ten minste te overtuigen van hun dwaas ongelooft en onregtvaardigen haat. De Vader heeft mij gezonden, die eeuwig uit Hem geboren ben. Ik zal den Geest zenden, die dus ook van mij, gelijk Hij van den Vader uitgaat. Alle drie zullen wij u zenden, met de magt des Vaders, in den Naam des Zoons, met de genade en wonderkracht van den Geest der liefde en der waarheid. Gij allen zult de liefde betoonen, en die waarheid bevesti-

1) Zie Act. 10, 39; 1, 21; 2 Petr. 1, 16; 1 Jo. 1, 1 hoe de leerlingen hierop drukken.

gen door uw woord en uw bloed. „Ook gij zult getuigenis geven.”

Nadat Jesus op zulk eene wijze zijne leerlingen vertroost heeft, kan Hij op nieuw met het verkondigen van den strijd voortgaan. Hij wil hun echter ook de reden zeggen, waarom Hij het goedvindt; en vervolgt derhalve:

Jo. XVI.

1. Dit heb ik tot u gesproken, opdat gij niet geërgerd wordt.

Er zijn, die het woord Gods opnemen, maar even als de steenrots het goede zaad; zoodat het geen wortel schiet en verdroogt. Komt dan de vervolging om dat woord, dan worden zij geërgerd 1), verliezen het geloof 2), en vergaan. De leerlingen worden dus gewaarschuld; het wordt hun te voren voorspeld. Maar er behoeft dus ook niets te worden verzwegen.

2. Zij zullen u buiten de Synagoge doen; ja, de ure komt, dat al wie u doodt, meenen zal Gode eene dienst te bewijzen.

Ziedaar het kruis der Apostelen, niet ongelijk aan Jesus' kruis: de smaad, en de dood. Uit de Synagoge verbannen te worden was voor de Joden eene eeuwige schande 3); de grootste versmadingen zijn dus weggelegd voor Jesus leerlingen. Onder het voorwendsel van godslastering zal Jesus gedood worden; wie zijne Apostelen dooden zal, zal voorgeven Gode een welbehagelijk offer te brengen 4). Zoo moet het zijn; de knecht is niet boven zijn Meester; en den Meester zelven hebben zij miskend, gedood. — Daarom gaat Jesus voort.

3. En dit zullen zij u doen, omdat zij noch den Vader, noch mij kennen.

1) Mt. 13, 21. — 2) Mt. 26, 33. 34. (Zie beneden).

3) vgl. Jo. 19, ;22 12, 42. — 4) Grieksche tekst. —

Kenden zij ons, wil Hij zeggen, zij zouden u aldus niet behandelen; maar de boozen willen ons niet kennen. Dit begrijpt gij.

4. Maar dit heb ik tot u gesproken, opdat, als de ure komt, gij daaraan denken zoudt, dat ik het u gezegd heb.

Het zal een nieuw bewijs mijner voorwetenschap en liefde, zoowel als mijner vrijwillige zelfopoffering zijn.

5. Van den beginne echter zeide ik u dit niet, omdat ik met u was.

Het was dus niet noodig u dit zoo nadrukkelijk te zeggen. Het zou u eerst later overkomen; en ik kon het nog tijdig genoeg bekend maken. Zoo heb ik tevens uwe trouw beproefd en uwe zwakheid gespaard.

5*b*. Doch nu ga ik tot Hem, die mij gezonden heeft; — het is dus tijd, dat ik het u zegge. —

Bij dit woord schijnt de goede Leeraar een oogenblik te hebben gezwegen 1). Hij wacht, door de leerlingen te worden ondervraagd; maar niemand kan het. Zij zijn te bedroefd; want het woord (*heengaan*) — wordt reeds al te duidelijk begrepen. Hij vervolgt dus, tevens toonende, dat Hij de reden hunner droefheid kent. Ik ga tot den Vader;

5*c*. en niemand uwer ondervraagt mij: Waar gaat gij heen?

6. Maar omdat ik dit tot u gesproken heb, heeft de droefheid uw hart vervuld.

Niemand vraagt dus, — ofschoon ze 't vroeger wel gevraagd hadden 2), — maar niemand vraagt nu, omdat hunne stem door de droefheid des harten verstikt wordt. Wonder schouwspel! Beminnende Getrouwen! Smaad en dood worden u voorspeld, en gij beeft niet; Jesus zal *heengaan*, en uw hart breekt! Het oogenblik ter vertroosting is dan ook op

1) Patr., Cl. Beelen. — 2) Jo. 13, 36. —

nieuw gekomen. Jesus wondt; het kon niet anders; het is de slag der liefde; maar in den slag zelven ligt de goddelijke balsem. Gij zijt dus bedroefd, zegt Hij,

7. Maar ik zeg u de waarheid: het is u nuttig, dat ik ga; want zoo ik niet wegga, zal de Helper tot u niet komen; maar als ik wegga, zal ik Hem zenden.

Mijn werk is door den kruisdood vervuld; maar nog niet voltooid. De strijd is dan volstreken, maar nog niet geeindigd; de kroon verdiend, maar nog niet gespannen. Dat alles moet geschieden, met en door dien Helper, dien ik u beloofd heb, en die niet zal komen, vóóraler de Zone Gods en des menschen verheerlijkt zal zijn 1). Het is u dus dienstig dat ik heenga, en u dien Helper zende. *Hij* toch zal dat getuigenis afleggen, waarvan ik gesproken heb 2); getuigenis door woorden, getuigenis door leerlingen, getuigenis door wonderen, en aldus, door middel van de Apostelen, gelijk gezegd is, de wereld overwinnen, en over haren haat zegepralen. En dit zal geschieden door haar te overtuigen van hare boosheid. Inmers; die Geest zal komen;

8. En als die gekomen is, zal Hij de wereld overtuigen van zonde, en van gerechtigheid, en van oordeel.

9. En wel van zonde, omdat zij in mij niet geloofd hebben.

10. Van gerechtigheid echter; omdat ik tot den Vader ga en gij mij niet meer zult zien;

11. en van oordeel, omdat de vorst dezer wereld reeds geoordeeld is.

Ziedaar „de overwinning over de wereld, ons geloof 3)!”— De wereld gelooft niet; maar zij zal ten minste *overtuigd* worden van hare boosheid. En daarin zelf ligt reeds hare straf 4). Maar door wien en op wat wijze zal dit plaats

1) Jo 7, 39. — 2) Jo. 5, 23. — 3) 1 Jo 5 4.

4) Het Grieksch, door redenen overtuigen, en tevens bestraffen.

hebben? Door den Geest der waarheid, werkende *in* en *door* de Apostelen; door onwederlegbare bewijzen; door onaantastbare redenering; door woorden, werken, en wonderen, die allen te zamen zullen spreken, allen als een opgeheven vinger naar God heenwijzen, en den Vader der dwaling en der leugen doen verstommen. Alsof Christus dit zelf niet konde? zeker neen; maar tot meerdere glorie van Hem zelven, en niet minder ter eere zijns Geestes. Christus heeft den duivel overwonnen; maar de Geest Gods zal voortdurend over hem zegepralen op aarde. Christus heeft de wereld overwonnen, maar de Geest Gods zal haar onophoudelijk, om hare nederlaag, overtuigen. En waarvan? — Van zonde, van gerechtigheid en van oordeel.

Van zonde, dat wil zeggen, van de zonde van ongelooft, die de eerste en de bron is van alle andere zonden. De wereld heeft Christus niet ontvangen 1); zij heeft Hem gehaat 2), veracht, verstooten; zij zal overtuigd worden, dat Hij door de profeten voorspeld, door den Vader gezonden, door den Geest verkondigd, en diegene is, DIE IS. Daarom zegt Hij: „van zonde, omdat zij in mij niet geloofd hebben 3).”

Van gerechtigheid, omdat Jesus heilig- en gerechtigheid dan eerst zal uitschitteren. De wereld heeft Hem vervolgd, gepijnigd, gedood; zij heeft Hem uitgekreten voor een zondaar en booswicht, voor een godslasteraar en valschen profeet, en als zoodanig Hem ook geklonken aan het kruis; maar zij zal overtuigd worden van zijne heiligheid en godheid, door zijne luisterrijke verrijzenis en hemelvaart, door zijn heengaan tot den Vader, en door zijne verheerlijking aan de regterhand Gods. Daarom zegt Hij: „van

---

1) Jo. I, 5. 11. — 2) Jo. 15, 22—24 — 3) Anders Mald. en Anderen.

gerechtigheid, omdat ik tot den Vader ga, en gij mij niet zien zult 1).”

Van oordeel eindelijk, omdat de veroordeeling der wereld van zelf is gevolgd, zoodra over haren Vorst het vonnis geveld is. En die vorst is veroordeeld. Hij had eene groote, vreesbare magt, — in het Paradijs begonnen. Maar de tweede Adam heeft, door zijn kruis, den eerste gewroken. De magt en wereldheerschappij is dus aan Satan ontworpen; het rijk der duisternissen heeft een einde; de vorst dezer wereld is buiten geworpen 2) door den Vorst des vredes; alles wordt getrokken door de kracht des kruises; en de kerk en het rijk van Jesus zullen nu altijd staan, onoverweldigbaar, en in onverdoofbare glorie. Hierom zegt Hij: „van oordeel, omdat de vorst dezer wereld reeds geoordeeld is.” — Goddelijke werkkraft! Twaalf visschers zullen den strijd aanvangen. Ongeletterde menschen zullen verschillende talen spreken; magtelooze Galileërs de zieken genezen, de dooden opwekken; gewone lieden de duivelen uitdrijven, de afgoden doen zwijgen, eene heidensche en in het stof verzonken wereld doen gelooven in een gekruisten Godmensch. Wat willen wij meer? En wat schaadt dan nog de haat der wereld, die ons anders zou doen beven? Zij kan het ligchaam aanranden, de ziel nooit. Zij kan Jesus Kerk bestrijden, overwinnen niet. Zij is geoordeeld, zij met haar hoofd; en veroordeeld ten val, door ons Hoofd, Christus.

Met die laatste woorden heeft dan ook Jesus vooralsnu genoeg gezegd. Wel heeft Hij nog meer te leeren; maar voor

1) an Jesus gerechtigheid, (vgl hierover Tholuck) Zie Mald. met Chrys., Leontius, Theoph. Euth., enz. Ook Beelen, Lipm., Patr., van de gerechtigheid der Apostelen, die, „ook als zij Jesus niet meer zien zullen, toch gelooven” (vgl. Cyrill. enz.) Zie ook Mald. And. And. b. v. Olsh. de Geest getuigt: -hoe de lichamelijk onzichtbare Verlosser toch nog onzichtbaar werkt, en het inwendige leven volto it” (Ook dezen citeren Chrys. etc. — 2, Zie Jo. 12, 31. —

het oogenblik zijn de leerlingen er niet vatbaar voor. Daarom vervolgt Hij:

12. Nog veel heb ik u te zeggen, maar gij kunt het thans niet dragen.

Eerst moet gij verlicht, en versterkt worden door den Geest der kracht en des lichts, en moeten uwe min of meer aardse en nog joodsch-gezinde harten, door de overvloedige gaven van dien Geest der Heiligheid, gezuiverd worden 1).

13. Doch wanneer Hij 2), de Geest der waarheid, zal gekomen zijn, zal Hij u de gansche waarheid leeren; want Hij zal niet uit zich zelve spreken; maar al wat Hij hooren zal, zal Hij spreken, en (zelfs) het toekomende u verkondigen.

Geen vreeze dus, dat de noodige kennis zal ontbreken. Wat Jesus thans verzwijgt, stelt Hij slechts uit, en het geschiedt uit liefde. Nu zou het nog te hoog, te onbegrijpelijk voor zijne „kinderkens” wezen. Doch wanneer Hij, de Helper, dien Jesus beloofd heeft, gekomen is, die zal het begonnen werk voltooien. Het is juist daartoe, dat Hij komt. Hij is de Geest der waarheid; de Geest, die in zich zelve, even als de Vader en even als de Zoon, de Waarheid is, en ook naar buiten, waar Hij ooit werkt, de waarheid uitwerkt en leert. Hij dus zal de leerlingen de volle waarheid doen kennen. Hij zal hen traspgewijze, en als een goede Meester, (een ware Helper, Bijstand en Vertrouster), als aan de hand voortleiden 3) in alle waarheid. Hij zal hen alzoo de geheele waarheid doen kennen, hen indachtig maken, wat Christus gezegd heeft 4), hun doen begrijpen, hetgeen hun Jesus geleerd heeft 5), hun zelfs, zoo veel noodig en nuttig is 6), alles leeren, wat tot het beheer en be-

---

1) Zie Theodor. Heracleot., M. B. — 2) *Deze*, d. i. *de Paracleet*, vs. 7.
3) Vgl. het Grieksch. 4) Jo. 14, 26. — 5) Jo. 15, 26. — 6) Cyrillus
Theophylactus, z. Mald. —

stuur der Kerk van Jesus vereischt zal worden. Hij zal hun dus de gansche waarheid leeren. En zal dit iets anders zijn als hetgeen Jesus hun nu te zeggen had? Geenszins; want, even als Christus niets anders spreekt, dan hetgeen Hij van den Vader gehoord heeft, zoo zal ook de H. Geest niets spreken, dan hetgeen Hij van den Vader en den Zoon zal hooren 1)! De geheimen der toekomst zelven zijn dus niet uitgesloten; „want de Geest doorkijnt alles, ook de diepten Gods,” en ook de kennis dier geheimen kan voor hen noodig zijn bij het bestuur der Kerk.

Toch moet dit alles hen niet bevreemden. De Geest Gods heeft ééne en dezelfde Goddelijke natuur met den Vader en met den Zoon. Daarom gaat Jesus voort.

14. Die (Helper) zal mij verheerlijken, want Hij zal van het mijne ontvangen, en het u verkondigen.

15. Al wat de Vader heeft is het mijne; daarom zeide ik: Hij zal van het mijne ontvangen, en het u verkondigen.

De Heer spreekt hier ten deele naar de wijze der menschen en dus als van zulke dingen die ook voor Gods Geest nog toekomstige schijnen. Doch met reden doet Hij aldus, daar het beloofde met betrekking tot de Apostelen eerst dan zal plaats hebben, als zij Gods Geest zullen ontvangen. Jesus spreekt echter ook als God, en dus in den tegenwoordigen tijd; dewijl Hij één is met den Geest en den Vader. Welk eene goddelijke en voor de Apostelen troostvolle taal spreekt op die wijze de Zone Gods en des menschen!

De Vader is God; zij weten het; maar ook de Zoon is God. Alles, zonder uitzondering, alles wat des Vaders is, dat is het mijne; — en daarom zeg ik, en kan en moet ik zeggen: dat ook de Geest mij zal verheerlijken, zoodra Hij komt. Immers: al wat die Geest in en met en door

1) Vg. Jo 14, 26. —

u zal uitwerken, alle wonderen, die Hij verrigten, alle waarheid, die Hij leeren, al het groote, verwonderlijke, goddelijke, dat Hij doen zal, dat alles moet niet meer aan Hem, dan aan mij toegeschreven worden, — want dat alles, gelijk al, wat Hij is en heeft, ontvangt 1) Hij van mij. En waarom van Jesus?

Omdat de Geest van eeuwigheid voortkomt uit den Vader en den Zoon, en dus de Zoon aan den Geest mededeelt al wat Hij zelf van den Vader ontvangt; en dit is alles, niet slechts de wijsheid, de glorie, de magt, maar de geheele natuur, het één, volkomen en onverdeelbaar goddelijk wezen. „Daarom zeide ik: Hij zal van het mijne ontvangen, en aan u verkondigen.”

Zoo weten dus de Apostelen, hoe en welke zaken de H. Geest in hen zal werken. Doch zij zien hierbij tevens, waarom en op wat wijze ditzelfde werk het werk van Christus is. Er volgt uit, dat Hij hen niet als weezen zal achterlaten. En met te meer regt mag Hij op nieuw herhalen, dat zijn einde nabij is. Hij zegt dus verder:

16. Een weinig tijds, en gij zult mij niet meer zien; en wederom een weinig tijds, en gij zult mij zien, want ik ga tot den Vader.

Dat wil zeggen: nog eenige uren en gij zult mij niet meer zien, dewijl mijne ure gekomen is. Doch slechts weinige oogenblikken, een paar dagen, en gij zult mij wederzien; want ik zal niet lang in het graf vertoeven. 2) Want, zegt Hij, (hetgeen vooral op het eerste, 3) doch ook op

1) 't Grieksch. — De Vulg. ook hier: zal Hij ontvangen.

2) Aldus de Griekse Vaders; zie M. en Aug. in Jo. Tr. 10° no. 1.

3) Aldus ook Maldon., die anders verklaart (met Aug.); nog een luttel tijds tot aan de hemelvaart, — en dan: nog een luttel tijds tot aan den dag des jongsten gerigts. (Vgl. Aug. Tr. cit. no 6, ubi hoc *melius* dicit.)

het tweede slaat), de tijd om van u te scheiden, en tot den Vader heen te gaan is gekomen. Ik ga tot den Vader, — niet alleen door den aanstaanden dood, maar ook door eene heerlijke verrijzenis en wondervolle hemelvaart, waarvan gij allen getuigen zult zijn. 1)

Zoo dikwijls Jesus tot de leerlingen van zijne verrijzenis sprak, werd Hij niet begrepen. 2) Het gebeurt ook thans. De Apostelen geloofden wel dat er eenmaal eene opstanding uit den dood zou plaats hebben; zij geloofden ook dat Jesus de Zoon Gods was. Dat Hij dus tot den Vader zou wederkeeren, en zij Hem eenmaal zouden wederzien, konden zij ligt beseffen. Maar het woord: spoedig, binnen korten tijd, dit was hun te hoog. En al het overige schijnt door dit bijwoord te zijn verduisterd.

17. Sommige dan van zijne leerlingen zeiden tot elkander: Wat is dit, dat Hij ons zegt: Een weinig tijds, en gij zult mij niet zien, en wederom een weinig en gij zult mij zien? en dit: Ik ga tot den Vader?

18. Zij zeiden dan: Wat is dit, dat hij zegt: Een weinig tijds? Wij weten niet, wat hij zegt.

Jesus schijnt dus een oogenblik te hebben gezwegen; en eenige der leerlingen zullen van dien tusschentijd gebruik hebben gemaakt om zich onderling hunne verwondering mede te deelen. Zij wilden echter meer. Zij hadden het voorneemen, ten minste de begeerte 3), om Jesus naar een uitleg te vragen. Doch Jesus voorkomt het. Immers;

1) Patr. verklaart liever: Een weinig tijds en gij zult mij niet zien (om mijnen dood), en wederom een weinig tijds en gij zult mij zien tot den Vader gaan. — Cl. Beelen, — en wederom een weinig tijds en gij zult mij zien, door eene geestelijke aanschouwing (vgl. Jo. 14, 19) door de werking van den H. Geest. Zie hiervoor Thol., Olsh. And. And. Zie Maldon..

2) Zie Mr. 9, 9. 31, Luc. 18, 34, Jo. 2, 19. 22. Vgl. hier Patr. in Jo. Aug. l. c. no. 1. 3) Zie Mald.

19. Jesus nu wist, dat zij Hem ondervragen wilden, en Hij zeide tot hen: Daarover vraagt gij onder elkander, dat ik gezegd heb: een weinig tijds, en gij zult mij niet zien, en wederom een luttel, en gij zult mij zien.

20. Voorwaar, voorwaar, zeg ik u: gijlieden, gij zult schreijen en weenen; maar de wereld zal zich verheugen; gij zult bedroefd zijn; maar uwe droefheid zal in blijdschap veranderen. —

21. Als eene vrouw baart, heeft zij droefheid, omdat haar ure gekomen is; doch als zij het kind gebaard heeft, gedenkt zij hare benaauwdheid niet meer, uit blijdschap dat er een mensch ter wereld geboren is.

22. Ook gijlieden dan hebt nu wel droefheid; maar wederom zal ik u zien, en uw hart zal zich verblijden, en uwe blijdschap zal niemand u ontnemen.

23. En te dien dage zult gij mij niets vragen.

De harten- en nierenkenner heeft niet noodig dat men Hem de gedachten bloot legge, en de oneindig goede kan de harten zijner lievelingen niet aan onrust ter prooi laten. Hij voorkomt dus zijne leerlingen, en geeft hun een nieuw bewijs zijner vaderlijke zorg en goddelijke alwetendheid. Vooreerst zegt Hij duidelijk, waarover zij onder malkander gesproken hebben 1). En het voornaamste was: dat *weinig tijds*, hetgeen zij volstrekt niet verstonden. „Toen Jesus gezegd had (merkt de H. Augustinus op): ik ga tot den Vader, en gij zult mij niet meer zien, scheen Hij hun duidelijk te spreken, en redetwistten zij daar niet over. Maar nu Hij zegt: na een weinig tijds, hetgeen ons klaar is na de vervulling, nu wordt het den leerlingen duister, en spreken zij daarover onder elkander.” — De goedertieren Leeraar

1) Vs. 19, zie vs. 32, waaruit blijkt dat Jesus dit wist door zijne Alwetendheid.

geeft dus de verklaring. Hij spreekt echter, de zaak opnemend, niet regtstreeks van die zaak zelve, maar veeleer (zoo als Hij gewoon was) van hare gevolgen 1). De booze wereld zal juichen om mijnen dood; en gijlieden zult er om schreijen en weenen. Maar uwe droefheid zal van korten duur zijn, en uwe blijdschap wordt des te grooter. Uwe droefheid zelve zal in blijdschap veranderen, dewijl de oorzaak van uwe rouw de eigen oorzaak uwer vreugde zal zijn. En hierop ziet ook de gelijkenis. Groote droefheid wordt gevolgd door groote vreugde. Het nieuw en hovennatuurlijk leven, dat Jesus schenken zal, wordt ook niet zonder smarten gebaard. Maar hebben de leerlingen te lijden en te strijden, weenen ze bijzonderlijk om het afscheid van Jesus; Hij zal hen wederzien 2). Hij zal verrijzen; en dan, dan zal hun hart eene vreugde genieten, die duurzaam en onverstoorbaar zijn, en door niemand meer ontnomen zal worden. En geen wonder! ze zullen dan weten, dat Jesus, de zonde, de hel, en den dood heeft overwonnen; zij zullen door Jesus zelve meer en meer versterkt worden in hun onwrikbaar geloof; zij zullen zelfs de eindelijke en eigenlijke scheiding met vreugde, „met groote vreugde,” 3) verduren, omdat zij het begin van Jesus glorie en verheerlijking is. Ook hierom (om die vreugde door het geloof en de ondervinding) vervolgt Jesus: „En te dien dage zult ge mij niets vragen.” 4) Als of Hij zeide: Nu wildet gij mij vragen 5), omdat gij mijne woorden niet verstondt 6), maar dan, na mijne opstanding, als ge mijne verrijzenis (en hemelvaart) met eigen oogen gezien hebt, dan zult ge mij

---

1) Zie Patr. — 2) And. van het wederzien in en door den H. Geest (E.), of in het eeuwig leven (M.)

3) Luc. 24, 52. — 4) Jo. 16, 23. — 5) vs. 19. — 6) Van vs. 16. —

niets meer daaromtrent 1) te vragen hebben; gij hebt het gezien; of ook: gij zult mij over niets meer ondervragen, omdat gij aan niets meer zult twifelen 2). —

De moeilijkheid der leerlingen is dus opgelost; maar uit de eerste is misschien eene tweede voortgekomen. Indien zij Jesus niets meer vragen zullen, — wat dan? — Voor eerst zal Jesus zelf nog tot hen spreken. Maar dan vooral, als Jesus niet meer met hen is, dan, als Hij verheerlijkt en in de glorie des Vaders zal zijn, dan moet er bij uitstek en op bijzondere wijze door hen gebeden worden. En op welke wijze? In Jesus naam; om en door de verdiensten van Jesus, met en onder aanroeping zijns Naams, in één woord, (zoo als wij voortdurend doen) „door Jesus Christus, onzen Heer.” Tot nu toe rigtten zij zich ook tot den tegenwoordigen Jesus: „Heer! vermeerder ons geloof! Heer! help ons, wij vergaan!” en wendden zij zich nog niet in Jesus naam tot den Vader; maar later moeten zij dit doen, als Jesus van hen verwijderd zal wezen. Zoo zal dan de verwijdering van Jesus hun tot dubbel voordeel, en zelfs daardoor hunne blijdschap vergroot en volkomen zijn 3). Daarom vervolgt Hij:

23b. Voorwaar, voorwaar zeg ik u: indien gij den Vader om iets in mijnen naam zult bidden, Hij zal het u geven.

24. Tot nu toe hebt gij nog om niets in mijnen naam gebeden. Bidt, en gij zult verkrijgen, opdat uwe blijdschap volkomen zij. —

---

1) Zie Patr. — Beelen, omdat de H. Geest u dan alle waarheid zal leeren. — De Grieksche KVV Gij zult mij om niets bidden, Z. Mald. Vgl. H. Aug. Na de verrijzenis is Jesus nog ondervraagd (door de Apostelen, Act. 1, 6, vgl. Jo. 21, 21,) en gevraagd (gebeden, door Stephanus Act. 7, 58.) — Wegens Act. 1, 6, verstaan ook Olsh., Thol., dit vers (Jo. 16, 23) van de openbaring door den H. Geest.

2) Vgl. Cyrillus etc. z. Mald. 3) Zie Mald. —

Een nieuwe troost, en tevens de aanduiding van het groote en eerste middel, waardoor God in hen en zij in God moeten blijven: Bidt!

Maar dit alles was nog niet gansch duidelijk. Het was het ten minste niet voor de nog ver van de volmaaktheid verwijderde Apostelen. Jesus geeft het zelf te kennen, en wil derhalve nog een ander voorregt van dien tijd, die komen zal, aankondigen. Dit, — zegt Hij dus verder, hetgeen ik nu gezegd heb 1),

25. Dit heb ik tot u gesproken in gelijkenissen.

Dat wil zeggen: met half raadselachtige en voor u nog duistere woorden; woorden, die gij toch begrijpen zult, als de H. Geest u alle waarheid leeren zal; ja, die ik zelf u zal verklaren, als de tijd gekomen is. Immers,

25b. De ure komt dat ik niet meer in gelijkenissen tot u spreken, maar u openlijk van den Vader verkondigen zal.

En dit zal juist zijn te dien dage, waarvan ik zoo even gesproken heb, na mijne verrijzenis en, door den H. Geest, na mijne hemelvaart 2). Dan ook zult gij het nut, de noodzakelijkheid, en de kracht van het gebed, in mijnen Naam verrigt, begrijpen. Ja;

26. Te dien dage zult gij in mijnen naam bidden en ik zeg u niet, dat ik den Vader voor u vragen zal.

Dit zal ik toch zeker doen, wil Hij zeggen; want u vergeten kan ik evenmin, als gij mij kunt ontberen; maar dit zeg ik u niet, dit behoef ik u niet te zeggen:

27. Want de Vader zelf heeft u lief, omdat gij mij hebt lief gehad, en geloofd hebt, dat ik van God ben uitgegaan.

1) vs. 20 en volgg. Beelen, van het *niet zien* en *wederzien*. Mald. van vs. 16 — Patr. van hetgeen Jesus over het gebed (ook vroeger in ware gelijkenissen) gezegd had. 2) And. weer dit tweede alleen (B. cet.) —

De Vader zelf zal u dus aanstonds verhooren omdat gij in mij en dus ook in Hem geloofd hebt, omdat gij gelooft dat ik Gods eenige en eeuwige Zoon ben, God van God, van alle eeuwigheid uit Hem geboren. — En dit is zoo. —

28. Ik ben van den Vader uitgegaan, en in de wereld gekomen;

„Uitgegaan, omdat ik van den Vader ben,” 1) en gekomen, omdat ik aan de wereld mijn ligchaam heb vertoond 2).

Nu echter :

28b. Wederom verlaat ik de wereld, en ga tot den Vader.

Ik verlaat de wereld, door mijne ligchamelijke verwijdering, en ga tot den Vader, door mijne luisterrijke hemelvaart, zonder de wereld te verlaten door mijn goddelijk bestuur 3).

Hier zwijgt Jesus. En de leerlingen, eenerzijds bemerkte hebbende, hoe de Godmensch in hunne harten las 4), meenen tevens, om dit laatste woord, ook alles te hebben verstaan. Zij denken, dat de gelukkige tijd reeds daar is, dat de raadselspreuken hebben opgehouden, dat Jesus niet duidelijker spreken kon.

29. Zijne leerlingen zeiden (dan) tot Hem: Zie, nu spreekt gij openlijk, en zegt geene gelijkenis.

30. Nu weten wij, dat gij alles weet, en niet noodig hebt dat iemand u vrage: daarom gelooven wij, dat gij van God zijt uitgegaan.

Het geloof der leerlingen is dus wederom versterkt; en hetgeen zij zeiden, was ongetwijfeld opregt gemeend. Zij gelooven nu vaster dan ooit, dat Jesus de Alwetende, de Zoon van God is. Zij komen er ook rond voor uit. Maar is hun geloof regt kinderlijk, het is nog verre van de volmaaktheid verwijderd. Zij begrijpen niet eens, zegt de

1) Vgl. Jo. 7, 29; 3, 13. — 2) H. Aug. vgl. M. — 13) d. Tract. 102. 4) vs. 19.

H. Augustinus, dat ze niet begrijpen. Zij meenen dus, dat nu alreede de tijd gekomen is, waarvan Jesus gesproken heeft, en dat de Heer reeds openlijk spreekt, zoo als Hij beloofde later te zullen doen. Misschien ook vertrouwden ze weer te veel op zich zelve; en hiertegen moet Jesus hen immer wapenen. Daarom volgt er:

31. Jesus antwoordde hun; 'Thans gelooft gij?

32. Zie! de ure komt, en is alreeds gekomen, dat gij verstrooid zult worden, een iegelijk naar het zijne, en mij alleen laat; doch ik ben niet alleen, want de Vader is met mij. —

Hierin ligt voor de leerlingen eene nieuwe les: die staat, zie toe, dat hij niet valle! Hun geloof is ook niet zoo sterk, als zij wel meenen; en de ure, die het bewijzen zal, is gekomen. Nog dezen nacht zal de ondervinding het leeren.

Thans gelooft gij 1)? Thans, nu gij den strijd en de verzoeking nog niet ducht? Het zal weldra anders zijn. Ziet! Judas is reeds afwezig, de knechten en dienaren worden vergaderd, de verrader zoekt ons, de ure komt dus, ja zij is reeds gekomen, waarop gij uwe getrouwheid en uw geloof zult moeten doen blijken. Maar helaas! ik zie u reeds vlugten. En niet slechts vlugten, maar verstrooid en verward door elkander, de één hier, de andere derwaarts vlieden, een ieder waar hij best meent veilig te zijn, en mij alleen latende, te midden mijner vijanden. —

Dit is uw geloof! Doch, gelukkig, ben ik niet alleen. Want de Vader, met wien ik ben, is met mij. Waar ik ben is de Vader, en waar de Vader is ben ik; en noch zijne magt, noch zijne hulp, noch zijne natuur zijn te scheiden van de mijne; als God ben ik nooit alleen 2), als mensch, altijd door

1) Mald. And. nemen het bevestigend gij gelooft thans. 2) vgl. Chrys. M. —

den Vader geholpen. 1) Beproeving en zegepraal, strijd en overwinning zijn dus ook hier wederom gelijktijdig aangeduid; en dezelfde woorden, die dienen moeten om de leerlingen te verootmoedigen, dienen ook om hen op te wekken tot vertrouwen. Daarom wordt nu met dit laatste besloten.

33. Dit heb ik tot u gesproken, opdat gij vrede moogt hebben in mij. In de wereld zult gij verdrukking hebben; maar betrouwt, ik heb de wereld overwonnen. —

Ziedaar het einde: vrede! Het oogmerk, waartoe Jesus dit alles 2) gesproken heeft, is de vrede. De strijd zelf zal dien vrede niet beletten; en diens doel zelf is vrede.

Het is gesproken, zegt Hij, opdat gij vrede moogt hebben; maar Hij voegt er aan toe: in mij. Hetgeen ik dus gezegd heb, van den haat der wereld, van de vervolgingen die u wachten, en hiertegen van mijne magt, van den Helper, dien ik u zal zenden, en van de liefde, waarmede u de Vader bemint,— ja, al hetgeen ik u gezegd heb, in deze laatste redenen, het is tot u gesproken, met dat ééne doel: vrede. Vrede verkondig ik u thans; vrede zal mijn eerste woord zijn, als ik u zal wederzien. Vrede ben ik komen brengen op aarde; vrede zult gij zelve in mijnen naam verkondigen. En hoe zoudt gij dit kunnen, als die niet rustig in uwen boezem woonde? Hebt dus vrede in mij. Houdt moed, vertrouwt; en bewaart die onverstoorbare zielskalmte, die gij mij ziet hebben. Daardoor alleen zult gij den vrede bewaren. Want meent niet, dat ik u den vrede der wereld geve; ik heb het u gezegd, en herhaal het nogmaals: In de wereld, en van en door de wereld zult gij verdrukking ondervinden; de wereld haat u; maar weest welgemoed; geef ik u den vrede der wereld niet, ik geef u mijnen vrede, den vrede Gods, dien u de wereld niet

1) Zie Jo. 8, 29. — 2) Hfdst XV—XVI. — And. het laatst vermelde vs. 32. —

geven, maar ook niet ontnemen kan: want ik heb de wereld overwonnen.

Als of Hij zeggen wilde: „Mijn strijd is volstreden: het kruis zegeviert; en is de vijand magtig, die u bestrijden zal, magtiger ben ik, die hem heb verslagen. Hebt dus in mij vrede, en ook gij hebt overwonnen.” En zoo is het in der waarheid geworden voor alle volgelingen en leerlingen van Jesus.

„Zij hebben vertrouwd, en overwonnen. In wien, tenzij in Hem? Hij immers zou de wereld niet overwonnen hebben, indien de wereld zijne ledematen overwon. En ook daarom juicht de Apostel: Gode zij dank, die ons de overwinning heeft geschonken; en voegt er aanstonds bij: door Jesus Christus Onzen Heer: die namelijk aan de zijnen gezegd had: „weest welgemoed, ik heb de wereld overwonnen 1). Vrede zij u.”

---

1) H. Aug. Tr. 103 in fine. —

WINTIGSTE HOOFDSTUK.

Het hoogepriesterlijk gebed.

Nadat Jesus, betgeen er dringendst te zeggen was, aan zijne discipelen had voorgehouden, nadat 1) Hij hun ook gezegd had, met welk doel 2) hun dit alles was medegedeeld, opdat zij namelijk te midden van de verdrukkingen der wereld den goddelijken vrede zouden hebben en bewaren; daarna wendt Hij zich nu tot den Vader, en eindigt zijne liefdevolle afscheidsrede tot zijne discipelen, met een allerleerrijkst en plegtig gebed.

De Eeuwige Hoogepriester, naar Melchisedechs wijze, behoeft zeker niet eerst voor zich zelven, als ieder ander voor zijne zonde, te bidden; ook weet Hij, dat Hij altijd verhoord wordt, en even goed in stilte tot den Vader kon spreken. Maar Hij wilde ons een voorbeeld geven, zoowel van het vertrouwen, dat Hij straks had aanbevolen 3), als van de wijze en de noodzakelijkheid des gebeds. Daarom bidt Hij, als mensch, tot den Vader en doet dit op zulk eene wijze, dat Hij tevens toont en indachtig is onze Leeraar te zijn! 4) En welk een Leeraar is deze, die in zulke woorden aan onzen Geest en aan ons hart zich vertoont! Waarlijk het is den mensch niet gegeven deze goddelijke bede in haar

1) II. Aug. Tr. 2) 16, 33. — 3) Cyr. I. c. — 4) H. Aug. —

volle diepte te doorgronden. Noem haar, zooals zij reeds genoemd is geworden, „de hoogepriesterlijke voorbedding van Jesus bij den Vader;” noem haar „den grond en grondslag van de leer der Kerk;” noem haar „het kleinood der Kerke;” „het woord des Woords;” „de Echo des hemels;” „de ontboezeming van Gods Hart;” gij zult nog altijd weinig gezegd, en gewis nog veel minder begrepen hebben. Hoe eenvoudiger hier alles voorkomt, des te dieper is het van zin; en hoe reiner en klaarder het schijnt, gelijk het ook inderdaad eenvoudig en duidelijk is, des te onuitputtelijker en ondoorgrondelijker blijkt het terstond, voor het geloovig en godminnend hart.

Om dit het best te gevoelen, leze men dit goddelijk gebed met de eigen woorden van Jesus. En men bedenke hoe het eene hartelijke en vertrouwelijke zamenspraak is van den Eengeboren Zoon Gods met den Vader; hoe kalm en zegevierend Hij uitziet, of liever terugblijkt op het heilig werk, dat Hij voor den Vader volbragt heeft; hoe krachtig dus de bede moet wezen om zijne glorie 1), en om zijne verheerlijking die Hij, ook als mensch, door zijn lijden en strijden, verdiend heeft; hoe heerlijk dan ook de gevolgen, en hoe krachtig de beweegredenen zijn, waarom de Vader voor de zijnen moet zorgen; opdat namelijk Jesus leerlingen mogen volharden in het geloof, in de deugd, in de heiligmakende waarheid, en vooral in de éénheid, in de liefde, even als de Vader en de Zoon één zijn, met wie allen eens moeten vereenigd worden in den hemel.

Doch wij gevoelen ons niet in staat, dit goddelijk gebed ook maar eenigzins naar behooren te ontleden. Wij willen ons dus met eenige aanmerkingen vergenoegen, en het overige aan den Lezer zelve overlaten. De geest Gods ver-

1; Jo. 17, 1. —

lichte hem, en Jesus zelf geve nu uit het hoogste des hemels, hetgeen Hij eens in dit gebed voor de zijnen heeft afgesmeekt!

Jo. XVII.

1. Dit (alles) sprak Jesus: En zijne oogen ten hemel verheffende, zeide Hij: Vader! de ure is gekomen; verheerlijk uwen Zoon, opdat uw Zoon u verheerlijkke.

„De ure des lijdens, des doods en der verheerlijking, die tot nu toe niet gekomen was, is dus eindelijk aangebroken 1). Doe derhalve de verheerlijking uws Zoons, zijne verrijzenis en hemelvaart, voor de wereld uitschitteren; want (dit is eene eerste reden), door die eigen verheerlijking wordt ook de Vader verheerlijkt, en mijne glorie is tevens uwe glorie. Geef ze dus; opdat u de Zoon verheerlijkke,— als alles tot Hem wordt getrokken 2), — als alle schepsel door Hem tot de zaligheid wordt gedrongen;” —

2. Gelijk 3) gij Hem magt gegeven hebt over alle vleesch 4), opdat Hij aan allen 5), die Gij Hem gegeven hebt, het eeuwige leven geve.

De Vader heeft dus alle menschen, zonder uitzondering, aan Jesus gegeven; en „God wil, dat allen zalig worden, en tot de kennis der waarheid” en het eeuwig leven komen. En welk is dit leven? Wat wordt er vereischt in hen, die dit leven willen erlangen en genieten? — De kennis van God en van Jesus Christus —

3. Dit toch is het eeuwig leven: dat zij u kennen, den éénigen waren God, en dien Gij gezonden hebt, Jesus Christus.

Dat zij derhalve dit weten, en wetende gelooven, en

---

1) Jo. 12, 23—27. 32. 2) Jo. 12, 32. 3) Dat is siquidem (Patr.) overeenkomstig uwe vroegere beschikking; daar gij enz. — 4) Over alle menschen, het gansche menschdom — 5) Eig. Opdat al, wat gij Hem gegeven hebt, Hij hun &.

geloovende door hunne werken belijden: dat er slechts één eenige ware God is, en dat Jesus is de Christus, de Gezalfde, de Messias, Gods Zoon, door den Vader gezonden, — om den mensch te verlossen en tot God terug te voeren 1). Dit is de kiem en de wortel des eeuwigen levens 2), hierdoor moet en kan men tot het Eeuwig leven komen. —

Doch er is nog een tweede reden, waarom de Zoon Gods, ook voor zijne menschelijke natuur, de verheerlijking des Vaders, (en wel die Glorie, welke Hij, als God, van eeuwigheid bezit), aan de rechterhand des Vaders, vraagt. Zij ligt in de vervulling der Hem opgelegde taak. Het kruis is nog niet beklommen, zijn Hart nog niet doorboord; maar Hij kent zijne onwankelbare trouw, en de kracht zijner gehoorzaamheid, en liefde. De strijd is met de verwijdering van Judas begonnen, morgen is „alles volbragt,” en geen oogenblik rust treedt nog tusschen beide. Daarom vervolgt Hij:

4. Ik heb u verheerlijkt op aarde: ik heb het werk volbragt, dat gij mij gegeven hebt, om te doen:

5. En (dus), verheerlijk gij mij, o Vader! bij u zelven, met de heerlijkheid, die ik bij u gehad heb, eer de wereld was.

Doch wanneer en op welke wijze de door den Vader opgelegde taak volbragt was, ook dit nog moet Jesus ter onzer leering zeggen. Hij gaat dus voort.

6. Ik heb uwen Naam geopenbaard aan de menschen, die ge mij uit de wereld gegeven hebt. Zij waren de uwen, en aan mij hebt gij ze gegeven, en uw woord hebben zij bewaard.

Uw wezen, zegt Hij, wie en wat Gij zijt, o Vader! heb

1) Vgl. Jo. 20, 31 en I Jo. 2, 3. 4. „Die zegt: ik ken Hem, en zijne geboden niet onderhoudt, is een leugenaar” enz. — 2) Z. Beelen. —

ik den mensch 1), en vooral aan mijne leerlingen, bekend gemaakt. Zij waren *in* de wereld, maar toch niet *van* de wereld; in die wereld, werwaarts ik van uwen hoogen troon ben nedergedaald; en uit die wereld heb ik hen van u ontvangen. Ja, — Gij hebt ze mij gegeven; want diegenen alleen, die de Vader trekt 2), en de Vader geeft 3), komen tot mij. Zij waren dus de uwen, gelijk ik hen ook de mijnen genoemd heb, uwe dienaren, uwe getrouwen, de in u geloovenden en u zoekenden; want zij slechts, die uit God zijn, luisteren naar Gods woorden 4). Maar aan mij hebt gij ze tot leerlingen gegeven, en ze zijn getrouwe leerlingen geweest; zij hebben uw woord onderhouden. Ja,

7. Reeds 5) hebben zij erkend, dat al hetgeen gij mij gegeven hebt, van u is.

8. Want de woorden, die Gij mij gegeven hebt, heb ik hun gegeven, en zij hebben die aangenomen, en in waarheid erkend, dat ik van u ben uitgegaan, en zij hebben geloofd, dat gij mij gezonden hebt.

Zoo deed èn Christus èn de schare der Apostelen, wat hun te doen stond. *Ik* heb gegeven; *zij* hebben ontvangen. En zij derhalve, aannemende wat ik hun leerde (en door mijne wonderen bevestigde), en geloovende dat ik van den Vader ben uitgegaan en gezonden, hebben dus ook geloofd en erkend, dat alles wat ik hun leerde, van den Vader is. 6)

Hoe vele redenen voor Jesus, om nu met liefde voor hen te bidden; voor den Vader, om Jesus bede te verhooren. Het zijn de kinderen des Vaders, 7) een geschenk door Hem zelve aan Jesus gegeven; 8) en in alles zijn ze getrouw bevonden. 9) En toch wil de goede Heiland vooreerst nog

1) Vgl. Patr. — 2) Jo. 6, 44. — 3) Jo. 6, 37. — 4) Jo. 8, 47 Z. Beelen. — 5) Eig. Nu, doch hier = reeds (Patr.), of ook. —

6) vs. 7. — 7) vs. 6 b. — 8) 1b. — 9) vs. 7. 8. —

een *arietal* nieuwe redenen opsommen, die den Vader moeten bewegen, ja dwingen om Hem te verhooren. Ze zijn des Vaders; zij hebben den Zoon verheerlijkt; en zie! daar blijven ze nu te midden der wereld, nu Jesus hen verlaten moet. 1) Hoe waar! en dringend!

9. Ik vraag voor hen: niet voor de wereld vraag ik, maar voor hen, die Gij mij gegeven hebt; want zij zijn de Uwen.

10. En al het mijne is het uwe, en het uwe is het mijne, en ik, ik ben in hen verheerlijkt.

11a. En ik ben niet meer in de wereld, maar dezen zijn in de wereld, en ik kom tot u.

Hoe teeder en beminnelijk! „Ik vraag voor hen;” niet, dat Jesus iemand uitsluit; o neen; maar er zijn bijzondere redenen om iets bijzonders juist voor dezen te vragen. De wereld wil Jesus niet; waarom zou Jesus de niet willende wereld willen? En toch, heeft Hij ook nog voor haar geboden. Wij hebben 't reeds gehoord, hoe Hij voor allen zal sterven; gelijk ook „alle vleesch” aan Hem is gegeven, opdat Hij van zijnen kant alles zou doen, om hen allen zalig te maken. Maar hetgeen Hij nu zal vragen, is iets gansch uitstekends. Het is de heiligste en hoogste liefde; de vereeniging en de éénheid met God, die slechts gegeven wordt aan hen, die in Jesus gelooven, of althans later gelooven zullen. Daarom is deze bede een bijzonder hooge-priesterlijk gebed; daartoe dient ook het opgeven van al die beweegredenen waarom de Vader thans meer dan ooit zijnen lieveling verhooren moet. In één woord: Jesus bidt voor de zijnen, bij uitstek, voor zijne Kerk.

En wie is het die bidt? — Wederom: de Zone Gods en des menschen. Al het mijne (zegt Hij tot God, als

1) vs. 9; 10 b en 11.

ieder mensch) is het uwe; maar ook: (wie zegt dit na?) al het uwe is het mijne! Zoo kan alleen God spreken. En hoe bidt Hij? Als priester. De oogen ten hemel, op den Vader gericht; de gedachten op het opdoemend kruis gevestigd; in het hart zijne gansche kudde, tot aan het einde der wereld toe, dragende: „God! maar ook Vader! zegt Hij, — ik vraag voor hen!”

En voor wie bidt Hij? Voor de zijnen, maar die bij gevolg ook des Vaders zijn; — niet voor onwilligen. En zij, zij hebben den Zoon reeds verheerlijkt, 1) en zij zullen Hem nog meer verheerlijken, door hun geloof, door hunne prediking, door hunne wonderen, door hunnen marteldood; — en in den Zoon is ook de Vader verheerlijkt. Oordeel of het billijk is, dat Hem de Vader verhoore, dat Hij zijne leerlingen verheerlijke, door wie zij zelve, de Vader en Christus, zullen verheerlijkt worden.

Er is echter nog eene derde reden. De goede Herder moet zijne schapen verlaten. Hij laat hen alleen achter te midden der booze wereld, zonder leidsman, zonder Leraar, en het geschiedt om zijne en om des Vaders glorie. Is het niet noodig, dat Hij bidde, en de Vader verhoore? „Ik ben, als 't ware, reeds niet meer in de wereld; ik kom tot u; maar dezen zij in de wereld;” en het is voor u. Bij gevolg:

11b. Heilige Vader! bewaar hen in uwen naam, die gij mij gegeven hebt, opdat zij één zijn, gelijk wij.

12. Toen ik met hen was, bewaarde ik hen, in uwen naam. Die gij mij gegeven hebt, heb ik behoed; en niemand van hen ging verloren, dan de Zoon des verderfs, opdat de Schrift vervuld wierde.

1) In hen, ook = door hen; volg Aug., Leont., van de toekomst. And. (Euth. Theoph. M.) van 't verleden, omdat zij geloofd hebben; vgl. Beelen, volgens vs. 8. omdat zij erkend hebben enz. Allioli. And. van beide: Patr. vgl. vs. 20. Jesus denkt ook aan hunne toekomstige prediking. —

13. Doch nu kom ik tot u; en ik spreek dit in de wereld, opdat zij mijne blijdschap in zich volkomen hebben.

14. Ik heb hun uw woord gegeven, en de wereld heeft hen gehaat, omdat zij van de wereld niet zijn, gelijk ook ik van de wereld niet ben.

15. Ik vraag niet, dat gij hen uit de wereld wegneemt, maar dat gij hen bewaart van den booze.

16. Zij zijn niet van de wereld, gelijk ook ik van de wereld niet ben.

Eenvoudiger en hartelijker kan er niet gebeden worden; en toch is er geen goddelijker en ondoorgrondelijker gebed dan dit. De heiligheid en hoogste liefde voor de zijnen vragende, wendt zich Jesus aanstonds tot den God en Vader van alle heiligheid zelve. Heilige Vader! nu is uw het tijd; mijn werk is volbragt; doe Gij nu het uwe. En welk is dit? De leerlingen, die aan Jesus gegeven, 1) en dus ook des Vaders zijn, te bewaren; hen te heiligen, gelijk God heilig is; 2) hen te behoeden tegen den onheiligen invloed der wereld; 3) in één woord: hen te bewaren in den Naam Gods, hen te doen volharden in de kennis en de belijdenis van dien Naam, dien Jesus zelf heeft geopenbaard, 4) en voortaan, als meer onmiddellijk, en door eigen hulp en magt, 5) hen naar ziel en ligchaam te behoeden. Ziedaar Gods taak. En tot welk einde? Met welk gevolg? Opdat zij, èn onderling, èn met God, in alles één zijn. Dat zij één zijn van geest en van hart, gelijk de Vader en de Zoon één zijn van natuur. Dat zij meer en meer streven naar de volmaakte éénheid, wier hoogst en onbereikbaar toonbeeld God

---

1) Zie boven vs. 6. 9. De meeste Grieksche II. SS. hebben hier: in uwen Naam, dien ge mij gegeven hebt (vgl. 1 Gr.) d. i. dien ge mij gegeven hebt om aan hen te openbaren (vs. 6. 8. z. B. Olsh.) Cyril. „dien ge mij (als uwen zoon) gegeven hebt.” — 2) Lev. 11, 44. Mt. 5, 48. — 3) Vgl. vs. 15. — 4) vs. 6. Aldus Beelen. vgl. Olsh. — 5) Chrys; A Lap. And.

zelf is. Dat zij dus, wel niet gelijk, maar toch gelijkvormig aan God mogen worden, al wat verdeelt uit hun hart mogen uitroeijen, de éénheid der liefde, op de éénheid des geloofs gegrondvest, mogen bewaren, en zoo één zijn in ons, gelijk ik in U, 1) geheel één, in alles één, volkomen één.

En waartoe dan die bede? Kon Jesus zelf hen niet bewaren? Zal Hij niet wederkomen en met hen zijn „tot aan het einde der wereld?” Ongetwijfeld. Maar thans gaat Hij, thans is Hij reeds tot den Vader heengegaan, en dit bewaren der zijnen zal dus niet meer kunnen plaats hebben op gewone wijze.

Toen ik met hen was, en in hun midden verkeerde, zegt Hij, geleidde, bestuurde, verzorgde, bewaarde ik hen zelf en onmiddellijk in de belijdenis van uwen Naam; ik deed het ook op uw gezag en in uwe magt 2) o Vader! maar thans kom ik tot U; en moet gij dus op eene andere wijze mijne getrouwen bewaren. Want bewaard moeten zij worden, en wèl allen.

Allen? Voorzeker: zij allen, die het willen en begeeren, allen, die door den Vader aan Jesus gegeven zijn, allen, die Hij zelf heeft bewaakt en behoed, zoolang Hij met hen was; en van welken niemand verloren ging, reeds verloren is, dan de Zoon des verderfs; en deze viel, omdat hij het zelf wilde. Dit wist Jesus van den beginne, dit was ook den Vader bekend; en opdat ook wij erkennen zouden, dat dit niet bij toeval, noch door Christus schuld geschiedde, daarom was het voorspeld en stond het nu te gebeuren: „Opdat de Schrift vervuld wierde,” en het Woord des Heeren getrouw werd bevonden.

Het is niet uitgedrukt, welke Schriftuurplaats hier bedoeld

1) Vgl. vs. 21. Hierover Bossuet; Méd. sur l' Evg. — Zie ook Patr.—

2) Zie boven vs. 11. M.

wordt. Doch het is wel mogelijk, dat Jesus doelt op den 40sten psalm dien Hij onlangs heeft aangehaald 1). Zou Hij ook zinspelen op den 108sten psalm, door Petrus bij te brengen, als hij het treurig einde van Judas vermelden zal 2)? Zoo veel te treffender ware dan de droevige benaming, te dezer plaatse, aan Judas gegeven. Daar immers, meer dan elders, wordt die goddelooze huichelaar als een Zoon des Verderfs voorgesteld. Hij heeft „kwaad voor goed vergolden, — haat voor liefde;” de vreeselijkste straffen worden hem dus voorspeld. Hij was zijn ambt onwaardig; een ander zal het dus ontvangen. Welddoen kende hij niet, en hij huichelde slechts godsvrucht: de vloek dien hij lief heeft zal hem dus treffen; hij zal doordringen in zijn binnenste als water, en als olie in zijne beenderen. Ja: „hij zal zijn als een kleed, waarmee hij zich bedekt; en als een gordel, waarmede hij altijd omgord is”!

Rampzalig lot, voorzeker! Maar gelijk het met den vijand des eersten Davids ging, zoo moet het ook met den verrader des tweeden Davids gaan. God is langmoedig; maar Hij is ook regtvaardig. En zoo Judas de misdaad wil, en ten einde wil, dan moet ook de straf op de misdaad volgen. Zoon des Verderfs! den ondergang en der helle gewijd! gij zijt het alleen door uwen eigen vrijen wil. Gij zoudt gegeven zijn door den Vader, bewaard zijn door Jesus, indien gij waarlijk had willen getrokken, en willen bewaard zijn. Thans zijt gij het niet; maar even als Jerusaleem: „omdat gij niet hebt gewild”!

't Is overigens, ook hieruit, duidelijk, hoe de Heiland niet bloot van een lichamelijk bewaren spreekt. Naar het lichaam zullen zelfs de Apostelen niet altijd bewaard blijven.

1 Zie Jo. 13, 1°. — 2) Act. 1, 20 — Zoo Allioli, enz.

Integendeel. Het moge niet zoo nabij en niet zoo voor oogen staan, ook hen wacht het kruis. Desondanks spreekt de goede Herder zijnerzijds van eene tweevoudige bewaring. Wordt Hij weldra in Gethsemane geboeid, Hij zal niet toelaten, dat één hunner iets overkome. En wat Hij tot nu toe gedaan heeft om huine zielen te bewaren, dit zal de Vader voortzetten ten einde toe 1). Het is echter hierbij opmerkelijk, hoe ook het Wee van Judas, een tweevoudig wee zal zijn. „Zijne dagen zullen weinig zijn,” en terwijl de anderen bewaard blijven, ook naar het ligchaam, zal hij sterven door den strop, sterven door zelfmoord, sterven nog vóór Christus. En voor eeuwig? o! „’t ware hem beter, niet geboren te zijn, dien mensch!”

Doch de Heer spreekt voorloopig van Judas niet meer. Veel liever denkt Hij aan de zijnen, en bidt Hij voor hen, die voor Hem leven. Daarom volgt er, op de betuiging „ik heb hen bewaard, toen ik met hen was,” — „doch nu kom ik tot u,” o Vader! en kan hen dus niet meer bewaren op dezelfde wijze, en daarom spreek ik dit, deze bede, als mijn laatste woord vóór mijn heengaan, in de wereld, met het doel, dat zij mijne blijdschap in zich volkomen hebben. Het is die blijdschap, welke ik zelf hun geschonken heb, even als ik hun mijnen vrede, mijn gebod 2) heb gegeven, eene blijdschap, welke tevens een voorsmaak wesen moet van de vreugde des Heeren, die insgelijks de mijne is. Volmaakt en onverstoortbaar moet zij dus zijn, eensdeels door de innige overtuiging, dat geen haar van hun hoofd valt zonder uwen wil, ten andere, omdat niets hen scheiden kan van de liefde uws Zoons.

Doch het is daartoe even noodig voor de deugd der dis-

1) Zie A Lap., Ribera. 2) Zie Mald. Somm. KVV. — Patr. mijne d. i. de vreugde die Christus over hen heeft. And. And. —

cipelen, als het betaamt van den kant Gods, dat de Vader zelf hen nu helpe en beware. Hij moet hen in de eerste plaats afzonderen van de wereld, en vrijwaren van hare boosheid. Immers, (zoo zegt Hij verder): Ik heb hun uw woord gegeven; ik heb hun alles verkondigd, wat ik van U gehoord heb. 1) En zij, zij hebben die leer ontvangen, 2) en in mij geloofd. Zij zijn dus van de wereld gescheiden, en met de wereld, die niet gelooft, in strijd, even als ik zelf van de wereld niet ben. Daarom heeft de wereld hen gehaat, en zal zij hen blijven haten en altijd vervolgen, even als zij den Christus gehaat en vervolgd heeft. Hierom moet de Vader voor hen zorgen. Zal Hij dan hen wegnemen uit de wereld, en van nu af deel doen hebben aan Jesus glorie? O neen. „Ik vraag niet dat gij hen uit de wereld wegneemt, door den dood, en aldus aan den haat en de vervolging, aan het gevaar voor ontrouw en afval, onttrekt; wat zou er dan van het Evangelie, van de zaligheid der zielen geworden? Maar ik bid u, dat gij allen, hen in de wereld latende, van en uit den booze bewaart. Dat noch de booze wereld, die geheel in den booze is, 3) noch de booze bij uitstek, 4) de Vorst dezer wereld, iets op hen vermoge. Want nog eens: zij zijn niet van de wereld, even als ik van de wereld niet ben. Zij hebben juist tegenoverstaande leeringen, tegenovergestelde woorden, gedachten, beginselen. Zij staan boven en tegenover de booze wereld, meer dan de hemel en het hemelsche boven en tegenover het aardsche staan. Heilige Vader! bewaar hen dus, in uwen naam.”

Maar het is niet genoeg voor Jesus leerlingen geheel en

---

1) Jo 15, 15. — 2) vs. 8. — 3) Zie Patr. die door den booze de wereld verstaat. 4) Zie Beelen: van den booze, dat is: van den Duivel.—

al van den booze, en daardoor ook van diens leugens en bedriegerijen bevrijd te blijven. Zij zijn geroepen voor een hooger werk. Zij hebben de waarheid, Gods leer, te verspreiden. Zij moeten dus ook der waarheid geheiligd, en volkomen toegewijd zijn. Ook dit zal volgen, en alreeds gaat Jesus voort, nog altijd sprekende tot zijnen Heiligen Vader. „Heilige Vader!”

17. Heilig hen in de waarheid;

En welke is die waarheid? en waartoe die bede?

Uw woord is waarheid!

En om dat woord te verkondigen zijn dezen geroepen. Het is de bestemming door U aan Mij, door Mij aan hen weder opgedragen. Immers,

18. Gelijk gij mij in de wereld gezonden hebt, heb ook ik hen in de wereld gezonden.

Mij hebt gij gezonden om uw woord, 1) om de goddelijke leer des Evangelies, te verkondigen. Ik heb het volbragt. Maar met hetzelfde doel, met dezelfde magt zal ik hen zenden, opdat zij mijn begonnen werk voltoojen. Zij blijven dus niet slechts in de wereld, en moeten bewaard worden van den booze; zij zijn ook bestemd om het zout der aarde, om het licht der wereld te zijn; en daartoe zij de waarheid hun deel, hunne kracht, en hun onvervreemd-bare schat. Heilig hen dus o Vader! en wijd hen, als aan U toegewijde personen; wijd hen door de waarheid zelve, welke waarheid uw wil en woord is; en maak hen als koninklijke priesters, *om*, en *voor*, en *door* de eeuwige Waarheid gezalfd.

Krachtig, dringend was voorzeker deze beweegreden zoowel voor den Vader, als voor Jesus, die ook zelf de Verhoorder zijns gebeds mag heeten; maar zij is nog niet

1) vs. 6 en 8.

krachtig genoeg uitgedrukt te dezer ure, waarop de Algoede zich zelven wilde dwingen. Eens vooral moeten de Apostelen weten, hoe onweerstaanbaar Jesus' gebed is, en waar steeds de bron ligt, waaruit hun alles toevloeit. Daarom vervolgt Hij:

19. En voor hen heilig ik mij zelven, opdat ook zij in de waarheid geheiligd zijn.

Als of Hij zeide: ik heilig, dat is: ik offer mij zelven op eene bijzondere wijze en ook met dit doel voor mijne Apostelen, dat zij aan u gewijd, en *in* en *door* de waarheid geheiligd zijn. Heilige Vader! Uw woord is waarheid; Ik ben de waarheid; Uw Geest is de Geest der heiligheid en der waarheid; zij allen moeten getuigenis afleggen van en voor de waarheid, en tot dat einde heilig ik mij zelven, geef ik mij zelven ten offer, opdat ook zij in de waarheid geheiligd zijn. — Heilig hen dan allen in de waarheid, in uwe 1) waarheid! Geef hun uw woord; bewaar hen *in* en *door* dat woord, wijd ook hen als ten offers, door den Geest der heiligheid, der waarheid en der liefde, opdat zij het werk kunnen volbrengen, waartoe wij hen gekozen hebben, en waartoe ik hen weldra, in uwen Naam, zenden zal. „Heilig hen in de waarheid! Uw woord is waarheid!”

Welk een schoon en treffend gebed van den goddelijken Leeraar voor zijne discipelen! Waarlijk, indien de Vader Hem niet verhoorde, zou Hij zich zelven te kort doen. Het gevraagde is een noodzakelijk vereischte voor het werk, waartoe Hij hen zelf gezonden heeft. —

Tot hiertoe heeft dus de Heiland bij uitstek voor zijne Apostelen gebeden. Het was noodig. Doch geen vreeze, dat in dit Hoogepriesterlijk gebed ook maar één enkele zijner toekomstige dienaren vergeten worde. Reeds vervolgt Jesus, den blik verwijddende, en nog altijd sprekend tot zijnen *Heiligen Vader*: „Vader!

1) Naar 't Grieksch.

20. Ik vraag echter niet alleen voor hen, maar ook voor degenen, die door hun woord in mij gelooven zullen.

Hij vraagt dus voor allen die Jesus eenmaal zullen liefhebben, die zijne woorden aannemen en bewaren, die de gezanten, door Hem gezonden, ontvangen zullen, kortom, voor alle ware, in Christus geloovenden; en niet alleen voor hen, die gezien hebben of lezen zullen, ook voor diegenen, die niet zullen zien en slechts hooren, „door *hun* woord.” Want dat woord is waarheid! Het is het Woord des Vaders, het woord door Christus aan zijne Apostelen gegeven, en door dezen alom te verkondigen tot aan het einde der wereld. Voor allen, die dit woord ontvangen zullen, vraagt Hij. En wat vraagt Hij nu insgelijks voor dezen? Hetzelfde, wat Hij reeds voor zijne Apostelen heeft afgebeden: „dat de Vader hen beware 1), dat Hij hen redde van den booze 2), ja, dat Hij hen ook heilige in de waarheid;” 3) want voor allen heeft zich Christus ten offer geheiligd, maar inzonderheid bidt Hij: dat zij één zijn 4) door de liefde, één, zonder scheiding, één op de volmaakst mogelijke wijze, één, gelijk God zelf, de Vader en de Zoon, één is. Luister!

21. Opdat allen een zijn; gelijk gij, o Vader! in mij, en ik in u; dat ook zij in ons één zijn:

En met welk doel?

opdat de wereld geloove, dat gij mij gezonden hebt. —

Treffende, goddelijke bede! En Hij, die hier bidt wordt verhoord; „want Hij weet, dat Hij altijd verhoord wordt.” Die bede is dus de kracht der kerk. Want er is slechts één woord; het woord des Vaders, het woord van Christus, het woord der Apostelen; er is geen ander. Er is derhalve maar één geloof, waarin allen gelooven; maar dan ook slechts één hart, ééne liefde, waardoor allen bemin-

1) Zie vs 12. — 2) vs. 15. — 3) vs. 19. — 4) vs. 21 en vs. 11.

nen; want zij beminnen allen hetzelfde, allen om dezelfde reden, allen hetzelfde uitwendig voorwerp, en door dezelfde innerlijke kracht. O hoe groot, hoe opmerkelijk, hoe bewonderenswaardig zal dan ook die éénheid des geloofs en der liefde zijn! Zóó sterk, dat zelfs de wereld, de booze wereld, zal erkennen, neen, gelooven, dat Christus door den Vader gezonden, dat Hij de Messias, de Verlosser, de waarachtige Zoon Gods en des menschen is.

Nog meer. Gelijk de Zoon *in* den Vader en de Vader *in* den Zoon is, te weten: door éénheid en eenzelvigheid van wezen en natuur, zoo zullen ook wij één zijn onder elkander, door die éénheid van geloof en van liefde. En niet bloot onder elkander, neen, maar zelfs in God zullen wij *een* zijn; „zij in ons,” 1) en „wij in hen,” 2) bidt Jesus. —

Welk eene liefde! Maar dit is juist ten bewijze, dat zij eene bovennatuurlijke, eene hemelsche, eene goddelijke zijn zal. Beminnen wij onzen naaste, dan zijn wij, als ware het in hem, gelijk zijn persoon als 't ware in ons is, zoo hij ons bemint. Maar door de kracht der goddelijke liefde is ook God in ons, en zijn wij in God; en gelijk de Zoon met den Vader, en de Vader met den Zoon door éénheid van wezen is vereenigd, zoo zijn ook wij dan met God vereenigd, door een deelchtig worden aan de goddelijke natuur 3).

Is het wonder, dat de heerlijkste gevolgen uit die goddelijke gave voortvloeijen? O neen. De wereld moet er uit kennen, dat Christus door den Vader gezonden is 4); zij zal er uit leeren, hoe de heerlijkheid, die Christus ontving, door Hem zelve ook aan ons wordt geschonken; zij zal inzien, dat de Vader ons bemint met diezelfde liefde, waarmede Hij zijnen eenigen Zoon lief heeft. Hemelsch voorregt!

1) vs. 21. — 2) vs. 23. — 3) Zie Patr. in Jo.— 4) vs. 21.

maar dat van zelve volgt; waarom het ook verder luidt:

22. En ik heb hun de heerlijkheid gegeven, die gij mij gegeven hebt: opdat zij één zijn, gelijk ook wij één zijn.

23. Ik in hen, en gij in mij: opdat zij volmaakt tot één zijn; en de wereld wete, dat gij mij gezonden hebt, en dat gij hen bemind hebt, gelijk gij mij hebt lief gehad.

De genade en de glorie van één te zijn met den Vader heeft dus Christus (ook als mensch) van den Vader ontvangen; beide de genade en de glorie van op dezelfde wijze één te zijn, en onder elkander, en met God, heeft Christus aan de zijnen geschonken. De Vader dus in Christus, Christus in de zijnen, allen onder elkander en als in elkander in God, ziedaar de hoogst mogelijke éénheid der liefde; eene eenheid, die uit de eenheid des geloofs voortkomt, die bewerkt is door de hier tweemaal betuigde goddelijke zending van Christus, die geleidt tot eene eeuwigdurende heerlijkheid bij den Vader, en die de wereld zelve zal zien, ofschoon niet ontvangen, zal kennen, hoewel niet begrijpen, zal bewonderen, ofschoon niet bezitten. Dwaze wereld, die, vrijwillig, ziende niet ziet, en hoorende niet verstaat! Gewis! daarom juist bezit gij die liefde niet.

Maar zij allen zullen ze bezitten, die van Christus zijn, en niet alleen voor dezen tijd, maar voor eeuwig. Dit wil Hij, Hij die God is, gelijk de Vader. Dit komt Hem toe, die van den Vader mogt „vragen alle volken der aarde”. Dit eischt ook de gerechtigheid Gods, die het belooft aan allen, die in Christus zouden gelooven. De Apostelen hebben eerst zelve geloofd; en die later hen hoort, hoort Christus. Vader! herhaalt dus Gods éénegeborene, maar met nadruk:

24. Vader! Ik wil, dat, waar ik ben, ook degenen, die gij mij gegeven hebt, met mij zijn: opdat zij mijne heerlijk-

heid aanschouwen, die gij mij gegeven hebt, omdat gij mij hebt lief gehad vóór de grondlegging der wereld.

25. Regtvaardige Vader! de wereld heeft u niet gekend; maar ik heb U gekend; en dezen hebben erkend, dat gij mij gezonden hebt.

26. En ik heb hun uwen naam bekend gemaakt, en ik zal (hun dien) bekend maken; opdat de liefde, waarmede gij mij bemind hebt, in hen zij, en ik in hen.

Ziedaar het slot! Hij begon met den kamp: de wereld haat u, en gij zult lijden; Hij eindigt met de kroon: waar ik ben, daar zult ook gij zijn! En let wel op, hoe het de Zoon Gods is, die *wil*, en die, ook op aarde sprekende, toch in zijn hemelen is: „*ik wil: waar ik ben*, dat aldaar de mijnen, de uwen, met mij zijn.” En met welk doel? O, om die eeuwige, oneindige, goddelijke heerlijkheid te aanschouwen, die juist daarom aan den Zoon door den Vader geschonken is, omdat Hij Hem bemint met eene eeuwige liefde van voor de grondlegging der wereld af. Ziedaar tevens den Almagtigen Schepper, die ook het middelpunt in de orde der glorie moet zijn. Hem zullen wij *zien*. Jesus zullen wij zien. En in diens heerlijkheid ook onze heerlijkheid bezitten.

En dit moet zoo zijn. Want de Vader is *regtvaardig*. De wereld kent Hem niet; erkent dus ook Christus niet. Maar Christus kent den Vader, Christus heeft Hem aan de zijnen doen kennen; en dezen hebben erkend, dat de Vader zijnen Zoon gezonden heeft; dat Christus de Zone Gods en des menschen, dat Hij God met ons, Emmanuël is. Zij dus kunnen, ja, zij zullen, zij moeten Hem ook eenmaal in zijne heerlijkheid aanschouwen, — Regtvaardige Vader!

Maar opdat dit te zekerder vervuld worde zal hun de goede Leeraar denzelfden Vader nog immer meer doen kennen. Eerst zal het kruis spreken; daarna het verheer-

lijkt graf; dan eindelijk de Olijfberg, die als een ten hemel opgeheven vinger blijven zal, tot dat Jesus wederkomt. Maar dit alles: opdat de liefde eens Oneindigen voor een Oneindige, de liefde, waarmede de Vader den Zoon heeft lief gehad, ook in ons zij (voor zoo verre dit geschieden kan), en God in den mensch, — uwe liefde, waarmede gij mij bemind hebt in hen, en ik in hen! o Goddelijke kracht der goddelijke liefde!

Zulk eene liefde wacht noodzakelijk hare volmaking bij God; maar wij kunnen ze niet verder doorgronden. Herlees zelf, Lezer! wie gij ook zijn moogt, in zijn geheel, en achtervolgens, het gansche Hoogepriesterlijk gebed van Jesus, en duid ons het nietige onzer verklaring niet ten kwade. Waar God spreekt, moet de mensch verstommen.

ÉENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

*Christus voorspelt, voor de tweede maal, de aanstaande
ergernis der Apostelen en den val van Petrus 1).*

Het is zeker, op zich zelve genomen, niet onwaarschijnlijk, misschien zelfs uit den aard der zake zeer aannemelijk, dat Christus van den val van Petrus en over de ergernis der Apostelen meer dan éénmaal gesproken heeft²⁾. Is echter te dezen aanzien (zoo als meer plaats vindt) het verhaal van Mattheus en Marcus niet gansch misplaatst, dan wordt die gissing tot zekerheid verheven, en blijft daaromtrent geen twijfel meer over.

De eerste voorspelling (waarvan Lucas 3) en Joannes 4) spreken) is ongetwijfeld in de Paaschzaal uitgesproken; terwijl deze tweede, zoo we wèl toezien, door de twee andere Evangelisten, op den weg naar Gethsemane in den mond van Christus wordt gelegd. — 5) Er is voorzeker tusschen beide voorspellingen eene ware overeenkomst; doch er is ook verschil. En het blijkt duidelijk, dat de goddelijke Verlosser dezen zelfden avond gedurig op dezelfde zaken is teruggekomen, en herhaalde malen ééne en dezelfde waarheid heeft voorgehouden. 6) Geen wonder dan ook dat de

1) Zie boven Hfdst. XV. — 2) Vgl. Wieseler. Chron. Syn. p. 400 — 3) 22, 31. — 4) 13, 37. — 5) Zie beneden. Mt. 26, 31 vgl. v. 30. — 6) Vgl. nog Jo XVI, 32. waar Hij reeds in 't algemeen van de ophanden zijnde verstrooiing spreekt. Vgl. Langen, die te dier plaatse dit verhaal inlascht.

val van Petrus, en de daarmee zoo naauw verbonden val der andere Apostelen, meermalen zijn ter sprake gekomen. Zijn welligt de troost- en afscheidsredenen in de Paaschzaal zelve uitgesproken, dan ligt daarin een nieuw bewijs; daar toch de goede Meester, ook op den weg naar Gethsemane, wel een en ander aan zijne leerlingen moet gezegd hebben. Vernemen we dus, te dezer plaatse, het geschiedverhaal der twee eerste Evangelisten:

Mattheus XXVI.

31 Aldus zegt Jesus tot hen: Gij allen zult in dezen nacht aan mij geërgerd worden. Want er staat geschreven: ik zal den herder slaan, en de schapen der kudde zullen verstrooid worden.

32. Doch nadat ik zal verreezen zijn, zal ik u voorgaan naar Galilea.

33. Maar Petrus antwoordende, zeide tot Hem: Al wierden ook allen aan u geërgerd, ik zal nimmer geërgerd worden.

34. Jesus spreekt tot hem: Voorwaar, ik zeg u, dat gij in dezen nacht, eer de haan zal kraaijen, mij driemaal zult verloochenen.

35. Petrus zegt tot Hem: Al moest ik met u sterven, ik zal u niet verloochenen. Desgelijks spraken ook al de leerlingen.

Marcus XIV.

27. En Jesus zegt tot hen: Allen zult gij aan mij geërgerd worden in dezen nacht: omdat er geschreven staat: Ik zal den herder slaan en de schapen zullen verstrooid worden.

28. Doch nadat ik zal verreezen zijn, zal ik u voorgaan naar Galilea.

29. Maar Petrus zeide tot Hem: Al wierden zij allen aan u geërgerd, ik nogthans niet.

30. En Jesus zegt hem: Voorwaar, ik zeg u, dat gij heden, in dezen nacht, eer de haan tweemaal gekraaid zal hebben, mij driemaal zult verloochenen.

31 Maar hij zeide des te meer: Al moest ik te gelijk met u sterven, ik zal u niet verloochenen. En desgelijks zeiden zij ook allen.

Het was dus, nadat de goddelijke Heiland met zijne leerlingen de zaal verlaten, en zich op weg naar den berg der Olijven begeven had 1), — dat Hij op nieuw aan zijne bedroefde leerlingen hunne aanstaande ergernis en verstrooiing voorspelde. En het is vooreerst opmerkelijk, hoe niemand wordt uitgezonderd. De zoon des verderfs is reeds verloren. Van hem is geen spraak meer. Maar al de overigen zonder uitzondering zullen spoedig, nog dezen nacht, aan hunnen God en Meester geërgerd worden. Ook wordt het hun duidelijk aangezegd welke deze ergernis wezen zal.

Vroeger reeds had Jesus gezegd: „Zalig is hij, die aan mij niet geërgerd wordt 2), en Hij had hun verklaard, hoe het zaad, in den steenachtigen grond gezaaid, het beeld is van hen, die het woord Gods wel hooren, en met vreugde opnemen, maar in het hart geen wortel laten schieten, en dus ook terstond, „als er om het woord verdrukking en vervolging ontstaat, geërgerd worden” 3). Onlangs nog, had hij hun bepaald gezegd: „gij gelooft thans”? en er onverwijld bijgevoegd: „ziet, de ure komt, en is reeds gekomen, dat gij verstrooid zult worden een iegelijk naar het zijne, en mij alleen zult laten” 4). En wederom: „Satan heeft gevraagd ulieden als tarwe te ziften: maar ik heb voor u (Petrus) gebeden, opdat uw geloof niet bezwijkte” 5). Het kan dus den leerlingen geenszins meer duister zijn, welke soort van ergernis hun goddelijke Meester bepaaldelijk op het oog heeft. Hij spreekt blijkbaar van hun aanstaand wankelen in het hun dierbaar geloof. Petrus vooreerst, dezelfde, die eens het vurigst betuigd had, in Jesus te gelooven, als in den waren Zoon van den levenden God 6), — Petrus zal Hem thans tot driemaal toe verloochenen, of, —

1) Mt. 26, 30. 3) vgl. vs. 6. 2) Mt. 11, 6. 3) Mr. 4, 17.
4) Jo. 16, 31. 5) Luc. 22, 1. 32. 6) Mt. 16, 16

gelijk het vroeger reeds, bij den H. Lucas, is uitgedrukt, „loochenen Hem te kennen”. De anderen, niet minder dan Petrus, zullen hetzelfde doen, ofschoon op eene andere wijze, door namelijk bij Jesus gevangenneming te vlugten. Allen zullen dus wankelen; allen als voor een oogenblik twijfelen aan zijne goddelijke magt en zending op aarde; allen Hem verlaten. En dat dit zeker en ontwijfelbaar is, wordt er bijgevoegd: „WANT, zegt Jesus, het staat geschreven.”

En het stond in der waarheid geschreven, en was door den propheet Zacharias, op duidelijke wijze, van den aanstaanden Godmensch voorspeld.

„O zwaard! — zoo roept hij uit, van het lijden en de vervolgingen des lang verwachten herders van Jerusalem sprekend, — o zwaard! ontwaak tegen mijn herder, en tegen den man, die mij aanhangt, zegt de Heer der Heerscharen: sla den herder, en de schapen zullen verstrooid worden, en ik zal mijne hand tot de kleinen wenden” 1).

Dat Christus deze schriftuurplaats niet slechts op zich toepast 2), maar als eene wezenlijke voorspelling, van zijn eigen persoon gedaan, uitlegt, blijkt zeer duidelijk uit zijne wijze van spreken: WANT, — zegt Hij, — immers, er staat geschreven 3), juist zoo als Hij zich pleegt uit te drukken, wanneer Hij de vervulling van eene of andere prophetie, met nadruk wil aanduiden.

Door het zwaard worden dan hier de vervolgingen en verdrukkingen aangeduid, die men den Christus zal aandoen; zijn lijden en zijn dood 4). De herder is de door God te zenden herder van Israël, de bij uitstek groote en goede en goddelijke herder 5), die de verstrooiden verzamelen en van

1 Zach. 13, 7. — 2) Mald. — 3) Zoo ook Olshaus. tegen Roseum. en and. — 4) Vgl. Ps. 21, 21. — 5) Vgl. Jo. 40, 11. Ez. 34, 33; 37, 24. Jo. 10, 11.

de heidenen en Joden beide slechts ééne kudde onder éénen herder vormen wil 1). Hij is dezelfde, die als mensch de ware David en zoon Davids zal wezen; maar, als God, één is met den Vader, zijn eeuwige en eengeboren Zoon, zijn „medgezel.” Moet Hij lijden, het zal niet om den wil der menschen en als bij toeval plaats vinden; maar alleen om den wil en het bevel van God, den Eeuwigen Vader, den Heer der Heerscharen. Deze heeft gesproken; en hierom geschiedt het. De herder wordt geslagen; en de schapen worden, voor een oogenblik, verstrooid. Jesus wordt geboeid, de leerlingen vlugten van Hem weg. Jesus sterft: de discipelen zijn als geërgerd aan zijnen dood.

De ergernis en verstrooijing zullen echter niet van langen duur zijn. En de goede Meester, die er altijd op uit is te vertroosten en wel te doen, moet ook dezen troostgrond onverwijd aan zijne vertrouwelingen mededeelen. Ik zal geslagen worden, zegt Hij, — en hier spreekt Hij ongetwijfeld, onder anderen, van zijnen dood, — maar ik zal niet lang geslagen blijven. Ik zal sterven; maar ook spoedig weer verrijzen. — Gijlieden zult verstrooid worden, gelijk men de lammeren der kudde verstrooid ziet omloopen, zoodra men den herder heeft weggenomen; maar gij zult niet lang verstrooid blijven. Want ik zelf, uw Heer en Herder tevens, ik zal u voorgaan 2), gelijk de Herder zijne kudde voorgaat, en u wederom op nieuw verzamelen, op de bergen van uw dierbaar vaderland. —

In Galilea 3), het land waar gij geboren zijt, de streek, waarheen ge, na mijnen dood, zult wederkeeren, de plaats, die tot nu toe, gelijk de propheten het voorspeld hadden, de meer eigenlijk zoo gezegde schouwplaats van de wonderen en prediking des Messias geweest is, daar zal ik u, op eene

1) Jo 11, 26. — 2) vs. 32. — 3) Mt. ib. vs. 32.

bijzondere en uitstekende wijze, wederzien; daar zal ik u allen, vooral aan Petrus, al de volheid mijner magt en zending voor 't laatste mededeelen; van daar ook zal ik u uitzenden, om getuigenis van mij af te leggen, tot aan de uiterste grenzen der aarde. —

Dit alles moest in Galilea plaats hebben. En hoewel Christus te dezer plaatse niet alles uitdrukt, zoo moet toch daarin eene reden liggen, waarom thans, op eene bijzondere wijze, van die hoofdverschijning in Galilea spraak is.

Wij hebben doen opmerken, hoe de leerlingen gemakkelijk begrijpen konden, wat de Meester door de ergernis en de verstrooijing der zijnen bedoelde. Zij hebben het ook zeer goed begrepen. De meer bedaarden zwijgen, en schijnen ter neêr gedrukt door de voorspelling des Heeren. Alleen de vurige Petrus zwijgt wederom niet, en toont zich veel eer verontwaardigd over de gedachte aan vrees en vlugt. Maar hierdoor zelf toont hij het duidelijkst, dat hij zijnen goddelijke Meester zeer goed verstond.

„Indien ook allen aan u geërgerd worden, zoo antwoordt hij, ik nogthans niet; noch in dezen nacht, noch op een anderen tijd, — nooit zal ik aan u geërgerd worden.” — Al te haastige Apostel, hoe durft gij zoo spreken? Door dit ééne antwoord begaat gij eene drievoudige zonde; tegen God, tegen Christus, en tegen uwe medeleerlingen zelve. Tegen God: door op u zelve en niet op Gods genade te vertrouwen. Tegen Christus: door aan de uitdrukkelijke woorden en de klaarblijkelijk bewezen voorspelling des Meesters niet te gelooven. Tegen uwe medeleerlingen: door u zelve boven hen allen te verheffen.

Waarlijk, het valt moeilijk te begrijpen, hoe Petrus ook nu nog op die wijze kan spreken, nadat hem de goddelijke Verlosser zoo duidelijk zijnen aanstaanden val heeft

voorspeld. Het is alleen te verklaren uit den onbezonnen ijver en de wèl brandende, maar nog niet genoezaam geregelde liefde des vurigen Apostels. — Zijn ijdel zelfbetrouwen wordt dus met regt op nieuw vernederd, en de voorspelling herhaald door den altijd beminnelijken Meester.

„Nooit, zegt gij, o Petrus! nimmer zult gij aan mij geërgerd worden! En ik van mijnen kant „voorwaar, ik zeg u: heden, nog dezen nacht, en eer de haan ten tweede male 1) kraait, zult gij mij driemaal verloochenen.” — Ziedaar nog eens, en nu allerbepaaldst voor den vurigsten der leerlingen, de zaak, den tijd, en het getal der zonden, zoo klaar en naauwkeurig mogelijk uitgedrukt. Nu kan er toch de minste schijn van twijfel niet meer over zijn. Petrus zal loochenen Hem te kennen, dien Hij in zijn hart voor den Zoon Gods erkent. Het zal nog dezen nacht plaats hebben, vóór de laatste nachtwake, welk tijdstip door het hier genoemde hanengekraai bedoeld wordt. Het zal, niet eens, en als bij overijling, het zal driemaal geschieden, — *ik zeg het u.* — Zal Petrus nog niet zwijgen, nu de Meester zoo bepaaldelijk en (naar allen schijn, zoo als gezegd is, reeds ten tweeden male), zoo nadrukkelijk gesproken heeft? Ach neen! De al te driftige en vurige leerling „meende te kunnen, wat hij gevoelde te willen 2).” Hij spreekt dus immer voort. En als ten overvloede (gelijk de Evangelist schijnt aan te duiden) en maar al te veel 3) voortgaande, (wat wij toch, met den H. Chrysostomus, uit de vlamme de liefde des leerlings, slechts met te veel zelfbetrouwen vermengd, verklaren kunnen), herhaalt hij nog eens zijne vorige betuiging, ook met versterking van zin, en roept uit: „Al moest

1) Mr. vs. 30. 't is opmerkelijk, hoe juist Marcus, Petrus leerling, het ganache verhaal der verloochening het naauwkeurigst geboekt heeft. — 27 Cryst. 3) Vgl. 't Grieksch bij Marc. 14, 31 = *amplius loquebatur.*

ik sterven en met u in den dood gaan, Heer! verloochenen zal ik u niet."

Het voorbeeld van Petrus, zoo als het gaat, wekt weldra ook den ijverzucht der andere leerlingen op. Wat Petrus kan, meenen zij ook te kunnen. Wat Petrus wil, willen zij niet minder. Zij spreken dus allen van lijden en dood. Ze zijn allen tot alles bereid. „Heer! verloochenen zullen wij u niet.” — Helaas! wat kan de zwakke mensch, die op zich zelven vertrouwt!

De goddelijke Verlosser spreekt echter van nu af zijne leerlingen niet meer tegen. Hij ziet dat ze al wederom niet bekwaam zijn zijne lessen en waarschuwingen vooralsnog te vatten. Hij zal dus geduld hebben en de feiten laten spreken.

Droevige nacht! treurend Gethsemane! wat zult ge spoedig getuigenis afleggen voor de waarheid van Jesus woorden!

TWEEENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Jesus in het dal Cedron, en voor Gethsemane.

De trouw gebleven Elven, (want de twaalfde is reeds voor altijd, door eigen schuld, verloren), hebben thans drie verschillende voorspellingen uit Jesus' mond vernomen. Gezift te worden door Satan 1), verstrooid als schapen zonder herder 2), geërgerd aan hun beminnelijken Meester 3), ziedaar het lot dat hen wacht, en dat zij reeds angstig moeten te gemoet zien, indien zij de laatste woorden huns goddelijken Leeraars gelooven. En hoe zouden zij niet gelooven, zij, die Hem tot nu toe altijd geloofd hebben? Zij, die nog nooit hebben bevonden, dat zijne voorzegging faalde? Hoe droevig zullen zij dus geworden zijn om de laatste redenen van Jesus! Mij dunkt het moet in hunne oogen, en op hun gelaat te lezen staan. Tot nu toe, zegt een Le-raar, „wandelden zij dan ook rondom Jesus, en drongen zij almeer en meer op Hem aan, gelijk de kiekens gewoon zijn hunne moeder te volgen, en nu eens deze dan gene Hem dringende, wegens de begeerte om Hem te naderen en zijne woorden te hooren 4).” Maar van nu aan begint de Meester te zwijgen en heeft Hij hun, naar allen schijn, niets dringends meer te zeggen. Zij volgen dus in stilte hunnen goddelijken Leeraar, en dalen achter Hem, — òf onder, òf ze-

1. Luc. 22, 31. — 2) Jo 16, 31. 3) Boven Hfdst. XXI. —
4) H. Bonaventura, Médit.

ker onmiddellijk na de nu laatst beschouwde woorden, — van den Sion, langs Moria, in het diepe en sombere dal Cedron of Josaphat af.

De nacht is inmiddels een goed eind gevorderd. Want het eten des Paaschlams, de instelling van het Allerheiligst Sacrament, de voetwassing met hare verklaring, de laatste redenen van Jesus, met het Hoogepriesterlijk gebed, dit alles moet ongetwijfeld een geruimen tijd hebben ingenomen, en het wel negen of tien ure in den avond hebben doen worden. Gelukkig, dat de volle maan reeds boven den Olijfberg is opgerezen. Bij haar liefelijk, schoon weifelend (hetzij dan al of niet in dezen nacht beneveld) licht, kan men toch immer het smalle rotspad in de donkere bergsleuf onderkennen, en ook de tegenoverliggende kale roodachtige rotsen des Olijvenheuvels, de glinsterend groene olijfboomen van Gethsemane, en al de andere tuinen en grafgesteenten, hier verspreid, nog genoegzaam onderscheiden.

Maar hoe treurig moet dit eigen licht, juist dezen avond, op de nu zwijgende en reeds zoo zeer bedroefde leerlingen gewerkt hebben! De tallooze graven en grafgestichten waarmee deze vallei, van alle zijden, als overdekt is, hebben voorzeker een treuriger aanzien dan gewoonlijk, en herinneren hen het *heengaan* van Jesus. De diepe stilte in de naast hen liggende heuvelenstad, slechts nu en dan als door het dof gedruisch eener zamenscholende menigte onderbroken, is een voorteeken des strijds. De afwezigheid van Judas, op een oogenblik, dat Jesus bijkans niet meer spreekt, dan over zijn scheiden van de geliefden, over afval en verraad, van ergernis en verstrooiing, heeft iets bijzonder raadselachtigs voor allen. Een der laatste woorden van Jesus: „komt, laat ons van hier gaan,” klinkt hun ongetwijfeld nog voortdurend in de ooren, en doet hun, uit vrees voor verraad,

het harte kloppen, bij elken stap. En daar staat nu de Olijfberg vóór hen, met zijne drie hooge toppen, als om hun den weg te versperren, en de vlugt te beletten, waartoe eene ondankbare stad hen reeds vijf avonden achtereen gedwongen heeft; terwijl het nachtelijk geruisch van den troebelen Cedron, te midden dezer begraafplaatsen en graven, niet ongelijk is aan het treurig gefluister van een droevigen lijkzang, die hunne harten al langs hoe droeviger stemmen moet.

De leerlingen zwijgen dan ook allen, even als hun goddelijke Meester. En zoodra deze, (gelijk Hij nog onlangs zelf heeft opgemerkt), met spreken ophoudt, is er niemand, die Hem durft ondervragen.

Maar hoe schoon is de geheimzinnige beteekenis dezer diepe droefheid en plegtige stilte! Wilt gij ze kennen? Treed dan een duizendtal jaren in uwen geest terug, en vestig uwe blikken op den verraden en voortvlugtigen koning van Israël, David. Immers, het is David, de Vorst en propheet, ook in dit opzigt, zoc als in vele andere, de tijpe en de beelddrager van Christus, die het u leeren zal.

„De Koning. — zoo verhalen ons de gewijde bladen, — vlugtende voor zijn trouwelloozen zoon Absalom en het met hem zamenspannend volk, trok over de beek Cedron; alleen de nog trouw gebleven onderdanen volgden hem op den weg, die naar de woestijn ziet..... Hij beklom dan den opgang der Olijven, weenende, barvoets en met bedekten hoofde: en ook al de zijnen, die nog met hem waren, stegen opwaarts, met bedekten hoofde, en weenende”... Een weinig later brengt men den verjaagden Vorst een nog droeviger berigt. Ook Achitophel, zijn getrouwste raadsman, heeft hem verraden; Hij heeft de partij des konings en der gerechtigheid verlaten en met Absalom zamengezworen 1). Alles is verloren. —

1) 2 Kon. XV, 23. 30. 31.

Ziedaar David, zijnen vervolger, zijnen verrader! Wie ziet er Jesus niet in, en Israël en Judas?—

Jesus wordt door zijn volk vervolgd, zoo als David door zijn eigen zoon en de zijnen. Judas verradt den Messias, gelijk Achitopel zijnen meester. Jesus is omringd van slechts weinige getrouwen; en even als David, zijn koninglijk vóórbeeld, gaat Hij in stilte opwaarts over de beek Cedron naar den opgang der Olijven. Thans, zoo als toen, heerscht er diepe stilte en stomme droefheid; toen, zoo als thans, was er geen uitzigt op redding, of uitkomst. Ook van den Messias schreeuwt men, dat hij van God is verlaten; 1) en, even als David, beroept zich de Heiland alleen op God 2). —

De als in beelden levende prophetie wordt dus dezen avond vervuld. En de nachtelijke stilte en droefheid, aan de beek Cedron, verwonderen ons niet meer. Kan echter de tipe het nabeeld volkomen afschetsen? Neen! indien er overeenkomst en gelijkheid tusschen David en Christus is; er blijft toch altijd verschil. Het ligchaam is meer dan de schaduw; de zaak boven haar beeld. David heeft tot den Heer gebeden: „Ik bid u, Heer! maak dwaas den raad, dien Achitophel geven zal!” Jesus heeft tot Judas gesproken: „Wat gij doen wilt, doe spoedig.” David gaat Gethsemane voorbij; Jesus zal er ingaan, waken, bidden, en alleen de olijfpers treden. David vlugt; Jesus gaat zijnen vijand te gemoet. David haast zich om zich zelve in veiligheid te stellen aan gene zijde des Jordaans; de Messias toeft hier aan des Cedrons oever, en wacht zijnen vijand af, ter bekende plaatse. Israëls koning gaat zijn regt verdedigen met zwaard en lans; zijn „Zoon en Heer” kent slechts de vrijwillige overgave der zich zelve offerende liefde. De eerste David redt dan ook zijn leven, ter-

1) Mt. 27, 43 enz. 2) Mt. 26, 39; 27, 46 enz.

wijl Absalom sterft; de tweede David sterft zelf, terwijl de boosheid zegeviert.

Maar neen! hier loopt het onderscheid weer in gelijkheid over. De Godmensch sterft; maar die dood zelve is zijne overwinning. „Aldus moet hij ingaan in zijne glorie;” op die wijze „den vorst dezer wereld” slaan; daardoor juist zijn eeuwig rijk veroveren en bevestigen. Ja, Achitophels en Absaloms uiteinde is reeds een beeld van Judas’ en der boozen ondergang. Davids zegepraal in de woestijn Mahanaïm is het afbeeldsel van Jesus zege. En het enkele uur van de magt der duisternissen „hora vestra,” wordt alleen toegestaan, tot Jesus glorie, en tot onze onderrigting.

En waarlijk; willen wij ons eens voorstellen, hoe Jesus in deze nachtelijke stilte zal gebeden hebben, in dit somber en eenzaam dal, eer Hij den tuin Gethsemane binnenging, dan kunnen wij ons geen geschikter en meer gepast gebed, dan den bewusten smeekzang van David, voorstellen. Lezen wij dus dien „Psalm Davids, toen hij vlugtte voor Absalom, zijnen zoon,” en passen wij dien in den geest op den Messias toe.

De vijand schoolt te zamen op den Sion; „hun getal is zelfs door één der Apostelen vermeerderd:” 1) er is geen redding meer over dan bij den Heer. De godmensch spreekt dus tot God:

Wat zijn nu vermeer, o Heer, die mij verdrukken!

Hoe velen tegen mij nu opgestaan!

Ja, velen zeggen omtrent mijne ziel:

„Voor hem-geen heil meer bij zijn God!”

Gij toch, o Heer! zijt mijn beschermer!

Mijn roem! en die mij ’t hoofd opbeurt!

1) H. Aug. i. h. l.

Luid roep ik tot den Heer;

En Hij verhoort mij van zijn heiligen berg.

Ik leg mij neer en sluimer in, 1)

En sta weer op, wijl mij de Heer beschermt.

Ik vreeze niet de duizenden des volks, die rondom mij zich
legeren,

Sta op, o Heer! red mij, mijn God!

Gij toch sloegt allen, die mij zonder grond bestrijden,

Vermorzeldet des zondaars tanden.

(Nog is er) bij Jehova heil! —

Uw zegen over 't volk! 2) —

Hoe schoon, hoe liefelijk klinkt deze bede, en vooral dit laatste woord door het somber dal des gerigts. Waarlijk! Het is het woord van Golgotha: „Vader! vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen!” En er kon geen treffender, geen roerender slot voor de laatste bede van den tweeden David zijn. Voor mij zelven vrees ik niet, zegt Hij: „wat kan de mensch mij doen?” Maar uw volk, o Heer! door Israël, door Achitophel, door Absalom afgebeeld, wat zal er van worden? — Zoo denkt, en zoo bidt Jesus. En deze en dergelijke beschouwingen dringen zich van zelve aan onzen geest op, als wij onzen goddelijken Zaligmaker op zijne laatste nachtwandeling in het diepe dal Cedron volgen. Maar hoe getrouw en hoe waarachtig moeten wij dan het verhaal der Evangelisten noemen, die ons zoo eenvoudig en met zoo weinige woorden de treffendste omstandigheden van Jesus leven hebben afge- maald? Of liever, die ons niets zeggen, waar wij onmogelijk hadden kunnen zwijgen, en die den God des hemels, straks in de grootste zielskalmte vertoond, plotseling en zonder overgang, in de diepste droefheid voor oogen stellen.

1) Naar 't Hebr. Aanderen anders. — 2) Ps. 3. —

Hooren wij hunne woorden, eer wij onze beschouwingen voortzetten.

Matth. XXVI.	Marc. XIV.	Jo. XVIII.
36. Toen kwam Jesus 1) met hen	32. En zij kwamen	1. Als Jesus dit gesproken had ging Hij met zijne leerlingen uit, over de beek Cedron, waar een hof was, waarin Hij inging, Hij en zijne leerlingen.
aan het landgoed Gethsemane genaamd;	aan het landgoed Gethsemane genaamd	
En Hij zeide tot zijne leerlingen: Zit hier neder terwijl ik derwaarts ga, en bid. 2)	En Hij zeide tot zijne leerlingen: zit hier neder, terwijl ik bid.	

Ziedaar alles, wat ons de Evangelisten geboekt hebben. En toch, hoeveel stofs voor de schoonste en hemelsche beschouwingen lag voor de hand! Letten wij vooreerst op *den tijd* dezer wandeling van Jesus, wat vinden wij?

Het is nacht, zoo als reeds meermalen is opgemerkt, maar welk een nacht! Het is de eigen nacht, waarin eenmaal het verloste Israël uit Egypte trok. De nacht dus, waarin God zijne lievelingen redde uit Pharao's slavenboei, de nacht, waarin Hij begon hen te bevrijden en opteleiden naar het land der belofte. En thans bereidt datzelfde Israël voor zijnen Verlosser een kruis; thans stort het zich vrijwillig in de veel vreeselijker kluisters van Satan; thans, in dien eigen nacht, drijft het den spot met alle weldaden, gunsten, voorregten, zegeningen, wonderen des Heeren, ja, verstoot het God zelve, in den Propheet der propheten, dien het vervolgt en wil uitroeijen van de aarde. —

Welk een nacht! De nacht, „die toch bij uitstek den

1) Vgl. Luc. 22, 39 Boven Hfdst. XVIII. — 2) „Tot dat ik heengaan, aldaar zal gebeden hebben.” (naar 't Grieksch).

Heere heiliglijk moet onderhouden worden door al de kinderen Israëls, in hunne geslachten"; 1) en nu is zij de nacht des verraads en des lijdens, de ure der duisternissen bij uitnemendheid, de dag van Satan en der hel. O welke smartvolle gevoelens en droevige gewaarwordingen moeten zich, natuurlijk, bij deze gedachte aan Jesus hart hebben opgedrongen! Wat moest Hij lijden in zulk eenen nacht, dien Hij helaas! door al zijne goedheid nog niet voor allen in een eeuwigen zegedag veranderen kon!

Hoe veel te meer spreekt echter dit alles op zulk eene *plaats* en te midden van al die herinneringen, die zich hier als van zelve en noodzakelijk, zelfs aan onzen geest, opdoen.

Zie! in Jesus' nabijheid staat het monument van Absalom, dat aanstonds aan den trouweloosen Judas en het ondankbaar Israël doet denken. Daarnaast het grafgesticht van Josaphat, waarnaar welhaast het somber dal genoemd worden, en zoo een beeld van het laatste *Godsgerigt* wezen zal. Links de heilige stad, Davids burg en Davids graf, de Paaschzaal en de Tempel, alles, voor de laatste maal door Jesus bezocht, en verlaten. Regts de hooge Olijfberg, waarheen Hij reeds, even als Ezechiël, „de glorie Gods van uit de ondankbare godsstad de wijk ziet nemen, en daar rusten op den berg, die ten Oosten der stad is, de Olijfberg 2). Daarneven de berg der Ergernis, herinnerend de dwaasheid van den wijssten der menschen, den diepen val van het menschelijk geslacht, dat zelfs menschen aan duivelen offert; maar dan ook weêr dat andere offer, dat te dezer plaatse een voorafbeeldsel geweest is van het eenig ware, hetwelk dienen zou ter ontzondiging van alles, en waarvan geschreven stond: „Zoo iemand door deze plegtigheid niet ontzondigd is, zijne ziel zal worden uitgeroeid uit het mid-

1) Ex. 12, 42. 2) Ezech. XI, 23. —

den der vergadering, omdat hij het heiligdom des Heeren verontreinigd heeft, en met het water der reiniging niet is besprengd." 1) — Verder, in Jesus nabijheid, de Cedron, die zijne laatste voorjaarswateren voortstuwt naar de Doode zee, misschien ook nu weer geklenrd door het voorafbeeldend bloed der offerdieren, vooral op dezen Paaschdag, zoo overtalrijk in den Tempel geslagt. Boven Hem de open hemel, of liever neen, zijn nu nog gesloten Rijk, maar dat Hij straks gaat openen, door zijn zweet, zijne tranen, en zijn bloed. Vóór Hem eindelijk Gethsemane, een dal des lijdens in het dal des gerigts, waar zijne heetste tranen, zijn dierbaarst bloed zullen vloeijen, om zich te mengen met het bloed des offers, waarvan hier alles, rondom Hem, spreekt en getuigt.

„Offer!" zegt Hem de Moria, waar eens Abraham, Gods vriend, zijnen eeniggeborenen, zijn lieveling voor Jehova slagten zou. „Offer!" roept de Tempel, waarin reeds duizend jaren een onafzienbare reeks van duiven, bokken, lammeren en schapen, het thans te voltooijen offer hebben voorafgebeeld en voorspeld. „Offer!" roept de Olijfberg, waar het offervuur der roode vaarze ten hemel steeg, en de asche ter ontzondiging werd bereid, zonder welke, (als voor ons zonder Jesus), geen middel ter reiniging bestond. „Offer!" vraagt de Cedron, met offerbloed geleverd; het somber dal met grafsteenen, om den zondenval, bedekt; de nachtelijke hemel zelf, een beeld der oude duisternis, waarachter het eeuwig Rijk des lichts, dat door bloed moet worden veroverd en herkocht.

Maar het is vooral Gethsemane, dat hier van *strijd* en *offer* spreekt.

1) Zie Num. XIX, 20. De asch der *roode koe* tot water der ontzondiging dienende. Volgens de Overlevering der Joden werd deze roode vaarze later op den Olijfberg verbrand. —

In den beginne „plantte God de Heer eenen hof in Eden, TEGEN HET OOSTEN, en Hij stelde aldaar den mensch, dien Hij gemaakt had.” 1) Deze mensch was de stamvader van het geheele menschelijk geslacht. Hij zou gelukkig zijn, met al de zijnen, in dezen eigen hof, die slechts een beeld was van een schooner paradijs, om daarna in den eeuwigen tuin te worden overgevoerd. Maar die mensch werd ondankbaar jegens God. Hij overtrad het gebod door den Heer gegeven. En zoo verbeurde hij beide, het eerste en tweede paradijs. En aan de deur diens eersten hofs stonden van nu af de Cherubim des Heeren, met een vlammen en trillend zwaard; hetwelk niet weer tot rust zou komen, noch ophouden te branden, tot dat het gedoopt werd in eens tweeden Adams bloed. —

Die tweede Adam is hier. Een nieuwe tuin, tegen het Oosten der heilige stad, is derhalve gereed. Een paradijs, maar van wee en smarten, door God zelven, voor zijnen lieveling geplant, te midden der lusttuinen van Jerusalems grooten. „Een hof, gelijk de H. Cyrillus van Alexandrië heeft opgemerkt, die een tegenhanger en tegenbeeld van het Oude Paradijs is,” en waarin Christus zijn lijden zal beginnen. „Want in het paradijs was de aanvang van al onze ellenden; in een hof moet weer de aanvang onzer verlossing zijn.” 2)

Ja, zoo luidt het woord des propheet's 3), waarvan hier de toepassing begint, — „De Heer zal uittrekken, en strijden tegen die volken (die Jerusalem verwoest hebben), gelijk Hij gevochten heeft ten dage des kamps. En te dien dage zullen zijne voeten staan op den Olijfborg, die tegen Jerusalem is, naar het Oosten; en te dien dage zal het wezen: dat

1) Gen. 2, 8. naar 't Hebr. 2) In h. 1. zakelijk. —

3) Zacharias 14 Vgl. A Lap. enz.

er geen licht maar koude en vorst zal zijn. En er zal één dag zijn, den Heere bekend, noch dag, noch nacht, en tegen den avondtijd licht. En te dien dage zal het geschieden, dat er levende wateren zullen uitvloeijen uit Jerusalem: hare helft naar de oostelijke zee, en hare helft naar de westelijke zee: des zomers en des winters zullen ze zijn. En de Heer zal koning zijn over de gansche aarde: te dien dage zal de Heer één zijn, en zijn naam één.' —

Zoo zal het zijn. Maar wij hebben reeds ten deele van denzelfden propheet vernomen, wij zullen het welhaast nog verder hooren, hoe veel en velerlei deze strijd voor Gods glorie den Messias nog kosten zal. Meer dan elders toch spreken in Gethsemane de 30 zilverlingen van Judas 1); meer dan elders worden wij hier gewezen op het goddelijk en op Golgotha te doorboren Hart 2), dat in dezen hof beginnen moet zijn bloed volop te doen vloeijen.

Zie! daar ligt hij die tweede tuin, waaruit de heiligheid en het leven moeten voortkomen, gelijk uit den eersten de de zonde en de dood gekomen zijn. Daar staat zij, die wreede pers, waarin de ware Olijf, „als de vruchtbare Olijf in het huis Gods,” moet geperst worden, om ons allen te kunnen voeden met zijn hemelsch sap, en ons deelachtig te maken aan de goddelijke natuur. Daar ruischen zij, de bevoorregte boomen, onder wier breede schaduwen zich de tweede Adam zal verbergen; niet om te vlugten voor Gods aanschijn, o neen, maar veeleer om tot God te spreken, en te vlieden uit het oog der menschen, die het gezigt zelfs van zóóveel smarten en zóóveel angsten in hunnen goddelijken Redder en Verlosser niet zouden kunnen verdragen. Daar ligt zij, de uitverkoren kampplaats des goddelijken strijders, een nieuwe tempel tegenover dien gindschen

1) Dezelfde propheet Zach. XI, 12. Zie Boven. 2) Zach. XII, 10.—

op Moria, een nieuw altaar tegenover het Oude in Gods heiligdom; — een nieuw Paradijs, ja. — maar alleen voor ons, nadat het door het bloedig zweet, en den folterendsten doodstrijd van Jesus, voor den mensch is gekocht en geopend!

Goddelijke Verlosser! Welk een tooneel, u, in de laatste ure uws aardsehen levens, te zien in het dal van Josaphat en voor Gethsemane! Wij willen het niet schetsen. Wij vermogen het niet. Maar het voegt elken Christen hier toe te zien, en ten minste op nieuw te leeren, hoe het menschelijk woord ook niet ten halve kan wedergeven, wat het hart gevoelen kan! —

En gij, indrukwekkend dal des doodstrijds en des Oordeels! Heilige berg! welhaast de eerste sport ten hemel, voor den nu vernederden Godmensch! Sluimerend Gethsemane! tuin vol alsen, en toch nog een paradijs voor den liefderijken Jesus! Troebele beek, vol schaduwen en figuren! O konden wij het uitdrukken, wat gij moet gezegd hebben tot het alwetend harte van uwen Schepper en uwen God! Wat zij spraken, uwe beek, uwe boomen, uwe velden, uwe tuinen, uwe rotsen, uwe graven! Wat zij zeiden, zelfs tot de leerlingen, die hun zwijgenden Meester zoo treurig volgden! Wat zij spreken, ja ook nu nog tot ons: in hac nocte qua tradebatur, „in dezen nacht des verraafts,” en des lijdens! Doch wij kunnen het niet. Wij hebben u slechts willen aantoonen aan hen, die u wenschen te bezoeken en te beschouwen. En wij wenschen dit nog duidelijker te doen voor elk Jesus-en Godminnend hart.

Keeren wij dan terug tot onzen goddelijken Meester, en overzien wij nog eens als in één blik zijne laatste vrije reize, op ons aardrijk ondernomen.

De bovenstad, of de Sion, waarop de paaschzaal lag, was niet meer dan een kwartier uurs van Gethsemane verwijderd.

Heeft derhalve de goede Jesus op dezen togt niet stil gestaan, dan heeft Hij wis niet vele woorden tot zijne leerlingen, of vele verzuchtingen tot zijnen hemelschen Vader kunnen rigten. Maar zijn Gethsemane lag vóór Hem, zijn hart werd ongetwijfeld meer en meer bewogen, en wie zegt ons, wat Hij reeds van nu af in zijn binnenste gevoelde?

Overhaasting was overigens niet noodig. De poorten der stad bleven in vredeftijd geopend. Judas was nog zoo lang niet verwijderd; en de vijanden van Jesus konden toch, te midden der Paaschvreugde, hunne handlangers en krijgsknechten niet zoo spoedig verzamelen, of er bleef ligt een geruime tijd voor den goddelijken Heiland over, om in den Olijventuin te bidden. Langzaam, en nu eens sprekend, dan zwijgend, zal dus de gewijde schare van den Sion zijn afgedaald. Zijn ze dan door de Waterpoort, beneden Ophel, of door de Ooster- of Guldenpoort, bij Moria, de stad uitgegaan, in allen gevalle waren zij zeer spoedig in het dal Cedron 1), en was ook diens diep liggende, doch meestal drooge beek, waarschijnlijk over de Brug der Propheten 2), of anders over den hoogeren vóór de Schaapspoort gelegenen boog, met een paar stappen overschreden. 3)

1) Fl. Josephus noemt „de beek Cedron” (Ant. 8. 1) en „het dal Cedron” (Ant. 9. 7) Later is het dal de *vallei Josaphats* genoemd. Eusebius, in Onom. noemt het de *holle Josaphat*. Over den naam: *Het donkere* (of *troebele*, zie boven, Hfdst. 1). gl. Sepp. p. 1-8. Het *Zwarte* of *schaduw-dal*, om de diepte. Zie ook Reland, Pal. 294. Merkwaardig is de lezing bij Jo 18, 1 (in de meeste H. SS. bij Tissch. ook in 2 Reg. 15, 23 en 3 Reg. 15, 13 bij de LXX waarvan het gevoelen schijnt gekomen, dat de naam des dals zijnen oorsprong zou verschuldigd zijn aan de *cederboomen* die het dal overschaduwden. Maar men heeft opgemerkt, dat Salomon wel in sommige vlakten, doch niet in dergelijke valleijen cederboomen geplant heeft. Overigens had reeds dat dal den naam van *Cedron* ten tijde van David 2 Sam 15, 23. 2 Reg. 23, 4. 6. 12 (Hebr.)

2) Thol vgl. Sepp. tegenwoordig ruim 300 schreden van Gethsemane.

3) Latere reizigers spreken van eene steenen brug van éenen boog (Chateaubr. II p. 223 Thévenot, I. H. 32.) 17 voet hoog (V. Senden. Het heilig Land p. 225).

Of de volle maan in vollen luister aan den hemel prijkte, of dat ze veelligt eenigzins door nevelen bedekt was, kunnen wij moeilijk beslissen. De vochtige nachten, tijdens het voorjaar in Palestina niet ongewoon, de koude, die juist dezen nacht in Jerusalem heerschte, en vooral de fakkels en antaarnen, die reeds voorbereid worden door de vijanden van Jesus, dit alles zou misschien eenigerwijze voor het laatste kunnen pleiten. In elk geval was er licht genoeg, om de omliggende voorwerpen in het dal te onderscheiden, en den zoo bekenden weg naar Bethanië, door de Jerusalemsche tuinvelden, en langs de zuidelijke helling des Olijvenheuvels, te volgen.—

Jesus volgt dien echter niet verre. Hij wijkt, zoo als gezegd is, een weinig links, naar den kant van Samarië en Galilea, af, en houdt weldra stil, slechts eenige schreden 1) van den Cedron en diens bovenste brug. Hier ligt Gethsemane. 2) Het is het bevoorregt landgoed 3) met zijn lommerrijken hof 4), die alleen op deze aarde mag getuige zijn van den laatsten en heiligsten strijd des Heeren.

1) „Op een afstand van slechts 145 voet, vlak tegenover de bovenste brug” (V. Senden. Langen).

2) D. i. Olie- (Olijf)- pers. And. Langen. Oliepers Sepp. Gelijk in Joma f. 16 1 voorkomt *Beth—Semane, Olie—kamer* (plaats), in den tempel, waar de olie en de wijn bewaard werden. — Daar Olijf eigenlijk beteekent *Seita*, en die naam in verbindingen ook voorkomt (*Tesseita, Olijvenveld*, enz.) meent Schegg, dat de verklaring van *Gethsemanei* (volgens de beste H. SS.) of *gethsemane*, door *olijfpers*, onzeker is, en slaat dus eene andere: *uferrand* uferhöhe = Höhe) der *Fettigkeit* voor; welke echter, gelijk Langen te recht opmerkt, nog onzekerder is. And. *Olijvenveld*. of *vallei*. Lud. de *Oien* (Crit. S. p. 379) And. *torcular signorum*, ob *signa Novilunii* in *summo hujus montis vertice accensis facibus edita* (v. Ap. Reland p. 857) And. *Ohedal* gelijk bij *Isaias 22, 1* —

3) *Chorion* Mt. en Mr. d. i. „landgoed” — Vg. *Villa* = *praedium*. Schegg wil dat *Chorion* hier, en altijd, slechts een gewonen akker aanduidt (ein *Feldstücker*). —

1) Jo. 18, 1 — Uit het woord: er *was* besluit Dr. Sepp. dat deze tuin toen Joannes schreef, na de verwoesting der H. Stad, niet meer bestond. Doch dezelfde Evangelist (gelijk ook de H. Lucas) bezigt wel meer den verleden tijd, waar hij ongetwijfeld van zaken spreekt, die in zijnen tijd nog aanwezig waren. 3, 23; 4, 4. —

Geen wonder, dat dan ook heden nog deze plaats aan den godvruchtigen pelgrim (onder den Arabischen naam *Dsje-manje*, — getoond wordt. Het is een tuin tegen eene holle rots 1), van ongeveer 150 voet in het vierkant 2), en geheel met een lagen muur van gehouwen steen omsloten, waarin de plaats waarop eenmaal Judas stond, door de Turken met eenen muur is afgezet 3). Ook wijst men de plaats aan, bij den ingang des hofs, waar Jesus de acht leerlingen, en verder, waar Hij Petrus, Joannes en Jacobus achterliet. De plek, waarop Jesus bloed en water zweette, is eene onregelmatige grot, welks gewelf op drie ruwe pilaren rust. 4) „Het is eene natuurlijke rots-grot, waarin, zoo als de naam Gethsemane aanduidt, ten tijde des Verlossers, de olijven werden uitgeperst 5). Het licht valt er in door eene opening in het gewelf, dat door onregelmatige rotszuilen gedragen wordt.” „Deze grot, de „grot der doodsangst” geheeten, ligt nagenoeg een steenworp noordwaarts buiten den tegenwoordigen muur des hofs gesloten.” 6) —

1) Adrichomius. *Theatr. terrae Sanctae*.

2) „De hof van Olijven is thans op eene lengte (Oost— West) van 160 en eene breedte van 150 voet ommuurd, en heeft slechts ééne toegang door eene lage ijzeren deur”, *Pelgrimsreize naar het H. Land, door P. M. S. enz.*; van Senden t. a. p. —

3) De Géramb. — Van Senden. „In den noordhoek van de Oostzijde staat een klein huisje,” — met het opschrift: et hic tenuerunt eum. „De Muhammedanen hebben dit plekje ommuurd, als eene aarde die vervloekt is wegens het snood verraad, daar gepleegd.”

4) De Géramb; P. J. Bresson, *La Syrie et la terre Sainte*. Van Senden (Thévenot zegt: vier pilaren).

5) Vgl. Sepp. p. 129. De Oliemolens werden niet zelden in grotten geplaatst. Te dezer plaatse zal dus eene olijpers gestaan hebben, waarin men in den oogsttijd de olijven van boven kon inschudden, terwijl de plaats door het jaar verlaten, en den vreemdeling tot nachtverblijf dienstig kan geweest zijn.

6) P. M. S. t. a. pl. 20 voet volgens van Senden van de laatst genoemde plek, waar de 3 Apostelen insliepen. —

In den tuin bevinden zich nog acht 1) „eerbiedwaardige reuzenolijven, die, naar men veronderstelt, de getuigen van het gebed des Verlossers geweest zijn 2).” Zoo dat Jesus Christus, gelijk een begaafd schrijver heeft opgemerkt, „indien hij heden of morgen of op den derden dag weder kwam, zijne laatste zegepraal in de schaduw derzelfde stammen zou kunnen uitroepen, die de getuigenis van zijn laatsten strijd op aarde geweest zijn.” 3)

Dan, op den heiligen avondstond, waarop wij ons thans in den geest verplaatsen, is die ure nog niet gekomen. Het dal des gerigts is nog een „dal der tranen en der smarten.” 4) Het is nog in der waarheid „een dal der schaduwen des doods,” 5) waarin nog al de brandingen en al de golven van de gerechtigheid Gods, over den Messias moeten uitgestort worden. 6) —

Deze waarheid is ook den Heer geenszins onbekend. Doch Hij vreest niet. Wèl gevoelt Hij in zijn hart, in dat goddelijk Hart, dat zoo even nog, als middelaar Gods en der menschen, in volle zielsrust en kalmte over zijn heengaan en lijden gesproken heeft, — wèl gevoelt Hij daarin eene hevige ontroering, bij den eersten aanblik van den hof der smarten; maar Hij schrikt niet terug. Integendeel, Hij treedt moedig voort naar de plaats des doodstrijds; en aan den hof gekomen, die veellicht aan een zijner vrien-

1) „Zeven aan de Westzijde, en nog één iets verder in het Zuidwestelijk gedeelte boven de anderen eerbiedwekkend door uitgestrektheid en hooger ouderdom” (V. Send. l. c.) —

2) F. M. S. Zie hierover De Godsdienstvriend 1865. Vgl. Rosenmuller Alterthümer, en de and. aangehaalde Schrijvers. „Niemand, die weet, dat de Olijfboom uit zijnen oorspronkelijken stam weder opschiet, zal er zwarigheid in maken, om de herleeftde Olijven van het Oud-Gethsemane in dat geboomte te herkennen.” (V. Senden. l. c.) —

3) J. D. Hasebroek, De God des Hemels en de Bergen der aarde II bl. 175—

4) Zoo verklaart de H. Hieron. den naam *Kedron*.— 5) Ps. 22. —

6) Ps. 41, 8. —

den en volgelingen toebehoorde 1), gaat Hij binnen zonder schroom, en neemt zelfs zijne leerlingen met zich mede 2). Doch nu schijnt op eens eene diepe droefheid het Hart van den goddelijken Strijder te bevangen. Hij laat ten minste aanstonds acht leerlingen aan den ingang van den hof, 3) wijst hun de plaats waar Hij wil heengaan en zegt: „zit hier neder, tot dat ik heengegaan, ginds zal gebeden hebben”. Die plaats konden dan ook de discipelen, in een kleinen tuin, gemakkelijk zien; zij konden Jesus met de oogen volgen, en nog immer in zijne nabijheid bidden. Had overigens de goddelijke Leeraar reeds de vorige avonden op gelijke wijze gesproken, dan konden de discipelen nog ligter inzien, wat hun te doen stond; maar in elk geval was het duidelijk, dat zij met Hem moesten *waken* en *bidden*. He-las! wat kunnen wij verwachten van zoo zeer vermoeide, bedroefde, en in de deugd nog zoo zwakke Apostelen?

1) Sommigen denken aan Nicodémus, of Joseph van Arimathea, welke laatste toch eenen tuin in de nabijheid van Golgotha had.

2) Jo 18, 1. Waar hij dit duidelijk zegt.

3) Sommigen zeggen: In Gethsemane, terwijl Hij de drie bevoorregten mede in den tuin nam. (A. Lap) And. gissen, dat de 8 in de woning van Jesus vriend in Gethsemane zijn gebleven (Olsh.), of misschien in eene grot of andere plaats, zoodat ze eens ingeslapen van Jesus gevangenneming niets bemerkten. (Schegg) (?).

DE EENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Jesus gebed en doodsangst in Gethsemane.

Is de mensch nog verre van het gevaar verwijderd, dan vreest hij gewoonlijk niet. Maar rukt het aan, komt het nabij, vertoont het zich in al zijn kleuren, en met die verschrikkingen, vooral des doods, die het kan medebrengen en voor zich uitzenden; dan wordt hij meestal met vrees bevangen, en beeft hij van schrik terug. Niet zoo de Heer. Hij is mensch, ja; maar Hij is ook God. Hij kan lijden, maar niet meer dan Hij wil; Hij is als mensch aan menschelijke aandoeningen, in zoo ver Hij wil, onderworpen; maar Hij kan er niet door verrast worden. Schrik en angst kunnen Hem, naar zijn goedvinden, bevangen; overvallen kunnen zij Hem niet.

Maar zie! ook hunne ure is eindelijk gekomen. „Het gebed (voor Hem zelven, voor de zijnen, en voor ons) is geëindigd, zegt de H. Augustinus, het lijden begint”. God wil: en een legioen van smarten daalt uit den hemel neder, en wordt opgenomen in eene beminrende ziel, en gekoesterd door een al te zeer liefhebbend hart. Misschien was er reeds als een voorsmaak van aanwezig toen Jesus de eerste acht leerlingen aan den ingang des Olijvenhofs achterliet. In allen gevalle begint van nu aan de strijd, waarvan zelfs de drie uitverkoren leerlingen geen geheel onmiddellijke getuigen mogen zijn. Meer dan ooit is het dus nu zake, geen enkel woord der HH. Schrijvers te laten ver-

loren gaan, en hun eenvoudig maar altoos getrouw verhaal met alle aandacht te lezen en te overwegen.

Matth. XXVI.

37. En Petrus en de twee zonen van Zebedeus met zich genomen hebbende, begon Hij bedroefd en beangst te worden.

38. Alsdan zegt Hij tot hen: Mijne ziel is bedroefd tot der dood toe: blijft hier en waakt met mij.

39. En een weinig voortgegaan zijnde viel Hij neder op zijn aangezicht, biddende

en zeggende:

Mijn Vader!
indien het mogelijk is, laat dezen kelk 2) mij voorbijgaan; nogthans niet gelijk ik wil, maar gelijk gij (wilt).

Marc. XIV.

33. En Hij nam met zich Petrus, Jacobus en Joannes en begon ontroerd en zeer beangst te worden.

34. En Hij zegt tot hen: Mijne ziel is bedroefd tot der dood toe: blijft hier en waakt.

35. En een weinig voortgegaan zijnde viel Hij neder ter aarde: en bad, dat die ure, indien het geschieden kon, Hem mogt voorbijgaan.

36. En Hij zeide:

Abba! Vader!
alles is bij u mogelijk; neem dezen kelk van mij weg, nogthans, niet wat ik wil, maar wat Gij (wilt).

Luc. XXII.

40. En toen Hij ter plaatse gekomen was.

zeide Hij tot hen:

Bidt dat 1) gij niet in bekoring komt.

41. En Hij scheidde zich van hen af, een steenworp ver; en nedergeknield zijnde bad Hij;

42. Zeggende:

Vader!
indien gij wilt, neem dezen kelk van mij weg, nogthans niet mijn wil, maar de uwe geschiede!

1) Volg. Beelen en and. is hier de inhoud des gebeds aangeduid. In 't Grieksch staat hier de onbepaalde wijs: *non intrare*, elders overal *ut*. Beneden Luc. 22, 40. Mt. 26, 41. 2) Lipm. Van mij voorbijgaan.

Matth. XXVI.

40. En Hij komt tot zijne leerlingen en vindt hen slapende, en Hij zegt tot Petrus: zoo kondet gijlieden niet één uur met mij waken?

41. Waakt en bidt opdat gij niet in bekoring komt. De geest is wel gewillig, maar het vleesch zwak.

42. Wederom ten tweede male ging Hij heen, en bad, zeggende: Mijn Vader, indien deze kelk niet kan voorbijgaan, tenzij ik hem drinke, uw wil geschiede!

43. En Hij kwam wederom 1) en vond hen slapende: want hunne oogen waren bezwaard.

44. En hen verlaten hebbende, ging Hij wederom heen, en bad ten derde male, dezelfde woorden zeggende.

Marc. XIV.

37. En Hij komt en vindt hen slapende, en Hij zegt tot Petrus: Simon! slaapt gij? Gij kondet niet één uur waken?

38. Waakt en bidt opdat gij niet in bekoring komt. De geest is wel gewillig, maar het vleesch is zwak.

39. En wederom heengaan- de, bad Hij dezelfde woorden sprekende:

40. En teruggekeerd, vond Hij hen wederom slapende, (want hunne oogen waren bezwaard); en zij wisten niet, wat zij Hem zouden antwoorden.

Luc. XXII.

43. En Hem verscheen een Engel van den hemel, die Hem versterkte. En in doodsangst geraakt zijnde, bad Hij te meer.

44. En zijn zweet werd als druppelen bloed, dat op de aarde nederdroop 2).

1) Naar 't Grieksch: Hij vond hen wederom slapende (gel. bij den H. Marc).

2) Beelen: dat affdruipt (tegenw. tijd); doch het *deelwoord* moet hier door het *imperf.* omschreven worden, om niet als ware het eene voortdurende eigenschap der bloeddruppelen aan te duiden. (Zie Schegg, bl. 564).

Matth. XXVI.

45. Alsdan komt Hij tot zijne leerlingen en zegt tot hen:

Slaapt nu, en rust!

Zie! het uur is genaderd, en de Zoon des menschen zal overgeleverd worden in de handen der zondaren.

46. Staat op, laat ons gaan! Zie, die mij zal overleveren is nabij.

Marc. XIV.

41. En Hij komt ten derden male en zegt tot hen:

Slaapt nu en rust. Het is genoeg!

Het uur is gekomen; zie, de Zoon des menschen zal overgeleverd worden in de handen der zondaren.

42. Staat op, laat ons gaan! Zie, die mij zal overleveren, is nabij.

Luc. XXII.

45. En van het gebed opgestaan zijnde, en tot zijne leerlingen gekomen, vond Hij hen slapende van droefheid.

46. En Hij zeide tot hen:

Wat slaapt gij?

Staat op en bidt opdat gij niet in bekoring komt!

Wij zien hier wederom, zoo als doorgaans, het verhaal der H. Geschiedschrijvers van den éénen door den anderen aangevuld. De H. Lucas noemt de plaats niet, waarheen Jesus zich begeven had. Slechts heeft hij opgemerkt, dat de Verlosser „volgens gewoonte” naar den Olijfberg uitging, en door zijne leerlingen gevolgd werd 1). Ook maakt hij geen gewag van de scheiding tusschen de eerste acht en de drie bevoorregte discipelen, en zegt evenmin regtstreeks dat Jesus driemaal gebeden heeft. Overigens heeft hij verscheidene trekken aan het tafereel toegevoegd, en zijn wij het verhaal van Jesus bloedzweet aan zijne pen verschuldigd. De H. Joannes vond er niets bij te voegen; ofschoon hij zelf één der voornaamste, één der bevoorregte getuigen van

1) XXII, 30. Boven Hfdst. XVIII.

dit hoofdfeit geweest was. Zijn stilzwijgen is een nieuw bewijs voor de naauwkeurigheid des verhaals door zijne voorgangers geboekt, en toont wederom zijn doel, om bij voorkeur datgene mede te deelen, wat nog niet was verhaald.

Volgen wij nu onzen goddelijken Hoogepriester in het Heilig der Heiligen. —

Dat Hij derwaarts ging, om te bidden, had Jesus reeds aan de acht leerlingen bekend gemaakt; doch Hij heeft iets meer te zeggen aan zijne bijzondere vrienden, die Hem ook nu nog een eind wegs vergezellen. Het zijn Petrus en de twee zonen van Zebedeus, Joannes, dien Jesus lief had, en Jacobus, de Meerdere, wij kunnen zeggen: de vertegenwoordigers van het geloof, de hoop, en de liefde, die overal en altijd digter bij onzen goddelijken Heiland zijn. Schenkt Hij hun dit voorregt, omdat zij minder aan zijn lijden zullen geërgerd worden? Was het, dewijl Hij meer op dezen dan op de anderen vertrouwde, en aan hen meer durfde toevertrouwen? Misschien, om ons te leeren, hoe onder de vrienden ook boezemvrienden kunnen uitgekozen worden? Zeker is het, dat dezen bij uitstek tegen den strijd waren gehard, dat zij meermalen als in den geheimen raad des Heeren waren toegelaten; dat zij meer in 't bijzonder Jesus magt over den dood, bij de opwekking van Jairus dochter, Jesus glorie, „als die van den eengeborene des Vaders”, op de kruinen des Thabors, hadden aanschouwd. En het is even zeker, Jesus weet het, — dat zij eenmaal op bijzonder krachtige wijze voor deze waarheid getuigenis zullen afleggen, dat Joannes, de adelaar van het Nieuw Verbond, ons ook op die glorie zal doen staren, 1) en Petrus, het hoofd van Jesus' kerk, de getuige zijns lijdens 2), ook voor die heerlijkheid getuigenis

1) Jo. I, 14. — 2) 1 Petr. 5, 1. —

zal geven. 3) „Vidimus gloriam ejus”. „Testis Christi passionum.”

Petrus! Joannes en Jacobus! ziet dan wel toe; waakt en bidt; let op uw goddelijk toonbeeld, en leert ons duidelijk de tegenstelling en het verband tusschen de glorie des Thabors en Gethsemane's smarten.

Naauwelijks is Jesus eenige schreden van de eerst achtergelaten leerlingen verwijderd, of Hij *begint* droevig te worden. *Hij begint*, waar en wanneer Hij wil. Toen Hij met de andere, misschien nog zwakkere leerlingen, spreken- de was, begon Hij niet. Bij het instellen des Nieuwen Verbonds, bij zijne heilige en hoogepriesterlijke offerbede begon Hij niet. Maar nu begint Hij, gelijk het betaamt en meer geschiedt, te midden zijner vertrouwdste vrienden, en evenzeer te midden des heiligen tuins, waarin zijn eerste offerbloed moet vloeijen. En Hij begint zoo plotseling, en zoo hevig, dat het ons ongetwijfeld allen moet verbazen, wat wij ook denken, en wie wij ook zijn.

Herinnert gij u nog de heerlijke belofte: „Betrouwt, ik heb de wereld overwonnen”? Is het niet, of gij 't nog hoor- det: „Ik ben de weg, de waarheid, en het leven”? Ruischen niet nog voortdurend over den Moria en Sion die goddelijke woorden: „Ik heb allervurigst verlangd dit Pascha met u te eten.” „Dit is het bloed des Nieuwen Verbonds”! „Vader! ik heb uw werk volbragt”? — En ziet nu! daar wordt de Vreugde bedroefd, de Moed beangst, de Gelukzalige benaauwd en beklemd en geprangd door eenen meer dan doodelijken angst en bijkans teruggeschrikt uit den hof, eer zijn *werk* nog voor goed is aangevat en begonnen. —

Geen vreeze nogthans! Daar rijst, dunkt mij, het beeld van den Priester Gods, *Melchisedech*, die eens in dit eigen *Koningsdal* de voorbeduidende offergaven heeft opgedragen, voor

den geest van den eeuwigen Offeraar naar Melchisedechs wijze. Zijn offer is naar diens wijze begonnen; slechts voortgezet, bekrachtigd, voltooid moet het nog worden. Het koste dus ook wat het koste, terugtreden kan Hij niet meer.

En Hij wil het ook niet.

Maar waartoe dan droefvig zijn?

Waartoe? — Uit liefde.

Men heeft dikwijls gevraagd, en vraagt nog menigwerf (en helaas! sommigen hebben zich vaak aan dit feit geërgerd): hoe en waarom onze goddelijke Zaligmaker zulke droefheid, en zulk eenen angst in zijne heilige ziel heeft kunnen toelaten? En men heeft even dikwijls op de verschillendste wijzen die vragen beantwoord. Maar is het dan wonder dat Hij, die sterven kon, omdat Hij het wilde, en die sterven wilde, omdat Hij beminde, ook het bitterste des kelks voor ons heeft geledigd? — Doch wat vraag ik? Het is wonder ja, dat God ons zóó zeer bemind heeft; maar dat Hij het doen *kon*, Hij, de eeuwige, oneindige liefde, dit is toch voorzeker geen wonder, dit is veeleer de natuur zijner liefde zelve.

Maar strijdt dan deze droefheid, die angst, dat bennauwd en verslagen zijn, niet geheel en volkomen met den aard van den Godmensch? Integendeel. De menschelijke natuur van Christus, is eene ware menschelijke natuur. Zij is zelfstandig van de goddelijke onderscheiden, alhoewel zij er formeel tot één persoon meê verbonden is. Zij *kan* dus lijden, indien Hij *wil* lijden; en is zelfs, als zoodanig, aan vreugde en droefheid onderworpen. Wèl kan dit lijden Hem niet overvallen. Wèl heerscht in Jesus altijd de godheid als een almachtige Koning op een uitverkoren troon; wèl kan in Hem de droefheid de vreugde niet uitsluiten, welke

Hij voortdurend als God en aanschouwer der godheid geniet. Maar dit genot kan met de droefheid zamengaan. Die almogende Godheid kan een heerscher neven, of liever onder zich toelaten. En Hij, die door angst en smart niet kan verrast, of, gelijk wij, niet kan voorkomen en overvallen worden, Hij kan ze tot zich roepen, door zijn magtig woord; Hij kan de kracht en als de uitstralingen der godheid belletten, ze door haar glansen terstond te verdrijven en onmogelijk te maken.

Doch waartoe meer? — Kon Jesus sterven? Mogt Hij sterven? — Waarom zou Hij dan den angst niet mogen gevoelen, dien het sterven met zich brengt? — Omdat Hij geene zonde had, geene hebben kon? — Dit sloot dan ook den dood zelven uit. Omdat het niet betaamde? Maar het betaamde juist. „Want het betaamde Hem, om wien „alles, en door wien alles, — dat Hij, die vele kinderen „tot de heerlijkheid leiden zou, den bewerker van hun heil „door *het lijden* zou volmaken.” Het betaamde Hem, die „zich niet schaamt ons broeders te noemen, ook als onze „broeder aan vleesch en bloed deelachtig geworden even „als wij, — in alles den broederen gelijk te worden, om „een barmhartig en getrouw hoogepriester, bij God, te zijn, „ten einde de zonden des volks te verzoenen. Want in het „lijden, waardoor Hij zelf is beproefd geworden, kan hij hun, „die beproefd worden, te hulp komen 1)”. Hij zelf leerde daardoor gehoorzaamheid; ons leerde Hij daardoor liefde. Voor zich zelven gevoelde Hij zoo de kracht des lijdens; ons wekte Hij op om met Hem te lijden. —

Doch waar zouden wij eindigen, wilden wij de diepte peilen van al zijn zielesmartten, of al de redenen opsommen, die hier-

1) Hebr. II.

voor en hieromtrent reeds door onze Vaderen zijn in 't midden gebragt? Wij voor ons werpen in die goddelijke diepte geen peillood uit, en houden slechts, voor het oogenblik, ons oogen ons hart op de eigen woorden der HH. Evangelieschrijvers gevestigd.

Wat Jesus lijdt, waarom Hij bedroefd is, en wat Hij bidt, is ons duidelijk aangetoond; wat Hij vraagt is het wegnemen des kelks, het voorbijgaan der ure 1). En zijn kelk en zijne ure, — wat is het anders dan zijn lijden, zijn dood, zijn kruis, met al hetgeen daarmede onmiddellijk verbonden is 2). Hij is dus niet bedroefd en bevreesd, alleen uit medelijden met de zijnen, ook niet slechts biddende om bevrijding van den tegenwoordigen angst. Hij is, eerst en vooral, beangstigd, door de levendige voorstelling en het goddelijk besef van zijn aanstaanden dood en zijn allerbitterst lijden, zaken, die Hij waarlijk, maar met vrijen wil vreesst; en Hij is biddende, om bevrijding van dien eigen kelk, dien Hij eerst zoo hartelijk en zoo vurig verlangd had.

Maar is Hij dan veranderlijk, als wij? Is Hij minder moedig, dan sommigen der zijnen, die onverschrokken den dood zullen te gemoet gaan? Vreesachtig en reeds terugbevende voor den strijd, nu nog geen vijand, geen zweem van gevaar zich voor Hem opdoet? Verre van ons de godslastering! Hij is de sterkste, die slechts vreesst, waar en wanneer Hij wil. Hij, de onveranderlijke, die zijnen wil aan Gods wil bindt. Hij, de moedigste, en magtigste tevens, die zóó lijdt, dat door een blik op hem, alle martelaren moed, en alle lijdens kracht ontvangen, om eenige smarten van eene geheel andere soort, en lijden, met het zijne niet te vergelijken, te kunnen verduren.

1) Mr. vs. 35, en vgl. vs. 41; dan verder Jo. 12. 27, Mt. 26, 45. Jo. 2, 4; 7, 30; 8, 20; 13, 1; 12, 11. Mt 20, 22. 23 Mr. 10, 38.

2) Zoo Hier. Hil., zie A Lap. en Mald.

Ja; en Hij is ook daarom der martelaren Koning! Maar toch niet daarom alleen. De folteringen der martelaren zelve, het lijden van al de zijnen, het zijn ook zijne folteringen, zijne smarten. Het Hoofd voelt ze vooraf in zijne toekomstige ledematen. Voeg er bij de smarten zijner onvergelykelijke Moeder, wier betraande oogen Hij op den kruisweg aanstaren, wier doorboord Hart Hij van het kruis aanschouwen zal. Voeg er bij de laauwheid zijner leerlingen, de ondankbaarheid en eindelijke verwerping zijns bevoorregten volks, de zorgeloosheid en onverschilligheid van zoo velen, voor wie het kruis eene ergernis, zijn lijden eene dwaasheid zal blijven. Beschouw eindelijk de voor ons onbegrijpelijke geschiktheid, en fijngevoeligheid van den persoon, die lijdt, en de grootste, en onbeschrijfelijkste, en onvergelykelijkste smarten die Hij zal doorstaan. En dan, — de dood! — De dood, voor dien zondelooze meer strijdig dan voor ons eene volkomene vernietiging zou zijn. De dood, — door verraad en ondankbaren nijd berokkend. De dood, in den bloei zijns levens, te midden van naamlooze smarten, op de schandelijkste en voor den mensch onteerendste wijze te ondergaan. De dood eindelijk, wat alles zegt, de straf der zonde, — en dit voor den Godmensch, Jesus, naar zijne goddelijke natuur het eeuwig woord des Vaders!

Gewis! tot Hem was het niet gesproken: *morte morieris*: gij zult den dood sterven; 1) maar van Hem was het gezegd: „ons aller misdaden heeft God op Hem geladen.” 2) Tot Hem was het niet gezegd: „distelen en doornen zal u de gevloekte aarde voortbrengen;” 3) maar Hij zelf was de ram „vastgeraakt in onze doornen,” 4) om in onze plaats te sterven.

Toen Adam gezondigd had, zeide God straffend: „Zie! Adam

1) Gen. 2, 17. 2) Is. 53, 6. 3) Gen. 3, 18. 4) Gen. 22, 13.

is geworden als één uit ons, wetende goed en kwaad." Thans kan Adam het woord omkeeren en tot Eva zeggen: „Zie! nu is ook God geworden, als één onzer, kennende al onze smart." — Ach! wie zal de droefheid schetsen, die Adam bevangen heeft, toen Hij zijnen Vader beleedigd, en zijne kroon, zijn scepter, zijn rijk, alles had verloren? Maar wie zal dan de smart beschrijven, waardoor de tweede Adam dat alles herwinnen moet? Is zijn oog reiner dan de zon, zijn hart heiliger dan de hemel, zijne ziel zondeloos en niet in staat te zondigen niet alleen, maar vervuld met een goddelijken afschuw van alles wat naar zonde zweemt, wat moeten dan die zonden doen, duizenden, millioenen, die Hem thans als ter nederdrukken, beangstigen, verpletteren, — in zijn paradijs van smarten? —

Verbeelden wij ons zelve slechts eenige punten van hetgeen wij *nu* weten, wat Jesus *toen* wist, en zich zelve vrijwillig voor den geest bracht, om den kelk, dien Hij voor ons drinken zou, nog bitterder te maken, — hoe ligt zullen wij het, ten minste eenigzins, gevoelen! De Almagtige geboeid, om de bandeloze grillen van zijn ondankbaar schepsel. De Alwetende bespot, om de roekeloze blindheid van een onverstandigen aardworm, die Hem toeroept: „Hij ziet ons niet." De Heilige der heiligen van alles ontbloot, en als de gemeenste der slaven aan een kolom gegeeseld. De Koning der koningen voor den trotschen en weerspannigen knecht, met doornen gekroond, en met een rieten scepter en hennende toejuichingen uitgelagchen. De Heer der Glorie, voor de zonden der geheele wereld, naakt aan een schandpaal geklonken, gemarteld, gefolterd, en om den vloek weg te nemen, zelf een vloek geworden, „factus maledictum." Almagtige God! Wat behoeven wij meer? Was het niet genoeg (zoo Jesus wilde), om den Godmensch den onbe-

schrijfelijksten, den doodelijksten angst te doen gevoelen? Niet genoeg om Hem te doen wegkripen van smarte, te doen sterven van schande?

Hij is Priester, ja; maar Hij is ook offerlam. Als Priester zal Hij het offer brengen, het koste wat het koste; maar het lam beeft, niet zonder reden, voor de slagting. Als offeraar treedt Hij niet terug, en begeert Hij ook nu nog gedoopt te worden met het doopsel zijns bloed; maar als offerlam mag Hij wel sidderen, eer Hij verwinnen zal, als Juda s Leeuw. Als Abraham omknelt Hij het slagtmes; maar als Isaak, — ziet Hij natuurlijk uit naar een ander offer.

Abraham en Isaak! welke namen hebben wij daar genoemd! Was het niet in dit eigen dal, dat zij eens hunne jongeren achterlieten, als „zij van verre den berg Moria aanschouwden”? Maar welk een onderscheid! Isaak kon nog vragen naar het lam ten brandoffer bestemd; Jesus kan dit niet. Abraham kon nog hopen en hoopte nog, „tegen de hoop op hoop;” voor Jesus is geene hoop meer over. Is Hij de onschuldige; Hij is juist daarom de ten offer verkorene. Is Hij de doodsbenauwde; het is juist, dewijl Hij is de Alwetende God.

Wat blijft Hem dan over? — De dood. Alleen zal die nog worden voorafgegaan door doodelijken angst en benauwende vreeze, wier hevigheid wij wel niet kunnen gevoelen, maar toch eenigzins kunnen afleiden, zoowel uit het verhaal der HH. Schrijvers, als uit Jesus eigen woorden, en uit hetgeen onze oogen op zijn gelaat en in zijn geheel ligchaamstoestand aanschouwen.

Opmerkelijk zijn vooreerst de uitdrukkingen, door de gewijde Schrijvers gebezigd. De eerste drukt de droefheid in het algemeen uit 1); maar toch zulk eene droefheid, die

1) Vgl. 't Grieksch *Lupeo*.

eene grievende smart der ziel is, en zulk eene als Jesus zelf, wegeus zijn heengaan, aan zijne leerlingen voorspeld had: „gij zult bedroefd zijn.” De tweede 1) geeft meer te kennen, en beteekent eene groote, volgens sommigen zelfs doodelijke droefheid, of liever een geweldigen angst, te gelijk met een verlaten, ongetroost of zonder hulp zijn, zoowel uiterlijk als inwendig. — De derde 2) voegt er een schrik bij, en eene verbazing of verslagenheid, als of er op eens iets voor den geest van Jesus opkwam, dat Hem ganschelijk nedersloeg. De vierde 3) eindelijk is niets minder dan de doodstrijd zelf, een strijd waarin Jesus, ten minste op het einde, geraakt, en die ons al het verschrikkelijke van dit strijduur met éénen trek teekent. Hierbij behoeven wij niets te voegen. Wie dien doodsangst gevoeld heeft, kan hier eenigzins oordeelen. Eenigzins; want Hij heeft zeker noch het ligchaam, noch de ziel, noch de kennis, noch de heiligheid van Jesus. Wie het niet ondervonden heeft, kan het niet beschrijven. Allen weten wij, dat de bloote gedachte van te sterven ons kan doen sidderen. Wat zal het sterven zelf zijn? en dan, zulk een dood, als die van Jesus was! En dit voer Hem, den Onsterfelijke zelve!

Wilden wij hier iets bijvoegen, wij zouden het liefst verwijzen naar het woord der voorzegging, misschien toch door de vervulling nog verre overtroffen. Hoe krachtig is daar anders de strijd des goddelijken Lijders of regtstreeks of in zijn vóórbeeld afgemaald! Zie! „Het water” (der verdrukking) is tot aan zijne ziel gekomen. Hij zinkt weg in het diepe slijk, en er is geen grond. Hij komt dieper en dieper in de kolken der zee; en de vloed overstelpt Hem. Dan roept Hij met lui-

---

1) Grieksche tekst. Adameinein. Mt. 26, 37 en Mr. 14, 33. Zie Wetst., Wolf, — Hesychius z. Pasor. 2) *Ektthambeisthai* Mr. 14, 33. Vgl. Mr. 9, 15. — 3) *Agonia*. Luc. 22, 41. —

der stem; zijn keel is er van ontstoken; zijne oogen bezwijken, terwijl Hij hoopt op zijnen God. — Hij is ontroerd, en met smaad en schande overladen. En bij dat alles staat Hij daar alleen „zoekend naar een vertrooster, en er geen vindende; omziende naar iemand, die met Hem lijdt, en er is niemand.” 1)

Dan, waartoe nog woorden uit de rollen der propheten opgezocht, nu de woorden en handelingen van den Propheet der propheten zelve ons toespreken? Nooit voorzeker was Hij ontevreden, kon Hij ontevreden zijn met den wil zijns Vaders. Nooit klaagde Hij tegen God. Te overdrijven zelfs was Hem onmogelijk. En toch! hoe levendig, hoe krachtig is het uitgedrukt, wat Hij nu aan zijne lievelingen mededeelt, waar elke zin, elk woord ons de hevigheid zijner droefheid afmaakt. Reeds van den aanvang des hofs deed Hem die droefheid, zoo als het gaat, naar de eenzaamheid verlangen. Maar het was, als of Hij nog eenigen troost in eene laatste ontboezeming vinden zou. Ook om die reden werden de drie bevoorregten medegenomen. Maar thans kan Hij, als 't ware, ook hun gezelschap niet meer verdragen. Zijn hart klopt te hevig; zijne ziel wordt al te zeer bedroefd; angst en vreeze prangen Hem te geweldig. Hij wil dus alleen zijn, en toch niet alleen. Hij wenscht dat ze bij Hem blijven, hoewel op een kleinen afstand. Hij gebiedt hun in zijne nabijheid, en met Hem te bidden; en Hij geeft hun zelfs de redenen voor beide aan.

Luister dus, bevoorregt drietal! Werp uwe blikken op uwen goddelijken Meester! En schrijf het bleeke van zijn heilig gelaat, de tranen in zijn goddelijk oog, het weemoedige in al zijne trekken, o schrijf het niet toe aan een oogenblikkelijk opwellend gevoel, veel minder aan het sombere dezer schaduwrijke tuinen, of aan het bleeke licht der volle maan

1) Ps. 68.

in dit diepe dal; maar let veeleer op den zin zijner woorden, en lees, door zijne oogen, in zijn goddelijk Hart; want „waar het Hart vol van is, daar vloeit de mond van over,” en daar is ook het gelaat een onbedriegelijke spiegel van.

„*Mijne ziel*, zegt Jesus, is *bedroefd*, geheel bedroefd, 1) door en door bedroefd, tot den dood, „dat wil zeggen: tot stervens toe bedroefd”. 2) Ik bezwijk en sterf bijkans van droefheid. Nam die droefheid nog een weinig toe en liet ik ze nog iets zwaarder op mijn harte wegen, het Hart zou breken onder dien last en ik zou van droefheid sterven 3).

Om die eigen reden gaat Jesus voort (want de bedroefde is niet gaarne alleen): „Blijft dus hier, en waakt met mij”. Laat mij niet alleen, maar blijft bij mij, om mij te vertroosten 4), en waakt met mij om mijnen doodstrijd ten minste eenigermate te verligten.

Goddelijk schouwspel! Die komt om *onze* zwakheid op zich te nemen, en om *ons* te versterken, zoekt vertroosting en sterking bij de zijnen, die ze niet kunnen, niet zullen geven. Hij zelf wist het. Want, wat u aangaat,”

„Bidt, zegt Hij, dat gij niet in bekoring komt. — Hij zegt niet, bidt, dat gij niet in bekoring vallet; maar zelfs dat gij voor de verzoeking bewaard blijft. Het is veiliger niet te strijden, dan zich aan het gevaar van overwonnen te worden bloot te stellen. God is magtig genoeg, om ons ook in 't nijpendst gevaar te behoeden; maar Hij zal het slechts dan doen, als wij zelve, onze zwakheid erkennende, tot Hem gebeden hebben, dat Hij ons niet eens in het ge-

1) *Perilupos* waarin *peri* de beteekenis versterkt. Vgl. Luc. 18, 23. 24.

2) Somm. nieuweren: „zoodat zij den dood wensch (—Jon. 4, 9); doch het is iets anders: treurig tot den dood toe, en iets anders: Ongeduldig tot den dood toe (zoo als Jonas was). —

3) A Lap., Beelen, and Elders komt deze spreekwijs niet voor in de H. Schrift. Maar deze zin blijkt duidelijk. 4) z. A Lap., enz.

vaar van Hem te vergrammen late komen 1). Voor de Apostelen nu is een groot gevaar op handen. Hetgeen zij thans in Jesus zien en weldra in Hem zullen zien, is wèl in staat hun geloof te doen wankelen. Dat zij dus bidden voor zich zelve, waken met Jesus, strijden op die eigen plek, waar de Meester hen geplaatst heeft, dit is de laatste wensch en wil van hunnen goddelijken Leeraar.

Was het misschien eene nevedachte aan hunne aanstaande ongetrouwheid, die nu mede helpt, om den angst en de smart van Jesus tot het hoogste te doen klimmen? — Is het ook hierom dat zich de Heiland van de uitverkorenen verwijderd? — Geheel bij hen blijven kan Hij althans niet meer. De uiterste droefheid strijdt liefst alleen; ook zal zij Hem dwingen, zich ter aarde neder te werpen, om te bidden, hetgeen Hij toch in de onmiddellijke nabijheid zijner leerlingen niet goed doen kan. Hij verwijdert zich dus, maar als met een zeker geweld; Hij scheurt zich af 2) van zijne vrienden, als of Hij nog niet gaarne scheiden wilde; en begeeft zich nu, misschien met wat rasse ofschoon wankelen schreden, den afstand van een steenworp 3) verder, en valt daar neder.

Hij valt neder, de God des hemels, eerst misschien nog knielende 4), maar weldra op zijn aangezigt, de handen uitgestrekt, plat ter aarde 5). — Hij valt neder, de tweede Adam, niet in die zoete sluimering, waarin aan den eersten zijne wederhelft geschonken werd; maar in doodsangst en doodstrijd beide, waarin Hij zijne Bruid voor zich moet ver-

1) Z. Mald., A Lap. — Hieron., Beda, en and. verstaan de bede van niet in de bekoring te komen (of te vallen) van het overwinnen der bekoring; zoo dat het ingaan in de bekoring zou zijn: het overstelpt worden door de verzoeking, als door een stroom, gelijk de H. Cyrillus van Jerusaleem het uitdrukt. (Cat. V.) — 2) Zie over 't Grieksche woord Schegg, Olsh. c. 3) Lucas vs. 41. — 4) Luc. vs. 41. — 5) Mt. Mr.—

overen. Hij valt neder, de Middelaar Gods en der menschen, niet smeekende voor zijne eigene zonden, wat Hij niet behoeft, maar toch biddende voor zich zelve, waarlijk biddende, als of Hij ging bezwijken vóór het werk, onder den last *onzer* zonden. O, welk eene droefheid, welk een ootmoed, welk een eerbied! Maar ook, welk eene liefde!

Zie! daar ligt Hij, als of Hij ons allen, in ons aardrijk, omhelsde; in die aarde, welke Hij zelf gevloekt heeft, maar thans gaat afwassen in zijne tranen, in zijn zweet en in zijn bloed. Daar ligt Hij, in den beginne nog, door zijne Apostelen, door ons, nagestaard; maar helaas! hoe spoedig, hoe dikwijls, ondankbaar vergeten!

En toch, welk een schouwspel! In zijn *binnenste* zijn angst en vreeze, bij het aanschouwen van den wrangsten en bittersten der kelken, die wel ooit door Gods geregten toorn is vol geschonken voor een mensch. *Onder* Hem woedt de hel, Satan, eens van Hem geweken voor een tijd 1), en nu veellicht de laatste kans beproevende om Hem nog eens te kwellen. *Nabij* Hem zijn de zijnen, maar helaas! reeds slapende en Hem alleen latende in den strijd. *Rondom* Hem de Engelen, maar nu niet komende om Hem te dienen, als in de woestijn, maar slechts rustige toeschouwers van den ijsselijken kamp. *Daar boven* de hemelsche Vader zelf, ja, maar nu niet met die liefelijke woorden, als welke daar eens ruischten aan den oever des Jordaans: „deze is mijn welbeminde Zoon in wien ik mijn welbehagen heb;” maar veeleer met die verplettende donderstemme, als die daar klonk in het te sluiten Paradijs: „morte morieris; gij moet den dood sterven.”

Nog eens: welk een tooneel! Maar is het dan nog wonder dat Hij nu bidden zal, dat die ure, die verschrikkelijke

1) Luc. 4, 13.

ure „des lijdens en des doods, indien het mogelijk is, Hem moge voorbijgaan” 1)² Is het wonder, dat Hij, ook ons ter leering en voorbeeld, vragen zal, dat deze kelk, indien het geschieden kan, van Hem worde weggenomen? O neen! de Zone Gods en des menschen ligt hier als knecht voor den Heer. Hij ligt als het lam ter slagbank bereid. Hij is reeds de ram in onze doornen verward. Hij *moet* sterven, en *wil* sterven, omdat de Vader die in de hemelen is, het wil; maar Hij blijft immer Gods en des menschen Zoon. Gods Zoon, die al het verschrikkelijke des doods, vooral dezes doods, en der zonde kent; des menschen zoon, die er al het ijselijke en afgrijselijke van gevoelt. Geen wonder dus, dat de menschelijke natuur juist nu, nu de kelk wordt aangeboden, daarvoor terugdeinst. Geen wonder, dat zij beeft voor die akeligste aller uren, en zoo tevens ons laat zien, laat gevoelen, dat zij waarachtig lijdt, dat zij lijdt naar menschen wijs, ofschoon meer, dan de mensch lijden kan, terwijl zij bidt, gelijk wij moeten bidden, als ook ons de hand des Heeren treffen zal. Zekerlijk! Jesus wist, wat de Vader nu eens had besloten. In dien zin was de verwijdering dezes kelks niet mogelijk. Maar aan zulk eenen kelk, vol van de bitterste smarten, en zonder de minste vertroosting, zoude daaraan ook niets te veranderen zijn? Ach neen! ook dit wist Jesus. Maar Hij mogt toch zijne begeerte, den wensch zijner menschelijke natuur aan den Vader, en vooral aan ons doen kennen; Hij mogt op die wijze te meer deen uitkomen, hoe innig, hoe onafscheidbaar vast zijn eigenlijke, niet slechts goddelijke, maar ook menschelijke wil met den wil des Vaders vereenigd was. Dit doet Hij.

„*Abba!* 2) *Mijn Vader*, zoo vangt Hij dus aan, — met

1) Marc. vs. 35. — 2) Mrc. vs. 36.

welk woord ons de H. Marcus niet alleen de taal, waarin Jesus bad 1), maar ook ongetwijfeld de hartelijkheid en vertrouwelijkheid van Jesus bidden, heeft willen afschilderen, — *Abba! Mijn Vader! alles is bij u mogelijk.* — Gij zijt de Oneindige, de Almachtige! en ik ben uw eenige, uw eengeborene, uw teedergheliefde Zoon! Wat gij wilt zal dus geschieden. En wat zoudt gij voor mij niet willen? Gij, mijn Vader!

Indien dus ook dit mogelijk is 2), wat ik u thans vrage, — dat is: indien gij het wilt 3), indien het met uw raadsbesluit en goddelijk verlossingsplan te ramen is 4), — o, laat dan dezen kelk, die daar met al zijne bitterheid vóór mij staat, dien gij nu aanbiedt om te drinken, laat die kelk mij voorbijgaan. Neem hem weg 5). Maak, dat ik hem niet behoefte te drinken.”

Ziedaar den Zoon des menschen, die tot zijnen Vader in den hemel bidt. Ziedaar de menschelike natuur, die huiverig terugschrikt voor hetgeen zijne goddelijke natuur verlangt. Mij dunkt, het is Israël, strijdende met God aan de beke Jabok: Mozes, terugdeinzende voor den last door God gegeven, en biddende; „Zend toch, o Heere, buiten mij, wien gij zenden moogt:” 6) Elias, aan den ingang der grot Horebs, en antwoordende aan den Heer: „Met vollen ijver heb ik geijverd voor den Heer, den God der Heirscharen; omdat de kinderen Israëls uw verbond hebben verlaten:

---

1) De zoogenaamde Syro-Chaldeeusche, in Jesus tijden in Palaestina de moedertaal. — 2) Mt vs. 39. — 3) Luc. vs. 48. Let op 't Grieksch *boulomai* hetgeen juist Gods raadsbesluit beteekent, in tegenstelling met *thelema*, wil (z. Schegg, enz.). — 4) Schegg neemt: indien het mogelijk is, voor gelijkkluidend met: wyl het mogelijk is (?); doch erkent dat hij van de gewone verklaring afwijkt. 5) Het wegnemen toont veelligt aan, dat de kelk reeds daar is, dat Jesus alreeds begonnen is dien te drinken. Vgl. nogthans Schegg, die hier, zooals dikwerf nieuwe verklaringen heeft uitgevonden. — 6) Ex. 4, 13.

uwe altaren hebben zij verwoest, uwe propheten met het zwaard gedood; en ik ben alleen overgebleven, en zij zoeken mijne ziel, om die weg te nemen" 1). —

Maar van Jakob, van Mczes, van Elias ging de kelk voorbij; niet zoo van Jesus. Het moest gebeuren „wat Gods magt eu Gods raad had vastgesteld te zullen geschieden" 2). De Christus moest lijden, en aldus overwinnen, en in zijne heerlijkheid ingaan. De mensch moest voldoen aan de goddelijke gerechtigheid, *in* en *door* Christus. Het was „vastgesteld," en dikwijls voorzegd. Onmogelijk kon dus die kelk voorbijgaan. —

Maar hoe en in welken zin kan dan Jesus hierom bidden? Hij kon het als mensch. En in dien zin, dat Hij • nu de menschelijke natuur liet handelen als of ze met de goddelijke niet was vereenigd; alsof ze dus niets wist van het goddelijk raadsbesluit, 3) dat de verhooring hier onmogelijk moest maken. Kan dat raadsbesluit veranderd worden, dan is het mogelijk; anders niet. Daarom zegt Hij: „indien gij wilt." 4) Maar ook dit bidt Jesus niet in volstrekten en onbeperkten zin. Zijne bede is slechts voorwaardelijk, en, gelijk men zegt, de uitdrukking van hetgeen Hij, als mensch, in zijne menschelijke natuur gevoelt, zonder dit, onbeperkt tegen Gods wil, te willen. De kracht, en ware uitdrukking van den overwinnenden Geest, ligt dan ook eigenlijk in het nu volgende. Jesus menschelijke natuur kan sidderen; zij kan zich niet tegen Gods wil verzetten. Haar angst en vreeze moeten dus overwonnen worden. En ze zijn overwonnen. „Zoo wenschte ik, o Vader!

1) 3 Kon. 19, 14 — 2) Act. 4, 28. — 3) Maldonatus. —

4) Bij Lucas, hetgeen dus in den grond hetzelfde is, als het mogelijk zijn, bij Mt en Mr. volgens den H. Augustinus, Beelen en Velen, waartegen Schegg, zoo als gewoonlijk. —

zegt Hij: nogthans, niet gelijk ik wil, maar gelijk gij wilt. 1) Niet mijn wil, maar de uwe geschiede." 2)

Ziedaar de zegepraal! Toen het werk der Verlossing een aanvang nam, had Maria gesproken: „*Ziehier de dienstmaagd des Heeren! Mij geschiede naar uw woord!*” Zoo luidt het ook thans ter voleindiging: „*Niet mijn, maar uw wil geschiede.*” Meer woorden zijn hier overbodig. De tweede Adam heeft Gods gebod op zich genomen; de andere Mozes den opgedragen last ontvangen. De ware „Vader aller geloovigen” zal zich zelve gaan slagtofferen op het hout. Het vloeije dus nu, het H. bloed des Lams, om de kinderen Israëls te teekenen! Zij verheffe zich, de magtige Roode zee, om zonde, hel en dood te begraven. Zij bloede, de goddelijke druif, die ons allen voor eeuwig het beloofde Land zal binnen voeren! Gods wil geschiede! — Zoo zal het dan ook werkelijk geschieden. Wij zullen weldra het goddelijk bloed zien stroomen —

Doch volgen wij eerst onzen goddelijken Meester, die reeds ten deele zijn gebed geëindigd heeft, en ook te midden zijner angsten zijne leerlingen niet vergeet. Hij keert tot hen terug, zeker tot Petrus, Joannes en Jacobus 3), misschien zelfs tot de andere 4), en wel zeker niet voor zijn eigen troost 5), dien Hij immers wist niet te zullen vinden, maar veel eer voor den hunnen, of liever, om hen op te wekken en op nieuw aan te sporen, zooals Hij reeds eenmaal gedaan had, tot waken en bidden. Die aansporing was werkelijk noodig. Wij zien het uit hetgeen plaats vindt. Jesus komt tot hen, en ach! Hij vindt hen *slapende*. O, die tragen, en ongehoorzamen aan Jesus' gebod! —

---

1) Mt. Mr. 2) Luc. 3) Luc. v. 41. Mt. vs. 38. — 4) Cl. Beelen.
5) Vgl. toch A Lap. tegen Mald. —

Maar neen! wij mogen het den leerlingen zoo hoog niet aanrekenen, dat ze zoo spoedig zijn ingesluimerd. Zij hebben reeds den geheelen voorgaanden dag met en voor Jesus gewaakt. Zij hebben zelfs voor Hem gewerkt, vooral Petrus en Joannes, door het bereiden des Paaschmaals. Daarna hebben ze een geruimen tijd gebeden, en de lange redenen van Jesus, die hun hart zoo pijnlijk aandeden, ten einde toe aangehoord. Met dat al is het nu midden in den nacht, en schijnt de goddelijke Meester nog volstrekt geen haast te maken om naar Bethanië weer te keeren. Zijn er dan geen redenen genoeg, om de door het werken vermoeide leden, de door droefheid verdoofde zinnen, de van angst beklemden harten te doen rust zoeken en insluimeren, bij de nachtelijke stilte van Gethsemane? Wat doen wij anders? Of wat zouden wij ten minste gedaan hebben bij zulke omstandigheden?

Maar toch, — was er iets in staat, kon er iets bij magte zijn, het opregt vriendenhart voor den besten der vrienden te doen waken; wat moest het meer zijn, dan dat laatste woord van Jesus, straks nog zoo vertrouwelijik tot hen gesproken: „Mijne ziel is bedroefd tot stervens toe; waakt dus en bidt met mij?” Wat meer, dan dat andere, zoo treffend in verband gebragt met de voorafgegane voorspellingen: „*bidt* nu, bidt met mij en voor u zelve; want de beproeving nadert, de ure des strijds is gekomen.”

Doch te vergeefs blijkt dat alles herinnerd. Jesus komt, en vindt hen slapende. „Welhoe! zegt Hij dan ook met reden tot Petrus, — en met opzet tot Petrus, den gewonen spreker, en die het hoogst van zijnen moed en zijne liefde nog vóór een uur had opgegeven, 1) — gij slaapt

1) Hieron., Chrysost., Beda, Theophyl. cet. —

Simon? Gij, 1) (en gij allen), 2), kondet dan niet één uur met mij waken? — Niet één uur, geen korten tijd, — 3) met mij, uwen Heer en Meester. Hoe? terwijl ik waak, en bid, en zweet, en den doodstrijd doorsta, kunt gij, die waken moest, indien ik sliep, zelfs geene korte pooze met mij waken? 4) — Simon! slaapt gij?"

Krachtige vermaning! Ach! hadden de leerlingen haar bij tijds begrepen, zij zouden zich ongetwijfeld sterker bevonden hebben in den aanstaanden strijd! Doch hoe was het mogelijk dit niet te begrijpen?

„Waakt en bidt, herhaalt immers de Verlosser, opdat gij niet in bekoring komt. Doet, hetgeen ik u gezegd heb. Want het is meer dan dienstig, het is hoog noodig. Immers. De geest is wel gewillig; en wat gij voor hebt, en zoo moedig betuigd hebt, is goed gemeend; maar het vleesch is zwak. De menschelijke natuur meent soms te kunnen, wat zij wezenlijk wil; en zij kan dit niet, zonder waakzaamheid en gebed. De bedorvenheid van het vleesch sleept soms ongemerkt den wil met zich mede, zoo hij niet gedurig versterkt wordt door eigen werkkraft en oplettendheid op alles, en gesteund door de genade van God. Waakt dus, en bidt! Want het uur der beproeving nadert.”

Wat moet Petrus, wat moeten allen bij deze berisping gevoeld hebben? Waarlijk! dat het vleesch zwak was, hebben zij zelve klaar bewezen. Zij slapen op den Thabor,

1) Volgens Marcus heeft Christus tot Petrus gesproken. Marcus, Petrus leerling, zal hier weer naauwkenriger verhaald hebben (M) — In allen geval geldt het woord voor allen. Het volgende staat ook bij Marcus in het meervoudig getal. —

2) Vgl. Mt. vs. 40. Mald wil: Sic? — Non potuistis enz. Doch de Nieuwen verbinden dit allen met het volgende: Sicine non potuistis, enz. Grotius. enz. z Schegg. — 3. Volgens Sonn. = een oogenblik (vgl. Dan. 4, 16; doch dit is niet bewezen. 4) Mald.

zij slapen in Gethsemane; en als Jesus slaapt in het scheepje, zijn zij zelve vol angst en verwarring. Dit is uw geest, o zwakke mensch, zonder waakzaamheid en gebed! En wacht slechts een korte pooze; het zal nog verder komen. Maar ook nu kunt gij u niet ontschuldigen; zwijgt ten minste, gelijk ook de leerlingen zwijgen.

De goddelijke Verlosser, — zekerlijk, niet zoo zeer omdat Hij geenen troost bij zijne discipelen vinden kon, dien Hij immers wist niet te zullen vinden, als om op nieuw, bij vernieuwden angst en beving, met zijnen Vader alleen te zijn, en tot Hem te bidden, — Jesus „gaat wederom ten tweede male heen, en bidt, zeggende, — dezelfde woorden: 1) of althans volkomen in denzelfden zin: 2) „Mijn Vader! indien deze kelk niet kan voorbijgaan, tenzij ik hem drinke; uw wil geschiede!” 3)

Het is duidelijk, dat de Heer op nieuw bij den Vader aanhoudt, om te verkrijgen, dat de bittere lijdenskelk hem voorbijga. De vorm der bede blijkt wel eenigzins gewijzigd; maar de bede is dezelfde. „Kan het niet anders; is het niet mogelijk; 4) Vader! uw wil geschiede! Maar anders, hetgeen ik zou willen, de wensch mijner lijdende natuur, — het is: dat het anders zij.” —

Hoe lang de bedroefde Zaligmaker in dit tweede gebed volhard heeft, wordt niet opgegeven. Zeer kort kan het niet geweest zijn. Want, gelijk het eensdeels zeker is, dat niet alle woorden zijner doodstrijdsbede, en wellicht slechts diegenen, die Hij luidop, vooral in den aanvang en ten aanhooren der leerlingen heeft uitgesproken, voor ons zijn opgeteekend, zoo blijkt het anderdeels uit het verhaal zelf der Evangelisten, dat Jesus ook na het twee-

1) Mr. vs. 39. — 2) Zie Euthym.. Mald. 3) Mt. vs. 42.

4) Boven vs. 39. —

de gebed de leerlingen slapende heeft aangetroffen. „En Hij kwam wederom, zeggen zij, en vond hen slapende.” 1) Wèl „waren hunne oogen bezwaard,” 2) en konden zij dit zijn, deels om de gevorderde ure der nacht, deels ook door droefheid 3), gelijk de H. Lucas er uitdrukkelijk heeft bijgevoegd; maar de leerlingen zullen toch niet aanstonds na Jesus berisping zijn ingeslapen, gelijk de Heiland ook niet terstond tot hen zal zijn teruggekeerd. Bad Jesus in denzelfden zin, en met hetzelfde doel, waarmede Hij de eerste maal gebeden had, dan kan Hij ook wederom een uur, zooals Hij straks bedoelde, in zijn tweede gebed hebben doorgebracht, en veellicht in zijne tweede berisping, aan zijne leerlingen hebben voorgehouden. Dat zij nogmaals berispt zijn, blijkt zeker uit hetgeen Marcus heeft te boek gesteld van de verslagenheid der discipelen: „en zij wisten niet, wat zij Hem zouden antwoorden” 4); een verstomd en verslagen zijn, dat ons dubbel begrijpelijk is, indien Jesus hun, voor de tweede reis, heeft gewaarschuwd en toegeroepen; „Simon! slaapt gij?” Reeds tweemaal heb ik u gewaarschuwd, en nu kunt gij nog niet één enkel uur met mij waken?” — Wat konden zij antwoorden? —

De goedertieren, maar nu zelf zoo ter neergedrukte Leer-aar, zal dan ook bij de Apostelen zijnen tijd niet verloren hebben. — Hij gaat, en naar allen schijn, weder spoedig heen, zijne leerlingen verlatende, en bidt ten derde male dezelfde woorden zeggende 5). —

Dezelfde beproeving vordert op nieuw denzelfden strijd; dezelfde angst, hetzelfde gebed; maar de overgeving aan den goddelijken wil, de algeheele overwinning van den tegenstand der men-

1) Mt. vs. 43. Mr. vs. 40. — 2) ib. 3) Luc. 22, 45 welk vers en vs. 46 volg. somm. (Mald.) ook hier tegenover Mt. 43 moet geplaatst worden. — 4) Mr. vs. 40. — 5) Mt. vs. 44. vgl. Mald. voor het volgende.

schelijke natuur zijn ook altijd dezelfde. Driemaal keert de verzoeking terug; driemaal overwint Jesus haar. Driemaal laat Hij zich door doodsangst prangen en bedroeven; driemaal verjaagt Hij dien door te waken en te bidden. En in dit getal, (volgens de spreekwijze der Schrift 1) en de leer der Vaders 2), ligt de waarheid, de volmaaktheid en de standvastigheid uitgedrukt. Gelijk dus de goddelijke Leeraar ons met woorden geleerd had altijd te bidden, met volharding te bidden, met vol vertrouwen te bidden, zoo leert Hij thans ditzelfde door zijn voorbeeld. Het was Hem niet genoeg, volgens zijne leer, zich in de eenzaamheid te begeven, en te waken, en tot den Vader, die in den hemel is, te spreken; Hij bidt ook met volharding, en altijd hetzelfde, en niet ophoudend, tot dat de Vader Hem verhoord heeft. Voor Hem, die zóó bidt, is het niet verhoord worden onmogelijk. De Zoon Gods heeft het in 's Vaders Naam verkondigd; en beider woord is waarachtig en onberouwelijk.

Zie! daar daalt reeds een Engel, in zichtbare gedaante, van den hemel neder! Is het veelligt Gabriël, 3) „de kracht Gods”, die alom bij het geheim der Verlossing, 4) bij uitstek werkzaam verschijnt? Is het Michaël, 5) de vorst van het hemelsch leger, die den goddelijken Strijder zal komen bijstaan? Is het, minstens, een der eerste, der hoogste geesten van het hemelsch hof, afgezonden tot den lijdenden Godmensch? — Wat maakt het, indien wij op *Hem* zien, die hier nederligt? Op den Heer der Engelen in het vleesch verschenen; op het eeuwig Woord des Vaders, dat alles

1) Act. X, 16; 2 Cor, 12, 8; Jo. 21, 15. Zie Mald.

2) Chrys, enz. Zie Mald. — 3) Aldus Vasquez. 1 tom. 2. disp. 244 n. 3.

4) Tot Daniël, Zacharias, de HH. Maagd, Dan. 9, 21 Luc. 1, 26.

5) Franc. Luc., H. Bonaventura. Vgl. Sepp. (Raphaël); volg. de Legende Chemuel met beker en staf.

draagt door het woord zijner kracht; op Gods lieveling, Gods eeniggeborene, God zelve, die, voorzeker, alleen omdat Hij het wil, kan vertroost worden door één der zijnen, gelijk Hij bloot door eigen wil in dien doodsangst geraken kon? —

Doch nu betaamde het zoo. Jesus is, in ons jammerdal, „een weinig minder dan de Engelen gemaakt”. 1) Hij kan zich dus ook in zijne zielsmartten, door een dier gezanten zijns Vaders laten vertroosten. Hij lijdt thans wreede, en ook uiterlijk op zijn gelaat zichtbare smarten; zij moeten bij voorkeur, ook door uiterlijke middelen, worden gelenigd. En heeft ook niet zijne goddelijke natuur zelve deze angsten toegelaten? Waarom zou zij die zelve en door zich zelve weer onmiddellijk wegnemen? Te meer daar ook hierdoor de doodsangst geen doodsangst meer zijn zou, en plotseling de eindeloze genietingen de plaats der folteringen zouden innemen.

Moest bovendien bij zulk een schouwspel, als dezen avond in Gethsemane plaats vindt, geene Engelverschijning tusschen beide komen? Moest de hemel, op zulk een uiterlijk gebed als hier geschiedde, niet met hoorbare stemme antwoorden? Vorderden die gebeden, die smeekingen, die tranen, dat krachtig geroep, hetgeen Jesus hier ten offer bragt aan Hem, die Hem uit den dood verlossen kon, 2) vorderde dat alles, „waarbij Hij ook verhoord werd om zijnen eerbied”, geen zichtbaar, geen tastbaar teeken van de tevredenheid des Vaders, die niet in alles zijnen Eenige wilde verhooren? Wij mogten het verwachten. Boven zijne kribbe klonk het uit den mond zijner Engelen; „glorie;” uit zijn graf zal het „vrede” klinken; hier boven, op den Olijffberg: „zege”. Zouden zij Hem thans alleen laten in den strijd, in het dal der schaduwen des doods? —

1) Ps. 8. en Hebr. I. 2) Hebr. V. 7.

Maar het is het „dal des oordeels.” En Jesus ligt daar immers neergebogen onder onze zonden? — Welnu! Het moge dan luiden: „Voldoening!” Maar kon er de hemelbode niet bijvoegen: „zegepraal?” — „Heer! aan U is de magt! zoo laat een oud en eerbiedwaardig schrijver den hemelgeest hier spreken: „Want gij, gij kunt tegen hel en dood het menschelijk geslacht verlossen!” 1) „Doe dus uwe keuze, — zoo laat een ander 2) hem voortgaan; maar indien gij wilt, Heere! dat de zielen leven, dan moet de uwe in den dood worden uitgestort.” „Doch den Allerhoogste betamen wonderen van moed en den Heldhaftige bij uitstek de allerwreedste strijd. Ook is de Vader met U; blijven uwe dierbare Moeder en bevoorregte leerlingen bewaard;” en door uw lijden, kunnen wij er bijvoegen, door uw heilig en aanbiddeijk bloed zal immers de wereld vrijgekocht, uw rijk gevestigd, de schare uwer lievelingen gevoed, de Godheid verheerlijkt, het menschdom deelachtig aan de goddelijk natuur, de hemel op aarde, de aarde naar den hemel eens overgebracht worden. — Zie dus Heere! wat u te doen staat! en welk een troost U voor uw lijden wacht.”

Hoe het zij (want wie zal ons zeggen op welke wijze deze versterking heeft plaats gehad?) de wil en het raadsbesluit des Vaders, de schoone en goddelijke vrucht des lijdens 3) zullen, naar allen schijn, door Gods afgezant aan Jesus zijn voorgehouden. Zoo had, juist integendeel, de Satan in den eersten tuin, aan onze stammoeder Eva, de schoone en bekoorlijke vrucht des verboden booms, en aan den eersten Adam de schijnbare voordeelen zijner godverzaking en godverloochening vertoond. „Thans echter wordt de vorst dezer wereld buitengeworpen”. En gelijk het geschiedde in de woestijn, na een driewerf herhaalden aanval,

1) Theophylactus. 2) H. Bonaventura. — 3) Vgl. T. Beelen. —

en eene drievoudige overwinning, zoo gebeurt het ook hier : de Satan wijkt terug, „en de Engelen komen en dienen Hem” 1).

Hieruit zelf zouden wij het liefst afleiden, dat de vertroostende Engel eerst na (of onder) het derde gebed van Jesus verschenen is. De H. Lucas schijnt anders deze verschijning tusschen de tweede en derde, of althans vóór de derde bede te plaatsen 2), en er zijn zelfs die meenen, dat de vertroosting reeds bij de eerste, en dan, bij elke bede heeft plaats gevonden 3). Dit laatste is echter minder waarschijnlijk. De hemelsche gezant kwam ongetwijfeld, om ook op uiterlijke en als gevoelige wijze, zoo als gezegd is, een antwoord op Jesus bede te geven. Hij kwam om den schuldbrief der menschen op nieuw te vertoonen, om den wensch des Vaders nog eens krachtig te herinneren; zoodat, indien hij eer gekomen en die pligt vervuld was, de goddelijke Heiland niet zou zijn voortgegaan met de bede, dat toch die kelk, 's Vaders wil, afgewend mogt worden. 4)

Doch kon de Heiland niet te gelijker tijd om iets anders bidden? En geeft de H. Lucas dit niet te kennen, als hij onmiddellijk op het bovenstaande laat volgen: „en 5) in doodsangst geraakt zijnde, bad Hij te meer,” 6) dat is: niet slechts te langer, en aanhoudender, maar ook te inniger en vuriger? 7)

In elk geval, welk een treffend en troostrijk voorbeeld! In den eersten tuin hebben wij den dood verdiend; den

1) Mt. 4, 11. — Vgl. A Lap. Gelijk Ch. slechts uiterlijk door den duivel kon bekoord worden, zoo kon Hij ook slechts op uiterlijke wijze door den Engel vertroost worden. j. Thom. p. 111. q. 12 art. 4.

2) vs 43. — Zie Schegg, Vasquez (ante sudorem. — 3 Jansen. (z. A Lap.) wijl de H. Lucas niet uitdrukkelijk van de verschillende b. den spreekt. 4 Mald, Patr. in Annot. op 't einde van het 3de gebed.

5) En nemen velen = Want (z. A Lap. Kuinöl, c.) waardoor dan duidelijker wordt hoe de Engelverschijning eerst op het einde van het derde gebed plaats vond. Zie hiertegen Schegg. 6) vs. 43. — 7) Vgl. het Grieksch Vulg. prolixius. —

dood met al zijne gevolgen; en de doodsangst is het bitterste des kelks. Daar ligt nu in den tweeden tuin het Leven, en proeft voor ons het eerste dien alssem. Liet Hij zijne godheid werken, dit akelige van „den koning der verschrikkingen” 1) zou van zelf verdwijnen. Nam Hij dien doodsangst weg, Hij zou maar half, nog niet half, ons lijden ondervonden hebben. Van daar die Engel, — niet de werking zijner godheid zelve, — om Hem te troosten.

En wat doet nu de Heer des doods? — Hij bidt; Hij bidt ernstiger, vuriger, langer; maar Hij heeft niettemin en blijft sidderen, en plant op die wijze in die akelige woestijn des doodstrijds, (door ons allen te bewandelen naar het land der belofte), zijn heiligend en zaligend kruis, om ons te verkwikken en te versterken.

En welk eene verkwikking! Zal ook eenmaal, in die vreeselijke ure, het klamme doodzweet ons benaauwen, — zie, ook het doodzweet van Jesus vloeit. En het vloeit, ondanks de guurheid en koude van dezen droevigen nacht; het stroomt neder uit zijne heilige handen, en voeten, en borst, en hoofd, hoewel Hij ligt uitgestrekt op den vochtigen en nat bedauwden grond; het loopt met stralen langs zijne goddelijke oogen, zijn gelaat, zijne kleederen, tot dat het „nederdruipt op de aarde,” en dien grond weder rein wascht en vruchtbaar maakt, die om onzentwil gevloekt was. O dauw, vruchtbaarder dan die des Hermons! o regen, betere heoffers voedende, dan die van Gelboë's gebergte! hoe droogt gij ons doodzweet reeds bij voorbaat af! en wat doet gij hier den tweeden Adam, „in het zweet zijns aanschijns,” een hemelsch, een goddelijk brood voor ons verdienen!

Dan, er moet meer zijn dan zweet. Het bloed des Mo-

1) Job. XVIII. 14. Hebr.

ria's is niet in staat des eersten Adams zondenschuld uit te delgen; en de dood des kruises moet met den doodsangst Gethsemane's op het innigst verbonden zijn. Daar stroomt het dus, Gods heilig zweet „geworden als druppelen bloed, nederdruipeude ter aarde.” 1) Daar vloeit het, een bewijs van den hoogsten en verschrikkelijksten angst; — natuurlijk, 2) ja, maar een blijk van de kracht des goddelijken strijders, die moedig en vrijwillig 3) dien vreeselijksten aller vijanden uittart, afwacht, aangrijpt en overwint. Daar gudst en gulpt het neder „aan dikke druppelen,” 4) het bloed „als van het vlekkelooze Lam,” waardoor wij worden vrijgekocht, — het bloed des alleen uit zich zelf kracht

1) Luc. vs. 44. Vergelijk het Grieksch, voor *katabainontes* (Vulg. de-currentis, in Genit. Correctura, j. Schegg) vertaal. dat nederdroop. —

2) Zie Mald. — Vgl. Langen, Schegg, Sepp, over het bloedig zweet (volgens het getuigenis der godgeleerden, geneesheeren en anderen) door sommige menschen, in uiterste benuauwdheid en angst gestort. De H. Hilarius (De Trin. X, p. 253) houdt het bij Jesus voor een wonder. —

3) Zie A Lapide. —

4) *Thromboi*, dik geronnen druppelen; en let wel: het is niet het zweet (noch het bloed dat afdruipt; maar het zweet wordt als dikke druppelen bloed, welke dikke druppelen nederdruipeuen op aarde. Hieruit blijkt te meer dat het zweet niet slechts met bloed wordt vergeleken (zoo als Euth., Theoph., Photius, Grotius, en vele Nieuweren; maar een wezenlijk bloedig zweet geweest is (z. Schegg, Langen) Was er alleen van zweet spraak, dan had de H Lucas het bloed niet eens mogen noemen. Ook zegt hij niet, wat het zweet was, maar wat het werd: *egeneto*; het werd gelijk of liever: tot) bloed-druppelen. Van bloedig door bloed roodachtig zweet spreekt hij dus zeker. Het woordje *Sicut* (Z. Sch., Bisp.) moge dus aauduiden dat hier geen zuiver bloed was: het geeft geene bloote vergelijking te kennen (Vgl. Act. 2, 3; en Luc. 15, 19; 16, 1; Act. 17, 22.) Is de gewone uitdrukking der H Kerk, „die voor ons bloed gezweet heeft”, en de verklaring der Vaders „die bloeddruppelen gezweet heeft” (Iren. Haer. III, 27, 2 (Z. Bisping) sterker dan die van Lucas, dan hebben wij hierin een bewijs te meer, hoe ook hier de Evangelist, in de geneskunde ervaren, de meer juiste en naauwkeurigste uitdrukking gebezigt heeft. (Zie Schegg, Langen, Sepp ook over de echtheid van deze verzen 43 en 44, die in sommige H SS. (als in Cod. Vatic. en Alex.) ontbreken. — De onlangs ontdekte Codex Sinaiticus (van Tisch.) heeft (gelijk de Vulg.) *katabainontos*. Over de and. Codd. en Justinus, Iren. Hippolytus, zie de aangehaalde Schrijvers; ook Calmet. Diss. de Sud. Sang.

hebbenden offers, waardoor onze zonden worden uitgewischt, — het bloed „betere dingen sprekend, dan dat van Abel,” en roepende tot God, om ontferming — en liefde!

Welk een schouwspel! De Godmensch voor ons wakende, terwijl wij, door zijne leerlingen afgebeeld, in zijne nabijheid slapen! De tweede Adam, door zijn zweet, onze aarde zegenend, welke nog immer, in ons zweet, de gevolgen toont van des eersten Adams vloek. De eeuwige Hoogepriester, ja, naar Melchisedechs wijze, maar te gelijk *Abraham*, die het verbondsoffer begint, *Mozes*, die er als middelaar bij werkt en bidt, *Aäron*, die het met bloed besprengt, maar met eigen, niet met vreemd bloed bewerkt, en het werkelijk tot vergeving, niet van zijne maar van onze zonden, 1) offert. —

Inderdaad; „*Ziedaar het Lam Gods, dat wegneemt de zonden der wereld*”! —

En hoeveel meer is behalve dit nog te aanschouwen! Wat verschrikkelijk kwaad moet de zonde zijn, waarvoor aldus wordt geboet! Hoe onbegrensd de liefde, die zich nederbuigt onder zulk eenen last! Hoe krachtig de gehoorzaamheid, niet aarzelend bij zulk gebod! Waarlijk! nu zijn wij eerst op den weg naar Golgotha! Nu zien we, hoe de grootheid en goddelijkheid onzes Heilands de zwaarte van het lijden niet wegnam, niet verminderde, maar juist veroorzaakte, vergrootte. Nu begrijpen wij, tot wat duren prijs wij zijn verzoend met God en van het verderf vrijgekocht! Nu gevoelen wij, hoe overvloedig het rantsoen was, voor onze zielen gegeven, maar tevens, hoe noodzakelijk het vereischt werd, daar een eindeloos goede Vader den allerbittersten en tot de heffe toe te drinken kelk, van zijnen

1) Heb. I, 2.

ééniggeliefden en eindeloos beminnenswaardigen Zoon niet liet voorbijgaan, hoezeer Hij er om bad!

Heil u dan ook thans, o goddelijke Strijder! Gij weendet, en in schijn te vergeefs; maar die tranen zullen ook de onzen doen vloeijen. Gij riept met luider stemme; en het was, of God u niet verhoorde; maar Hij heeft u toch verhoord, zoo als blijkt, nu die goddelijke stemme haar weerklank vindt in onze harten. „Ja, als of het u niet genoeg ware, met de oogen te weenen, weendet gij als 't ware met al uwe ledematen en weendet gij niet slechts water, maar ook bloed, om geheel uw geheimzinnig ligchaam, de Kerk, met de tranen uws harten af te wasschen" 1); maar die tranen zijn ook aangenomen, dat bloed is in Gods weegschaal gewogen, en één druppel daarvan krachtig bevonden, om mij, om de wereld, om duizendmaal duizend werelden, zoo noodig, te reinigen, te heiligen, en zalig te maken! Hoe volmaakt hebt Gij nu bovendien „gehoorzaamheid geleerd"! Op wat goddelijke wijze hebt Gij uwe liefde getoond! Welk een barmhartige, medelijdende, teergevoelige Hoogepriester 2) zijt Gij nu voor ons geworden! Liefderijke Jesus! wat zullen wij dan ook thans niet over hebben voor U? Wat zullen wij U weigeren voor zulk eene liefde? —

Maar ach! dat wij al weer in de trage Apostelen onze jammervolle maar sprekende gelijkenis moeten erkennen! Tot driemaal toe moest Jesus strijden en overwinnen; driemaal heeft Hij ook de leerlingen gewaarschuwd; en toch slapen zij even dikwijls weder in, en liggen zij zorgeloos op den grond, alsof voor hen geen gevaar op handen was. Hoe duur zullen zij het boeten, zoo traag in het geloof, in het gebed, en dus in de liefde tot Jesus geweest te zijn! —

Maar welk een verschil dan ook tusschen hen en der

1) H. Bernardus. — 2) Hebr. II, 17.

martelaren Koning! Deze heeft het heilig bloed, als een goddelijk zaad op ons aardrijk gezaaid, waaruit alle bloedgetuigen, als om strijd, in zijne Kerk zullen opwassen en bloeien; zij hebben nog niets verrigt. Hij vertoont zich nu, „van het gebed opgestaan,” hemoedigd, vertroost en gesterkt; hunne oogen zijn nog immer bezwaard, hunne harten met droefheid bevangen, — helaas! omdat zij niet hebben gewaakt en gebeden. —

En wat zegt hun nu de Overwinnaar des doods?

„Slaapt nu, en rust! — Het is genoeg! Het uur is gekomen; de Zoon des menschen zal overgeleverd worden in de handen der zondaren. — Staat op! laat ons gaan! Zie! die mij zal overleveren is nabij” 1)! —

Hoe vele en gewigtige lessen al wederom in die weinige woorden! „Gij hebt niet gebeden, (zoo wil Jesus hier waarschijnlijk te kennen geven), gij hebt niet gewaakt, ondanks mijne herhaalde waarschuwing en mijn gebod; gij zijt reeds daardoor zelf in de bekoring bezweken. Nu is de tijd, waarop ik u bijzonder gaarne had zien waken en bidden, voorbij; gij moogt dus van nu aan slapen en rusten. 2) — Maar neen; het is genoeg; 3) de tijd van te slapen en te rusten is nu ook voorbij. De ure is daar, die ik u zoo dikwijls voorspeld heb; nu zal geschieden, wat gij maar niet kondt

1) De H. Lucas heeft: „*Wat slaapt gij? Staat op, en bidt opdat gij niet in bekoring komt;*” hetgeen door velen voor een vroeger, na de eerste of tweede bede des Heeren gesproken woord, gehouden wordt (z. Mald.)—

2) Volg. Somm. is dit *Ironisch* gezegd (z. M., Chrysostomus zegt het niet duidelijk, z. Schegg); volg. and. met het doel, dat de Apostelen nu waarlijk eenige oogenblikken zouden uitrusten (Schegg, Oost., vgl. Aug., Orig., die het ten minste voor een ernstig gezegde houden) *To loipon* zou dan zijn: slaapt den korten tijd, die er nog over is, eer Judas komt (z. A. Lap.) And. nemen het vragend: *Slaapt gij?* gelijk bij Lucas, vs. 46.

3) And. het is gedaan (met den angst, enz.) z. Sepp. en Vgl. Schegg, over dit moeilijck woord. Volgens het bovenstaande, somm. Het is nu genoeg; de vergunning van te slapen, u zoo even geschonken, houdt weder op. —

gelooven, en liever niet zoudt zien gebeuren; de Zoon Gods zal meer dan ooit de Zoon des menschen blijken; en de Zoon des menschen, dien gij „Meester en Heer noemt” en voor Gods Zoon erkent, zal overgeleverd worden in de magt der zondaren.” 1) — Vreest gijlieden? Ik vrees niet meer; en ook gij moet nu bereid zijn ten strijde: „Staat op! laat ons gaan! Zie! de verrader, die mij zal overleveren is nabij!” —

Beschamende tegenstelling! De Apostelen rusten en liggen zorgeloos op den grond, en de verrader is in de weer om hun aller Meester te doen vangen en boeijen. „Gij, mijne leerlingen slaapt! En de verrader slaapt niet. Gij rust; en de zondaren weten van geen rusten. Integendeel! Reeds den ganschen voornacht hebben zij gewaakt, en zij zullen nog blijven waken tot den morgen toe, alleen om mij te pijnigen en op het kruis te doen sterven. En gij, gij hebt tot nu toe geslapen! Wat zult gij verder doen?”

Doch neen! de beminnende Leeraar wilde hen zelfs nu niet zoo duidelijk bestraffen. Wel schijnt Hij te beduiden, dat zij verkeerd hebben gehandeld; maar het overige laat Hij aan hun eigen gevoel over. Hij verheft hen dus door hen te wijzen op zijnen moed, liever dan hen neer te slaan door te herinneren aan hunne traagheid. „Staat op! laat ons gaan!” had Hij gesproken bij het verlaten der Paaschzaal! „Staat op! laat ons gaan!” klinkt het op nieuw, door het droevig en verwonderd Gethsemanc. Hij zelf heeft niet geslapen; maar gebeden; Hij is dus ook volkomen voor den strijd gereed. Dezelfde kracht, dezelfde moed van voor-

1) D. i. der Heidenen of: niet-Joden (volg. de meesten, z. Patr. in Mr.) Schegg nogthans merkt op dat de heidenen niet eenvoudig weg zondaren door Jesus genoemd worden, en dus hier aan al de zondaren gedacht moet worden, die ter kruisiging van Jesus medewerkten. —

heen is er weder. De menschelijke natuur heeft wel een oogenblik gesidderd; maar zij heeft ook haar offer gebragt. Zy beefde wel voor den strijd terug, maar zij heeft zich den Vader onderworpen, tot den Vader gesmeekt; en van daar, dat zij is vertroost en versterkt; van daar, dat zij nu ook uitroept, in het aangezicht des vijands, des gevaars en des doods: „De ure is daar. Staat op! laat ons gaan!”

VEERENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Jesus gaat Judas te gemoet.

Terwijl de goede Herder in het diepe dal Cedron waakte en bad, terwijl Hij zelfs de eerste druppelen van zijn goddelijk bloed voor zijne schapen begon te vergieten, was ook de verraderlijke wolf, 1) op de aangrenzende stadheuvelen niet werkeloos gebleven. Judas was van de tafel opgestaan, en had voor goed met het gezelschap des Heeren gebroken. Waar hij heenging, zeggen de Evangelisten niet; de Apostelen hadden het dezen avond geenszins begrepen; maar wij zien het thans uit het vervolg des verhaals, en hebben het vroeger reeds, bij voorbaat, geraden.

„Hij wist, — zoo zal Hij ongetwijfeld tot de leden des Synedriums, met wie hij het verdrag gesloten had, gezegd hebben, — „hij wist, waar de Galileër zich nu ophield, en waarheen hij zich weldra, zoo hij de stad verliet, begeven zou. De nacht is de eenige tijd, waarop hem het volk niet omringt, en dus Judas hem kan overleveren, volgens het verdrag, „buiten de schare.” Alleen de Elve zijn nu met hem; en wel dàar, waar de plaats zelve voor het gevangenemen des wonderdoeners allergeschiedtst is. Zij ligt buiten de stad, geheel eenzaam en verlaten, en bovendien niet verre

---

1) Vgl. Aug. Tr. 112 in Jo. „Ibi ergo lupus ovina pelle contactus, et inter oves alto patrisfamilias concilio toleratus, didicit ubi ad tempus exiguum dispergeret gregem, insidiis oppetendo pastorem.”

verwijderd. De dag schijnt wel is waar niet gunstig, daar het Paaschfeest begonnen is; maar dit moet men over het hoofd zien; de gelegenheid is al te schoon, en komt waarschijnlijk, nu hunne plannen ontdekt zijn, in het geheel niet weder. Men geve hem dus eene bende krijgsvolk, eenige dienaren, en wat er verder noodig is om zich van een handvol Galileërs meester te maken. Judas zelf zal voorgaan, de plaats en den persoon met den vinger aanwijzen, en ongetwijfeld den gehaten mededinger in hunne handen overleveren."

Dat de trouwelooze verrader ongeveer zulk eene taal tot de Synedristen gevoerd heeft, ligt duidelijk opgesloten in de volgende woorden van den H. Joannes.

Jo. XVIII.

2. Maar ook Judas, die Hem verried, wist de plaats; want Jesus was daar dikwijls met zijne leerlingen zamengekomen.

3. Judas dan de bende (krijgsvolk) en van (wege) de Overpriesters en Phariseën (eenige) dienaren genomen hebbende, kwam derwaarts met lantaarnen, en fakkels en wapenen.

Wij weten reeds, door welke omstandigheden Judas „deze plaats kende." De vorige avonden was hij er zelf met Jesus en de overige leerlingen geweest. 1) Ook vroeger 2) had hij den goddelijken Meester aldaar zien bidden. Joannes noemt dan ook evenmin als Lucas deze plaats. Slechts zegt hij, dat het een tuin was, welks naam, zoo als hij wist, door Mattheus en Marcus opgegeven, en ook door de overlevering reeds genoegzaam bekend was.

Hoeveel te verfoeijelijker wordt echter, ook hierdoor, de daad des Verraders! Hij weet, dat deze plaats voor Jesus eene plek van afzondering en gebed is; en hij gaat ze des ondanks nu bezoedelen met heiligschennis en het gruwelijkst verraad. Hij zelf wordt dan ook te regt ons getoond als het

1) Luc. 31, 37. Hoofdst. I. 2) Jo. 8, 1.

hoofd van deze dienaren van Satan. Hij zelf „neemt hen met zich,” en „komt met hen derwaarts,” en „is de aanvoerder der bende;” 1) alsof juist hij en hij alleen den goddelijken Meester wilde vangen. Of overigens Judas zelf zooveel manschappen gevraagd, of dat het sluwe en vreesachtige Synedrium hem al dat krijgsvolk heeft opgedrongen, doet hier minder ter zake. Zeker blijkt het, dat de Synedristen bezorgd, en niet zonder vrees van mislukking geweest zijn; want de de menigte der uitgezondenen is groot, goed gewapend, door een hoofdman aangevoerd, en van al het noodige ten overvloede voorzien.

De eersten, die men Judas ten dienste stelde, waren dan ook de zoogenaamde beambten, of *geregtsdienaren* van het Synedrium; ongetwijfeld zulken, die niet slechts de orde in den tempel bewaren, maar in het algemeen de bevelen des Sanhedrins moesten ten uitvoer brengen. 2) Daarom noemt ze de H. Joannes „dienaren, ontvangen van wege de Overpriesters en Phariseën,” 3) onder welke benaming, zoo als gezegd is, de Synedristische vergadering wordt aangeduid; en onderscheidt hij ze duidelijk van „de bende,” 4) die naar allen schijn uit Romeinsche soldaten bestond.

Het baart ook geen wonder, dat aan den verrader zulk eene bende werd toegevoegd. Volgens de Romeinsche wetten, in de provinciën heerschend, mocht niemand worden gevangen genomen, zonder voorkennis en medehulp der Romeinsche overheid. Men was nu bovendien juist in den paaschtijd, waarin het volk het ligst tot oproer oversloeg, zoodat zelfs de Romeinsche landvoogd, om onlusten voor te komen, gedurende deze feestdagen van zijne gewone Re-

1) Act. I. 2) *Ministri* Jo. 18, 3 van de *cohors* (bende) en Jo. 18, 18 van de *servi* (dienaren) onderscheiden. Zie Langen, Schegg, Sepp. — 3) Jo. 18, 3. — 4) Jo. 18, 3-

sidentie, Cesarea, naar Jerusalem overkwam 1). De Synedristen, die ditmaal volstrekt wilden slagen, en er ook zeker reeds aan dachten om Jesus, naar de Romeinsche wijze, te doen sterven aan een kruis, zullen dus niet ligt tegen de wet hebben gezondigd; te meer, daar het hun weinig moet gekost hebben, tegen iemand, dien zij als een oproermaker beschuldigden en ligt als een leider des volks konden afschilderen, de Romeinsche achterdocht op te wekken en eene magtige hulp te erlangen 2). —

Voor het gevoelen, dat de bedoelde bende uit Romeinsche soldaten bestond, pleit overigens nog de naam van *Hopman*, of *Overste over duizend* 3), aan den bevelhebber of krijgs-tribuun door Joannes gegeven, misschien zelfs het afgesproken teeken, door Judas weldra in of bij Gethsemane te geven; daar toch de Joden, en vooral de tempelwachters Jesus dikwijls gezien en dus waarschijnlijk gekend zullen hebben, terwijl de heidensche soldaten, meer dan iemand, zulk een teeken behoefden.

„De bende bestond dus niet uit Joden, maar uit soldaten”, zegt de H. Augustinus. „En wij begrijpen, dat zij verkregen was van den Landvoogd, als om een misdadiger gevangen te nemen, in alles handelende volgens de voorschriften der wettige magt, opdat niemand zich tegen de gevangening zou durven verzetten; ofschoon toch zulk eene groote menigte werd bijeen gebracht, en zóó sterk gewapend voort-

---

1) Zie Langen bl. 217 vergelijkend Walther Jurist. histor. Betrachtungen über das Leiden und Sterben J. Ch. Breslau 1738. 2) Zie Schegg in Mt; en in Luc. 22, 4. And. houden deze bende voor een gedeelte der Tempelwacht, hetzij der Joden zelven (Heugstenb.) hetzij der Romeinen, maar ter gelegenheid van het Paaschfeest door den landvoogd aan de overpriesters afgestaan (Sepp) om de orde te handhaven. — 3) *Chiliarchos* Jo. 1°, 12. De overste der wacht in den burg Antonia heet bij Josephus (Ant. 18, 4, 3) *Phourarchos*; de overste der Tempelwacht *Archegos tou naou*.

trok, dat zij vrees aanjagen, of ook wel zich verweren kon, indien iemand wagen mogt Christus te verdedigen 1). —

Hoe groot dit getal geweest zij, is moeilijker te bepalen. Eene Romeinsche *bende* 2) bevatte ongeveer 500 (volgens anderen 525 of 625) man 3), en maakte dus een *tiende* gedeelte van een legioen uit. Doch het is gewis niet waarschijnlijk, dat een zoo groot aantal soldaten aan de Joden zal zijn afgestaan, vooral niet, om midden in den nacht één enkel man te boeijen, terwijl bovendien, naar men wil, slechts ééne bende in den burg Antonia lag, en deg ansche magt des Landvoogds uit slechts zes zulke benden bestond. Een gedeelte zulker bende kan overigens met reden, als vertegenwoordigster der gansche menigte, door den H. Joannes, *de bende* genoemd zijn; te meer daar de Chiliarch, of Hopman over duizend, zich zelf aan haar hoofd bevond 4). —

Het getal der afgezondenen was ongetwijfeld niet gering. Joannes getuigt het, als hij spreekt van *de bekende bende*, met haren aanvoerder en de overige dienaars. Mattheus en Marcus zeggen hetzelfde, als zij gewag maken van eene groote schare 5), die met Judas aanrukte, terwijl Lucas er later 6) nog bijvoegt, dat er, behalve de door Joannes genoemden, ook nog „oversten des tempels 7), overpriesters, en ouderlingen” bij deze groep tegenwoordig waren. Van de aanwezigheid dezer laatsten is overigens de reden ligt te gissen. Het Synedrium had reeds meermalen tegen Jesus geregtsdienaars afgezonden, die onverrichter zake waren teruggekeerd. Eenen man, als Judas, kunnen zij ook geenszins betrouwd hebben. Het geschiktste middel om te sla-

1) Tract. 112 in Jo. 2) Cohors. Vgl. Act. 10. 1; 27, 1.

3) Vgl. Lipsius. De Militia Romana l. 4. 4) Jo. 18, 12. — Schegg houdt dezen voor den Overste der Joodsche Tempelwacht, in Luc. 22, 52. —

5) Mt. vs. 47 Mr. vs. 43. — 6) 22, 52. —

7) Vgl. over dezen, Schegg in Luc. 22, 4. Adnot. —

gen bleek dus natuurlijk daarin te liggen, dat zij zelve medegingen, zoowel om op Judas het oog te houden, als om de soldaten aan te vuren en de nasporingen niet op te geven, eer de Nazareër zou gevangen zijn. Die verblinden! Wat dachten ze weinig aan de heiligheid des Paaschnachts dien zij schonden, en aan de vervulling der aloude prophetiën, tot welker volbrenging zij al wederom zelve medewerkten! Maar hoe weinig hebben zij ook gedacht aan het regt Gods en dat der onschuldigen, aan Jesus almacht en vrijwillig offer, aan hun eigen snoodheid, en onvergefelijke on dankbaarheid!

Des te ligter kunnen wij ze ons nu voorstellen, al mompelend voortgaande door Jerusalems straten, en als roovers toegerust. Gelijk zij van den Moria en den Sion, van Annas' en Caïphas' en van Pilatus woning, uit den Tempel of hun eigen paleizen, en zoo van alle zijden met overhaasting zijn zamengestroomd, zoo treden zij ook nu nog, als eene gansch woeste en verwarde groep voorwaarts, en volgen zij allen zonder orde hunnen aanvoerder Judas. Bij den Overste vinden wij oversten des Tempels, bij de overpriesters ouderlingen, bij de krijgslieden gewone geregtsdienaren en zelfs knechten des Hoogepriesters, terwijl dezen van lantaarnen, genen van fakkels voorzien, sommigen op geregelde wijze met zwaarden, anderen als ongeregelde benden met stokken gewapend zijn, en allen te zamen tot schrik en ergernis van Jerusalems feestvierende burgers, naar het Cedrondal afstroomen. De Romeinsche soldaten waren heidenen, en dus, op zich zelf genomen, niet gehouden aan het vieren der joodsche feesten. Maar hoe veel te meer waren daartoe de leden van den Grooten Raad, de ouderlingen en overpriesters verplicht, die toch desniettemin niet alleen anderen uitzonden, maar ook zelve medegingen en

vele hunner dienaren, op alle wijzen gewapend, lieten medetrekken 1). —

Doch waartoe al deze toebereidselen? Waartoe die was- of pektoortsen 2) en lampen, of lantaarnen, 3) indien het de nacht, bijna middernacht, van den XV Nisan is, en dus de volle maan, naar allen schijn, haar helderst licht in het diepe dal werpt? Waartoe die knodsen en sabels, zoo het slechts een enkelen persoon, of op zijn hoogst een twaalf-tal Galileërs geldt?

Wij zien het: men is voor alles beducht, op alles gewapend. Men heeft ook alles berekend, alles voorzien; en de kinderen der duisternis zijn ook ditmaal wederom voorzigtiger bij hunne ondernemingen, dan de kinderen des lichts. Te vergeefs heeft men dan ook in de eerste der hier opgegeven vragen eene moeilijkheid tegen de nu gewoonlijk aangenomen tijdrekening gezocht. Zou deze bende, — zoo redeneert men soms, — wel fakkels en lantaarnen hebben medegenomen, indien het dezen nacht de tijd der volle maan was geweest? Was de plaats niet zeer nabij, en is de lucht in het warmere Oosten niet meestal helder en onbewolkt? Kan dus de nacht, waarin Jesus verraden is, wel de nacht van den XV Nisan geweest zijn? 4) —

Om eens met vragen op vragen te antwoorden: kon dan de hemel niet bij toeval bewolkt, of althans, op andere wijze, met dikke nevelen betrokken zijn? Kon zulks niet te lichter in dit jaargetijde, en in een nacht, waarvan wij met zekerheid weten, dat men vuur behoefde om zich te verwarmen? Was overigens het sombere Cedrondal niet van buitengewone

1) Friedlieb bl. 67. — 2) Phanos, een licht, bij de ouden: een fakkel. (volgens and: een lantaarn, zoo hier Sepp). 3) Lampas licht, toorts, lamp, lantaarn. hier waarschijnlijk het laatste. Zie Robins, Wilke Lexic. Olsh. Friedlieb, Rosenm. enz. Volgens Sepp, bl. 138 hier: = lamp.

4) Dr. Sepp zegt, dat de (volle) maan reeds was ondergegaan

engte en diepte, en bovendien met allerhande boomen en heesters van alle zijden beplant? 1) Kon ook Jesus, (ten minste naar het oordeel dier heidensche soldaten, en woeste oogendienende trawanten), kon Hij niet, zoodra Hij gerucht hoorde in het dal, zich verbergen onder het dicht geboomte der tuinen, of in het landgoed Gethsemane, of elders in de woning eens vriends? — Hoe het zij, het blijkt wel duidelijk, dat de listige vijanden niets hebben vegeten van hetgeen hun noodig of nuttig scheen om hunne prooi te bemagtigen; en het is niet minder klaar, dat de H. Joannes ons heeft willen aantonen, hoe de snoodaards op alles waren voorbereid. Van daar die lantaarnen (brandende kaarsen in aarden vaten ter zijden doorboord), om in elk geval licht te hebben. Van daar de toortsen, om ze veellicht naar believeen, of zoodra noodig, en dan misschien bij de intrede in Gethsemane, te ontsteken. Van daar ook de zwaarden door de krijgsheden, de stokken door de knechten en ongetwijfeld ook koorden en touwen, om Jesus en de Apostelen te boeien, door de geregtsdienaars medegenomen.

Doch dit alles is nu volkomen in gereedheid gebragt. De trouweloze verrader ziet zijne bende, de troepen van den Vorst der duisternis, geheel toegerust. Er ontbreekt niets aan dan een gids. Maar dit is hij zelf, — hij zelf de ontaarde Apostel, met de hel in het hart, de wanhoop en vertwijfeling op het gelaat. Met overhaaste stappen (hoe gemakkelijk kunnen wij het ons wederom voorstellen), verward en gejaagd, gaat hij de bende voor; stuiptrekende en snelle bewegingen kunnen alleen nog een weinig zijnen gemoedsangst stillen. Rust kent hij niet meer. Hij zal ze ook in eeuwigheid niet meer kennen. Er wordt

---

1) Zie Patr. Diss. 52 n. 25.

overigens alle mogelijke spoed vereischt, want het is reeds diep in den nacht. Het was acht of negen ure toen de verrader de Paaschzaal uitging, en sinds heeft hij de zijnen opgezocht, van de noodzakelijkheid om met spoed te handelen overtuigd, vergaderd, gewapend. Ook heeft Jesus reeds driemaal, en misschien telkens een uur lang, in Gethsemane gebeden. Het is dus middernacht; en er is geen tijd te verliezen. Immers nog vóór den morgenstond wil men Jesus veroordeelen, zoo spoedig mogelijk het vonnis door den heidenschen Landvoogd laten bekrachtigen, eer het avond geworden, en het volk tot bezinnen gekomen is, den door velen reeds geliefden en vereerden propheet doen ophangen aan het kruis. —

Dat de Verrader met zijne bende zich nog eerst na den Sion zou begeven hebben, om er Jesus in de Paaschzaal op te zoeken, is minder waarschijnlijk. De wijze, waarop de Evangelisten de gevangenneming verhalen, en vooral de opmerking van Joannes, „dat Judas *de plaats wist*,” waar Jesus ging bidden, en dat hij zich *derwaarts* begeven heeft, schijnen veeleer het tegendeel aan te duiden. Wij kunnen er bovendien dit uit leeren, dat Jesus reeds de vorige avonden zeer lang in den Olijventuin moet gebeden hebben. Anders had Hem toch Judas te dezer plaatse niet meer zoo laat opgezocht; daar hij ongetwijfeld zeker van zijne zaak moest wezen, om zijne zilverlingen te verdienen, en zich de verontwaardiging der snoode omkoopers niet op den hals te halen. —

Doch lezen wij hier wederom, eer wij verder gaan, hetgeen door de drie eerste Evangelieschrijvers omtrent de uitvoering des verraads omstandiger medegedeeld, en al wederom deswege door den H. Joannes is overgeslagen. —

Matth. XXVI.

47. Terwijl Hij nog sprak, zie, (daar) kwam Judas, een van de twaalve, en met hem eene groote schare, met zwaarden en stokken, gezonden van de overpriesters en oudsten des volks.

48. Hij nu die Hem verried had hun een teeken gegeven, zeggende: Dien ik kussen zal, die is het, grijpt Hem.

49. En terstond tot Jesus toetredende, zeide hij: Wees gegroet Meester! En hij kuste Hem.

50. En Jesus zeide tot hem: Vriend, waartoe zijt gij gekomen?

Marc. XIV.

43. En 1) terwijl Hij nog spreekt, komt Judas Iskarioth, een der twaalf, en met hem eene groote schare, met zwaarden en stokken, van wege de overpriesters en de schriftgeleerden en de ouderlingen.

44. Zijn verrader echter had hun een teeken gegeven, zeggende: Dien ik kussen zal, die is het; grijpt Hem, en leidt Hem behoedzaam weg.

45. En gekomen zijnde, trad Hij terstond tot Hem (en) zeide: Wees gegroet Rabbi: en hij kuste Hem.

Luc. XXII.

47. Terwijl Hij nog sprak, ziedaar eene schare! en, die genoemd werd Judas, een der twaalfen, ging hun vooruit,

en naderde Jesus, om Hem te kussen.

48. En Jesus zeide tot hem: Judas! met eenen kus levert gij den Zoon des menschen?

Hoe nauwkeurig en treffend is ook hier wederom alles geteekend! Vooreerst doen ons alle drie de Synoptische Schrijvers opmerken, hoe spoedig en allerstipst het woord van Jesus vervuld wordt, dat Hij zoo even heeft gesproken: „Staat op, laat ons gaan! zie, die mij verraden zal is nabij.”

1) En terstond ('t Grieksch). —

Want ziet, *terwijl Hij nog spreekt, komt Judas aan,* — en „*ziedaar ook de schare,*” die hem op den voet volgt, en met hem den tuin binnenstroomt. Het afschuwelijke der misdaad, en het smartelijke van Jesus lijden worden ook weer met éenen trek geschetst. 't Is het brandmerk, voor eeuwig op het voorhoofd van dien onverlaat gedrukt: „*(Judas) een der twaalfen.*” Mattheus en Marcus noemen hem ook hierom het eerste; daar hij de gids en als de aanvoerder der bende is. Lucas doet het niet minder uitkomen door de woorden: *Judas ging voor hen uit*; ofschoon hij het eerst *de schare* noemt, welke men natuurlijk, om de menigte volks, het ligtst in de verte kon waarnemen. 1) Waren de Apostelen niet in slaap verzonken, hoe gemakkelijk hadden zij het gedruisch der aanrukkende bende kunnen hooren en zelfs de woeste menigte, bij het licht der volle maan en het schijnsel der lantaarnen, van den tegenoverliggenden Tempelberg kunnen zien nederdalen. — Dan helaas! waar zijn ze? Wij weten nauwelijks, wat er verder van de eerste *acht* geworden is; de *drie* bevoorregten *slapen*.

En wie zijn het nu, die deze handlangers der hel hebben afgezonden? Het wordt er aanstonds door de twee eerste Evangelisten bijgevoegd. Het zijn de Synedristen, of leden van den Grooten raad der Joden, „*de overpriesters, schriftgeleerden en oudsten des volks,*” dezelfden, die Jesus reeds zoo dikwijls gezocht, en ook nu deze bende van Pilatus gevraagd en tegen Jesus „afgezonden hebben.” 2) Zij zijn het dus, die de eerste en eigenlijke oorzaak dezer gewelddadige rustverstoring zijn. En het is ook geen wonder, dat eenigen hunner, en naar allen schijn niet weinigen, (daar zij toch Judas niet vertrouwen, en reeds meermalen te vergeefs hunne gerechtsdienaren tegen Jesus hebben uit-

1) z. Maldon. — 2) Mt. vs. 47 Vulgata. —

gezonden), — geen wonder, zeg ik, dat onderscheidenen hunner dezen nachtelijken stoet naar Gethsemane gevolgd zijn.

Daar staan dan nu de twee legers, als we die zoo noemen mogen, tegenover elkander. Van den eenen kant de kracht Gods; van de andere zijde de magt der duisternis. Hier, de Godmensch, òm en voor den mensch op aarde strijdend; daar de Satan, in de zijnen vertegenwoordigd. Van de eene zijde *Jesus*; — *alleen*, — of op zijn hoogst van de zwakke Elven omringd; van den anderen kant Judas, één der Twaalve, te midden van de afgezanten der hel. Mijn God! welk een tooneel! Wie redt die twaalf armen „uit den muil der leeuwen en woeste stieren,” die den Messias van nu af omringen? Wat kunnen zij doen met twee zwaarden, tegen eene gansche bende, gewapend van top tot teen en dorstend naar bloed? —

Maar vooral: *Jesus* tegenover *Judas*; *Judas* tegenover *Jesus*! Het verraad tegen de heiligheid zelve; God tegenover Satan; wie zal het beschrijven? —

Mij dunkt, het is wèér de oude Slang, binnengeslopen in ons aardsch Paradijs, en plaats nemend tegenover den tweeden Adam; het is Satan zelf, vleesch geworden in *Judas*, tegenover den Zoon Gods, vleesch geworden in *Christus*. Maar ditmaal zal die Slang niet overwinnen. Zij zal zijnen hiel belagen, ja, zij zal Hem zelfs treffen, in zijne menschheid, omdat Hij zulks toelaat en wil: maar overwinnen zal *Jesus*; ja, door zijnen dood zelyen zal *Jesus* overwinnen, en den kop dier Slang verpletten, zoo als dit in den eersten tuin van Hem voorspeld was. Ach! dat nu ook een mensch zelf den Satan komt bijstaan, ten einde *met* en *om* dien booze, ook het tweede en laatste Paradijs voor eeuwig voor zich te sluiten!

Judas ten minste handelt aldus. Gejaagd en verward, zoo het schijnt, en misschien nog een blijk van stoutmoedigheid en helse koelbloedigheid willende geven, treedt hij „terstond” 1) vooruit, en gaat regt op Jesus aan, om Hem te groeten en te omhelzen. Die verrader! —

Hij had, zoo als we van Marcus vernomen hebben, 2) aan de bende, en dan zeker inzonderheid aan de romeinsche soldaten 3) en vooral aan hunnen aanvoerder een teeken gegeven, dat een teeken van overeenkomst 4). een herkenningmiddel moest zijn, waardoor zij den onbekenden propheet van Nazareth, die gezocht werd, erkennen zouden. Dit teeken was een kus, of liever, de gewone groet en omhelzing, zoo als zij toenmaals in gebruik was. Waarlijk, een teeken, zoowel der hel waaruit het voortkwam, als den verrader, die het bezigde, overwaardig. Het teeken der vriendschap veranderd in een teeken ten verderve; het zegel der liefde misbruikt tot het afschuwelijkst verraad! —

De Evangelisten konden dit onmogelijk verzwijgen. En Jesus zelf, de altijd barmhartige en goedertieren Meester, Hij zal het niet kunnen nalaten deze wijze des verraads, niet alleen diep te gevoelen, maar ook openlijk te betreuren, en er over zijne verontwaardiging, ik zou bijna zeggen, zijne verwondering, aan Judas zelve, te betuigen. Het mogt niet anders. Immers; niet alleen bij de oude volken in het algemeen, maar vooral bij de Joden was de kus en omhelzing 5) het nadrukkelijkst teeken der vriendschap en der liefde. Inzonderheid de bloedverwanten en vrienden bezigden het, zoo als nu nog, als zij elkander ontmoetten;

---

1) Mt. Mr. II. cc. 2) vs. 44 Z. 't Grieksch. Somm. verklaren Mt. vs. 48 naar 't Grieksch: Judas gaf hun een teeken bij het binnenkomen in den hof. Beelen. 3) *Ipsis, militibus, praecipue duci.* — 4) Naar 't Grieksch: *Commune signum,* — quo inter duos vel plures convenit — 5) Luc. 7, 45.

en ook de leerlingen ontvingen den Meester met dit veelbeduidend teeken, een zinnebeeld hunner onderlinge vereeniging, en als een uiterlijk blijk van de overgave des harten, en een zegel des vredes. Men kuste den mond, de kin, den bij de Oosterlingen zoo heiligen baard, of de wangen; maar altijd was het ten teeken van onderlinge vereeniging en liefde, en naar allen schijn, reeds van nu aan tusschen Jesus en zijne leerlingen, die „*heilige omhelzing*,” *de kus des vredes*, dien Hij later aan zijne discipelen achterliet, tot aandenken zijner broederlijke liefde 1). Dat ook de goede Jesus gewoon was dit vriendschapsblijk van zijne leerlingen te ontvangen en aan te nemen, kunnen wij uit dit eigen feit afleiden 2). Of zou Judas het wel gekozen hebben ten teeken des verraads, indien het niet gebruikelijk geweest ware, op deze wijze bij den goddelijken Leeraar te verschijnen?

Doch waartoe dan juist dit uitmuntend teeken van vriendschap en achting, — ontaarde verrader? Hadt gij dan geen ander kunnen uitdenken, om uwen God te verkoopen? Hadt gij zelfs niet aan de u volgende Schriftgeleerden en Overpriestersters kunnen overlaten, om uwen Meester aan die woeste bende bekend te maken? —

Er zijn, die meenen, dat Judas in Christus volstrekt niet geloofde 3), en derhalve gedacht heeft, op deze wijze zijn verraad voor den goddelijken Meester te kunnen verbergen. Anderen hebben geoordeeld, dat Judas nog iets over had van den eerbied des leerlings, en deswege zijnen Leeraar niet openlijk durfde aanwijzen 4). Sommigen zelfs zijn van gevoelen, dat zulk een teeken ook daartoe dienen moest, dat Jesus het verraad niet begrijpen en dan aanstonds voor

1) Zie Sepp, Mald vgl. Act. 20, 37, Rom 16, 16 enz.

2) Vgl. Luc. 7, 45 waar Jesus tot Simon zegt: „*Intravi in domum tuam, osculum mihi non dedisti.* — 3) Mald. volgens Jo. 6, 64 volg.

4) Hier. cet. z. Mald. —

de schare vlugten zou. Dit alles moge waar zijn, of althans schijn van waarheid hebben; de voornaamste reden is toch veeleer in iets anders te zoeken. Judas wilde zijn doel volstrekt bereiken; hij wilde getrouw zijn aan het gegevert woord, de Meester moest overgeleverd worden. Maar hij wilde ook huichelen ten einde toe. Hij neemt dus den schijn aan, als of hij bij tceval met de bende den tuin binnen kwam. Hij wil voor Jesus en de Elven ook nu nog als een getrouw leerling doorgaan. Hij stelt zich zelfs, naar den schijn, in het gevaar, om als een leerling van Jesus door zijne vijanden erkend te worden. In één woord, hij is tot nu toe huichelaar en verrader in zijn hart geweest, hij wil het ten einde toe blijven. Hiertoe dit teeken, dat hartgrievend teeken: „*dien ik kussen zal, die is het.*” —

Wie is het, Judas? — Wat zegt gij? — Die u, boven duizenden, tot de heiligste en verhevenste waardigheid heeft uitgekozen? Die u, op eene bijzondere wijze, met zijn vertrouwen heeft vereerd? Dien gij zoo vele en zoo schitterende wonderen hebt zien verrigten, en die ook aan u zelve de magt van wonderen te doen geschonken heeft? Hij, die u van den aanvang kende, en getoond heeft u te kennen? Hij, die u straks nog herinnerd heeft, hoe Hij uw hart en uwe nieren doorgrondt, en alles weet, wat gij tegen Hem gaat doen? — Bedoelt gij dezen? —

Ondankbare Apostel! indien wij u thans nog met dien eere naam mogen noemen; rampzalige verrader! ja, gij bedoelt Hem, en geen anderen; en uwe eigen woorden geven mede getuigenis tegen u, en bewijzen hoe gij u niet onbewust zijt van de snoedheid des verraads, dat gij nu gaat plegen. Maar hoe durft gij *die woorden* spreken, hebzuchtige verrader? —

„*Grijpt Hem, zoo sprak hij immers, en leidt Hem veilig,*”

dat wil zeggen: wèl bewaard, en met alle voorzichtigheid en omzigtigheid tevens; alsof hij zeggen wilde: *mijn* pligt is dan vervuld; 't zal aan u zijn toe te zien; en zoo Hij u ontvlugt, zal dit niet aan mij moeten geweten worden.

Hij wist immers, de ongelukkige, hoe Jesus reeds meermalen zijne vijanden ontkomen was. En hij vreesde misschien, de geldgierige, (hij doet ten minste als of hij het vreesde), dat ook nu wederom de Wonderdoener op nieuw ontvlieden mogt, en alzoo de prijs des verrads, te gelijk met zijn Meester, voor hem zou verloren zijn. 1) Rampzalige mensch! waar zinkt gij heen, als gij eenmaal aan 't zondigen zijt!

Heeft nu misschien één der acht leerlingen deze woorden door Judas hooren uitspreken? Of heeft later, de hoofdman, of één der bende, of Nicodemus, of iemand anders de discipelen met deze omstandigheid bekend gemaakt, en aldus een geheim ontvrouwd, wat hun dezen nacht, bij het bleeke licht der maan, een raadsel was? Wat doet het ter zake? Kon er voor Judas, noch voor Satan, geen geschikter teeken worden uitgedacht, dan de verraderlijke kus; ook van des Vaders en van Jesus zijde beschouwd, vertoont zich dit eigen teeken als het meest geschikte voor zulk een oogenblik. Het goddelijk geheim: „*Vader vergeef het hun, want zij weten niet wat zij doen,*” het moest niet slechts door Jesus mond, het moest, en krachtiger dan met woorden, door Jesus *daden* verkondigd worden. Hij bovendien, die uit liefde leed, Hij moest mede, ook in dit opzigt, de heffe des kelks voor ons drinken. En ook gij allen, nu nog levende verraders van den Christus! gij, die, in den oop der eeuwen, met den Judaskus op de lippen, maar met den Joabsdolk in de handen, tot uwen goddelijken Verlosser

1) Mald. Vgl. Hier., Chrys.

zoudt naderen, ook gij moest een spiegel hebben, waarin gij u zelve zien, u zelve herkennen zoudt. Herkent gij u niet? — 't Is door eigen schuld, voorzeker! Maar ach! ziet slechts wèl toe, en hoort naar de woorden van uw toon- en voorbeeld Judas.

„Terstond,” gelijk wij gehoord hebben, *aanstonds*, zoodra de Verrader den tuin is binnengedrongen, gaat hij regt op Jesus aan, terwijl deze nog spreekt met zijne leerlingen, en zegt: „ziedaar den verrader!” Aanstonds ook geeft de verrader het afgesproken teeken, omhelst Jesus, misschien nog met bijzondere betooning van teederheid en eerbied, 1) en zegt tot Hem: „Wees gegroet Meester.” Wisten wij niet welke Satan in het hart van Judas woedde, wij zouden hier denken aan de blijde ontmoeting van twee vrienden, welke een geruimen tijd van elkander gescheiden waren; aan het terugvinden van een dierbaren Leeraar, aan wien de dankbare leerling alles weet verschuldigd te zijn. Hoe zoet ware dan werkelijk zulk eene ontmoeting voor Jesus geweest, bij de nachtelijke stilte, in het eenzaam Gethsemane, na een langen en vreeselijken doodstrijd, en te midden der andere leerlingen, die zich nog ter naauwernood kunnen staande houden en wakker blijven. Maar helaas! wij begrijpen maar al te wèl den zin en de beteekenis van Judas *woorden en daden*.

Hij kust Jesus met den mond; maar hij verraadt Hem met dit eigen teeken, en tegelijk in zijn hart. Hij wenscht Hem groetende *den vrede* 2), maar drukt den eersten dolk-

1) Sommigen leiden dit af uit het Grieksche woord, (Arn. Schegg), hetgeen toch op zich zelf de gewone beteekenis van *omhelzen* kan hebben (Lucas: Ros.

2) Voor het Grieksche woord: *verblijd u*, heeft de Vulgata het Latijnsche: *ave*. Anders zeggen de Romeinen ook: *salve, heil u*, (Z. Sepp. III. c. 24 p. 666) De Hebreuwen zeiden: *vrede zij u*, (Vgl. Luc. 1, 22) *Ave gratia plena*, waarvoor het Syrisch: *pax tibi!* zoo als nog heden in het Oosten: *Salam alaica*. Over Marc. vs. 45, *Rabbi, Rabbi!* zie Tisch., Friedl. c. —

steek in zijne diep bedroefde ziel. Hij noemt Hem: „*Meester*”, (zoo als de leerlingen dit plagten te doen 1), met den toenmaals onder de Joden, voor hunne geleerden of wijzen, gebruikelijken titel 2); maar hij heeft reeds Satan, tot meester, en zal ook geen anderen meer erkennen. —

O welk een scherpsnijdend zwaard moeten deze naam, deze groet en deze kus, vooral op zulk een oogeblik, voor de beminnende en allergevoeligste ziel van Jesus geweest zijn! „*Vrede zij u!* van mij, die u den dood breng! *Vrede zij u! mijn Meester!* dien ik verzaak, en aan uwe bitterste vijanden verraad! *Vrede zij u!* en mijn kus zij het teeken, het zegel der liefde en des vredes, de kus, die u in boeien en aan het kruis zal klinken!” —

Ondankbare, ontmenschte, duivel geworden leerling! — wat doet gij? — Zal Jesus zwijgen? — Hij mag het niet. Zal Hij u dan door zijn donderwoord verpletten? — Hij moet het.

„*Friend!* zegt Jesus hem dus, *waartoe zijt gij gekomen? Judas! Verraadt gij alzoo den Zoon des menschen met eenen kus?*”. —

Maar is dit dan een donderwoord? — Ja, zegt de H. Ambrosius 3), en door zooveel goedheid en zachtheid is Judas met een verschrikkelijker pijl getroffen, dan indien Jesus hem met zijne bliksems verpletterd had. —

Friend! zegt Hij Hem, zoo als de Leeraar zijne discipelen plagt te noemen 4) — gij, mijn leerling niet alleen, maar mijn lot- en dischgenoot, altijd nog dierbaar aan mijn harte, indien gij wilt terugkeeren, en leven, — *waartoe zijt gij hier?* Of meent gij, dat ik het niet weet? „Gij kust

) Jo. 13, 13. Vgl. Jo. 20, 16. — 2) *Rabbi*, of (Jo. 20, 26) *Rabboni*, zooveel als ons *Doctor*. Zie Mt. 23, 3. (en vgl. vs. 10 Beelen) 3) In ps. 39. — 4) Zie Schleusner lex. s. v. —

mij, en legt mij hinderlagen; gij veinst mijn vriend te zijn, en gij verraadt mij 1)". Gij hebt gedaan, wat ik u gezegd heb: „*wat gij doen wilt, doe haastiglijk*”, en nu zijt gij gekomen met uwe bende, om mij over te leveren aan mijne vijanden. Doch zeg het zelf, denk zelf na: *waartoe zijt gij hier?* — Zijt gij gekomen om mij aan mijne hateren te verkoopen; waartoe dan die groet en die omhelzing? Komt, en omhelst gij mij als leerling en vriend; waartoe dan die bende, aan wier hoofd gij staat? —

O Judas, gij, mijn Apostel! *verraadt gij aldus den Zoon des menschen*, dien ik u zoo duidelijk als den Zoon Gods heb doen kennen, verraadt gij aldus uwen Weldoener, Leer-aar en God, door het heiligste teeken der vriendschap en der liefde, — *met eenen kus!* 3) „Aeh! welk venijn, met eenen kus, uitgestort! Met eenen kus, waardoor de liefde en al wat liefelijk is, wordt geschonken! Met eenen kus, het heilmerk des heiligen vredes! een kus, het zegel der onschendbaarste trouw” 2)! —

Doch laten wij zulk een woord van Jesus door geene uitbreiding ontsieren. Men heeft het dikwijls opgemerkt: al wat hier wordt bijgevoegd, doet aan het oorspronkelijke schade. Elk woord heeft zijne bijzondere kracht, op elk woord kan de klem en nadruk vallen. En al wat men zegge, of omschrijve, of verklare, of er aan toevoege uit de rollen des Ouden of des Nieuwen Verbonds, het moet alles wijken, voor de bewonderenswaardige majesteit van dien éénen zin, naar eisch begrepen: **JUDAS! — MET EENEN KUS 3), — VERRAADT GIJ — DEN ZOON DES MENSCHEN! —**

O hoe goed moet Hij zijn, die Almagtige, die aldus

1) H. Aug. s. 1. de Pass.

2) H. Ambr. 1. c. 3) Dit staat bij den H. Lucas, met nadruk, in de eerste plaats. Vgl. ook Hfdst. VI. —

kan spreken! Hoe zachtzinnig en hoe liefderijk van harte!
Hoe kalm en vastberaden! Hoe barmhartig wederom, en
enkel liefde! Hoe waarachtig de Zone Gods en des menschen!

Judas! Judas! indien gij ook nu nog weerstaat! gij zijt
waardig, dat voor u alleen de hel wordt geschapen! —

VIJFENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Jesus gaat de krijgslieden te ontmoet.

Het verraad was nu gepleegd, en Judas' taak volbragt zijnde, is de beurt aan den hoofdman en zijne bende, om ook hunne taak te volbrengen. Doch de Heer der Heirscharen wordt niet geboeid, vóór dat Hij wil; en die ure is nog niet gekomen. Vernemen we dus hetgeen er eerst nog voorviel, uit den mond van den H. Joannes.

Jo. XVIII.

4. Jesus dan, alles wetende wat Hem overkomen zoude, trad voorwaarts, en zeide tot hen: Wien zoekt gij?

5. Zij antwoorden hem: Jesus, den Nazarener. Jesus zegt tot hen: Ik ben het. En ook Judas, die Hem verried, stond ook bij hen.

6. Als Hij dan tot hen zeide: Ik ben het! weken zij achterwaarts, en vielen ter aarde.

7. Hij dan vroeg hen andermaal: Wien zoekt gij? En zij zeiden: Jesus, den Nazarener.

8. Jesus antwoordde: Ik heb u gezegd, dat ik het ben. Indien gij dan mij zoekt, laat dezen gaan!

9. Opdat het woord vervuld wierd, dat Hij gesproken had: „Van hen, die gij mij geven hebt, heb ik niemand (laten) verloren (gaan).” —

Tot zooverre de H. Joannes; en het is duidelijk, hoe deze

gansche omstandigheid wederom is ingelascht, deels om het nog onvermelde bij de andere Evangelisten aan te vullen, deels om ons te herinneren de vrijwillige overgave van Christus, die als Godmensch lijdt. Geslagtofferd moet toch de Christus worden, en te dien einde ook gevangen en geboeid. Maar dit mag niet plaats hebben om der vijanden, om des verraders, om Satans wil; maar alleen, zoo als reeds meermalen is opgemerkt, omdat de Vader, die in de hemelen is, omdat Christus zelfs „*het wilde.*” Zoo luidden de aloude prophetiën; zoo betaamde het den Zoon Gods!

Denken wij aan het hoofddoel waarom de H. Joannes zijn Evangelie geschreven heeft, dan komt dit nog duidelijker uit. Hier immers doet Hij ons op nieuw èn de Alwetendheid van Jesus, èn zijne goddelijke Almagt, als met de oogen aanschouwen, met de vingeren tasten. De Godmensch vraagt en antwoordt aan zijne vijanden; maar Hij antwoordt niet als een magtelooze; Hij stelt zijne vraag, als een met alles bekende God, en geeft zijn antwoord, door de feiten zelve, — als God.

En er is nog meer. *Jesus weet alles wat Hem zal overkomen.* Hij kent zijner vijanden plan, en doel en middelen. Hij weet zelfs, dat hun dit plan gelukken zal. En toch vlugt Hij niet. Hij toont dus te gelijker tijd zijne liefde, en onbezweken moed; eenen moed, en eene liefde, die ons bijkans nog meer doen verbaasd staan op zulk een oogeblik, dan de welbekende magt zijner goddelijke wonderen.

Doch Jesus doet meer, dan niet vlugten. Hij treedt voorwaarts, en „*naar buiten,*” zoo niet buiten de muren des tuins 1), dan ten minste uit de rij zijner leerlingen 2), — en plaatst zich onverschrokken midden voor de gansche bende.

Doch ook thans is er nog niemand, die de handen naar

1) Vgl. 't Grieksch. Rosenm. — 2) Langen. —

Hem durft uitsteken. Is het, dewijl ze Hem nog niet kennen, ook na den verraderlijken kus, door den ondankbaren Apostel zoo snoodelijk op Jesus heilige lippen gedrukt? Hebben ze veelligt het afgesproken teeken, om den afstand, of om het weifelende maanlicht geheel onopgemerkt laten voorbijgaan? Of zijn hunne oogen verblind, door de magt en Majesteit des goddelijken Verlossers, dat zij ziende niet zien en kennende niet meer kennen? —

Het laatste is waarschijnlijk, en kan uit de vraag en het antwoord, die nu volgen zullen, gereedelijkst worden opgemaakt. —

„*Wien zoekt gij?*” vraagt de Heer; zoodat zij dus nog schijnen te zoeken, en niet hebben gevonden. Weshalve zij ook niet antwoorden: „u zelve, u, die vraagt;” maar alleen in 't algemeen, en als van een vreemde en hun onbekende sprekend: „Jesus van Nazareth!” — Zij wisten waarschijnlijk, dat die Jesus de groote propheet, de wonderdoener, de door het gansche volk voor den Messias gehouden Jesus was; maar den persoon kenden zij niet. Jesus zelf moet zich bekend maken.

„*Ik ben het,*” zoo antwoordt Hij dus eenvoudiglijk; — ik, die hier alleen, ongewapend, en zoo dicht mogelijk bij u sta, en alzoo geheel en voor altijd in uwe magt schijn te wezen.

„*En ook Judas,* doet hier de H. Joannes opmerken, *hij die Jesus verried, en op het eigen oogenblik, dat hij Hem verraden had, stond bij de schare.*” Als wilde hij aanduiden, zoo als velen 1) meenen, hoe verblind deze bende was, die den Verlosser niet kende, ofschoon de verrader zelf, na nauwelijks den kus te hebben gegeven, weer in hun midden stond; doch met meer schijn, naar ons bedunken,

1) Zie Mald. —

om ons te wijzen èn op de onbeschaamdheid des verraders èn op zijn akelig lot; daar hij ook nu reeds van de Elven gescheiden en onder Jesus vijanden gerangschikt, ook geen deel meer zal hebben aan het ziels- en ligchaamsbehoud der getrouwe leerlingen, maar integendeel aan de vreeselijke straf voor de verworpenen weggelegd. —

En hoe groot en vreesbare is deze straf! Waarlijk! wat nu te gebeuren staat zal er een sprekend, ofschoon nog onvolkomen beeld van zijn.

„Ik ben het!” heeft Jesus gesproken; en die korte woorden, — die wij als woorden van zwakheid zouden aanzien, waardoor de magtelooze zich aan zijne vijanden overgeeft, — het zijn juist woorden zijner majesteit en magt. Er staat geschreven: dat *Hij den Booze zal verdelgen met den adem van zijnen mond* 1); thans toont Hij, hoe Hij dit waarlijk vermag, en hoe Hij het ook nu zou kunnen, indien zijne ure gekomen was. Maar thans is er zooveel niet noodig. Het is genoeg „dat zij terug wijken en beschaamd worden, die zijne ziel zoeken” (Hem naar het leven staan); genoeg, dat zij ter aarde nederstorten, en aldus zijne magt en hunne onmagt gevoelen. Dit geschiedt. „Zoodra Hij dus zegt: *ik ben het*, verhaalt de H. Joannes, *wijken zij allen achterwaarts, en vallen ter aarde.*” —

Daar ligt dan nu de hoofdman der keizerlijke bende, door één woord verslagen! Daar liggen die adelaars, die de geheele wereld in hunne klauwen konden vangen! Daar liggen ze, de Schriftgeleerden, Overpriesters, en Ouderlingen, met al de wachters des tempels, en met al de krijgsheden en dienaren, die hen gevolgd zijn. Daar ligt ook Judas, de trouwelooze, ondankbare, huichelende verrader! Daar ligt, in één woord, de gansche magt der hel; Satan met de zijnen,

1) Is. XI, 4. —

als ware het, ten tweede male, door hetzelfde Woord des Vaders, „gelijk een bliksemstraal uit de lucht gevallen, gezien.”

Goddelijke Verlosser, welk een schouwspel! Gij alleen staat tegen hen over; maar staat nu, terwijl zij nederliggen; en met U staan de uwen, die gij staande houdt door uwe magt. O hoe blijde moet de volle maan op die rij verslagenen hebben nedergezien! Hoe blijde moeten de boomen van het heilig Gethsemane hebben gejuicht, zij, die u zoo even nog zoo snood zagen verraden, en nu reeds getuigen zijn van uw heerlijke zegepraal. O ga nu, en vlugt! Red U zelve en uwe leerlingen. Maak de hel en hare dienaars beschaamd. Nog nooit zult gij zoo goddelijk uwe vijanden ontvloden zijn!

Maar neen! het al te schitterende van dezen slag is juist ten bewijze, dat er geene vlugt volgen zal. Zoo dikwijls als Jesus zijne hateren ontvloden is, zoo dikwijls heeft Hij het ongemerkt, en als in stilte, zonder uiterlijk krachtige wonderen gedaan. Thans wil Hij zich overleveren en in de handen zijner vijanden stellen; van daar nu dit groot en ook uiterlijk sprekend wonder, dat Hij vroeger niet behoefde. Maar nu moest het zoo zijn. Er moest getoond en bewezen worden, dat de weg des lijdens, vrijwillig van den aanvang af betreden, en ook niet meer verlaten zou worden. Er moest een blijk zijn, dat Jesus van Nazareth, de waarachtige Zoon des menschen, ook de waarachtige Zoon Gods was, die sterven zoude, ja, maar, zoo als reeds dikwijls gezegd en nooit genoeg herhaald is, alleen *omdat Hij het wilde* zou sterven.

Hierdoor zou het tevens geschieden, dat er niemand meer zon kunnen voorgeven Hem niet te hebben gekend en dus onschuldig te zijn. 1) En was dan daartoe dit wonder zoo

1) Rupert.

uitnemend in staat? Zonder twijfel. Door het eenvoudig antwoord van Hem, dien men nu wil boeijen, door de inlichting, die zij van Hem zelven nopens Hem ontvangen, door hetzelfde woord dus, waardoor ze schijnen te worden uitgenoodigd om Hem te grijpen en te binden, door dit eigen woord, zoo kort als op zich zelf onbeduidend, worden zij verstrooid en uit één geslagen, als kaf voor den wind. Nog meer. De magt en het gebiedend woord van Jesus schijnt niet eens te worden gebezigt. Zijn *naam* alleen is genoeg. Ja, minder dan zijn naam — eene bevestiging, een antwoord op de voorgestelde vraag, een wenk in één woord, door Jesus wil beziel, en de vijand is niet meer. *Ik ben het*, zegt Hij, en de zaak is geëindigd. Zoo staat reeds in het boek Job 1) geschreven: „dat de goddeloozen te gronde gaan voor den adem Gods, en verslonden worden door den adem zijns toorns.” Zoo viel eens Daniël, op de enkele stem eens geestes, ontsteld ter aarde. 2) Zoo had Isaias, de Evangelist der toekomst, 3) de duidelijke woorden, reeds boven aangehaald, van den Verlosser gesproken: „*dat hij de aarde zou slaan met de roede zijnsmonds, en den goddelooze zou dooden met den adem zijner lippen.*”

Ook hier wederom mogen dus de zondaren toezien! „Of wat toch, vraagt de H. Augustinus, wat zal Hij doen, als Hij zelf om te oordeelen komt, Hij, die zóó doet, als Hij geoordeeld wordt? Wat zal hij niet kunnen, al Hij eens zal heerschen in zijn rijk, Hij die zulke dingen kan, nu Hij op het punt van te sterven is?” — „Wie heeft God weerstaan, en is onverlet gebleven?” 4)

Wat overigens de hel met hare aanhangers betreft, zoo is het zeker niet te verwonderen, dat zij *achterwaarts* wijkt tegenover God. Het was niet anders, en kon niet anders zijn, van de eerste ure af, dat hare kolken ontvlamden.

1) 4, 9. — 2) Dan 10, 9. — 3) Is. 11, 4. — 4) Job. 9, 4. Hb.

Maar nooit misschien, of althans zelden heeft zij hare onmagt zóó sterk moeten gevoelen, als in dezen nacht, nu de God des hemels, ook als Heer dezer aarde, in zichtbare en tastbare gestalte, en als mensch tegenover den mensch, vóór haar staat. Hierom storten dan ook al de haren rugwaarts neder; niet voorover, niet ter regter- of ter linkerzijde, maar van Jesus af, opdat zij gevoelen zouden, wie Hij was, en van waar hun deze magt tegenkomt. 1) O hoe zalig zouden zij wezen, zoo zij ook nu nog de kracht Gods erkenden!

Hoe lang deze bende ter aarde bleef nedergestort, zegt ons de H. Joannes niet. Wij kunnen toch ligt vermoeden, dat dit voor zulk eene menigte, en wegens de les, die Jesus hun geven wilde, eenigen tijd moet geduurd hebben; terwijl het bovendien, om al hunne toerusting van stokken, zwaarden, lantaarnen en fakkels, geene geringe verwarring onder hen moet hebben te weeg gebragt. Indien ze dan ook eindelijk weder opstaan, zoo geschiedt dit, zeker zonder dat ze 't vermoeden, door dezelfde magt, die hen ter aarde had nedergeworpen. Maar het wonder is verrigt, Jesus magt getoond; zij mogen nu voortgaan, en de prophetiën vervullen. —

Andermaal vraagt hen dus Jesus, en men lette er wèl op, 'tis dezelfde vraag: *Wien zoekt gij?* — Ook zij antwoorden op nieuw, als hadden zij niets ondervonden, niets geleerd: *Jesus den Nazarener!* — En Jesus hervat, even kalm als Hij de eerste maal had gesproken: *Ik heb het u gezegd, dat ik het ben.* Maar Hij voegt er bij, — een nieuw bewijs zijner godheid en almacht, — *indien ge mij zoekt, laat dan dezen gaan*, bedoelende en ongetwijfeld aanwijzende zijne Apostelen, van wie geen haar des hoofds zal

1) Vgl. Maldon.

vallen, zonder den wil van Hem, die hen geroepen en verkozen heeft. —

En waarom wordt nu de vijand niet op nieuw geslagen? Hij wordt het wel degelijk, ofschoon nu op eene geheel andere wijze. De magt des Messias was voldoende bewezen. Eene tweede omverstorting wordt dus niet meer vereischt. Maar het woord: *ik heb u reeds gezegd, dat IK HET BEN*, spreekt duidelijk genoeg. Het is de levendigste herinnering aan hetgeen zoo even geschied is, een stilzwijgend verwijt van hunne magteloosheid tegenover Jesus, een tweede donderslag, niets zwakker dan de eerste. Het is, als of de Heer hen toesprak: „Gij weet reeds, wie het is, dien gij zoeken komt. Heb ik u niet gezegd: *ik ben het?* Waarom boeit ge mij dan niet?” —

„Maar neen; niet wat gij wilt, zult gij ten uitvoer brengen; maar wat ik wil. Mijn eerste woord bewijst het. Mij zult gij dus boeijen; maar alleen omdat ik het wil; en dezen, mijne leerlingen, zult gij niet boeijen, al wilt gij het gaarne, omdat ik het niet wil.” Zoo toonde, en zoo betaamde het, dat de stervende Messias zich toonde, als Heer en als Vader. Want ook dit was voorspeld: „*Hij zal heerschen te midden zijner vijanden;*” — de „*Vader der toekomstige eeuw.*” 1)

Het bevreemdt en schijnt in den aanvang onbegrijpelijk, dat de bende, na de magt van Jesus op zoo buitengewone wijze ondervonden te hebben, in hare aanslagen durft voortgaan. Maar het is hierom te meer waarschijnlijk, dat de Heer zelf, om het eenige middel, ter onzer verlossing uitgekozen, niet te verijdelen, zijne vijanden van eene al te groote vreeze bevrijd heeft 2). Daar ook uit het kwaad het goed

1) Ps. 109. Is. IX. 2) Z. Maldon.

kan voortkomen, laat God soms het eerste toe, om het tweede voort te brengen.

Zoo veel is zeker, en het antwoord van Jesus geeft er getuigenis voor, dat de Zoon Gods alleen geboeid wordt, omdat Hij het wil zijn, en dat Hij gebiedend en met gezag heett gesproken, ter bevrijding zijner leerlingen. De er aan toegevoegde verklaring des Evangelist staft die bewering; en de aanhaling eener nog onlangs door den Meester gedane voorspelling bevestigt haar volkomen. „Ik dank u Vader!” zoo had Jesus immers, de toekomst als tegenwoordig beschouwende, gesproken; want „niet één dezer, die ge mij gegeven hebt, heb ik verloren (laten verloren gaan), behalve de zoon des verderfs.” Integendeel; Ik heb hen allen bewaard, zoo lang ik met hen was. Bewaar gij hen nu zelf, gelijk ik hen bewaard heb!”

Dat hier ook spraak was van het bewaren der ziel, lijdt geen twijfel. Maar thans zien we, dat er tevens van het behoeden voor den lichamelijken dood was gesproken. Zoo stierf dan ook Judas, de zoon des verderfs, een dubbelen dood, den dood des ligchaams en der ziel. En zoo zouden ook ongetwijfeld de andere leerlingen, bijaldien zij gevangen genomen, en met Jesus mishandeld waren geworden, in het gevaar zijn gekomen, van zoowel het geestelijk als het tijdelijk leven te verliezen 1). Misschien hadden zij dan Jesus verloochend, aan zijne magt en zending getwijfeld, en waren zij alzoo dubbel ongelukkig geworden. Dit wil de goede Herder verhoeden. *Verstrooid zullen de schapen worden*, gelijk er van ouds voorspeld was; maar ter prooi aan de wolven mogen zij niet zijn. En had Jesus gezegd, die prophetie herhalende, „dat zij allen zouden vlugten, een

---

1) A Lipide.

iegelijk naar het zijne;” Hij had ook gesproken: „*Niemand van hen heb ik laten verloren gaan.*” —

Volgelingen der wereld en van den Vorst der wereld! *gij* begrijpt het niet. Maar de vervulling dezer prophetie, zoowel als het gebod van Jesus, die u, geboeid wordende, boeit, beide zijn geen zwakkere donderslagen in *ons* oog, dan dat magtige woord, dat u nederstortte ter aarde: „Gij zoekt Jesus van Nazareth: IK BEN HET.” —

ZESENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Petrus houwt Malchus het oor af. —

Nadat Jesus door het voorafgaand wonder getoond had, wat Hij doen konde, indien Hij wilde, willen ook de leerlingen aan hunnen goddelijken Meester blijken van hunnen moed en van hunne liefde geven. Het aanrukken der bende had hen zekerlijk reeds uit hunnen slaap opgewekt. Maar nu hebben zij bovendien vernomen, hoe Jesus gezocht wordt, en zien de schare, stout en onbeschaamd, ondanks hare nederlaag, voortreden. Aan het ophanden zijnde gevaar is dus geen twijfel meer. De voorspellingen des Meesters komen hun voor den geest. Wat zij niet durfden, niet konden gelooven, begint te geschieden. En er blijft niets anders over, — zoo is althans hunne meening, — dan het geweld met geweld te keeren, en den gespierden Galileeschen arm aan die Jerusalemmers en heidensche soldaten te doen gevoelen. Zonder de toestemming huns geliefden Leeraars willen zij toch niets ondernemen.

Luc. XXII, 49.

Zij dus, — zegt de H. Lucas, — die rondom Hem waren, ziende wat aanstaande was 1), zeiden tot Hem: Heer zullen wij slaan met het zwaard?

1) Dat zij Jesus wilden gevangen nemen Vgl. Mt. v. 51 (zie benéd.)

Matth. XXVI. | Marc. XIV. | Luc. XXII. | Jo. XVIII.

51. En zie, een van degenen, die met Jesus waren, stak de hand uit, trok zijn zwaard, en sloeg den dienstknecht des Hoogepriesters, en hieuw zijn oor af.

52. Toen sprak Jesus tot hem: Steek uw zwaard weder in zijne plaats! Want allen, die het zwaard genomen hebben, zullen door het zwaard omkomen.

53. Of meent gij, dat ik mijnen Vader niet kan bidden, en dat Hij mij niet terstond meer dan twaalf legioenen Engelen zal verschaffen?

54. Hoe zullen dan de Schriften vervuld worden (die zeggen) dat het zóó moet geschieden?

Naar hetgeen de H. Lucas mededeelt 1), schijnen al de leerlingen, te zamen en als om strijd, zich tot Jesus gewend te hebben. De vurige Petrus bleef zeker niet ten achteren. Hij immers draagt één der zwaarden, is bij elke gelegenheid de eerste, en ziet nu ook ongetwijfeld meer dan de anderen, naar het woord des Meesters, wat er gebeuren gaat 2). De leerling, (misschien Jacobus 3), die naar allen schijn het

50. En één van hen sloeg den dienstknecht des Hoogepriesters en hieuw het regteroor af.

51. Doch Jesus antwoordde en zeide: laat het: tot hier!

En Hij raakte zijn oor aan en genas hem.

10. Simon Petrus nu, een zwaard hebbende, trok het uit, en sloeg den dienstknecht des Hoogepriesters, en hieuw hem het regteroor af.

De naam nu van den dienstknecht was Malchus.

11. Jesus nu zeide tot Petrus: Steek uw zwaard in de scheede.

Zal ik den kelk niet drinken, dien de Vader mij gegeven heeft?

1) vs. 49. — 2) Naar 't Grieksch: *wat toekomstige is*, enz. 3) Schegg.

andere zwaard heeft medegenomen, kan eveneens gesproken hebben. In allen geval zien wij duidelijk, dat de discipelen 's Heeren woord niet begrepen hebben, hetwelk Hij hun toesprak toen zij Hem de twee zwaarden aanboden, en Hij zeide: „t *Is genoeg daarvan;*” wij behoeven ze niet 1). Zij schijnen ten minste nog immer in den waan te verkeeren, dat het rijk van Jesus door tijdelijke middelen moet verdedigd worden. Zij handelen dus gevolgelijk. Maar hoe roekeloos, en onvoorzigtig! ook uit dien hoofde, dat zij meenen met een paar zwaarden eene gausche bende te kunnen afveren. Gelukkig, dat het hun meer aan doorzigt dan aan moed, meer aan wijs en beraden overleg, dan aan goeden wil en brandende liefde ontbreekt! —

Desniettegenstaande, wachten de meeste leerlingen het antwoord van Jesus af. Er is maar één, die het durft te voorkomen; wij verwachten het, Petrus. Wél hebben de drie eerste Evangelisten, en niet onwaarschijnlijk uit voorzigtigheid en ook uit eerbied voor den toen nog levenden Petrus, zijnen naam verzwegen 2); maar de H. Joannes, die na den dood des eersten Apostels zijn Evangelie te boek stelde, heeft hem met name genoemd. Er zijn wel 3), die meenen, dat Joannes dit juist daarom gedaan heeft, omdat aan Petrus deze moedige daad tot eere verstrekte; maar het gewone gevoelen verdient toch de voorkeur. En is Petrus te verontschuldigen, om zijne liefde 4) en om zijnen ijver 5); had Christus zelf hem het zwaard gegeven 6); wenschte hij niets anders dan het geweld met geweld te keeren; hij had toch in elk geval het antwoord zijns goddelijken Meesters moeten afwachten, en niet toeslaan zonder uitdrukkelijke vergunning. —

1) Boven Hfdst. XVI. 2) Vgl. Patr. De Evg L. I. c. 4. n. 35 Zoo velen. Ook Oost. 3) B. v. Schegg, in Luc. p. 279 — 4) H. Chrys. — 5) H. Amb. 6) H. Aug. c. Faust. XX. c. 70. —

Nu doet hij het tegendeel. Hij begint op eigen gezag, en slaat er op in, zoo als het valt; zoodat het ook derhalve misschien veel meer aan zijn onberaden ijver, dan aan het zwakke licht der maan en der fakkels, of aan eenige andere omstandigheid is toe te schrijven, dat hij zoo slecht mikt, en niet eens treft, wat regt vóór hem staat. De bedoeling van Petrus blijkt overigens genoegzaam. Ter naauwernood immers ontkomt het hoofd *van den knecht des Hoogepriesters*, en dit niet zonder verlies van zijn regter oor, dat, naar allen schijn, volkomen *afgehouden*, 1) en van het hoofd gescheiden, op den grond nedervalt. Indien later de goede Jesus dit oor, door eene bloote aanraking, 2) genezen zal, levert dit toch voor het tegendeel geen voldoende bewijs. 3)

De H. Joannes, die, gelijk hij later 4) zelf opmerkt, bij den Hoogepriester bijzonder bekend was, en ook hier in het verhaal der drie eerste Evangelieschrijvers eene leemte had aangetroffen, maakt ons nog verder met den dienaar des Hoogepriesters bekend, en noemt hem *Malchus*. 5) Waarschijnlijk bekleedde deze man een meer bijzonderen post, daar hij door al de Evangelisten zoo gansch bepaald en zonder eenig bijvoegsel, „*de knecht des Hoogepriesters*” genoemd wordt. En die Hoogepriester was ongetwijfeld Caïphas, welke weldra door Joannes (vs. 13) onder dezen naam wordt aangeduid, en bij de drie andere Evangelisten, die van Annas niet spreken, alleen voorkomt. Het moet ons te minder verwonderen, dat zulk een dienaar der boosheid door ijver wenscht uit te munten, en één der eersten zijnde, die

1) z. 't Grieksch. 2) Luc. vs. 51. Zie hierover toch Mald. —

3) Hierom het geheele feit in twijfel trekken, kunnen alleen Neander, De Wette, Strass en meer zulken — 4) vs. 15. — 5) D. i. = *Regulus* (Vgl. Regina), *Koning*.

op Jesus toeschoten, juist hierom door den niet minder voor het goede ijverenden Petrus, zoo deerlijk gewond wordt. Wat den leerling deswege als wederwraak in het huis van Caïphas te wachten staat, zullen wij later vernemen. Voor het oogenblik is de beurt weêr aan Jesus.

Het nu voorgevallene is voorzeker door den goeder-tieren Leeraar niet verordend, niet gewild. Hij heeft het toegelaten, ja, maar al wederom ter onzer leering, en om de gelegenheid aan de hand te hebben voor een nieuw bewijs van zijne almagt, van zijnen vrijen wil, van zijne goedheid en liefde.

Vooreerst spreekt Hij dus tot al de leerlingen 1) te zamen. *Laat het!* zegt Hij; *tot hiertoe!* En hetzij nu Jesus hiermede zeggen wil: „*laat hen begaan*, 2) laat ook dit toe, 3) laat het zoo ver komen, 4) dat zij mij gevangen nemen, en met al dien smaad overladen;” hetzij Hij regtstreeks wil te kennen geven: „*laat af; het is genoeg* 5) tot hiertoe te zijn voortgegaan; gaat dus niet verder en gebruikt uwe zwaarden niet meer;” de Apostelen moeten terstond hebben ingezien, hoezeer de handelwijze van Petrus door den goddelijken Verlosser werd afgekeurd, en er aan het bezigen van tijdelijke middelen of geweld niet te denken viel.

Voor Petrus en ter onzer onderrigting was dit echter nog niet genoeg. De goddelijke Meester zal dus voortspreken en Petrus op de klaarste wijze, van zijnen misstap, overtuigen. Want die misstap was niet gering. Immers; het doel nu daargelaten, dat goed is, is de wijze, zoowel als de tijd en plaats ter verdediging, niet gepast. Zij is onvoorzigtig, nu hij daar alleen staat tegenover velen. Zij is ongeoor-

1) Zeker niet tot de schare. *Laat mij* (vrij, nog een oogenblik) *tot zoo lang*, dat ik hem genezen heb. De Wette, Oost. cet. — 2) Maldonatus, met den H. Aug. De Cons. Evg. III. c. 5. 47. — 3) Schegg, *quem vide*.

4) Beelen — 5) A Lapide etc. met de Syrische Vertal., Euthym etc.

loofd, daar hij het antwoord en de vergunning zijns goddelijken Meesters niet heeft afgewacht. Zij is eindelijk geheel en al tegen den wil en den wensch van Jesus, die immers, zoo als Petrus weten kon, op zulk eene wijze niet verdedigd wil worden. Het harde woord, dat Petrus vroeger was toegesproken, toen hij aan Jesus lijden geërgerd, tot Hem zeide: *dat zal niet zijn, Heer!* het strafwoord: „*ga van mij, Satan,*” had ook dezen nacht in Petrus hart moeten klinken.

Maar nog eens, dat hart zelf van Petrus en diens liefde zijn toch altoos prijsbaar. En hoe zou het ook niet gloeijen van verontwaardiging, bij het zien van een zoo onregtvaardig en zoo ondankbaar gedrag, als dat der Joden, in dezen Paaschnacht, was? De Heer heeft dan ook medelijden met Petrus, en gebruikt alle kracht van redenen om hem met bedaardheid te overtuigen. „*Steek uw zwaard weer in de scheede, zoo begint Hij; want allen, die het zwaard trekken, zullen door het zwaard omkomen.* Vreeselijke bedreiging! en voor Petrus, krachtige berisping! Waarschijnlijk toch zinspeelt hier Jesus op het woord Gods in de Oude Wet gesproken: „Al wie menschenbloed vergiet, diens bloed zal vergoten worden,” 1) en herinnert dus zoowel het gelijkheidsregt, als de billijke straf, die op een manslag staat. Volgens anderen spreekt Jesus eene algemeene waarheid uit tegen diegenen, die eigenmagtig en zonder wettig gezag en reden, een mensch durven dooden; 2) of gebruikt Hij een spreekwoord, 3) alsof Hij zeggen wilde: „de zonde straft zich zelve, en waarin men zondigt, daarmede wordt men ook gestraft.” 4) Maar in elk geval laakt Hij de handelingen van Petrus, en waarschuwt hem tegen het vreeselijk kwaad van doodslag en bloedschuld.

1) Zoo Mald., Beelen (Vgl. Gen 9, 6) A Lap.. Muré en de meesten.

2) Zoo Arnoldi. — 3) Schegg en and. —

4) Sap. XI, 16 zie Schegg) en Traité de la Croix, T. VI.

Maar ook dit is niet genoeg. Petrus kon voorgeven dat zijn doel goed, zijn toorn billijk, zijne zaak regtvaardig was. Zoodat ook Jesus, als 't ware, insgelijks dit antwoord voorkomen, en eene nieuwe reden aan de eerste moet toevoegen, welke altijd doorgaat. Uwe verdediging, zegt Hij dus verder, wat er ook van al het overige zij, uw zwaard is overbodig. Ik behoef het niet. „Of meent gij, dat ik mijnen Vader niet bidden kan, en dat Hij mij niet aanstonds meer dan twaalf legioenen Engelen ten dienste zal stellen? Wat is dus uw zwaard en uwe verdediging noodig?”

De goddelijke Leeraar spreekt aldus op voorwaardelijke en onderstellende wijze; in de onderstelling namelijk, dat de Eeuwige Vader den zoen-en offerdood van Jesus niet wilde. 1) Wil Hij dien, zoo als nu eenmaal bekend is dat Hij wilde, dan wil ook Christus niets anders. Hij zelf heeft reeds tot den Vader gebeden: „Vader! niet mijn wil, maar de uwe geschiede!” En Hij kan, noch wil zich in geenen deele tegen den volstrekten wil zijns Vaders verzetten. Desondanks is het lijden en sterven van den Godmensch vrijwillig. Hij kan bidden; Hij kan den Vader vragen zijn gebod in te trekken; Hij kan in één woord, eenen anderen weg voorslaan, om het menschdom te verlossen. Aan magt ontbreekt het zeker noch den Zoon Gods, noch den Vader. Want ziet, als God wil, kan Hij oogenblikkelijk, en op duizenden wijzen, zijnen teergeliefden Zoon uit de handen zijner vijanden verlossen. —

Ja, God kan het op duizenden wijzen. Dewijl het hier echter bijzonderlijk eenen *strijd* geldt, en nu juist een gedeelte van een *legioen* (straks *bende* genoemd) tegen Hem over staat, blijft Jesus liever, naar gewoonte, bij ditzelfde beeld, en spreekt ook van *legioenen*. Doch het zijn geen legioenen

1) Mald, Beelen. —

van menschen, maar van Engelen; en niet twee of drie; maar twaalf. Twaalf legioenen dus in de plaats van twaalf Apostelen; 1) twaalfmaal vijf of zes duizend hemelsche geesten, 2) in de plaats van Petrus en die daar met hem staan, wat zullen ze niet vermogen, tegen eene kleine bende, indien maar één Engel, en in één enkelen nacht, 185,000 strijdbare mannen van Sennacheribs leger kon ombrengen! 3)

Kon Petrus nog twijfelen? O, in zijn hart, — want de vraag wordt hem immers regtstreeks voorgesteld, — in het binnenste zijns gemoeds moet hij reeds geantwoord hebben: „Ik weet het Heer, dit kunt gij. Ook de Schrift leert hoe God meermalen zijne Engelen heeft afgezonden, ook om menschen tegen menschen te verdedigen. 4) En gij zijt magtig genoeg en dierbaar genoeg aan uwen hemelschen Vader, om of u zelve te redden, of uwe bevrijding van Hem te verkrijgen.” —

„Doch waarom dan niet gebeden?” — Ziedaar eene bedenking, die wij hier ligt van Petrus zijde verwachten konden. De ijverige leerling kon voor een oogenblik meenen, dat Jesus zijne verdediging behoefde. Het is wederlegd. Maar hij kon bovendien van oordeel zijn, dat òf Jesus òf de hemelsche Vader deze verdediging van hem eischen; ook hierop moet dus nog geantwoord worden: en het geschiedt terstond. — Vooreerst spreekt Jesus van zich zelve. „*Den kelk, zegt Hij, dien mijn Vader mij geeft, wilt gij, dat ik dien niet drinke?*” —

„Ik wil het, wil Hij zeggen, mijn Vader wil het; en gij zoudt het tegendeel willen?” En men lette hier wèl op, hoe de kelk des Zoons, ook de kelk des Vaders is. Jesus

1) Christus schijnt op hun getal te zinspelen. 2) D. i. = zeer velen ontelbaren. Een legioen bestond anders uit meer dan vijf duizend man.

3) 4 Kon. 19, 35. — 4) 4 Reg. 6, 17; Ps. 33, 8 enz. —

ontvangt hem niet uit de hand der Joden, — die slechts in Gods hand een middel zijn, — maar van zijnen *Vader*. Bitter moge hij dus zijn van natuur, door gehoorzaamheid en liefde wordt hij aangenaam en zoet. Zoo zal het ook voor Jesus vrienden zijn. Nog onlangs bad dan ook Jesus zelf, dat die kelk, zoo maar mogelijk, van Hem mogt verwijderd worden. Maar Hij ontving toen op nieuw het antwoord, Hem bekend, maar voor ons te herhalen, dat de Vader zulks niet wilde. Hoe zou het dus mogelijk zijn, dat Jesus nu dien kelk voorbij liet, dat Hij dien niet dronk? Het *kan* niet Petrus; wat gij wilt, kan niet geschieden. —

Maar ook dit alles is nog niet voldoende. Het moet Petrus veel klaarder herinnerd worden, dat het drinken diens lijdenskelks wel degelijk door den Vader gewild is. Te dien einde beroept zich Jesus op de H. Schrift. „Mijn lijden en mijn dood, zegt Hij dus, 't is alles voorspeld. David, Isaïas, Daniël, bijna al de profeten hebben er van gewaagd. De meeste omstandigheden zijn door hen duidelijk geteekend; de voornaamste en hoofdtrekken zonneklaar aangegeven. En dat alles is toch het woord des Vaders, de uitdrukking der raadsbesluiten des goddelijken wils, de in het verleden geopenbaarde waarheid der toekomst; in één woord: het is alles geopenbaard, gesproken, geschreven; en die voorspellingen moeten toch vervuld, die Schriften waar bevonden worden. En hoe zal dit nu plaats vinden, indien ik niet lijd, of aldus niet lijd? *Hoe zullen dan de Schriften vervuld worden, die zeggen, dat het zóó moet geschieden*, indien het werkelijk, of door uwe verdediging, of door mijn gebed, of op welke wijze dan ook, niet aldus, maar anders geschiedt?”

Hierdoor moest Petrus overtuigd zijn. Maar ook de an-

dere leerlingen hebben te gelijker tijd eene nieuwe les ontvangen over de vrijwilligheid van Jesus lijden en sterven. En de bende zelve, wier langdurig stilstaan ons verwonderen mag, moet sterk gevoeld hebben hoe zij niets zou kunnen uitvoeren zonder den eigen en uitdrukkelijken wil van Jesus. De zwaarden worden dus weder in de scheede gestoken; de zekerlijk reeds opgeheven stokken dalen als uit eigen beweging naar den grond; en de wat hooger opgeheven tootsen en lantaarnen laten ongetwijfeld de onverstoorde kalmte en hemelsche majesteit van den te boeijen Godmensch nog duidelijker uitkomen.

Het oogenblik is dan ook voor Jesus gekomen, om nog eenmaal zijne vijanden neder te slaan. Hij wil echter te gelijk toonen, hoe de vurige leerling geheel en al in een aan Jesus tegengestelden geest gehandeld heeft. Ook wil Hij diens vergriep weder goedmaken, en door een nieuw blijk zijner almacht en liefde bewijzen, dat Hij zich gemakkelijk kon verdedigen, indien Hij het goed vond. —

Hij nadert dus, (gelijk de in de geneeskunde meer ervaren Lucas ons nog mededeelt, 1) den zeer zekerlijk gansch verslagen en bevreesden Malchus, raakt slechts even met de hand het afgehouden oor aan, en geneest hem 2).

Welk eene goedheid! En hoezeer moet gij gejuicht hebben, o Engelen van dit heilig Gethsemane, om zoo vele wonderen van zielskracht, langmoedigheid, barmhartigheid en liefde, die gij aanschouwen mogt in dezen wondervollen nacht! —

1) Zie Patr. De Evg., Auct. Syn. (Opp. s. Athan.), Hier de vir. ill. c. 7 Euseb. H. E. III. 4, etc. 2) Luc. vs. 51. —

LEVENENTWINTIGSTE HOOFDSTUK.

Laatste woorden van Jesus tot de bende.

De gevangenneming.

Na het voorgevallene tusschen Malchus, Petrus en Jesus, zouden wij ligt meenen dat het oogenblik der gevangenneming gekomen was. Maar neen. De God des hemels, is ook Meester op aarde; en Hij heeft mede aan de toegelovende menigte nog één magtig woord uit te spreken, eer Hij zich laat boeijen. Het is waar: „Hij kwam niet, om, als God, zijne eigene en natuurlijke kracht tegen de boozen te gebruiken, maar veeleer om leeraar door het grootste geduld, en een voorbeeld der grootste zachtmoedigheid te zijn 1); doch Hij moest toch die boozen herinneren, dat zij niets tegen Hem vermogten, zonder zijn eigen wil. En Hij, die door zijne wonden ons allen wilde genezen, Hij moest wel niet willen verdedigd worden door de wonden zijner vervolgers 2), maar Hij moest toch zijn werk verdedigen tegen laster en logen.

Bij gevolg:

Matth. XXVI.

Marc. XIV.

Luc. XXII.

55. In die ure zeide Jesus tot de scharen;

48. En Jesus het woord opnemende, zeide tot hen:

52. Jesus echter sprak tot hen, die op Hem afgekomen

1) H. Cyrill. Al. in Jo. 2) H. Ambr. De Off. III, 4. —

Matth. XXVI.

Marc. XIV.

Luc. XXII.

Alstegen een roover zijt gij uitgetrokken, met zwaarden en stokken, om mij te vangen: (en toch) zat ik dagelijks bij u, leerende in den tempel; en gij hebt mij niet gegrepen.

Als tegen een roover zijt gij uitgetrokken, met zwaarden en stokken, om mij te vangen.

49. Dagelijks was ik bij u leerende in den tempel en gij hebt mij niet gegrepen. Maar (dit geschiedde aldus) opdat de Schriften vervuld wierden.

waren, de opperpriesters en de hoofdmannen des tempels en de ouderlingen: Zijt gij, als tegen eenen roover uitgegaan, met zwaarden en met stokken?

53. Als ik dagelijks met u in den tempel was hebt gij de handen tegen mij niet uitgestoken: maar deze is uwe ure, en (dit) de magt der duisternis.

Er is hier vooreerst op te merken, hoe de goddelijke Heiland niet zoo bijzonderlijk spreekt tot de heidensche bende, als wel tot de Joden; en onder dezen niet zoo zeer tot de knechten en dienaren, die zijn afgezonden, om Hem gevangen te nemen, als tot de hoofdlieden der tempelwacht, en de Oververpriesters en Ouderlingen, 1) van welken er dus niet weinigen zijn medegekomen, om den uitslag te zien, en veelligt zelfs om de bende aan te voeren en de gansche zaak tot eene zekere uitkomst te geleiden.

Dezen zijn het dan ook voornamelijk die de *Schrift* kennen; dezen, die op bijzondere wijze èn aan de *Schrift* èn aan Jesus werken herinnerd moeten worden, opdat alles in Gethsemane van Jesus zijde ons toeroepe: „Ik ga lijden, omdat ik wil. Niemand kan mij mijn leven ontnemen. Ik geef het zelf, en leg het af, waar en wanneer en zoo als ik het goed vind.”

1) Luc. vs 52.

Onwettig, ongepast, en noodeloos is dus ook de gansche handelwijze der tegenstanders. Onwettig, omdat zij Hem aanvallen wegens zijne leer, en Hij immers openlijk heeft geleerd, en dus aanstonds, van valscheid overtuigd, in den Tempel bad moeten aangegrepen worden. Ongepast, om geheel zijn karakter, en om alles wat Hij hun heeft voorgehouden, gedaan en geleerd. Noodeloos en geheel overbodig, ondanks hunne toerusting van stokken en zwaarden, waarvan Hij toch klaar heeft bewezen, dat ze niets tegen Hem vermogen. —

„Welhoe! zegt Hij dus met eene even heilige verontwaardiging, als goddelijke bespotting: „Als tegen een struikroover zijt gij uitgetrokken, nu ge mij komt boeijen, — met zwaarden en met stokken.” —

Ach! wat moest het den zachtmoedigsten onder de kinderen der menschen grieven, reeds van nu aan, en op zoo een snoode wijze, *onder de boosdoeners* en moordenaars *gerekend te worden!* Maar wat moest het God grieven, ondankbare mensch, reeds van nu aan en door U, zich als de laagste en het uitschot der menschen behandeld te zien!

Het is nogthans niet alleen eene klagte, die Jesus wil uitspreken; Hij blijkt ook voornamelijk te beoogen, die even ondankbaren als onregtvaardigen, hunne wezentlijke onmagt, hunne geheime kuiperijen, hunnen nijd en hunne listen is alles, wat zij tegen Jesus ondernamen, voor oogen te houden. En hierom gaat de Heiland zoo verwijtend voort: „Dagelijks was ik bij u; den ganschen dag, en elken dag der laatste week, stond ik in uw midden, leerde (en deed ik wonderen in de Stad en in) den Tempel; en nooit hebt ge de hand naar mij uitgestrekt, nimmer hebt gij eene krachtige poging gewaagd om mij gevangen te nemen en te boeijen” —

Was dit, omdat zij toen door den tijd nog niet werden verteerd? Was het omdat zij Jesus nog niet wenschten, niet zochten te dooden? Integendeel; maar de ure was niet gekomen; en hetgeen herhaalde malen en alom verkondigd was, het moest nu ook, te dezer ure, aan de voor- naamsten onder Jesus vijanden worden voorgehouden: *Ik sterf vrijwillig*. Daarom vervolgt Hij:

Maar thans is het uwe ure, en (dit) de magt der duisternis. Dat wil zeggen: *deze ure*, deze dag eindelijk is de tijd, waarop ik volgens de raadsbesluiten des Vaders zal en wil sterven; het is de *ure*, die ik ook deswege *de mijne* noem; en die de *uwe* is, omdat u thans vergund wordt uwe booze plannen ten mijnen opzichte uit te voeren. En zoo is ook *deze magt* die aan U thans gegeven wordt, *de magt*, 1) *die de duisternis tegen mij ontvangen heeft*. De wereld met haren vorst heeft nu eindelijk, voor eene ure, de lang gezochte vergunning erlangd. Hetgeen nu aan mij geschiedt en nog geschieden zal, is dus haar werk. Gij zijt slechts de handlangers van den booze bij uitstek, de nu werkzame leden van het rijk der duisternis; die booze heeft, voor het oogenblik, de magt van hier boven (van mij zelven) ontvangen, en tot zijn eigen ondergang. En dit alles, niet omdat hij, of gij, of de gansche hel dit zoo willen, maar *opdat de Schriften vervuld worden*. 2) God is getrouw, en zijn woord waarachtig. Hetgeen voorzegd is, moet dus ook geschieden. Het zal echter geen plaats hebben door uwen wil, maar om den wil des Alwetenden

1) Vgl. 't Grieksch. 2) Marc. vs. 49 b. Volgens Marcus zijn dit nog woorden van Christus. — Sommigen willen derhalve ook Matth. vs. 56. als Christus woorden beschouwd hebben (Arnoldi, Mald. enz), terwijl toch anderen meenen (Jansen, Schegg), dat aldaar de Evangelist zelf spreekt.

Gods, die dit voorzien en voorspeld heeft, en nu ook magt laat aan den vorst der duisternis, opdat Gods woord getrouw worde bevonden. Hierom, en hierom alleen is *deze uwe ure*, en die van *de magt der duisternis*. —

Met en door dit laatste woord van Jesus is dan nu ook het oogenblik voor Satan gekomen. De Evangelisten geven het insgelijks te kennen.

Matth. XXVI. | Marc. XIV. | Luc. XXII. | Jo. XVIII.

50.... Toen traden zij toe, sloegen de handen aan Jesus en grepen hem 1).

56. Dit alles echter is geschied, opdat de schriften der profeten zouden vervuld worden 2).

Toen verlieten hem zijne leerlingen, en namen de vlugt.

46. Zij nu sloegen de handen aan hem en grepen hem 1).

Toen verlieten hem zijne leerlingen, en namen allen de vlugt. —

54. En zij namen hem gevangen.

12. De bende nu en de Hoofdman en de dienaren der Joden namen Jesus gevangen, en bonden hem.

51. Doch een zeker jongeling, hebbende (slechts) een lijnwaad om het bloote lijf geslagen, volgde hen; en zij grepen dien.

52. Maar deze het lijnwaad van zich werpende, vlugtte naakt van hen weg. —

1) Mt. en Mr. hebben dit, bij *voorverhaal*, reeds vroeger medegedeeld.

2) Zie boven, over Mr. vs. 49 b. — *Dat alles*, bij Mt., slaat op al het hier onmiddellijk voorgaande: dat Jesus zou worden verraden, zich vrijwillig zou overleveren, als een booswicht behandeld, enz. Zie Thren. 4, 20 Ps. 40, vs. 53 enz. —

Wij kunnen ons ligt voorstellen met welke woede en geweld de reeds zoo lang tegengehouden rooversbende op de zich eindelijk prijsgevende prooi is neergestort. In de *Schrift* zelve heeten zij „*honden en dolle stieren,*” en worden zij afgeschilderd als *de brullende leeuw*, die zijne prooi verscheurt 1). Niemand blijft dan ook werkeloos, Heiden noch Jood. Maar „de gansche bende, (zegt Joannes), hun hoofdman en de dienaren der Joden,” allen schieten gezamenlijk toe, en slaan de handen aan Jesus. Jesus echter is „*als een schaap, dat ter slagbank wordt uitgeleid.*” Na gezegd te hebben, wat Hij noodzakelijk spreken moest, opent Hij van nu af den mond niet meer. De twaalf legioenen Engelen worden in den hemel teruggehouden. De wil zijns Vaders is voor Hem de eenige spijs, en al de werken zijner Almacht gaan nu onder in het Wonder der wonderen, in het vrijwillig en waarachtig hevigst lijden van den Zoon Gods en der menschen. — Kalm en bedaard wacht dus de goddelijke Heiland zijne vijanden af; met eene waarlijk goddelijke liefde strekt Hij zijne handen uit; en in één oogenblik is Hij, door de ruwe menigte, „*met geweld gegrepen,*” tot meerdere voorzorg, (in de oogen dier kortzigtigen!) met stevige en harde koorden geboeid, en te midden dier juichende schare, als een roover en moordenaar voortgesleept.

Ziedaar dus, bevoorregt Gethsemane! maar zonder uwe schuld, het begin der ongerechtigheid voltooid! Ziedaar ook in dezen tweeden tuin van eene nieuwe vrucht, doch niet uit ongehoorzaamheid, maar uit gehoorzaamheid, gegeten! Ziedaar eindelijk het gevolg: de tweede Adam uit zijn Paradijs verdreven, en naar de met distelen en doornen bezaaide aarde heengewezen; de tweede Abraham geroepen, en van zijne vrienden en magen verwijderd; de tweede Isaak,

1) Zie Ps. 21. —

naar zijn Moria, de tweede Mozes naar zijn Nebo, de tweede David naar zijn Sion heengevoerd. Als Isaak zal Hij ten offer dienen; maar sterker dan hij, ook zijn offer voltooijen. Als Mozes zal Hij stervende het beloofde land aanschouwen, maar magtiger en gelukkiger dan gene, het ook ingaan en voor ons openen door zijnen dood. Als David zal Hij den berg en troon des kruises beklimmen, — maar van daar ook heerschen voor eeuwig. Treur dus, maar wil ook juichen, o beeld des Paradijzes! Want schijnt nu ook, voor eene wijle, de onschuld miskend, de Almagt verslagen; wij zien toch in de eerste plaats in Jesus de *Liefde* geboeid; en die blik maakt ons zalig. „Dank zij dus uwe boeijen, beminnelijke Jesus, duizendmaal dank! daar zij onze boeijen met zooveel kracht verbreken”! 1)

Maar dan moet ook van nu af de eene prophetie na de andere vervuld worden. Dan moet thans het lijden, de smart en de smaad, „als bruischende golven” op Jesus nedersterten. Het geschiedt. En de eerste smaad, een der grootste na het verraad van Judas en den nijd der Joden, overkomt den Verlosser terstond van den kant zijner leerlingen.

„Nauwelijks, zoo verhalen de Evangelisten, — nauwelijks hebben ze gezien, dat Jesus geboeid is, of zij verlaten Hem allen, en vlugten allen.” Het was voorspeld, andermaal voorspeld, aan hen zelve gezegd: „*God zal den Herder slaan en de schapen zullen verstrooid worden;*” en toch vlugten zij, en laten zij Jesus „*alleen*” voor zoo ver in hen is, en wederspreken zoo op eens al hunne plannen, al hunne voornemens, al hunne beloften. Zal althans Petrus, zal Joannes niet bij Hem blijven? — Niemand. —

Ach! had nu ten minste iemand zich dat woord van

---

1) H. Bernardus.

Jesus herinnerd: hoe zij nog zwak waren in het geloof, klein van moed, leerlingen in de liefde; hij zou misschien moediger hebben pal gestaan, versterkt door Jesus voorbeeld en door eigen gebed. Maar helaas! daar lag juist de misslag. Zij beloofden hunne hulp, vol betrouwen op zich zelve; en zij hebben niet gebeden. Zie! daar dwalen ze nu, als eene vreesachtige kudde, terwijl de herder door een troep wreede wolven wordt weggesleurd; daar vlieden ze van alle zijden, langs de olijfboomen en wijnbergen van Gethsemane; daar schuilen ze, in de diepe kloof des dals, of in de spelonken der rotsen; daar vlugten ze zelfs, naar allen schijn, tot over de toppen des Olijfbergs voort, en brengen de droeve mare van dezen akeligen nacht, aan Martha, Maria en Lazarus te Bethanië, en nog eer aan Jesus dierbare Moeder, de bevoorregte Maria, die nu voor goed begint de Koningin der Martelen te zijn.

O Thomas! waar is nu uw moed „om met Jesus te sterven?” O Petrus, wat zegt, ook heden nog, die spelonk, naar uwen naam genoemd? Ik weet het, gij wordt nog verontschuldigd omdat uwe hulp toch nutteloos is gebleken, omdat de Heer heeft gezegd: „*laat dezen gaan*;” maar hadt gij zelve u niet aangeboden ten strijd? Was u bovendien niet verzekerd, hoe geen haar van uw hoofd zou vallen, zonder den wil uws Vaders, die in den hemel is? En had u Jesus niet duidelijk voorgehouden, hoe zeer Hem uwe vlugt zou grieven? — Maar ach! wij erkennen ons eigen beeld, en in een zoo dringend gevaar als u toen bedreigde willen wij u niet meer dan ons zelve beschuldigen.

Dat zulk een gevaar wezenlijk voor handen was, zien wij

---

1) Epiph. H. 33, Pseudo-Hier. in Ps 37.

onder anderen, uit het door Marcus hier nog bijgevoegde, omtrent den jongeling, die Jesus volgde.

Wie hij geweest is, is niet met zekerheid te zeggen. Wèl zijn er 1), die gemeend hebben, dat het Jacobus, „de broeder des Heeren,” was; maar hunne reden, dat juist deze van het priesterlijk geslacht zijnde zulk een *lijnwaad* droeg, is geheel zonder grond. Die aan Joannes denken 2), omdat hij *jeudig* was, en hier van een *jongeling* spraak is, brengen ons niets verder. Een Apostel kan hier overigens niet bedoeld zijn. Joannes niet, dewijl hij weldra Jesus werkelijk volgt, en zich wèl wacht van gegrepen te worden. Geen ander; omdat Marcus reeds duidelijk heeft aangeduid, dat *al de Apostelen*, zonder uitzondering, zijn weggevlugt, en er dan, als bij tegenstelling bijvoegt: *DOCH een jongeling volgde Jesus*. — Er zijn verder, die aan Marcus zelven denken 3), vooral onder diegenen, die Joannes Marcus en Marcus den Evangelist voor één en denzelfden persoon houden. Maar de omstandigheden: dat juist deze Joannes Marcus in Jerusalem een eigen woning had, en later de Apostelen in zijn huis opnam, terwijl hier ter plaatse van een persoon moet spraak zijn, die van bijzonder gewigt is 3), bewijzen ons die aldus opgevatte meening niet.

Het waarschijnlijkst blijft dus, dat hier een ander jongeling, misschien een zoon, of een dienstknecht, van het landgoed Gethsemane, of van eene andere woning uit den omtrek bedoeld is. Dewijl ons wordt opgegeven, dat hij Jesus een eind wegs „*volgde*,” en naar allen schijn juist daarom door de krijgslieden wordt *vastgegrepen*,” kunnen wij ook aan een vriend of leerling van Jesus denken. Zoo veel te ligter valt dan te verklaren, hoe hij, in 't midden van den nacht,

1) Chrys., Ambr., Greg. Beda. — 2) Zie Sepp., Olsh. — 3) Olsh.

het gedruisch der wapenen en het getier der bende zal vernomen hebben, misschien gissende, dat het om Jesus te doen was, die in dezen tuin en bij dit landgoed kwam bidden; hoe hij is opgestaan, in der ijl slechts een breed en dun lijnwaad, waarin de Oosterlingen slapen, heeft omgehangen, en alzoo naar buiten is gespoed, òf om Jesus te helpen, òf althans om het einde der zaak eens af te zien. —

Hoe dit zij, het schijnt zeker, dat de H. Marcus niet zonder bijzondere reden, dit feit heeft te boek gesteld. Veelligt had hij het vernomen van Petrus zelven, die weldra van verre volgde, en dus het voorval zien kon. Zeer duidelijk moest er immers uit blijken, hoe woest en baldadig deze bende, en hoe magtig integendeel het woord van Jesus was. „*Laat hen gaan,*” had Jesus gesproken, die niet wilde, dat zijne Apostelen boven hunne krachten zouden beproefd worden; en men liet hen gaan, waarheen zij wilden. Maar nu zien wij uit het thans gebeurde, hoe het krijgsvolk (in vele Grieksche Handschriften hier: *jongelingen* genoemd), ten opzichte van Jesus' volgelingen gestemd was. Waren de Apostelen niet gevlugt, of liever, door Jesus woord, niet vrij weggezonden, zij zouden ongetwijfeld hetzelfde lot hebben ondergaan, en even als deze vreemdeling door de bende gegrepen zijn. —

De jongeling, van wien hier spraak is, toont zich overigens niet moediger dan de Apostelen. Hij volgt Jesus, naar alle waarschijnlijkheid, uit liefde; maar naauwelijks dreigt het gevaar, of hij vlugt. Het is waar, dat het gevaar dreigend was; want reeds wordt hij vastgegrepen bij zijn linnen kleed, hetgeen hij terstond in de handen zijner bespringers achterlaat om zich ongekleed, (of ten minste slechts met zijn onderkleed gedekt, wat de Oosterlingen *naakt* heeten), uit de handen van het woeste krijgsvolk los te ruk-

ken. — Maar zou dan niemand in dezen droevigen nacht met Jesus lijden willen? — Ach neen! het is de nacht des verraads en der ergernis. De goddelijke Lijder moet *alleen de wijnpers treden*, en bevindt zich dan ook nu, nu deze jongeling, gelijk eertijds Joseph, zijn kleed in de handen zijner vervolgers achterlaat, geheel *alleen* te midden zijner vijanden, als „*een lam, dat ter slagbank wordt weggeleid.*”

INHOUD.

HOOFDSTUK I.

Jerusalem en de Olijfberg.

Lucas. XXI, 37. 38.

	bladz.
Jesus op den Olijfberg.	10.
Des <i>Olijfbergs</i> hoogte, ligging, uitzigt	11.
<i>Jerusalem</i> , de stad Gods	13.
Haar aanstaande ondergang voorspeld (Mich. III, 12)	14.
Jerusalem van den Olijfberg gezien	16.
Het dal en de beek <i>Cedron</i>	17.
Het dal <i>Josaphat</i> , (of: des Oordeels).	18.
Bruggen, monumenten	19.
Ligging van Jerusalem.	20.
De vier bergen en vier dalen.	20
<i>Moria</i> de <i>tempelberg</i>	20.
Gezigt en wensch van David, ...	21.
Offer van Abraham	21.
Salomons tempel en de 2de tempel.	22.
<i>Sion</i> de <i>Koningsberg</i>	22.
De berg des Heeren, door God verkozen.	22.
De <i>Akra</i> , met de benedenstad	23.
De <i>Bezetha</i> , met de Nieuwe stad	24
<i>Golgotha</i> en <i>Ophel</i>	24.
Jerusalem een beeld des hemels.	24.
De <i>Moria</i> een beeld der kerk van Jesus.	25.

HOOFDSTUK II.

Gethsemane,

Jesus liefde in de laatste dagen van zijn leven.	28.
<i>Bethphage</i>	29.
Waarom <i>vernacht</i> Jesus telken avond, de H. stad verlatende, te Bethanië?	30.

Des Olijfbergs naam en beteekenis	bl. 31.
Het dal Cedron. <i>Gethsemane</i>	33.
Naam en beteekenis.	33.
Jesus bidt in Gethsemane.	35.
Hij vernacht te Bethanië en keert 's ochtends naar Jerusalem weder.	39.

HOOFDSTUK. III.

Bethanië.

Waarom verlaat Jesus elken avond de H. stad?	41.
Welk was het Bethanië waar Jesus zijnen intrek nam?	45.
Hoe dikwijls en op welke dagen der laatste levensweek is Jesus naar Bethanië teruggekeerd?	46.
<i>Synoptisch overzicht</i> der laatste levensdagen van Jesus	46.

HOOFDSTUK IV.

Jesus voorspelt zijnen aanstaanden dood. Dingsdag XII Nisan, 15 Maart. —

Na twee dagen <i>Paschen</i> . Tekst. Mt. 26, 1.	50.
David's prophetie (Ps. II.)	51.
De verklaring van Jesus	52.
Wat beteekent in Jesus mond de verheven uitdrukking: <i>de Zoon des menschen?</i>	52.
Over het <i>Pascha der Joden</i>	60.
Diens beteekenis.	64.
Waarom Jesus <i>na twee dagen</i> , en juist op het <i>Paaschfeest</i> moest sterven?	66.

HOOFDSTUK V.

Vergadering van den Grooten Raad der Joden, aangaande de wijze van Jesus te vangen en te dooden. Woensdag XIII Nisan. 16 Maart. —

§. 1. <i>Het Sanhedrin</i>	68.
TEKST. Mt. 26, 3—5, Mr. 25, 1—2, Luc. 22, 1—2	69.
Op welchen dag had deze vergadering plaats?	69.
Wat zochten de Synedristen aangaande Jesus?	70.
Over het Sanhedrin.	72.
De personen, die in het Sanhedrin zitting hadden.	74.
Wat zijn de <i>Overpriesters?</i>	74.
De <i>Schriftgeleerden?</i>	75.
De <i>oudsten</i> of <i>aanzienlijken des volks?</i>	76.
§. 2. <i>Het Sanhedrin ten tijde van Jesus</i>	78.
<i>Caïphas</i> , de onregtvaardige Regter.	80.

INHOUD

	bl.
<i>Annas, de listige vijand van Jesus.</i>	84.
<i>De andere Synedristen, Jesus hateren</i>	88.
<i>De Sadduceën, ongeloofige dwaalleeraars</i>	91.
<i>De Phariseën, blinde huichelaars</i>	92.
<i>De Schriftgeleerden, hoovaardige raadslieden</i>	93.
§. 3. <i>De plaats der vergadering. Gewoonlijk was het de zaal Gazith</i>	97.
Voor deze geheime zitting is zulks <i>het huis van Caïphas</i>	98.
Blik op het inwendige van een <i>Oostersch paleis</i>	100.
§. 4. <i>Des Sanhedrins raadsbesluit tegen Jesus</i>	103.
Welke raadslieden er bij tegenwoordig waren?	103.
Wat zij voor hebben? — <i>Jesus met list te vangen, en te dooden</i>	104.
Hoe zij onderling beraadslagen (Sap. II.)	105.
Waar en wanneer zij <i>Jesus moeten vangen</i>	108.
Waarom <i>Jesus juist op een feestdag zou moeten ter dood gebragt worden</i>	110.
Eindbesluit: dat het niet op den feestdag moet plaats hebben, — uit vrees voor het volk	112.
Gods plan: dat het juist op het Paaschfeest geschiede	112.

HOOFDSTUK VI.

Judas gaat een verdrag aan met de leden van den Grooten Raad der Joden, en verbindt zich om Jesus te verraden.

Judas wordt het middel in Satans handen, om de leden van het Synedrium uit de verlegenheid te redden	114.
TEKST. Mt. 26, 14—15; Mr. 14, 10—11; Luc, 22, 4—5	115.
<i>Judas "een der twaalve"</i>	116.
Waarom hij <i>Iskarioth</i> genoemd is?	118.
Wanneer en waartoe hij door <i>Jesus</i> werd verkoren	118.
Zijne hoofddrift	119.
Judas een <i>duivel</i> (Jo. VI)	120.
Een wrevelige en hebzuchtige huichelaar (Mr. 14, 4; Jo. 12, 6).	120.
Waarom hij <i>Jesus</i> verraden heeft?	122.
Wanneer hij de vijanden van <i>Jesus</i> heeft opgezocht?	123.
Wat hij al verder kan gedacht hebben?	124.
Waar en wanneer hij aan <i>Jesus</i> zijde ontweken is?	125.
Met wie hij zijn verdrag heeft aangegaan?	125.
Was dit in het huis van <i>Caïphas</i> of bij den Tempel?	126.
Welke de gevoelens van <i>Judas</i> en van <i>Jesus</i> vijanden moeten geweest zijn?	127.

Wat Judas vraagt, en waarom men hem slechts 30 zilverlingen aanbiedt?	128.
Waartoe Judas zich verbindt? , ...	131.
Of hij aanstonds het geld ontvangen heeft?	132.
De 40ste psalm. David en Achitophel, — Jesus en Judas	133.

HOOFDSTUK VII.

Bereiding van het laatste Paaschmaal. — Donderdag XIV Nisan; 17 Maart.

<i>Woensdag avond</i> keert Jesus naar Bethanië weder	138.
TEKST Mt. 26, 17—19; Mr. 14, 12—16; Luc. 22, 7—13.	139.
<i>Donderdag 's morgens</i> blijft Jesus in Bethanië.	140.
De XV Nisan viel op een <i>vrijdag</i>	140.
Donderdag is dus de XIV Nisan (het 35ste jaar van Christus leven, en het 29ste der gewone tijdrekening)	141.
Op den XIV Nisan, (of reeds den XIII des nachts) werd de zuurdeesem uit de huizen verwijderd.	141.
Verschillende beteekenissen van: <i>Pascha; het feest; de Azyma</i>	142.
Over het <i>uur</i> , waarop de leerlingen zijn uitgezonden.	142.
De <i>tijd</i> , waarop men het <i>Pascha</i> slagtte	143.
Jesus voorkomt zijne leerlingen.	144.
Op hunne verdere navraag zendt Hij <i>Petrus</i> en <i>Joannes</i> ; waarom deze twee?	144.
Gewoonte in Jerusalem om eene woning uit te kiezen, voor het nuttigen des Paaschlams	147.
Jesus geeft den leerlingen een teeken, waardoor zij de door Hem gekozene woning zullen vinden	147.
Het was de woning van een vriend van Jesus. (Nicodemus? Joseph van Arimathea?).	148.
<i>Petrus</i> en <i>Joannes</i> gaan naar de H. Stad	149.
Zij vinden eene ruime opperzaal, en alles zoo als Jesus hun gezegd had.	150.
Waarschijnlijk moesten ook zij <i>hun Paaschlam slagten</i>	151.
Wijze, waarop dit in den Tempel plaats had	152.
Of Petrus en Joannes naar Bethanië zijn teruggekeerd	153.
Op wat wijze het Paaschlam gebraden werd.	154.
Wat er verder voor het Paaschmaal moest bereid worden; de <i>Azyma</i> , de <i>Charoset</i> , de <i>bittere kruiden</i> en hunne beteekenis	155.
De <i>wijn</i> en het <i>water</i>	156.

HOOFDSTUK VIII.

Het Pascha. De laatste maaltijd van Jesus.

Tegen den avond (<i>Donderdag</i>) komt Jesus van Bethanië	158.

TEKST. Mt. 26, 20. 21. 29; Mr. 14, 17. 18; Luc. 22, 14—18	159.
Al de Twaalven, en geen anderen zijn hier tegenwoordig	160.
De zaal van den Paaschmaaltijd, — de eerste Kerk van het Nieuw Verbond	161.
De <i>plegtigheden</i> , volgens de overlevering der Joden, bij den Paasch- maaltijd onderhouden	162.
Handenwassching, <i>eerste beker</i> , zoete brij enz	162.
<i>Tweede beker</i> , de <i>Hagada</i> of uitlegging der plegtigheid	163.
Het Paaschlam, de <i>derde beker</i> , (beker—der zegening)	164.
De <i>vierde beker</i> , het kleine en groote <i>Hallel</i>	165.
De <i>vijfde beker</i>	166.
Of Jesus deze plegtigheden onderhouden heeft?	166.
Met welk deel der voornoemde ceremoniën de verschillende feiten, door de Evangelisten geboekt, overeenkomen.	167.
<i>Het laatste Pascha van Jesus</i>	168.
Het verlangen van Jesus om dit Pascha te eten	169.
De gevoelens der leerlingen	170.
Het <i>afscheidmaal</i> des goddelijken Leeraars.	171.
De kelk des afscheids	172.
De hoop op een <i>nieuwen wijn</i>	173.
Was dit de <i>Hagada</i> , of de <i>Verkondiging</i> ?	174.
Wanneer deze woorden zijn uitgesproken?	174.
Is het bij den eersten, derden, vierden of vijfden beker?	174.

HOOFDSTUK IX.

Het verraad van Judas voor de eerste maal voorspeld.

<i>Jesus en Judas</i>	177.
TEKST. Mt, 26, 21—25; Mr. 14, 18—21.	179.
Hoe dikwijls Jesus van het verraad gesproken heeft	180.
De ontsteltenis der leerlingen: <i>Heer wie is het?</i>	181.
Jesus blijft bij een algemeen antwoord: één der dischgenooten (volgens Ps. 40, 10)	182.
Het <i>wee</i> des verraders.	185.
De vraag des huichelaars: <i>ben ik het, Rabbi?</i>	186.

HOOFDSTUK X.

*Instelling van het HH. Sacrament en offer, het Pascha des
Nieuwen Verbonds. —*

TEKST. Jo. XIII. 1. verklaring	189.
Wat Joannes bedoeld heeft met het <i>uistekend bewijs</i> van Jesus liefde.	190.
Het is de instelling der HH. Eucharistie	191.

INHOUD.

	bl.
TEKST. Mt. 26, 22—28; Mr. 14, 22—24; Luc. 22, 19—20 . . .	195.
Het offer en Sacrament, enz.	196.
Formulieren der Joden: <i>dit is het ligchaam des Paaschlams; dit is</i> <i>het brood des lijdens</i> enz.	198.
<i>Wanneer</i> neemt Jesus <i>het brood</i> , en welk brood?	199.
Met welke ceremoniën?	200.
Met welke woorden? het woord der Wijsheid, der Almagt en der Liefde.	201.
„NREEMT, EET,” enz.	201.
Wanneer <i>dit brood</i> wordt gegeven?	202.
Melchisedechs offer	203.
Wat de Apostelen moeten gevoeld hebben?	204.
Hun geloof, en het ongelooft van Judas	204.
Jesus neemt ook <i>den kelk</i> , enz.	206.
Jesus zegen, gebaren en woorden	207.
Waarom al de leerlingen van dien kelk moeten drinken.	208.
Hoe duidelijk Jesus hier gesproken heeft	209.
Welk <i>bloed</i> hier bedoeld is	210.
Waarom <i>voor velen</i> (slechts) vergoten?	211.
Wanneer?	212.
Het „ <i>Geheim des geloofs</i> ”, „MIJSTERIUM FIDEI,” (uit den Canon) .	213.

HOOFDSTUK XI.

Het verraad van Judas ten tweede male voorspeld.

TEKST. Luc. XXII, 21—23. verklaring	215.
Droefheid van Jesus om het bijzijn des Verraders.	217.
Jesus' — en Judas' lot	218.

HOOFDSTUK XII.

De voetwassing.

Redenen dezer plegtigheid	219.
Wat Jesus zijne discipelen leeren wil	220.
TEKST. Jo. XIII, 2—11	220.
Waarom Joannes dit mededeelt	221.
Dat de voetwassing plaats had <i>na het avondmaal en na de instelling</i> van het HH. Sacrament	222.
Zij was geen beeld eener zedelijke reiniging	222.
„ <i>Na den maaltijd</i> ” zegt Joannes	223.
Andere redenen om dit in den eigenlijken zin te nemen.	224.
<i>Judas</i> was bij de voetwassing, en volgens het meer algemeen ge- voelen bij de Instelling der HH. Eucharistie, tegenwoordig	224.
Wat Jesus weet?	226.
Hoe Hij het werk der slaven verrigt	227.

INHOUD

	bl.
Wat Joannes gevoelde?	227.
Wat Petrus? Jesus' antwoord, enz.	227.
Over de reinheid, waarvan Jesus spreekt	231.
De voetwassching zelve	234.

HOOFDSTUK XIII.

*Rangstrijd der Apostelen over hunne plaats in het Rijk
van Christus.*

TEKST. Luc. 22, 24—30.	236.
Wanneer dit plaats vond	237.
Waarover zij getwist hebben	238.
De les hun door Jesus gegeven: <i>Nederigheid en liefde</i>	241.
Troostredenen aan de Apostelen.	243.
Lof hunner getrouwheid, belofte voor de toekomst	244.
Aan hen is het rijk; zij zullen oordeelen met Jesus	246.

HOOFDSTUK XIV.

*Verklaring van de zinnebeeldige handeling der voetwassching.
Derde voorspelling des verraaids. Verwijdering van Judas.
Jesus verheerlijking. Het nieuw gebod.*

TEKST. Jo. XIII, 12—35. —	250.
Één Vader van allen, God, en één Meester, Christus	251.
Liefde en ootmoed vraagt Jesus	252.
Derde voorspelling des verraaids	254.
Waarom dit door Jesus voorspeld wordt	255.
Wie Jesus verraaft, zondigt tegen den Vader	256.
Jesus wordt in den geest ontroerd om die gruweldaad, niet uit zwak- heid, maar uit kracht	258.
De ontsteltenis der leerlingen	261.
Petrus liggende aan Jesus linkerzijde, wenkt Joannes, die aan de rechterzijde van Jesus lag	261.
Joannes vraagt, en Jesus antwoordt in stilte	262.
Jesus geeft de ingedoopte bete aan Judas, die daardoor onsteld wordt en zich bekend wande <i>heengaaf</i>	263.
Wat Jesus zeggen wil met het woord: <i>Wat gij doen wilt, doe spoedig</i>	264.
De leerlingen verstonden het niet.	265.
Wat zij intusschen denken moesten	266.
Waarom de verrader zich zoo plotseling verwijdert	268.
<i>Het was nacht</i> ; wat Joannes hiermee zeggen wil.	269.
De Zoon des menschen verheerlijkt. (Jo. XIII, 31—35).	271.
Wat Judas, te midden der H. Stad. in dien nacht, moet gevoeld hebben.	272.

INHOUD.

	bl.
Op welke wijze de Zoon des menschen nu verheerlijkt is	274.
Hoe de Vader in den Zoon is verheerlijkt	275.
Hoe de Zoon zal verheerlijkt worden door den Vader	276.
Jesus verkondigt het aanstaande afscheid aan zijne leerlingen	277.
Hij vertroost hen door <i>het nieuw gebod</i>	279.
Wat is dit nieuw gebod?	280.
En op welke wijze is het een kenschetsend teeken waaraan men Jesus leerlingen zal erkennen?	282.

HOOFDSTUK XV.

*Jesus voorspelt voor de 1ste maal de ergernis der Apostelen
en den val van Petrus.*

TEKST. Jo. XIII, 36—38. Luc. XXII, 31—34	284.
Drift van Petrus om Jesus te volgen	285.
Het nitdagen, — en ziften, — van Satan	286.
Waarom, hoe, en in welken zin de godd. Meester tot Petrus spreekt.	287.
Petrus, <i>Steenrots</i> , door en na Christus	289.
Of Christus gebeden heeft, dat Petrus niet vallen zou?.	290.
Petrus' zelfvertrouwen	291.
Voorspelling van zijnen val, en waartoe die val dienen moest	292.

HOOFDSTUK XVI.

De aanstaande strijd.

Luc. XXII, 34—38	293.
Tegenstelling tusschen de eerste zendingsreis der Apostelen en den nu aanstaanden strijd	294.
Wat Jesus bedoelt door nu te spreken van eenen strijd en van het zwaard	295.
Beroep op de oude prophetiën en vooral op Isaïas LIII, ter verkla- ring zijner figuurlijke spreekwijze.	296.
Verkeerde opvatting der Apostelen, die aan gewone zwaarden denken.	297.
In welken zin, en waarom Jesus antwoordt: <i>„Het is genoeg”</i>	298.

HOOFDSTUK XVII.

Afscheidsrede van Jesus (eerste gedeelte)

TEKST. Jo. XIV, 1—31	300.
Haar hoofdzakelijke inhoud	301.
Het <i>geloof</i> in Jesus	301.
De <i>hoop</i> op de toekomstige glorie	302.
Waar Jesus zijn zal, moeten de zijnen zijn.	303.
Op welke wijze Hij de eeuwige woning gaat bereiden.	304.

De leerlingen weten waar Jesus heengaat, maar zij begrijpen Hem niet.	304.
Jesus is <i>de weg, de waarheid en het leven</i>	305.
Jesus en de Vader zijn één	308.
Jesus woorden en werken geven daarvoor getuigenis	310.
De leerlingen zelfden zullen nog grootere werken doen; zij zullen alles vermogen door het gebed	312.
Hebben zij de <i>liefde</i> , dan zal hun ook door en naast Christus een <i>Andere Helper</i> of bijstand gezonden worden	313.
Wie door Jesus en den Vader bemind worden	316.
Over den <i>H. Geest</i> , den <i>vrede</i> van Christus en de <i>vreugde</i> der Apostelen.	318.
Jesus <i>staat op</i> , enz.- opdat de wereld wete dat Hij den Vader lief heeft.	321.

HOOFDSTUK XIII.

*De lofzang. Jesus verlaat de zaal en gaat met zijne
leerlingen naar den Olijfberg.*

TEKST. Mt. 26, 30. Mr. 14, 26. Luc. 22, 39)	323.
Het kleine Hallel (Ps. 115—118)	323.
Aanleiding, zin en beteekenis dezer psalmen.	324.
Jesus gaat de leerlingen voor	329.
Of de volgende redenen in de Paaschzaal of op weg naar Gethsemane gesproken zijn	330.

HOOFDSTUK XIV.

Laatste lessen van Jesus aan zijne leerlingen.

TEKST. (Jo. XV—XVI)	334.
Waarheen Jesus gaat, en welke de aanleiding tot de volgende vergelij- king van den wijnstok was	332.
Korte inhoud der volgende redenen	333.
Jesus is de <i>wijnstok</i> , enz.	335.
Over de liefde. <i>Gods liefde, Jesus liefde, onze liefde</i>	338.
De <i>haat</i> der wereld.	342.
Getuigenis van den Geest der waarheid en van de Apostelen voor Jesus.	348.
Waartoe al die voorspellingen	350.
Waar Jesus heengaat; droefheid der Apostelen	350.
Wat de Geest Gods ten opzichte der booze wereld zal doen	351.
Hoe Hij de Apostelen verder zal onderrigten	354.
Over het: <i>een weinig tijds</i> , en het wederzien van Jesus	356.
Over de kracht des gebeds, de volkomen vreugde, en het spreken van Jesus in gelijkenissen	360.
Over Jesus heengaan tot den Vader, de verstrooiing der Apostelen, enz.	363.

Dit alles is gesproken, opdat zij *den vrede* mogen hebben . . . . . 364.

HOOFDSTUK. XX.

Het Hoogepriesterlijk gebed.

TEKST (Jo. XVII, 1—26) . . . . . 368.

Jesus bidt voor zich zelve om zijne verheerlijking bij den Vader:
omdat daardoor ook de Vader verheerlijkt wordt; . . . . . 368.

Omdat Jesus zijne taak heeft volbragt . . . . . 369.

Die taak bestond daarin, dat Hij den Naam Gods heeft geopenbaard.
Zijne leerlingen hebben in Hem geloofd. Hij bidt dus van nu aan
ook voor hen, en er zijn vele redenen, die den Vader moeten be-
wegen om zijnen Zoon te verhooren . . . . . 369.

Die leerlingen zijn 1°. de kinderen des Vaders, 2°, een geschenk door
Hem zelve aan zijnen Zoon gegeven, 3°. in alles getrouw bevonden. 370.

Ja, ze zijn 4°. geheel des Vaders eigendom; zij hebben 5°. den
Zoon verheerlijkt, en nu 6°. blijven zij te midden der wereld, ter-
wijl Jesus hen verlaat . . . . . 370.

Wie, hoe, en voor wie Hij bidt? . . . . . 371.

Wat Hij vraagt? — Algeheele bewaring; volkomen blijdschap. . . . 372.

Waarvan alleen de verrader is uitgesloten . . . . . 374.

Jesus vraagt in 't bijzonder, voor de zijnen, die geroepen zijn om
Gods werk te voltooien:

1. Bewaring van den booze . . . . . 376.

2. Heilig en der waarheid geheel gewijd te zijn . . . . . 378.

Hij bidt echter ook voor alle geloovigen, en vraagt: . . . . . 379.

1. Diezelfde bevrijding van het kwade; 2. der waarheid te zijn ge-
heiligd, en vooral 3. éénheid, door geloof, en hoop en liefde . . . 379.

Ja 4. eene éénheid, door liefde vooral, die zooveel mogelijk gelijk is
aan de éénheid des Vaders en des Zoons . . . . . 380.

Eindelijk 5. de heerlijkheid Gods, Jesus heerlijkheid bij den Vader
te zien, en die ook zelve te genieten. . . . . 382.

HOOFDSTUK XXI.

*Christus voorspelt voor de 2de maal de ergernis der
Apostelen en Petrus' val.*

TEKST. Mt. XXVI, 31—35; Mr. XIV, 27—31 . . . . . 386.

Welke deze ergernis zijn zal. . . . . 387.

Prophetie van Zacharias XIII, 7 . . . . . 388.

Hoe de *Herder* zal verstrooid worden. . . . . 389.

En zal *voorgaan naar Galilea* . . . . . 389.

Petrus' zelfvertrouwen. . . . . 390.

Jesus antwoord, en Petrus wederwoord . . . . . 391.

HOOFDSTUK XXII.

Jesus in het dal Cedron, en voor Gethsemane.

Droefheid der Apostelen om Jesus voorspelling	393.
Hoe die nog vermeerderd wordt door de nachtelijke stilte in het diepe dal .	394.
David, voor Absalom vluggende, een beeld van den Messias, te dezer ure .	395.
Psalm III, <i>Gebed van David, en Jesus</i>	397.
TEKST. Mt. XXVI, 36; Mr. XIV, 32; Jo. XVIII. I. Jesus gaat over de Beek Cedron	399.
Beschouwing over den tijd, <i>den Paaschnacht</i>	399.
Over de plaats, het dal Josaphat	400.
Waarom de Moria, de Tempel, de Olijfberg, de Cedron, maar vooral Gethsemane, van offer en zoendood spreken	401.
Des eersten Adams <i>tuin tegen het oosten</i> , gelijk het smartenparadijs van den tweeden Adam <i>tegen het Oosten</i> was	402.
Prophetie van Zacharias XII	403.
Indruk veroorzaakt door het dal Cedron, en den hof Gethsemane in <i>dezen nacht des verraads</i>	404.
Korte herhaling van Jesus' uittogt uit de H. Stad	404.
<i>Gethsemane</i> (gelijk het thans is)	407.
Jesus gaat moedig zijne kampplaats binnen	408.

HOOFDSTUK XXIII.

Jesus gebed en doodsangst in Gethsemane.

Wanneer de Heer des levens begint te lijden	410.
TEKST. Mt. XXVI, 37—46; Mr. XIV, 33—42; Luc. XXII, 40—46 .	411.
De goddelijke <i>Hoogepriester</i> in het Heilig der Heiligen gevolgd door het Geloof, de Hoop en de Liefde	414.
Waarom <i>Petrus, Joannes, en Jacobus?</i>	414.
Waar en wanneer Jesus begint bedroefd te worden	415.
Waarom? Uit liefde.	416.
Hoe Jesus, naar zijne menschelijke natuur, lijden kon	416.
Hoe het betaamde, dat Hij leed.	417.
Van welken <i>Kelk</i> , en in welken zin Jesus bidt om daarvan bevrijd te worden	418.
Welke de oorzaak is van Jesus lijden	419.
De tweeden <i>Adam</i> in zijn smarten-paradijs	419.
Jesus offeraar en offerlam.	421.
De tweede <i>Isaak</i>	421.
<i>Jesus droefheid, doodsangst, verslagenheid en doodstrijd</i> , volgens de HH. Evangelisten	421.
Hetzelfde door de profeten voorspeld	422.

Waarom Jesus zijne leerlingen achterliet, bedroefd tot stervens toe, en zich van hen afscheidt	425.
Hoe Hij ter aarde nedervalt	425.
In welken zin Hij bidt dat de kelk des lijdens van Hem moge verwijderd worden	428.
De biddende <i>Jakob, Mozes, Elias</i>	428.
In welken zin Jesus aldus bidden kon	429.
Jesus keert tot zijne leerlingen terug.	430.
Verontschuldiging der Apostelen	431.
Jesus tweede vermaning om te waken en te lidden	431.
Hoelang Jesus voor de 2de maal gebeden heeft.	433.
Waarom Jesus ten 3de male gaat bidden.	434.
Jesus wordt verhoord. <i>Welke Engel</i> tot Hem is nedergedaald	435.
Hoe en waarom Jesus door een Engel kon vertroost worden	436.
Op wat wijze dit geschiedde.	437.
Wanneer (na welke bede van Jesus) de Engel verschenen is; en waarom?	438.
Jesus doodsangst en <i>bloedig zweet</i>	439.
Het Lam Gods voor onze zonden lijdend, enz	440.
De slapende Apostelen en de Koning der martelaren	442.
Opwekking der Apostelen	443.
De Apostelen slapend, terwijl Judas waakt	444.

HOOFDSTUK XXIV.

Jesus gaat Judas te ontmoeten.

De rondgaande wolf terwijl de Herder bidt	446.
TEKST. Joan, XVIII, 2. 3	447.
Judas de aanvoerder der bende	448.
Waaruit deze bestond	448.
Romeinsche wetten; — Romeinsche soldaten	448.
Hoe velen zij geweest zijn	450.
Wie er nog bij waren	450.
Hoe zij waren toegerust, en waarom?	451.
Waartoe de lantaarnen en fakkels	452.
Judas aan het hoofd der bende	453.
Of hij zich eerst nog naar de Paaschzaal begeven heeft.	454.
TEKST. Mt. XXVI, 47—50 a. Mr. XIV, 43—45 a. Luc. XXII, 47—48.	455.
Vervulling van Jesus woord: de verrader is nabij.	456.
Wie deze bende hebben afgezonden. De twee legers tegenover elkander	456.
<i>Jesus tegenover Judas</i>	457.

Het teeken der liefde een teeken des verraads	458.
Waarom dit teeken door Judas is gekozen	459.
Wat hij zegt: geleidt hem <i>wel bewaard</i>	460.
Wanneer, en hoe Judas den <i>kus</i> geeft.	462.
Liefelijk antwoord van Jesus	463.

HOOFDSTUK XXV.

Jesus gaat de krijgslieden te gemoet.

TEKST. Jo. XVIII, 4—9	466.
De Alwetende, Vrijmagtige Godmensch	467.
Of de bende het teeken van Judas niet heeft begrepen	468.
Jesus' vraag: <i>Wien zoekt gij?</i> — Zijn antwoord	468.
Judas staat bij de bende	468.
Satan en zijn aanhang door het woord van Jesus; <i>Ik ben het</i> , verslagen.	469.
Waarom dit wonder?	470.
Vrije wil en magt des Verlossers, schuldigverklaring van allen die Hem haten	471.
Waarom zij achterwaarts wijken en hoelang zij ter aarde blijven neder-gestort	471.
Waarom zij bij het 2de antwoord van Jesus niet ter aarde vallen	473.
Bewaring der leerlingen van eenen geestelijken en lichamelijken dood.	474.

HOOFDSTUK XXVI.

Petrus houdt Malchus het oor af.

TEST. Mt. XXVI, 51—54; Mr. XIV, 47; Luc. XXII, 49—51; Jo. XVIII, 10. 11.	476.
Wie de twee zwaarden droegen	477.
Of Petrus te verontschuldigen is	478.
De knecht des Hoogepriesters	479.
Jesus antwoord: <i>laat het, tot hiertoe</i>	480.
Waarom Petrus misdeed	481.
Dit verder door Jesus aangetoond, als ongepast, onnoodig, — (Jesus kan den Vader bidden enz).	482.
<i>De twaalf legioenen</i>	483.
Jesus bidt niet, omdat zijn lijdën voorspeld is, en de Vader en Hij zelf het willen	484.
Jesus geneest het oor van Malchus.	485.

HOOFDSTUK XXVII.

De laatste woorden van Jesus tot de bende. De gevangenneming.

TEKST. Mt. XXVI, 55—56; Mr. XIV, 48. 49; Luc. XXII, 52. 53.	486.

INHOUD

	bl.
Tot wie Jesus spreekt	487.
Wat Jesus hun verwijt.	488.
De magt der duisternis.	489.
TEKST. Mt, vs. 50 en 56; Mr. vs. 46—52; Luc. vs. 54; Jo. XVIII, 12.	490.
Jesus geboeid.	491.
De vlugt der leerlingen	492.
In hoe verre zij te verontschuldigen zijn	493.
Wie de jongeling was, die Jesus volgde	494.
Waarom de H. Marcus dit feit mededeelt	495.

